

LATVIJAS UNIVERSITĀTES
TEOLOĢIJAS FAKULTĀTE

VASARSVĒTKU KUSTĪBA LATVIJĀ: RELIĢIJPĒTNIECISKA ANALĪZE

Valda Tēraudkalna

Promocijas darbs

Zinātniskā vadītāja

Dr. phil. Solveiga Krūmiņa-Koņkova

RĪGA, 2000

SATURA RĀDĪTĀJS

	lpp.
Ievads	4
Avoti un literatūra	11
1. Vasarsvētku kustība — galvenie virzieni, to izcelsme un attīstība pasaulē	17
1.1. Kustības virzienu klasifikācija	17
1.2. Pentakostisma veidošanās kultūrvēsturiskais un sociālais konteksts	24
1.3. Vasarsvētku draudžu pirmsākumi	28
1.4. Pentakostisma attīstības galvenie posmi	30
1.5. Vasarsvētku draudzes Krievijas impērijā un PSRS teritorijā līdz 2. Pasaules karam	32
1.6. Pentakostisms un fundamentālisms	36
2. Mācība par Svētā Gara kristību svētošanas kustībā un pentakostismā	42
2.1. Svētā Gara kristība: definējumi un funkcijas	42
2.2. Svētā Gara kristības jēdziena lietojums kristietībā līdz 20. gs.	45
2.3. Svētā Gara kristības jēdziens pentakostismā	50
2.4. Mācības par Svētā Gara kristību problēmiskums	52
3. Vasarsvētku kustības sākotne Latvijā jaunas reliģiskās identitātes meklējumu kontekstā 20. gs. sākumā	58
3.1. Sociālpolitiskās un kultūrdzīves pārmaiņas Latvijā 20. gs. sākumā: ietekme uz pentakostisma veidošanos	58
3.2. Svētošanas kustības ienākšanu Latvijā veicinoši faktori	61
3.3. Svētošanas kustības veidošanās dinamika 20. gs. sākuma Latvijā	65
3.4. Vasarsvētku draudžu sākumi Latvijā kā mijiedarbības process ar baptistiem — svētošanas kustības adeptiem	72
4. Latvijas vasarsvētku draudžu reliģiskās pašidentifikācijas meklējumi (1918-1944)	78
4.1. Baptisma konvencionalizācija no 1920.-1940. gadam un ar to saistītās šķelšanās	78
4.2. Atmodas kustības strāvājumi Latvijas baptisma divdesmito gadu sākumā. Sociālpolitiskās pārmaiņas kā atmodas un svētošanas kustību izplatības katalizators	85
4.3. Redzamākie pentakostisma sludinātāji Latvijā: Dž.Grēviņš, J.Bormanis, A.Kūmiņš, P.Jefimovs	93
4.4. Pentakostu veidotās organizatoriskās struktūras Latvijā (1927-1944)	99
4.5. Valsts varas un vasarsvētku draudžu attiecības (1927-1944)	105
4.6. Mācība par Svētā Gara kristību latviešu baptistu un vasarsvētku draudzēs 20. gs. divdesmitajos un trīsdesmitajos gados	111
4.7. Konvencionalizācijas procesa atspoguļošanās baptistu liturģiskajā praksē. Pentakostu liturģiskās tradīcijas kā reakcija pret konvencionalizāciju	116
4.8. Latviešu baptistu emigrantu konvencionalizācijas process un ar to saistītā latviešu pentakostu grupu veidošanās ASV	121
4.9. Latviešu ieceļotāju uzskatu transformācijas process Brazīlijā	125
4.10. Konvencionalizācijas process un sievietes loma Latvijas baptistu un vasarsvētku draudzēs	129

5. Vasarsvētku draudzes Latvijā padomju totalitārā režīma apstākļos: izdzīvošanas paradigma (1944-1990)	133
5.1. Vasarsvētku draudžu un valsts varas attiecības PSRS	133
5.2. Padomju propagandistu metodes cīņā pret pentakostismu	139
5.3. Vasarsvētku draudžu stāvoklis PSRS pēc 2. Pasaules kara	144
5.4. Latvijas baptisma konvencionalizācija pēckara sociāli - politiskajos apstākļos	152
5.5. Vasarsvētku draudžu autonomija VEKBS evaņģēliski kristīgo baptistu draudžu pārvaldes Latvijas PSR pakļautībā (1944- 1949)	156
5.6. Pentakostu stāvoklis pagrīdē un baptistu draudzēs no 1949.-1973. gadam	161
5.7. Jaunu vasarsvētku draudžu virzienu veidošanās Latvijā padomju varas gados	167
5.8. Vasarsvētku draudžu autonomais statuss (1973-1989)	170
5.9. Pentakostisku ideju izplatība Latvijas baptistu draudzēs septiņdesmitajos un astoņdesmitajos gados. Svētošanas kustības ietekme	175
6. Vasarsvētku kustība Latvijā: institucionalizācija un fragmentācija (1989 - 2000)	182
6.1. Valsts un baznīcas attiecību maiņas ietekme uz pentakostismu	183
6.2. Latvijā eksistējošie vasarsvētku draudžu novirzieni. Institucionalizācijas process vasarsvētku draudzēs	187
6.3. Baptisma konvencionalizācijas procesa turpinājums. Vasarsvētku kustība LBDS ietvaros	194
6.4. Labklājības teoloģija — ilustrācija ārzemju "teoloģiskās folkloras" ietekmei uz Latvijas vasarsvētku kustību	200
Nobeigums	205
Bibliogrāfija	208
Pielikums	236

IEVADS

Reliģiju vēsturē iezīmējas spriedze starp institucionalizāciju un neformālu spontanitāti, starp konformitāti un protestu, racionālu "prāta" reliģiju un jūtu pārņemtu "sirds" ticību. Reliģiskās grupas, kuras atdalījušās no vairākuma baznīcas, lai ietu savu ceļu cerībā, ka tādējādi varēs izvairīties no formālisma un institucionalizācijas, tradicionāli apzīmētas par sektām,¹ ikdienas valodā šim vārdam bieži piešķirot nicinošu nokrāsu. Tomēr tām nav mazākas tiesības eksistēt, kā intelektuāli nobriedušākām, skaitliski un finansiāli ietekmīgākajām kristiešu grupām. Radikāli grupējumi vairākuma baznīcai liek domāt par noklusēto un aizmirsto. Latvijā protestantisma radikālais spārnis ir sevi pieteicis kopš Reformācijas ienākšanas Baltijā — laju sludinātājs M.Hofmanis ieradās Rīgā ap 1521. gadu un sludināja savu pārlicību, ka kristīgajā baznīcā centrālā ir nevis privilēģēta hierarhija, bet kristīgā kopība.²

Iepriekšminētie motīvi ir rosinājuši promocijas darba autoru pievērsties vienai no reliģiskajām minoritātēm Latvijā — vasarsvētku kustībai un, pētniecības procesa laikā, cik iespējams, izvairīties no tā, ka darba gaitu un secinājumus noteiktu ideoloģizēts priekštvērums. "Nav noliedzams, ka vēsturnieku motīvi, rakstot vēsturi, bieži ir pragmatiski — viņi vēlas vai nu uzspodrināt vai graut reputāciju, piedāvāt morālu pamācību vai atbalstīt noteiktu morālu pozīciju. Tomēr neviens no šiem iemesliem nevar aizstāt faktiski notikušā izklāstu un patiesībā bez šī pēdējā vēstures rakstīšana nav iespējama."³

Tā kā vasarsvētku kustības vēsture Latvijā akadēmiski nav pētīta, autors ir uzskatījis par savu pienākumu aptvert visu tās gandrīz gadsimtu garo pastāvēšanas periodu. Tas, ka vasarsvētku kustība Latvijā ir zinātniskajā literatūrā maz skarts temats, daļēji izskaidrojams ar to, ka tā līdz šim mūsu zemē eksistējusi kā sabiedrības vairākuma un valsts varas izolēta marginālība, kas tikai atjaunotās Latvijas brīvvalsts laikā ir varējusi sevi pieteikt kā augoša kustība, kurai nav vairs iespējams neievērotai paiet garām. Ideju vēstures Latvijā retrospekcija būtu nepilnīga, ja tajā netiktu iekļauti arī radikālie kristīgie strāvojumi un tajos virmojošās idejas.

Latviešu valodā vasarsvētku draudžu apzīmēšanai ir lietoti dažādi vārdi (piecdesmitnieki, pentekosti, pentakosti, evaņģēliskās ticības kristieši u.c.). Šajā darbā kā sinonīmi lietoti vai nu latviskais apzīmējums "vasarsvētku draudze" vai svešvārds "pentakostisms", kas atrodams

¹ Autors seko B.Džonsona (B.Johnson) teorijai un nošķirumu "sekta" attiecina uz grupām, kuras, pretstatā baznīcai (jēdziens lietots socioloģiskā nozīmē), atrodas spriedzes pilnās attiecībās ar sabiedrības vairākumu. (Stark R. Church and Sect // The Sacred in a Secular Age. (Hammond P.E., ed.) - Berkeley: University of California Press, 1985. - p.141.)

² Pakuls V.O. Melhior Hofmanis Livonijas reformācijā: sektu veidošanās // Ceļš. 1996. - Nr. 48. - 21.-48.lpp.

³ Danto Arthur C. Analytical Philosophy of History. - Cambridge: Cambridge University Press, 1968. - p.136.

izdevumā "Latviešu valodas pareizrakstības un pareizizrunas vārdnīca."⁴ "Ideju vārdnīcas" šķirklī "Vasarsvētku draudze" kā sinonīmi uzskaitīti trīs nosaukumi — vasarsvētku draudze, piecdesmitnieki, pentakosti.⁵

Mūsdienu pentakostisma multikulturālais, teoloģiski daudzveidīgais raksturs apgrūtina tā definēšanu, tāpēc arī literatūrā atrodami tik dažādi skaidrojumi. Katrs no tiem norāda uz aplūkojamo kustību raksturojošiem aspektiem un vēsturiskiem atskaites punktiem, kurus promocijas darba autors ir ņēmis vērā pētījuma gaitā. Amerikāņu baznīcas vēsturnieks Roberts Andersons raksturo pentakostismu kā "kustību, kura pasaulē parādījās Losandželosas atmodas laikā 1906. gadā, kad "runāšana valodās" ("runāšana mēlēs")⁶ tika uzskatīta par Gara kristības zīmi, par baznīcas otro Vasarsvētku un drīzas Kristus atkalatnākšanas zīmi."⁷ Pentakostu teologs V.Menzijs (W.Menzies) vasarsvētku kustību uzskata par kristietības novirzienu kopumu, kuram "raksturīga pārliecība, ka Apustuļu darbu 2. nodaļā pieminētās Vasarsvētku dienā notikušās parādības ne tikai iezīmē kristīgās Baznīcas dzimšanu, bet apraksta piedzīvojumu, kas ir pieejams visu laiku ticīgajiem."⁸ Vasarsvētku kustības piekritēji pentakostisma apzīmēšanai lieto jēdzienus "pilnais evaņģēlijs" un "četrstūrainais evaņģēlijs" (iezīmējot četras vasarsvētku kustības pamatdoktrīnas — pestīšana, dziedināšana, Svētā Gara kristība, Kristus atkalatnākšana).

Pentakostisms nav ieviesis pilnīgi jaunas teoloģiskas atziņas, bet gan transformētā veidā pasniedz agrāk pazīstamas doktrīnas: protestantu reformatoru mācību par taisnošanu, 19.gs. Plimutas brāļu draudžu mācību par Kristus atkalatnākšanu pirms tūkstošgadu miera valsts, A.Gordona (A.J.Gordon), A.Simpsona (A.B.Simpson) un citu svētošanas kustības (*Holiness movement*, angļu val.)⁹ evaņģēlistu mācību par dziedināšanu, svētošanas kustības mācību par Svētā Gara kristības piedzīvojumu.¹⁰ Aplūkojot vasarsvētku kustību reliģijpētniecības kontekstā, promocijas darba autors atzīst, ka kustība "centrējas emocionālajā, iracionālajā, mistiskajā un

⁴ Ceplītis L., Miķelsone A., Porīte T., Raģe S. Latviešu valodas pareizrakstības un pareizizrunas vārdnīca. - Rīga: Avots, 1995. - 589.lpp.; Abus minētos apzīmējumus lieto arī paši pentakosti.

⁵ Ideju vārdnīca. - Rīga: Zvaigzne, 1999. - 548.lpp.

⁶ Latviešu pentakosti abus šos jēdzienus lieto kā sinonīmus glosolālījas apzīmēšanai.

⁷ Anderson R.M. Vision of the Disinherited: the Making of American Pentecostalism. - Peabody: Hendrickson Publishers, 1992. - p.4

⁸ Menzies W.W. Anointed to Serve: The Story of the Assemblies of God. - Springfield: Gospel Publishing House, 1971. - p.9.

⁹ Autors turpmāk tekstā jēdziena "svētošana" lieto jēdziena "sanktifikācija" vietā, jo: (1) kā redzēsīm tālāk, tas ir vasarsvētku un svētošanas kustību adeptu lietots vārds latviešu valodā; (2) tas sevī ietver abus aspektus, kurus minēto kustību piekritēji grib akcentēt — svētdarīšanu (pateicoties Dieva žēlastībai, kas atklājusies Kristū) un svēttapšanu (cilvēka morālās pilnveidošanās ceļš, pateicoties Dieva dotajam impulsam un spēkam); (3) to lietojis, gan tikai vienu reizi, luterāņu teologs V.Maldonis (Maldonis V. Evaņģēliskā dogmatika. Rīga: Klints, 1996. - 182.lpp. (atkārtots izd.)); (4) tas lietots Konkordijas formulas tulkojumā latviešu valodā (Konkordijas formula. // Mantojums. - 1999. - Nr. 1. - 100.lpp.). Par svētošanas kustību sīkāk skat. 1.2. apakšnodaļā. Jēdziena "svētošanas kustība" vietā latviešu literatūrā lietots arī jēdziens "svētuma kustība" (Skubiņš A. Pārņemot stafeti. - Rīga: Priekā Vēsts, 2000. - 53.lpp.).

¹⁰ Nichol J.T. Pentecostalism. - New York: Harper & Row Publishers, 1966. - p.7-8.

ģārdabiskajā – brīnumos, zīmēs, "Gara dāvanās" (*charismata*), īpaši "runāšanā valodās" (*glossolalia*), dziedināšanā ticībā, "dēmonu izdzīšanā" (ekorcismā). Izšķiroša loma tiek piešķirta emocionālam reliģiskam pārdzīvojumam – papildīšanai ar Svēto Garu."¹¹ Reliģijpētnieks Deivids Bekmans (David Beckmann) raksta, ka tās "raksturīgākā iezīme ir stilizēta transa forma - "runāšana valodās".¹²

Atsevišķi aplūkojams jautājums par pentakostu grupu piederību sektu kategorijai. Reliģijpētnieki R. un V. Beinbridžs uzskaita sekojošas sektantu subkultūrām¹³ raksturīgas iezīmes:

- (a) atkāpšanās no sabiedrības vairākuma vai tās ietekmīgāko locekļu noteiktajiem dzīves standartiem;
- (b) antagonisms starp sektu un sabiedrības vairākumu, kas izpaužas savstarpējā noliegumā;
- (c) nošķiršanās sociālajās attiecībās, kura noved pie sektas relatīvas noslēgšanās sevī.¹⁴

Daļa pentakostu grupu ir kļuvušas par denominācijām¹⁵, bet citas klasificējamās kā sektas. Reliģijas sociologs Braiens Vilsons (Bryan Wilson) vasarsvētku kustību ierindo starp atgriezējsektām — "evanģēliskām fundamentālistu sektām, kuras, uzsver burtisku Bībeles interpretāciju un ir galvenokārt nodarbinātas ar grēcinieku atgriešanu ar atmodas¹⁶ kustību metodēm."¹⁷

Vasarsvētku kustības sākotne iezīmēja barjeru nojaukšanu starp cilvēka dzīves kognitīvajām un emocionālām sfērām. Pentakostismā ir svarīga neverbālā komunikācija, kura izpaužas uz pārvērstas apziņas stāvokļiem orientētajā dievkalpojuma stilā. Neiesaistītam vērotājam vasarsvētku kustība var šķist kā haotiska, histēriju un fanātismu kurinoša reliģisko entuziastu kustība. Nenoliedzami, vasarsvētku kustība bieži ir sevi parādījusi šādā gaismā, taču nedrīkst aizmirst, ka vēsturiskās attīstības gaitā tā ir spējusi demonstrēt arī intelektuālu briedumu un apskaužamu vitalitāti, kuru pierāda straujā skaitliskā izaugsme. Pēc D. Bareta (D. Barrett) apkopotajiem statistikas datiem 1992. gadā pasaulē bija 207 miljoni harismātisko kristiešu (vasarsvētku kustības piekritēji, kuri palikuši savās konfesijās) un 204 miljoni konfesionālo

¹¹ Eliade M., ed. The Encyclopedia of Religion. Vol. 11, New York: Macmillan Publishing House, 1975. - p. 229.

¹² Beckmann D. Eden Revival: Spiritual Churches in Ghana. - St. Louis: Concordia Publishing House, 1975. - p. 116.

¹³ Ar subkultūras jēdzienu apzīmē kopīgas normu, vērtību, interešu vai uzvedības sistēmas, kuras nošķir individuus, grupas vai lielākas vienības no plašākas sabiedrības, pie kuras tās pieder. (Short J.F. Subculture // The Social Science Encyclopedia, 2nd ed. (Kuper A., Kuper J., ed.). - London, New York: Routledge, 1996. - p. 855.)

¹⁴ Stark R., Bainbridge W. The Future of Religion. - Berkeley: University of California Press, 1985. - p. 49-66.

¹⁵ Denominācijas saviem piekritējiem neizvirza tik striktus iestāšanās noteikumus un tik augstas prasības kā sektas. Cilvēki var tām relatīvi viegli pievienoties, un daudzi tām pieder tāpēc, ka ir dzimuši denomināciju locekļu ģimenēs. Denominācijām, tāpat kā baznīcām, galvenokārt ir profesionāla garīdzniecība. (Bruce S. Religion in the Modern World. - Oxford, New York: Oxford University Press, 1996. - p. 75.)

¹⁶ Atmodas jēdziens attiecināts uz "mūsdienu fenomenu, kas attīstījies no puritāņu pārliecības par atgriešanos pie Dieva kā personisku, emocionālu nodošanos, kas ir priekšnoteikums piederībai pie draudzes." (Gentz W.H., ed. The Dictionary of Bible and Religion. - Nashville: Abingdon Press. - 1986. - p. 890.)

¹⁷ Wilson B. Religion in Secular Society. - Harmondsworth: Penguin Books, 1966. - p. 24.

pentakostu. Abas grupas kopā veido 24% no pasaules kristiešu kopskaita.¹⁸ Pentakostu skaits strauji aug arī valstīs, kuras tradicionāli uzskatītas par katoļu zemēm. Ja 1900. gadā Latīņamerikā bija 50 000 protestanti, to skaitā neviens pentakosts, tad piecdesmitajos gados šajā pasaules daļā bija 5 miljoni protestantu, no tiem 25 % pentakostu. Astoņdesmitajos gados Latīņamerikā bija apmēram 50 miljoni protestantu, 75 % no tiem bija pentakosti.¹⁹

Vasarsvētku kustība Latvijā nav sasniegusi tādu intelektuālo pašnoteiksmi, ka var veidot teoloģiju akadēmiska diskursa formā (ņemot vērā citu zemju pieredzi, nav šaubu, ka tāda Latvijā nākotnē būs). Taču tas nenozīmē, ka tai nav savas teoloģijas, drīzāk jākonstatē, ka tās teoloģiskie principi galvenokārt eksistē mutvārdu tradīcijā (sprediķi, konferenču runas, liecības — draudzes locekļu personiskajā pieredzē balstītas publiskas runas) un folkteoloģijā (brošūras, uz plašu lasītāju loku vērstas grāmatas, raksti periodikā).²⁰ Pentakostu teoloģija tiek izdziedāta un pat izdejota (jaunākajos vasarsvētku draudžu novirzienos), tāpēc šajā darbā aplūkota arī pentakostu himnoloģija un liturģiskā prakse. Pentakostismu doktrināli nošķir no citiem kristietības virzieniem mācība par glosolāliju kā Svētā Gara kristības autentiskuma pierādījumu²¹, tāpēc promocijas darbā vērība pievērsta šīs doktrīnas vēsturiskajai attīstībai.

Promocijas darba galvenās tēzes ir:

- pentakostisms ir svētošanas kustības attīstības Latvijā konsekvence;
- pentakostisms ir Latvijas baptisma konvencionalizācijas²² gaitā radušās iekšējās spriedzes rezultāts;
- pentakostisma rašanās cēloņi meklējami Latvijas sabiedrībā notikušos sociālpolitiskos lūzumos;

Vienlaikus autors pētījis:

— valsts varas un vasarsvētku draudžu attiecības;

— kādā mērā vasarsvētku kustība Latvijā atradusies tiešā atkarībā no ārvalstu misionāriem un sekojusi pasaules pentakostisma attīstības tendencēm. Lokālās reliģiozitātes īpatnību identificēšana

¹⁸ Hummel C. *Fire in the Fireplace: Charismatic Renewal in the Nineties*. - Downers Grove: InterVarsity Press, 1993. - p.21.

¹⁹ Wagner P. *Spiritual Power and Church Growth*. - London, Sydney, Auckland, Toronto: Hodder and Stoughton, 1986. - p.26-27.

²⁰ Ar folkteoloģiju apzīmēti teksti, kuriem ir doktrināls raksturs, bet kuri nav veidoti akadēmiska diskursa formā un kuru autori bieži ir cilvēki bez augstākās izglītības teoloģijā.

²¹ Ekstātiska rakstura fenomens, kas novērots arī citās reliģisko entuziastu kustībās. Tā akadēmiskai interpretācijai pielietots plašs teoloģisko, kultūrsocioloģisko un psiholoģisko pieeju klāsts.

²² Konvencionalizācija — sociālās atzītības iegūšanas process, kura gaitā izzūd spriedze attiecīgās reliģiskās grupas attiecībās ar sabiedrības vairākumu un mazinās atšķirības starp reliģiskās grupas un sabiedrības vairākuma praktizētajām dzīves tehnikām.

ir būtiska, jo, kā raksta reliģijpētnieks R. Vencs (R. Wentz), "Studējot reliģiju, mēs studējam veidu, kādā pasauli uztver un transformē konkrēti cilvēki konkrētā laikā un vietā."²³

Sociālo faktoru akcentēšana tēzēs nenozīmē, ka autors neapzinātos citu faktoru nozīmi reliģisko grupu ģenēzē. Individīdam nav tikai pasīva loma sociālās spriedzes radītajos procesos un reliģija nav tikai sociālās kārtības simboliska projekcija. Pastāv atgriezeniskā saite — "reliģisko simbolu sistēmas, ieskaitot galējās realitātes personiskās pieredzes, var iespaidot sociālās vērtības un struktūras."²⁴ Šis promocijas darbs uzskatāms par starpdisciplināru pētījumu, kas ir pašsaprotami, jo "reliģijpētniecību no to veidojošām disciplīnām atšķir kompozītais raksturs. Tajā kopdarbojas visi iekļautie metodoloģiskie paņēmieni un interešu jomas."²⁵ Reliģijpētniecību (tātad arī šo darbu) no teoloģijas nošķir tas, ka tā nenodarbojas ar ontoloģijas problēmām, autora reliģiskā pārliecība šeit "paliek iekavās".²⁶ Atsevišķie reliģiskās dzīves fakti pētīti kultūrvēsturiskās vides kontekstā, kurā tie sevi pieteikuši, vienlaikus necenšoties ārēji līdzīgas norises mākslīgi iekļaut unificētā sistēmā. Autors apzinās, ka "vienā un tajā pašā sabiedrībā var pastāvēt un pastāv dažādas cilvēku dzīves un darbības jomas, kur vēstures process rit dažādos tempos. Hronoloģiski sakrītoši fakti, to realizācija dzīvē var piederēt pie dažādiem kultūras laikmetiem."²⁷ Pētniecības gaitā iezīmējušās ar aplūkoto tēmu saistītu filozofisku jēdzienu aploces: identitāte, drošticamība, pārdzīvojums, masa un pūlis, varas attiecības kā spēka attiecības, cilvēka ķermeniskā attieksme pret pasauli, citālais. Šo jēdzienu aplūkošanai autors ir izmantojis atbilstošo filozofisko literatūru, tomēr autora primārais mērķis nav bijis sīki analizēt šo jēdzienu funkcionēšanu vasarsvētku kustībā, bet gan savākt un strukturēt līdz šim neapkopotus faktus, kuri tad vēlāk var kalpot kā avots pētniekiem, kuri vēlētos tuvāk aplūkot noteiktu struktūru darbību pentakostismā.

Izmantotās vēstures pētniecības metodes:

■ vēsturiski ģenētiskā (aprakstošā) metode — pakāpeniski, hronoloģiski tiek parādīta kādas parādības īpašību maiņa laika gaitā;

Šis pētījums veidots kā notikumu, personību un koncepciju vēsture, atainojot Latvijas vasarsvētku kustības attīstību hronoloģiska historiogrāfiska apraksta formā.

■ sintētiskā salīdzinošā metode — vispusīga (individualizējošo un vispārinošo salīdzināšanas metožu sintēze) līdzīgu vai identisku parādību īpašību salīdzināšana laikā un (vai) telpā.

²³ Wentz R. Religion in the New World: the Shaping of Religious Traditions in the United States. - Minneapolis: Fortress Press, 1990. - p.14.

²⁴ Schmidt R. Exploring Religion. - Belmont: Wadsworth, Inc., 1980. - p.251.

²⁵ Capps H. Walter. Religious Studies: The Making of a Discipline. - Minneapolis: Fortress Press, 1995. - p.336.

²⁶ Biezais H. Svētā kategorijas sociālantropoloģiskais pamatojums // Filozofija un teoloģija (Kūle M., atb. red.). - Rīga: Filozofijas un socioloģijas institūts, 1991. - 33.lpp.; Promocijas darba autors gan apzinās, ka neviens pētnieks nevar izvairīties no personiskās pārliecības "pēdu" klātbūtnes pētniecības procesā.

Šīs metodes pielietojumā autors sekojis vācu vēsturnieka, žurnāla "Historische Zeitschrift" redaktora Teodora Šīdera (Schieder) ieteikumiem.²⁸ Salīdzināšanas pamatu veido salīdzināmo parādību kopīgās pazīmes. Īpaši uzmanīga pieeja vajadzīga salīdzinot institūcijas, jo ārējas, formālas analogijas jānošķir no iekšējo struktūru līdzības. Salīdzinošā metode pielietojama vienīgi attiecībā uz pēdējām. Šī darba ietvaros autors ir salīdzinājis reliģisko grupu reģionālo vēsturi (baptisti un pentakosti Latvijā) ar šo grupu vēsturi citviet pasaulē, meklējot kopīgas šo grupu funkcionēšanas "gramatikas" iezīmes un vienlaikus neaizmirstot par partikulāro, jo struktūras reliģijā nefunkcionē kā ideāli tipi, bet tās vienmēr ir kultūrnosacītas.

Promocijas darba gaitā autors izmantojis Šveicē dzīvojošā vēsturnieka Valtera Holenveigera (Walter Hollenweger) nosauktās un definētās pieejas vasarsvētku kustības izcelsmes skaidrošanā²⁹:

(a) *realgeschichtliche* — vēstures metode, kura ņem vērā reliģisko, kultūras un sociālo tradīciju mijiedarbību. Vasarsvētku kustība uzskatāma par afrikāņu izcelsmes amerikāņu reliģisko tradīciju un Romas katoļu tradīcijas (pastarpināti ienākusi pentakostismā ar svētošanas kustības starpniecību) saplūšanas rezultātu (šai pieejai seko 1. nodaļā sniegtais vēsturiskais izklāsts);

(b) *ideengeschichtliche* — pievērš galveno vērību teoloģisko ideju vēsturei, šajā kontekstā pētot, kādu faktoru ietekmē veidojusies pentakostu doktrīna par Svētā Gara kristību un kāda attīstības dinamika to ir skārusi laika gaitā (šī pieeja izmantota promocijas darba 2. nodaļā)

Sociālo teoriju jomā autors izmantojis reliģijpētnieka Rodnija Stārka (Rodney Stark) un Bila Beinbridža (Bill Bainbridge) atzinumus par reliģiju attīstības dinamiku. R.Stārks un B.Beinbridžs kļuva plašāk pazīstami ar 1979. gadā publicēto rakstu "Of Churches, Sects, and Cults".³⁰ Sistemātisks viņu teorijas izklāsts atrodams grāmatā "A Theory of Religion"³¹ un piemērs tās praktiskam pielietojumam ir "The Churching of America 1776-1990".³² Abi autori uzskata, ka kādas reliģiskas grupas attīstība nav aplūkojama kā progresējošu ideju vēsture (tādā gadījumā pentakostisma teoloģiju varētu vienkāršoti raksturot kā haotisku, neizkoptu domu kopumu, kas vēl nav evolucionējis līdz "nobriedušas" reliģijas līmenim), jo būtiski faktori kādas reliģijas spējā sevi pieteikt daudzo reliģisko piedāvājumu "tirgū" (šajā kontekstā R.Stārks un B.Beinbridžs bieži lieto jēdzienu "reliģiju ekonomijas") ir tās adeptu līdzdalības un entuziasma pakāpe. Tas nenozīmē

²⁷ Tauriņš G. Vēstures filozofija. - Rīga: autora izdevums, 1997. - 398.lpp.

²⁸ Шидер Т. Возможности и границы сравнительных методов в исторических науках // Философия и методология истории (Кон И.С., ред.). - Москва: Прогресс, 1977.

²⁹ Hollenweger W.J. Priorities in Pentecostal Research: Historiography, Missiology, Hermeneutics and Pneumatology // Experiences of the Spirit (Jongeneel J., ed.). - p.8-12.

³⁰ Stark R., Bainbridge W.S. Of Churches, Sects, and Cults // Journal for the Scientific Study of Religion. - 1979. - Vol. 18. - p.117-131.

³¹ Stark R., Bainbridge W.S. A Theory of Religion. - New Brunswick: Rutgers University Press, 1996.

³² Finke R., Stark R. The Churching of America, 1776-1990. - New Brunswick: Rutgers University Press, 1997.

noliegt teoloģijas nozīmi, bet gan saprast, ka "religiskās organizācijas zeļ tikai tad, ja tās var nest iedrošinājumu un motivēt uz ziedošanos."³³ Ja kāda reliģiskā grupa konvencionalizācijas rezultātā vairs nespēj apmierināt noteiktā kultūrvīdē dzīvojošo indivīdu vajadzību (piemēram, vajadzību pēc sadraudzības) spektru, tad neizbēgami piedāvājumu klāstu papildina citi. Spriedze reliģisko grupu iekšienē un ar to saistītais sektu - baznīcu (jēdzienu skaidrojumu skat. 1. nodaļā) veidošanās process ir neapstādināms, jo "cilvēkiem ir dažādi motīvi, kāpēc tie izvēlas to vai citu reliģiju".³⁴

³³ Turpat. - 5.lpp.

³⁴ Turpat. - 275.lpp.

AVOTI UN LITERATŪRA

Vēstures avotu apzināšanā daļēji palīdzējuši ārvalstīs izdoti bibliogrāfiskie rādītāji — "Evangelical Sectarianism in the Russian Empire and the USSR: A Bibliographic Guide"³⁵ un "Religion in the Soviet Union: A Bibliography 1980-1989."³⁶ Tie norāda uz dažādās valodās sarakstītām grāmatām un žurnāliem par apskatāmo tēmu.

Kopumā izmantotos avotus var klasificēt sekojoši:

- Dažādu valstu iestāžu un pētniecības institūtu arhīvos atrodamie dokumenti (oficiālā un neoficiālā sarakste, iesniegumi, ziņojumi u.c.);

Vasarsvētku kustības vēsture posmā līdz 2. Pasaules karam atainota izmantojot Latvijas Valsts vēstures arhīva (LVVA) fondus — gan Garīgo lietu pārvaldes materiālus, gan reģistrēto pentakostiskas orientācijas reliģisko apvienību un biedrību lietas. Kas attiecas uz pēdējām, tad tās galvenokārt veido protokolu grāmatas, kurās atrodamie dokumenti ir formāla rakstura un ļauj spriest par attiecīgo struktūru reģistrācijas gaitu, statūtiem un ievēlēto vadību, bet nevēsta sīkāk par šo organizāciju darbības aspektiem. Pēckara posma apzināšanā izmantotas Latvijas valsts arhīva (LVA) un zonālo arhīvu lietas, kā arī Kestona institūta (Oksfordā, Lielbritānijā) arhīva materiāli. Noderīgi bijuši LVA atrodamie Reliģijas lietu padomes pilnvarotā Latvijas PSR dokumenti, īpaši tie, kuri rakstīti līdz septiņdesmitajiem gadiem. Vēlākā laika posmā sarakste kļūst aizvien formālāka un konspektīvāka un satur galvenokārt statistikas datus par reliģisko organizāciju darbību. Visbagātākā informācija par pentakostiem meklējama tajā pilnvarotā sarakstes daļā, kas skar baptistu draudžu dzīvi. Ziņas par vasarsvētku kustību atrodamas arī dažās Latvijas PSR komunistiskās partijas rajonu un centrālās komitejas lietās, kuras skar ideoloģisko darbu. Latvijas zonālajos arhīvos atrodama pašvaldību apkopota informācija, kuru vēlāk kā avotu izmantoja augstākstāvošās instances. Kestona institūta arhīvā glabājas Austrumeiropas valstu pilsoņu vēstules, izgriezumi no periodiskajiem izdevumiem, preses apskati un citi materiāli, kuri attiecas uz reliģisko dzīvi Austrumeiropā padomju varas laikā.

Izmantojot padomju perioda dokumentus, jāņem vērā tajos lietotā politizētā valoda. Sekojot tās normām tika strukturētas, piemēram, autobiogrāfijas, politiski "korektā" formā

³⁵ Wardin A.W. *Evangelical Sectarianism in the Russian Empire and the USSR: A Bibliographic Guide*. - London: The Scarecrow Press, 1995.

³⁶ Korsch B. *Religion in the Soviet Union: A Bibliography 1980-1989*. - New York & London: Garland Publishing, Inc., 1992.

pasniedzot tikai vienu dzīvesstāstu veidojošo pieredžu daļu.³⁷ Savukārt minētajā hronoloģiskajā periodā ASV un Rietumeiropā izdoto materiālu atlasi un saturu bieži noteica aukstā kara ideoloģija.

■ LR Tieslietu ministrijas Sabiedrisko un reliģisko lietu departamenta rīcībā esošā informācija;

Minētā departamenta rīcībā ir informācija par reliģisko organizāciju, arī reģistrēto vasarsvētku draudžu un to apvienību, darbību kopš Latvijas neatkarības atgūšanas. Tā kā līdz 2000. gadam Sabiedrisko un reliģisko lietu departaments galvenokārt ir funkcionējis kā reliģisko grupu reģistrētājs, tad draudžu lietas galvenokārt satur īsus statistiskus datus, kas ļauj spriest par vasarsvētku draudžu reģistrācijas gaitu, ievēlēto vadību un draudžu izplatību Latvijā. Departamenta birojā glabājas arī Jauno reliģisko kustību pētniecības padomes sēžu protokoli, kuros ir informācija par tām pentakostu grupām, kuru darbība aplūkota padomes sēdēs.³⁸

■ reliģisko grupu un organizāciju arhīvu materiāli (Latvijas Baptistu draudžu savienības (LBDS) Vēstures arhīvs, ASV Dieva asambleju arhīvs);

LBDS Vēstures arhīvā atrodami Bīskapa padomes sēžu protokoli, sarakste ar draudzēm, garīdznieku un atsevišķu draudžu lietas satur informāciju, kura ļauj spriest par pentakostisma ietekmi uz Latvijas baptistu un ar to saistītiem konfliktiem. Arhīva dokumenti nav sakārtoti, vietām dokumentu lappuses nav numurētas, tāpēc promocijas darba atsauces norādīti pilnie atsevišķu dokumentu nosaukumi. ASV Dieva asambleju arhīvā atrodamas ziņas par latviešu pentakostu celmlauzi Dž.Grēviņu un ASV darbojošos latviešu pentakostu (pirms tam — baptistu) mācītāju P.Fokrotu.

■ personiski arhīvi;

Personisku kontaktu rezultātā autors ieguvis savā rīcībā interesantu privātpersonām piederošu dokumentu kopijas, piemēram, Austrālijā dzīvojošās Emīlijas Sietnieces vēstules Krišam Lagzdiņam un draudzes "Jaunā paaudze" mācītāja A.Ļedjajeva ordinācijas apliecību.

■ LVA atrodami padomju laikā arestēto pentakostu nopratināšanas protokoli;

Šie materiāli uzticamības pakāpes ziņā nodalāmi atsevišķi, jo tajos atrodami fakti ir tendenciozi atlasīti un apcietināti, jautāti par desmit vai divdesmit gadus seniem

³⁷ Uz to norāda Vieda Skultāne. Skat. Skultans V. *The Testimony of Lives: Narrative and Memory in post-Soviet Latvia*. - London, New York: Routledge, 1998. - p.68.

³⁸ Jauno reliģisko kustību pētīšanas konsultatīvajā padomē līdzdarbojas valsts un nevalstisko organizāciju (Rīgas Bērnu tiesību aizsardzības centrs, Cilvēktiesību birojs, Tieslietu ministrijas Sabiedrisko un reliģisko lietu departaments, Latvijas Universitāte u.c.) pārstāvji.

notikumiem, ne vienmēr ir varējuši tos savā atmiņā precīzi rekonstruēt. Tāpēc autors noprotināšanas protokolos atrodamo informāciju centies salīdzināt ar citos avotos atrodamām ziņām.

■ publikācijas reliģisku grupu periodiskajos izdevumos, brošūrās, bukletos un grāmatās; Pētījumam noderējis gadsimta sākumā iznākošais britu žurnāls "Confidence", kurā ir raksti par pentakostu misionāru braucieniem uz Baltiju, un Krievijā izdots "Примиритель", kurā atrodamas ziņas par vasarsvētku draudžu dzīvi bijušās PSRS teritorijā. Periodā starp abiem pasaules kariem Latvijā iznāca vairāki vasarsvētku draudžu žurnāli: "Misionārs", "Jaunais Misionārs", "Blāzma", "Vasarsvētku Blāzma". Uz apskatāmo tēmu attiecināmi materiāli atrodami baptistu preses izdevumos ("Avots", "Draugs", "Atmoda", "Kristīgā Balss" u.c.). Kā jebkurā reliģiskā grupā, Latvijas vasarsvētku kustībā cirkulē liels daudzums uz plašu ticīgo auditoriju vērstu grāmatu un brošūru, kuras kategorizējamas kā piederošas folkteoloģijai. Daudzas no tām tulkotas no angļu valodas. Mūsdienās tas notiek, pateicoties Miervalža Zeltiņa vadītās reliģiskās izdevniecības "Viņa Vārds Manī" (Ogrē) aktivitātēm. Minētajos iespieddarbos ir pieejams liels faktu materiāls, taču jāņem vērā, ka reliģiskās grupas funkcionē kā interpretējošās kopienas, kuras veido savu vēstures versiju, kas top par mītu.³⁹

■ Autora veiktas intervijas un korespondence, personiski vērojumi; Autors veicis 11 intervijas, kuras ierakstītas diktofonā, vēlāk pārrakstītas un ievietotas promocijas darba pielikumā. Informantiem uzdoto jautājumu atlase notikusi, balstoties uz citu cilvēku ieteikumiem, kuros informanti raksturoti kā būtisku pagātnes notikumu līdzdalībnieki. Runājot par šo avotu uzticamības pakāpi, autors apzinās, ka intervija ir komunikatīvs notikums, kurā sacītais ir intervētāja un informanta kopīgi radīta interpretācija.⁴⁰ Personiski vērojumi gūti pentakostu dievkalpojumos un citos pasākumos. Pētniecības procesa gaitā autoram veidojusies sarakste (izmantots gan parastais, gan elektroniskais pasts) ar tiem informantiem, kuri bijuši gatavi tuvāk pastāstīt par vienu vai otru parādību vai faktu.

■ reliģisko grupu dalībnieku atmiņas, memoāri, personiski dokumenti;

³⁹ Mīts kā stāsts ar simbolisku jēgu, kas izveidots no stereotipiskām epizodēm un personāžiem (Bērks P. Vēsture kā sociālā atmiņa // Atmiņas un vēsture (Kļiņis R., sast.). - Rīga: N.I.M.S., 1998. - 36.lpp.).

⁴⁰ Briggs Ch. Learning How to Ask: a Sociological Appraisal of the Role of the Interview in Social Science Research. - Cambridge: Cambridge University Press, 1994. - p.2-3.

Izmantojot atmiņas, autors ņēmis vērā apzinātas vai neapzinātas selekcijas un interpretācijas pastāvēšanu. "Atceroties daļēji, mēs tiecamies fragmentus papildināt ar citu stāstīto vai arī savu iztēli."⁴¹

■ nepublicētas disertācijas;

Autors izmantojis divas Latvijas baptisma vēstures pētniecībai veltītas nepublicētas disertācijas, kurās atrodama citādi nepieejama informācija — O.Brūvera misioloģijas doktora disertācija par latviešu baptistu izceļošanu uz Brazīliju⁴², kurā ir interesanti vēstulēs un intervijās gūti fakti, un A.Baštika maģistra darbs par Latvijas baptistu baznīcas darbību no 1944. -1990. gadam⁴³, kurā ir atrodami statistikas dati par padomju periodā ar rakstāmmašīnu pārrakstīto un nelegāli izplatīto reliģisko literatūru.

■ sekulāros preses izdevumos ievietoti raksti par pētījuma priekšmetu.

Vērtējot šo avotu uzticamību, jāņem vērā to publicēšanas laika sociālpolitisko apstākļu īpatnības (piemēram, padomju perioda izdevumos jālasa "starp rindām", lai ar oficiālo ideoloģiju piesātinātajos rakstos uztvertu notikumu secību) un izdevuma vispārējā ievirze ("dzeltenā preses" tieksme tendenciozi atlasīt faktus un pievērst uzmanību tikai sensacionālajam). Preses izdevumu vairums atspoguļo sabiedrības noskaņojumu, kas bieži ir reliģiskajām minoritātēm naidīgs. Tomēr arī tad publikācijas var kalpot kā informācijas avots citur nedokumentētiem faktiem (piem., pentakostu dievnamu atvēršana, pentakostu organizāciju dibināšana vai slēgšana).

Vasarsvētku kustības mūsdienu situācijai veltītā nodaļa ir salīdzinoši īsa, jo mazāk kā desmit gadi (skaitot no Latvijas neatkarības atgūšanas) ir pārāk īss posms, lai vēstures notikumus varētu analizēt ar kopainas gūšanai nepieciešamo distanci no aprakstītajiem faktiem. Tomēr autors ir pārliecināts, ka reliģija nekad nav statiska un tāpēc tā ir aplūkojama attīstībā. Jāredz ne tikai pagātnes ēnas, bet arī nākotnes perspektīva, kuras ieskaņas jaušamas tagadnē. Šodienas situācijas fiksēšanai veikta Latvijas baptistu garīdznieku aptauja (aptaujas lapas paraugu skat. pielikumā). Diemžēl, garīdznieku vairums vēl no padomju laikiem saglabājis nepatiku un aizdomīgumu pret aptaujām, tāpēc atsaucība nebija liela.

Disertācijā atspoguļoti daudzi baptisma vēstures fakti, pierādot tēzi, ka vasarsvētku kustības izcelsme un attīstība Latvijā ir nesaraujami savijusies ar baptistu draudžu vēsturi — gandrīz visi pentakostu vadoņi ir bijuši baptisti un 20.gs. divdesmito gadu sākumā baptistu draudzēs vērojams

⁴¹ Kīlis R. Sociālās atmiņas jēdziens // Atmiņas un vēsture. - 21.lpp.

⁴² Bruvers O. The Revival in Latvia During the 1920s and Subsequent Baptist Immigration to Brazil. - Pasadena: Fuller Theological seminary, 1991. (unpublished dissertation)

⁴³ Baštiks A. Latvijas baptistu baznīcas darbība no 1944. līdz 1990. gadam. - Rīga: Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultāte. - 1999 (nepublicēts maģistra darbs).

religiskā entuziasma vilnis bija protopentakostisks — tas sagatavoja augsni vasarsvētku draudzēm. Nozīmīgākajām ar apskatāmo tēmu saistītajām personībām minēti dzimšanas un miršanas gadi — vispārējā baznīcas vēsturē pazīstamām personām tie ņemti no "The Oxford Dictionary of the Christian Church"⁴⁴, pasaules vasarsvētku kustības autoritātēm — no "The Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements"⁴⁵, slāvu zemju vasarsvētku draudžu vadītājiem — no "История евангельских христиан-баптистов"⁴⁶, ievērojamiem latviešu baptistu draudžu vadītājiem un kādu laiku baptismam piederošiem latviešu pentakostiem — no "Latvijas Baptistu draudžu savienības draudzes pašreiz"⁴⁷, citiem latviešu pentakostu vadītājiem — galvenokārt no dzimtsarakstu nodaļu arhīvu izziņām. Disertācijā minētajām personām pievienoti uzvārda rakstība oriģinālvalodā gadījumos, kad tā atšķiras no latviešu valodas.

Kas attiecas uz literatūru par pentakostismu, tad tās atlasē autors izmantojis virkni bibliogrāfiju: vēsturnieka V.Holenveigera sastādīto bibliogrāfisko rādītāju,⁴⁸ teologu Dž.Sermonda (J.Suurmond) un H.Koksa (H.Cox), socioloģes M.Polomas (M.Poloma) darbu beigās atrodamos grāmatu un rakstu sarakstus⁴⁹ u.c. H.Koksa sastādītā bibliogrāfija ir palīdzīga ar to, ka sniedz ne tikai iespieddarbu uzskaitījumu, bet arī īsas anotācijas par būtiskākajiem darbiem. Recenzijas par jauniznākušiem pentakostu autoru darbiem autors atradis ASV iznākošajā žurnālā "Charisma", kas ir viens no vispopulārākajiem vasarsvētku kustības izdevumiem pasaulē, kā arī tālāk uzskaitītajos akadēmiskajos žurnālos. Autora izmantotie ārpus pentakostisma tradīcijas stāvošu autoru un pašu pentakostu darbi iedalāmi sekojošās kategorijās:

- akadēmiski pentakostu teologu un vēsturnieku darbi un periodiski izdevumi;

Galvenie akadēmiskie pentakostu žurnāli ir sekojoši: "Pneuma: The Journal of the Society for Pentecostal Studies", "Journal of Pentecostal Theology", "The Journal of the European Pentecostal Theological Association", "Asian Journal of Pentecostal Studies". Vēsturiskas uzziņas atrodamas enciklopēdiskā izdevumā "The Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements", kura pirmajam iespiedumam (1988.g.) sekojuši vairāki atkārtoti izdevumi. No 1992. gada monogrāfiju sēriju par pentakostismu ("Journal of Pentecostal Studies Supplement Series") izdod "Sheffield Academic Press" (Lielbritānijā), kuras

⁴⁴ Cross F.L., Livingstone E.A. ed. The Oxford Dictionary of the Christian Church. - Oxford: Oxford University Press. - 1993.

⁴⁵ Burgess S.M., McGee G.B., ed. Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements. - Grand Rapids: Zondervan Publishing House. - 1988.

⁴⁶ История евангельских христиан-баптистов. - Москва: ВСЕХБ, 1989.

⁴⁷ Tervits J. Latvijas Baptistu draudžu savienības draudzes pašreiz. - Rīga: LBDS, 1995.

⁴⁸ Hollenweger W.J. Pentecostalism: Origins and Developments Worldwide. - Peabody: Hendrikson Publishers. - 1997. - p.401-479.

ietvaros publicēto darbu autoru vidū ir arī pentakosti (piemēram, amerikāņu teologs Stīvens Lends). Vasarsvētku kustības adepti informācijas izplatīšanā plaši lieto modernās tehnoloģijas un tāpēc akadēmiska rakstura informācija par vasarsvētku kustību ir pieejama arī Internetā, piemēram, elektroniskais turpinājumizdevums "Cyberjournal for Pentecostal-Charismatic Research." Ir arī izdevumi, kurus paši pentakosti uzskata par disidentiskiem, bet kuri palīdz labāk saprast kustības iekšējo dinamiku. Pie šīs kategorijas pieskaitāms ASV pentakostu mācītāja Džeimsa Tinija (James Tinney) izdotais žurnāls "Spirit: A Journal of Issues Incident to Black Pentecostalism" kura seši numuri iznāca laikā no 1977. - 1979. gadam. Autors saņēmis atsevišķu šajā žurnālā publicēto rakstu kopijas no Pentakostisma pētniecības biedrības (*Society for Pentecostal Studies*, angļu val.) atbildīgā sekretāra Bila Faupela (Bill Faupel).

- citu autoru (religijpētnieku, teologu, vēsturnieku, sociologu, antropologu u.c.) darbi.

Promocijas darba tekstā autors integrējis starptautiski atzītu pētnieku (H.Kokss, D.Deitons, B.Vilsons, L.Gerlačs, R.Andersons u.c.) atziņas. Autors īpaši vēlas pieminēt divus V.Holenveigera darbus: "The Pentecostals" un "Pentecostalism: Origins and Developments Worldwide",⁵⁰ kuros vasarsvētku kustība aplūkota kā multikulturāls, konfesiju robežas transcendējošs fenomens. Sociālo faktoru lomas akcentēšanā vasarsvētku kustības attīstības analīzē autors sekojis vēsturniekam R.Andersonam,⁵¹ papildinot viņa atziņas ar L.Gerlača un V.Heines pieeju, kurā uzmanību pievērsta ne tikai kustību iespaidojošiem ārējiem apstākļiem, bet arī iekšējām struktūrām un procesiem (nodošanās akts, uz pārmaiņām un aktīvismu orientēta ideoloģija, iedomāta opozīcija u.c.).⁵²

Piedalīšanās pentakostisma tematikai veltītās starptautiskās akadēmiskās konferencēs, kā arī piederība pie Pentakostisma pētniecības biedrības darba autoram ļāvusi nākt kontaktā ar vasarsvētku kustībai piederošiem un ārpus šīs tradīcijas stāvošiem pentakostisma pētniekiem, ka ir palīdzējuši apzināt un atlasīt jaunāko un labāko literatūru šajā jomā.

⁴⁹ Cox H. Fire from Heaven. - London: Casell, 1996. - p.323-332.; Suurmond J. Word and Spirit at Play: Towards Charismatic Theology. - Grand Rapids: W.B.Eerdmans Publishing Company, 1995. - p.231-239.; Poloma M. The Assemblies of God at the Crossroads. - Knoxville: The University of Tennessee Press, 1989. - p.291-303.

⁵⁰ Hollenweger W.J. The Pentecostals. - Minneapolis: Augsburg Publishing House, 1972.; otra darba bibliogrāfiskie dati minēti agrāk (skat. zemsvītras piezīmi nr. 48).

⁵¹ Skat. 7. zemsvītras piezīmē minēto darbu.

⁵² Gerlach L., Hine V. Five Factors Crucial to the Growth and Spread of a Modern Religious Movement // Journal for the Scientific Study of Religion. - 1968. - Vol.7, No.1. - p.23-40.

1. NODAĻA

Vasarsvētku kustība — galvenie virzieni, to izcelsme un attīstība pasaulē

Šī nodaļa nepieciešama, lai klasificētu vasarsvētku kustības virzienus un saistībā ar ievadā izvirzītajām tēzēm aplūkotu pentakostisma izcelsmes un straujās skaitliskās izaugsmes cēloņus pasaulē un attīstības tendences, lai pēc tam promocijas darba gaitā aplūkotu varētu kādā mērā pasaules pentakostismā vērojamās vispārējās tendences īstenojušās Latvijā.

1.1. Kustības virzienu klasifikācija

Pentakostisma daudzveidīgais raksturs neļauj to klasificēt striktās kategorijās, tāpēc nav brīnums, ka vasarsvētku kustības iedalījumi ir atšķirīgi un atkarīgi no klasifikācijas kritērijiem.

Teologs Deivids Faupels (David Faupel), ņemot vērā pentakostisma virzienu teoloģiskās atšķirības, lieto šādu iedalījumu⁵³:

- (1) grupas, kuru sludinātā sanktifikācijas doktrīna atrodas metodistu svētošanas kustības tradīcijā (viņu skatījumā kristieša ticības dzīvē izdalāmi trīs krustpunkti: atgriešanās, pilnīgā svētošana, Svētā Gara kristība);
- (2) grupas, kuras iepriekšminēto shēmu vienkāršojušas, nodalot atgriešanos un Svētā Gara kristību (svētošana tādā gadījumā ir pakāpenisks process);
- (3) grupas, kuru uzskatu pamatā ir evaņģēlisks unitārisms — mācība, kurai nav vēsturiska saistība ar reformācijas radikālo spārnu, kas noliedza trīsvienību, bet kura attīstījās amerikāņu vasarsvētku draudzēs ap 1911. gadu. Tās piekritēji sludināja, ka Jēzus vienlaikus ir Dievs Tēvs un Svētais Gars un trinitārās formulas vietā kristīja Jēzus vārdā.

Teologs Džons Vimbers (John Wimber) savu klasifikāciju balsta hronoloģijā un sadala vasarsvētku kustību sekojošos "vilņos"⁵⁴:

- (a) pirmais "vilnis" — klasiskais pentakostisms (no 20.gs. sākuma);
- (b) otrais "vilnis" — vasarsvētku kustības ienākšana senākajās baznīcās (gan protestantu gan grieķu un Romas katoļu);
- (c) trešais "vilnis" (jēdzienu ieviesis Fullera semināra (ASV) profesors P.Vāgners [P.Wagner], attiecinot to uz astoņdesmitajos gados vasarsvētku kustībā vērojamu pavērsienu) — kristieši, kuri, lai arī, ārēji izvairās no pentakostisma vai harismātisma jēdzienu attiecināšanas uz sevi,

⁵³ Dayton D.W. Theological Roots of Pentecostalism. - Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1987. - p.18.

⁵⁴ Wimber J. Power Evangelism: Signs and Wonders Today. - London, Sydney, Auckland, Toronto: Hodder and Stoughton, 1990 (first printed in 1985). - p.120.

tāpat akcentē Gara dāvanu vajadzību, gan necenšoties dogmatiski uzstiept vienu vai otru apzīmējumu vai nosacījumu savai ekstātiskajai pieredzei.⁵⁵

Šī darba autors neuzskata, ka otrais vilnis atšķiras no trešā tādā mērā, lai tos nodalītu atsevišķi. Viļņa metaforas piemērotību apšaubā arī tādi pētnieki, kā Č.Hammels (Ch.Hummel), norādot, ka katrs no trim virzieniem nevis atbrīvojis vietu nākamajam, bet gan turpina augt un attīstīties.⁵⁶ Šajā darbā ieskatam pasaules vasarsvētku kustības virzienos izvēlēts vēsturnieka Vinsona Sainana (Vinson Synan) lietotais iedalījums⁵⁷:

(1) Klasiskās vasarsvētku draudzes;

Draudzes, kuru izcelsme tieši vai netieši saistīta ar amerikāņu sludinātāju Čarlza Parhama (Charles Parham, 1873-1929) un Viljama Sīmura (William Seymour, 1870-1922) darbību Amerikā, 20.gs. sākumā. Tās savstarpēji atšķiras daudzos doktrināros jautājumos, piemēram, mācībā par trīsvienību (daļa pentakostu ir unitārieši), taču šo draudžu vairākumu vieno mācība, ka glosolālīja ir nepieciešama Svētā Gara kristības piedzīvojuma zīme. Pateicoties aktīvam misionārisma, pentakostisms strauji izplatījies visā pasaulē. Pie Dieva asamblejām (*Assemblies of God*, angļu val.), kas ir viena no ASV vasarsvētku draudžu apvienībām un kuras misionāri darbojas arī Austrumeiropā, 1915. gadā piederēja 50 400 personas, 1955. gadā — 400 000, 1981. gadā — 1 629 000, bet 1988. gadā locekļu skaits jau pārsniedza 2 miljonus.⁵⁸ Jau 1908. gada beigās ziņas par pentakostu grupu izveidošanos nāk no Lielbritānijas, Skandināvijas, Vācijas, Holandes, Ēģiptes, Sīrijas, Indijas un citām zemēm. Eiropā viens no pentakostisma celmlaužiem bija norvēģu metodists Tomass Barats (Thomas Barratt).⁵⁹

Klasiskajām vasarsvētku draudzēm nav starptautiska koordinējoša centra. Kopš Otrā pasaules kara notiek pasaules pentakostu konferences (*World Pentecostal Conference*, angļu val., pirmā notika 1947. gadā, Cīrihē), kurā piedalās daudzu, bet ne visu pentakostu denomināciju pārstāvji. Pasaules mēroga pentakostu konferencēm analogas sanāksmes notiek Eiropā (1997. gadā notika pirmo reizi arī Austrumeiropā — Čehijā). Pentakostu Eiropas sadraudzība (*Pentecostal European Fellowship*, angļu val.) ne tikai reizi trijos gados rīko sanāksmes, bet arī ir izveidojusi koordinējošus centrus atsevišķām kopīgā darba nozarēm. Piemēram, Pentakostu Eiropas misija

⁵⁵ Ekstāze (*ekstasis*, grieķu val.) apzīmē īpašu sajūsmas stāvokli, izešanu ārpus indivīda patības robežām. (Sharma A. *Ecstasy // Encyclopedia of Religion*. (Eliade M., ed.) - Vol. 5. - New York: Macmillan Publishing Co, 1987. - p.11.)

⁵⁶ Hummel C. *Fire in the Fireplace: Charismatic Renewal in the Nineties*. - p.218.

⁵⁷ Villafane E. - *The Liberating Spirit*. - Grand Rapids: Eerdmans Publishing Company, 1993. - p.86-87.

⁵⁸ Poloma M.M., Pendleton B.F. *Religious Experiences, Evangelism and Institutional Growth within the Assemblies of God // Journal for the Scientific Study of Religion*. - 1989. - Vol.28, No. 4. - p.415.

⁵⁹ Anderson R.M. *Vision of the Disinherited: the Making of American Pentecostalism*. - p.74.

koordinē misijas organizāciju darbību (pentakostu draudzes Eiropā ir izsūtījušas apmēram 2000 misionārus, kuri darbojas 100 pasaules valstīs).⁶⁰

(2) Citām protestantu baznīcām piederošie vasarsvētku kustības piekritēji (bieži saukti par harismātiem vai neopentakostiem);

20.gs. sešdesmitajos gados sākās aktīva vasarsvētku kustības grupu darbība protestantu konfesiju ietvaros. To izcelsme daļēji saistīta ar protestu pret modernismu, kas daudziem ticīgajiem asociējās ar tradicionālo vērtību zudumu. Atjaunotnes grupas viņiem palīdz rast dzīves jēgu apstākļos, kad šķiet, ka visapkārt jēga ir zudusi.⁶¹

Vasarsvētku kustības ienākšana anglikānismā tiek saistīta ar krīzes piedzīvojumu D.Beneta (D.Bennett) dzīvē — viņš apgalvo, ka saņēmis Svētā Gara kristību 1959. gadā, būdams mācītājs svētā Mārtiņa baznīcā Kalifornijā (ASV). Vasarsvētku kustība skāra ne tikai anglikāņu tradīcijai piederošus amerikāņus, bet arī pārmetās uz anglikānisma "sirdi" — Lielbritāniju. Pentakostiski orientētais amerikāņu luterāņu mācītājs L.Kristensons (L.Christenson) Anglijas apmeklējuma laikā iespaidoja Maiklu Hārperu (Michael Harper), kas tajā laikā bija palīgmācītājs evaņģelikāļu⁶² aprindās populārā mācītāja Džona Stota (John Stott) vadītajā anglikāņu draudzē Londonā. 1966. gadā viņš sāka izdot žurnālu "Renewal", kas izplatīja pentakostiskas idejas. Līdzīgas aktivitātes sešdesmito gadu vidū sākās arī Dienvidāfrikā, Austrālijā un Jaunzēlandē.⁶³ Luterāņu aprindās pentakostiskas grupas vispirms sāka darboties ASV (1961.g.) un Vācijā (1963.g.) un to iespaids auga tik strauji, ka jau pēc vienas dekādes apmēram 10% Amerikas luterāņu vai nu apgalvoja, ka pašiem ir bijis pentakostisks piedzīvojums vai izteicās atzinīgi par šādu pieredzi.⁶⁴ Protestantu baznīcām piederošie neopentakosti cenšas saskaņot savu reliģisko pieredzi ar attiecīgo konfesionālo tradīciju un tāpēc norobežojas no pārmērīga emocionālisma dievkalpojumos un mācības par glosolāliju kā vienīgo Svētā Gara kristības pierādījumu. Vairākumā gadījumā neopentakosti teoloģiski ir palikuši konservatīvā evaņģelikālisma ietvaros, taču dažos gadījumos viņi ir spējuši izkļūt ārpus šiem rāmjiem, ienesot kustībā apziņu par Gara darbības universālo raksturu. Jau 20.gs. trīsdesmitajos un četrdesmitajos gados Francijas reformātu baznīcas harismātiskais spārns izrādīja

⁶⁰ Pentecostal European Fellowship // World Pentecost. - 1997. - No. 53. - p.4-5.

⁶¹ Turner H. Pentecostal Currents in the SBC: Divine Intervention, Prophetic Preachers, and Charismatic Worship // Pentecostal Currents in American Protestantism (Blumhofer E., Spittler R., Wacker G., ed.). - Chicago: University of Illinois Press, 1999. - p.210.

⁶² Evaņģelikālisms — šeit un turpmāk promocijas darbā ar šo jēdzienu apzīmēta starpkonfesionāla kustība mūsdienu protestantismā, kurai raksturīga ticība Bībelei kā nemaldīgai autoritātei, atpestīšanai caur Kristus nāvi pie krusta, personiskas atgriešanās (atdzimšanas) nepieciešamībai, evaņģelizācijas prioritātei.

⁶³ Davis R. Locusts and Wild Honey. - Geneva: WCC, 1978. - p.26-27.

⁶⁴ Christenson L. - The Charismatic Renewal Among Lutherans. - Minneapolis: Lutheran Charismatic Renewal Services, 1976. - p.13.

interesi par dialoga uzsākšanu ar pareizticīgajiem un jūdaistiem vēl ilgi pirms projekti par starpkonfesjonālu un starpreliģiju dialogu tika iekļauti baznīcu vadības darba plānos.⁶⁵

Klasiskās vasarsvētku draudzes sākumā nezināja, kā attiekties pret saviem līdziniekiem senākajās konfesijās, jo daudzi no viņiem, nebūdami pilnīgi atturībnieki vai nesmēķētāji, neatbilda pentakostu striktajam uzvedības kodeksam (atturība no alkohola lietošanas un smēķēšanas, vienkāršība apģērbā kultūrā, izklaides vietu neapmeklēšana u.c.). Vēl lielāks šoks bija, kad 1968. gadā metodismā pārgāja pentakostu evaņģēlists Orals Roberts (Oral Roberts), uzskatot, ka tā viņš var izvairīties no savas reliģiskās pieredzes iekļaušanas strikti dogmatiskos rāmjos.⁶⁶ Pamazām klasiskās vasarsvētku draudzes un senākajās baznīcās palikušie neopentakosti sāka sadarboties. Liela nozīme aizspriedumu pārvarēšanā bija kopīgām konferencēm.

(3) Vasarsvētku kustība Romas katoļu baznīcā;

Par atskaites punktu vasarsvētku kustības ienākšanai katoļu baznīcā uzskatāms 1967.g. janvāris, kad katoļu laju grupa no universitātes Pitsburgā (*Duquesne University*, ASV) pēc vairāku mēnešus ilgām kopīgām lūgšanām un diskusijām sāka praktizēt glosolāliju. 1990. gadā kustība aptvēra vairāk kā 72 miljonus katoļu un aiz tās stāvēja tādas autoritātes, kā beļģu kardināls Suenens. Vasarsvētku kustības katoļticīgie piekritēji kustības apzīmēšanai sākumā lietoja nošķirumu "katoliskā pentakostiskā kustība", taču, lai izvairītos no kustības identificēšanas ar protestantisko pentakostismu (kustības piekritēji gan nenoliedz protestantisma ietekmi), šobrīd priekšroka tiek dota harismātiskās atjaunotnes jēdzienam vai, vienkārši tiek runāts par atjaunotni.⁶⁷ Svētā Gara kristības vietā viņi vairāk runā par sakramentālās žēlastības aktualizāciju indivīda dzīvē. Atbilstoši katoliskajai tradīcijai viņi akcentē svētā vakarēdiena centralitāti – "vislabākās atjaunotnes kultiskās izpausmes nav lūgšanu sanāksmes, bet Euharistijas. Ļaudis nāk kopā ar patiesu svētku izjūtu, kas sakņojas Kunga klātbūtnes apziņā un savstarpējā uzticībā."⁶⁸

V.Holengeigers piemin vairākus faktoros, kāpēc pentakostisms izplatījies, kā pirmajā mirklī šķiet, tik atšķirīgā konfesijā, kā katolisms. Tie saistīti ar tiem katolisma elementiem, kuri ar metodisma un svētošanas kustības starpniecību nonāca vasarsvētku kustībā: (a) doktrīna par cilvēka brīvo gribu; (b) episkopālisms — arī gadījumos, kad pentakostu vadītāji netiek saukti par bīskapiem, praktiski viņiem piešķirta episkopāla autoritāte; (c) realitāte tiek sadalīta dabiskajā un pārdabiskajā; (d) pestīšanas kārtība, kura paredz pakāpenisku pestīšanas aizsniegšanu (vasarsvētku

⁶⁵ Suurmond J. *Word and Spirit at Play: Towards Charismatic Theology*. - p.13-14.

⁶⁶ Harrell D.E. *All Things are Possible. The Healing and Charismatic Revivals in Modern America*. - Bloomington: Indiana University Press, 1975. - p.152.

⁶⁷ *Charismatic Community Renewal in the Catholic Church in the Federal Republic of Germany: A Theological Guide*. - Karlsruhe: ICCRO. - p.12. (izdošanas gads nav norādīts)

⁶⁸ McDonnell K. - *The Experience of the Holy Spirit in the Catholic Charismatic Renewal // Concilium* 128. - 8/1979. - p.98.

draudzēs izteicas kā mācība par divpakāpju ticības dzīvi, kuru iezīmē atgriešanās un Svētā Gara kristības piedzīvojumi).⁶⁹ Savukārt antropologs E.Vilems (E.Willems), balstoties Latīņamerikā gūtajā pieredzē, norāda uz vasarsvētku kustības un folkkatolisma⁷⁰ līdzību — Marijas un svēto parādīšanās, ticība mistiskai vienībai ar Dievu, Svētā Gara kults (izplatīts Latīņamerikas katolismā).⁷¹

(4) Neatkarīgas neopentakostiskas draudzes;

Tās ir draudzes, kuras vēl nav izveidojušas centralizētas konfesionālas struktūras (bieži to locekļi atrodas opozīcijā denominacionālismam, lai arī nevar izvairīties no centralizācijas un birokratizācijas procesa) vai arī atrodas to veidošanās procesā. Katoļu teologs P.Hokens (P.Hocken) neatkarīgās, ārpus denominācijām stāvošās draudzes sadala divās apakšgrupās⁷²:

■ draudzes, kuras centrējas ap harismātiskiem (šī vārda plašākā, socioloģiskā nozīmē) vadoņiem. Daļa šo draudžu izveidojušās neatkarīgu evaņģēlistu darbības rezultātā un izvairās no konfesionāliem nosaukumiem. Tas gan nav apturējis jaunu denomināciju veidošanās procesu — starptautiska draudžu asociācija, piemēram, ir izveidojusies ap K.Heigina (K.Hagin) vadīto misiju. K.Heigins, kas bija uzaudzis kā baptists, 1938. gadā kļuva par ASV Dieva asambleju mācītāju. Savā sludināšanā viņš aizvien vairāk akcentēja dievišķo dziedināšanu un 1962. gadā atteicās no Dieva asambleju akreditācijas.⁷³ Kopš sešdesmitajiem gadiem neatkarīgi darbību izvērtā D.Prinss (D.Prince), kurš pirms tam bija darbojies Kanādas Vasarsvētku draudžu apvienības ietvaros. D.Prinss bija pret institūcijām, jo uzskatīja, ka viņa aicinājums nav veicināt kādas atsevišķas denominācijas izaugsmi.⁷⁴

■ draudzes, kurās galvenais teoloģiskais uzsvars ir uz Gara darbību kristiešu kopības veidošanā. Šo draudžu locekļu kultivēto teoloģiju pieder restauracionisma⁷⁵ tradīcijai. Tas ir veidojies, daļai vasarsvētku draudžu pārliecinoties, ka brīvbaznīcu⁷⁶ demokrātija, kļūstot bezatbildīga, rada labvēlīgu augsni patvaļai un producē ekstrēmus sludinātājus — vienpatņus, kuri nav atbildīgi neviena cilvēka priekšā. Šī vilšanās pavīd Jēzus armijas (restauracionisma tradīcijai pieskaitāma grupa Lielbritānijā, oficiāli izveidota 1987. gadā) vadītāju S.Kūpera (S.Cooper) un M.Farenta

⁶⁹ Hollenweger W. From Azusa Street to Toronto Phenomenon: Historical Roots of Pentecostalism // Concilium. - 1996/3. - - p.1-6.

⁷⁰ folkkatolicisms — katoļu laju aprindās populāru ticējumu (bieži savijušies ar pirmskristīgiem priekšstatiem) un rituālprākšu kopums.

⁷¹ Willems E. Followers of the New Faith. - Vanderbilt University Press, 1967. - p.133.

⁷² Hocken P. The Challenge of Non-denominational Charismatic Christianity // Experiences of the Spirit (Jongeneel J., ed.) - Frankfurt am Main: Peter Lang, 1991. - p.222-223.

⁷³ Harrell D.E. All Things are Possible. The Healing and Charismatic Revivals in Modern America. - p.185-186.

⁷⁴ Turpat. - 185.lpp.

⁷⁵ Restauracionisms ir kustība, kas iestājas par burtisku Jaunās derības principu iemiestošanu attiecībā uz draudžu organizāciju, pārņemot no Bībeles arī garīgo amatu nosaukumus (vecajs, apustulis, pravietis u.c.).

(M.Farrant) rakstītājā: "Reformācija ir izcēlusi personisku ticību, taču tai ir bijusi tendence atvērt vārtus individuālismam un pat anarhijai. Dieva derība bija starp Kristu un cilvēkiem, gluži tāpat kā Lieldienu jērs tika nokauts, lai nošķirtu ļaudis no pasaules un tos darītu par vienu sirdi un dvēseli."⁷⁷ Daļa restauracionistu atjaunojuši savās draudzēs Jaunajā derībā minēto apustuļu amatu. Šo mūsdienu apustuļu darbības iezīmes ir sekojošas: (1) tos nav ievēlējušas draudzes; (2) tie nekalpo kādai draudžu apvienībai, bet gan atrodas kopdarbībā ar citiem šāda vadības līmeņa vadītājiem; (3) tiem nav institucionālas autoritātes (lai gan viņi ieceļ draudžu vadītājus), tomēr tiem draudzēs ir liela neformāla ietekme; (4) parasti tie darbojas nevis individuāli, bet koleģiāli, modelējot Jaunajā derībā aprakstītās apustuļa Pāvila un viņa līdzstrādnieku attiecības.⁷⁸

(5) Trešās pasaules zemju tradicionālajā kultūrvidē radušās vasarsvētku draudžu grupas;

Šo draudžu veidošanās daļēji skaidrojama ar negatīvo reakciju pret daudzu Rietumu misiju darbībai līdzās ejošo kultūrimperiālismu. No misijām neatkarīgās draudzes teoloģijā un liturģiskajā praksē iet savus ceļus, kuri Rietumu kristiešiem var likties dīvaini, bet šie procesi ir paralēli doktrināro un liturģisko meklējumu laikam agrīnajā baznīcā. Tās uzskatāmas par visaugošākajām vasarsvētku draudzēm pasaulē. Viena no šādām konfesijām ir kimbangaistu baznīca⁷⁹, kuru 1921. gadā dibināja S.Kimbangu (viņa sekotāji uzskata, ka viņā ir manifestējies Svētais Gars un tāpēc trinitārās kristību formulas bieži tiek papildināta ar frāzi ".. pār Saimunu Kimbangu nākušā gara vārdā") un kura 1969. gadā kopā ar Brazīlijas pentakostu denomināciju *Brasil para Cristo* tika uzņemta Pasaules baznīcu padomē (PBP). Zairā ir trīs miljoni kimbangaistu (no 28 miljoniem iedzīvotāju). Baznīca ūdens kristību vietā praktizē garīgu kristību (tās rituālā forma ir mācītāja rokaspiediens pēc aizlūgšanas). Sākotnēji tā nepraktizēja arī Euharistiju, bet 1971.gadā tika svinētā pirmā Euharistija, kurā piedalījās 350 000 ticīgo un kurā importēta vīna un maizes vietā lietoja vietējos dabas produktus — medus ūdeni, maizi gatavotu kopā ar kartupeļiem. Kimbanguistu baznīcu pārvaldošā hierarhija ir reliģiski augstmaņi, kuru savus amatus baznīcā pārmanto no paaudzes paaudzē.

Arī tajās trešās pasaules vasarsvētku draudzēs, kuras saistītas ar Rietumu misijām, vērojama seno ticējumu pārņemšana un ietērpšana kristīgā ietērpā. Ganas apustuliskajai baznīcai piederošais K.Ahampongs-Beifijs (K.Achampong-Baifie) visā nopietnībā raksta par burvjiem un raganām, kas garīgā veidā varot stāties dzimumattiecībās ar jebkura dzimuma cilvēkiem.⁸⁰ Joido pilnā evaņģēlija

⁷⁶ Brīvbaznīcas — protestantu draudžu apvienības, kuru dalībnieces (lokālās draudzes) saglabā lielu autonomiju lēmumu pieņemšanā.

⁷⁷ Cooper S. & Farrant M. *Fire in Our hearts: The Story of Jesus Fellowship*.- Eastbourne: Kingsway publications, 1961. - p.138.

⁷⁸ Turner M. *Restorationist Churches in the United Kingdom // Vox Evangelica*. - 1989. - Vol. XIX. - p.96.

⁷⁹ Par kimbanguistiem sīkāk skat.: Hollenweger W.J. *Pentecostalism: Origins and Developments Worldwide*. - p.54-73.

⁸⁰ Baifie-Achampong K. *Commanding Power in Offensive Warfare*. - Accra: Christ Evangelical & Healing Crusade, 1996. - p.155.

draudzes (Seulā, Korejā) mācītājs P.Jongi Čo (P.Yonggi Cho), kā tas netieši atzīts viņa grāmatās, savu mācību par ceturto dimensiju patapinājis no Korejas budisma.⁸¹

Iepriekš pieminētajā V.Sainana iedalījumā netiek atsevišķi nodalīti vairāki būtiski vasarsvētku kustības virzieni:

(a) pentakostiskas grupas pareizticībā;

Pareizticīgo baznīcas oficiālā pozīcija nav labvēlīga pentakostismam, jo pareizticīgo teologi tradicionāli akcentē visas baznīcas harismātisko raksturu, izslēdzot iespēju, ka kāda atsevišķa grupa varētu pretendēt uz Gara piepildītu kristiešu statusu. Tomēr pentakostisms nepagāja garām arī pareizticībai — tika uzsākta harismātisko pareizticīgo žurnāla izdošana, kā arī izveidota harismātiskās atjaunotnes komiteja, kuras prezidents bija ukraiņu emigrantu pareizticīgo priesteris tēvs B.Zabrodskis (B.Zabrodsky). Viens no atjaunotnes grupu vadītājiem pareizticīgo baznīcā bija tēvs Dž.Stepanovs (G.Stephanou) Ņujorkā.⁸² Šie jaunu ceļu meklējumi daļēji saistīti ar to, ka daļa pareizticīgo garīdzniecības ir norūpējusies par laju atsvešinātību no baznīcas dzīves. Priesteris S.Zenčuks (S.Zencuch) raksta: "Es ticu, ka Dieva dāvana mums ir Kristus godības pilnā augšāmcelšanās. Es ticu, ka Kristus dāvana mums ir Viņa svētā baznīca, kura ir mums dota Vasarsvētku dienā. Lai mēs spētu iemiesot šīs debesu dāvanas, mums ir jāizjūt Svētā Gara mājošana mūsu vidū. Tas īpaši attiecas uz baznīcas vadītājiem. Ja mēs patiesi tam ticam, tad kādēļ mēs kā baznīcas vadītāji nespējam vadīt, saglabāt un veidot mūsu draudzes garīgo dzīvi?"⁸³ Jaunas vēsmas pareizticībā ienes tie pentakostiski orientētie citu konfesiju kristieši, kuri, pārejot pareizticībā, saglabā, lai arī transformētā veidā, savu pentakostisko orientāciju. Viens no tiem ir M.Hārpers⁸⁴ — izbijis harismātiskajā atjaunotnē iesaistīts anglikāņu mācītājs, kurš 1995. gadā kopā ar sievu pievienojās Antiohijas ortodoksajai baznīcai un kurš šīs baznīcas tradīcijā rod pamatojumu Gara dāvanu praktizēšanai un mācībai par Gara kristību. M.Hārpers turpina būt aktīvs starpkonfesionālās vasarsvētku kustības aktivitātēs.

(b) jaunizveidojušies grupējumi, kuri neietilpst nevienā no minētajām kategorijām

Viens no šādiem grupējumiem ir konverģences kustība — virziens, kas cenšas sapludināt harismātisko un liturģisko atjaunotni. Tas ir radikāls pagrieziens, ņemot vērā, ka fiksētas liturģiskas formas pentakostu aprindās tikušas uzskatītas par "tukšiem" simboliem un pretstatītas patiesai Gara darbībai. Kustība aplūkojama saistībā ar pareizticības renesansi Amerikā un liturģiskās atjaunotnes ienākšanu konservatīvajā evaņģelikālismā. R.Adlers, būdams tradicionālas

⁸¹ Skat.: Čo P.J. Ceturta dimensija. - Ogre: Viņa Vārds manī, 1998. - 44.lpp.

⁸² Davis R. Locusts and Wild Honey. - p.88.

⁸³ Zencuch S. The Ethnic Orthodox Congregation and the Parish Council. - Minneapolis: Light and Life Publishing, 1996. - p.45.

amerikāņu vasarsvētku draudzes mācītājs, astoņdesmito gadu beigās kopā ar savu draudzi pamazām sāka praktizēt Euharistijas iksvētdienas svinēšanu, rakstītu lūgšanu, ticības apliecību, lekcionārija, procesiju, sakramentāliju (svētītais ūdens, vīraks, sveces, krusta zīme) un citu senākajām baznīcām raksturīgo liturģiskās dzīves elementu lietošanu. Rezultātā 1992. gadā tika dibināta šobrīd jau starptautiska denominācija — harismātiskā episkopālā baznīca (1994.gadā tā apvienoja 100 draudzes dažādās valstīs)⁸⁵, kurai ir draudzes arī Igaunijā (to centrs ir bijušā igauņu metodistu mācītāja Heigo Ritsbeka vadītā svētā Stefana baznīca Tallinā). Baznīcas elektroniskajā mājas lapā Internetā 1999. gada augustā bija atrodamā informācija par 4 draudzēm Igaunijā, kuras apvienotas Igaunijas dekanātā.⁸⁶ Šai konfesijai nav saistības ar ASV episkopālo baznīcu — gluži otrādi, daļa tās priesteru (30% harismātiskās episkopālās baznīcas garīdznieku ir izbijuši episkopāļi), neapmierināti ar savā baznīcā valdošo liberālismu, ir pārgājuši harismātiskajā episkopālismā. Tas kārtējo reizi norāda uz šķelšanos, kas notiek baznīcu konvencionalizācijas procesā. Savukārt izmaiņas skar arī pentakostus, jo to daļa nonākusi pie secinājuma, ka "..viņu dievkalpojums vairāk centrējas mācītājā nevis Dievā. Vairākumam neformālo liturģisko formu ir tieksme koncentrēt uzmanību uz dievkalpojumu vadītāju, mūziķu grupu, vokālistiem, sludinātāju vai "dziedināšanas" evaņģēlistu. Jo talantīgāki ir runātāji un mūziķi un jo spīdošāka ir viņu uzstāšanās, jo vairāk "svaidīts" cilvēkiem šķiet dievkalpojums."⁸⁷ Šī atskārsme rosinājusi viņus pievērsties senbaznīcas liturģiskajai praksei.

1.2. Pentakostisma veidošanās kultūrvēsturiskais un sociālais konteksts

Vasarsvētku kustības rašanās ir labāk saprotama, ja to aplūko 20. gs. sākuma kultūrstrāvājumu kontekstā. 1911. gadā krievu mākslinieks Vasīlijs Kandinskis publicēja grāmatu "Garīgais mākslā" (Krievijā tā tika izdota tikai 1992. gadā), kurā apgalvoja, ka māksliniekam jāatsakās no priekšmetu tiešas atainošanas, bet drīzāk jāveido formas, kuras rada atbilstošas emocijas skatītājā. Izvērtējot 20. gs. sākumā sabiedrībā valdošās tendences, V.Kandinskis vērsās pret materiālistiski racionālistiskās vērtīborientācijas uzturēto pieņēmumu, ka "debesis ir tukšas un Dievs ir miris"⁸⁸ un prognozēja jaunas garīguma ēras sākšanos. Savukārt futūristu skolas dibinātājs, itāļu dzejnieks Marineti izstrādāja "atbrīvoto vārdu" koncepciju, aicinādams atbrīvot valodu no sintakses "žņaugiem" un radīt intuitīvajā pieredzē saņņotas komunikācijas formas. Šī aicinājuma iespaidā tika veidotas

⁸⁴ Autobiogrāfisku M.Hārpera reliģiskās konvertēšanās aprakstu skat.: Harper M. The True Light: An Evangelical's Journey to Orthodoxy. - London: Hodder & Stoughton, 1997.

⁸⁵ Skat.: Grady J.L. Denomination Blends Charismatic Spirituality With High Church Style // Charisma. - September, 1996. - p.25-27; Thigpen P. Ancient Altars, Pentecostal Fire // Ministries Today. - 1992. - November/December. - p.43-51.

⁸⁶ [Http://www.iccec.org/Transfer/tcec_estonia.htm](http://www.iccec.org/Transfer/tcec_estonia.htm) - 22.08.1999.

⁸⁷ Thigpen P. Ancient Altars, Pentecostal Fire. - p.45.

anarhistiskas poēmas — haotiskas dažādu izmēru un biezuma burtu kompozīcijas. Futūristi bija pārliecināti, ka nekontrolējama radošās enerģijas spēks pārveidos Itālijas dzīvi, atbrīvojot to no sastingušas pagātnes kulta.⁸⁹ Pentakostisma pētnieks V.Hollenveigers saskata paralēles starp vasarsvētku kustību un dadaismu: netālu no vietas Cīrihē, kur pulcējās pirmā Šveices vasarsvētku draudze, atradās *Cabaret Voltaire*, kur Pirmā pasaules kara laikā uz radošiem vakariem sanāca futūriskā balstītās dadaistu skolas piekritēji. Viņu vienlaikus vairākās valodās rakstītajām poēmām, tāpat kā pentakostu glosolālijai, nepiemita semantiska jēga un tās pārvarēja valodu un kultūrnosacīto nozīmju robežas.⁹⁰ Taču pretstatā šiem atsevišķu mākslinieku un filozofu centieniem agrīno pentakostu kustība ir izteikti komunāla: sabiedrības vairākuma noraidījums veicināja ciešāku saliedēšanos domubiedru kopībā un apokaliptiskās pasaules gala gaidas uzturēja dzīvu kolektīvu misionēšanas garu.

Daudz tiešāka ir kopsakarība ir starp vasarsvētku kustības veidošanos un sociāli ekonomisko stāvokli 20. gs. sākuma Losandželosā (ASV) — pilsētā, kurā darbojās pentakostisma celmlauža V.Sīmura vadītā draudze. 22 % turienes iedzīvotāju bija vai nu afroamerikāņi un meksikāņi vai imigranti (eiropieši un japāņi), kuri dzīvoja atsevišķos pilsētas kvartālos. 19.gs. deviņdesmitajos gados pilsētas iedzīvotāju skaits bija dubultojies un šo pieaugumu galvenokārt veidoja izbijuši fermeri, kuriem urbānajā vidē nācās veidot jaunu identitāti.⁹¹ Šajā procesā lielu lomu spēlēja reliģija — izbijušajiem lauksaimniekiem bija iespēja daudzo reliģisko piedāvājumu virknē izvēlēties to novirzienu, kas vislabāk atbilda viņu vajadzībām. Tas saistīts ar lielpilsētās vērojamo modernizācijas rezultātā notikušo sabiedrības fragmentāciju — bijušie lauksaimnieki un topošā vidusšķira, kurai nebija pieņemamas aristokrātiskas pārvaldes formas, kuras atspoguļojās, piemēram, episkopālismā, deva priekšroku demokrātiskām reliģiskām struktūrām, kuras konsekventi sekoja protestantiskajam vispārējās priesterības principam — presbiteriāņiem, kongregacionālistiem, baptistiem, metodistiem.⁹² Fragmentācijas procesam turpinoties, arī šīs konfesijas konvencionālizējās un bieži vairs nepamierināja sociāli viszemāko slāņu vajadzības. Kā raksta vēsturnieks R.Andersons, "19.gs. pēdējā ceturksnī bija gandrīz noslēdzies protestantisma identifikācijas process ar vidusšķiras kultūru."⁹³ Rezultātā daudzi izvēlējās svētošanas kustības tradīcijai piederošas grupas — 1906. gadā Losandželosā bija vairāk kā simts šī virziena draudzes.⁹⁴

⁸⁸ Кандинский В. О духовном в искусстве. - Москва: Архимед. - 1992. - с.23.

⁸⁹ Лесли Р. Сюрреализм: Мечта о революции. - Москва: Белфаксиздатгрупп. - 1997. - с.34.

⁹⁰ Hollenweger W.J. Pentecostalism: Origins and Developments Worldwide.- p.225.

⁹¹ Anderson R. Vision of the Disinherited: the Making of American Pentecostalism . - p. 62-63.; Identitāte ir personas tāpatība, kas var turpināties, arī mainoties personas ārienei, personībai, intelektuālajām spējām, atmiņām u.t.t. (Ideju vārdnīca. - 214.lpp.)

⁹² Bruce S. Religion in the Modern World. - p.42-43.

⁹³ Anderson R. Vision of the Disinherited: the Making of American Pentecostalism . - p.30.

⁹⁴ Turpat. - 63.lpp.

Vasarsvētku kustība veidojās ASV, 20. gs. sākumā un tajā saplūdušas divas tradīcijas — afroamerikāņu reliģiskās tradīcijas ar tajās vērojamo spontanitāti un emocionalitāti un 19.gs. svētošanas kustība kuru piekritējiem raksturīga striktu morāles normu ievērošana, reliģisku krīzes pārdzīvojumu (paši kustības sekotāji to sauc par "otro svētību" vai "Svētā Gara kristību" un viņuprāt šāds piedzīvojums ievēd ticīgo augstākā garīgās dzīves pakāpē) akcentēšana un burtiska Bībeles tekstu izpratne.

(a) afroamerikāņu reliģiskās tradīcijas;

Sākumā amerikāņu vergturi nebija skaidrībā vai ievesto afrikāņu vergus vajag kristianizēt, baidoties, ka tad kristītos vergus vajadzēs laist brīvībā. Viņu šaubas tika kļiedētas ar politisko un reliģisko virsotņu apliecinājumiem, ka pievienošanās kristietībai neko nemainīs verga statusā. Līdz ar to sākās afrikāņu vergu kristianizācijas process. Vairums vergu 19.gs. piederēja pie metodistu vai baptistu baznīcām (vēl 1936. gadā 2/3 melnādaino amerikāņu kristiešu bija baptisti un 1/4 — metodisti), jo 18. un 19.gs. tās atradās atmodas kustību ietekmē un to emocionālais dievkalpojumu stils vislabāk atbilda afrikāņu mentalitātei un palīdzēja vergiem kaut uz brīdi pacelties pāri apspiestībai un justies kā Dieva radītiem un mīļētiem cilvēkiem.⁹⁵ Jautājums par to, kādā mērā konvertīti saglabāja agrākos ticējumus, ir strīdīgs. Afroamerikāņu sociologs E.Frazier (E.F.Frazier) uzskata, ka vergi bija nonākuši citā civilizācijā, kur agrākie mīti un kultūri zaudēja jēgu.⁹⁶ Var debatēt par pēdējā iepriekšminētā apgalvojuma patiesumu,⁹⁷ tomēr jāpiekrīt viņa atzinumam, ka tieša Āfrikas zemju kultūru kontinuitāte saglabājusies afroamerikāņu mūzikā, īpaši, spirīčuelos.⁹⁸ Amerikāņu teologs Hārvijs Kokss (Harvey Cox) norāda, ka vasarsvētku draudžu celmlauža Viljama Sīmura vadītajā draudzē ilgi apspiestie cilvēces arhetipiskās reliģiozitātes strāvājumi uzpeldēja jaunā formā kristietības paspārnē.⁹⁹ Nav nejaušība, ka tas notika laikā, kad mākslas pasaulē auga interese par Āfrikas kultūrmantojumu. H.Kokss kā piemēru piemin Parīzes mākslinieku 1905. gadā rīkotās afrikāņu masku izstādes.¹⁰⁰

(b) svētošanas kustība.

19.gs. trīsdesmitajos un četrdesmitajos gados, daudzās amerikāņu draudzēs sākās pāreja no sociāla aktīvisma uz individualizētu dievbijību. Pētnieks Donalds Skots (Donald Scott) uzskata, ka 19.gs. vidū "draudzes pārvērtās nocietinātās un izolētās dievbijības salās".¹⁰¹ Kā reakcija pret urbanizācijas, industrializācijas un sekularizācijas procesiem veidojās svētošanas kustība, kurā

⁹⁵ Moore L. The Spiritual: Soul of Black Religion // American Quarterly. 1971. - Vol. XXIII, No. 5. - p. 658.- 660.

⁹⁶ Turpat. - 662.lpp.

⁹⁷ Pētnieks M.Herskovits savukārt uzskata, ka baptisms afroamerikāņiem bijis pievilcīgs ar to, ka baptistu praktizētajam kristību veidam (pagremdēšanai) bijusi līdzība ar Āfrikas upju kultūru (Turpat. - 663.lpp.)

⁹⁸ Turpat. - 667.lpp.

⁹⁹ Cox H. Fire from Heaven. - p.101.

¹⁰⁰ Turpat. - 100.lpp.

apvienojās atmodas kustību emocionālisms, anglosakšu puritāņu striktā morāle un nepatika pret baznīcas hierarhiju. Emocionālisms un striktu morāles normu akcentēšana bija 19. gs. un 20. gs. pirmās puses sociāli zemāko slāņu reliģiju raksturojoši elementi.¹⁰² Svētošanas kustība izauga metodisma paspārnē (iemesli aplūkoti 2. nodaļā) — ne velti pentakostu teologs Stīvens Lends (Steven Land) metodisma dibinātāju Džonu Vesliju (John Wesley, 1703-1791) dēvē par vasarsvētku kustības vectēvu.¹⁰³ Savukārt Dž.Veslija uzskati veidojās viduslaiku mistiķu darbu iespaidā — viņš, piemēram, atzina, ka nozīmīgs solis viņa garīgajā ceļā bijusi vācu mūka un garīgā rakstnieka Kempenes Toma (apt. 1379-1471) darbu lasīšana.¹⁰⁴ Ne visi Romas katoļi ir gatavi draudzīgi dalīt savu garīgo mantojumu ar pentakostiem un ne visi pentakosti spēj bez aizspriedumiem runāt par vasarsvētku draudžu katoliskajām saknēm, bet tādi nu reiz vēstures līkloči, kas par radiniekiem padara šķietamus svešiniekus.

Svētošanas kustība ar tai raksturīgo tiekšanos pēc emocionāliem pārdzīvojumiem un šīs pieredzes verifikācijas meklējumiem (centieniem rast kritērijus, kuri ļautu konkrētu pārdzīvojumu identificēt kā patiesi kristīgu) sagatavoja ceļu pentakostismam. Amerikāņu metodistu tradīcijai piederīgais teologs Donalds Deitons (Donald Dayton) augstākas raudzes kristietību propagandējošo svētošanas kustības institūciju tīklu dēvē par protopentakostisku ugunsкура vietu, kura gaida uzliesmošanai vajadzīgo dzirksteli.¹⁰⁵ Sākotnēji svētošanas kustības proponenti galveno vērību pievērsa ētiskiem kritērijiem, bet pamazām aizvien lielāku ietekmi guva "sirds liecība" — kustības adepta iekšēja pārliecība. Kā rakstīja Hanna Smite (Hannah Smith), "Svētā Gara kristība ir fiziska parādība, kuru izjūt kā patīkamas trīsas, kuras iet no tavas galvas līdz kāju pirkstiem. Neviens, kam nav bijušas šādas izjūtas, nav patiesi piedzīvojis Gara kristību."¹⁰⁶ Tas bija ekstrēms viedoklis, kuram nebūt nepiekrita visi svētošanas kustības sekotāji, taču šis izteikums raksturo vispārējo ticību uz emocionālu pārdzīvojumu kultivēšanu.

Svētošanas kustība ir cieši saaugusi ar hronoloģiski vecāku fenomenu — atmodas kustībām. Par atmodu dēvē lielāku līdz šim kristietību nepraktizējošu vai reliģisko entuziastu izpratnē formālu kristiešu skaita pievēršanos ticībai. Kustības piekritēji atmodas uzskata par pārdabiskas iejaukšanās rezultātu, taču kustības literatūrā atrodami arī racionāli-pragmatiski skaidrojumi — 19.gs. evaņģēlists Č.Finnejs (Ch.Finney, 1792-1875) raksta: "Lai cilvēks paklausītu Dievam, tas ir jāieved lielā dvēseles savilņojumā .. Atmoda nav brīnums tādā nozīmē, ka Dievs izmainītu pastāvošos

¹⁰¹ Citēts no: Dayton D. Theological Roots of Pentecostalism. - p. 76.

¹⁰² Niebuhr R. The Social Sources of Denominationalism. - New York: Henry Holt and Company, 1929. - p.30.

¹⁰³ Land S. Pentecostal Spirituality: A Passion for the Kingdom. - Sheffield: Sheffield Academic Press, 1994. - p.35.

¹⁰⁴ Bundy D. Visions of Sanctification: Themes of Orthodoxy in the Methodist, Holiness and Pentecostal Traditions. A paper presented in the international conference Prague '97. - 1997. - p.8-9.

¹⁰⁵ Dayton D.W. Theological Roots of Pentecostalism. - p.174.

¹⁰⁶ Turpat. - 177.lpp.

dabas likumus. Tā nav arī brīnums tādā nozīmē, ka tur būtu kaut kas, kas iet pāri cilvēka spēkiem."¹⁰⁷ Būtu nepareizi uzskatīt atmodas kustības vienīgi par protestantisma fenomenu, jo līdzīgas parādības eksistē arī katolismā ("sakramentālais evaņģelikālisms"). 19.gs. Amerikā spilgts šī fenomena iemiesotājs katolismā bija K.Volworts (C.Walworth), kurš pirms kļūšanas par priesteri bija apmeklējis Č.Finneja sapulces.¹⁰⁸ Viņa svētrunu stils bija līdzīgs protestantu kolēģu praktizētajam — sprediķotāja balss skaļums lēnām pieauga, spilgti tika atainotas pastarā laika tiesas ainas).¹⁰⁹ Katoļu atmodas sludinātāji, tāpat kā protestantu evaņģēlisti, vērsās pret alkohola lietošanu un dejošanu.¹¹⁰ ASV katoļu misiju rīkotās masu sapulces tika rūpīgi iestudētas — F.Veningers (F.X.Weninger) pat sarakstīja 200 lappušu rokasgrāmatu šādu sapulču rīkošanai, kurā izskaidrotas tādas detaļas, kā sveču un ziedu novietošana.¹¹¹

1.3. Vasarsvētku draudžu pirmsākumi

Vasarsvētku draudžu izcelsme tiek saistīta ar divu personu — Čarlza Parhama un Viljama Sīmura darbību. Č.Parhams sākotnēji bija garīdznieks metodistu baznīcā, bet 1894. gadā viņš šo konfesiju atstāja, paziņojot, ka vairs nevar saņemt algu no līdzekļiem, kas iegūti no pasaulīgām izpriecām, un pieslējās svētošanas kustībai. 1900. gadā viņš Topekā atvēra Bēteles koledžu, kurā vienīgā mācību grāmata bija Bībele un vienīgais pasniedzējs ar pilnu mācību slodzi bija pats Č.Parhams, kurš Bībeli studentiem skaidroja pantu pa pantam. "Oficiālā", pašu agrīno pentakostu izplatītā versija par vasarsvētku draudžu pirmsākumu bija sekojoša:

1900. gada decembra beigās Č.Parhams studentiem pirms to došanās triju dienu evaņģelizācijas kampaņā lika vienatnē iedziļināties jautājumā par Gara kristību un rūpīgi lasīt Apustuļu darbu 2. nodaļu, lai, atgriežoties skolā, varētu līdzdalīt savas domas. Izrādījies, ka viņos visos radusies pārliecība, ka Gara nonākšanas pierādījums ir glosolālija. Tad audzēkņu grupa lūgusi Dievu, gavējusi un pulcējusies uz dievkalpojumiem dienu un nakti, līdz 1901. gada 1. janvārī studente A.Ozmane (A.Ozman) pēc tam, kad Č.Parhams bija viņai uzlicis rokas, sāka praktizēt glosolāliju (precīzāk, ksenolāliju — spēju runāt reāli eksistējošā svešvalodā bez tās iepriekšējas apguves). Viņa apgalvoja, ka nākamajās trijās dienās varējusi runāt tikai ķīniski un rakstīt tikai ķīniešu burtiem.¹¹²

¹⁰⁷ Finnejs Č. Lekcijas par kristīgo atmodu. - Ogre: Viņa Vārds Manī, 1997. - 5.-6.lpp.

¹⁰⁸ Dolan J.P. Catholic Revivalism: The American Experience, 1830-1900. - Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1978. - p.XV.

¹⁰⁹ Turpat. - 69.lpp.

¹¹⁰ Turpat. - 109-110.lpp.

¹¹¹ Turpat. - 79.lpp.

¹¹² Anderson R.M. Vision of the Disinherited: the Making of American Pentecostalism. - p.52-53.

Šis mitoloģizētais stāsts tikai daļēji atbilst patiesībai. Kā norāda R.Andersons, apkopojot pretrunīgās aculiecinieku liecības un rakstu avotus, jāsecina, ka jau pirms aprakstītajiem gadu mijas notikumiem Č.Parhamam bija radies viedoklis par glosolāliju kā Gara kristības zīmi, uz kura pieņemšanu viņš bija motivējis Bībeles skolas audzēkņus. Pēc "brīnumainajiem" notikumiem skolā nebūt nevaldīja saskaņa un neviltota dedzība. Mazāk kā nedēļu pēc "Gara nonākšanas" skolas audzēknis S.Raidžins (S.J.Riggins) paziņoja vietējai preseī, ka skolā notiekošais bijis mānīgs viltojums.¹¹³ Kas attiecas uz pašu Č.Parhamu, ietekmi uz tālāko vasarsvētku draudžu attīstību viņš neatstāja. Tas saistīts gan ar viņa vairumam pentakostu nepieņemamajiem teoloģiskajiem uzskatiem (mācības par elli kā mūžīgu soda vietu noliegums) gan iespējamo, bet nepierādīto homoseksualitāti.¹¹⁴ Šie fakti paliek kā izaicinājums vasarsvētku draudžu striktajai no konservatīvā evaņģelikālisma patapinātajai pozīcijai dogmatikā un ētikā. Ierobežojošs faktors Č.Parhama darbībā bija viņa rasistiskā nostāja — V.Sīmuram nācās viņa vadītās nodarbības klausīties atsevišķā telpā, ievērojot ASV dienvidu štatu rasu segregācijas principus. Aicinot dievkalpojumos iznākt priekšā tos, kuri grib nožēlot grēkus, Č.Parhams nodalīja baltos no melnādainajiem. Dzīves beigās viņš bija pazīstams kā aktīvs kukluksklana atbalstītājs.¹¹⁵

Pentakostisms no reģionālas kustības pārvērtās par starptautisku kustību, pateicoties afrikāņu izcelsmes amerikāņu V.Sīmura darbībai.¹¹⁶ V.Sīmurs bija Č.Parhama audzēknis, kurš 1906. gadā ieradās sludināt Losandželosā, kur tajā laikā, valdošajām baznīcām nespējot apmierināt cilvēku garīgās vajadzības, zēla svētošanas kustības draudzes. Par augošās V.Sīmura draudzes pulcēšanās vietu kļuva par noliktavu pārvērsta izbijusi afrikāņu episkopālo metodistu baznīca Azusas ielā. Draudzei bija polietnisks raksturs — dievkalpojumu apmeklētāju vidū bija etiopieši, ķīnieši, indieši, meksikāņi, krievi, portugāļi, norvēģi un citu tautību pārstāvji, kuri aiznesa pentakostisko mācību uz savām dzimtajām vietām. Draudzes aktivitātēm pieaugot tika izveidota Apustuliskās ticības evaņģēlija misija, kura izsūtīja misionārus gan ASV gan aiz tās robežām. Jaunās ticības piekritēji veiksmīgi izmantoja savu ideju propagandai svētošanas kustības konferences. Zināma loma pentakostisma izplatībā bija arī diviem blakus faktoriem: (a) zemestrīcei, kuras rezultātā Sanfrancisko tika gandrīz izpostīta. Sludinātāji izmantoja to, lai izplatītu pamfletus, kuros brīdināja, ka zemestrīces nestais posts ir tikai daļa no šausmām, kuras atnāks ar Dieva pēdējo tiesu; (b) reliģiskajā un sekulārajā presē atspoguļotajiem Azusas ielas

¹¹³ Turpat. - 56-57.lpp.

¹¹⁴ Hollenweger W.J. Pentecostalism: Origins and Developments Worldwide. - p.21.

¹¹⁵ Sanders C.J. Saints in Exile: the Holiness-Pentecostal Experience in African American Religion and Culture. - Oxford & New York: Oxford University Press, 1996. - p.28.-30.

¹¹⁶ Par V.Sīmura un viņa draudzes darbību Losandželosā skat.: Anderson R.M. Vision of the Disinherited: the Making of American Pentecostalism. - p.65-74.; Cox H. Fire from Heaven. - p.53-64.

draudzes dzīves aprakstiem, kuri, par spīti tajos bieži valdošajam negatīvismam, intrigēja daudzus lasītājus.¹¹⁷

Agrīnajā pentakostismā vērojama pretruna starp ekumēnisko tiekšanos pārvarēt konfesiju robežas un vienlaicīgajām pretenzijām uz iedomātu augstākas raudzes kristietību ar tai sekojošo norobežošanas no citām konfesijām. Uz ekumēnisko raksturu norāda, piemēram, fakts, ka vācu vasarsvētku draudžu dibinātājs Džonatans Pauls (J.Paul, 1853-1931) līdz pat savai nāvei palika luterāņu mācītājs un pretēji vairākumam pentakostu kristīja bērnus. Līdzīgi britu pentakostisma celmlauzis Aleksandrs Bodijs (A.Boddy, 1854-1930) līdz dzīves beigām bija anglikāņu mācītājs.¹¹⁸ V.Sīmura periodiskajā izdevumā "The Apostolic Faith" bija rakstīts: "Kad cilvēki zaudē Dieva mīlestību, viņi sāk sludināt ko citu — par apgērbu un pārtiku, cilvēku doktrīnām, viņi sludina pret baznīcām. Taču visas šīs denominācijas ir mūsu brāļi. Gars negatavojas sūtīt viņus uz elli ... Mums, kuriem ir taisnība, vajadzētu ar to rīkoties uzmanīgi. Tajā brīdī, kad mēs jutīsim, ka mums ir visa patiesība vai vairāk taisnības, kā jebkuram citam, mēs būsīm atkāpušies."¹¹⁹ Pentakosts D.Mailends (D.W.Myland) 1910. gadā rakstīja: "Dievs sūtīja šo vēlino lietu, lai sapulcinātu nabadzīgos un atstumtos un mēs mīlētu katru .. Viņš izlēja to pār mazajiem dēliem un meitām, kalpiem un kalponēm .. Dievs ņem nicinātas lietas un pagodinās tajās." Šīs atziņas bija pretrunā ar aizspriedumaino un tiesājošo vasarsvētku draudžu attieksmi pret visu un visiem, kuri neiekļaujas pentakostu praktizētā striktā morāles kodeksa robežās.

1.4. Pentakostisma attīstības galvenie posmi

Rendols Holms (Randall Holm) savā doktora disertācijā pentakostisma vēsturi iedala vairākos paradigmātiskos posmos¹²⁰. Tā kā R.Holms savā darbā analizē Kanādas Vasarsvētku draudžu asociācijas vēsturisko pieredzi, viņa minētie periodi hronoloģiski neatbilst citu zemju pentakostu vēsturei — Latvijas vasarsvētku draudzēs, piemēram, šobrīd vērojams pēdējo divu R.Holma minēto paradigmu sajaukums. Latvijas pentakosti lielāku vērību pievērsī izglītībai un eklesisku struktūru attīstībai un lielākās pilsētu draudzēs, kuras sadarbojas ar ārzemju misionāriem, dievkalpojumos izmanto mūsdienīgu mūziku, kā arī atkāpjas no agrāk ierastā askētiskā ģērbšanās stila, bet vienlaikus ir dzīvi apokaliptiskie ticējumi par pasaules gala tuvošanos un spriedze attiecībās ar citām konfesijām. Taču kopumā R.Holma nodalītie posmi palīdz saskatīt

¹¹⁷ Anderson R.M. Vision of the Disinherited: the Making of American Pentecostalism. - p.67.

¹¹⁸ Moltmann J., Kuschnel K., ed. Pentecostal Movements as an Ecumenical Challenge. - Concilium 1996/3. -London: SCM Press, 1996. - p.9.

¹¹⁹ The Church Question // Apostolic Faith. - 1.5. - 1907. - p. 2.

¹²⁰ Holm R. A Paradigmatic Analysis of Authority Within Pentecostalism. <http://www.epbc.edu/rholm/Chapter1b.html> - 06.21.1998.

transformācijas, kādas pentakostisms ir piedzīvojis vai, kā Latvijas gadījumā, vēl piedzīvos vēstures gaitā. R.Holms nodala sekojošus paradigmatiskus posmus:

- apokaliptiski-intuitīvā paradigma (1906-1925)

Agrīnos pentakostus raksturoja stingrā pārliecība par drīzo pasaules galu, spriedzes pilnās attiecības ar apkārtējo sabiedrību un ekstātisko pārdzīvojumu lielā loma. Viena no liecībām par apokaliptisko ticējumu burtiskumu ir fakts, ka 1908. gadā viena no V.Sīmura palīdzēm F.Kreforde (F.Crawford) atstāja Azusas ielas draudzi, jo viņai bija nepieņemami, ka V.Sīmurs apprecējās gaidītā pastarā laika priekšvakarā.¹²¹

- akomodējošā paradigma (1925-1950)

Pārdzīvojuši ideoloģisku pretrunu radītās šķelšanās, pentakosti lielāku vērību sāka pievērst dogmatikai un organizatorisku struktūru veidošanai. Vienlaikus viņi centās panākt atzīšanu no pārējiem konservatīvajiem protestantiem. B.Vilsons, balstoties uz pētījumiem britu Elimas četrstūrainā evaņģēlija alianses draudzēs, raksta, ka viena no tendencēm, kas iezīmēja pentakostisma kļūšanu par denomināciju, bija algotu mācītāju pieņemšana darbā uz pilnu slodzi. Līdz ar to kustības sākotnējie ideāli vairs netiek uzturēti no apakšas (draudzes līmenī), bet gan no augšas (garīdzniecības līmenī).¹²² Pentakostismam institucionalizējoties, draudzes vadība nonāk "profesionāļu" elites rokās — tas ir stāvoklis, no kura tā vairījās agrīnie pentakosti.

- panākumos centrēta paradigma (1950-)

Pentakostisma attīstībā pēc otrā pasaules kara īpaši iezīmīgi ir divi notikumi: vasarsvētku kustības ienākšana "tradicionālajās" konfesijās un vasarsvētku draudžu iesaistīšanās evaņģelikāļu organizācijās. Garīgās dzīves dziļuma un brieduma meklējumus gan aizēnoja centieni pēc kvantitatīvas izaugsmes. Tāpēc nav jābrīnās, ka veiksmi un panākumus piedāvājošā labklājības teoloģija¹²³ guva ietekmi tieši vasarsvētku draudžu aprindās, jo tā īpaši uzrunāja sabiedrības vidusslāni, uz kuru aizvien vairāk orientējās klasisko pentakostu draudzes (ASV pēckara ekonomiskās izaugsmes rezultātā daudz agrāk sociāli maznodrošinātie cilvēki varēja veidot lielākus naudas uzkrājumus un tuvoties vidusšķiras stāvoklim¹²⁴). Pentakostisma konvencionalizācija sasauca ar darbā "The Social Sources of Denominationalism" izvērsto teologa R.Nībura (R.Niebuhr) tēzi par radikālisma mazināšanos kristīgajā sektās. Ja pirmā ticīgo paaudze, sektai pievienojusies brīvprātīgi, ir gatava upurēt visu pārliecības dēļ, tad nākamās paaudzes vairs nevēlas

¹²¹ Smith D.L. A Handbook of Contemporary Theology. - Wheaton: BridgePoint, 1992. - p.43-44.

¹²² Wilson B., ed. Patterns of Sectarianism. - London: Heinemann, 1967. - p.143.

¹²³ Labklājības teoloģija ir 19.gs. ASV veidojusies mācība par to, ka kristiešiem ir nodrošināta laba veselība un iztika, jo Kristus šīs tiesības ir izcīnījis visiem un ticīgajiem tās vienkārši jālieto. Jēdziena tuvāku skaidrojumu skat. 6.4. apakšnodaļā.

¹²⁴ Brouwer S., Gifford P., Rose S. Exporting the American Gospel. - New York, London: Routledge, 1996. - p.43.

būt nošķiras no apkārtējās sabiedrības.¹²⁵ Viens no konvencionalizācijas rādītājiem ir akadēmiski izglītotu teologu skaita pieaugums: 1970. gadā ASV tika nodibināta Pentakostisma pētniecības biedrība, kura ir atvērta visiem pētniekiem, kuri ir akadēmiski ieinteresēti vasarsvētku kustībā. Pentakosti aizvien vairāk iesaistījās sabiedriski - politiskajā dzīvē, pie tam, ne tikai politiski labējās grupās — Dieva draudzes Kristū (*Church of God in Christ*, angļu val.) bīskaps I.Klemons (I.Clemmons), piemēram, sešdesmitajos gados aktīvi piedalījās Martina Lutera Kinga rīkotajās pret rasu segregāciju vērstajās kampaņās Ņujorkā, evaņģēlists A.Braziers (A.Brazier) aizsāka uz civilo nepakļaušanos aicinošas demonstrācijas Čikāgā.¹²⁶

1.5. Vasarsvētku draudzes Krievijas impērijas un PSRS teritorijā līdz 2. Pasaules karam

Tā kā vasarsvētku draudzes Latvijā ilgu laiku atradušās idejiskā un organizatoriskā saistībā ar saviem ticības līdzgaitniekiem pārējās bijušās Krievijas impērijas (vēlāk, PSRS) daļās, tad atsevišķi jāaplūko pentakostisma izcelsme visā reģionā.

Vasarsvētku draudzes Krievijas impērijā veidojās sākotnēji nesaistīti viena ar otru trijos reģionos (Somijā, Ternopolē, Ukrainas dienvidos) un šī procesa rezultātā radās sekojoši galvenie pentakostisma virzieni:

(1) **Evaņģēliskie kristieši apustuļu garā** (krievu val. *евангельские христиане в Духе Апостолов*); Padomju laika literatūrā šo grupu sauc par "smorodiniešiem", taču paši šī virziena pārstāvji tam nepiekrīt, jo Nikolajs Smorodins nav atstājis būtisku iespaidu uz šīs denominācijas attīstību. Antitrinitāro uzskatu dēļ tie tiek saukti arī par "vienībniekiem" (krievu val. *единственники*), vai pentakostiem - unitāriešiem.

1907.gadā Somijā mācību par kristību ar Svēto Garu sludināja norvēģu metodistu mācītājs T.Barats. 1911.g. Helsinku draudzēs sludināja amerikāņu pentakosts Smits (citos rakstu avotos – Šmits). Jau 1908.gadā žurnālā "Христианин" tika publicēts raksts "Par garīgajām atmodām", kurā norādīts, ka daži ticīgie kā savas garīgās dzīves mērauklu pārāk akcentē Apustuļu darbu pirmās nodaļas. Rakstā izteikts brīdinājums par šādas vienpusības bīstamību.¹²⁷ Jaunās mācības piekritēju vidū bija arī Helsingforsas (Helsinku) krievu evaņģēlisko kristiešu draudzes vadītājs A.Ivanovs, kā arī sludinātājs S.Prohorovs. 1913.g. viņa draudzē jau bija ap divdesmit pentakostiskas orientācijas cilvēku. Helsingforsas policijas departamentā ir saglabājušies A.Ivanova vadīto sapulču apraksti,

¹²⁵ Vienlaikus jāņem vērā mūsdienu pētnieku (piemēram, S.Brūsa) atzinumi, ka sekta var saglabāt augstu spriedzes līmeni attiecībā ar apkārtējo sabiedrību ilgāk kā pāris paaudžu laikā (Bruce S. Religion in the Modern World. – p.81.).

¹²⁶ Suurmond J. Word and Spirit at Play: Towards Charismatic Theology. - p.13-14.

¹²⁷ Ефимов И. Современное Харизматическое движение сектатства. - Москва: 1995. - с .35.

saskaņā ar kuriem daži sapulču dalībnieki "krita histērijā, trīcēja, kļiedza it kā pravietojot nesaprotamā valodā. Viņi visi šo stāvokli aprakstīja kā nepārprotamu Svētā Gara darbības rezultātu."¹²⁸ Ir ziņas, ka 1913.g. šādas orientācijas ticīgo grupa bijusi arī Viborgā. Līdzīgas grupas izveidojās Maskavas, Novgorodas, Vitebskas, Mogiļevas un Vjatkas guberņās. 1913.g. Helsinkos un Viborgā sludināja no Amerikas atbraukušais A.Uršāns, kurš piederēja pie pentakostu - unitāriešu novirziena vasarsvētku draudzēm. A.Uršāns ordinēja A.Ivanovu, kurš ar saviem līdzgaitniekiem sāka sludināt dažādās Krievijas guberņās. 1916.g. A.Ivanovs apmetās Pēterburgā, no kurienes viņu izsūtīja (iespējams, uz Solovkiem) par pretkara aģitāciju. Pēc Oktobra revolūcijas viņu atbrīvoja un viņš atgriezās Petrogradā. 1918.g. A.Ivanovs un N.Smorodins griezās ar rakstisku lūgumu pie Ļeņina, lūdzot atļaut atvērt Petrogradā lūgšanu namu. Šāda atļauja tika saņemta. 1919.g. "vienībnieki" parādījās Maskavā — I.Koloskova vadītajā draudzē bija apmēram 700 locekļi. Savukārt no Tbilisi viņu mācība izplatījās pa Batumi, Suhumi un citām Aizkaukāza pilsētām. Pēc A.Ivanova nāves trīsdesmitajos gados par "vienībnieku" kļuva N.Smorodins.

(2) Evaņģēliskās ticības kristieši (krievu val. *христиане Евангельской веры*);

20-o gadu sākumā pentakostisms jau bija izplatījies visā Krievijā. Īpaša loma tajā pieder Ivanam Voronajevam (īstajā vārdā – Nikita Čerkasovs, viņa sekotāji bieži tiek saukti par voronajeviešiem), kurš prasmīgi prata vienot strīdu plosītās nelielās pentakostu grupas. Viņš dzimis 1885.gadā. 1906.g. nosūtīts dienēt militārajā dienestā uz Taškentu, kur tika kristīts un mēģināja dezertēt no armijas, par ko nodots tiesai, taču izmeklēšanas laikā 1906.g. viņam izdodas aizbēgt. Viņš maina uzvārdu un pēc apprecēšanās dodas uz Sibīriju. Tur viņš sludinājis Irkutskas un Krasnojarskas baptistu draudzēs. I.Voronajevs vēlas kļūt par baptistu mācītāju, taču Sibīrijas baptistu vadītājs G.Mazajevs, uzzinājis ka Voronajevs ir bēgulojošs dezertieris, viņam aizliedz sludināt.¹²⁹ 1912.g. jūlijā Voronajevs kopā ar ģimeni emigrē uz ASV, kur sludina Sanfrancisko, Losandželosā, Ņujorkā dzīvojošajiem krieviem. Viņš arī studē Berklijas baptistu seminārā. Ņujorkas krievu baptistu draudze noturēja dievkalpojumus pentakostu baznīcā, kuras mācītājs E.Viljamss iepazīstināja Voronajevu ar pentakostisma idejām.¹³⁰ 1919.g. viņš pievienojās Dieva asamblejai un tā paša gada 1. jūlijā notika pirmā Voronajeva vadītā krievu vasarsvētku draudzes sanāksme. Draudzē bija 20 locekļi. Vēlāk pievienojās liels skaits krievu, ukraiņu un poļu, viņu vidū arī sludinātāji.¹³¹ 1920. gadā Voronajevs izveidoja šīs pentakostu denominācijas krievu nodaļu. Pēc tam viņš devās uz Bulgāriju, kur 1921.g. Burgasā nodibināja vasarsvētku draudzi. 1921.g. beigās I.Voronajevs un

¹²⁸ Клибанов А.И. История религиозного сектантства в России. - Москва: 1965. - с.248.

¹²⁹ Ефимов И. Современное Харизматическое движение сектантства. - с .42.

¹³⁰ История евангельских христиан-баптистов. - с.402.

¹³¹ Карев А.В. Двадцатипятилетие объединения христиан веры евангельской с союзом ев.христиан- баптистов. Братский Вестник. - 5/1970. - с. 12-13.

G.Kotlovičs pārcēlās uz Odesu, kur pēc gada atvēra pirmo vasarsvētku draudzes lūgšanas namu. No šejienes vasarsvētku kustība izplatījās pa visu Ukrainu. Tai pievienojās daudzi baptisti un evaņģēliskie kristieši. I.Voronajeva piekritēju grupas veidojās arī ārpus Ukrainas — Sibīrijā, Vidusāzijā. 1926.g. notika pirmais Ukrainas vasarsvētku ticīgo kongress, kurā no Odesas novada evaņģēliskās ticības kristiešu savienības izveidojās Ukrainas evaņģēliskās ticības kristiešu savienība, pie kuras 1927. gadā piederēja vairāk kā 350 draudzes ar 17 000 locekļiem. Odesas draudzes locekļu skaits pieauga līdz 400 cilvēkiem.¹³²

Otrais Ukrainas evaņģēliskās ticības kristiešu kongress 1927.gadā pieņēma rezolūciju par administratīvā centra pārvietošanu uz Maskavu — I.Voronajevs loloja sapni par visās padomju republikās dzīvojošos pentakostus apvienojošas savienības izveidi. Taču divdesmito gadu beigās padomju varas attieksme pret protestantiem kļuva krasi negatīva. I.Voronajevs, apzinoties gaidāmās vajāšanas, mācīja par triju veidu kristībām — ūdens kristību, kristību ar Svēto Garu un kristību ciešanās par Kristu. 1930.g. I.Voronajevu arestēja. Padomju iestādes apgalvoja, ka izsūtījumā viņš atteicies no savas kristīgās pārliecības, taču to kategoriski noliedz viņa sieva, kura ilgu gadus saņēma viņa vēstules.¹³³

(3) Evaņģēliskās ticības kristieši - šmitieši (krievu val. *христиане веры Евангельской*);

1911. gadā Ternopoles apgabala (Ukrainā) Bikovcu ciema iedzīvotāji Porfīrijs Iļčuks un Trofīms Nagornijs izceļoja uz ASV, kur pievienojās vasarsvētku draudzei. 1919. gada beigās viņi atgriezās dzimtenē un sāka izplatīt jauno mācību.

Divdesmitajos gados Rietumukrainā, kura tajā laikā bija Polijas sastāvā, ieradās I.Geriss, I.Černijs, P.Iļčuks, T.Nagornijs, A.Antoņuks. Viņi nesen bija absolvējuši pentakostu Bībeles skolu ASV. Armetušies Kremencā, viņi sāka sludināt vasarsvētku mācību un organizēja draudzes Ternopoles, Rovenskas, Brestas apgabalos. 1924. gada 1. - 6. maijā Kremencā notika vasarsvētku draudžu kongress I.Gerisa vadībā. Tajā piedalījās aptuveni piecdesmit cilvēku. Šajā kongresā pieņēma statūtus un dogmatiskās vadlīnijas — kristība ar Svēto Garu nav obligāti saistīta ar glosolāliju. Kongresā par presbiteriem tika ordinēti I.Čerskijs un P.Iļčuks. 1928.g. februārī I.Geriss Kremencā sasauca otro kongresu, kurā piedalījās 102 cilvēki. Tajā oficiāli izveidoja Vasarsvētku draudžu savienību ar I.Gerisu kā priekšsēdētāju.¹³⁴

1927.g. Dieva asambleja organizēja Austrumeiropas Austrumeiropas misiju (sākotnējais nosaukums — Krievijas un Austrumeiropas misija), ar centru Dancigā (tag. Gdaņskā), kura bija starptautiski atzīta brīvvalsts. Tās paspārnē no 1930 - 1938.g. darbojās arī Bībeles institūts. Misijas

¹³² Ефимов И. Современное Харизматическое движение сектатства. - с .44.

¹³³ Турпат. - 46.lpp.

¹³⁴ История евангельских христиан-баптистов. - с.399-400.

ģenerālsekretārs Pauls Petersons (Paul Bernhard Peterson, 1895-1978) strādāja Čikāgā un cieši sadarbojās ar Dieva asambleju ārmisijas departamentu. Viņš jaunībā bija dzirdējis stāstus par reliģisko atdzimšanu Krievijā un nolēmis šī darba atbalstam veidot misijas biedrību. Kopā ar sievu viņš 1922.g. atstāja Čikāgu, lai strādātu par misionāru Polijā un Latvijā. Pēc atgriešanās Amerikā P.Petersons uzņēmās misijas biedrības ģenerālsekretāra pienākumus, bet no 1931.g. līdz savai nāvei viņš bija biedrības prezidents. Biroja vadītājs Gustavs Šmits (Gustav Herbert Schmidt, 1891-1958) bija dzimis Volīnijā (Krievijā) un mācījies Ročesteras Bībeles skolā.¹³⁵ Austrumeiropas misijas paspārnē iznāca žurnāls "Примиритель", kuru izplatīja misijas darbības teritorijā un no kurā publicētajiem rakstiem var spriest par misijas darbību. Misijas prezidents Simsons kopā ar saviem līdzstrādniekiem A.Bergholcu un G.Šmitu veda sarunas ar I.Gerisu, piedāvājot viņa vadītajai draudžu apvienībai pievienoties plānotai apvienotai krievu, ukraiņu, poļu un vācu pentakostu savienībai. 1929.g. izveidojās Polijas evaņģēliskās ticības kristiešu savienība, kas apvienoja ukraiņu, krievu, poļu un vācu vasarsvētku draudzes. Tās kongresi notika regulāri. 1933.g. kongresā, piemēram, piedalījās 130 delegāti un konstatēts, ka gada laikā draudžu locekļu skaits pieaudzis no 12 204 līdz 15 441. Liela vērība tiek veltīta draudžu darbinieku sagatavošanai — jau 1929.g. pēc pirmā kongresa notika pirmie Bībeles kursi, kurus turpināja rīkot gandrīz katru gadu. Dancigas Bībeles skolu trijos gados pabeidza 271 cilvēks. 1935.g. Dancigā atvēra Bībeles institūtu ar trīsgadīgu apmācību programmu.¹³⁶

Pēc Baltkrievijas rietumdaļas, Rietumukrainas un Baltijas valstu pievienošanas PSRS šmitieši organizēja Rietumukrainas, Baltkrievijas un Lietuvas evaņģēliskās ticības kristiešu savienību.¹³⁷

Tādējādi Ukrainā darbojās divi līdzīgi pentakostu virzieni, kuru izcelsme saistīta ar Dieva asamblejām (ASV). Evaņģēliskās ticības kristieši - voronajeveši centās apvienoties ar līdzīgiem grupējumiem un sāka sevi dēvēt par evaņģēliskās ticības kristiešu episkopālo Baznīcu, bet pazīstami arī kā Austrumu pentakosti. Abu novirzienu rituālās atšķirības — šmitieši svēto vakarēdienu svin bez kāju mazgāšanas rita, voronajeveši — ar kāju mazgāšanas ritu. Bez iepriekš minētajiem virzieniem eksistē vēl citi, mazskaitliskāki novirzieni, piemēram:

- **pentakosti - cionisti** (jeontjeveši);

Šis virziens izveidojās 1922. gadā Ukrainas Podoļskas guberņas (tag. Hmeļnickas apgabals) Šmirkas un Sergejevkas ciemos. Tā dibinātāja bija Pelageja Končenkova, bet viens no aktīvākajiem

¹³⁵ Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements. - skat. šķirkļus "Peterson, Paul Bernhard" (J.Colletti, p.711), "Schmidt, Gustav Herbert"(G.B.McGee, p.770), "Russian and Eastern European Mission" (J.Colletti, p.763-764).

¹³⁶ Turpat. - 401.lpp.

¹³⁷ Ефимов И. Современное Харизматическое движение сектатства. - с.48.

šīs mācības propagandētājiem bija Ļeontijs Meļņiks.¹³⁸ Pentakostu - cionistu mācības pamatā ir ideja par to, ka pestīšana ir iespējama vienīgi Ciānas kalnā Palestīnā, kur jātagaida Kristus atnākšana, kurai sekos tūkstošgadu valstība. Draudzes vadītāja (presbitera) amatu var ieņemt arī sievietes. 1931. gadā notika šī virziena pirmais kongress. 1929. gadā Ļ.Meļņiks tika izsūtīts, bet pēc atgriešanās 1932. gadā atkal turpināja savu sludinātāja darbību. 1933. gadā viņu atkal arestēja. 1949. gadā viņš, kā arī vēl citi grupas vadītāji, atgriezās Ukrainā. Aktīvas misionārdarbības izvēršanas rezultātā šī pentakostu - cionistu novirziena grupas veidojās arī Moldovā, Baltkrievijā, Kazahijā un Krievijā.

- pentakosti - sabatisti.

Šī virziena piekritēji apvienojušies ar Svēto Garu kristīto kristiešu - sabatistu baznīcā. Šis virziens veidojās divdesmitajos gados Rietumukrainā un tā garīgais centrs atradās Kremencā, kur no 1935.gada D.Geraseviča redakcijā iznāca žurnāls "Строитель Церкви Бога". Pētnieks A.Moskaļenko izsaka viedokli, ka sestdienu svinošie pentakosti atšķēlušies no pentakostiem - cionistiem.¹³⁹ I.Jefimovs savā grāmatā raksta, ka šī virziena iezīme ir skūpstīšanās miera sveiciena laikā ne tikai starp viena dzimuma personām, bet arī starp pretēja dzimuma personām.¹⁴⁰ Nelielas grupas atrodas Aizkarpatos, Volīnijā un atsevišķos Krievijas apgabalos (piem., Kubanā).

1.6. Pentakostisms un fundamentālisms

Pentakostisms tiek bieži saistīts ar fundamentālismu, tāpēc ir būtisks ieskats šo abu virzienu savstarpējo attiecību dinamikā, lai saskatītu kopīgo un atšķirīgo. Šī apakšnodaļa ir svarīga arī, lai saprastu tālāk tekstā aplūkoto jautājumu par konvencionalizācijas gaitā radušos iekšējo spriedzi Latvijā baptismā.

Tā kā fundamentālisma jēdziens tiek skaidrots dažādi un mūsdienās ir pārvērties par polemiskas kategorizēšanas līdzekli, ir būtiski vispirms saprast šī sociālā fenomena būtību. Fundamentālisma izpausmes ir tik daudzveidīgas, ka korektāk ir lietot šo vārdu daudzskaitlī. Vēsturiski kristīgais fundamentālisms pazīstams kā starpkonfesionāla teoloģiski ultrakonservatīvās aprindas konsolidējoša kustība, kura, reaģējot pret liberālo teoloģiju un sabiedrības sekularizāciju¹⁴¹, vispirms attīstījās ASV 20. gs. pirmajās dekādēs, bet tās ietekme skāra arī citas zemes. Nespēdams gūt pārsvaru tādas lielās amerikāņu konfesijās, kā presbiteriāni un Ziemeļu baptisti (mūsdienās šī

¹³⁸ Граждан В. Кто такие пятидесятники. - Алма-Ата: Изд. Казахстан, 1965. - с.19.

¹³⁹ Москаленко А. Пятидесятники. - Москва: 1973. - с.63.

¹⁴⁰ Ефимов И. Современное Харизматическое движение сектатства. - с.54.

¹⁴¹ sekularizācija — process, kura rezultātā mazinās reliģiskās domas, prakses un institūciju ietekme sabiedrībā. (Wilson B. Religion in Secular Society. - Harmondsworth: Penguin Books, 1966. - p.14.)

denominācija pazīstama ar angļu nosaukumu *American Baptist Churches.*), šo un citu konfesiju ultrakonservatīvais spārns atšķēlās, veidojot savas draudžu apvienības. Sākotnēji fundamentālisti izvirzīja piecas tēzes, kuras viņuprāt veido kristietības pamatu: Bībeles inspirācija un nemaldība, Kristus dievišķība un piedzimšana no jaunavas, Kristus vietnieciskā nāve, Kristus burtiska augšāmcelšanās no mirušajiem, viņa atkalatnākšana. Pamazām šīs tēzes tika papildinātas vēl ar citām dogmām, aizsākot strīdus par tādiem jautājumiem, kā: vai Kristus nāks pirms vai pēc Atklāsmes grāmatā pieminētā tūkstošgadu miera laikmeta. Šādas spekulācijas, kuras neņēma vērā Bībeles pēdējās grāmatas apokaliptisko žanru ar tam raksturīgo simbolu valodu, izprovocēja "raganu medības" fundamentālisma iekšienē, veicinot tā fragmentāciju. Atskaņas plašākā sabiedrībā guva fundamentālistu vēršanās pret evolucionismu: 1923. gadā Oklahoma kļuva par pirmo ASV štatu, kurā tika aizliegts skolās mācīt evolūcijas teoriju; šim lēmumam sekoja arī daži citi dienvidu štati.¹⁴² Šajā laikā, kopējot amerikāņu fundamentālistus, līdzīgas aktivitātes Latvijā izvērtā arī fundamentālistiski orientētais baptistu mācītājs V.Fetlers. "Jaunākajās Ziņās" atrodams ironisks raksts par Fetlera vadīto dievkalpojumu Viestura dārzā (Rīgā), kurā V.Fetlers teicis: "Drīz izsludināšu 100 000 rubļu godalgu, un lai tad man tie profesori, redaktori un skolotāji nu pierāda ar zinātniskiem datiem, ka cilvēks cēlies no gorillas jeb orangutāna." Raksta autors vienlaikus ironizē par V.Fetlera popularizētajām ideoloģiskajām klišejām — apgalvojumiem, ka Krievijas impērija sabrukusi tāpēc, ka cars Nikolajs II bijis liels izvirtulis.¹⁴³ Jau agrāk V.Fetlers ar sava žurnāla "Kristīgais Vēstnesis" sleju starpniecību sagatavoja augsni šādai kampaņai.¹⁴⁴

Galvenās mūsdienu kristīgā fundamentālisma iezīmes ir:

- (a) ļoti izteikta Bībeles teksta nemaldības akcentēšana;
- (b) krasi negatīva nostāja pret moderno teoloģiju un Bībeles vēsturiski - kritiskās analīzes metodi;
- (c) pārliecība, ka citādi domājošie patiesībā nav kristieši.¹⁴⁵

Par fundamentālistu kritikas objektu kļuvusi ne tikai Romas katoļu baznīca un PBP, bet pat teoloģiski konservatīvais amerikāņu evaņģēlists Bilijs Grehems (Billy Graham), kuram pārmet sadarbību ar katoļiem un ekumeniski noskaņotiem protestantiem.

¹⁴² Amerikāņu fundamentālistu cīņa pret evolucionismu turpinās arī mūsdienās un tai pat ir panākumi — 1999. gadā Kanzasas štata izglītības padome apstiprināja mācības programmu valsts skolām, no kuras izslēgta Č.Darvina evolūcijas teorijas pieminēšana. (Kanzasā no mācību programmām svītro darvinismu // Diena. - 1999. - Nr. 189. - 4.lpp.)

¹⁴³ Mērķaņu prāva Rīgā // Jaunāko Ziņu pielikums. - Nr. 169. - 1925. - 3. augusts. - 4.lpp.

¹⁴⁴ Skat., piemēram, Talmage D. Vai evolūcija ir dievlīdzība? // Kristīgs Vēstnesis. - 1925. - Nr. 1. - 3.-5. lpp.

¹⁴⁵ Barr J. Fundamentalism. - London: SCM, 1995. - p.1.

Ja aplūkojam kristīgo fundamentālismu kā dogmatisku uzskatu sistēmu, tad pentakostisms tajā neiekļaujas. Vasarsvētku kustības sludinātājiem Bībeles teksti vairāk kalpo kā metafora savu uzskatu ilustrēšanai un pierādīšanai. Piemēram, Toronto lidostas Vīnadārza draudzes mācītājs Džons Arnots (John Arnott) dzīvniecisku skaņu izdvešanu draudzes dievkalpojumos saista ar Āmosa grāmatas vārdiem "lauva rūc, kurš gan lai nebaidītos? Tas Kungs ir runājis, — kas gan tad lai nepravietotu?" (Ām. 3:8) un apgalvo, ka "pravietojumi, ko pavada rūcieni, bieži atklāj Dieva plānus."¹⁴⁶ Starptautiskās evaņģelizācijas misijas "Kristus visām tautām" (galvenais birojs atrodas Frankfurtē, Vācijā) dibinātājs un vadītājs Reinharde Bonke (Reinhard Bonke) izmanto Vecās derības stāstu par Nadebu un Abiju, kuri, pārkāpuši aizliegumu un iedezinājuši uz altāra uguni (Lev. 10:1-2), lai izvērstu savu tēzi par divu līmeņu domāšanu — Dieva un cilvēku domām. Pēdējās tiek saistītas ar sātana domām.¹⁴⁷

Pentakostu teologs Rasels Spītlers (Russel Spittler) uzskata, ka hronoloģiski pentakostisms ir nedaudz senāks par fundamentālismu, jo par pentakostisma izcelšanās laiku parasti uzskata 19. un 20.gs. miju. Pie tam, ja agrīnais fundamentālisms bija racionālistiska reakcija pret modernismu, tad par pentakostismu to nevar teikt, jo agrīnajā posmā tam raksturīga neuzticība pret akadēmisko teoloģiju. Arī pentakosti bija pret modernismu vērsta protesta kustība, taču agrīno pentakostu vairums nāca no sociāli zemākajiem slāņiem, kuriem bija nesaprotama kristīgā fundamentālisma teologu metode, kuras filozofiskais pamats meklējams 18. gs. domātāja Tomasa Rīda (Thomas Reid) skotu reālismā.¹⁴⁸ Pirmie pentakosti kritizēja vairākuma baznīcu ne tāpēc, ka tā bija liberāla, bet tāpēc, ka tā viņu skatījumā bija mirusi. Viņu piedāvātā recepte baznīcas "atveseļošanai" bija nevis jauns teoloģisks modelis, bet pārdzīvojums. Savukārt pentakostu teologs D.Faupels (D.W.Faupel) norāda uz pentakostisma līdzību ar 19.gs. liberālismu, jo abas kustības akcentēja pārdzīvojuma lomu reliģijā¹⁴⁹. Agrīnie fundamentālisti bija kareivīgi noskaņoti pret vasarsvētku kustību, jo tā neiekļāvās tradicionālās ortodoksijas rāmjos. Teoloģiskos argumentus pavadīja saukļi par pentakostismu kā "pēdējo sātana vēmekli" (K.Morgana [G.C.Morgan] izteikums) un "sodomīta dibinātu" (R.Toreja [R.A.Torrey] izteikums, kas vērsts pret Č.Parhamu) herēzi. 1928. gadā Pasaules kristīgo fundamentālistu asociācija nobalsoja pret iespēju pentakostiem pievienoties šai organizācijai. Divdesmitajos gados gan amerikāņu vasarsvētku kustībā parādījās tendence iekļauties fundamentālisma struktūrās vai vismaz panākt atzišanu no to puses. Fundamentālistu lietotā retorika

¹⁴⁶ Arnots Dž. Tēva svētība. - Ogrē: Viņa Vārds Manī, 1998. - 146.lpp.

¹⁴⁷ Bonke R. Evaņģelizācija ar uguni. - Frankfurte: CFAN, 1997. - 20.-21.lpp.

¹⁴⁸ T.Rīds uzskatīja, ka cilvēka prāts var tieši uztvert īstenību. No tā izriet, ka patiesība ir statiska un ahistoriska, nevis kultūrosacīta. Viņa dibinātajai "veselā saprāta" filozofiskajai skolai raksturīga racionālisma tendence patiesību uztvert kā domas atbilstību objektam, aizmirstot par sākotnējo, plašāko patiesības izpratni (grieķu val. *alatheia* - neapspļēptība).

¹⁴⁹ Hollenweger W. Pentecostalism: Origins and Developments Worldwide. - p.190-192.

par Bībeles teksta nemaldību un pēc iespējas burtisku atgriešanos pie pirmkristīgās draudzes ideāliem vasarsvētku kustības piekritējiem bija daudz tuvāka nekā liberālo draudžu teoloģija un prakse.¹⁵⁰ Tas saistīts ar to, ka viņu vairums piederēja pie sociālā zemākā slāņa, kura izpratnē liberālā kristietība bija pārtikušo reliģija. Tragiska ironija slēpjas ne pašsaprotamajā vēlmē sekot pirmkristīgajiem ideāliem bet gan tajā apstākļi, ka abas pret modernismu nostājušās kustības, lietojot amerikāņu baptistu teologa Džeimsa Mekklendona (James McClendon) izteikumu, "cenšas atgūt pagātni, kura nekad nav eksistējusi un ticības noslēpumus pārvērš absurdā burtiskumā."¹⁵¹ Pentakosti centās pierādīt, ka pentakosti ir nevis herētiķi, bet "fundamentālisti ar plus zīmi", kuri Bībeles zināšanas savieno ar Dieva spēka piedzīvojumu. Tuvināšanos sekmēja arī tas, ka vēlme iegūt akadēmisku teoloģisko izglītību daļu pentakostu veda konservatīvo protestantu semināru auditorijās kur mācījās savu reliģisko pieredzi izteikt tradicionālās teoloģijas valodā. Agrīnie pentakosti izmantoja fundamentālisma eksegētu tipoloģiju un dispensionālisma¹⁵² shēmas tādā veidā, lai tās iekļautos "vēlīnā lietūs" konceptuālajā sistēmā — teorijā par to, ka agrīnā baznīca novirzījās no Jaunās derības mācības, izveidojot hierarhisku baznīcu. Saskaņā ar šo teoriju reformatori bija ceļa sagatavotāji "vēlīnajam lietum", kuru Dievs izlējis, tuvojoties pasaules galam. Tādi pārdabiski fenomeni, kā glosolālība un dziedināšana tika skaidroti kā "vēlīnā lietūs" zīmes. "Vēlīnā lietūs" teorija tādējādi kalpoja kā līdzeklis gan Bībeles gan pentakostu dzīves pieredzes interpretēšanai.

Kas attiecas uz fundamentālisma hermeneitiku, tad tai ir sekojošas iezīmes: (1) Bībeles interpretācijās tiek īpaši akcentēta doktrīna par garīgo atdzimšanu (atbilstoši atmodas kustību tradīcijām), tādā mērā pievēršot uzmanību grēku piedošanas un taisnošanas tēmām, ka ēnā paliek citas Bībeles tēmas; (2) vārdos tiek noliegts racionālisms, tajā pašā laikā izmantojot evidenciālismu savu postulātu pareizības pierādīšanai; (3) liela vērība tiek pievērsta Bībeles teksta nemaldībai un absolūtai uzticamībai.¹⁵³ Vasarsvētku kustības piekritēju mazākizglītotajā daļā šīs iezīmes papildina tendence uzskatīt Bībeli par talismanu (cēlonis var būt arī animistisku ticējumu ietekme). Kāds pentakosts, kuru mocījušas sāpes, piemēram, stāsta, ka pirms iemigšanas gultā lasīto Bībeli nolīcis

¹⁵⁰ Latvijā darbojošās pentakostu draudzes ne vienmēr lieto savos doktrinālajos formulējumos fundamentālistu retoriku — "Jaunā Paaudze" deklarē vienīgi, ka "Bībele un tikai Bībele ir paties Dieva vārds" (Tieslietu ministrijas Sabiedrisko un reliģisko lietu departamenta reģistra lieta "Rīgas Jaunā Paaudze". - Statūti. - 1.p.). "Prieka Vēsts" konkrētizē — "Bībele ir paša Dieva Vārds ... To sarakstījuši Svētā Gara vadīti un iedvesmoti cilvēki, pasniedzot patiesību neizkropļotā, nesagrozītā veidā tā, kā to ir vēlējis Dievs." (Tieslietu ministrijas Sabiedrisko un reliģisko lietu departamenta reģistra lieta "Kristiešu draudze "Prieka Vēsts". - Statūti. - 4.2.p.)

¹⁵¹ McClendon J. *Biography as Theology*. - Philadelphia: Trinity Press International, 1990. - p.140.

¹⁵² Dispensionālisti, pielietojot teoloģiskus argumentus, sadalīja vēsturi nosacītos posmos (dispensijās), parasti septiņos. Katrā posmā ir spēkā noteikti dievišķās kārtības principi. Dispensionālisms uzplauka 19. gs., un tā izplatību īpaši sekmēja Skoufilda (S.C.Scoufield) komentāru Bībele (1909.g.). Dispensionālistu hronoloģija fundamentālistiem, vienlaikus izvairoties no tekstuālkritikas, jāva skaidrot problemātiskus Bībeles tekstus kā tādus, kuri vairs nav spēkā "žēlastības" laikmetā. Saskaņā ar šo metodi harismātiskie fenomeni attiecināmi vienīgi uz agrīnās kristietības periodu.

uz krūtīm un tā arī aizmidzis. Kad viņš pamodies, sāpes esot pārgājušas.¹⁵⁴ Naivi burtiskā Bībeles uztvere ir izpaudusies arī tādās ekstrēmās formās, kā mēģinājumos pārbaudīt praksē evaņģēlija vārdus "tie ar rokām pacels čūskas, un kad tie dzers nāvīgas zāles, tad tās tiem nekaitēs" (Mk. 16: 18). Fundamentālisma paradokss ir, ka dedzīgajā vēlmē saprast un īstenot dzīvē Bībeles mācības pēc iespējas burtiskāk, tās tiek izkropļotas, jo netiek atzīts sakrālās valodas simboliskais un tāpēc daudznozīmīgais raksturs. Citējot Ēriku Fromu (Erich Fromm), "simboliskā valoda ir valoda, kurā iekšējie pārdzīvojumi, jūtas un domas izteiktas tā, it kā tās būtu apkārtējās pasaules jutekliski pārdzīvojumi un notikumi. Tā ir valoda, kuras loģika atšķiras no tās nosacītās valodas loģikas, kuru lietojam mūsdienās. Tā ir loģika, kurā valda nevis telpas un laika kategorijas, bet pārdzīvojumu dziļums un asociācijas."¹⁵⁵

Pa spīti līdzīgajam, kas vieno abas kustības, pentakosti neslēpj, ka saredz fundamentālistmā, līdzīgi kā tā kritizētajā liberālismā, Apgaismības laikmeta bērnu. Pentakosts Rozuels Flauers (Roswell Flower) apzīmēja fundamentālistus un modernistus par "mūslaiku farizejiem un saduķejiem". Modernisti viņaprāt bija saduķeji, jo neticēja brīnumiem, bet fundamentālisti — farizeji, jo ticēja brīnumu iespējamībai vienīgi pagātnē.¹⁵⁶ Tieši dinamiskums un reliģiskā pārdzīvojuma loma atšķir vasarsvētku kustību no tradicionālā kristīgā fundamentālisma un nodrošina pentakostisma skaitlisko izaugsmi uz juteklisko orientētajā 20. gs. noslēgumā. Kā uzskata pentakostu vēsturnieks V.Sainans (V.Synan), sākotnējais fundamentālistu un pentakostu konflikts "izvērtās par svētību, kura atbrīvoja pentakostus no diskreditētās kustības (t.i. fundamentālisma, *autors*) nedzīvā kulturālā un teoloģiskā mantojuma un pavēra ceļu bezprecedenta ietekmei un izaugsmei 20.gs. otrajā pusē."¹⁵⁷

Fundamentālisms nav tikai dogmatiska sistēma, bet plašākā nozīmē tas funkcionē kā kultūras modelis.¹⁵⁸ Kā secina reliģijpētnieki R.Vuthnovs (R.Wuthnow) un M.Lovsons (M.Lawson), fundamentālisms nebūt pilnībā nenoliedz modernitāti, bet gan pieiet tai selektīvi. Piemēram, kristīgais fundamentālists droši vien atturēsies no alkohola lietošanas, bet labprāt dzers kafiju vai bez sirdsapziņas pārmetumiem strādās korporācijā, kura nodara ļaunumu apkārtējai videi. Fundamentālisti labi saprot ka vēstures vilcienu nevar pagriezt atpakaļ, bet cenšas virzīt to noteiktā virzienā, kariķējot modernitāti un pretstatot to fundamentālisma propagandētām vērtībām, tādējādi

¹⁵³ Barr J. The Fundamentalist Understanding of Scripture // Concilium. - 1980. - 138 (8). - p.71-72.

¹⁵⁴ Martin D. Tongues of Fire: The Explosion of Protestantism in Latin America. - Oxford: Blackwell, 1993. - p. 167.

¹⁵⁵ Фромм Э. Забытый язык. - Ангарск: Формат, 1994.- с.10.

¹⁵⁶ Sheppard Gerald. Word and Spirit: Spirit in the Pentecostal Tradition // Agora. - 1978. - Vol. 1, No. 4. - p.18-19.

¹⁵⁷ Synan H.V. Fundamantalism // Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements. - Grand Rapids: Zondervan publishing House, 1988. - p. 327.

¹⁵⁸ Kultūras modelis — antropologa Kliforda Ģirca lietots jēdziens, kas apzīmē nozīmīgu simbolu organizētu sistēmu (Ģircs K. Kultūru interpretācija. - Rīga: AGB, 1998. - 50.-51.lpp.).

veidojot savos piekritējos īpašu realitātes uztveres modeli.¹⁵⁹ Tas bieži notiek arī ar daudziem pentakostiem, kuri iekļaujas pentakostiskajā subkultūrā, pavadot kopā ar ticības līdzgaitniekiem gandrīz visu brīvo laiku un kontaktus ar sabiedrības pārējo daļu uztverot vienīgi kā darba pienākumu vai misijas uzdevuma pildīšanu. Šajā subkultūrā visam ir piekārt kristīguma etiķete — kristīga mūzika, kristīgais radio, kristīgas grāmatas, kristīgas dažādu pulciņu un atbalsta grupu nodarbības, arī kristīgas dejas. To dalībnieki riskē nonākt pašizolējoša kristietības paveida šaurajā aprītē. Protams, fragmentētajā mūsdienu pasaulē katra cilvēka ikdienas dzīve rit vienas vai vairāku subkultūru ietvaros. Fundamentālisma bīstamība slēpjas nevis kādas noteiktas subkultūras uzturēšanā, bet "aplenktā cietokšņa" mentalitātē, kas ticīgo dzen "iekšējā emigrācijā".

Secinājumi: Pentakostisma izcelsme tiek saistīta ar sludinātāju Čarlza Parhama un Viljama Sīmura darbību 20. gs. sākuma Amerikā. Šīs daudzveidīgās kustības izaugsmi veicināja ar modernizāciju saistītā sabiedrības sašķelšanās sīkākās sociālās grupās un ar urbanizāciju saistītie jaunas identitātes meklējumi. Šajos apstākļos konvencionalizējušās draudzes vairs nespēja apmierināt tās locekļu daļas garīgās vajadzības. Vasarsvētku kustībā afroamerikāņu reliģiskās tradīcijas ar tajās vērojamo spontanitāti un emocionalitāti saplūdušas ar 19.gs. svētošanas kustības ideāliem, kuri iezīmīgi ar striktu morāles normu ievērošanu, reliģisku krīzes pārdzīvojumu (paši kustības sekotāji to sauc par "otro svētību" vai "Svētā Gara kristību" un viņuprāt šāds piedzīvojums ieved ticīgo augstākā garīgās dzīves pakāpē) akcentēšanu un burtiska Bībeles tekstu izpratni. Ar laiku konvencionalizācijas process aizsākās arī vasarsvētku kustībā, veicinot tās tālāku fragmentāciju. Pentakostisma un kristīgā fundamentālisma attiecības ir divdabīgas — pentakosti bieži centušies pierādīt, ka Bībeles zināšanas savieno ar Dieva spēka piedzīvojumu, vienlaikus kritizējot fundamentālismu kā Apgaismības laikmeta bērnu. Abas kustības vieno tas, ka tās uzskatāmas par reakciju pret modernitāti.

¹⁵⁹ Marty M., Appleby S., ed. The Fundamentalism Project. - Vol. 4. - Chicago: The University of Chicago Press, 1995. - p.41-42.

2. NODAĻA

Mācība par Svētā Gara kristību svētošanas kustībā un pentakostismā

Mācība par glosolāliju kā pierādījumu tam, ka indivīds ir kristīts ar Svēto Garu, ir galvenā doktrinārā atšķirība, kas pentakostismu nošķir no citiem kristietības virzieniem.¹⁶⁰ Šim krīzes piedzīvojumam¹⁶¹ nav tikai ar doktrināra nozīme, bet tas kalpo kā "tiltus nojaucošs faktors"¹⁶², spēlējot noteiktu lomu to cilvēku dzīvē, kuri lielāko konfesiju konvencionalizācijas gaitā izjūt, ka viņu garīgās vajadzības paliek neapmierinātas. Pētnieks R.Andersons norāda, ka Svētā Gara kristība nodrošina rūpēs iestigušajiem emocionāla pacēluma stāvokli.¹⁶³ "Sirds ticība" (personīga, emocionāla pašjāvība uz Dievu) ir arī citu atmodas kustību iespaidā veidojušos grupu izvirzītā prasība saviem piekritējiem. Tā kontrastē, piemēram, ar Jehovas liecinieku praksi, jo jehoviešu skatījumā pestīšana atkarīga nevis no kvalitatīvi jaunu pasaules uztveri iezīmējoša atgriešanās piedzīvojuma, bet gan no šīs reliģiskās grupas publikācijās proponēto Bībeles izpratnes principu pieņemšanas un pielietošanas ikdienas dzīvē. Tas ir ilgstošs, racionāls lietu pārvērtēšanas process.¹⁶⁴

Saistībā ar promocijas darbā izvirzītajām tēzēm, ir būtiski analizēt, vai šai pentakostiem centrālajai doktrīnai¹⁶⁵ Latvijā ir kādas modifikācijas. Lai to varētu veiksmīgi darīt, šī doktrīna jāaplūko plašākā starptautiskā kontekstā, tāpēc autors aplūko doktrīnu par Svētā Gara kristību atsevišķā nodaļā.

2.1. Svētā Gara kristība: definējumi un funkcijas

Vasarsvētku kustībā tradicionāli runā par četrām Gara darbības funkcijām: (1) vest grēcinieku pie grēku nožēlas; (2) vest pie ticības un garīgas atdzimšanas, darot cilvēku par Dieva bērnu; (3) klātesamība ūdens kristībā; (4) kristīt ar spēku un jaunu dzīvību (trešais un ceturtais Gara darbs tiek saistīti kopā, norādot, ka tās ir "pabeigtas" kristības divas būtiskas daļas).¹⁶⁶ ASV Dieva asambleju

¹⁶⁰ Uz šo faktu norāda, piemēram, reliģijpētnieki R.Stārks un V.Beinbridžs. (Stark R., Bainbridge W.S. The Future of Religion. - p.138.)

¹⁶¹ Šo jēdzienu pentakosti lieto, lai pasvītrotu, ka Svētā Gara kristība viņuprāt ir notikums nevis process. Tas lietots, piemēram, ASV Dieva asambleju doktrinārā dokumentā (skat. 167. zemspītras piezīmi).

¹⁶² Gerlach L., Line V. People, Power, Change: Movements of Social Transformation. - Indianapolis & New York: The Bobbs-Merill Company, 1970. - p.126.

¹⁶³ Anderson R. Vision of the Disinherited: the Making of American Pentecostalism . - p.235.

¹⁶⁴ Wilson B. Religious Experience: A Sociological Perspective. - Oxford: Religious Experience Research Centre, 1996. - p.7.

¹⁶⁵ Autors, sekojot reformātu teologam Luisam Berkhofam (Louis Berkhof), nošķirumu "doktrīna" attiecina uz reliģiskas atziņas formulējumu, kas ir indivīda (ne obligāti teologa) izteikums vai ticīgo grupas kolektīva pārliecība. Nošķirums "dogma" ir reliģiskas atziņas formulējums, aiz kura stāv kādas eklesiskas struktūras autoritāte. (Berkhof L. The History of Christian Doctrines. - Grand Rapids: Baker Book House, 1995. - p.16.)

¹⁶⁶ New Life in Jesus.- Flame Leaflet Series. - No. 3. - Nether Heyford: Jesus Fellowship Church, 1997.

doktrinārā dokumentā, kuru 1981. gadā pieņēma šīs denominācijas Ģenerālpadome, teikts, ka Svētā Gara kristība ir "krīzes piedzīvojums, kas ir aizsākums Gara piepildītas dzīves procesam ticīgajā. Izteikums "sākotnējais fiziskais kristības pierādījums" attiecas uz pirmo ārējo zīmi, ka Svētais Gars ir nācis ar piepildījošu spēku."¹⁶⁷ Pentakosti ir pārliecināti, ka to var piedzīvot pirms vai pēc ūdens kristības, vai ūdens kristības laikā.¹⁶⁸ Gara kristība vasarsvētku draudzēs kalpo kā Gara klātbūtnes ticīgā dzīvē apstiprinājums un garīgu spēku un dāvanas nesošs piedzīvojums.¹⁶⁹ Par sākotnējo pierādījumu vairums pentakostu uzskata glosolāliju (kā jau norādīts, latviešu pentakostu leksikā figurējošie jēdzieni "runāšana valodās" un "runāšana mēlēs" tiek uztverti kā sinonīmi). Iepriekš minētajā Dieva asambleju dokumentā teikts, ka glosolālija "attiecas uz Svētā Gara dotu spēju ticīgajiem runāt iepriekš nemācītās valodās."¹⁷⁰ Šis fenomens vasarsvētku draudzēs spēlē būtisku lomu, funkcionējot ne tikai kā atšķirības zīme, bet arī izpildot ikonisku funkciju — "valodas" pentakosti uzlūko kā Dieva īpašas klātbūtnes apliecinājumu. Pentakostisma pētnieks R.Andersons norāda uz interesantām paralēlēm — "'runāšanai valodās" pentakostismā ir tāda funkcija kā reiz latīņu valodai Romas katoļu laju aprindās — tā bija nevis domu, bet attieksmju un emociju komunikācijas līdzeklis, kopienas solidaritātes izpausme."¹⁷¹ Promocijas darba autors glosolāliju uzskata par psihosociālu fenomenu, kas galvenokārt (bet ne vienmēr) ir kolektīvs pārdzīvojums.

Reliģijpētnieki norāda uz par Svētā Gara kristību sauktā emocionālā pārdzīvojuma lielo ietekmi uz kustības adepta personību. Ietekmes izpausmes ir atkarīgas no adepta sociālā stāvokļa, personības tipa un citiem faktoriem. Vienojošais ir tas, ka spilgtais pārdzīvojums motivē cilvēkus uz savas pieredzes līdzdalīšanu, neskatoties uz daudzu apkārtējās sabiedrības locekļu pausto noraidījumu. Par harismātiskās pieredzes (glosolālija, dziedināšana ticībā, vīzijas u.c.) veicināto indivīdu dedzību un misionētgrību raksta, piemēram, pētniece Margareta Paloma (Margaret Poloma), kura īpaši analizējusi ASV Dieva asambleju darbību.¹⁷² Kustības adepti parasti apraksta šo pieredzi spilgtiem izteiksmes līdzekļiem, ne reti stāstot arī par savām vīzijām. Piemēram, kanādiešu evaņģēlists A.Ergjū (A.Argue) par pentakostu sanāksmes laikā Čikāgā piedzīvoto raksta:

"Es gaidīju uz Dievu divdesmit vienu dienu .. Šajā laikā es redzēju brīnišķīgu Jēzus parādīšanos. Viņš izskatījās tik starojošs, ka mana viņa priekšā paceltā roka kļuva

¹⁶⁷ The Initial Physical Evidence of the Baptism in the Holy Spirit. - Position Papers of the Assemblies of God. - www.ag.org/info/position/34-4185.htm. - 14.07.97. - p.1-2.

¹⁶⁸ Dialogues with the Evangelical Free Church of Finland and the Finnish Pentecostal Movement. - Helsinki: Church Council for Foreign Affairs, 1990. - p.40.

¹⁶⁹ Albrecht D. Pentecostal Spirituality: Ecumenical Potential and Challenge // Cyberjournal for Pentecostal-Charismatic Research. - 1997. - No.2. - p.7.

¹⁷⁰ Turpat. - 2.lpp.

¹⁷¹ Anderson R.M. Vision of the Disinherited: the Making of American Pentecostalism. - p. 235.

¹⁷² Poloma M. The Assemblies of God at the Crossroads. - p.47-49.

caurspīdīga. Divdesmit pirmajā dienā es tiku piepildīts ar Svēto Garu, runādams svešās valodās kā Gars ļāva izrunāt."¹⁷³

Uz Dieva klātbūtnes apzināšanos norāda arī citi autori — pētnieka B.Mouna (B.Mawn) Amerikas katoļu aprindās veiktā aptauja rāda, ka uz jautājumu par Dieva klātbūtnes izjūtu personiskajā dzīvē pirms iesaistīšanās vasarsvētku kustībā, apstiprinoši atbildējuši 60% respondentu. Savukārt pēc pievienošanās kustībai šāda izjūta bija 90% aptaujāto.¹⁷⁴ B.Mouns arī konstatēja, ka, lai arī 96% aptaujāto katoļu pirms pievienošanās vasarsvētku kustībai intelektuālā līmenī bija akceptējuši katolismu, 1/3 no viņiem ticība nebalstījās stiprā pārliecībā.¹⁷⁵ Daudzi kristīgie tradicionālisti ir bez īpašām refleksijām pieņēmuši kristīgo reliģiju tādā formā, kas izkristalizējusies gadsimtu gaitā. Šādos gadījumos reliģiskā pārliecība nav noturīga. Kā raksta psihologs K.Jungs, "baznīcas pārstāv tradicionālas un kolektīvas pārliecības, kas ļoti daudziem ticīgajiem balstās nevis iekšējā pieredzē, bet gan nereflektētā ticībā, ko itin viegli zaudē, ja sāk par to domāt."¹⁷⁶ Šādi vērojumi motivējuši arī ārpus reliģisko entuziastu¹⁷⁷ kustībām stāvošus teologus pilnībā nenoliegt ekstātisko pieredzi un vērsties pret draudžu institucionalizāciju. Piemēram, Pauls Tilihs (Paul Tillich) aicina baznīcu izvairīties no agrīnajā kristietībā sākušās Gara institucionālas profanizācijas un no mūsdienu protestantismā vērojamās ekstāzes aizvietošanas ar doktrināru vai morālu struktūru.¹⁷⁸

Iepriekš minētais akcents uz vienību ar Dievu ļauj izdarīt tālākus secinājumus un klasificēt Svētā Gara kristību piedzīvojušos kā piederošus teistiskajiem mistiķiem.¹⁷⁹ Sekojot šai perspektīvai, pētnieki L.Gerlačs (L.Gerlach) un V.Lains (V.Line) saredz indivīdos, kuri piedzīvojuši Svētā Gara kristību, sekojošas iezīmes:

- mūžības apziņa — dezorientācija laikā un telpā un pilnīgas brīvības izjūta;
- vienības apziņa ar visiem cilvēkiem (kosmisks veselums);

¹⁷³ Citēts pēc: Holm R. A Paradigmatic Analysis of Authority Within Pentecostalism. <http://www.epbc.edu/rholm/chapter5b.html>. - 1.11.99. - p.4.

¹⁷⁴ Godin A. The Psychological Dynamics of Religious Experience. - Birmingham: Religious Education Press, 1985. - p.105.

¹⁷⁵ Turpat. - 104.lpp.

¹⁷⁶ Jungs K.G. Tagadne un nākotne // Tagadnes izaicinājums. - Rīga: Intelekts, 1996. - 21.lpp.

¹⁷⁷ Promocijas darba autors, sekojot britu teologam Deividam Midlmisam (David Middlemiss), par reliģisko entuziastu kustībām sauc kustības, kuras par savu mērķi izvirza atgriešanos pie sākotnējiem kristietības ideāliem (entuziastu izpratnē baznīca ir no tiem atkāpusies) un kuras izpratnē pārdabiskais ir ikdienas dzīves daļa. Līdz ar to entuziasti personības pilnīgu transformāciju uzskata nevis par izņēmumu, bet normu. (Middlemiss D. Interpreting Charismatic Experience. - London: SCM Press, 1996. - p.6.) D.Midlmis savukārt šo skaidrojumu ir patapinājis no R.Noksa (Knox R. A. Enthusiasm. A Chapter in the History of Religion. - OUP, 1950.)

¹⁷⁸ Tillich P. Systematic Theology. Vol. III. - Chicago: University of Chicago Press, 1963. - p.117. Vienlaikus P.Tilihs uzskatīja, ka ekstāzei nav jāsagrauj cilvēka personība - "lai manifestētos radītajā pasaulē, Dievam nav tā jāiznīcina, jo tā būtībā ir laba." (Turpat. - 114.lpp.)

¹⁷⁹ Teistiskajā misticismā tiek meklēta vienība ar Dievu, bet šī vienība nav identitāte ar Dievu, jo arī vienots ar Dievu mīlestībā cilvēks neklūst viņam pilnīgi līdzīgs.

- pateicības, godbijības un lielas mīlestības jūtas;
- garīgas papildītības apziņa, iegremdēšanās aptverošākā un lielākā realitātē;
- totāla tā Viena apzināšanās, kas, lai arī neapzināts, vienmēr ir eksistējis.¹⁸⁰

Promocijas darba autors nepiekrīt, ka Svētā Gara kristība vienmēr stiprina vienības apziņu ar visiem cilvēkiem, jo šim krīzes piedzīvojumam bieži seko norobežošanās no tiem, kas neseko adepta pasaules uzskatam. Latviešu baptistu mācītājs Jānis Iņķis, kurš, kā redzams promocijas darba tālākā izklāstā, labi pazina vasarsvētku kustību, norāda, ka pentakostisma adepts "nesajūtas kristīts kopīgi ar citiem par vienu miesu .. Viņam nav nekādu iekšēju saišu ar jebkādu draudzes iekārtu."¹⁸¹ Darba autors tam piekrīt, jo vasarsvētku kustības piekritēji, arī palikdami konfesijās, kuras nepieder pie vasarsvētku draudžu saimes, savu garīgo dzīvi bieži kopj nelielās grupās, kuru locekļi uz pārējo draudzes daļu raugās kā garīgu nenobriedušu. Tā kā pentakostismam raksturīga krasi izteikta nesamierināšanās ar sabiedrībā pastāvošo plaisu starp ideālo un reālo (ideāliem un ikdienas īstenību),¹⁸² tā adepti asi uztver tās parādības kristiešu draudzēs, kuras viņuprāt liecina par jaušanos sekularizācijai un liberalizācijai.

2.2. Svētā Gara kristības jēdziena lietojums kristietībā līdz 20. gs.

Svētā Gara kristības jēdzienam ir sena vēsture — sīriešu teologa Filoksēna (apt. 440-523) izpratnē kristīgās dzīves sākumsolis ir ūdens kristība, kurā tad arī jaunais ticīgais saņem Svēto Garu. Šis sakraments ievada garīgās bērnības stāvokli, no kura ticīgais izaug, disciplinējot sevi un pieaugot izpratnē par ticības pamatiem. Kristībā saņemtais aktualizējas ilgākā laika posmā — kā atbilde uz cilvēka paklausību Dievam. Otrā kristība, par ko raksta Filoksēns, ir cilvēka brīvas gribas akts, izšķiršanās atvērties Gara pilnībai. Viņa skatījumā Sarkanās jūras šķērsošana Vecajā derībā un Jēzus nokāpšana Jordānas ūdeņos simbolizē ūdens kristību, bet israēliešu un, vēlāk, Jēzus uzturēšanās tuksnesī — otro kristību.¹⁸³ Par divām kristībām raksta sīriešu askēts Jānis Vientuļnieks (5. gs.), kas uzskatīja, ka redzamajai ūdens kristībai seko otrā, kurā manifestējas pirmajā kristībā saņemtās Dieva Gara dāvanas. Jānis Vientuļnieks, tāpat kā Filoksēns, otro kristību saista ar pasaulīgo labumu noliegšanu.¹⁸⁴

Bizantiešu teologs mistiķis Simeons Jaunais Teologs (949-1022) rakstīja par otru kristību. Viņa uzskatos samanāma garīgās izaugsmes pakāpenība: pēc grēku nožēlas seko šķīstīšana no

¹⁸⁰ Gerlach L., Line V. People, Power, Change: Movements of Social Transformation. - p.124.

¹⁸¹ Iņķis J. Saņem Svēto Garu pēc Ap. d. 2,4 // Kristīgs Draugs. - 1933. - Nr. 7. - 102.lpp.

¹⁸² Šo faktu kā vienu no pentakostu ideoloģijas iezīmēm piemin L.Gerlačs un V.Haine: Gerlach L., Hine V. Five Factors Crucial to the Growth and Spread of a Modern Religious Movement. - p. 34.

¹⁸³ Kilian McDonnell & George T.Montague. - Christian Initiation and Baptism in the Holy Spirit: Evidence from the First Eight Centuries. - Collegeville: The Liturgical Press, 1994. - p. 299-316.

¹⁸⁴ Turpat. - 328.lpp.

kaunpilnu darbu traipiem, bet pēc tam nāk līdzdalība Svētajā Garā. Tā nenotiek automātiski, bet ir atkarīga no ticības, rīcības un pazemības, ko cilvēki pauž, nožēlodami grēkus no visas sirds."¹⁸⁵ Mācību, ka Gara dāvanas ir bijušas pieejamas tikai pirmkristiešiem, Simeons noliedza kā visjaunākos maldus, kuri līdzvērtīgi Svētā Gara izstumšanai no baznīcas.

Iepriekšminētie teoloģijas vēstures fakti ir nozīmīgi pareizticīgo un pentakostu dialogā, īpaši, ja ņem vērā svētošanas un vasarsvētku kustību dalībnieku darbos atrodamās atsauces uz Austrumu baznīcas teologiem, kas liecina, ka senbaznīcas teoloģiskā doma, lai arī transformētā veidā, radusi atbalsi jaunāko laiku kustībās.¹⁸⁶ Tomēr mēģinājums saskatīt agrīno kristiešu teologu uzskatos līdzību ar pentakostismu būtu uzskatāms par nekorektu tagadnes "ielasīšanu" pagātnes notikumos. Kā agrīnās baznīcas pneumatoloģijai veltītā darbā atzīst katoļu vasarsvētku kustībai piederīgie teologi Kilians Mekdonels (Kilian McDonnell) un Džordžs Montegjū (George Montague), dažu senbaznīcas teologu proponētais divu kristību modelis nav svētošanas un vasarsvētku kustību otrās svētības teoloģijas agrīna forma. Sīrijas kristiešiem otrā kristība nebija jauna žēlastība vai otra svētība, bet gan pirmajā kristībā saņemtās realitātes redzama atklāšanās.¹⁸⁷ Otrā kristība tika attiecināta uz askētiem, kas bija atteikušies no materiāliem labumiem un ģimenes dzīves. Simeons Jaunais Teologs neierādīja īpašu vietu glosolālijai ("runāšanai valodās"). Atšķirībā no pentakostiem viņa kristietības interpretācija ir dziļi sakramentāla — vakarēdiena dalībnieks savienojas ar Dieva būtību.

Dažkārt par pentakostisma garīgo priekšteci uzskatīta agrīnajā baznīcā izplatītā montānisma kustība, taču nav vēsturisku ziņu, ka montānistu būtu attīstījuši mācību par Svētā Gara kristību. Arī pentakostu teologi ir uzmanīgi šādu paralēļu meklēšanā, saskatot montānismā Bībeles autoritātes aizēnošanu ar pravietojumiem un atklāsmēm.¹⁸⁸

Arī pēcreformācijas perioda teologu darbos var saskatīt tikai pentakostiskās teoloģijas aizmetņus. Šādi aizmetņi vērojami 17.gs. angļu puritāņu teoloģijā. 20.gs. angļu teologs Deivids Pousons (Dawid Pawson) puritāņu izpratni par Svētā Gara kristību ir summējis sekojošās tēzēs:

- Svētā Gara kristība kā atsevišķs piedzīvojums, ko apraksta kā visaptverošas Dieva klātbūtnes apzināšanās stāvokli.
- Svētā Gara kristība kā piedzīvojums, kas ir šķirams no garīgas atdzimšanas.

¹⁸⁵ Symeon The New Theologian. The Practical and Theological Chapters and the Three Theological Discourses. Cistercian Studies Series. - No. 41. - Kalamazoo: Cistercian Publications, 1982. - p. 85.

¹⁸⁶ Skat. ASV metodistu teologa Deivida Bandija referātu starptautiskā vasarsvētku kustības konferencē Prāgā 1997. gadā — Bundy D. Visions of Sanctification: Themes of Orthodoxy in the Methodist, Holiness and Pentecostal Traditions.

¹⁸⁷ McDonnell K., Montague G. Christian Initiation and Baptism in the Holy Spirit: Evidence from the First Eight Centuries. - Collegeville: The Liturgical Press, 1994. - p.345.

¹⁸⁸ Dži D. Mācība smelta iz Montānista kļūdām // Misionārs. - 1929. - Nr. 1. - 7.-8., 12.lpp.

■ Svētā Gara kristība kā apstiprinošs piedzīvojums, kura galvenā funkcija ir sniegt garīgi atdzimušajam lielāku drošības pakāpi (tāpēc puritāņi bieži dēvēja šo piedzīvojumu par dievišķu zīmogu, ar kuru apzīmogoti Dieva taisnotie).

■ Svētā Gara kristība kā pašpierādošs piedzīvojums — tā autentiskumu pierāda Gara augļi.¹⁸⁹

Mēs varam runāt par Svētā Gara kristības doktrīnu tās mūsdienu izpratnē, sākot no 18.gs., kad izveidojās metodistu draudzes. Šī specifiskā doktrīna aplūkojama kontekstā ar izpratni par svētošanu (sanktifikāciju). Metodisma dibinātāja Dž.Veslija izpratnē grēks bija ne tik daudz likumpārkāpums kā slimība. Ja reiz tā, tad iespējams iezīmēt atveseļošanās procesa posmus. Tāpat kā slimnieks ar savu attieksmi un rīcību var veicināt izārstēšanos, arī grēcinieks var sniegt savu ieguldījumu garīgā stāvokļa uzlabošanā. Lai gan viss vienmēr atkarīgs no Dieva žēlastības, tā atmodina cilvēku jaunai dzīvei un stiprina viņa gribu tiekties pretī labajam. Cilvēks Dieva žēlastību objektīvi piedzīvo kā taisnošanu, subjektīvi — kā atdzimšanu. Līdz ar to indivīda izjūtas bija būtisks faktors Dž.Veslija teoloģiskajā domā.¹⁹⁰ Salīdzinājumam: ortodoksajā luterismā svētošana ir objektīvs stāvoklis — tā ir "jauna dzīve, kuru cilvēks iegūst ticībā uz Kristu. Šajā jaunajā dzīvē Svētais Gars liek viņam Kristus vārdā pildīt bauslību."¹⁹¹ Reformātu tradīcijā svētošanas redzami augļi bieži uzskatīti par izredzētības pazīmi — predestinēto cilvēku vārdus un skaitu zina tikai Dievs, bet amorāls dzīves veids norāda uz to, ka cilvēks droši vien nav starp izredzētajiem.¹⁹²

Dž.Veslija uzskati jāaplūko kopsakarībā ar ekspresīvo reliģisko dzīvi — 1738. gadā, ko uzskata par metodisma dzimšanas gadu, Dž.Veslijs iegriezās kādā Londonas baznīcā, kur tika lasīts Lutera rakstītais ievads vēstulei Romiešiem. Šo brīdi, kas kļuva par pagrieziena punktu Dž.Veslija dzīvē, viņš vēlāk aprakstīja sekojoši: "Lasīšanas laikā es *izjutu*¹⁹³ sevī stipru uzticēšanos ticībā Jēzum Kristum un *sajutu* savu sirdi savādi sasildītu no Svētā Gara. Šajā brīdī es *sajutu* lielu drošību un apziņu, ka Jēzus ir piedēvis manus grēkus un ir mani izglābis."¹⁹⁴ Dž.Veslijs, lai arī neuzskatīja, ka iespējams nekļūdīgi pateikt, vai kāds indivīds ir pestīts (attiecinot šo nošķīrumu uz tagadni) vai ne, pieņēma, ka iespējami pierādījumi, kas norāda uz šādu stāvokli: nevainojama morālā stāja, ticīgais var nosaukt precīzu laiku un apstākļus, kādos par pestīšanu sauktais piedzīvojums noticis, pēc laiku pa laikam veiktas pārbaudes konstatēts, ka konkrētā cilvēka rīcība un vārdi ir morāli

¹⁸⁹ Pawson D. *Jesus Baptises in One Holy Spirit*. - London, Sydney, Auckland: Hodder & Stoughton, 1997. - p.150-151.

¹⁹⁰ Moltmann J. *The Spirit of Life: a Universal Affirmation*. - Minneapolis: Fortress Press, 1992. - p.164-165.

¹⁹¹ Kinseids Dž., Smita P. Ko nozīmē būt luterānim // *Mantojums*. - 1994. - Nr. 12. - 25.lpp.

¹⁹² Ryle J.C. *Aspects of Holiness*. - London: Grace Publications Trust, 1999. - p.22. (atkārtots izdevums)

¹⁹³ Šajā citātā atrodami izcēlumi kursīvā ir autora izdarīti.

¹⁹⁴ Vīksna Ā. *Metodistu baznīca // Latvijas apvienotās metodistu baznīcas kalendārs 1996. gadam*. - Latvijas apvienotā metodistu baznīca, 1995. - 31.lpp.

skaidri.¹⁹⁵ Sākotnēji Dž.Veslijs brāļu draudzes piekritēja Pītera Bolera (Peter Bohler) ietekmē mācīja, ka atgriešanās pie Dieva ir nevis process, bet notikums. Vēlāk viņš savus uzskatus mainīja, tomēr Dž.Veslijs vienmēr palika pārliecībā, ka pie Dieva atgriezies cilvēks apzinās pārmaiņu savā dzīvē.¹⁹⁶

Dž.Veslija izpratne sagatavoja ceļu viņa tuva līdzstrādnieka Džona Fletčera (John Fletcher, 1729-1785) mācībai par svētošanu kā krīzes piedzīvojumu, kurā ticīgais saņem Gara spēku. Svētošana Dž.Fletčera izpratnē nav bezgrēcības stāvoklis, bet stiprākas un dedzīgākas mīlestības saņemšana no Dieva. Dž.Veslijs turējās pie tradicionālās protestantu pieejas, saskaņā ar kuru Kristus nākšana pasaulē sadala vēsturi divos posmos, savukārt Dž.Fletčers rakstīja par trim posmiem, no kuriem katrs saistīts ar vienu no Trīsvienības personām. Pirmais posms ir Dieva Tēva laikmets, kas tiecas pretī Kristus nākšanai. Dēla laikmetu iezīmē Jāņa Kristītāja nākšana, un tas savu piepildījumu rod Gara sūtīšanā Vasarsvētkos. Trešais posms ir Gara laikmets, ko noslēgs Kristus atkalatnākšana. Šie posmi nav tikai periodi pestīšanas vēsturē, bet atspoguļo arī kristieša personisko izaugsmi.¹⁹⁷ Dž.Fletčers piešķīra lielu vērtību Apustuļu darbiem — viņa grāmatās tā ir visvairāk citētā Bībeles grāmata. Foibe Palmere (Phoebe Palmer, 1807-1874), kuras vadītās sanāksmes viņas mājā Ņujorkā apmeklēja arī augstākās aprindas¹⁹⁸, akcentēja svētošanas tūlītējas saņemšanas iespēju, tādējādi mazinot 18.gs. metodismā izplatīto tendenci uzlūkot svētošanu kā ilgstošas garīgās cīņas rezultātu. Viņa stāstīja, ka pati esot centusies nesekmīgi izcīnīt garīgas pilnības stāvokli, līdz 1837. gadā nākusi pie atziņas, ka Dievs vēlas no viņas "kailu ticību kailam apsolījumam".¹⁹⁹

Svētošanas kustības ideju ietekmē nonākušie metodisti sāka veidot neatkarīgas draudzes, kuras strikti nodalīja Svētā Gara kristību (tā sāka apzīmēt svētošanas piedzīvojumu) kā otro Dieva žēlastības darbu cilvēkā pēc pestīšanas. Vasarsvētku tematikai tā laika kristīgajā literatūrā tika veltīta ievērojama vieta. Pamazām pilnīgās mīlestības idejai tika pievienots garīga spēka motīvs — Svētā Gara kristībā ticīgais saņem spēku kalpošanai. Amerikāņu kongregacionālistu evaņģēlists Č.Finnejs pirmais nepārprotami mācīja, ka Svētā Gara kristība ir garīga spēka saņemšana, kas nav saistāma ar svētošanos, jo cilvēka dzīve top svētota, atgriežoties pie Dieva, un šis fakts tiek

¹⁹⁵ Šādu skaidrojumu Dž.Veslijs sniedzis sarunā ar saviem sekotājiem — skat. Leith J. ed. *Creeds of the Churches: a Reader in Christian Doctrine from the Bible to the Present*. - Louisville: John Knox Press, 1982. - p.377.

¹⁹⁶ Williams C. *John Wesley's Theology Today*. - Nashville: Abingdon Press. - p.101. (izdošanas gads nav minēts)

¹⁹⁷ Dayton D. *Theological Roots of Pentecostalism*. - p.51.

¹⁹⁸ Turpat. - 77.lpp.; F.Palmere sevi neuzskatīja par teoloģi, tomēr viņa atstājusi aiz sevis nozīmīgu teoloģisku mantojumu — 18 grāmatas un žurnālu "Guide to Holiness", kura redaktore viņa bija no 1864.-1874. gadam un kuram bija 37 000 abonentu (White C. *Phoebe Palmer and the Development of Pentecostal Pneumatology*. - <http://wesley.nnc.edu/theojml/23-13/TXT>. - 06.07.99. - p.1.).

¹⁹⁹ Citēts no: Wessels R. *The Spirit Baptism, Nineteenth Century Roots // Pneuma*. - 1992. - Vol. 14, No. 2. - p.132.

iemiesots un apstiprināts tālākā kristieša dzīvē.²⁰⁰ Par Svētā Gara kristību kā apzinātu piedzīvojumu sludināja evaņģēlisti Dvaitis Mudijis (Dwight Moody, 1837-1899) un R.Torejs. D.Mudijis ticēja, ka ir saņēmis Gara kristību 1871. gadā, kad lielā Čikāgas ugunsgrēka laikā nodega viņa nesen uzceltā māja un jaunā baznīca. Lai piesaistītu līdzekļus jaunu ēku celtniecībai, viņš devās uz Ņujorku, kur piedzīvoja garīgu satricinājumu.²⁰¹ D.Mudijis neuzskatīja, ka šāda piedzīvojuma saņemšanai jāsasniedz noteikts ētiskas pilnības līmenis. Būtiskie kristības nosacījumi viņa skatījumā ir: ticība Dieva apsolījumam, grēksūdze un palikšana lūgšanā līdz absolūtā spēka nākšanai.²⁰² R.Torejs noraidīja ekstrēmo ideju, ka Svētā Gara kristība iznīcina cilvēka grēcīgo dabu un ar šo ideju saistītās izmisīgās pašmociības. Ticīgais var būt pārliecināts, ka ir saņēmis Gara kristību, ja viņš ir izpildījis visus nosacījumus: nožēlojis grēkus, kristīts, paklausot Dievam, lūdzis Dievam Gara kristību un tic, ka ir to saņēmis. Izšķirošais nav sajūtas, bet ticības akts, kas ved pie pārliecības par Gara kristības saņemšanu.²⁰³ 19.gs. beigās "divu svētību" konceptuālo shēmu papildināja mācība par "trešo svētību", kuras aizstāvji uzsvēra, ka garīga spēka un šķīstas sirds saņemšana nav viens un tas pats. Alkas pēc spēcīgiem emocionāliem satricinājumiem auga spirālveidīgi, un daži sludinātāji (piemēram, Bendžamins Ērvins), neapmierinoties ar "triju svētību" shēmu, sāka runāt par uguns, dinamīta un ludīta kristībām.²⁰⁴

Svētošanas kustībai paralēla tradīcija 19.gs. veidojās Lielbritānijā, un tā savu vārdu guvusi no regulārām sanāksmēm Kesvikā (sākot no 1875.g.). Kesvikas kustības piekritēji Svētā Gara kristības jēdziena vietā biežāk lietoja Gara papildījuma jēdzienu. Kesvikas sanāksmēs dominēja ideja, ka, tuvojoties eshatoloģiskajam beigu laikam, visā pasaulē iestāsies garīga atmoda, kas dos pēdējo iespēju neticīgajiem atgriezties pie Dieva. Svētošanas kustība kulminēs jaunos Vasarsvētkos, kad ticīgie no jauna saņems pārdabiskas dāvanas, kas sekmēs strauju pasaules evaņģelizāciju.²⁰⁵ Ar šo izpratni Kesvikas tradīcija bija radniecīga pentakostismam.

Ar Kesvikas kustību dažādos laika posmos bijuši saskarē vairāki latviešu baptistu draudžu darbinieki un ne visi no tiem vēlāk tieši identificējami ar agresīvas evaņģelizācijas taktikas piekopējiem, pie kādiem pieskaitāms V.Fetlers, vai tiešiem pentakostisma sludinātājiem. Kesvikā 1925. gadā bija O.Blūmītis, K.Grikmanis, A.Korps, 1927. un 1935. gadā — R.Ekšteins.²⁰⁶ Par Kesvikā valdošo gaisotni mācītājs Rūdolfis Ekšteins rakstīja:

²⁰⁰ Wessels R. *The Spirit Baptism, Nineteenth Century Roots*. - p.142.

²⁰¹ Turpat. - 148.lpp.

²⁰² Turpat. - 150.lpp.

²⁰³ Turpat. - 150.-153.lpp.

²⁰⁴ Anderson R.A. *Vision of the Disinherited: the Making of American Pentecostalism*. - p.35.

²⁰⁵ Turpat. - 40.-41.lpp.

²⁰⁶ Tervits J. *Latvijas baptistu vēsture*. - Rīga: LBDS, 1999. - 314.lpp.

"Viens no galvenajiem punktiem ir .. patiesa kristīga dzīvošana nav iespējama bez Svētā Gara pastāvīgas piepildīšanas. Tas nav tādā prātā saprotams, kā to skaidro pentakosti, ka ja tu esi no Svētā Gara kristīts un tev ir kāda dāvana, tad tu esi visu pilnību sasniedzis. Dāvanām Kesvikā nav vieta. "Pārbaudiet garus", ir viņu blakus lozungs."²⁰⁷

Ziemeļamerikas svētošanas kustība un tās Eiropas ekvivalents — Kesvikas kustība uzskatāmas par vasarsvētku kustības priekštečēm, kuru piekritēju kultivētā interese par pneumatoloģiju radīja pentakostisma izveidei nepieciešamo fonu.

2.3. Svētā Gara kristības jēdziens pentakostismā

Viens no mūsdienu vasarsvētku kustības celmlaužiem Č.Parhams sākotnēji atradās svētošanas kustības teoloģijas iespaidā. 1900. gadā viņa vadītās Bībeles skolas audzēkņi sāka praktizēt glosolāliju un kopīgi ar savu pasniedzēju nonāca pie pārliecības, ka tieši glosolālija ir Svētā Gara kristības zīme. Līdz ar to svētošanas kustībai raksturīgos mēģinājumus verificēt Svētā Gara kristību ar Gara augļiem (morāli nevainojamu dzīvi) un aktīvu misionārismu aizēnoja tēze par visiem dzirdamu zīmi, kas kalpotu kā pierādījums Gara kristībai. Raugoties plašākā kultūrvēsturiskā kontekstā, tas saistīts ar Amerikā valdošo pragmatismu, kura ietekmē ASV vasarsvētku draudžu locekļi vairāk nekā viņu ticības līdzgaitnieki Eiropā bija nodarbināti ar glosolālijas leģitimizāciju.²⁰⁸

Agrīnie pentakosti uzskatīja, ka viņi runā svešu tautu valodās un, ka šī spēja viņiem palīdzēs misijas darbā. Drīz vien viņiem nācās vilties, jo ekstātiskās neartikulētās skaņas nepalīdzēja komunikācijā ar svešautiešiem. Šādi gadījumi kļuva plaši zināmi — S.Tods (S.Todd) no Bībeles misionāru biedrības rakstīja, ka neviens no viņam zināmiem 18 pentakostiem, kuri bija devušies misionēt uz Japānu, Ķīnu un Indiju nespēja runāt vietējo tautu valodās par spīti sākotnējai pārliecībai par to.²⁰⁹ Pentakostu mācītājs T.Mekintošs (T.McIntosh), kas bija devies uz Ķīnu, ticot, ka ir saņēmis no Dieva spēju runāt ķīniešu valodā, rakstā vasarsvētku draudžu izdevumā "Bridegroom's Messenger" 1907. gadā atzina: "Ak, kā mēs vēlētos uzrunāt šos nabaga ļaudis! Protams, Dievs runā ar mūsu mēli, bet ne viņu valodā."²¹⁰ Tā pamazām izveidojās mācība par to, ka "valodām" nav līdzinieces pasaulē lietoto valodu saimē. Sākotnēji netika strikti apgalvots, ka "runāšana valodās" ir vienīgais pierādījums Svētā Gara kristībai. V.Sīmurs, kā tas redzams no viņa publikācijām izdevumā "Apostolic Faith", uzskatīja glosolāliju tikai par vienu no Gara kristības zīmēm, sakot, ka patiesais pierādījums ir Bībelē (Gal.5:22) uzskaitītie Gara augļi, un līdz ar to

²⁰⁷ Ekšteins R. Kesvikas konference // Kristīgā Balss. - 1935. - Nr.17. - 314.lpp.

²⁰⁸ Pluss J.D. Initial Evidence or Evident Initials? A European Point of View on a Pentecostal Perspective // Asian Journal of Pentecostal Studies. - 1999. - Vol. 2, No. 2. - p.217-218.

²⁰⁹ Anderson R.A. Vision of the Disinherited: the Making of American Pentecostalism. - p.91.

²¹⁰ Citēts pēc: Hunter H. Aspects of Initial-Evidence Dogma: a European-American Holiness Pentecostal Perspective // Asian Journal of Pentecostal Studies. - 1998. - Vol. 1, No. 2. - p.198.

netieši nostājās pret Č.Parhamu.²¹¹ Vienā no īslaicīgiem Bībeles kursiem Veiko, Teksasas štatā 1907. gada februārī tika debatēts par glosolālijas lomu — kāds runātājs no Kanādas iestājās par to, ka jebkura no Gara dāvanām var kalpot kā empīrisks pierādījums Gara kristības saņemšanai. Opozīcijā nostājās V.Karoters (W.Carothers), aizstāvot viedokli, ka vienīgi glosolālija ir pierādījums šim krīzes piedzīvojumam.²¹² Viens no Dieva asambleju dibinātājiem Freds Bosvorts (Fred Bosworth) uzskatīja, ka jebkura no deviņām Gara dāvanām (1.Kor. 12: 7-11) kalpo kā pierādījums Gara kristības saņemšanai.

Taču pamazām vairums pentakostu šajā jautājumā kļuva aizvien neelastīgāki. 1918. gadā Dieva Asambleju padome ar balsu vairākumu noraidīja F.Bosvorta viedokli.²¹³ Jau agrāk — 1916. gadā, Dieva asambleju Ģenerālpadome pieņēma doktrināru dokumentu, kura izstrādāšanā vislielākā loma bija mācītājam un teoloģisko mācību iestāžu dibinātājam Daniēlam Kiram (Daniel Kerr) un kurā deklarēts: "Uz ticīgo kristības Svētajā Garā un ugunī pilnīgu pabeigtību kā sākotnējā zīme norāda runāšana valodās."²¹⁴ Frāze "pilnīga pabeigtība" liek domāt, ka D.Kirs un citi ar to apzīmēja procesu, kura noslēgumu iezīmē glosolālija. 1927. gadā šī frāze no doktrinārā dokumenta teksta tika izņemta.²¹⁵ Ar laiku Dieva asambleju doktrinārā pozīcija guva virsroku arī citās vasarsvētku draudžu grupās, bet ne visur — arī mūsdienās to noraida, piemēram, daļa Vācijas pentakostu, Somijas vasarsvētku draudzes, arī viena no Lielbritānijas pentakostu denominācijām — Elimas draudze.²¹⁶ Dienvidāfrikas republikas vasarsvētku draudzēs jautājums par glosolāliju līdz šim nav bijis būtisks, jo to aizēnojušas debātes par reliģisko sinkrētismu un kristību kandidātu vecumu.²¹⁷

1972. gadā ASV pentakostu teologs Gordons Fī (Gordon Fee) nāca klajā ar paziņojumu, ka, tā kā doktrīna par glosolāliju kā sākotnējo Gara kristības pierādījumu tiek balstīta Apustuļu darbos un nevis vēstulēs, tā nav uzskatāma par normatīvu visiem kristiešiem. G.Fī to pamatoja ar tēzi par Bībeles didaktisko tekstu primaritāti doktrīnu formulēšanā.²¹⁸ Kā tās pašas biedrības sanāksmē publiski atzina teologs L.Ņūmans (L.Newman), "mūsu neatlaidīgie apgalvojumi par savām idejiskajām atšķirībām vairāk balstās apoloģētikā nekā hermeneitikā .. Pentakostu teoloģija galvenokārt tika formulēta nevis, lai izskaidrotu Gara pieredzi, bet lai to aizstāvētu."²¹⁹ Mūsdienās,

²¹¹ Holm R. A Paradigmatic Analysis of Authority Within Pentecostalism. - <http://www.epbc.edu/rholm/chapter5b.html>. - p.3.

²¹² Turpat. - 193.lpp.

²¹³ Anderson R.A. Vision of the Disinherited: the Making of American Pentecostalism. - p.161-162.

²¹⁴ Citēts pēc: Menzies G. Tongues as "The Initial Physical Sign" of Spirit Baptism in the Thought of D.W.Kerr // Pnuma: The Journal of the Society for Pentecostal Studies. - 1998. - Vol. 20, No. 2. - p.178.

²¹⁵ Turpat. - 177.-179.lpp.

²¹⁶ Pluss J.D. Initial Evidence or Evident Initials? A European Point of View on a Pentecostal Perspective. - p.214.-215.

²¹⁷ Clark M. Initial Evidence: A Southern African Perspective // Asian Journal of Pentecostal Studies. - 1998. - Vol. 1, No. 2. - p.207.

²¹⁸ Hunter H. Aspects of Initial-Evidence Dogma: a European-American Holiness Pentecostal Perspective. - p.199.

²¹⁹ Holm R. A Paradigmatic Analysis of Authority Within Pentecostalism. - <http://www.epbc.edu/rholm/chapter5b.html>. - p. 11.

kā atzīst pentakostu teologs R.Menzijs (R.Menzies), tēzes par glosolāliju kā vienīgo Gara kristības pierādījumu apšaubīšana saistīta ar pentakostisma identitātes krīzi, kas sākās 20. gs. vidū, kad (īpaši ASV) pentakostisms asimilējās evaņģelikālismā.²²⁰ Kā atzīst Jelgavas vasarsvētku draudzes mācītājs Agris Ozoliņkevičs, Latvijā pentakosti vēl nav gatavi ko mainīt tradicionālajos uzskatos.²²¹ Glosolālija vēl aizvien ir obligāta zīme Svētā Gara kristības autentiskumam. Tas saistīts ar Latvijas vasarsvētku draudžu ilgo atrautību no līdzīgām draudzēm citās valstīs, kā arī ar to, ka tēze par glosolālijas obligātumu daudziem pentakostiem kļuvusi par neatņemamu viņu identitātes daļu, un atteikšanās no tās šķiet kā drauds kustības nākotnei.

2.4. Mācības par Svētā Gara kristību problēmiskums

Nenoliedzot Svētā Gara kristību piedzīvojušo cilvēku labos nodomus un atzīstot, ka minētais krīzes piedzīvojums kalpo kā spēcīgs stimuls kristiešu lielākai piesaistei draudžu darbā, autors saskata sekojošas ar doktrīnu par Svētā Gara kristību saistītas problēmas:

1) Naivs biblicisms

Vasarsvētku kustības eksegēti doktrīnu par Svētā Gara kristību galvenokārt pamato ar pieciem pamattekstiem no Apustuļu darbu grāmatas. Tādējādi neievērotas paliek citās Jaunās derības grāmatās atspoguļotās teoloģiskās tradīcijas. Nevar pieprasīt, lai pirmdraudzes dzīvē notikušie fenomeni notiktu katra kristieša un katras draudzes dzīvē šodien. Agrīnajām 20. gs. sākuma vasarsvētku draudzēm burtiskā Bībeles izpratne radīja virkni problēmu ne tikai pneumatoloģijā. Viena no tām saistījās ar kristību formulu, jo daļa pentakostu uzstāja, ka trinitārās formulas vietā jālieto binitārā formula ("Jēzus vārdā", skat. Apd.2:38, 10:48). Sauklis "mēs ticam Bībelei no vāka līdz vākam" izslēdz iespēju saskatīt, ka Jaunās derības tekstos nav atrodama noslēgta teoloģiska sistēma: teksti atspoguļo doktrīnas to spriedzes pilnajā attīstības procesā.²²²

2) Viena psihosociāla fenomena (glosolālija) padarīšana par galveno garīgā brieduma kritēriju;

Tradicionāli vasarsvētku draudzēs glosolālija ir tikusi izvirzīta par galveno Svētā Gara kristības kritēriju. Padarot šo atziņu par dogmu, vasarsvētku kustība nonāca pretrunā ar savu sākotnējo mērķi — sagraut stingušo dogmatismu un pārvarēt robežas, kas kristiešus savstarpēji šķir (Č.Parhams bija pārliecināts, ka Svētais Gars viņu ir aicinājis par vienības apustuli). Pentakostu teologi noliedz,

²²⁰ Menzies R. Evidential Tongues: An Essay on Theological Method // Asian Journal of Pentecostal Studies. - 1998. - Vol. 1, No. 2. - p.111.

²²¹ V.Tēraudkalna intervija ar Agri Ozoliņkeviču. - Jelgavā, 1998. gada 27. jūlijā; evaņģelikālisma definīciju skat. 62. zemsvītras piezīmē.

²²² Par to starptautiskā vasarsvētku kustības konferencē Prāgā 1997. gadā runāja V.Holvenveigers, norādot uz Jaunās derības tekstu sinkrēto raksturu (Hollenweger W. Plea for a Theologically Responsible Syncretism. - A paper presented in the international conference Prague '97. - 1997. - p.2-3.).

ka vasarsvētku draudzēs sludina vairākpakāpju pestīšanas ceļu, un saka, ka tā vietā tiek runāts par "atšķirīgiem pārdzīvojumiem ar Dievu".²²³ Tomēr praksē strīdi ap glosolāliju kristiešus ir nevis vienojuši, bet gan sadalījuši pretējās nometnēs.

Nav pamata "runāšanu valodās" izvirzīt kā kritēriju iedomātai augstākas pakāpes kristietībai, jo glosolālija novērojama ne tikai kristietībā, bet arī citās reliģijās un pat sekulārā kontekstā — baptistu teologs H.Kokss (Cox) norāda uz glosolālijas līdzību ar džeza improvizācijām.²²⁴ Glosolālija pazīstama afrikāņu reliģijās, Sibīrijas un Ziemeļamerikas šamaņu praksē, nelielās reliģiskās grupās Japānā (piemēram, jaunā reliģiskā kustībā, kas ieguvusi nosaukumu "dejojošo reliģija"). Tā parasti sastopama grupās, kuras ir tolerantas pret ļoti emocionālām uzvedības izpausmēm. Atšķirībā no kristietības, kur glosolāliju praktizē daudzi laji, citās reliģijās vairākumā gadījumu glosolālijas prakse saistās ar šamaņu darbību (Sibīrijā izplatīts ticējums, ka ar šamaņu starpniecību runā viņos mājajošais gars).²²⁵

Jāatzīst, ka mūsdienu vasarsvētku kustībā "runāšanai valodās" bieži ir tikai rituālfunkcija — tā ir darbība, ko ticīgais veic, lai tiktu pieņemts pentakostu subkultūrā. Šo tendenci veicina sauklis "tev nav jāgaida, sāc tikai pats runāt "valodās": Amerikāņu evaņģēliste F.Hantere (F.Hunter) sniedz sekojošu pamācību:

"Lūdz Jēzu kristīt tevi ar Svēto Garu, pacel savas rokas pretī Dievam, sāc viņu mīlēt un slavēt, bet ne savā dzimtajā valodā. Sāc izvest mīlestības skaņas tik ātri, lai Svētais Gars var ņemt šīs skaņas un dot tev valodu, kura jebkuru indivīdu darīs par īpašu cilvēku."²²⁶

Saskaņā ar ASV aptauju datiem tikai 35% vasarsvētku draudžu locekļu jebkad ir praktizējuši "runāšanu valodās".²²⁷

3) Dieva darbības pastarpinātā rakstura neievērošana

Vasarsvētku kustības piekritēji bieži lieto izteikumus "Dievs runāja uz mani", "Dieva Gars man atklāja", arī Svētā Gara kristība bieži tiek saistīta ar īpašas Dieva atklāsmes piedzīvojumu. Vasarsvētku kustībai raksturīga pārliecība par Dieva nepastarpināto atklāsmi, par Viņa "tiešo runu" šodienas pasaulē. Tā nav raksturīga tikai pentakostiem, jo eksistē arī citās reliģiskajās tradīcijās, piemēram, 19.gs. amerikāņu transcendentālistu reliģiskajā filozofijā, kura sākotnēji veidojusies unitāriešu²²⁸ draudžu lokā un kuras atziņas Latvijā pazīstamas, pateicoties R.Emersona darbu

²²³ Улонска Р. Духовные дары в учении и практике. - Нидда: AVC. - с.12 (izdošanas gads nav norādīts). R.Ulonska gan piebilst, ka Gara kristības rezultātā ticīgā dzīve kļūst dziļāka un pilnīgāka.

²²⁴ Cox H. Fire From Heaven. - London: Cassell, 1996. - p.148.

²²⁵ Tuvāk par glosolāliju nekristīgās reliģijās skat. May C.L. A Survey of Glossolalia and Related Phenomena in Non-Christian Religions // Speaking in Tongues: A Guide to Research on Glossolalia (Mills E.W., ed.). - Grand Rapids: W.B.Eerdmans Publishing Company, 1986. -p. 53-82.

²²⁶ Hunter C., Hunter F. How to Heal the Sick. - Kingswood: Hunter Books, 1981. - p.33.

²²⁷ Hollenweger W. Pentecostalism: Origins and Developments Worldwide. - p. 223.

²²⁸ Unitārieši — Reformācijas radikālā spārma novirziens, kura piekritēji noliedz trīsvienību.

tulkojumiem 20.gs. sākumā. Pentakostismā Dieva nepastarpinātās atklāsmes apzināšanās iedvēš ticīgajiem nesatricināmu pārliecību par savas misijas pareizību, bet reizē arī padara vasarsvētku kustību viegli ievainojamu. Daudzas šķelšanās vasarsvētku kustībā notiek tāpēc, ka tās piekritēji piedzīvo savstarpēji konfliktējošas atklāsmes, kurām katra no pusēm grib sekot kā Dieva dotai patiesībai. Tradicionālie argumenti par labu tam, ka šādu izteikumu pareizību vai maldīgumu var noteikt, vērojot to paudēja dzīvi, ir pārāk vispārināti, lai varētu mazināt konfliktu radīto spriedzi. Piedēvējot intuitīvajā pieredzē gūtās atziņas Dievam, tiek ignorēts Viņa darbības pastarpinātais raksturs. Nav noliedzama intuīcijas vērtība (īpaši mākslā), bet jāatceras, ka mēs esam un paliekam cilvēki arī mistiskās pieredzes mirkļos — šie mirkļi ne vien veido mūs, bet vienlaikus mūsu individualitāte mistiskajai pieredzei piešķir noteiktu saturu. Garīgā dzīve nenotiek ārpus cilvēka mūža laika un telpas. Kā raksta katoļu teologs Saimons Tagvels (Simon Tugwell),

"...tīras", ar kontekstu nesaistītas pieredzes vispār nav. Mūsu apdzīvotā pasaule, audzināšana, vērtību sistēma, paziņu loks, veselības stāvoklis un citi faktori iespaido mūsu uztveri, un savukārt mūsu pieredze neizbēgami iespaido to, kā mēs attiecamies pret lietām. Reliģijā pastāv kompleksas, dialektiskas attiecības starp Rakstiem, personisko pieredzi, baznīcas kā kopības veidoto kontekstu, teoloģijas studijām un citiem faktoriem."²²⁹

Jāņem vērā arī verifikācijas problēma, uz kuru norādīja filozofs T.Hobss (1588-1679) — kā apgalvojumu "Dievs runāja uz mani sapnī" nošķirt no apgalvojuma "es sapņoju, ka Dievs runāja uz mani"?²³⁰

4) drošības meklēšana pārdzīvojumos;

Autora skatījumā pentakostisms atspoguļo cilvēkus centienus pēc drošticamības. Vieni meklē drošticamību reliģiskās institūcijās, kuras pretendē uz nemaldīgu autoritāti ticības lietās, citi — reliģiskos tekstos, piedēvējot tiem nemaldību, vēl citi drošību rod pārdzīvojumu sfērā. Vasarsvētku kustības ideoloģijas radītā pagātnes pārrāvuma izjūta, kas indivīdam liek skatīties citām acīm uz pasauli, nav sveša arī kustībām ar atšķirīgu ideoloģiju. A.Kestlers (Koestler) pievērsanos komunismam tēlo sekojoši:

"... kaut kas noklikšķēja manās smadzenēs, satricinot mani kā garīga eksplozija. Teiciens "esmu ieraudzījis gaismu" ir tikai nepilnīgs veids, kā aprakstīt garīgo aizgrābtību, kuru pazīst vienīgi konvertīts pats, neatkarīgi no ticības, kam pievienojies."²³¹

Pretstatā šim apgalvojumiem sociologs Pīters Bergers (Peter Berger) norāda, ka protestantiskais "sola fide" princips ne tikai pieļauj, ka neeksistē drošticamība, bet apstiprina, ka tās neesamības

²²⁹ Tugwell S. Did You Receive the Spirit? - London: Darton, Longman & Todd, 1979. - p.38.

²³⁰ T.Hobsa uzstādījuma tuvāku iztirzājumu skat.: Middlemiss D. Interpreting Charismatic Experience. - p.70

²³¹ Koestler A. The God That Failed. (Crossman R., ed.) - New York: Harper, 1950. - p.19.

apzināšanās ir pieņemams stāvoklis. Tas nodrošina situāciju, kurā cilvēks var dzīvot bez drošticamības un reizē nepadoties relatīvisma rūsai."²³² Jāatzīst, ka šāda pieeja nav "ejoša" (īpaši, mūsdienu terapeitiskās kultūras apstākļos), jo tā nepiedāvā monolītu teoloģisku sistēmu vai vienotu ētisku kodeksu, kā tas ir konservatīvajā protestantismā, bet gan motivē indivīdu nodoties meklējumiem, kuri neizslēdz vilšanos un šaubas.

5) vienpusīga izpratne par Svētā Gara darbības robežām;

Pentakostisma attīstītā pneumatoloģija ar tai raksturīgo Gara dāvanu iedalījumu pārdabiskajās un dabiskajās, tādā mērā koncentrējās uz Dieva klātbūtni cilvēkā un uz vienu krīzes piedzīvojumu,²³³ ka ēnā paliek Dieva Gara darbības universālais raksturs, kas nav iegrožojams baznīcas sienās un kristieša morālās izaugsmes robežās. Nevienai kustībai baznīcā nevar piederēt monopols uz Svētā Gara darbību, jo visa baznīca ir harismātiska. Visam tajā notiekošajam jābūt vērstam nevis uz paštīksmināšanos vai savrupību, bet kalpošanu cilvēkiem. Kā raksta katoļu teologs Leonards Bofs (Leonardo Boff),

"Pārdabiskās un dabiskās *harismas* (tulkojumā no grieķu val. dāvana) nāk no Dieva un no Gara. Lai tās turpinātu savu funkciju, tām vienmēr jānorāda uz Garu, un tās nedrīkst būt saistītas ar vēlmi pašapliecināties, tām jābūt vērstām nevis uz cilvēka personiskajām interesēm, bet uz kopīgo labumu. Harisma ir kalpošana."²³⁴

Dievs kā radītājs gars atklājas kultūrā un visas pasaules tiecībā pretī piepildījumam. Svētais Gars savieno ticību un dzīvi, Dieva valstības ideālus un ikdienas īstenību. Vasarsvētku kustība ir nevis pārāk harismātiska, bet nepietiekoši harismātiska, jo Gara dāvana ir visa mūsu dzīve. Pasaule un mūsu dzīve ir Dieva dota dāvana. Kā raksta vācu teologs Jirgens Moltmans (Jürgen Moltmann),

"Mīlot Dievu, es mīlu ķermeņa skaistumu, kustību ritmu, acu mirdzumu. Mīlot Tevi, Dievs, es vēlos apskaut to visu, jo mīlu Tevi ar visu, kas manī, visā, ko radījusi Tava mīlestība. Tu mani gaidi visās lietās, ko sastopu."²³⁵

Pateicoties pasaules noliegumam, pentakostiskajā misticismā velti meklēt literatūras šedevrus, kas kvalitātē līdzinātos hasīdu (jūdu mistiķu) stāstiem vai sūfiju (islama mistiķu) dzejai. Diemžēl, tradīcija, kas neņem vērā Gara darbības universalitāti, nolemj savus piekritējus egocentriskai riņķošanai ap pašradīta ētiska svētuma uzturēšanu.

6) doktrināra kristības sakramenta fragmentācija.

²³² Berger P. Protestantism and the Quest for Certainty // The Christian Century. - 1998. - Vol. 115, No. 23. - p.784-785.

²³³ Nereti pentakosti pieņem, ka Dieva klātnību cilvēks var uztvert ar maņu orgāniem. Jaunzēlandē dzīvojošais vasarsvētku kustības aktīvisks Bils Sabrickis (Bill Subritzky), piemēram, raksta, ka daudzās sapulcēs cilvēki sajūtot Svētā Gara smaržu – brīnišķīgu smaržēllas aromātu, kas esot pretējs nepatīkamai sātana smakai. (Sabrickis B. Svētā Gara dāvanu saņemšana. – Ogre: Viņa Vārds manī, 1999. - 25.lpp.)

²³⁴ Boff L. Church: Charism and Power. - London: SCM Press, 1985. - p.158.

²³⁵ Moltmann J. The Spirit of Life: A Universal Affirmation. - p. 98.

Kā raksta baptistu teologs Klarks Pinnoks (Clark Pinnock) — "kristība ir Gara nākšanas notikums. Starp ūdens kristību un Gara kristību nepastāv dihotomija. Ūdens kristības sakramentā Dievs svētī tos, kas atsaucas Viņa vārdam. Kristība ir kas vairāk nekā paklausības akts vai simbols, tai ir garīga ietekme. Kristībā cilvēks tiecas pretī Dievam un savukārt Dievs dod savu Garu."²³⁶ Vēlākā mūža gaitā sekojošie Dieva klātbūtnes piedzīvojumi tikai pilnīgāk atklāj un palīdz briedināt to, kas reiz dots apzinātās kristīgās dzīves sākumos. Jāatzīst, ka mūsdienu vasarsvētku kustība, īpaši tās senākajām konfesijām piederšie adepti, ir uzmanīgāka savos spriedumos, garīgu atjaunotni stimulējošus pārdzīvojumus redzot kopsakarībā ar kristieša dzīves sākumposmu, ko iezīmē ūdens kristība. Pentakostiski orientētais luterāņu teologs L.Kristensons (Christenson) raksta, ka "nedz Bībelē, nedz mūsdienu pieredzē kristība ar Garu nav uzskatāma par otro kristību. Ir tikai viena kristība (Ef.4:5). Kristība ar Svēto Garu nav šķirama no ūdens kristības, tā atrodas ciešā vienībā ar to."²³⁷

Secinājumi: Par Svētā Gara kristību sauktajam emocionālam pārdzīvojumam ir liela ietekme uz kustības adepta personību. Ietekmes izpausmes ir atkarīgas no adepta sociālā stāvokļa, personības tipa un citiem faktoriem. Vienojošais ir tas, ka spilgtais pārdzīvojums motivē cilvēkus uz savas pieredzes līdzdalīšanu, neskatoties uz daudzu apkārtējās sabiedrības locekļu pausto noraidījumu. Ar Svētā Gara kristību saistītā glosolālīja uzskatāma par psihosociālu fenomenu, kas galvenokārt ir kolektīvs pārdzīvojums.

Iepriekš izklāstītos svētošanas kustības adeptu un pentakostu uzskatus var apkopot sekojošā kopsavilkumā:

- Veslejieši (Č.Vesleja mācībai sekojošie svētošanas kustības adepti) uzskatīja, ka otrais Dieva žēlastības darbs ir Svētā Gara kristība, ar to saprotot grēka varas iznīcināšanu vai vismaz mazināšanu cilvēkā;
- Kesvikas konferenču kustība vairāk runāja par Gara piepildījumu, nevis par Svētā Gara kristības jēdzienu un, ja arī lietoja kristības jēdzienu, tad ar to saprata spēka saņemšanu. Sanktifikācija viņu skatījumā bija pakāpenisks process;
- Svētošanās kustības piekritēji, kuri sauca sevi par "ugunī kristītajiem", turējās pie veslejiešu izpratnes par otro Dieva žēlastības darbu, bet uzskatīja, ka ir arī trešais žēlastības akts — uguns kristība, kas nozīmē spēka saņemšanu;
- Pentakosti sākotnēji pieslējās veslejiešu izpratnei, ar to atšķirību, ka otrais žēlastības akts tika saukts par sanktifikāciju un jēdziens "Gara kristība" tika attiecināts uz spēka

²³⁶ Pinnock C.H. Flame of Love: A Theology of the Holy Spirit. - Downers Grove: InterVarsity Press, 1996. - p. 167.

saņemšanu, kam par pierādījumu kalpoja kāda no Gara dāvanām (galvenokārt glosolālija);

- Vēlāk (ap 1912.-1914. gadu) pentakosti noraidīja veslejiešu teoloģisko konceptu un līdz ar to trešais žēlastības akts kļuva par otro, saglabājot agrāko nozīmi. Vairums pentakostu ap 1916.-1920. gadu glosolāliju sāka uzskatīt par obligātu šī akta autentiskumu apliecinošu zīmi.

²³⁷ Christenson L. The Charismatic Renewal Among Lutherans. - Minneapolis: Lutheran Charismatic Renewal Services, 1976. - p. 49.

3. NODAĻA

Vasarsvētku kustības sākotne Latvijā jaunas reliģiskās identitātes meklējumu kontekstā

20. gs. sākumā

3.1. Sociālpolitiskās un kultūrdzīves pārmaiņas Latvijā 20. gs. sākumā: ietekme uz pentakostisma veidošanos

20.gs. sākumā carisko Krieviju, arī tās sastāvā esošo Latvijas teritoriju, skāra būtiskas pārmaiņas. Vēlos pieminēt tās izmaiņas, kuras tieši vai netieši devušas impulsu reliģisko minoritāšu, arī pentakostisma, attīstībai:

(1) urbanizācija:

Ja 1863. gadā pilsētās dzīvoja 14,8% Latvijas iedzīvotāju, tad 1914. gadā pilsētās dzīvoja 40,3%. Tas bija vairāk kā Zviedrijā, kur pilsētās dzīvoja 24,8% iedzīvotāju. Šajā ziņā Latvija neatpalika no Francijas, kur 1911. gadā pilsētās ar vairāk kā 2000 iedzīvotājiem mita 44,2% Francijas iedzīvotāju.²³⁸ Urbanizācijas pieaugums īpaši lika sevi manīt Rīgā. 1897. gadā Rīga ieņēma ceturto vietu piecu lielāko Krievijas impērijas pilsētu rindā (šajā statistikā nav iekļauta Polija), bet 1913. gadā tā ieņēma jau trešo vietu, atstājot pirms sevis vienīgi Pēterburgu un Maskavu. Taču skaitliski auga ne tikai Rīga — urbanizācija skāra arī otru vasarsvētku kustības vēsturē nozīmīgu vietu — Liepāju. 1863. gadā Liepājā bija 9900 iedzīvotāju, bet 1897. gadā tajā dzīvoja jau 64 500 cilvēku.²³⁹ Liepājas izaugsme saistīta ar šīs Kurzemes lielpilsētas iekļaušanu Krievijas dzelzceļa tīklā (1873.g.), kā rezultātā strauji attīstījās tirdzniecība, un līdz ar to liepājnieki tika nodrošināti ar papildus darba vietām.²⁴⁰

Zemnieki, kas, meklējot materiāli nodrošinātāku dzīvi, pārcēlās uz Latvijas industriālajiem rajoniem, tomēr bieži sāpīgi konstatēja, ka viņu cerības uz drošāku un pārtikušāku dzīvi nav piepildījušās. 1907. gadā Rīgā bija 12 000 bezdarbnieku. Laikā no 1908. līdz 1910. gadam vidējā alga Rīgas fabrikās samazinājās par 25-30% (aprēķins veikts, ņemot vērā cenu un īres maksu pieaugumu).²⁴¹ Šī situācija sekmēja vīlušos cilvēku reliģiskos meklējumus. No laukiem Rīgā ieceļojušiem latviešiem bija zudusi patvēruma izjūta, kuru deva lauku dzīves veids, tāpēc būtisks kļuva jautājums par jaunas kopības atrašanu.²⁴² Atvērtību jaunām reliģiozitātes izpausmēm veicināja

²³⁸ Švābe A. Latvijas vēsture 1860-1914. Stokholma: Daugava, 1958. - 543.lpp.

²³⁹ Turpat. - 545.lpp.

²⁴⁰ Apinis K. Latvijas pilsētu vēsture. - Rīga: A.Gulbis, 1931. - 125.lpp.

²⁴¹ Krastiņš J. Rīga. 1860-1917. - Rīga: Zinātne, 1978. - 254.lpp.

²⁴² Volfarte K. Vai Rīga bija latviešu nācijas šūpulis? // Kurzeme, Vidzeme, Latgale. Reģions un identitāte vēsturē. Rīga: N.I.M.S., 1999. - 18.-19.lpp.; Autore atsaucas uz amerikāņu psihologa K.Deuča atziņām par nacionālās apziņas un sociālo grupu veidošanos 19.gs. modernizācijas procesa ietekmē.

apdraudētības un atsvešinātības sajūta, kas veidojās nonākot pilsētvidē. Jaunas identitātes veidošanās laikā cilvēks vairāk kā citos dzīves posmos apzinās savu trauslumu un neaizsargātību un izjūt nepieciešamību pēc kopības, kas viestu piederības un drošības sajūtu. Šādos apstākļos daļā cilvēku veidojas bēgšanas mehānisms, kas izpaužas kā apkārtējās pasaules daļējs vai pilnīgs noraidījums. Noslēdzoties no apkārtējā, pasaule vairs nešķiet draudīga.²⁴³

Urbanizācija nebūt nemazina cilvēku reliģiozitāti, jo pilsētā cilvēkam ir daudz lielākas iespējas atrast starp daudzajiem piedāvājumiem pieņemamu reliģisko grupu. Kā rāda pētījums, kurā analizēti 1906. gada statistikas dati par 150 lielākajām Amerikas pilsētām, pilsētās ar lielāku reliģisko pluralitāti, ir lielāks to cilvēku skaits, kuri pieder pie kādas reliģiskās grupas.²⁴⁴ Plurālisms veicina nevis reliģijas norietu, bet gan tās noturību. Kā pentakostismam veltītā pētījumā konstatē teologs H.Kokss, vasarsvētku kustība ir urbāns fenomens, kas visvairāk attīstījies tādās megapolēs, kā San Paulo, Seulā un Lusakā.²⁴⁵ Pentakostisms uzskatāms par protestu pret modernās industrializētās sabiedrības nesto atsvešinātību un nestabilitāti.²⁴⁶ Interesanti, ka pirmās pentakostu grupas Latvijā izveidojās tieši lielpilsētās Liepājā un Rīgā.²⁴⁷ 20.gs. sākuma Rīga bija multikulturāla pilsēta (patiesībā Rīgā vienmēr par politisko un ekonomisko varu cīnījušās vairākas tradīcijas), ar šādai sociālajai telpai raksturīgo kultūras slāņu pārklāšanās dinamiku.²⁴⁸ Šādos apstākļos citādā ienākšana reliģiskajā dzīvē uzskatāma nevis tikai par ārzemju misiju darbības rezultātu, bet par multikulturālās dažādības likumsakarību.

(2) politiskās pārmaiņas pēc 1905. gada revolūcijas;

1905. gada revolūcija satricināja gan Krievijas cara autoritāro režīmu, gan baltvācu varu. Revolūcijai bija traģiskas konsekvences abās pusēs — drupās bija ne tikai gandrīz puse vācu muižu Kurzemē un Vidzemē, bet arī simtiem zemnieku viensētu. Daudzi cilvēki tika nogalināti un izsūtīti. Tomēr jāatzīst, ka revolūcija radīja būtiskas sociālpolitiskas pārmaiņas visā valstī. Valdība apspieda revolucionāru bruņoto pretestību, tomēr tai nācās liberalizēt savu attieksmi pret masu medijiem, sabiedriskām organizācijām un politiskajām partijām, kā arī pavērt ceļu lielākai ticības brīvībai, kas sekmēja reliģisko minoritāšu, arī pentakostu, darbību. 1905. gada 17. aprīļa dekrēts par ticības brīvību un tā paša gada 17. oktobra manifestis nodrošināja nepieciešamo tiesisko pamatu šādai atvērtībai. Politiskās pārmaiņas sāka apdraudēt valdošo baznīcu ekonomiskos pamatus — I Valsts domes deputāts Jānis Čakste izstrādāja un iesniedza Domē likumprojektu, kas paredzēja Baltijas

²⁴³ Фромм Э. Бегство от свободы. - Москва: Прогресс, 1995. - с.158.

²⁴⁴ Finke R., Stark R. The Churching of America, 1776-1990. - p.205.

²⁴⁵ Cox H. Fire from Heaven. - p.15.

²⁴⁶ Anderson R. Vision of the Disinherited: The Making of American Pentecostalism. - p.223.

²⁴⁷ Tas gan saistīts arī ar to, ka no Vācijas iebraukušajiem misionāriem vieglāk bija iekļauties lielpilsētās dzīvojošo baltvācu kultūrvidē.

baznīcu zemju atsavināšanu un piešķiršanu īpašumā rentniekiem. Lai arī šie plāni neīstenojās, tie tomēr vājināja lielāko baznīcu monopoltiesības, atbrīvojot telpu reliģiskām minoritātēm.²⁴⁹ Jāatzīst gan, ka revolūcijas atplūdu laikā, kad ministru padomes priekšsēdētājs bija A.Stolipins (viņš šo amatu ieņēma no 1906.-1911. gadam) demokrātiskie pārkārtojumi tika ierobežoti. 1910. gadā valdība sāka ieviest jaunus ierobežojumus attiecībā uz reliģisko sapulču rīkošanu, kā arī ieviesa visu reliģisko izdevumu (izņemot pareizticīgo) cenzūru.²⁵⁰

(3) augošais reliģiskais plurālisms.

Kopš Reformācijas skaitliski lielākā un arī citos aspektos ietekmīgākā kristīgā konfesija Latvijas teritorijā bija luterisms. Neapšaubāmi, luterismam bija būtiska loma Latvijas vēsturē, taču tas nekļuva par tautas baznīcu, jo latviešu apziņā saistījās ar baltvācu varu. Kā savā 1905. gada 25. maijā pieņemtajā uz baznīcas dzīves reformu aicinošā rezolūcijā konstatēja Latviešu Tautas partija, "tagadējā baznīcas pārvaldīšanas kārtības lielākais nelabums atrodams iekš tam, ka visa latviešu draudžu un visa vietējās luteriskās baznīcas lietu pārvaldīšana uz novēco to likumu pamata atrodas vācu rokās."²⁵¹ Vēsturnieks A.Švābe min faktu, ka līdz 1905. gadam no 103 Kurzemē un Zemgalē kalpojošiem luterāņu mācītājiem tikai 35 bija latvieši. 1892. gadā Vidzemē no 104 lauku mācītājiem tikai 16 bija latvieši. Situāciju spilgti raksturo Alūksnes draudzes patronam baronam K.Fītinghofam-Šēlam piedēvēts izteiciens: "Tāpat kā manām aitām nav jāzina, kādu suni es viņām pieņemu, tāpat zemniekiem nav daļas, kādu baznīckungu es viņiem pieņemu."²⁵² Baznīcas vēsturnieks L.Adamovičs atzīst, ka pat Latvijas neatkarība neapstādināja luterisma krīzi un tautas baznīca palika vairāk ideāls kā īstenība.²⁵³

Straujā urbanizācija luterāņu baznīcai sagādāja papildus raizes, jo lielās pilsētu draudzes bija grūti garīgi aprūpēt. Vidzemes superintendents G.Ērns savā ziņojumā par 1902. gadu raksta, ka vidēji uz katru draudzi ir 6590 personas, bet Rīgā — 14 240.²⁵⁴ G.Ērns pauda bažas, ka "laiks var pienākt, ka dažas mūsu draudžu daļas jeb pat veselas draudzes tik tālu būs atsvešinājušās kārtīgai garīgai dvēseļu kopšanai, ka no kopīgas strādāšanas ar tām nevar vairs ne runas būt."²⁵⁵ Tie draudžu locekļi, kuriem bija nepieciešamība pēc lielākas savstarpējas sadraudzības un līdzdalības pakāpes liturģijā un mazākas distancētības starp garīdzniecību un lajiem, meklēja un atrada savu vietu mazākās kristīgās grupās.

²⁴⁸ Eseju par Rīgas multikulturālismu skat. Ķīlis R. Anarhistiskās Rīgas scenārijs // Rīga 800 ("Diena" pielikums). - 2000. - Nr.1. - 1., 7.lpp.

²⁴⁹ Cielēns F. Laikmetu maiņā. 1. Grāmata. - Rīga: Memento, 1997. - 225.lpp.

²⁵⁰ Фурман Д.Е., о. Марк (Смирнов), сост. На пути к свободе совести. - Москва: Прогресс, 1989. - с. 344.

²⁵¹ Latviešu Tautas partijas rezolūcijas baznīcas jautājumā // Latviešu Avīžu Baznīcas un Skolas pielikums. 1908. - Nr. 12. - 90.lpp.

²⁵² Švābe A. Latvijas vēsture 1860-1914. - 654.lpp.

²⁵³ Kiploks E., sast. Prof. Dr. L.Adamovičs. Raksti par Latvijas baznīcas vēsturi. - ASV: LELBA, 1978. - 51.lpp.

²⁵⁴ Ērns G. Vidzemes superintendenta ziņojumi par mūsu draudžu dzīvi 1902. gadā. - Tērbata: 1903. - 7.lpp.

Plaisa starp garīdzniecību un lajiem sekmēja skepticismu pret reliģiju, kā arī latviešu pievienošanās citām konfesijām, arī tādām, kas Latvijas teritorijā sevi pieteikušas nesen. 1890. gadā Latvijā bija 124 pareizticīgo draudzes (1845.-1849. gadā pareizticībā pārgāja apmēram 100 000 latviešu).²⁵⁶ No 18.gs. Latvijā eksistēja brāļu draudžu kustība, kura 20.gs. sākumā gan jau bija norietā. 1910. gadā Latvijā bija 60 baptistu draudzes ar 6823 locekļiem (par baptisma sākuma gadu Latvijā uzskatāms 1860.g.).²⁵⁷

Interesanti, ka paralēli citādā meklējumiem reliģiskajā dzīvē pastāvēja jaunā meklējumi kultūrdzīvē. Raugoties no Latvijas 20.gs. kultūrvides konteksta, iespējams vilkt attālas paralēles starp pentakostismu un *Art Nouveau* — 19. gs. beigu un 20. gs. sākuma stilu, kura atstātās pēdas var rast visos tā laika vizuālās mākslas veidos. Rīga gadsimtu mijā piedzīvoja celtniecības aktivitāšu uzplaukumu. Tieši tas bija laiks, kad tika celtas daudzas jūgendstila celtnes. Šī stila koncepcija balstījās antihistorismā, un tā uzskatāma par reakciju pret akadēmisko eklektismu. Latviešu publicists Vidrižu Pēteris (Pēteris Ozoliņš), propagandējot jauno mākslu, 1900. gadā rakstīja: "modernie mākslinieki nepamatojas uz kāda pagājuša laika un citas tautas mākslas atliekām, kā to darīja renesanses māksla, ņemdama sengrieķu mākslas atlikumus sev par pamatu, bet turas pie dabas un skatās pasaulē ar modernām acīm.." ²⁵⁸ Ja mākslinieki centās savā radošajā darbā atrasties no konvencionālām formām, tad agrīnie pentakosti savukārt, nostājoties pret reliģisko konvencionālismu, vērsās pret sastingušām dogmām un liturģiskām formām un pieteica sevi ar jaunām, etniskās un sociālās barjeras pārvarošām ticības izpausmēm. Sākumperiodā viņu lozungs, kā deklarēts V.Sīmura periodiskajā izdevumā "Apostolic Faith", bija — "mēs necīnāmies pret cilvēkiem vai baznīcām, bet mēs vēlamies nomainīt sastingušus ritus un dogmas ar dzīvu, praktisku kristietību." ²⁵⁹

3.2. Svētošanas kustības ienākšanu Latvijā veicinoši faktori

Augšni svētošanas kustības ienākšanai Latvijā bija sagatavojis piētisms, par kura celmlauzi Latvijā uzskatāms Gothards Neuhausens, kas bija studējis vācu piētisma centra Halles Teoloģijas fakultātē (1702-1704). 1711. gadā viņu ordinēja par mācītāju Cēsīs, viņš kalpojis šajā amatā arī Āraišos un Valmierā.²⁶⁰ Jau agrāk ar Filipu Spēneru, kas bija formulējis piētisma tēzes darbā "Pia desideria"

²⁵⁵ Turpat. - 8.lpp.

²⁵⁶ Černajns A. Latvijas Pareizticīgā Baznīca Latvijā. - London: Community of St.John. - 1996. - 38.lpp.

²⁵⁷ Kronlīns J., sast. Uz augšu! - Rīga: Latvijas Baptistu draudžu savienības apgāds, 1935. - 92.lpp.

²⁵⁸ Krastiņš J. Latvijas jūgendstils Eiropas mākslas kontekstā // Jūgendstils: laiks un telpa (Grosa S., sast.). - Rīga: Jumava, 1999. - 11.lpp.

²⁵⁹ Citēts no: Suurmond J. Word and Spirit at Play: Towards Charismatic Theology. - p.2.

²⁶⁰ Ādamovičs L. Vidzemes baznīca un latviešu zemnieks. 1710-1740. - ASV: Sējējs, 1963. - 158.-159.lpp.

(1675.g.), sarakstījās Vidzemes ģenerālsuperintendents Johans Fišers.²⁶¹ Piētisma ienākšana Latvijā nebija viegla, jo jaunās idejas sadūrās ar opozīciju, kura guva valsts varas atbalstu — 1706. gadā Kārlis XII izdeva dekrētu pret piētismu.²⁶²

Piētisma uzplaukums Latvijā saistīts ar Hernhūtes brāļu draudžu veidošanos 18.gs. Hernhūtismam bija raksturīga stingra disciplīna un augsta negarīdznieku līdzdalības pakāpe draudzes dzīvē²⁶³ — iezīmes, kas raksturīgas arī svētošanas un vasarsvētku kustībām. Latviešu brāļu draudzēs izpaudās reliģiskām atmodām raksturīgās iezīmes: vīzijas, krišana nemaņā, trīcēšana, pravietojumi.²⁶⁴ Hernhūtiešu vidē populārā Svētā Gara klātienes un vadības (ar to saistīta lozes vilkšanas prakse draudzes vadības un jaunu draudzes locekļu izraudzīšanā, dziedamo un runājamo tekstu izvēlē un citos gadījumos) tēma raksturīga arī pentakostiem.²⁶⁵ Hernhūtiešu ikdienas dzīvi raksturoja vēl viena iezīme, kura vēlāk kļuva raksturīga latviešu pentakostiem un baptistiem — atturība no alkohola lietošanas. Krasī nosodoša attieksme pret alkohola lietošanu parādījās jau brāļu draudžu darbības pirmsākumos. Vidzemes brāļu draudzes uzskatāmas par pirmajām organizētajām cīnītājām par atturību.²⁶⁶

Ar piētiski orientēto aprindu starpniecību Latvijā ienāca anglosakšu garīgās literatūras teksti, kas savu "otro elpu" piedzīvoja līdz ar baptistu draudžu rašanos Latvijā 19.gs. Viens šāds nozīmīgs teksts ir 17.gs. angļu baptista Džona Banjana grāmata "Svētceļnieka taka" (latviski pazīstama arī ar nosaukumu "Ar acīm redzēts ceļš uz debesīm" vai "Svētceļnieka gājums"²⁶⁷). Latviešu lasītājiem tā kļuva pazīstama 18.gs. beigās, kad to rokrakstos izplatīja hernhūtieši.²⁶⁸ Darbā daudz runāts par indivīda garīgām cīņām — tā ir arī svētošanas kustībai un pentakostiem tuva tēma. "Svētceļnieka taka" ir viena no ilustrācijām kontinentālās Eiropas piētisma un anglosakšu evaņģēliskālisma (ieskaitot tādus tā atvasinājumus kā svētošanas kustība) saistībai, kuras loma pieauga neopiētismā.

Neopiētisms izveidojās 18.gs. beigās, kad, vācu luterāņu baznīcai esot Apgaismības reliģiski-filozofiskās domas iespaidā, piētisti nostājās pret šo ietekmi un, apoloģētisku mērķu vadīti bija spiesti pievērst lielāku vērību dogmatikai (neraksturīgi klasiskajiem piētistiem). Rezultātā viņi

²⁶¹ Johansons A. Latvijas kultūras vēsture 1710-1800. - Stokholma: Daugava, 1975. - 249.lpp.

²⁶² Ādamovičs L. Vidzemes baznīca un latviešu zemnieks. 1710-1740. - 151.lpp.

²⁶³ Turpat. - 508.lpp.

²⁶⁴ Turpat. - 527.lpp.

²⁶⁵ Uz šo faktu norāda, piemēram, S.Krūmiņa-Koņkova: Krūmiņa S. Brāļu draudzes Latvijā: reliģiskās pieredzes īpatnības // Ceļš. - 1995. - Nr. 1. - 99.-100.lpp.

²⁶⁶ Straube G. Vidzemes diasporas sociālās aktivitātes // Kultūras Fonda Avīze. - 1989. - novembris. - 12.-13.lpp.

²⁶⁷ Latvijas ev. luteriskās baznīcas gadagrāmatā Ingas Saivares tulkotais šī darba fragments ievietots ar nosaukumu "Pilgrima ceļojums" (Latvijas evaņģēliski luteriskās baznīcas gadagrāmata 1998. gadam. - Rīga: Svētdienas Rīts, 1997. - 124.-131.lpp.).

²⁶⁸ Klekere I. "Svētceļnieka taka" Latvijā // Latvijas Luterānis. - 1999. - Nr. 15. - 14.lpp.

izveidoja aliansi ar protestantu ortodoksiju — partnerību, kas nebūtu iespējama starp klasiskajiem piētistiem un pirmsapgaismības laika ortodoksajiem protestantiem.²⁶⁹

Mijiedarbības process skāra arī Baltiju. Vairākas reizes (1882., 1885., 1903. gadā) Rīgā sludināja evaņģēlists un cietumu misionārs Frederiks Bedekers (1823-1906). Viņš bija plaši pazīstams visā Krievijas impērijā — būdams iecienīts aristokrātu aprindās, savos misijas ceļojumu maršrutos viņš iekļāva arī cietumus Sibīrijā un Kaukāzā. 1889. gadā sastapās ar rakstnieku Ļ.Tolstoju, kas izmantoja tikšanās laikā gūtos iespaidus, aprakstot literāros varoņus evaņģēlistu Kiziveteru un vārdā nenosauktu angļu cietumu misionāru romānā "Augšāmcelšanās".²⁷⁰ Latvijā F.Bedekeram izveidojās draudzīgas attiecības ar baptistu mācītāju J.A.Frejju, kas izdeva vairākas viņa sarakstītas brošūras.²⁷¹ Viņa priekšlasījumi guva plašu skanējumu sabiedrībā — 1885. gadā viņš sākotnēji sludināja Rīgas Vērmanģārdza un Vingrotāju biedrības zālēs, bet tad ar Augusta Dombrovska atbalstu pārcēla sapulces uz Rīgas Latviešu biedrības namu.²⁷² Lai arī būdams vācu izcelsmes, lielāko daļu mūža pavadīja ārpus Vācijas. Anglijā viņš nāca kontaktā ar evaņģēlistiem D.Mūdiju un Airu Sankiju (Ira Sankey). F.Bedekers bija saistīts ar Plimutas brāļu draudzēm — protestantisma novirzienu, kas aizsācies 19.gs. divdesmitajos gados un ieguvis savu nosaukumu no Plimutas pilsētas, kur sākotnēji bija šī virziena lielākā draudze. Plimutas brāļu draudzes sludināja, ka visas esošās konfesijas ir kļuvušas dekadentiskas, tāpēc "īstiem" kristiešiem jānošķir sevi no tām, atjaunojot kristietību tās sākotnējā skaidrībā un gaidot uz Kristus otro atnākšanu.²⁷³ Šie motīvi sastopami arī agrīnajā pentakostismā.

19.gs. Latvijā piētisms daļēji piedzīvoja tālāku transformāciju baptismā. Pastāv saistība starp agrīnajiem latviešu baptistiem un luterāņu piētistiem — piētisma tradīcijai acīmredzot piederēja Ziru skolas skolotājs A.Hamburgers (tieši viņa audzēkņi Jānis Zīrnīeks, Ernests Eglītis un citi bija starp pirmajiem latviešu baptistiem). Uz to norāda viņa piekoptā garīgās aprūpes tradīcija. Viņš sestdienās rīkoja lūgšanu svētbrižus un organizēja Bībeles stundas, kurās piedalījās skolēnu vecāki, kā arī daudz laika pavadīja personiskās sarunās ar skolēniem un vecākiem par reliģisku tematiku.²⁷⁴ Jārēķinās ar mijiedarbību starp brāļu draudzi un baptistiem — 19.gs. sešdesmitajos gados Skatrē sludināja brāļu draudzes sludinātājs Miķelis Bukālis un baptists Jēkabs Skuja, un

²⁶⁹ Ellingsen M. The Evangelical Movement: Growth, Impact, Controversy, Dialog. - Minneapolis: Augsburg Publishing House, 1988. - p.119.

²⁷⁰ Heier E. Religious Schism in the Russian Aristocracy 1860-1900. Radstockism and Pashkovism. - Hague: Martinus Nijhoff, 1970. - p.98-102.

²⁷¹ Tervits J. Latvijas baptistu vēsture. - 82.lpp.

²⁷² Kronlins J. Gaišā ceļā. - ASV: ALBA, 1964. - 47.lpp.

²⁷³ Ellingsen M. The Evangelical Movement: Growth, Impact, Controversy, Dialog. - p.62.

²⁷⁴ Kronlins J. Baptistu kustības sākums Latvijā // Kristīgā Balss. - 1978. - Nr. 10. - 135.lpp.

ģeogrāfiski tik nelielā teritorijā neiztikt bez savstarpējiem kontaktiem.²⁷⁵ 19.gs. beigās brāļu draudzes loceklis F.Krūmiņš sāka noturēt dievkalpojumus Vaiņodē, un 1900. gadā tika nodibināta draudze, ko likumdošanas ierobežojumu dēļ formāli nācās reģistrēt kā baptistu draudzi, bet 1905. gadā draudzes locekļu lielākā daļa pārkristījās un pārgāja baptismā.²⁷⁶ Hernhūtiešu darbošanās Jaunjelgavas apkārtnē sagatavoja ceļu veiksmīgai baptistu darbībai (Rīgā, 1878. gadā ar kristību aktu baptismam pievienojās pirmie jaunjelgavieši).²⁷⁷ Sākotnēji Liepājas brāļu draudzes loceklis bija baptistu mācītājs (no 1870. gada) Mārtiņš Rīss.²⁷⁸

Svētošanas kustības ideālu izplatību Latvijas baptismā sekmēja:

(1) tajā dominējošā individualizētā, sociālpolitiskos pārveidojumos neieinteresētā dievbijība.

Latviešu baptistu vairums gadsimta sākumā veidoja noslēgtu subkultūru, kurā attiecībās ar sabiedrības vairākumu dominēja duālistisks nošķirums "mēs — viņi". Tipisku piemēru sniedz Ventspils draudzes locekles E.Lindes atmiņas par savu māti —

"mana māte piederēja pie pirmajiem baptistiem. Viņa vienmēr uzsvēra: "Mūsu laikā ticīgie runāja Kanaānas valodu, un kas to neprata, netika uzskatīts par ticīgu." Kanaānas valoda bija savstarpīgas valodas par Dieva vārdu. Satiekoties ticīgie nav runājuši par laiku, darbu, politiku vai ko citu. Viņu pārrunu temats ir bijis tas, ko katrs lasījis Dieva vārdā, par ko runāts pēdējā dievkalpojumā u.c."²⁷⁹

Noslēgtas baptistu subkultūras veidošanās 19.gs. saistīta ar vajāšanām, ko piedzīvoja pirmie latviešu baptisti. Zemnieku sētu saimniekus, kuru mājās notika dievkalpojumi, sodīja ar ieslodzījumu. Tāds pats liktenis piemeklēja arī baptistu sludinātājus. Situācija mainījās pēc 1865. gada, kad baptistiem Krievijas impērijas teritorijā atļāva darboties;²⁸⁰

(2) svētošanas kustības strikto morālo principu radniecība tā laika baptistu lielajam uzsvaram uz draudzes disciplīnu un mācību par draudzes atšķirtību no "pasaules". Piemērs tam ir no angļu valodas tulkota rokasgrāmata draudzes locekļiem, kura cirkulēja baptistu draudzēs pirms 1. Pasaules kara, un kurā ir atsevišķa nodaļa "Draudzes pārmācīšana."²⁸¹ Tajā sniegtas sīkākas instrukcijas, kā un kad vērsties pret grēkojušiem draudzes locekļiem;

(3) pēc pirmajām entuziasma pilnajām dekādēm 20.g.s sākumā Latvijas baptismā bija vērojams entuziasma atslābums, kas saistīts ar sākušos baptisma konvencionalizācijas

²⁷⁵ Cilnis J. Brāļu draudze Kurzemē // Latvijas ev. lut. baznīcas gada grāmata un kalendārs 1991. gadam. - Kanāda: Latvijas ev. lut. baznīcas virsvalde, 1990. - 67.lpp.

²⁷⁶ Tervits J. Latvijas Baptistu Draudžu Savienības draudzes pašreiz. - 106.lpp.

²⁷⁷ Turpat. - 41.lpp.

²⁷⁸ Tervits J. Latvijas baptistu vēsture. - 67.lpp.

²⁷⁹ Linde E. Piecdesmit gadi Kristus ceļā // Kristīgs Draugs. - 1951. - Nr. 7. - 18.lpp.

²⁸⁰ Lauberts P. Baptistu 75 gadu vēsturiskā gaita Latvijā // Uz augšu! (Kronlins J., sast.) - Rīga: LBDS, 1935. - 30.-31.lpp.

²⁸¹ Pendletons J. Rokas grāmata draudzes locekļiem. - Rīga: J.A.Freijs un biedri, 1910. - 62.-79.lpp.

procesu. Šajos apstākļos daudzi draudžu locekļi meklēja veidus, kā vitalizēt savas konfesijas garīgo dzīvi. Ventspils baptistu draudzes loceklis V.Mūrnieks rakstā laikrakstā "Draugs" (1906.g.) atmodas Velsā, Vācijā, Zviedrijā, Amerikā, Indijā, Madagaskarā un Ķīnā pretstata viņaprāt Latvijā vērojamai garīgai vienaldzībai un jautā: "Vai tad nav neviena patiesa ticīgā, kas slāptu pēc Svētā Gara izliešanas?"²⁸² Rakstiņa autors savas ilgas centies īstenot praksē un piemin, ka draudzes jauniešu grupā lūgts pēc Svētā Gara izliešanās. Uz to esot mudinājis arī mācītājs Pēteris Lauberts (1875-1964).²⁸³

3.3. Svētošanas kustības veidošanās dinamika 20.gs. sākuma Latvijā

Svētošanas kustības idejas Latvijā izplatījās gan caur svētošanas kustības draudžu misionāriem, kas centās arī Krievijas impērijā dibināt neatkarīgas draudzes, gan jau eksistējošo konfesiju ietvaros — caur publikācijām un atsevišķiem cilvēkiem, kas bija nonākuši šo ideju ietekmē. Viljams Ebels (W.Ebel), kas piederēja Dieva draudzei (centrs Andersonā, Indiānas štatā, ASV), 1902. gadā ceļoja pa Krieviju un īsi apstājās arī Rīgā, kur nodibināja misijas staciju un izdevniecību. Viņa mācība galvenokārt izplatījās starp Krievijas impērijā dzīvojošajiem vāciešiem.²⁸⁴ Latviešus tā skāra ar dievkalpojumu un preses izdevuma ("Evaņģēlijuma Bazūne") starpniecību. V.Ebela mācības pamatidejas īsā formā izsaka sekojoša reklāma par dievkalpojumiem Rīgā, Āgenskalnā, Vasaras ielā 11a — "tiks sludināts kā apustuļu laikos par taisnošanu, svētošanu, miesas dziedināšanu un Dieva bērnu vienību."²⁸⁵ Kā jau tas raksturīgi Dieva draudzei, V.Ebels taisnošanu teoloģiski nošķīra no svētošanas ("Evaņģēlijuma Bazūnē" lietots arī vārds "svētīšana"²⁸⁶), ar pēdējo saprotot īpašu piedzīvojumu, "kurā ticīgais top šķīstīts no iedzimtās grēcīgās dabas un dabū Svēto Garu."²⁸⁷ Dieva draudze, kas pēc Pirmā pasaules kara Latvijā izveidojās par atsevišķu denomināciju, darbojās separāti no citām kristīgajām konfesijām, saskatot jau to nosaukumos atkāpi no pirmkristīgiem ideāliem — "neviena baznīca, kura no cilvēkiem dibināta, nevar uzstādīt Dievu kā dibinātāju. Dieva vārds neļauj nevienam cilvēkam baznīcas dibināt, tādēļ, šie daudzie cilvēku dibinātie nosaukumi ir pret svētajiem rakstiem."²⁸⁸ Draudzes locekļi netika reģistrēti, uzskatot, ka to dara Dievs, pievienojot neredzamajai draudzei tos, kas

²⁸² Mūrnieks V. No Ventspils // Draugs. - 1906. - Nr. 14.

²⁸³ P.Lauberts no 1903.-1907. gadam bija draudzes palīgmācītājs. (Tervits J. Latvijas Baptistu Draudžu Savienības draudzes pašreiz. - 111.lpp.)

²⁸⁴ Smith J. The Quest for Holiness and Unity. - Anderson: Warner Press, 1980. - p. 116-117.

²⁸⁵ Evaņģēlijuma Bazūne. - 1914. - Nr. 2. - 3.lpp.

²⁸⁶ Ebels V. Jautājieni un atbilde // Evaņģēlijuma Bazūne. - 1912. - Nr. 12. - 3.lpp.

²⁸⁷ Turpat.

²⁸⁸ Dieva draudze — dievišķs kārtojums // Evaņģēlijuma Bazūne. - 1914. - Nr. 3. - 3.lpp.

atgriezušies no grēkiem.²⁸⁹ V.Graždans, kurš padomju laikā ir sarakstījis darbus par vasarsvētku draudzēm, apgalvo, ka V.Ebels bijis pirmais, kas atvedis pentakostisma idejas uz Krieviju un Dieva draudze tādējādi ir pirmā pentakostu denominācija Krievijas impērijā.²⁹⁰ Viņa apgalvojumā ir vairākas neprecizitātes:

- (a) V.Ebels nebija pirmais Dieva draudzes sludinātājs, kas darbojās Krievijas impērijā. 1901. gadā Rīgu apmeklēja vācu izcelsmes amerikāņu evaņģēlists Džordžs Vīlgats (G.Vielguth). Šo faktu piemin Dieva draudzes vēsturnieks Dž.Smits²⁹¹ un, atsaucoties uz "Evaņģēlijuma Bazūnē" publicētiem materiāliem, baptistu laikraksts "Draugs".²⁹²
- (b) V.Graždana pieminētā Dieva draudze nav pentakostu denominācija. Daudzi tā laika sludinātāji Amerikā lietoja šo nosaukumu, lai akcentētu savu pārliecību par to, ka viņu draudzes dibinātas Svētā Gara tiešas darbības rezultātā un tāpēc atšķiras no esošajām baznīcām. Mūsdienās par Dieva draudzi sevi dēvē vairāk nekā 200 neatkarīgu reliģisku grupu.²⁹³ V.Graždana darbā kļūda, iespējams, ieviesusies tāpēc, ka apzīmējumu "Dieva draudze" lieto arī vairākas pentakostu denominācijas.

Svētošanas kustības ideju izplatībā esošo konfesiju ietvaros liela loma bija tādiem baptistu preses izdevumiem, kā "Kristīgais Draugs", kas sāka iznākt 1903. gadā (1905. gadā tas pievienojās "Avotam"). Baptistu izdevums "Avots" publicēja evaņģēlista Rubena Toreja (Reuben Torrey) rakstus, piemēram, "Vasarsvētku dāvana". Tajā runāts par Svētā Gara kristību, skaidrojot, ka tā ir "apgērbšana ar spēku un Svētā Gara atsevišķs darbs, kuru Viņš strādā ar nolūku mūs darīt derīgus kalpošanai, citus vest pie Kristus un visur apliecināt mūsu Kungu un Meistaru."²⁹⁴ J.A.Freja grāmatu apgāds 1909.g. izdeva R.Toreja grāmatu "Vai Bībelei var ticēt?" Rīgas pietiski orientēto kristiešu aprindās dzima iecere R.Toreju aicināt uz Rīgu. 1907.g. viņam tika nosūtīta attiecīga vēstule, kuru parakstīja gan luterāņi, gan krievi, vācu un latviešu baptisti. R.Torejs atbildēja, ka viņa plāni patreiz nesaistās ar Eiropu un viņš varbūt varēs apmeklēt Rīgu 1909.g. rudenī.²⁹⁵ Nav ziņu, ka šis nodoms būtu īstenots.

Baptistu mācītājs Hermanis Redīns (1867-1942) savās atmiņās norāda, ka sākotnējās dedzības iekvēlināšanā nozīmīgas bijušas no Pēterburgas iebraukušā krievu evaņģēlisko kristiešu mācītāja Ivana Kargela (1849-1937), Igaunijā dzīvojošā latviešu baptistu mācītāja Adamsa Podiņa

²⁸⁹ Skat. Rūjienas Dieva draudzes (dievkalpojumus notur no 1914. gada) pārstāvju 1921. gada vēstuli Garīgo lietu departamentam: LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 94.l. - 17.lp.

²⁹⁰ Граждан В. Кто такие пятидесятники. - с.13.-14.

²⁹¹ Smith J. The Quest for Holiness and Unity. - p. 116-117.

²⁹² Aliances avīze // Draugs. - 12.10.1911. (lappuses nav numurētas)

²⁹³ Gentz W.H., ed. The Dictionary of Bible and Religion. - p. 201-202.

²⁹⁴ Torrejs R. Vasarsvētku dāvana // Avots. - 1909. - Nr. 20. - 231.lpp.

²⁹⁵ Dr. R.A.Torreja vēstule rīdziniekiem // Avots. - 1908. - Nr. 17. - 199.lpp.

(1862-1941) un menonīta Jekoba Krēkera (1872-1948)²⁹⁶ lekcijas par svētošanu 1906. gada Bībeles kursā Liepājā.²⁹⁷ 1907. gadā Bībeles kurss notika Ventspilī un tajā atkal referēja tie paši referenti.²⁹⁸ Šajosursos pirmo reizi tika runāts par Svētā Gara kristību kā atsevišķu krīzes piedzīvojumu.²⁹⁹ Nošķirums "Svētā Gara kristība" nebija vienīgais lektoru lietotais jēdziens otrā krīzes piedzīvojuma apzīmēšanai. J.Krekers, piemēram, vienā no uzrunām Ventspilī vienlaikus runāja par garīgu kristību un uguns kristību.³⁰⁰ Referentu jūsmīgās runas bija vērstas uz tūlītēju izšķiršanos par otrā krīzes piedzīvojuma saņemšanu — "Brāļi, neejiet no Liepājas prom, kamēr netopiet apgērbti ar Svēto Garu."³⁰¹ Kā rakstīja "Avots", "Kargelis no Pēterburgas mums rāda Svētā Gara darbu pirmajā Kristus draudzē un mūs pārliecina, ka mēs piedzīvotu to pašu spēku, ja vien ticētu un lūgtu, kā pirmie kristieši to darīja."³⁰² Sacītais atstāja iespaidu kā uz draudžu locekļiem, tā uz draudžu darbiniekiem. No rakstu avotiem redzams, ka lūzums notika mācītāja J.Īņķa, vēlākā divdesmito gadu atmodas kustības vadoņa, uzskatos. 1907. gadā viņš publiski atzina, ka vienīgi Gara kristību saņēmušie var būt par svētību citiem.³⁰³ Viens no Ventspils Bībeles kursa apmeklētājiem vēlāk "Avotā" norādīja uz to, ka sarunās pēc dievkalpojumiem jaunā mācība bijusi populāra tēma.³⁰⁴

I.Kargels, kā var spriest no viņa sprediķiem, savā pneumatoloģijā akcentēja ētisko dimensiju — Dieva Gars, darbodamies pie cilvēka, pārmaina viņa personību, veidojot to saskaņā ar Bībelē atrodamiem ētiskajiem principiem — "Svētais Gars maina cilvēku tā, ka tas kļūst pretējs tam, kāds tas bija agrāk."³⁰⁵ I.Kargeļa uzskati iederējās slāvu baptistu un evaņģēlisko kristiešu tradīcijā, ar tai raksturīgo kristieša dzīves ētiskās dimensijas prioritāti, kas izpaudās viņu proponētajā sanktifikācijas doktrīnā, kas bija veidojusies saskarē ar Plimutas brāļu draudžu sludinātājiem (piemēram, F.Bedekeru). Pirmā pasaules kara laikā Pēterburgā iznākušais baptistu izdevums "Jaunais Rīts" 1917. un 1918. gadā publicēja I.Kargeļa sprediķu sēriju "Kādas attiecības tev, kā Jēzus māceklim ir pret Svēto Garu?". Tajā gan nav izvērsta mācība par Svētā Gara kristību, taču daudz runāts par Gara spēku, papildījumu un svaidījumu, nodalot ar šīm metaforām apzīmēto

²⁹⁶ J.Krēkers bija Krievijas menonīts — Krievijas impērijā šie anabaptistu pēcteči ieceļoja 18.gs. Pēc Kurzemes menonītu (tekstā — menoniešu) draudzes priekšnieka Jāņa Krīgerta 1924. gadā Garīgo lietu departamentam sniegtajām ziņām Latvijas teritorijā menonītu draudze pastāvēja kopš 1902. gada. (LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 465.l. - 1.lp.) Draudzes dibinātājs bija J.Volbergs, kas Kaukāzā bija pievienojies J.Langes dibinātai menonītu draudzei un pēc atgriešanās Latvijā 1902. gadā apmetās uz dzīvi Lestenes "Vanagos", nodibinot kristīgu kopsaimniecību (Asmens P. Ekskursijā pie Latvijas menonītiem // Kristīgs Vēstnesis. - 1932. - Nr. 12. - 156.lpp.).

²⁹⁷ Redins H. Kāds vārds par Svētā Gara kristību // Atmoda. - 1932. - Nr. 4. - 59.-60.lpp.

²⁹⁸ Tervits J. Latvijas Baptistu Draudžu Savienības draudzes pašreiz. - 138.lpp.

²⁹⁹ Skat. norādi uz faktu, ka baptistiem tā bija nedzirdēta mācība: Ruševics K. Svētīgs laiks Liepājā // Avots. - 1906. - Nr.8. - 91.lpp.

³⁰⁰ Krekers J. Sastapšanās ar to Kungu ugunī // Draugs. - 1907. - Nr. 9. (lappuses nav numurētas).

³⁰¹ Kargelis I. Svētā Gara pilnums // Draugs. - 1906. - Nr. 7. (lappuses nav numurētas).

³⁰² Avots. - 1906. - Nr. 6. - 69.lpp.

³⁰³ Launizs P. No Rīgas Mateus draudzes // Draugs. - 1907. - Nr. 18 (lappuses nav numurētas).

³⁰⁴ Ozols R. No Ventspils // Avots. - 1907. - Nr. 13. - 152.lpp.

³⁰⁵ Каргель И.В. Беседы о Духе Светом // Братский Вестник - 1945/2 - с. 16.

piedzīvojumu no apzinātas kristīgās dzīves sākuma — "Spēkā no augšienes ir vēl kas dārgāks ieslēgts, nekā atgriešanās, taisnošana un Dieva bērnība. Viņš taču pavēlēja šiem saviem mīļajiem, kuri visi šo žēlastību jau bija mantojuši, lai tie neaizietu no Jeruzalemes, kamēr netiek apģērbti ar spēku no augšienes, kā ar drēbēm."³⁰⁶ I.Kargels nenoliedza, ka atgriešanās un Svētā Gara spēka saņemšana var notikt vienlaicīgi, tomēr viņš pauda pārliecību, ka daudzi ticīgie ir garīgi miruši un šo vitalitātes trūkumu pārmantojuši no tādiem kristiešiem, kuriem ir bijis svešs "spēks no augšienes."³⁰⁷ I.Kargela izvirzītie nosacījumi Gara svaidījuma saņemšanai (svaidīšana viņa izpratnē bija stāvoklis, kurā cilvēks top Svētā Gara pārņemts³⁰⁸) bija sekojoši: (1) jābūt atgrieztam; (2) nedalīta uzmanība Dieva Garam; (3) bezierunu paklausība Dieva Garam.³⁰⁹ I.Kargels norobežojās no ekstātiskas pieredzes akcentēšanas — "pie visa tā nebūs nekas fanātisks, nekas pārspīlēts vai aizraujošs; tas būs daudz vairāk kluss, mierīgs, apzinīgi svētlaimīgs stāvoklis."³¹⁰ Vēlāk viņa pneumatoloģiskie uzskati mainījušies — 1922. gadā "Kristīgajā Balsī" publicētā I.Kargeļa raksta tulkojumā atrodama sekojošs teksts:

"Pastāvīgi sastopu Dieva bērnus, kas ierunājoties par Gara augļiem, tūdaļ runā par sevišķām dāvanām, darbībām, atzišanu un parādīšanām, dedzību un īpašībām, kuru tiem pēc viņu domām trūkstot. Arī manā ticības dzīvē bija laiks, kad es domāju, ka šādi ir tie no manis sagaidāmie Gara augļi. Bet tā tas nav."³¹¹

Par vienu no galvenajiem svētošanas kustības ideālu izplatītājiem baptistu aprindās kļuva baptistu mācītājs Viljams Fetlers (1883-1957), kas šo uzskatu ietekmē bija nonācis studiju laikā Londonas pievārtē esošajā Sperdžena koledžā, kura darbojās konservatīvā evaņģelikālisma tradīciju ietvaros. V.Fetlera dzīvi caurstrāvojošo perfekcionismu savā 1945. gadā sarakstītajā autobiogrāfijā, precīzi raksturoja baptistu mācītājs Jānis Kureītis — "viņš neprasīja ne praviešu mācības, parādīšanas un svešām mēlēm runāšanu, bet simts procentes priekš Kristus dzīvot un strādāt."³¹² Viņu iespaidoja divi strāvojumi:

(1) amerikāņu svētošanas kustības Eiropas ekvivalents — Kesvikas kustība;

Pats V.Fetlers par Kesvikas konferencēm jūsmīgi stāsta sekojošo:

"Par šīm sapulcēm top ilgi lūgts starp angļiski runājošiem ticīgajiem, lai Svētā Gara spēks būtu jo varens pār sapulcētiem. Un dvēseles, kam slāpst pēc Dieva — kā briedis pēc ūdens upēm, tās nāk šurp gaidīt uz Dievu. Un ticības milži, kuri jau piedzīvojuši savus "Vasaras

³⁰⁶ Kargels I. Kādas attiecības tev, kā Jēzus māceklim ir pret Svēto Garu? // Jaunais Rīts. - 1917. - Nr. 30. - 105.lpp.

³⁰⁷ Turpat. - Nr. 32 - 114.lpp.

³⁰⁸ Turpat. - 1918. - Nr. 1 - 2.lpp.

³⁰⁹ Turpat. - Nr. 3 - 17.-18.lpp.

³¹⁰ Turpat. - Nr. 2 - 10.lpp.

³¹¹ Kargels I. Gara auglis // Kristīgā Balss. - 1922. - Nr. 2. - 21.-22.lpp.

³¹² Tervits J. Latvijas baptistu vēsture. - 121.lpp.

svētkus", nāk rādīt citiem ceļu un pamācīt, ka Svēto Garu jāsaņem ne caur bauslības darbiem, bet ticību."³¹³

Viens no pazīstamiem runātājiem Kesvikā bija Čarlzs Invuds (1851-1928) — angļu metodists, kas bija guvis popularitāti ne tikai Kesvikas konferencēs, bet arī apceļojot draudzes Eiropā, Ķīnā, Indijā un Āfrikā.³¹⁴ Č.Invuds izslēdza pakāpenisku Gara piepildījuma piedzīvošanas iespēju, akcentējot pēkšņu piedzīvojumu — "Apustuļu darbos mēs sastopamies tikai ar piepešu Svētā Gara piepildīšanu."³¹⁵ Viņš gan apzinājās, ka Dieva klātbūtnes izjūtas intensitāte vienmēr nav vienāda. Kā priekšnoteikumus Gara piepildījuma saņemšanai viņš izvirzīja trīs nosacījumus: (1) grēksūdze, (2) pilnīga nodošanās Dievam, (3) ticība.³¹⁶ V.Fetlers Č.Invuda grāmatas tulkojuma latviešu valodā ievadā raksta, ka Č.Invuda grāmata nonākusi viņa rokās studiju laikā un atstājusi paliekošu iespaidu — "Es biju kā viens, kas uzgājis zelta āderi. Svētā Gara kristība un piepildīšana ir tas Vasaras svētku spēks, tas pēdējo laiku lietus, ko Dievs bija pataupījis tam "jaunajam" Israēlim, Kristus draudzei."³¹⁷

(2) Velsas atmoda.

1904. gadā Velsu pāršalca reliģiskā entuziasma vilnis, kura galvenie iedvesmotāji bija kalvinistiski orientētai metodistu tradīcijai piederošais Sets Džosua (Seth Joshua), Džozefs Dženkins (Joseph Jenkins) un Evans Robertss (Evan Roberts).³¹⁸ Atmoda veicināja brīvbaznīcu locekļu skaita pieaugumu Velsā — kongregacionālistu skaits pieauga par 26 000, kalvinistisko metodistu skaits par 24 000. Velsas atmoda atstāja lielu iespaidu uz Daniēlu Pouelu Viljamsu (Daniel Powell Williams) un viņa brāli Viljamu Džounsiju Viljamsu (William Jones Williams), kuri 1916. gadā dibināja pentakostu novirzienu — apustulisko draudzi.³¹⁹ V.Fetlers studiju laikā Sperdžena koledžā apmeklēja Velsu, lai personīgi izjustu atmodas gaisotni un satiktu E.Robertsu. V.Fetlera biogrāfs Džeims Stjuerts (James Stewert) atceras, ka E.Robertsu brālēns Sidnijs Evans (Sydney Evans) vēl pēc daudziem gadiem esot atcerējies V.Fetleru kā jaunu studentu, kas lūdzis Dievu, lai saņemtu Gara kristību. Dž.Stjuerts uzskata, ka Velsas atmoda revolucionarizēja V.Fetlera domāšanu.³²⁰ Uz šo faktu savās ceļojumiem pa Krievijas impēriju veiktajās atmiņās norāda arī Sperdžena koledžas

³¹³ Fetlers V. Kesvick // Avots. - 1906. - Nr. 31. - 367.lpp.

³¹⁴ Grikmans K. Dr. Čarlzs Invuds // Kristīgs Vēstnesis. - 1928. - Nr. 12. - 181.lpp.

³¹⁵ Invuds Č. Svētā Gara piepildīšana. - 8.lpp.

³¹⁶ Turpat. - 10.lpp.

³¹⁷ Invuds Č. Svētā Gara piepildīšana. - Rīga: Derīgu rakstu apgādniecība, 1913. - 1.lpp.; V.Fetlers arī citos rakstos piemin šīs grāmatas nozīmi viņa uzskatu transformācijā (piem., Fetlers V. Svētā Gara pazišanas zīmes un Vasarsvētku uzsaukums latviešu kristīgajiem. - Jelgava: Derīgu Rakstu apgādniecība. - 1912. - 1.lpp.).

³¹⁸ Worsfold J. The Origins of the Apostolic Church in Great Britain. - Wellington: Julian Literature Trust, 1991. - p.6-

7.
³¹⁹ Turpat. - 10.lpp.

³²⁰ Stewert J.A. A Man in a Hurry. - Asheville: The Russian Bible Society, 1968. - p.28-29.

direktors A.Mekkeigs, piebilzdams vēl, ka garīgo satricinājumu stimulējusi arī Č.Finneja darba "Lekcijas par reliģijas atmodām" lasīšana.³²¹

Atgriežoties Latvijā, V.Fetlers dedzīgi izplatīja jauno mācību. Viens no viņa rakstiem "Draugā" tā arī saucās — "Svētā Gara kristība". Tajā V.Fetlers apraksta pentakostisma izcelsmi ASV un pauž pārliecību, ka jaunās mācības vēji neies secen arī Latvijai — "Mēs ticam, ka starp latviešu ticīgajiem arī šur un tur ir nopietnas dvēseles, kurām patiesi slāpst pēc šī Svētā Gara kristības. Šīs dvēseles to arī saņems."³²² Kas attiecas uz Svētā Gara kristības mērķi, tad V.Fetlers to saprot kā dotu "priekš darba un liecināšanas."³²³ V.Fetlera izpratnē par Svētā Gara kristību liecina sekojošas zīmes: palielinās Jēzus Kristus personas nozīme indivīda dzīvē, it īpaši viņa nāve pie krusta; grēka saasināta apzināšanās; dievbijīga dzīve savtīgu interešu apmierināšanas vietā; neviltota tuvākā mīlestība; Bībele iegūst jaunu nozīmi indivīda dzīvē.³²⁴ Analogus kritērijus V.Fetlera uzskaitītajām zīmēm var atrast gan citu svētošanas kustības ideju sludinātāju darbos, gan vēl agrāka hronoloģiskā perioda — 18.gs. atmodas kustību atstātos rakstu avotos. ASV presbiteriāņu mācītājs Džonatans Edvards, runā par patiesas Gara darbības iezīmēm, pēc kurām patiesu Dieva Gara darbību var atšķirt no "sātaniska viltojuma" — Svētais Gars vienmēr rada lielāku cieņu pret Kristus personu, vērsas pret sātana valstības interesēm, veicina lielāku bijību pret Svētajiem Rakstiem kā patiesības un dievišķības nesējiem, ved cilvēkus patiesības gaismā, stiprina mīlestību uz Dievu un cilvēkiem.³²⁵ Kā redzēsīm tālāk, šādi formulējumi ir pārāk vispārīgi, lai pasargātu no strīdiem un šķelšanās.

Kā atzina pats V.Fetlers, tieši viņa pneumatoloģiskie uzskati izraisīja asus strīdus baptistu aprindās —

"kas uz to jauno mācību zīmējas, tad še gan būs vārds vietā, jo arī es esmu pārliecināts, ka pašā principā šis ir tas krišanas un piedauzīšanās akmens. Tā ir mācība par Svētā Gara kristību. Tik tā starpība ir tā, ka pēc Bībeles spriežot, tā ir diezgan veca mācība, tikpat veca, vismaz, cik veca ir kristīgā draudze; un pēc praviešu rakstiem spriežot, viņa būs apmēram tik veca, kā pravietis Joēls. Bet jauna arī viņa ir, jauna tiem, kas to nav piedzīvojuši, — tiem, kas to nesaprot, un visvairāk jauna tā ir tiem, kas to negrib saprast."³²⁶

Konfliktsituācijas radīja arī no anglosakšu evaņģelikālisma pārņemtās evaņģelizācijas metodes un liturģiskās tradīcijas. Jaunās misionārisma metodes bija iedarbīgas — 1912. gada sākumā V.Fetlers sāka noturēt regulārus dievkalpojumus arī Rīgas Latviešu biedrības teātra zālē,

³²¹ McCaig A. Wonders of Grace in Russia. - Riga: The Revival Press, 1926. - p.12.

³²² Fetlers V. Svētā Gara kristība // Draugs. - 1907. - Nr. 7. (lappuses nav numurētas)

³²³ Fetlers V. Svētā Gara pazīšanas zīmes un Vasarsvētku uzsaukums latviešu kristīgajiem. - 13.lpp.

³²⁴ Turpat. - 3.-6.lpp.

³²⁵ Murray I.H. Jonathan Edwards: a New Biography. - Edinburgh: The Banner of Truth Trust, 1992. - p.234.

taid biedrības "Zilais krusts"³²⁷ telpās (toreizējā Romanova ielā 32), taču tās izrādījās par mazu. Jaunizveidotās Golgātas baptistu draudzes vajadzībām par 40 000 rubļu tika nopirkta pareizticīgo garnizona baznīca ar 1500 sēdvietām.³²⁸ Tomēr augstie apmeklētības rādītāji V.Fetleru nepasargāja no kritiķiem. Kāds Rīgas vācu baptistu draudzes telpās rīkotā V.Fetlera dievkalpojuma apmeklētājs to dēvē par "kristīgi - evaņģēliski - dramatisku priekšnesumu", kas Rīgas publikai deva iespēju izdziedāties, lūgt Dievu un lasīt publiski Bībeles pantus. Šī pasākuma dramatiskais raksturs bija galvenais pievilksanas spēks, kas cilvēkus piesaistīja šiem dievkalpojumiem.³²⁹ Kritisku amerikāņu evaņģēlistu lietoto metožu analīzi vairākos rakstos "Avotā" sniedza Čikāgā dzīvojošais J.Miezijs. Viņš, norādīja uz amerikāņu masu mediju lomu reliģisko pasākumu reklāmā.³³⁰ Pret atmodas kustībām raksturīgo emocionālismu un šķelšanās draudiem, ko veicināja strīdi ap jauno evaņģelizācijas metožu praktizēšanu, 1907.g. publicētā rakstā vērsās K.Freidenfelds:

" .. mēs esam mācījušies pazīt, ka šī no ārzemēm Krievijā ienestā kustība pie nemācītām ļaužu masām parādījās visā savā nervozitātē un dūsmās, kad sāka iet baumas par Sabiedrības šķelšanos uz divām daļām. Šī kustība vēl var turpināties dažus gadus, bet tā atkal pāries, kā visas citas kustības. Tikai tad varēs būt runa par Svēta Gara darbību un patiesām atgriešanās, kad vairs nedarbosies slimīgi, uzbudināti nervi, bet vesels prāts un patiesas jūtas."³³¹

K.Freidenfelda izteiktajā kritikā pret "simtprocentīgas nodošanās Kristum" sludināšanu saklausāma vēšanās pret V.Fetleru, jo minētais izteikums bija viņa iemīļots sauklis. Daži no sajustminātajiem Fetlera dievkalpojumu apmeklētājiem vēlējās iet tālāk kā viņu skolotājs un tas radīja konfliktus, kuros skaidri iezīmējās svētošanas kustības draudzēs vērojamā tendence uz pāriešanu pentakostismā. Tas salasāms, piemēram, anonīma V.Fetlera dibinātās Pēterburgas Evaņģēlija nama draudzes svētku dievkalpojuma apmeklētāja rakstā, kurā norādīts, ka vairums Pēterburgas pentakostu nāk tieši no V.Fetlera vadītās draudzes. Lai izvairītos no tālāka spriedzes pieauguma draudzē, V.Fetleram nācies 1914. gada martā izslēgt lielu draudzes locekļu grupu.³³²

³²⁶ Fetlers V. V.Fetlera apoloģija. - Jelgava: Derīgu Rakstu apgādniecība, 1912. - 8.lpp.

³²⁷ "Zilais krusts" starp Rīgas latviešiem atdalīti no baltvāciešiem darbojās no 1908. gada marta, sākotnēji definējot sevi nevis kā atsevišķu konfesiju, bet kā starpkonfesionālu biedrību, kas galvenokārt nodarbojas ar jaunatnes evaņģelizāciju. (Kaimiņš E. Ko sludina "Zilais Krusts"? // Jaunība. - 1908. - Nr. 9. - 284.-285.lpp.)

³²⁸ Liepiņš A. Atskats uz Rīgas Golgātas draudzes darbību // Kristīgs Vēstnesis. - 1924. - Nr. 16. - 228.-230.lpp.

³²⁹ Dadzītis E. V.Fetlera kristīgi-evaņģēliski-dramatiskie sarīkojumi // Evaņģēlists. - 1912. - Nr.5. - 4.lpp.

³³⁰ Miezijs J. Kāds vārds par lielām pamodināšanām Ziemeļamerikā // Avots. - 1907. - Nr. 19. - 225.lpp.

³³¹ Freidenfelds K. Kāds vārds par reliģiskajām kustībām // Avots. - 1913. - Nr. 33. - 388.lpp.

³³² No Pēterburgas. Svētki "Evaņģēlijuma namā" // Avots. - 1914. - Nr. 17. - 136.lpp.

3.4. Vasarsvētku draudžu sākumi Latvijā kā mijiedarbības process ar baptistiem — svētošanas kustības adeptiem

Vasarsvētku kustības iespaids Latvijā jūtams jau gadsimta sākumā, taču nelielajām pentakostiskas orientācijas ticīgo grupiņām nebija liela ietekme uz vēlāko vasarsvētku draudžu attīstību. Šāds atzinumu par Eiropas vasarsvētku kustību kopumā izteicis arī vēsturnieks P.Hokens (P.D.Hocken), norādot, ka nelielās pentakostu kopas, kas pirms Pirmā pasaules kara veidojās Beļģijā, Francijā, Baltijas valstīs un Krievijā, bija nelielas un neveidoja kodolu tai kustībai, kura pēc Pirmā pasaules kara izauga atkal no jauna.³³³ P.Hokens pentakostismam Baltijā pirms Pirmā pasaules kara veltī tikai dažus teikumus:

"Ir ziņas par nelielām pentakostu grupām Igaunijā sākot no 1907.g., iespējams izveidojoties skandināvu ietekmes rezultātā, kura bija jūtama Tallinā un Sankt-Pēterburgas teritorijā .. No 1909.g. Eleonora Patrika un Edvīns Deniss no Frankfurtes Vācijā dažus gadus izvērša pentakostiskas aktivitātes starp Baltijas valstu vāciski runājošajiem kristiešiem. Mācītājs Viljams Fetlers veica pentakostisku kalpošanu Krievijas impērijā dažus gadus pirms 1917.g. revolūcijas."³³⁴

No trim Baltijas zemēm pentakostismam vislielākā ietekme bija Igaunijā. Par to liecina, piemēram, J.Īņķa vērojumi par igauņu baptistiem. Viņš raksta par tā sauktajām "brīvajām draudzēm", kam bijusi raksturīga glosolālīja un emocionāls dievkalpojumu stils. Glosolālīja nav gājusi secen arī igauņu baptistiem — tā J.Īņķis secina no vērotajiem aizgrābtības stāvokļiem draudzē Rēvelē.³³⁵

Angliete E.Patrika savus ceļojumu aprakstus sūtīja angļu vasarsvētku kustības izdevumam "Confidence", un no šīm publikācijām iespējams gūt priekšstatu par viņu kā personību un par viņas darbību: viņas aizraušanās ar evaņģēlistu R.Toreja un Č.Invuda sludinātajām idejām veda viņu pie glosolālījas prakses, kuras sākumu iezīmēja krīzes pārdzīvojums 1908. gada decembrī Hamburgā³³⁶ — šeit redzam vēl vienu piemēru svētošanas kustības adeptu pāriešanai pentakostismā; pēc tam viņa strādāja misijā Hamburgā, bet 1909. gadā ceļoja uz Krieviju, apmeklējot Rēveli (tag. Tallinu), Rīgu, Dvinsku (tag. Daugavpili) un Vitebsku. Viņa apgalvoja, ka divos viņas darbības mēnešos pie Dieva atgriezušās 200 personas;³³⁷ 1911. gadā E.Patrika rakstīja, ka viņa piesaistījusi vācu diakoni, lai tā uzņemtos daļu pienākumu Rīgā. Kā vietējais vadītājs minēts G.Rābe (G.Rabe). Pati E.Patrika pārcēlās uz Liepāju, kur pilsētas vadība viņai atļāva bez īres maksas izmantot zāli ar 700 vietām.

³³³ Burgess S.M., McGee G.B, ed. Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements. - Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1988, "European pentecostalism" (Hocken P.D.). - p.269.

³³⁴ Turpat. - 276.lpp.

³³⁵ Īņķis J. Kārļa Andermaņa izstiepšanās priekš "Vasarsvētku kustības" // Avots. - 1913. - Nr. 43. - 511.lpp.

³³⁶ Russia. Letter from Miss Patrick // Confidence. - 7:2. - December 1914. - p. 229.

E.Patrika arī piemin, ka Rīgā un Liepājā sludinājis vācu evaņģēlists E.Edels. (E.Edel).³³⁷ Šajā pašā ziņojumā īpaši izcelta veiksmīgā G.Rābes brāļa H.Rābes darbība Liepājā. H.Rābe pentakostu sludināto Svētā Gara kristību saņēma Frankfurtē. E.Patrika pēc tam pārcēlās uz Dvinsku un Vitebsku, visbeidzot apmetoties Saratovā. Jāņem vērā, ka vasarsvētku kustība sākotnēji Latvijā neveidoja eklesiskas struktūras, jo daudzi tās piekritēji pentakostismu uztvēra kā konfesiju robežas transcendējošu atdzimšanas kustību.

Kā aprakstīts iepriekšējā nodaļā, vasarsvētku kustība Krievijas impērijā ienāca arī no Skandināvijas. Starp tuvākajiem Helsinkos darbību izvērtušā sludinātāja A.Ivanova līdzstrādniekiem bijis arī tirgotājs no Līvavas (tag. Liepājas) K.Vetsgavers. Ivanovs bija antimilitārists un, tā kā daudzi viņa piekritēji bija kara kuģu jūrnieki un Helsingforsas garnizona zemākā ranga virsnieki, viņu pacifistiskā nostāja izraisīja konfliktu — daži kuģa "Слава" jūrnieki tika nodoti kara tiesai. 1915.g. novembrī Vetsgavers kopā ar Ivanovu, Tučkovu un Černuhinu tika arestēts un nosūtīts uz Turgajas apgabalu.³³⁹ Nav saglabājušās liecības par K.Vetsgavera tālāko ietekmi uz pentakostismu Latvijā.

Īpaša loma Latvijas baptistu aprindās populārās svētošanas kustības un vasarsvētku kustības saskarē ir iepriekš pieminētajam mācītājam V.Fetleram. Viņš visu mūžu palika baptists, tomēr fakti rāda, ka ir taisnība pentakostu teologa un vēsturnieka Donalda Džī (Donald Gee) sacītajam: "Viņš bija pirmais, kurš palīdzēja pentakostisma draugiem Anglijā un Amerikā apzināt Austrumeiropas plašos garīgās pļaujas laukus."³⁴⁰ Absolvējis Sperdžena koledžu, V.Fetlers pēc Krievijas impērijas galvaspilsētā dzīvojošo latviešu baptistu aicinājuma 1907. gadā pārņēma viņu draudzes garīgo vadību. Lielāku vērību gan viņš pievērsa darbam krievu baptistu draudzē, kas no latviešu draudzes atdalījās 1910. gadā.³⁴¹ Pēterburgā V.Fetlers sastapās ar britu mācītāju A.Nibloku (Niblock), kas tajā laikā bija sācis izplatīt vasarsvētku kustības idejas un kam V.Fetlers izkāroja iespējas sludināt. Vēlāk A.Nibloks ļoti atzinīgi izteicās par V.Fetleru, sakot, ka "Krievijai nav bijis cildenāka, labāka un uzticamāka dēla".³⁴² Interesanta ir A.Kļibanova pieminētā vēstures liecība, kas attiecas uz Pēterburgas periodu V.Fetlera dzīvē:

"Viņš dibināja Apustuļu darbu brālību, par tā lozungu izvirzot vārdus "Pentakostisms — apustuļu Svētā Gara izliešanās" ... Fetlers aicināja veidot baptistu baznīcā "apustuļu biedrību", kuras mērķi, dzīves veids un sludināšanas metode atbilstu Apustuļu darbos

³³⁷ Russia: Miss E.Patrick's Visit to the Baltic Provinces // Confidence. - 2:12. - December 1909. - p.282.

³³⁸ News from Miss Patrick // Confidence. - 5:1. - 1912. - January. - p. 16-17.

³³⁹ Klibanov A.I. History of Religious Sectarianism in Russia, 1860s-1917. - Oxford & New York: Pergamon Press, 1982, p.305. (krievu valodā šī grāmata izdota 1965.g.)

³⁴⁰ Gee D. The Pentecostal Movement. - London: Elim Publishing Company. - 1949. - p.159.

³⁴¹ Rīss J. Latviešu baptistu draudžu izcelšanās un viņu tālākā attīstība. - Rīga: Latviešu baptistu draudžu apgāds, 1913. - 266.lpp.

aprakstītajai apustuliskajai kristietībai. Cilvēkiem, kas iestātos biedrībā, vajadzētu atteikties no īpašuma, ģimenes un personīgajām interesēm, lai, maksimāli sevi ierobežojot un pievēršoties apustuliskajai misijai, kļūtu par materiālu, kurš viegli ļautos Svētā Gara aktivitātei."³⁴³

V.Fetlers iepazinās ar pentakostu publikācijām un izrādīja lielas simpātijas pret aprakstītajiem fenomeniem. Baptistu žurnāla "Avots" 1907. gada 21. februāra numurā atrodams viņa raksts par pentakostisma sākumiem ASV, kuru veidojot, izmantots žurnāls "Apostolic Faith"³⁴⁴ raksts, kurā stāstīts par vasarsvētku draudžu aizsācēju Č.Parhama un V.Sīmura darbību.³⁴⁵ Ir vairākas iespējas, kā V.Fetlera rokās nācis žurnāls "Apostolic Faith": (1) ar pentakostismā ieinteresētu personu starpniecību V.Fetlera studiju laikā Anglijā (V.Fetlers absolvēja Sperdžena koledžu 1907. gadā); (2) Azusas ielas misijai bija komiteja, kas sastādīja sarakstus, kuros minētiem cilvēkiem žurnāls tika izsūtīts bez maksas.³⁴⁶ Ņemot vērā, ka V.Sīmura vadītās Azusas ielas misijas uzplaukuma laiks sākās 1906. gadā, jāatzīst, ka ziņas par notikumiem Losandželosā Austrumeiropu sasniedza samērā ātri. 1907. gada februārī latviešu baptistu izdevumos parādījās arī citi raksti par pentakostisma sākumiem — laikrakstā "Draugs" tika ievietots V.Fetlera raksts par pentakostisma izplatīšanos ASV un Indijā³⁴⁷, kā arī stāstījums par ar pentakostisma izcelsmi saistītajiem notikumiem Losandželosā.³⁴⁸ Tajā pašā mēnesī vēl tika publicēts nezināma autora raksts par vasarsvētku draudžu izcelsmi Vācijā (autors nav V.Fetlers, jo rakstā viņš pieminēts trešajā personā)³⁴⁹ un F.Jākobsona raksts, kurā, izmantojot norvēģu preses materiālus, stāstīts par vasarsvētku kustību Norvēģijā. Raksts ir simpatisējošs šai kustībai un tajā izskan pārliecība, ka "dāvana" runāt valodās nav vien apsolīta, bet arī bijusi jau pie pirmajiem kristīgiem. Un mēs varam pilnīgi ticēt, ka šī dāvana ir dota visiem Dieva bērniem un arī mūsu laikos."³⁵⁰

"Avotā" ir ziņas par Brazīlijas latviešu mācītāju Kārli Andermani (1873-1951),³⁵¹ kurš, būdams garīdznieks Rionovas baptistu draudzē, aizgājis no draudzes darba "dažādu nesaskaņu dēļ."³⁵² Tuvāk par to uzzinām no K.Zīberga vēstules, kurā skaidrots:

³⁴² Pastor's Niblock's Journey in Russia and Germany // Confidence. - 3:2. - February, 1910. - p.45.

³⁴³ Klibanov A.I. History of Religious Sectarianism in Russia, 1860s-1917. - p.309.

³⁴⁴ Ar nosaukumu "Apustuliskā ticība" (*Apostolic Faith*) izdoti vismaz četri dažādi periodiskie izdevumi. Par tiem tuvāk skat. Anderson R.A. Vision of the Disinherited: The Making of American Pentecostalism. - p.314

³⁴⁵ Fetlers V. Kristīgās draudzes pamošanās // Avots. - 1907. - Nr. 8. - 85.-87.lpp.

³⁴⁶ Anderson R.M. Vision of the Disinherited: the Making of American Pentecostalism. - p. 74.

³⁴⁷ Draugs. - 1907. - Nr. 7. (lappuses nav numurētas)

³⁴⁸ Draugs. - 1907. - Nr. 8.

³⁴⁹ Draugs. - 1907. - Nr. 6.

³⁵⁰ Draugs. - 1907. - Nr. 5.

³⁵¹ Kā atceras J.Īņķis, Andermaņu dzimta pirms izceļošanas dzīvoja Līgatnes apkārtnē un aktīvi darbojās Paltmales baptistu draudzē, kurā galvenokārt bija bijušie brāļu draudzes locekļi. Kārlis Andermanis sūtīts uz Palestīnu, lai misionētu starp krievu svētcēlniekiem. Vēlāk gandrīz visa Andermaņu ģimene izceļojusi uz Santa Katarinas štatu Brazīlijā. (Īņķis J. Emmas Lustes piemiņai // Kristīgs Draugs. - 1952. - Nr. 6. - 20.-21.lpp.; turpat. - Nr. 7. - 19.lpp.

³⁵² Rionovas kolonija Brazīlijā // Avots - 1910. - Nr. 13. - 153.lpp.

"Ja brālis A. nebūtu savu garīgo atzīšanu mainījis, pāriedams tā sauktās Vasaras svētku kustības" lēģerī, tad viņš vēl tagad un droši vien vēl ilgi mums kalpotu kā mūsu baptistu draudzes sludinātājs un skolotājs. Būs jau pāris gadu, kamēr A. saņem angļu, vācu, kā arī latviešu valodās tā saucamo "Vasaras svētku kustības" literatūru, dāvā tai sirsnīgu piekrišanu, garīgi uztaisas no tās pats savā ģimenē un izlasītos un liekos eksemplārus atkal visā klusībā izdala un izsūta paziņām un draugiem. Lieta gāja pat līdz nopietnai gavēšanai; tomēr "Gara kristība", "runāšana valodām", brīnumdziedināšanas dāvana kā nenāca tā nenāca. Jā, tur nebija atbildes."³⁵³

K.Andermanis beigu beigās aizceļoja uz Mailūziju Brazīlijā, kur sāka misijas darbu, piesaistot dažus latviešu baptistus un adventistus, kā arī vietējos brazīliešus.³⁵⁴ K.Zībergs lūdza "Avota" redakcijai padomu un saņēma atbildi, ka "Latvijā šī "vasarsvētku kustība" pazīstama tikai vārda pēc." Redakcija arī publicēja no Vācijas saņemtu dokumentu (Berlīnes deklarāciju), kuru bija parakstījuši 56 garīgi darbinieki, arī baptisti. Tā saturs bija ļoti kritisks pret pentakostiem. Teoloģiski deklarācijas autori aizstāvēja tradicionālo pozīciju: "Mēs ticam, ka ir tikai vieni vasarsvētki bijuši, Apustuļu darbos 2. Mēs ticam uz Svēto Garu, kurš Jēzus draudzē paliks mūžīgi..".³⁵⁵ Vēlāk, atsaucoties uz K.Andermaņa publikācijām "Draugā", par viņu pēc viesošanās Brazīlijā raksta arī mācītājs Jānis Inķis (1872-1958): "Izrādījās, ka viņš no lolotās vasarsvētku kustības nekā nav acīm redzējis, nekā nav saņēmis no viņas dāvanām, lai gan ilgojies, cīnījies un gaidījis."³⁵⁶ K.Andermanis "Draugā" publicēja rakstu par vasarsvētku draudžu sākumiem ASV. Vācijā un Lielbritānijā.³⁵⁷ Viņš tajā citē žurnāla "Confidence" redaktoru un stāsta par viņa ceļojumu pa Dāniju, Vāciju un Holandi, apmeklējot vasarsvētku draudzes.³⁵⁸ Citā rakstā, kas veidots kā apoloģija vasarsvētku kustībai, viņš norāda uz informācijas avotiem — vācu un angļu valodās iznākošiem pentakostu periodiskajiem izdevumiem. To plašais klāsts liecina, ka K.Andermanis ir izveidojis labu sakaru tīklu un viņa zināšanas par pentakostismu nav bijušas fragmentāras. Viņš min tādus izdevumus, kā, piemēram, ASV iznākošie "The Voice of Wilderness", "Trust" un "Later Rain Evangel", Austrālijā izdotais "The Good News", Anglijā publicētie "Confidence" un "Flame of Fire", Āfrikā iznākošais "The Comforter".³⁵⁹ Raksta turpinājumā K.Andermanis cildina pentakostu

³⁵³ Zībergs K. No Rionovas, Brazīlijā // Avots. - 1910. - Nr.35. - 419.lpp.

³⁵⁴ Brazīlijas latviešu vēsturnieks J.Lepste raksta, ka pēc dažiem nostāstiem dzīves beigu posmā K.Andermanis staigājis melnā talārā kā pravietis. Latviešu sabiedrībā viņš rādījies maz. (Jāņa Lepstes vēstule V.Tēraudkalnam. - 1999. gada 29. novembrī.)

³⁵⁵ Zībergs K. No Rionovas, Brazīlijā // Avots. - 1910. - Nr. 36. - 429.lpp.

³⁵⁶ Inķis J. Kārļa Andermaņa izstiepšanās priekš "Vasarsvētku kustības" // Avots. - 1913. - Nr. 43. - 511.lpp.

³⁵⁷ Andermanis K. Atbalsis no Brazīlijas // Draugs. - 1909. - Nr. 14. (lappuses "Draugā" nav numurētas)

³⁵⁸ Andermanis K. Vienīgi Jēzus // Draugs. - 1911. - Nr. 11.

³⁵⁹ Andermanis K. Par Vasaras Svētku kustību // Draugs. - 1913. - Nr. 27.

pašai dziedātību savu uzskatu izplatīšanā par spīti šķēršļiem un grūtībām.³⁶⁰ 1912. gadā "Draugā" publicēts viņa tulkots raksts par vasarsvētku kustību Zviedrijā.³⁶¹

Latviešu baptisti ar vasarsvētku kustību saskārās arī citos ceļojumos ārpus Latvijas. Mācītājs un grāmatizdevējs Jānis Aleksandrs Freijs (1863-1950), rakstot "Avotā" par piedzīvoto 2.Eiropas baptistu kongresa laikā Zviedrijā, stāsta arī par zviedru vasarsvētku draudžu sākumiem. Viņš piemin Amerikā mācījušos zviedru tautības sludinātāju E.Hedenu, kas esot izplatījis Stokholmas Piektajā baptistu draudzē pentakostiskas idejas un 7 gadu laikā piesaistījis jaunajai mācībai apmēram 8 draudzes. Vēlāk viņš par rīcību, kas klasificēta kā atklāts grēks, no draudzes izslēgts, kā rezultātā svētošanas un vasarsvētku kustības daudzu acīs diskreditētas.³⁶² "Avotā" parādās arī ziņas un vērtējumi par pentakostismu Krievijā. A.Mēters raksta, ka Pēterburgā vasarsvētku kustība esot izplatījusies starp evaņģēliski- kristīgiem igauņiem, bet vēlāk arī starp krieviem. Viņš pats kopā ar dažiem citiem latviešiem apmeklējis vasarsvētku kustības ietekmē nonākušā krievu baptista Gerasimova vadītu pasākumu:

"Lūgšanās lūdza vairāki reizē, pie tam tik stipri kliedzot, ka vai ausis aiztriec. Kāda sieviete, kura tika atklāti sapulcē apzīmēta, ka tā saņēmusi Svētā Gara kristību, sāka piepeši kliegt: "Tas Kungs nevar ieiet aizslēgtās sirdīs, tas Kungs nevar ieiet aizslēgtās sirdīs" u.t.t., atkārtodama šo teikumu līdz 20 reizes, pie tam ar katru reizi pastiprinot intonāciju. Pēc tam tādā pat kārtā rīkojās ar citiem teikumiem, kā piemēram, "atdariat sirdis, atdariat sirdis" u.t.t, pie kam atkal citi sauc dažādus teikumus, sevišķi daudz atkārtojot "aleluja". Minētā sieviete savus žēlos kliedzienus piepeši pārvērta smieklos un sāka smieties skaļi un ilgi."³⁶³

Secinājumi: 20.gs sākumā svētošanas kustības un pentakostisma adeptu grupas radās arī Latvijā. To attīstību sekmēja ne tikai iespaidi, ko atstāja ārzemju misionāri un ko studijās un ceļojumos guva paši latvieši, bet arī urbanizācija, 1905. gada revolūcijas nestās politiskās pārmaiņas, augošais reliģiskais plurālisms, kura pastāvēšana liecina par lielāko reliģisko grupu nespēju apmierināt visu reliģisko vajadzību spektru. Pentakostisms veidojās kā protests pret modernās industrializētās sabiedrības nesto atsvešinātību un nestabilitāti. Citādā ienākšana reliģiskajā dzīvē uzskatāma nevis tikai par ārzemju misiju darbības rezultātu, bet par Latvijas lielpilsētu (īpaši Rīgas) multikulturālās dažādības likumsakarību. Baptisma atvērtību svētošanas kustībai veicināja tajā dominējošā individualizētā, sociālpolitiskos pārveidojumos neieinteresētā dievbijība, svētošanas kustības strikto morālo principu radniecība tā laika baptistu lielajam

³⁶⁰ Turpat. - Nr. 28.

³⁶¹ Andermanis K. Man vaigs ies tev līdz // Draugs. - 1913. - Nr. 26.

³⁶² Freijs J.A. II Eiropas baptistu kongress // Avots. - 1913. - Nr. 40. - 473.lpp.

³⁶³ Meters A. Vasarsvētku kustība Pēterburgā // Avots. - 1914. - Nr.9. - 72.lpp.

uzsvaram uz draudzes disciplīnu un mācību par draudzes atšķirtību no "pasaules", pēc pirmajām entuziasma pilnajām dekādēm 20.g.s sākumā Latvijas baptisma vērojams atslābums, kura apstākļos svētošanas kustība un tās doktrīna par Gara spēka saņemšanu likās kā ceļš uz jaunu vitalitāti. V.Fetlera dzīve un darbība ir viens no piemēriem, kā mijiedarbojās un pārklājās svētošanas kustības un vasarsvētku kustības idejas un prakse. Baptisma konvencionalizācijas process un ar to saistītā tiecība uz formālāku liturģisko stilu un spriedzes mazināšanos starp baptistiem un sabiedrības vairākumu lēnām atbīdīja perifērijā tos ticīgos, kas vēlējās saglabāt sākotnējo entuziasmu. Tieši šī grupa bija potenciāli vislabvēlīgākā pentakostismam.

4. NODAĻA

Latvijas vasarsvētku draudžu reliģiskās pašidentifikācijas meklējumi (1918-1944)

4.1. Baptisma konvencionalizācija no 1920.-1940. gadam un ar to saistītās šķelšanās

Galvenie latviešu baptistu konvencionalizāciju un ar to saistīto teoloģisko liberalizāciju veicinošie faktori:

- sociāli faktori;

Kā Amerikas denomināciju veidošanās analīzei veltītā grāmatā raksta reliģijpētnieki Rodžers Finke (Roger Finke) un Rodnijs Stārks (Rodney Stark),

"līdz ar materiālās nodrošinātības pieaugumu un augstāka sociālā stāvokļa sasniegšanu kādā grupā citpasaulīgumu, kas sevi izsaka kā spriedzes pilnas attiecības ar apkārtējo sociālo vidi, sāk aizvien vairāk uztvert kā dārgi maksājošu parādību. Garīdzniekiem maksa par palikšanu augstas spriedzes sektā, ir īpaši augsta. Viņi bieži saņem mazāku atalgojumu un mazāku apkārtējās sabiedrības respektu nekā viņu amatbrāļi tradicionālajās denominācijās (*mainline denominations*, angļu val.) ... Rezultātā labu izglītību guvušie garīdznieki un bagātākie viņu draudžu locekļi ir pirmie, kas atbalsta spriedzes mazināšanu ar apkārtējo kultūrvidi."³⁶⁴

Salīdzinoši liberālākie ASV Ziemeļu baptisti gadsimta sākumā bija bagātāki par Dienvidu baptistiem — 1906. gadā Ziemeļu baptistu konvencijas īpašumu vērtība vairāk kā divas reizes pārsniedza Dienvidu baptistu konvencijas īpašumu kopvērtību par spīti tam, ka Ziemeļu baptistiem bija uz pusi mazāks draudžu locekļu skaits.³⁶⁵

Arī pirmās Latvijas republikas laikā daudzi baptisti pamazām sāka ieņemt augstāku stāvokli sabiedrībā. Jau pirms Pirmā pasaules kara vairāki baptisti darbojušies pašvaldībās — mācītājs Jānis Aleksandrs Freijs bija Rīgas pilsētas domnieks, grāmatizdevējs un draudžu darbinieks Teodors Antmanis un diriģents Jānis Emka bija Ventspils pilsētas domnieki, Sīmanis Rūje — Liepājas pilsētas domnieks.³⁶⁶ Pamazām pieauga baptistu finansiālā rošība — 1882. gadā Rīgas baptisti nodibināja Rīgas Krāšanas un aizdošanas biedrību, kas uzskatāma par pirmo latviešu sīkkredīta iestādi Rīgā, draudžu darbinieks Mārtiņš Morgenšteins bija pazīstams kā kuģu būvētājs — viņa Ventspilī 1891. gadā uzbūvētais kuģis ir viens no diviem pirmajiem Krievijas impērijā būvētajiem četrmastu būvētajiem.³⁶⁷ Latvijas republikas laikā valsts un pašvaldību institūciju darbā iesaistīto,

³⁶⁴ Finke R., Stark R. *The Churching of America, 1776-1990.* - p.169-170.

³⁶⁵ Turpat. - 172.-173.lpp.

³⁶⁶ Tervits J. *Baptisti valsts, pašvaldības un sabiedriskās institūcijās.* Izdales materiāls LBDS kongresa "Baptisti un sabiedrība" (12.03.99.) laikā (lappuses nav numurētas).

³⁶⁷ Turpat.

kā arī finansu un ekonomikas sfērā panākumus sasniegušo baptistu skaits pieauga: draudžu darbinieks Artūrs Dinbergs 1920. Gadā dibināja gumijas fabriku "Vaķonis", mācītājs Evalds Rimbenieks bija 3. un 4. Saeimas deputāts, Liepājas pilsētas galva (1922-1928, 1934-1940) un finansu ministrs (1934.g.), Jānis Jirgensons — Aizputes pilsētas galva.³⁶⁸ Pārtikušajai sabiedrības daļai pieskaitāms J.A.Freijs, kas baptistu savienības nama celtniecības fondā varēja iemaksāt 8000 latu.³⁶⁹ Viņš vēl pirms 1. Pasaules kara bija nodarbojies ar izdevējdarbību. Šis bija to baptistu slānis, kuri bija izgājuši ārpus iepriekš aprakstītās noslēgtās reliģiskās subkultūras, un aicināja uz šādu soli arī citus. 1922. gadā J.Kronlīns rakstīja: "Mūsu pienākums ir ne tikai lūgt. Arī mums ir uzticēti pienākumi nevien pret sevi, bet arī pret visu sabiedrību un zemi, kurā kustamies."³⁷⁰ Viņa sacītajā jaušama vēršanās pret atmodas kustību vienpusīgo, individualizēto dievbijību. J.A.Freja skatījumu mācītājs Fridrihs Čukurs formulē sekojoši:

"Dr. Freija mācīto kristīgās dzīves virzienu var raksturot kā tādu, kas ticīgumu un dievbērību saprot ne tikai kā lūgšanu, svētīšanās, visādas "svaidīšanas", cīnīšanās un dažādas "piepildīšanas" dzīvi, bet galvenā kārtā kā krietnu praktisku dzīvi, kas uzrāda patiesīgumu, tuvākmīlestību, labdarību, sociālo taisnību, kristīgu sabiedrisku uzplaukumu."³⁷¹

Pamazām sāka mazināties baptistu morālais rigorisms — vietām, piemēram, bija vērojama atkāpšanās no prakses pilnīgi atturēties no alkohola lietošanas. Mācītājs Mārtiņš Avotiņš atceras, ka divdesmitajos gados "Pampāļu baptisti izslavēti kā alus brūvētāji un dzērāji."³⁷²

■ akadēmiska teoloģiskā izglītība;

Šis faktors ir saistīts ar iepriekšējo un tā izraisītas metamorfozes var vērot daudzviet pasaulē. Viens no piemēriem ir cits radikālās Reformācijas atzars — Nīderlandes menonīti. 1811. gadā viņi nodibināja Ģenerālpadomi, kuras viens no uzdevumiem bija rūpēties par to, lai menonītu garīdzniecība iegūtu universitātes līmeņa izglītību. Mācīties gribētāji saņēma atbalstu mācībām Amsterdamas universitātes Teoloģijas fakultātē un menonītu seminārā. Pēc 1880. gada liberālisms kļuva par nozīmīgu virzienu holandiešu protestantu, arī menonītu, aprindās.³⁷³ Līdzīgus procesus var iezīmēt arī baptistu vēsturē. Baptistu denomināciju demokrātiskā struktūra atstāj lielu varu lokālo draudžu rokās un līdz ar to denomināciju vadība ir spiesta rēķināties ar draudžu locekļu viedokli. Tas palēnina liberalizācijas procesu. Raksturīgs piemērs tam ir ASV Dienvidu baptisti —

³⁶⁸ Turpat.

³⁶⁹ Čukurs F., Ekšteins R., Mēters A., red. Dzīvības ceļš. - ASV: Amerikas latviešu baptistu apvienība, 1960. - 53.lpp.

³⁷⁰ Kronlīns J. Mūsu pilsoniskais pienākums // Kristīgā Balss. 1922. - Nr. 23. - 513.lpp.

³⁷¹ Čukurs F. Dr. J.A.Freijs kā kristīga personība // Rīta Stari. - 1937. - Nr. 9. - 260.lpp.

³⁷² Tervits J., sast. Darbīgs mūžs. - Rīga: 1986. - 15.lpp. (mašīnraksta izdevums)

³⁷³ Hamilton A., Visser P., ed. From Martyr to Muppy. Amsterdam: Amsterdam University Press, 1994. - p.46.

lielākā no ASV baptistu denominācijām.³⁷⁴ Dienvidu baptisti, lai arī savstarpēju strīdu plosīti, arī šobrīd ir saglabājuši konservatīvismu.

Pirmais latviešu baptists, kas ieguva vidējo teoloģisko izglītību, bija Indriķis Eidemanis, kas no 1885.-1889. gadam mācījās Hamburgas baptistu garīgajā seminārā.³⁷⁵ Kopumā jāatzīst, ka latviešu baptistu draudžu darbinieki galvenokārt tika sagatavoti Bībelesursos (pirmie kursi, kuri ilga vienu mēnesi un tika saukti par "Misiones skolu", tika sarīkoti 1876. gadā), kuri nebija akadēmiski orientēti. Agrīnie baptistu sludinātāji vairāk runāja personīga pārdzīvojuma motivēti.³⁷⁶ Pēc kara latviešu baptisti izveidoja semināru Rīgā (1922-1940), daļa tā absolventu turpināja studijas ārzemēs, Piemēram, Rūdolfs Ekšteins papildus mācījās Bristoles baptistu koledžā (Lielbritānijā), Pauls Pelčers studēja Ņūtonas teoloģijas institūtā (ASV), Jona Inkenass — Ņūtonas teoloģijas institūtā un Čikāgas universitātē, Ādolfs Klaupiks — Bostonas universitātē un Ņūtonas teoloģijas institūtā, Augusts Šverns — Roudenas koledžā un Līdsas un Londonas universitātēs.³⁷⁷

ASV Ziemeļu baptistu dibinātā Čikāgas universitāte bija pazīstama ar savu radikālismu, kas izsauca amerikāņu fundamentālistu nepatiku — viņi sauca to par sātānisku institūciju, kura izplatot ateismu, racionālismu un materiālismu.³⁷⁸ Britu baptistu Roudenas koledža jau pirms Pirmā pasaules kara bija pazīstama ar brīvdomību, kura bija veicinājuši tādi tur darbojošies teologi, kā Viljams Blumfīlds (William Blomfield) un Vīlers Robinsons (Wheeler Robinson), kuri iestājās par modernās teoloģijas atziņu integrāciju draudžu dzīvē.³⁷⁹ Tās bija atziņas, kuru ietekmē veidojās studentu (tātad arī latviešu jauno teologu) teoloģiskie priekšstati. Arī daži no tiem Latvijas baptistu semināra absolventiem, kuriem nebija bijusi iespēja studēt ārzemēs, bija atvērti modernai teoloģijai. Viņu vidū bija vēlākais baptistu bīskaps Pēteris Egle, par kuru viņa rakstu un svētrunu krājuma ievadā J.Tervits saka, ka "iegūtās plašās zināšanas virzīja P.Egli evaņģēliskā liberālisma virzienā."³⁸⁰

Valdošā konservatīvā noskaņa apgrūtināja jauno ideju tiešu un atklātu integrāciju, tomēr jaunu uzskatu aizmetņi bija jaušami. Piemēram, reliģiskais un sabiedriskais darbinieks Evalds Rimbenieks "Kristīgajā Balsī" publicēja rakstu par "sociālā evaņģēlija" sludinātāju Valteru Raušenbušu (Walter Rauschenbusch), kurš pazīstams kā teologs, kas daudz uzmanības veltījis reliģisko un sabiedrisko jautājumu kopsakarībai, novēršoties no individuālistiski orientētā

³⁷⁴ Finke R., Stark R. *The Churching of America, 1776-1990.* - p.173.

³⁷⁵ Tervits J. *Latvijas Baptistu Draudžu Savienības draudzes pašreiz.* - 136.lpp.

³⁷⁶ Čukurs F., Ekšteins R., Mēters A., red. *Dzīvības ceļš.* - 64.-65.lpp.

³⁷⁷ Turpat. - 67.-68.lpp.

³⁷⁸ Finke R., Stark R. *The Churching of America, 1776-1990.* - p.172.

³⁷⁹ Sellers I. *Our Heritage: The Baptists of Yorkshire, Lancashire and Cheshire, 1647-1987.* - Leeds: The Yorkshire Baptist Association, The Lancashire and Cheshire Baptist Association, 1987. - p.79.

³⁸⁰ *Godības ceļš.* Rīga: Amnis, 1999. - 5.lpp.

evanģelikālisma.³⁸¹ Ārzemēs pabijušajiem latviešu baptistu mācītājiem nācās saskarties ar liberālās teoloģijas ietekmi Amerikas un Rietumeiropas baptistu aprindās. Daļai no viņiem tas bija jaunu apvārsņu apzināšanas laiks, kas veda pie līdzšinējo uzskatu pārvērtēšanas³⁸², bet citiem bija šoka pārdzīvojums, kas izraisīja negatīvu reakciju. Kārlis Zingers, kurš vēlāk pēckara gados pēc izceļošanas no Latvijas vadīja fundamentālistiski orientētu misijas organizāciju, pameta pat teoloģiski konservatīvo britu Sperdžena koledžu — "Es pabiju Sperdžena koledžā dažas nedēļas, tomēr es nespēju tur palikt dažu liberālo mācību, studentu smēķēšanas un viņu pasaulīgās uzvedības dēļ."³⁸³ K.Zingers tā raksturo pirmās savienības vadoni Dr. J.Freiju:

"Viņš vairākas reizes viesojās Savienotajās Valstīs. Diemžēl lielākā daļa no draugiem, kurus viņš ieguva Amerikā, bija no liberālās Ziemeļu Baptistu Savienības. Kādu laiku vēlāk Dr. S.Kamings un citi ļoti liberālās Relandas Baptistu universitātes (Kalifornijā) pārstāvji ieradās Latvijā un piešķīra mācītājam Freijam teoloģijas goda doktora grādu. Mēs nesakām, ka Dr. Freijs bija modernists, taču lielākā daļa no viņa draugiem Amerikā bija liberāli."³⁸⁴

K.Zingers pārmet līdz galam vārdā nenosauktam A.K. (tas varētu būt vēlākais "Kristīgās Balss" redaktors un Pasaules Baptistu savienības darbinieks Ādolfs Klaupiks), ka viņš pēc mācībām Ziemeļu baptistu seminārā esot atbraucis kā "cits cilvēks", zaudējis "garīgumu".³⁸⁵ Atskārsme, ka daudzi ārzemju baptisti ir liberāli, ļoti sāpīgi skāra V.Fetleru, kurš Amerikas ceļojuma laikā izlasīja teologa Viljama Klarka (William Clarke) "Sixty Years With the Bible". Vēlāk V.Fetlers rakstīja par saviem pārdzīvojumiem:

"Ap diviem vai trijiem naktī es pabeidzu lasīt grāmatu. Lasot lappusi pēc lappuses man atkārtoti vajadzēja apstāties. Jūs būtu redzējuši mani uz ceļiem atkal un atkal, dažbrīd pat izstiepjoties Dieva priekšā. Es saucu uz Dievu: "Vai ir iespējams, ka šo grāmatu ir sarakstījis kāds, kas sauc sevi par baptistu?"³⁸⁶

Tas likumsakarīgi veicināja V.Fetlera un viņa ultrakonservatīvo domubiedru pieķeršanos fundamentālismam un ar to saistītajai svētošanas kustībai, kas izpaudās aizdomīgumā pret Pirmās baptistu savienības kontaktiem ar ASV Ziemeļu baptistiem. "Kristīgā Vēstneša" publicētajās ziņās par draudžu dzīvi ārzemēs regulāri izskanēja nepatika pret šī baptistu atzara liberālismu. 1924. gadā

³⁸¹ Rimbenieks E. Valters Raušenbušs // Kristīgā Balss. - 1932. - Nr. 22. - 330.-331.lpp.

³⁸² Šobrīd ASV dzīvojošais baptistu mācītājs Augusts Šverns, piemēram, raksta par savām teoloģijas studijām: "Daža autoritāte pazaudēja savu ticamību. Jutos, ka man ir tiesības izaicināt katru autoritāti vai tradīciju un izpētīt viņas ticamību. Tā, pašam nezinot, biju iekļuvis liberālisma frontē." (A.Šverna vēstule V.Tēraudkalnam. - 1998. gada 3. maijā)

³⁸³ Singer C.W. From Childhood to Old Age: Stories Old and New. - Los Angeles: The International Refugee Mission, 1986. - p.76.

³⁸⁴ Turpat. - 48.lpp.

³⁸⁵ Turpat. - 81.-83.lpp.

³⁸⁶ Fetler W. How I Discovered Modernism Among American Baptists and Why I Founded the Russian Missionary Society. - Chicago: The Russian Missionary Society, 1924.- p.12.

V.Fetlera izdevums rakstīja, ka "Ziemeļu savienības priekšgalā esot cilvēki, kuri akceptē no Vācijas nākušo liberālo teoloģiju".³⁸⁷ Citā numurā, kritizējot Amerikas baptistu ārzemju misijas biedrību, jo tā izsūtot "uz pagānu zemēm arī pilnīgi neatgrieztus misionārus, kuri netic Kristus dievībai", žurnāla veidotāji nekavējas piebilst, ka tās vadītājs Dr. Franklins ir viesojies arī Rīgā.³⁸⁸ 1925. gadā amerikāņu fundamentālisti neveiksmīgi mēģināja panākt doktrināras pārbaudes ieviešanu attiecībā uz misionāra amata kandidātiem. Jau iepriekš fundamentālisti mēģināja panākt, lai visa Ziemeļu baptistu konvencija akceptētu ticības apliecību, kurā būtu ietvertas piecas dogmas (Bībeles inspirācija un nemaldība, Kristus dievišķīgums un piedzimšana no jaunavas, vietnieciskais Kristus upuris, burtiska Kristus augšāmcelšanās, viņa atkalatnākšana), kuras ultrakonservatīvais spārns uzskatīja par kristietības pamatpatiesībām. Šie centieni izgāzās un sakāve sekmēja fundamentālistu atdalīšanos no Ziemeļu baptistu konvencijas, kā arī stratēģijas maiņu, jo fundamentālisti pārorientējās uz idejisku cīņu no ārpuses.³⁸⁹ V.Fetlers, būdams Amerikā, piedalījās fundamentālistu sanāksmēs kopīgi ar F.Norisu — vienu no kareivīgākajiem teoloģiskā modernisma pretiniekiem.³⁹⁰ F.Noriss bija Dienvidu baptists, kuru Teksasas baptistu konvencija par nemitīgo konvencijas kritizēšanu (F.Norisa skatījumā konvencija kapitulējusi modernismam) izslēdza.

Latvijas baptisma konvencionalizācijas procesam ritot savu gaitu, reliģiskā entuziasma izpausmes daļā baptistu draudžu locekļu mazinājās. Atmosferas kustības piekritēji šo tendenci raksturoja sekojoši: "pasaule ar saviem iespaidiem laužas iekšā draudzēs un ļaužu sirdīs, tās saindējama ar pasaulīguma un vienaldzības indi."³⁹¹ Draudzēs neizbēgami pastiprinājās spriedze, kura veda pie šķelšanās. Kā, rakstot Amerikas kontekstā, secina reliģijpētnieki Rodnijs Stārks un Viljams Beinbridžs,

"Reliģiskas šķelšanās ir neizbēgamas. Tā kā nevienlīdzība ir fundamentāla organizētās cilvēces dzīves iezīme, vienmēr pastāvēs stiprs pieprasījums gan pēc pasaulīgām gan citpasaulīgām ticībām. Neviena reliģiska grupa vienlaikus nevar būt reizē sekta un baznīca — tā nevar godināt savus ietekmīgos locekļus par to, ka tie tikuši pie nelielam skaitam pieejamām garīgām balvām un reizē aicināt dzīties pēc šo balvu aizstājējiem."³⁹²

Šis konstatējums ir papildījies arī latviešu baptistu vēsturē — no 1926. gada līdz 1934. gadam Latvijas baptisti bija sašķēlušies divās savienībās. Šķelšanos sekmēja ne tikai iepriekš minētie faktori, bet arī spēcīgu un atšķirīgu personību, piemēram, mācītāju V.Fetlera un P.Lauberta, sadure, kā arī valsts pieņemtais likums par baptistu draudzēm. LBDS vadība centās

³⁸⁷ Amerikāņu Bībeles baptistu sabiedrība un ziemeļu baptistu kongress // Kristīgs Vēstnesis. - 1924. - Nr. 12. - 180.lpp.

³⁸⁸ Cīņa starp Bībeles ticīgajiem un modernistiem Amerikā // Kristīgs Vēstnesis. - 1925. - Nr. 12. - 234.lpp.

³⁸⁹ Ellingsen M. The Evangelical Movement: Growth, Impact, Controversy, Dialog. - p.87-89.

³⁹⁰ Par sanākumi Čikāgā 1925.g. skat.: Miezijs J. Atpakaļ pie Bībeles // Kristīgs Vēstnesis. - 1925.- Nr. 4. - 68.lpp.

³⁹¹ Tarziers R. Garīga atmoda Liepājā. // Kristīgs Vēstnesis. - 1933. - Nr. 4/5. - 63.lpp.

centralizēt draudžu darbu un protestēja pret ārpus baptistu savienības esošu draudžu reģistrēšanu un norādīja uz to pentakostisko raksturu. 1925. gadā LBDS vadības parakstītā vēstulē ministru prezidentam teikts:

"Šo pulciņu locekļu vairumu sastādošie vasarsvētku kustības ļaudis gan paturējuši baptistu vārdu, bet nav padoti savienības padomes uzraudzībai un ar savu darbību met ēnu uz visām baptistu draudzēm. Baptistu savienības padome nekā nevēlas ierobežot jaunu garīgu pulciņu nodibināšanos, bet noteikti protestē, ka šo Baptistu savienības vadībai nepadotie pulciņi tiek reģistrēti kā baptistu draudzes."³⁹³

Kā pirmā ārpus LBDS tika reģistrēta vecākā, 1863. gadā dibinātā Liepājas baptistu draudze - Liepājas Otrā draudze, kura vēl 1924. gada sākumā bija LBDS sastāvā, bet tad LBDS padome to izslēdza no LBDS.³⁹⁴ Šī akcijas pretinieki to skaidroja kā LBDS Padomes tiekšanos pēc varas un vērsās pret augošo centralizāciju ar argumentu, ka

"baptisti nekad un nekur nav gribējuši centralizētu baznīcu, bet par visu organizāciju pamatu uzskata draudzi, kā tas ir arī pēc Svētajiem Rakstiem. Un draudzes ir brīvas garīgas vienības, kuras var piederēt kādā kopējā draudžu savienībā un var arī nepiederēt; bet nekāds centrs, nekāds kongress nedrīkst diktēt draudzēm priekšā savu gribu, bet var sniegt tikai padomus un iespaidot tikai morāliski ar savu garīgo spēku."³⁹⁵

Konflikts noveda pie Otrās baptistu draudžu savienības (OBDS) izveides 1926. gadā par spīti vecākās savienības centieniem ar valsts likumu spēku izvairīties no divu baptistu savienību eksistences.³⁹⁶ LBDS 1927. gada pārskatā lasāms - "zaudējumiem jāpieskaita arī tas mūsu draudžu skaidrības darbs, kas kļuva jo iespējams ar jauno baptistu likumu. Vienas draudžu savienības vietā nu varēja nodibināties vairākas un tas arī tika darīts."³⁹⁷ 1926. gadā J.A.Freijs un J.Kronlīns parakstīja vēstuli iekšlietu ministram, kurā teikts: "Ar šādu likuma pantu, kurš atļauj pat neaprobežotu skaitu savienību, būtu iznīcināts baptistu centrālais orgāns, kāds pastāv Latvijā katrai baznīcai; draudzes tiktu sašķeltas un lietas tā sarežģītas, ka pat valdības iestādēm vajadzības gadījumā nebūtu iespējams dabūt skaidrību baptistu lietās."³⁹⁸ Savukārt Garīgo lietu pārvalde

³⁹² Stark R., Bainbridge W. The Future of Religion. - p.184.

³⁹³ LVVA - 1370.f. - 1.a. - 751.l. - 56.lp.

³⁹⁴ Laudams J., Kurcītis J., Fetlers V., Bormanis J. Paskaidrojumi baptistu draudžu locekļiem Savienības padomes sūdzības lietā. - Rīga: Derīgu rakstu apgāds, 1926. - 4.-5.lpp.

LBDS E.Rimbenieka personā skaidroja, ka Otrā draudze ir nevis izslēgta, bet konstatēts ka tā vairs nav baptistu draudze. (Turpat. - 10.lpp.)

³⁹⁵ Turpat. - 15.lpp.

³⁹⁶ LBDS 1927. gada kongresā mācītājs A.Mēters ziņoja, ka aizgājušās 18 draudzes, kas sastāda 1/5 daļu draudžu. (LBDS 1927. gada kongresa protokoli. - Rīga: LBDS apgādniecība, 1927. - 9.lpp.)

³⁹⁷ Atskats uz 1927. gadu // Latvijas Baptistu Draudžu savienības un ārzemju latviešu baptistu draudžu 1927. gada pārskats.(sast. J.Kronlīns) - Rīga: LBDS apgāds, 1927. - 31.lpp.

³⁹⁸ LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 751.l. - 33.lp.

norādīja uz vecticībnieku praksi — šīs konfesijas draudzes vieno centrālkomiteja, bet tomēr eksistē arī Grebenščikova draudze, kura atrodas ārpus centrālkomitejas jurisdikcijas.³⁹⁹

Konvencionalizācijas procesam turpinoties, sākās OBDS fragmentācija, kas izteicās kā konflikts ar vasarsvētku draudžu locekļiem un viņu kaismīgākajiem atbalstītājiem OBDS locekļu rindās. Otrās savienības kongresā 1929.g izskan negatīva atsauksmes par Dž.Grēviņu:

"Kā neiepriecinoša parādība ir tā, ka J.Grēviņš, kurš no Amerikas pārceļoja Latvijā, pabalstīts no turienes pentekostu ļaudīm, nav pūlējies sadarboties ar atmodas savienību, kā tas apsolījās sākumā. Viņš izsūta savus darbiniekus un darbinieces pie atmodas ļaudīm, piedāvādams savu laikrakstu un uzaicinādams tos pievienoties viņa darbam, bet aizmirst strādāt starp neatgrieztajiem, kuru Latvijā ir tik ļoti daudz. Viņš atvēra Jelgavā un citur sapulces, paralēli ar atmodas draudzēm. Ja viņam neveicās starp neatgrieztajiem un Svēto Garu saņēmumiem, tad viņam derētu grozīt darbības veidu: nesaukt sliktos vārdos citus Dieva bērnus un nepieļaut lielu kliegšanu savās sapulcēs, un tā neatbaidīt ļaudis."⁴⁰⁰

Tajā pašā kongresā ar referātu uzstājās mācītājs Augusts Krauze, nosodot pārmērīgu emocionalitāti vasarsvētku draudžu dievkalpojumos un norādot uz šaubām par sava pārdzīvojuma autentiskumu, kādas radās daļā šo dievkalpojumu apmeklētāju, kuri agrāk bija uzskatījuši, ka OBDS draudzēs saņemtā Gara kristība ir īsta. A.Krauze minēja faktu, ka pat Jānis Bormanis (1889-1976) Aucē uzsācis Dž.Grēviņa sapulcēm paralēlus dievkalpojumus.⁴⁰¹ Kongresā tika nosodīta no Vācijas ieceļojušā Emīla Meijera mācība par dziedināšanu. J. Bormanis bija atļāvis viņam sludināt savā draudzē vairākus mēnešus, bet tad norobežojies no viņa darbības. Kongress pat pieņēma rezolūciju, kurā teikts:

"Pēdējā laikā nevien Eiropā vispārīgi, bet arī Latvijā ieviesušās un tiek ievestas vienmēr vairāk maldu mācības, tāpēc kongress ieteic draudzēm būt nomodā un studēt Bībeli un noteikti novērsties no visiem nepareizu mācību mācītājiem un viņu mācību atbalstītājiem."⁴⁰²

Žurnālā "Atmoda" parādījās kritiski izteikumi: "'valodu" un "tulkošanas" dāvanas nav liecības par viņu lietotāju īpašu svētumu, jo starp tiem rodas ne mazāk atkritušo, kā starp citiem. Tās nav arī Dieva "lielā spēka" iemājošanas pazīmes, bet gan mīlīga rasa un palīdzība vājiem."⁴⁰³ Uz jautājumu, vai "valodās" runāšana ir vienīgā Svētā Gara kristības saņemšanu apliecinoša zīme, redakcija atbild noliedzoši: "Mācība, ka vismaz pie Svētā Gara saņemšanas kaut arī vienreiz dzīvē,

³⁹⁹ Laudams J., Kurcītis J., Fetlers V., Bormanis J. Paskaidrojumi baptistu draudžu locekļiem Savienības padomes sūdzības lietā. - 9.lpp.

⁴⁰⁰ Otrās baptistu draudžu savienības kongress // Atmoda. - 1929. - Nr. 7. - 103.lpp.

⁴⁰¹ Krauze A. Maldu mācības mūsu dienās // Atmoda. - 1929. - Nr. 9. - 140.-141.lpp.; Auces baptistu draudze organizēta 1929. gadā pēc tam, kad J.Bormanis Rīgā kristīja 5 Auces iedzīvotājus (Tervits J. Latvijas Baptistu Draudžu Savienības draudzes pašreiz. - 30.lpp.).

⁴⁰² Otrās baptistu draudžu savienības kongress // Atmoda. - 1929. - Nr. 8. - 120.lpp.

būtu jāizrunā dažas nesaprotamas skaņas, nedibinās uz Svētajiem Rakstiem."⁴⁰⁴ Cīņā pret pentakostisma iespaidu tika izmantots vasarsvētku draudžu aprindās pazīstams "ierocis" — "pravieša" dāvana. Lūk, viens no it kā Dieva vārdā rakstītiem tekstiem:

"Mani bērniņi, nedzenaties pēc svešām valodām, jo tās tik ir priekš neticīgajiem, bet dzenaties uz to, ka jūs variet mācīt praviešu garā. Nepielīdziniet pirmos Vasaras svētkus, kad mani mācekļi saņēma spēku ar uguns kristību un valodas. Tas notika tamdēļ, ka tur visi bija neticīgi, kuri neticēja uz Mani, kā viņu Mesiju..."⁴⁰⁵

Spilgta epizode OBDS fragmentācijā bija mācītāja J.Bormaņa un viņa piekritēju aiziešana no baptisma, par ko tuvāk stāstīts 4.3. apakšnodaļā. Fragmentācijas procesā izveidojušos ticīgo grupu klasifikācijā reizēm neorientējās arī valsts ierēdņi. Piemēram, 1935. gadā Ventspils apriņķa priekšnieks Garīgo lietu pārvaldei ziņoja, ka Ventspilī darbojas trīs uzskatos atšķirīgas baptistu draudzes — tā sauktā Lielā draudze, Tabora draudze un Betānijas draudze.⁴⁰⁶ Patiesībā baptistu denominācijai piederēja divas draudzes (pirmā organizēta 1861. gadā, Tabora draudze dibināta 1925. gadā).⁴⁰⁷ Reliģiskā apvienības "Betānija" apmēram 25 locekļi bija pentakosti (ziņojumā teikts, ka tie pārstāv pentakostu novirzienu baptismā). Draudžu diferenciacija saglabājās arī pēc 1934. gada, kad baptisti atkal apvienojās vienā savienībā. Daļa OBDS draudžu nelikvidējās, bet pārgāja LBDS kā atsevišķas vienības. Tāda bija, piemēram, Jelgavas Atmodas draudze, kuru no 1927.-1942. gadam vadīja mācītājs Kārlis Zingers.⁴⁰⁸ OBDS apvienojoties ar LBDS, Atmodas draudze sākotnēji apvienojās ar otru — senāko Jelgavas baptistu draudzi, bet domstarpību dēļ atkal atdalījās.⁴⁰⁹

4.2. Atmodas kustības strāvojumi Latvijas baptismā divdesmito gadu sākumā.

Sociālpolitiskās pārmaiņas kā atmodas un svētošanas kustību izplatības katalizators.

Reliģiskā entuziasma uzplūdi, kurus paši to sajūsminātie līdzdalībnieki sauca par atmodu, vērojami divdesmito gadu sākumā, kas Latvijai ekonomiski bija grūts periods, jo bija jūtamas kara sekas. Karš bija dezorganizējis Latvijas rūpniecību. Masveidā izputēja sīkie rūpniecības un tirdzniecības uzņēmumi, bija samazinājies iedzīvotāju skaits. Ja 1914. gadā Latvijā bija 2,6 miljoni iedzīvotāju, tad 1920. gadā bija palikuši 1,6 miljoni.⁴¹⁰ 1910. gadā Latvijā bija 782 rūpniecības uzņēmumi, kas nodarbināja 93343 strādniekus, 1922. gadā nodarbināto skaits bija 1/3 daļa no tā,

⁴⁰³ Krauze A. Valodu un tulkošanas dāvanu saturs un mērķis // *Atmoda*. - 1929. - Nr. 3. - 44.lpp.

⁴⁰⁴ Lielī jautājumi // *Atmoda*. - 1929. - Nr. 8. - 127.lpp.

⁴⁰⁵ Paliect Manā mīlestībā // *Atmoda*. - 1930. - Nr. 10. - 150.lpp.

⁴⁰⁶ LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 2552.l. - 51.lp.

⁴⁰⁷ Tervits J. Latvijas Baptistu Draudžu Savienības draudzes pašreiz. - 110.lpp.

⁴⁰⁸ Kristīgs Draugs. - 1997. - Nr. 1. - 20.lpp.

⁴⁰⁹ Singer C.W. From Childhood to Old Age: Stories Old and New. - p.78-81.

kas bija 1910. gadā. Situāciju pasliktināja ekonomiskā depresija, kas iestājās 1920. gadā.⁴¹¹ Pēc kara Rīgā masveidā atgriezās bēgļi, bet rūpniecības un transporta atjaunošana norisinājās lēnām. 1922.-1924. gadā bezdarbs Rīgā sasniedza augstāko līmeni (no 1922. gada 1. janvāra līdz 1924. gada 1.jūlijam Rīgā darba biržā bija reģistrēti 28187 bezdarbnieki), bet pēc tam lēnām samazinājās.⁴¹² Balstoties uz šiem un citiem datiem, vēsturnieks E.Andersons uzskata, ka Latvija bija karā visvairāk cietusī Baltijas valsts, kura kopumā zaudēja vērtības apmēram 1281 miljonu rubļu vērtībā.⁴¹³

Uz sociāli - ekonomiskajiem cēloņiem reliģiskā entuziasma viļņa izraisīšanā netieši norāda paši atmodas līdzdalībnieki. Baptistu mācītājs Pauls Odiņš 1982. gadā ASV stāstīja: "Faktiskais atmodas iesākums bija 1918. gadā. Latviešu tauta bija daudz cietusi no Pirmā pasaules kara, jo gandrīz viena trešā daļa bija noslaucīta no zemes virsas un daudzi aizgāja bojā Krievijā. Bija ļaudis, kuri lūdza Dievu un kaut ko piedzīvoja, ko viņi paši nemaz nevarēja izskaidrot. Šis piedzīvojums izteicās slāpēs pēc Dieva un pēc Viņa Vārda."⁴¹⁴ Ekonomisko apstākļu saistību ar reliģiskā entuziasma uzplūdiem var vērot jau pieminētās Velsas atmodas laikā — 20.g.s sākuma Velsā valdīja ekonomiskā depresija, kura veicināja bezdarbnieku skaita pieaugumu.⁴¹⁵ R.Stārks un R.Finke, analizējot atmodas Amerikas, piekrīt pētnieka Timoteja Smita (Timothy Smith) viedoklim, ka atmodas pamatā nav spontānas dabas, bet gan tās ir garīdzniecības iepriekš izplānoti draudžu dzīves atjaunošanu veicinoši sērijveida pasākumi.⁴¹⁶ Divdesmito gadu atmoda Latvijā nav iekļaujama šajā shēmā, jo nav vēsturisku liecību, ka tās sākumi būtu organizatoriski plānoti.

Vācijā dzīvojošais latviešu baptistu mācītājs Andrejs Brūvers šo uzplūdu sākumu saista ar Jāņa Skrabas vadītās Līderē (Madonas apkārtnē) dzīvojošo baptistu grupas aktivitātēm 1918. gadā. Šī grupa formāli skaitījās pie Rīgas Mateja draudzes. Ticīgie esot pulcējušies katru vakaru uz lūgšanām un viņu dedzība skārusi arī citas ticīgo grupas. Līderes grupas locekļu skaits īsā laikā pārsniedza simtu.⁴¹⁷ Atmoda no Vidzemes laukiem pārmetās uz Cēsīm, Valmieru, Limbažiem, Smilteni un skāra arī Rīgu un Liepāju.⁴¹⁸ H.Redīns atmodas sākumu tēlo sekojoši: "Kara laikā grūtos apstākļos daži mūsu brāļi Vidzemē pulcējās kopā uz lūgšanām. Pēc kāda laika tas Kungs viņu sapulcē vairākiem lūdzējiem pasniedza Gara dāvanas, kādas pēdējos gadu desmitos bija neparastas — praviešu mācību, garā dziedāšanu, valodas ar tulkojumiem, dziedināšanām u.c."⁴¹⁹ Emocionālo pārdzīvojumu ielikšana atbilstošā doktrinārā "nišā" notika ārēju impulsu iespaidā.

⁴¹⁰ Aizsilnieks A. Latvijas saimniecības vēsture 1914-1945. - Stokholma: Daugava, 1968. - 164.lpp.

⁴¹¹ Turpat. - 228.lpp.

⁴¹² Drīzulis A., atb. red. Rīga sociālisma laikmetā. 1917-1975. - Rīga: Zinātne, 1980. - 93.lpp.

⁴¹³ Andersons E. Latvija vēsture 1914-1920. - Stokholma: Daugava, 1967. - 583.lpp.

⁴¹⁴ Brūvers A. Baptistu draudžu izcelšanās Latvijā. - 190.lpp.

⁴¹⁵ Worsfold J.E. The Origins of the Apostolic Church in Great Britain. - p.4.

⁴¹⁶ Finke R., Stark R. The Churching of America 1776-1990. - p.87-88.

⁴¹⁷ Brūvers A. Baptistu draudžu izcelšanās Latvijā. - Mīnsterē: autora izdevums, 1986. - 136.lpp.

⁴¹⁸ Garīga atmoda // Draugs. - 1920. - Nr. 1. - 6.lpp.

J.Skraba 1933. gadā Liepājas Otrās baptistu draudzes dievkalpojumā teicis sekojošo: "Mēs lūdzām Dievu, bet mēs nezinājām, ka vajadzētu lūgt pēc Svētā Gara kristības. Kādu dienu sastapu kādu brāli, kas mani paskubināja lūgt pēc Svētā Gara."⁴²⁰ Atmosdas aktīvistu leksikā dominēja no Bībeles ņemtā "vēlīnā lietus" metafora⁴²¹, kura raksturīga līdzīgām kustībām citur pasaulē. Šo metaforu bieži lietoja pirmie pentakosti, un tās pamatā ir teoloģiska tēze par to, ka agrīnam lietum (Jaunajā derībā aprakstītā Svētā Gara izliešanās Vasarsvētkos) seko vēlīnais lietus — vasarsvētku kustība. Daži doktrīnas proponenti (piemēram, Veslijs Mailends) pat apgalvoja, ka nokrišņu daudzuma pieaugums 19.gs. beigū Palestīnā apstiprina šīs tēzes pareizību un rāda, ka pasaules gals ir tuvu.⁴²²

Atmodas sākumi uzskatāmi par turpinājumu pirmskara svētošanas kustībai. Tas saskatāms jau bēgļu laika latviešu baptistu vadoņu izteikumos, kuriem raksturīgi I.Kargelam un visai svētošanas kustībai iezīmīgie aicinājumi uz lielāku dedzību un vēršanās pret sekularizācijas procesu. Latviešu Baptistu sabiedrības pagaidu padomes priekšnieks J.Kurcīts raksta: "Nav iespējams staigāt pa līdzšinējām vienaldzības un remdenības tekām, jeb tā saucamajiem "zelta vidus ceļiem" - ne svēts ne grēcinieks. Nē, nē! Tikai pa to teku, pa kuru vada Svētais Gars visā patiesībā, mums būs staigāt."⁴²³ J.Dubelzars Pēterburgā iznākušā Krievijas latviešu baptistu izdevumā "Jaunības Vēstnesis" ievietoja rakstu par Svētā Gara kristību. Viņš uzskatīja, ka "Svētā Gara kristība ir notikums, ko katrs ticīgais zin pasacīt, vai tas pie viņa noticis jeb nē."⁴²⁴ Tā bija tālāka konsekvence mācībai, ka ticīgais var pateikt savas atgriešanās stundu un aprakstīt šo piedzīvojumu. J.Dubelzars nenoliedz, ka šim krīzes piedzīvojumam "bieži vien tā apustuļu laikos, kā arī mūsu dienās .. seko līdz garīgās dāvanas, kuras tas Gars pats izdala, kā Viņš grib."⁴²⁵ Viņš neuzsvēra glosolālījas nepieciešamību, bet kā šīs kristības zīmes minēja svētdzīvi un aktīvu evaņģelizācijas praksi. Izdevumā "Jaunības Vēstnesis" atrodams arī H.Redīna raksts "Par garīgās atmodas kustībām", kas ir izvilkums no viņa vēstules vārdā nenosauktam cilvēkam. H.Redīns izsaka savas atbalstu atmodas kustībai, bet arī aicina būt uzmanīgiem: "Zīmes, kas iet šai kustībai līdz, kā pravietošana, valodām runāšana, valodu iztulkošana, dziedināšana, dziedāšana garā, grēku uzrādīšanas un izsūdzēšanas, ir no Svētā Gara. Bet neaizmirstiet, ka bezdievīgais Sauls arī uz īsu brīdi pravietoja un ticīgais Pēteris uz īsu brīdi runāja uz Jēzu ko velns tam lika."⁴²⁶

⁴¹⁹ Redins H. Kāds vārds par Svētā Gara kristību. - 59.lpp.

⁴²⁰ Tarziers R. Garīgā atmoda Liepājā // Kristīgs Vēstnesis. - 1933. - Nr.4-5. - 63.lpp.

⁴²¹ Skat., piem., "Drauga" lasītāja vēstuli, kurā viņš stāsta par ticīgo grupas sapulci Jaunpilī, kurā Dievs esot izlējis "vēlīno lietu" (Garīga atmoda // Draugs. - 1920. - Nr. 5. - 7.lpp.).

⁴²² Dayton D. Theological Roots of Pentecostalism. - p.27.

⁴²³ Kurcīts J. Uz jauno gadu // Jaunais Rīts. - 1918. - Nr. 2. - 9.lpp.

⁴²⁴ Dubelzars J. Svētā Gara kristība // Jaunības Vēstnesis. - 1921. - Nr. 13. - 2.lpp.

⁴²⁵ Turpat. - 4.lpp.

⁴²⁶ Redins H. Par garīgas atmodas kustību // Jaunības Vēstnesis. - 1921. - Nr. 16. - 2.lpp.

No latviešu baptista A.Liepiņa rakstītā iespējams uzzināt par glosolālijas praksi entuziastu sapulcēs —

"kad visa sapulce ir nometusies ceļos lūgšanā, kāds vai kāda no sapulcētiem lielā aizrautībā sāk runāt svešu, dažreiz sevišķi skaisti skanošu valodu. Kad dažas minūtes tā ir runāts, tad tas pats runātājs sacīto tulko latviski. Garā runāšana notiek tāpat, kā valodām, tikai latviski. Piemēram, br. Vēbers tā iesāk: "Tā Kunga Gars man lika jums sacīt sekošo: "Mīļie bērniņi, es jūs tāpēc vēl nevaru tālāk vadīt, ka jūsu sirdīs vēl ir šaubas, mazticība un neticība" u.t."⁴²⁷

Lūgšanu stundas entuziasma pārņemtajās draudzēs notika vairākas reizes nedēļā un bija labi apmeklētas. Entuziasti savu patreizējo garīgo dzīvi nostādīja krasā pretstatā agrākai dzīvei, kuru uzskatīja par remdenu.⁴²⁸ Tāpat kā pirms Pirmā pasaules kara, arī divdesmitajos gados tieksme pēc ekspresīvākas reliģiskās dzīves bija viens no dzēniem, kas motivēja ar baptisma konvencionalizāciju neapmierināto ticīgo daļu uz jauniem krīzes piedzīvojumiem. Tomēr doktrināli reliģiskā entuziasma uzplūdi divdesmito gadu Latvijā vairākumā gadījumu nebija pentakostiski (vismaz, ja par kritēriju uzskata glosolālijas prakses centralitāti). Kā referātā baptistu mācītāju sanāksmē Rīgā, 1968. gadā teica šo notikumu dalībnieks mācītājs Jūlijs Āboliņš, "atmodas sākumā valodas netika liktas pirmajā vietā .. tas notika tikai vēlāk, kad radās atsevišķas vasarsvētku draudzes, kuras valodu jautājumu padarīja par ticības dogmu, uzsverot, ka katram saņemot Svēto Garu obligāti ir jārunā valodām."⁴²⁹ J. Inķis Latvijas baptistu 1920. gada kongresā lasīta referātā vasarsvētku kustību minēja kā negatīvu piemēru tam, kas notiek, kad atmodas kustība ieplūst "neaudzinātās, pie kārtības nepieradinātās masās."⁴³⁰ Pirms šajā nodaļā tālāk aprakstītās šķelšanās baptisti, kuri atradās opozīcijā LBDS vadībai, iebilda pret vasarsvētku kustības apzīmējuma uztiepšanu opozicionāriem, vērtējot to kā mēģinājumu nomelnot opozicionārus valdības priekšā.⁴³¹ Daļa baptistu savienības vadītāju vasarsvētku kustības jēdzienu traktēja atšķirīgi — kā var spriest no mācītāja Pētera Lauberta atmiņām, par vasarsvētku kustības pazīmēm tika uzskatīta glosolālijas prakse un mācība par Svētā Gara kristību.⁴³² Tas bija pārāk aptverošs definējums, kas nenodalīja svētošanas kustību kā protopentakostisku virzienu un nesaskatīja, ka glosolālijas prakse novērota arī agrākos gadsimtos un tāpēc nav uzskatāma par vienīgo vasarsvētku draudžu identitāti veidojošo parādību.

⁴²⁷ Liepiņš A. Garīgais darbs Latvijā // Jaunības Vēstnesis. 1921. - Nr. 10. - 5.lpp.

⁴²⁸ Turpat. - 6.lpp.

⁴²⁹ Brūvers A. Baptistu draudžu izcelšanās Latvijā. - 140.lpp.

⁴³⁰ Inķis J. Garīgā atmoda Latvijas baptistu draudzēs // Draugs. - 1920. - Nr. 4. - 6.lpp.

⁴³¹ Laudams J., Kurcītis J., Fetlers V., Bormanis J. Paskaidrojumi baptistu draudžu locekļiem Savienības padomes sūdzības lietā. - 28.lpp.

⁴³² Lauberts P. Dieva roka manā dzīvē. Liepāja: P.Lauberta apgāds, 1928. - 52.lpp.

Interesantu ieskatu atmodas kustības iekšējā dinamikā sniedz baptistu mācītāja Jāņa Inķa referāts "Garīgā atmoda Latvijas baptistu draudzēs" Latvijas baptistu 1920. gada kongresā (toreiz dēvēts par saeimu) Priekulē. J.Inķis kā argumentu atmodas pozitīvajai ietekmei izvirzīja vairāku Vidzemes draudžu skaitlisko pieaugumu. Lūk, daži no šiem skaitļiem⁴³³:

Līderes draudze — divu gadu laikā pieaugusi no 13 līdz 80 locekļiem;

Saikavas draudze — divu gadu laikā pieaugusi no 12 līdz 30 locekļiem;

Gatartas draudze — pusotra gada laikā pieaugusi no 24 līdz 48 locekļiem;

Cēsu draudze — gada laikā pieaugusi no 15 līdz 48 locekļiem.

Atmodas sākuma laikā kā galvenais reliģisko entuziastu ideju popularizētājs kalpoja 1920. gadā atjaunotais izdevums "'Draugs", kas iznāca vienu gadu. Pēc tam tā vietu ieņēma "Kristīgais Draugs" (redaktori saglabājās tie paši — J.Inķis un J.Bormanis), kam pievienojās arī citi izdevumi ar īsāku vai garāku mūžu. J.Inķis 1921. gadā izceļoja uz Brazīliju un tajā paša gadā pārstāja iznākt arī "Kristīgais Draugs". Tas atkal turpināja ceļu pie lasītāja 1931. gadā, Brazīlijā, kopsaimniecībā "Palma".⁴³⁴ Pirmajā pastāvēšanas gadā (1921.g.) atmodas kustības idejas aktīvi popularizēja arī LBDS oficiozs "Kristīgā Balss", kas bija izveidots apvienojot "Kristīgo Draugu" un "Saucēja balsi" (lai līdzvērtīgi saglabātu tradīcijas, kuras reprezentēja abi likvidētie izdevumi, tika nozīmēti divi redaktori), taču līdz ar redaktora A.Eihmaņa izceļošanu uz Brazīliju viņa vietā nāca J.Rīss (redakcijas darbā iesaistījās arī J.Kronlīns, kuru 1922. gadā LBDS padome apstiprināja par redaktoru) un izdevums mainīja savu ievirzi un kļuva kritiskāks pret atmodas kustības tradīciju.⁴³⁵

"Draugā" regulāri tika publicētas "praviešu mācības" — teksti, kuru pretendēja uz dieviedvesmotībā un saskaņotībā ar Bībeli balstītu autoritāti. Lai akcentētu pēdējo faktoru, dažkārt kopā ar šiem tekstiem, tika pievienotas atsauces uz Bībeli.⁴³⁶ Tekstiem galvenokārt bija vispārīgs, celsmīgs vai didaktisks raksturs, kas ļāva tos dažādi interpretēt un attiecināt uz plašu ikdienas situāciju loku. Jūtams, ka "pravietojumu" autori ir sekojuši Bībeles literārajam stilam — "Mana rocība ir plaša, liela un neaptverama. Visu mācu Pats, gaiši un skaidri runādams. Nevajag man neviena padomnieka."⁴³⁷ Brīžiem atklājas atmodas aktīvistu vēlme ieviest skaidrību haotiskajā, pretrunīgajā atmodas gaitā, kurā pavīdēja arī acīmredzama muļķība un lētticība — "jūs, bērni, arī savukārt labi

⁴³³ Inķis J. Garīgā atmoda Latvijas baptistu draudzēs // Draugs. - 1920. - Nr. 3. - 2.-3.lpp.

⁴³⁴ "Kristīgā Drauga" vēsturi skat.: Ceruks A. Stāsts par Kristīgo Draugu. // 1978. - Nr.6/7. - 9.-18.lpp.

⁴³⁵ Kronlīns J. Kristīgās Balss 50 darba gadi // Kristīgā Balss. - 1979. - Nr. 1. - 7.lpp.

⁴³⁶ Praviešu mācības vārdi, saņemti Vidzemes misionē saimā Rīgā, 25. jūnijā 1920.g. // Draugs. - 1920. - Nr 9. - 2.-5.lpp.

⁴³⁷ Garā staigāšana // Draugs. - 1920. - Nr. 4. - 1.lpp.

darat, kad jūs par šīm kļūdainām parādībām apjautājaties, jo pie šīs lietas ir vajadzīgs daudz mācības dot un saņemt."⁴³⁸

Līdzīgas parādības divdesmito gadu sākumā bija vērojamas arī latviešu baptistu draudzēs Novgorodas guberņā. Latviešu baptistu draudžu vēsture Novgorodas guberņā saaugusi ar latviešu zemnieku izceļošanas kustību uz Krieviju 19.gs. Uz Novgorodas apkārtni zemniekus aicināja K.Valdemārs, kas bija nopircis Derevas un Rabovas muižas, lai dibinātu latviešu koloniju. 1865. un 1866. gadā Derevā apmetās izceļotāji no Latvijas. 1867. gadā iebrauca vēl viena latviešu grupa, kuru vairums bija no Lielzemes. Viņu vidū bija 14 baptisti. Viņi veidoja Novgorodas latviešu baptistu draudžu kodolu.⁴³⁹ Divdesmito gadu sākumā pār Novgorodas latviešu draudzēm pāršalca entuziasma vilnis. Dobrovas draudzē notikušā aculiecinieks K.Spricenieks 1921. gada martā raksta:

"Še parādījās arī Svētā Gara sevišķas pazīšanas zīmes — runāšana svešās valodās, ar tulkošanu, dziedāšana garā .. Vispār Svētais gars darbojās vai nu netieši caur runāto vārdu, tam piedodams sevišķu spēku, sparū, asumu, aicinot grēciniekus pie atgriešanās no grēkiem, jeb atkal pilnīgi ņem kādu cilvēku, viņa miesu, pazemo to pie zemes, bez cilvēka paša līdzdalības ņem viņa valodas orgānus un runā vai nu latviešu valodā jeb kādā gluži svešā ar jeb bez tulkošanas, pie kam no Svētā Gara runātie vārdi no tā paša cilvēka mutes atšķiras balsa un izrunas ziņā — ir skaņāki, noteiktāki, skaidrāki, svinīgi, dievišķīgi, nekā minētais cilvēks parasti mēdz izrunāt."⁴⁴⁰

Vispirms entuziasma vilnis skāra Taboras draudzi un tad pamazām arī citas Novgorodas apkārtnes latviešu baptistu draudzes. Šiem uzplūdiem bija raksturīga arī it kā Gara vadīta publiska draudzes locekļu konkrētu grēku saukšana vārdā, kas izraisīja tikpat atklātas grēksūdzes.⁴⁴¹ Entuziasma uzplūdi veicināja draudzes locekļu skaita pieaugumu. Lūk, 1921. gada statistikas dati par dažām Novgorodas draudzēm: Tabora draudze — gada laikā kristīti 20 cilvēki (1921. gada sākumā — 128. loc.) , Ļubjades dr. — 45 (95), Ļubines — 33 (109), Kolomovkas dr. — 16 (59), Krečņovas — 21 (31) cilvēks.⁴⁴² Vismaz viens no Novgorodas baptistu draudzēm pāršalkuša

⁴³⁸ Turpat. - 3.lpp. 1920. gada 25. un 26. jūnijā sanākušajā Vidzemes draudžu saeimā, kurā piedalījās apmēram simts cilvēku, lietots jēdziens "Gara diktāts". Norādīts, ka diktētājs prasa absolūtu uzticēšanos un paklausību. (Vidzemes rajona draudžu saeima // Saucēja Balss. - 1920. - Nr. 5. - 37.lpp.)

⁴³⁹ Rīss J. Latviešu baptistu draudžu izcelšanās un viņu tālākā attīstība. - Rīga: Latviešu baptistu draudžu apgāds, 1913. - 246.-247.lpp.

⁴⁴⁰ Spricenieks K. Garīga atmoda Novgorodas guberņā // Jaunības Vēstnesis. - 1921. - Nr. 9. - 6.lpp.

⁴⁴¹ Spricenieks K. Svētā Gara darbs mūsu vidū // Jaunības Vēstnesis. - 1921. - Nr. 14. - 4.lpp.

⁴⁴² Statistikas ziņas par Krievijas latviešu baptistu draudzēm // Jaunības Vēstnesis. 1922. - Nr. 24. - 8.-9.lpp.

entuziasma viļņa skārtajiem latviešiem — Mārtiņš Šmits vēlāk Latvijā darbojies Dž.Grēviņa vadītajā misijas biedrībā (no 1936.gada viņš strādāja kopā ar V.Fetleru).⁴⁴³

"Atmodas" baptistu ekstrēmākais spārns, atklāsmju un vīziju vadīts, izvērtās Brazīlijas emigrācijas kustībā.⁴⁴⁴ Izceļotāji sekoja vīzijām par "sarkanā pūķa" briesmām nākotnē, kas apdraud Latviju un tās kaimiņzemes. Saskaņā ar pravietojumiem Brazīlijā vajadzēja sākties "tūkstošgadu miera valstībai", kuras burtiskai atnākšanai ticēja šie entuziasti.⁴⁴⁵ Tuvāk par emigrantu starpā virmojošām idejām var spriest no mācītāja Jāņa Rīsa raksta "Kristīgajā Balsī", kurā iekļauta J.Īņķa no Brazīlijas rakstītā vēstule A.Eihmanim.⁴⁴⁶ J.Īņķis uzskatīja, ka "Dievs grib dibināt jaunu atmodas centru caur draudzi, kuras locekļiem ir "viena sirds un dvēsele" .. Svētais Gars mums iezīmējis zemi, kur centrs varētu tikt uzbūvēts."⁴⁴⁷ Izceļotāji savas apokaliptiskās vīzijas skaidroja kā dievišķu vēstījumu, ka drīzumā "sarkanā pūķa" spēki izcelsies jūras krastā Liepājas un Ventspils apkārtnē un tad virzīsies uz Igauniju. J.Rīss savā kritiskajā rakstā piemin un noraida J.Īņķa pesimistisko pārliecību, ka nākotnē vairs nebūs lielas cilvēku atgriešanās pie Dieva.

Pēc dažiem datiem uz Brazīliju emigrēja apmēram 1500 (citi avoti min vairāk kā 2000⁴⁴⁸) latviešu baptistu draudžu locekļu.⁴⁴⁹ LBDS Padome nostājās pret izceļošanu, publicējot attiecīgu uzsaukumu (parakstījuši A.Pinčers, J.Laudams, E.Eihmanis), kurā noraidīta jebkādu reliģisku iemeslu pamatotība izceļošanai.⁴⁵⁰ Tomēr emigrācijas vilnis turpinājās, graujot baptistu prestižu sabiedrībā un mazinot draudžu locekļu skaitu. LBDS 1928. gada kongresā konstatēts, ka no Valmieras draudzes, kurā bijuši 120 locekļi, gandrīz puse izceļojusi, bet atlikums sašķēlies,⁴⁵¹ Kuldīgas draudze, kurā kādreiz bijuši apmēram 100 locekļi, pēc izceļošanas sarukusi līdz 38 locekļiem.⁴⁵²

⁴⁴³ Šmits.M. Mana īsā dzīves biogrāfija // Kristīgs Vēstnesis. - 1938. - Nr. 10. - 156.-157.lpp. Arhīvā ir ziņas, ka 1932. gadā Liepājas vasarsvētku draudze M.Šmitu ievēlēja par mācītāju. Draudze gan netika reģistrēta — tai pārmeta, ka locekļu sarakstā ir likvidētās "Vasarsvētku Blāzmas" biedri. (LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 1834.l. - 8.lp.)

⁴⁴⁴ Latviešu baptistu emigrācijas kustību, iespējams, iespaidoja līdzīga kustība laikā no 1918.-1920. gadam — izceļošana uz Argentīnu reliģisku motīvu dēļ, kura aptvēra visas vācu baptistu draudzes Latvijā. (Tervits J. Draudžu darbs pirms 125, 100, 75, 50 un 25 gadiem // Latvijas baptistu draudžu kalendārs 1993. gadam. - Rīga: LBDS, 1992. - 50.lpp.) Jāņem vērā arī citi faktori, kuru ietekmi atzīst, piemēram, izceļotājs J.Lukašs, teikdams — "māc. J.Īņķa sakari ar Brazīliju, kur kā kolonisti dzīvoja viņa vecāki un radi, kā arī apmeklējumi šejienes dažās draudzītēs, tam visam bija sava ietekme.." (Brūvers A. Baptistu draudžu izcelšanās Latvijā. - 189.lpp.)

⁴⁴⁵ Brūvers A. Latvieši palmu zemē. - Riodežaneiro: autora izdevums, 1970. - 14.-15.lpp.

⁴⁴⁶ Rīss J. J.Īņķa domas izceļošanas jautājumā // Kristīgā Balss. - 1922. - Nr. 18. - 402.-404.lpp.

⁴⁴⁷ Turpat. - 402.lpp.

⁴⁴⁸ Šādu skaitli intervijā 1985. gadā minēja toreizējais Amerikas Latviešu baptistu apvienības priekšnieks mācītājs F.Čukurs. Skat.: Bruvers O. The Revival in Latvia During the 1920s and Subsequent Baptist Immigration to Brazil. - p.167.

⁴⁴⁹ Tervits J. Vēstures notikumu nemainīgā sasaite // Latvijas baptistu draudžu kalendārs 1997. gadam. Rīga: LBDS, 1996. - 93.lpp.; Izceļošana daļēji skāra arī citām konfesiju locekļus. Kāds Amerikā dzīvojošs latvietis, piemēram, atceras, ka uz Brazīliju izceļojuši visi viņa luterticīgie radi. (Vai krāpšana? // Laiks. - 1988. - Nr. 68. - 2.lpp.)

⁴⁵⁰ Izceļošana uz Brazīliju // Kristīgā Balss. - 1922. - Nr. 6. - 143.lpp.

⁴⁵¹ Latvijas Baptistu Draudžu Savienības 1928. gada kongresa protokoli. Rīga: LBDS apgāds, 1928. - 12.lpp.

⁴⁵² Turpat. - 15.lpp.

Garīgā atmoda Latvijas baptistu aprindās tika vērtēta dažādi: LBDS piederošā mācītāja J.Rīsa skatījumā tā bija "pārprasta un arī neizprasta un tāpēc arī neizmantota izdevība".⁴⁵³ Kustības ekstrēmismu viņš skaidro sekojoši:

"Šīs kustības udeņus daudzi ticīgie un veselas draudzes vēlējās cik vien iespējams ilgi saglabāt kā debesu valganumu, bet šiem cilvēkiem cerētā svētība pagāja garām, tie samantoja pretējo. Katrs garīgs sakustinājums, skarot cilvēku, to vispirms skar viņa jūtu laukā. Bet šī saņemta spēka pārvēršana veselīgā dzīvē vienīgi iespējama pielietojot saprātu un ievērojot piedzīvojumus. Ja to neievēro, reliģiskais sakustinājums, cik jauks un spēcīgs tas arī nebūtu, izveidojas neveselīgā garīgā dzīvē — reliģiskos murgos."⁴⁵⁴

LBDS aprindās bija jaušams rūgtums par "atmodas baptistu" pretendēšanu uz augstākas raudzes kristiešu statusu. J.Kronlīns pārskatā par 1925. gadu raksta: "Misiones darbu lielā mērā traucējis tas naida un šķelšanās gars, kas tik labprāt mēdz maskoties ar "augstāku un svētāku kristīgumu", kurš dzīvē tomēr dod par sevi gluži pretēju liecību. Daudz zaļu asnu tas nosaldējis, daudz augļiem licis nobirt negataviem."⁴⁵⁵ Savukārt OBDS izdevumos jūtama tieša pentakostisma ietekme — tiek publicēti ārzemju vasarsvētku draudžu izdevumos atrodamu rakstu tulkojumi — "Miera Vēsts", piemēram, pārpublicē "Full Gospel Missionary Herald" atrodamu rakstu.⁴⁵⁶ "Atmodā" ir regulāra sadaļa "Praviešu mācības garā", par kuras ievirzi liecina sekojoši teksti: "Mana, tā Kunga, atnākšana, ir ļoti tuvu .. Es nākšu drīz, un Mana alga līdz ar Mani — tiem, kas labu dara — mūžīgu dzīvošanu, bet Mani pretinieki no soda neizbēgs."⁴⁵⁷ Daudz uzmanības veltīts Svētā Gara tematikai, arī mācībai par Svētā Gara kristību. Lūk, sekojošs lasītāju vēstules fragments:

"Mēs, Golgātas draudzes lūdzēju pulciņš, stāvam pilnīgi par atmodu. Tas Kungs mums ir devis žēlastību pulcēties uz kopīgām, vienprātīgām lūgšanām, kuras notiek ikkatru vakaru. Tā kā mēs visi vienprātīgi lūdzam, tad arī tas Kungs pagodina Savu vārdu brīnišķīgā Gara spēkā. Tie, kuri ienāk kā neatpestīti, tiek no tā Kunga apžēloti un manto pestīšanu. Ticīgie tiek no visām saitēm saistīti un saņem Svētā Gara kristību, pilnīgi uz Svēto rakstu pamatu..⁴⁵⁸

Atmodas sludināšana savijās ar svētošanas kustībai raksturīgo nostāšanos pret visu "pasaulīgo". Rīgas Pestīšanas tempļa draudzes locekļu pilnsapulce 1933. gadā nobalsoja par

⁴⁵³ Rīss J. Pieminami brīži 75 gadu pagātnē // Kristīgā Balss. - 1935. - Nr. 11. - 196.lpp.

⁴⁵⁴ Turpat. - 197.lpp.

⁴⁵⁵ Kronlīns J. 1925. gads Latvijas baptistu draudžu savienības darbā // Latvijas Baptistu Draudžu savienības un ārzemju latviešu baptistu draudžu 1925. gada pārskats. (sast. J.Kronlīns) - Rīga: LBDS apgāds, 1926. - 31.-32.lpp.

⁴⁵⁶ Richter H. Paklausība un dziedināšana // Miera Vēsts. - 1926. - Nr. 11. - 180.lpp.

⁴⁵⁷ Atmoda - 1925. - Nr. 2. - 9.lpp.

⁴⁵⁸ Turpat. - 13.lpp.

aizliegumu draudzes locekļiem apmeklēt teātrus, kino, dejas, operu un citas izklaides vietas. Sievietēm bija liegts valkāt īsus matus un lietot kosmētiku.⁴⁵⁹

Interesanta ir atmodas ideju skārtajos baptistu periodiskajos izdevumos vērojamā saikne ar protestantu un pat viduslaiku misticisma klasiķiem: pirmajā žurnāla "Atmoda" numurā 1925.g. ievietots J.Arnda "Krusts" L.Bormanis tulkojumā; J.Bormanis publicēja rakstu par J.Tauleru⁴⁶⁰; Brazīlijā iznākošajā žurnālā "Miera Vēsts" publicēts 18.gs. vācu protestantu mistiķa G.Terstegena (G.Tersteegen) "Kā izturēties pret ārkārtējām gara dāvanām".⁴⁶¹ Šie raksti no jauna apstiprina tēzi par viduslaiku misticisma pastarpināto ietekmi uz vēlīniem radikāliem protestantisma strāvājumiem.

Strīdi ap atmodas kustību praksi nav tikai latviešu baptistiem raksturīga parādība. 18.gs. līdzīgs attiecību samezģlojums ASV izveidojās starp regulārajiem (*Regular Baptists*, angļu val.) un separātajiem baptistiem (*Separate Baptists*, angļu val.). Pirmo no minētajām grupām galvenokārt veidoja pilsētu iedzīvotāji ar labāku izglītību un augstāku sociālo stāvokli. Otrā grupa vienoja sociāli maznodrošinātos un tā atmodas kustību ietekmē paļāvās uz nepastarpinātu saskarsmi ar Dievu, pārmetot pirmajai grupai nepietiekošu disciplīnu.⁴⁶²

4.3. Redzamākie pentakostisma sludinātāji Latvijā: Dž.Grēviņš, J.Bormanis, A.Kūmiņš, P.Jefimovs

Šī apakšnodaļa palīdzēs saprast, kādā mērā pentakostisms Latvijā veidojies ārzemju misionāru iespaidā, kā arī cik liela ir bijusi tā vadoņu sākotnējā saistība ar baptismu. Četrām tālāk minētajām personām ir bijusi būtiska nozīme Latvijas pentakostisma vēsturē: Dž.Grēviņu arī mūsdienās uzskata par celmlauzi, J.Bormanis bija viņa darba turpinātājs, A.Kūmiņam bija svarīga loma vietējo draudžu dzīvē un starptautiskajos sakaros trīsdesmito gadu beigās, P.Jefimovs bija lielākā Latvijas pentakostu sociālā projekta (bērnu nama) vadītājs. J.Bormaņa dzīve un darbība, kā norādīts iepriekšējā nodaļā, ir ilustrācija baptisma tālākai fragmentācijai — daļa OBDS draudžu locekļu neapmierinājās ar savu draudžu lokā praktizēto garīgo dzīvi un, atdaloties no OBDS draudzēm, veidoja mazākas ticīgo kopas.

Latvijas vasarsvētku kustības sākumposmā izšķirīga nozīme bija Džeimsam Grēviņam (1889-1971). Labs izziņu materiāls viņa biogrāfijai ir publikācijas žurnālā "Misionārs" un amerikāņu "The Pentecostal Evangel", kuras apkopojot var rekonstruēt šādu īsu Dž.Grēviņa dzīves

⁴⁵⁹ Pestīšanas tempļa misione // Kristīgs Vēstnesis. - 1933. - Nr. 9. - 128.lpp.

⁴⁶⁰ Bormanis J. Jānis Taulers // Kristīgs Vēstnesis. 1923. - Nr. 1. - 14.lpp.

⁴⁶¹ Terstegens G. Kā izturēties pret ārkārtējām gara dāvanām // Miera Vēsts. 1926. - Nr. 10. - 158.-160.lpp.; Turpat. - Nr. 11. - 178.-180.lpp. G.Terstegens savukārt bija iespaidojies no 17.gs. kviētistiem.

⁴⁶² Torbet R. A History of the Baptists. - Philadelphia: The Judson Press, 1950. - p.242-242.

stāstu: Dž.Grēviņš dzimis Dobelē, kristīts baptistu draudzē⁴⁶³, taču nav draudzē bijis īpaši aktīvs. Divdesmit gadu vecumā aizceļojis uz ASV, kur Čikāgā iesaistījies cirka muzikantu grupā. Smagas slimības laikā Grēviņš piedzīvo spilgtu reliģisku pārdzīvojumu. Grēviņš pats raksta, ka 1914. gadā saņēma Svētā Gara kristību ar glosolāliju un pēc tam iepazīnies ar kādu norvēģieti, ar kuru vēlāk apprecas. Pēc kara Grēviņa tēvs, kas bija vecajs Dobeles baptistu draudzē, sāka rakstīt dēlam par lielo vajadzību pēc draudžu darbiniekiem, taču tā ka Grēviņam sieva bija cittautiete un varētu neiejusties Latvijā, Grēviņš nevēlējās pārcelties uz Latviju. Vēl viens papildus apstākļi šai atturībai attiecībā uz Latviju bija Grēviņas pārlicība (mācību laikā viņa vīzijā bija redzējusi cietošos ķīniešu bērņus), ka viņai ar vīru jādodas uz Ķīnu. Grēviņa kundze stāsta, ka 1926. gadā Čikāgā, pēc tam, kad abi ar vīru bija beiguši teoloģisku mācību iestādi Ročestrā, Ņujorkas štatā (*Elim Bible Training School*, angļu val.) un vairākus gadu strādājuši ASV, viņa cieta satiksmes negadījumā — virsū uzskrēja automašīna un viņa nonāca slimnīcā. Pārdzīvojumi un ar tiem saistītā vīzija motivēja viņu mainīt savas domas un izšķirties par braucienu uz Latviju. Grēviņš ieradies Latvijā 1926. gada 4.jūnijā un apmetas Dobelē pie radiem un sāk sludināt "četrstūrains" Evaņģēliju: pestīšanu, miesas dziedināšanu, Svētā Gara kristību, Jēzus drīzo atkalatnākšanu. 1926. gada 7.jūnijā Dobelē tika noturēts pirmais dievkalpojums. Pirmie regulārie dievkalpojumi notika Upes ielā 4. No sadarbības ar baptistiem nekas neiznāk un 1927. gada 26. jūlijā Rīgas apgabaltiesā reģistrēja Misiones biedrību. 1928. gadā Grēviņi pārceļas uz Auci un sāk izdot žurnālu "Misionārs" un dažādās vietās sāk noturēt svētīšanās sapulces (pirmās — 1928. gada augustā). Vasarsvētku draudzei pievienojās arī Grēviņa māsa Marija, kura uz Latviju bija pārcēlusies pēc desmit gadu uzturēšanās Krievijā, kur viņa kā medmāsa bija kalpojusi gan cariskās, gan "sarkanās" Krievijas armijā. 1929. gadā Grēviņi pārceļas uz Jelgavu. Viņu aktivitātes izraisīja valsts varas un lielāko konfesiju opozīciju, un 1930. gadā viņi saņēma rīkojumu četrpadsmit dienu laikā Latviju atstāt. Atrazdamies ASV viņi turpināja darboties starp Filadelfijā dzīvojošajiem latviešiem, kā arī uzturēja rakstiskus kontaktus ar sekotājiem Latvijā. Dž.Grēviņš raksta, ka viņam, 1930. gadā⁴⁶⁴ atstājot Latviju, tur palikušas deviņas sludināšanas vietas ar apmēram 400 locekļiem. Seši kolportieri nodarbojušies ar Bībeļu, žurnāla "Misionārs" un traktātu izplatīšanu.⁴⁶⁵

⁴⁶³ Viņš bija Rīgas Mateja draudzes loceklis un pirms izceļošanas uz ASV strādāja par kurpnieku (Kristīgs Vēstnesis. - 1924.- Nr. 17/18. - 252.lpp.)

⁴⁶⁴ J.Tervits kā viņa darbības posmu Latvijā uzrāda 1926. - 1934. gadu (Tervits J. Latvijas baptistu vēsture. - 119.lpp.), bet tas nesakrīt ar citu pieejamo avotu liecībām.

⁴⁶⁵ Ej uz Latviju // Misionārs. - 1930. - Nr. 1. - 163-164.lpp.; Grēviņa. Kā tas Kungs mūs vadīja uz Latviju // Misionārs. - 1928. - 5.-7.lpp.; Grevin J. From Circus Bandsman to Pentecostal Missionary // The Pentecostal Evangel.- 1931. - January 10. - p.6; ASV Dieva asambleju arhīvā ir saglabājies Džeimsa un Reičelas Grēviņu 1924.g. aizpildīts pieteikums misionāra darbam Ķīnā (Assemblies of God Archives. - The Foreign Missions Department. - Application for Appointment as Missionary.)

Dž.Grēviņa attiecības ar baptistiem periodā, kurā viņš uzturējās Latvijā, kopumā vērtējamās kā spriedzes pilnas. Kāds izdevuma "Atmoda" korespondents, šķiet, Mārtiņš Šmits, pēc viesošanās Dobeļē raksta par to, ka noturējis kopīgi ar Dž.Grēviņu vairākus dievkalpojumus.⁴⁶⁶ Ar laiku abu starpā parādījušās uzskatu atšķirības: M.Šmits, kas bija iesaistījies Latvijas-Amerikas Misionēres biedrības Dobeles nodaļas darbā atstāja Dž.Grēviņu, jo nav varējis pieņemt, ka viņš pārkristīja dažas jau agrāk kristītas personas, kā arī iecēla savā draudzē atbildīgos amatos cilvēkus, kuru iaulības M.Šmita izpratnē nebija noslēgtas uz kristīgiem pamatiem. Viņu arī distancēja Dž.Grēviņa nicinošie izteikumi par "atmodas" baptistiem, saukājot tos par atkritējiem un sektantiem.⁴⁶⁷

Kas attiecas uz Dž.Grēviņa dzīves posmu Amerikā, tad ir zināms, ka trīsdesmitajos gados viņš dzīvoja Lančasterā (ASV, Ņujorkas štatā) un darbojās kā amerikāņu vasarsvētku draudzes sludinātājs.⁴⁶⁸ Tā kā viņam bija jāuztur liela ģimene, Dž.Grēviņam nācās meklēt sekulāru darbu un no 1947. gada Dieva asambleju vadība viņu kā neaktīvu sludinātāju vairs neiekļāva oficiāli akreditēto garīdznieku sarakstā.⁴⁶⁹ Dž.Grēviņš mira Ņujorkas štata Arkeidā (*Arcade*, angļu val.) 1971. gada jūnijā.⁴⁷⁰ Līdzīgi kā krievu pentakostu celmlauzis I.Voronajevs, Dž.Grēviņš ir piemērs Amerikas pentakostisma ietekmei, kura ar Austrumeiropas emigrantu starpniecību sasniedza izceļotāju dzimtās vietas.

Cik iespējams spriest no pēc 2. Pasaules kara apcietināto vasarsvētku draudžu aktīvistu teiktā Valsts drošības ministrijas izmeklētājiem, Dž.Grēviņš kā savu pēcteci vasarsvētku kustības darbības koordinēšanā vēlējās redzēt J.Bormanī. V.Šneiders pratināšanā 1950. gadā stāstīja, ka pirms aizbraukšanas no Latvijas Dž.Grēviņš viņam to personīgi teicis.⁴⁷¹ Tas sakrīt ar J.Bormaņa teikto par savas sadarbības ar Dž.Grēviņu sākumiem:

"Iepazinies ar Džeimsu Grēviņu es uzzināju, ka viņš pēc savas pārlicības ir pentakosts. Es arī turējos pie šīs mācības. Zinot, ka viņš atbrauca no ASV, lai kā misionārs izplatītu pentakostu mācību, un ka viņš meklēja legālas iespējas īstenot šo mērķi, es pēc viņa lūguma palīdzēju izveidot misijas biedrību un sastādīt tās statūtus, jo es labāk par viņu zināju, kas vajadzīgs biedrības reģistrācijai."⁴⁷²

Nopratināšanas protokoli, protams, nav uzticams informācijas avots, tomēr ir saglabājušās arī pirmskara liecības par J.Bormaņa sadarbību ar Dž.Grēviņu: J.Bormanis bija pirmās, 1927. gadā

⁴⁶⁶ Atmoda. - 1927. - Nr. 3. - 32. lpp.

⁴⁶⁷ Šmits. M. Kāpēc gribu kopā strādāt ar Otro savienību // Atmoda. - 1929. - Nr. 4. - 63.lpp.

⁴⁶⁸ Jaunais Misionārs. - 1934. - Nr. 5. - 79.lpp.

⁴⁶⁹ General Secretary's Letters to Rev. T.R.Brubaker (November 7, 1947) and J.Grevin (November 17, 1947). - The Flower Pentecostal Heritage Center. - Assemblies of God Archive.

⁴⁷⁰ Glēna Gora vēstule V.Tēraudkalnam. - 1999. gada 11. novembrī.

⁴⁷¹ LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-9234-1.1. - 343.lpp.

⁴⁷² Turpat. - 38.lp.

ievēlētās Latvijas-Amerikas Misiones biedrības valdes loceklis.⁴⁷³ Pirms tam viņš bija baptistu mācītājs, un no 1920. gada viņš darbojās šajā amatā Rīgas Āgenskalna draudzē. LBDS sašķeļoties, Āgenskalna draudze pievienojās otrajai savienībai (OBDS), kura bija atvērtāka pentakostiskiem strāvojumiem. Tomēr par spīti tam J.Bormaņa uzskati draudzes vairākumam izrādījās pārāk radikāli. Tajā laikā viņš bija sācis sprediķot par glosolālijas nepieciešamību un slimo dziedināšanu. Attiecībā uz pēdējo J.Bormanis apgalvoja, ka "Svēto Garu saņēmušie ticīgie nevar slimot."⁴⁷⁴ Konflikta rezultātā apmēram 100 draudzes locekļi parakstīja lūgumu OBDS padomei iejaukties. 1930. gada 23. novembrī padome atsūtīja savus pārstāvjus (K.Zingers, A.Eglītis, A.Korps u.c.), bet J.Bormanis sākotnēji sarunās neielaidās. Pēc dievkalpojuma viņš paziņoja, lai viņa piekritēji dodas uz Baložu ielu, kur sapulces turpināšoties.⁴⁷⁵ Vēlāk viņš akceptēja pret viņu vērsto sūdzību izskatīšanai paredzētās komisijas sastāvu: J.Laudams (priekšsēdētājs), V.Fetlers (sekretārs), J.Skraba (loceklis). Komisija tikās gan ar pašu J.Bormani, gan arī ar viņa piekritējiem un pretiniekiem. Interesanti, ka komisijas 1930. gada 27. novembrī pieņemtā lēmuma tekstā nav doktrināru iebildumu, bet tikai pragmatisks secinājums, ka "J.Bormaņa vadībā draudze ir sašķēlusies. J.Bormanis no savas puses neko nav nopietnu darījis, lai draudzi apvienotu Kristus mīlestības garā un nav atzinies savās kļūdās un nav apņēmies tās labot."⁴⁷⁶ Komisija nolēma, ka J.Bormanis vairs nevar būt mācītājs. OBDS padome savukārt 1930. gada 29. novembrī, vienam padomes loceklim atturoties, nolēma, ka viņš nevar pildīt garīgo amatu ne Āgenskalna, ne citās baptistu draudzēs.⁴⁷⁷

J.Bormanis ar saviem sekotājiem pēc aiziešanas no Āgenskalna baptistu draudzes izveidoja draudzi "Vasarsvētku Blāzma",⁴⁷⁸ par kuru sīkāk stāstīts 4.4. apakšnodalā. Pēc Dž.Grēviņa aizbraukšanas viņš aktīvi iesaistījās latviešu vasarsvētku draudžu struktūras veidošanā. Draudzi "Vasarsvētku Blāzma" J.Bormanis vadīja līdz 1936. gadam, pēc tam devās mācīties uz Angliju,⁴⁷⁹ bet pēc atbraukšanas no Anglijas 1939. gadā atkal pārņēma draudzes vadību.⁴⁸⁰ Par izbraukšanu uz Angliju čekas lietās saglabājusies sekojoša viņa liecība:

"Man bija zināms, ka Anglijā, Londonā, atrodas pentakostu teoloģiska skola. Vēloties papildināt savu garīgo izglītību un iemācīties angļu valodu, es 1936. gada beigās ar

⁴⁷³ LVVA. - 2263.f. - 1.a. - 2.l. - 1.lp.

⁴⁷⁴ Eglītis A., sast. Otrās baptistu savienības rokasgrāmata 1929./1930. kongresa gadam. - Rīga: OBDS apgāds, 1929. - 17.lpp.

⁴⁷⁵ Korps A., E.Lejasmeijers E., red. Rīgas Āgenskalna baptistu draudzes 50 gadi. - Rīga: Āgenskalna draudze, 1934. - 24.-26.lpp.

⁴⁷⁶ LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 1882.l. - 4.lp.

⁴⁷⁷ Turpat. - 6.lp.

⁴⁷⁸ Jaunās draudzes īrētajās telpās Parka ielā 6 pentakostiska rakstura dievkalpojumi vairākas reizes nedēļā notika arī agrāk. (Blāzma. - 1930. - Nr. 1. - 23.lpp.)

⁴⁷⁹ Vienlaicīgi ar J.Bormani Lielbritānijā uzturējās P.Gailis, kurš mācījās apustuliskās draudzes Bībeles skolā Velsā. Viņš palika Anglijā, lai turpinātu izglītību. (LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-9234-1.l. - 47.-48.lp.)

sludinātāja Viljama Fetlera palīdzību uzrakstīju šai skolai iesniegumu ar lūgumu dot man iespēju tajā mācīties. Manu lūgumu apmierināja un 1936. gada beigās vai 1937. gada sākumā es izbraucu uz Angliju, kur mani uzņēma Londonā esošajā pentakostu garīgajā seminārā."⁴⁸¹

Valsts drošības ministrijas izmeklētājiem teiktais atšķiras no tā, ko J.Bormanis 1948. gadā rakstīja autobiogrāfijā, kura atrodama arhīvā nodotajās RLP pilnvarotā Latvijas PSR lietās.⁴⁸² Tajā J.Bormanis norādīja, ka 1937.gadā devies uz Velsu, lai mācītos apustuliskās draudzes⁴⁸³ Bībeles skolā Penigrosā, kuru pabeidzis 1939. gadā. Apustuliskās draudzes vēsturnieks Dž.Vorsfolds (J.E.Worsfold) raksta, ka J.Bormanis pavadījis Penigrosā vienu gadu.⁴⁸⁴ Pēc atgriešanās Latvijā J.Bormanis, lai izvairītos no konfliktiem ar varas iestādēm, pie mācītāja A.Vilciņa vadītās luterāņu draudzes trīsdesmito gadu otrajā pusē izveidoja Ģetzemanes pulciņu.⁴⁸⁵ Kā redzams no J.Bormaņa biogrāfijas, viņa uzskatu izaugsmē ir nozīme ne tikai personiskiem meklējumiem, bet arī ārvalstu iespaidiem, kuri gūti kontaktos ar ieobraucējiem (piemēram, Dž.Grēviņu) un studiju laikā ārzemēs.

Trīsdesmitajos gados nozīmīgu lomu latviešu vasarsvētku draudžu lokā sāka spēlēt Arvīds Kūmiņš (1897-1989). 1927.-1928. gadā viņš strādāja Glūdas-Liepājas dzelzceļa būvniecības darbos. Šo laiku A.Kūmiņš atceras kā depresīvu periodu, kad viņš daudz dzēris un juties "pazudis cilvēks".⁴⁸⁶ Tad viņš nokļuvis Dž.Grēviņa vadītā sapulcē Dobelē. 1928. gadā viņš pārcēlās uz Rīgu, kur reliģisko meklējumu ceļš turpinājies, apmeklējot dažādu draudžu dievkalpojumus, līdz visbeidzot viņš pievienojies J.Bormaņa vadītajai Rīgas Āgenskalna baptistu draudzei. Pateicoties labajām attiecībām ar J.Bormanu, 1929. gadā A.Kūmiņš apmeklēja ASV, kur viņš uzturējās 9 mēnešus, ar Ņujorkas latviešu pentakostu mācītāja P.Fokrota atbalstu iepazīstoties ar vasarsvētku draudžu darbību ASV. Kā liecina "Blāzmā" publicētie A.Kūmiņa vēstuļu fragmenti, uzturēšanās ASV viņam bija nozīmīgs reliģisko uzskatu veidošanās laiks. A.Kūmiņš savus spilgtos emocionālus pārdzīvojumus aprakstīja, lietojot pentakostiem tradicionālos izteikumus — "Jau Ņujorkā atrodoties lūgšanās nāca pār mani Svētais Gars un es pakritu pie zemes. Jaungadu sagaidot un atrodoties lūgšanās mani pārņēma ārkārtīgs prieks iekš Jēzus Kristus."⁴⁸⁷ Viņš pat saņēma Česteras draudzes aicinājumu palikt par šīs draudzes mācītāju. Šo piedāvājumu A.Kūmiņš tomēr nepieņēma, jo,

⁴⁸⁰ LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-9234-1.l. - 44.lp.

⁴⁸¹ Turpat. - 45.-46.lp.

⁴⁸² LVA. - 1448.f. - 1.a. -101.l. - 16.-17.lp.

⁴⁸³ apustuliskā draudze ir vasarsvētku kustības novirziens, kas izveidojies Velsā 1916. gadā, grupai ticīgo atdaloties no cita pentakostu novirzienu — 1908. gadā dibinātās apustuliskās ticības draudzes. Par apustuliskās draudzes izcelsmi skat. arī 69.lpp.

⁴⁸⁴ Worsfold J.E. The Origins of the Apostolic Church in Great Britain. Wellington: Julian Literature Trust, 1991. - p.278.

⁴⁸⁵ LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-9234-1.l. - 60.lp.

⁴⁸⁶ Turpat. - 160.lp.

⁴⁸⁷ Blāzma. - 1930. - Nr. 2. - 39.lpp.

atgriezoties Latvijā, redzējis, ka J.Bormaņa vadītā draudze ir skaitliski augusi un līdz ar to arī viņam pavērušās jaunas darbības iespējas Latvijā. Liepājas vasarsvētku draudze 1930. gadā viņu aicināja par savu mācītāju.⁴⁸⁸ Arhīvā ir saglabājies A.Kūmiņa parakstīts svinīgais Vasarsvētku ticīgo reliģiskās apvienības sludinātāja solījums — tipveida dokuments, kas raksturīgs K.Ulmaņa autoritārā režīma laikam. Tā parakstītājs solījās ievērot likumus un pilsoņa pienākumus, nepieļaut nelikumības dievkalpojumos un raudzīties, lai "lūgšanas sapulces tiktu veltītas tikai dievkalpošanai un Dieva vārdu skaidrošanai."⁴⁸⁹ A.Kūmiņš bija piemērots cilvēks ārzemju kontaktiem, jo viņš zināja vairākas svešvalodas — krievu, vācu, angļu, zviedru.⁴⁹⁰ Šīs zināšanas viņš varēja pielietot daudzajos ceļojumos — no 1934.-1939. gadam viņš pabija Somijā, Zviedrijā, Norvēģijā, Dānijā. 1936. gadā A.Kūmiņš mācījās Austrumeiropas misijas Bībeles kursos Dancigā. 1939. gadā kopā ar J.Rozenbergu viņš piedalījās Eiropas pentakostu konferencē Stokholmā.⁴⁹¹ Pēc atgriešanās no konferences A.Kūmiņš rakstīja valsts prezidentam K.Ulmanim vēstuli, kurā atsaucās uz nesen piedzīvoto — Zviedrijas karalis atsūtījis atbildi uz apsveikuma telegrammu, savukārt princis un princese Bernadoti pagodinājuši konferenci ar savu klātbūtni, arī Stokholmas pilsētas valde bijusi atsaucīga.⁴⁹² Interesantas ir A.Kūmiņa 1940. gadā 4. janvārī parakstītās Vasarsvētku ticīgo apvienības statūtiem pievienotās piezīmes, kas uzskatāmas par apoloģiju vasarsvētku kustībai. Šajā divas lappuses garajā dokumentā A.Kūmiņš, citējot pentakostu pasaules autoritātes D.Dži, T.Baretu un L.Petrusu, raksta par Svētā Gara kristības doktrīnu. Viņš norāda, ka "Svētā Gara kristība ar pavadošām pārdabīgām dāvanām un spēku nav mērķis, bet līdzeklis mērķa sasniegšanai."⁴⁹³ Tādējādi arī A.Kūmiņa biogrāfijā saredzama ārzemju pentakostisma un tā teoloģiskā mantojuma pārņemšana. Viņa teoloģiskie uzskati saskan ar citās valstīs dominējošām pentakostu pamatziņām.

Apvienības "Bētele" garīgais vadītājs Pāvils Jefimovs nozīmīgs ar to, ka viņš vadīja vienīgo lielo Latvijas pentakostu sociālo projektu — bērnu patversmi Jelgavā. Pēc dienesta Latvijas armijā P.Jefimovs bija nācis saskarē ar baptistu mācību un ne tikai kļuvis par baptistu, bet arī sācis gatavoties par garīdznieku.⁴⁹⁴ Pratināšanā pēc 2.Pasaules kara par viņa dzīvi stāstīja J.Papeļuks: "Pāvilu Jefimovu pazīstu no 1930. gada, kad viņš piederēja manā Abrenes baptistu draudzē. 1931. gadā viņš pievienojās pentakostiem un izveidoja ap 1934. gadu Latgales perifērijā pentakostu draudzi."⁴⁹⁵ Šī informācija sakrīt ar pirmskara vēstures avotos atrodamām paša P.Jefimova

⁴⁸⁸ Turpat. - 160.-161.lpp.

⁴⁸⁹ LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 2605.l. - 16.lp.

⁴⁹⁰ LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-9234-1.l. - 184.lp.

⁴⁹¹ Turpat. - 202.-203.lp.

⁴⁹² LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 2554.l. - 72.lp.

⁴⁹³ LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 2605.l. - 63.lp.

⁴⁹⁴ P.Jefimovs 1930. gadā apmeklēja OBDS mācītāja J.Kurcīša vadītos triju mēnešu kursus Rīgā. (LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-9234-1.l. - 222.lp.)

⁴⁹⁵ LVA, 1986.f. - 2.a. - P-9234-2.l., 46.lp.

sniegtām ziņām — viņš vairs nav varējis saprasties ar Jaunlatgales baptistu draudzes locekļiem un pēc iepazīšanās ar pentakostiem 1931. gada 28. augustā pats sarīkojis pirmo dievkalpojumu.⁴⁹⁶ Citā vēstures avotā teikts, ka par darbinieku baptistu draudzē viņš nostrādājis tikai gadu, jo pievienojies J.Bormaņa vadītajai Rīgas vasarsvētku draudzei, kur darbojies no 1932. -1933. gadam. Tieši šajā laikā P.Jefimovs noformulēja savas ticības dzīves galveno moto: "Jēzus mācīja reliģiskajā dzīvē nepadoties cilvēku iespaidam, bet meklēt Bībelē un ticēt, kā tur stāv rakstīts... atvieglot cilvēku grūto un nelaimīgo dzīvi, palīdzot tiem garīgi un sociāli. Sevišķu iespaidu uz viņu darīja Kristus vārdi: "Jūs visi esat brāļi".⁴⁹⁷ P.Jefimovs nāca saskarē ar ticīgo apvienību "Bētele" un tās uzturēto bērnu patversmi. Kad apvienības priekšsēdētājs A.Vilks atstāja savu amatu, viņa vietā ievēlēja P.Jefimovu, bet pēc biedrības pārreģistrācijas P.Jefimovs kļuva par apvienības garīgo vadītāju un patversmes ārējo lietu kārtotāju. P.Jefimovs bija ieinteresēts arī kontaktos ar pentakostiem kaimiņvalstīs un 1938.-1939. gadā izveidoja sakarus ar Lietuvas pentakostiem (S.Karnišauski, A.Lukaviču, S.Tautvaiti).⁴⁹⁸ Viņa teoloģiskie uzskati dažos jautājumos bija atšķirīgi no pārējo latviešu pentakostu atziņām — viņš neesot piekritis mācībai par Kristus nākšanu virs zemes pirms tūkstošgadu miera valstības, kā arī domājis, ka Kristus atkalatnākšana nozīmē ticīgo garīgo kristību.⁴⁹⁹ P.Jefimovam nebija tik tiešas saskares pentakostu centriem, kā pārējiem iepriekšminētajiem pentakostu vadoņiem, ja neskaita kontaktus ar kaimiņvalstu vasarsvētku draudžu darbiniekiem. Jāatzīst pastarpināta ārvalstu pentakostisma ietekme, jo viņš kādu laiku piederēja pie J.Bormaņa vadītās draudzes, kurā ārzemju sludinātāju vizītes nebija retums.

4.4. Pentakostu veidotās organizatoriskās struktūras Latvijā (1927-1944)⁵⁰⁰

Iepriekšējā apakšnodaļa palīdzēja saprast kādu faktoru ietekmē veidojās Latvijas pentakostu vadoņu uzskatus. Šī nodaļa veidota kā struktūru vēsture un, sekojot ievadā izvirzītajam uzdevumam, tajā analizēts cik lielā mērā Latvijas pentakostu veidotās organizācijas bija ārzemju misionārisma rezultāts, kāda bija to saistība ar ārvalstu pentakostu centriem. Vienlaikus tā ir iespēja izcelt no aizmirstības vēstures avotu liecības par Latvijas vasarsvētku draudžu veidošanos un izplatību.

Sākotnēji Latvijas pentakostu aktivitātes koordinēja Dž.Grēviņa nodibinātā Latvijas-Amerikas Misiones biedrība. Varas iestādes nebija labvēlīgas Dž.Grēviņa un viņa vadītās organizācijas darbībai. 1925. gadā Garīgo lietu departaments savu viedokli formulēja sekojoši:

⁴⁹⁶ Blāzma. - 1932. - Nr. 3. - 57.-59.lpp.

⁴⁹⁷ LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 2654.l. - 170.lp.

⁴⁹⁸ LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-9234-1.l. - 220.lp.

⁴⁹⁹ Turpat. - 231.-234.lp.

"Džemsa Grēviņa darbība nav vajadzīga tādēļ, ka pie mums pietiekoši gādāts par kristīgās mācības sludināšanu un tādēļ viņa uzturēšanās Latvijā nav vajadzīga."⁵⁰¹ Tomēr Grēviņam izdevās saņemt atļauju palikšanai Latvijā un pat izveidot misijas biedrību. Voldemārs Šneiders pratināšanās 1950. gadā stāstīja par biedrības izveidi: vienā no sapulcēm Dobelē, kurā kopā ar ticīgajiem no Auces kopā bija apmēram vairāk kā piecdesmit cilvēki, Dž.Grēviņš ierosināja izveidot biedrību pentakostu darbības aktivizēšanai.⁵⁰² Saskaņā ar oficiāliem biedrības dokumentiem 1927. gada 6. septembrī 14 sapulcējušies biedrības dibinātāji Dobelē, Upes ielā 4 ievēlēja valdi, kuras sastāvā ietilpa Džeims Grēviņš, Reičele Grēviņa, Voldemārs Šneiders, Mārtiņš Šmits, Jānis Bormanis. Par mūža biedriem ievēlēja abus Grēviņus, par priekšsēdētāju — Dž.Grēviņu⁵⁰³. Jau otrajā sēdē (06.01.29.) tika nolasīta J.Bormaņa vēstule, ar kuru viņš atsakās no sekretāra amata.⁵⁰⁴ 1930. gada 24. augustā Kazdangas "Zāģeros" sasauktajai kopsapulcei, kurā piedalījās 55 biedri, bija jāizskata jautājums par jauna priekšsēdētāja ievēlēšanu, jo Dž.Grēviņš bija spiests izceļot. Kā kandidāti tika izvirzīti valdes priekšsēdētāja biedrs Jānis Rozenbergs un kasiera palīgs Vilis Strazdiņš. Vakantajā amatā tika ievēlēts Vilis Strazdiņš.⁵⁰⁵ Taču jau 1931. gada 21. februāra kopsapulcē V.Strazdiņš izteica vēlmi atteikties no amata. 1931. gada 26. maija kopsapulce, kas sanāca Lielplatonē "Sīpķinu" mājās konstatēja, ka Vilis Strazdiņš un sekretārs Miķēlis Strazdiņš atteikušies no amata "dažādu nepatīkšanu dēļ." Valde no savas vidus par priekšsēdētāju ievēlēja Voldemāru Šneideru.⁵⁰⁶ 1932. gadā biedrība tika likvidēta — protokolu grāmata vēstī par 1932. gada 31. oktobra kopsapulci Jelgavā, kurā ievēlēta likvidācijas komisija Jura Dreimaņa vadībā.⁵⁰⁷ Savas darbības laikā Latvijas-Amerikas misionē biedrība atvēra nodaļas vairākās vietās Latvijā — Aucē (1928.g.), Liepājā (1930.g.), Kazdangā (1929.g.), Purmsātē (1931.g.), Talsos (1930.g.), Tukumā (1930.g.), Dobelē (1927.g.), Lielplatonē (1930.g.), Klosterē (1929.g.), Užavā (1931.g.).⁵⁰⁸ Ar Dž.Grēviņa starpniecību misijas biedrībai bija kontakti ar vasarsvētku draudzēm ārzemēs. Savukārt Dž.Grēviņš un viņa sieva Reičela ziņojumus par savu darbību ievietoja žurnālā "The Pentecostal Evangel".⁵⁰⁹ Dažviet biedrības nodaļas izveidojās, pentakostismā pārejot citu reliģisko minoritāšu draudžu locekļu grupām. Piemēram, V.Strazdiņam piederošajās "Zāģeru" mājās (Kazdangā), kas izveidojās par aktīvu pentakostisma centru, pirms regulāru vasarsvētku draudzes dievkalpojumu uzsākšanās

⁵⁰⁰ 1927. gads šajā apakšnodaļā par atskaites punktu izvēlēts tāpēc, ka tieši šajā gadā tika oficiāli reģistrēta pirmā Latvijas pentakostu organizācija — Latvijas-Amerikas Misionē biedrība.

⁵⁰¹ LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 680.l. - 23. lp.

⁵⁰² LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-9234-1.l. - 386.lp.

⁵⁰³ LVVA. - 2263.f. - 1.a. - 2.l. - 1.lp.

⁵⁰⁴ Turpat. - 1.lp.

⁵⁰⁵ Turpat. - 3.lp.

⁵⁰⁶ Turpat. - 4.lp.

⁵⁰⁷ Turpat. - 5.lp.

⁵⁰⁸ LVVA. - 2263.f. - 1.a. - 3.l. - 2.-11.lp.

⁵⁰⁹ Skat. 465. zemspītras piezīmi.

darbojās metodistu draudze. Tās locekļu pāriešanu pentakostismā sekmēja draudzes locekļu atvērtība jebkuram iebraukušam sludinātājam. Par to viens no draudzes dievkalpojumu apmeklētājiem metodistu periodiskajā izdevumā "Kristīgs Aizstāvis" raksta:

Ja tikai pamanām kādu Kristus patiesības liecinieku, kurš mums pietuvojies uz 10 vai 20 kilom., tāds gan no mūsu uzmanības neizspruks, iekams viņš mums nekalpo ar vēsti no Jēzus. Mēs daudz nemeklējam no kādas atzīšanas viņš ir, bet gan to, vai viņš ir patiesi to piedzīvojis, ko stāsta citiem.⁵¹⁰

Pēc Latvijas-Amerikas misioneres biedrības slēgšanas pentakostu darbība turpinājās, veidojot atsevišķas biedrības, kuras, varas iestādēm tās slēdzot, atkal turpināja pastāvēt zem cita nosaukuma. Baznīcu un konfesiju departamenta direktora E.Dimiņa 1937. gada ziņojumā teikts, ka līdz 1934. gadam Latvijā (galvenokārt Rīgas, Jelgavas, Liepājas-Aizputes un Ventspils apriņķos) darbojās 10-15 vasarsvētku draudzes.⁵¹¹ Kā vēlāk stāstīja Voldemārs Šneiders, Jānis Bormanis un Juris Dreimanis iestājās par vasarsvētku draudžu apvienības izveidi Latvijā, taču šis nodoms neīstenojās.⁵¹² Tas saistīts ne tikai ar juridiskiem šķēršļiem, bet arī ar uzskatu atšķirībām. Visplašāk darbību izvērtā J.Bormaņa vadītā misijas biedrība "Vasarsvētku Blāzma" — tās valdes protokolos atrodamas ziņas par biedrības nodaļu atvēršanu Krustpilī, Gostiņos, Ziemupē, Dundagā, Sīkragā, Lužņā, Liepājā, Vecmīlgrāvī, Rīgas Čiekurkalnā, Slokā, Viļānos, Līvānos, Dobelē, Talsos, Salaspilī, Jelgavā, Aucē, Užavā, Kazdangā, Raunā, Ogrē, Medzulē, Jumpravā, Klosteres pagasta Grauzdiņos.⁵¹³ Rīgas draudzē (formāli, biedrības Rīgas nodaļā) 1933. gada 1. janvārī bija 650 locekļi (salīdzinoši 1932. gadā draudzē bija 450 locekļi⁵¹⁴), bet draudzes 40 nozarēs, kuras atradās dažādās Latvijas vietās, bija apmēram 1000 personas.⁵¹⁵ Dievkalpojumi tika noturēti ne tikai latviešu, bet arī vācu un krievu valodās. Tomēr radās kārtējie šķērslī tālākai darbībai — sakarā ar Rīgas apgabaltiesas lēmumu 1933. gada decembrī nācās sasaukt biedrības likvidācijas sapulci.⁵¹⁶ 1932. gada 7. decembrī tajā pašā ēkā, (Rīgā, Parka ielā 6), kas bija "Vasarsvētku Blāzmas" juridiskā adrese, tika dibināta misijas biedrība "Tabors".⁵¹⁷ Tās dibinātāji bija P.Straume (vēlāk ievēlēts par valdes priekšsēdētāju), A.Straume un A.Siliņš. 1933.g. kā biedru "Taborā" uzņēma J.Bormanis un līdz ar to P.Straume paziņoja par atteikšanos no valdes mūža locekļa amata.⁵¹⁸ J.Bormanis, kā liecina nākamās sēdes protokols, kļūst par valdes priekšsēdētāju. 1935. gada 17.martā misijas

⁵¹⁰ Kristīgs Aizstāvis. - 1927. - Nr. 1. - 8.lpp.

⁵¹¹ LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 2554.l. - 111.lp.

⁵¹² LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-9234-1.l. - 389.lp.

⁵¹³ LVVA. - 4651.f. - 1.a. - 2.l. - 3.lp.

⁵¹⁴ Blāzma. - 1932. - Nr. 1. - 130.lpp.

⁵¹⁵ Vasarsvētku Blāzma. - 1933. - Nr. 8. - 137.lpp.

⁵¹⁶ LVVA. - 4651.f. - 1.a. - 2.l. - 4.lp.

⁵¹⁷ LVVA. - 1919.f. - 1.a. - 1.l. - 1.lp.

⁵¹⁸ Turpat. - 4.lp.

biedrības "Tabors" biedru kopsapulce (piedalās 295 biedri no 723 biedriem) nolēmj pārdēvēt biedrību par Evaņģēlija ticīgo apvienību.⁵¹⁹ Apvienības centrs bija vācu baptistu Ciānas baznīcas telpās Vīlandes ielā 5, kur dzīvoja arī tās vadītājs J.Bormanis. Vēlāk tās centrs pārvietojās uz Lāčplēša ielu 117, baptistu Pestīšanas tempļa telpās. Apvienības darbību traucēja biedru ķildas - J.Bormanim tika pārņemta naudas kāre un meli. Rezultātā Iekšlietu ministrs 1935. gada 6. septembrī atcēla biedrības valdi un atbrīvoja J.Bormani no garīgā vadītāja amata, bet 1936. gadā likvidē arī pašu apvienību. Daļa biedru pievienojās Pestīšanas tempļa Atmodas baptistu draudzei saskaņā ar Apvienības kopsapulces lēmumu 1936. gada 10. maijā.⁵²⁰ Apvienošanās process nenotika bez starpgadījumiem, jo sākotnēji rakstvedis I.Rozentāls un kasieris K.Kazigkeitis atteicās nodot viņu rīcībā esošos dokumentus, taču beigu beigās šis jautājums tika nokārtots.

Žurnālā "Jaunais Misionārs" (iznāk 1931. - 1935.g., redakcija Dobeļē)⁵²¹ ir ziņas par ticīgo biedrības "Ciāna" sapulcēm Mežmuižas "Upītēs", Mežmuižas "Āriņos", Lielplatonēs "Sīpķinos", Jelgavā (Pētera ielā 4) u.c.⁵²² Arhīvā saglabājies Mežmuižas pagasta vecākā policijas kārtībnieka ziņojums, no kura izriet, ka biedrības priekšgalā bijis Zankovskis (vārds vai iniciāļi nav minēti), kas pats dzīvoja Platonēs pagasta "Sīpķinos". 1932. gada oktobrī biedrība pārdēvēta par Kristīgo Krusta draudzi.⁵²³ Biedrības pārdēvēšana saistīta ar kārtējām sūdzībām par pentakostu sapulcēm. Garīgo lietu pārvalde 1932. gada 31. martā raksta: "Pēc Dr. A.Rogula liecības Emīlija Prenas un Austrā Lejnieks zaudējušas savu garīgo līdzsvaru un palikušas nenormālas tikai no ticības biedrības "Ciāna" sapulču apmeklēšanas. To apstiprina arī Dr. K.Neubergs. To pašu liecina Eduards un Lina Lejnieki par savām meitām, ka tās, apmeklējot minētās sapulces, tapušas nenormālas un viena no tām ievietota psihiatriskā slimnīcā."⁵²⁴

Jelgavā pastāvēja Evaņģēlija ticīgo apvienība "Elim", kura reģistrēta 1935. gada 8. maijā, pārreģistrējoties organizācijai ar savdabīgu nosaukumu — Labtempliešu Dievticīgo apvienība (vadītājs — J.Dreimanis). J.Dreimanis bija arī jaunās apvienības garīgais vadītājs.⁵²⁵ "Elim" valdes priekšsēdētājs bija A.Vilks, kas kā Pestīšanas armijas loceklis bija beidzis tās kadetu skolu un viengadīgos virsnieku kursus. Līdz 1931. gadam viņš darbojās kā Pestīšanas armijas virsnieks, bet tad iestājies Dievticīgo apvienībā un ievēlēts par tās priekšsēdētāju.⁵²⁶ Apvienībai "Elim" pārmeta

⁵¹⁹ Turpat. - 9.lp.

⁵²⁰ LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 2569.l. - 63.lp.

⁵²¹ Atzīmējams, ka šī periodiskā izdevuma iespaids sniedzās pāri Latvijas robežām. Kā liecina K.Kredaravičiutes rakstītais "Jaunajā Misionārā", tas lasīts Lietuvā, jo ar tā starpniecību šī Biržu pagastā dzīvojošā sieviete iepazinusies ar vasarsvētku draudzes mācību un konvertējusies pentakostismā (Kredaravičiute K. Mana liecība // Jaunais Misionārs. - 1932. - Nr. 5. - 77.lpp.).

⁵²² skat. sludinājumus, piemēram, Jaunais Misionārs. - 1931. - Nr. 2. - 32.lpp.; Atmoda. - 1931. - Nr. 4. - 63.lpp.

⁵²³ LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 1695.l. - 12.lp.

⁵²⁴ LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 1782.l. - 1.lp.

⁵²⁵ LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 2570.l. - 76.lp.

⁵²⁶ Turpat. - 27.lp.

pasaules gala sludināšanu un glosolālijas praktizēšanu un tā tika likvidēta 1937. gadā.⁵²⁷ Kā var spriest no Garīgo lietu pārvaldes priekšnieka E.Dimiņa ziņojuma, vēl viens arguments minētās apvienība slēgšanai bija fakts, ka "par savu garīgo kopēju"⁵²⁸ tā ir izraudzījusi personu ar stipri ierobežotu izglītību un apšaubāmām zināšanām reliģiskos jautājumos."⁵²⁹ "Elim" statūtos bija noteikts izglītības minimums, kāds nepieciešams garīgajiem vadītājiem — pabeigtai pamatskolai, absolvētiem garīgo darbinieku kursiem vai arī vismaz viens darbības gads garīgā vadītāja vai evaņģēlista palīga statusā.⁵³⁰ Taču tā laika pentakostu Bībeles skolu un kursu līmenis bija zems un nebija salīdzināms ar izglītību, kuru guva senāko konfesiju garīdznieki.

Jelgavā darbojās arī Pāvila Jefimova vadītā apvienība "Bētele", kura regulāri noturēja dievkalpojumus tai piederošās bērnu patversmes telpās Jelgavā (Parka ielā 13)⁵³¹, Jaunlatgales apriņķa Purvmales pagasta Kočerovas ciemā un Jelgavas apriņķa Lielplatones pagastā. Kočerovas ciemā apvienības dievkalpojumus vadīja Aleksandrs Sockovs.⁵³² 1940. gada 17. februārī Baznīcu un konfesiju departaments reģistrēja biedrības "Bētele" nodaļu Latgalē.⁵³³ P.Jefimova palīgs bija Mārtiņš Pablaks, kurš no 1931. - 1935. gadam bija Kristīgo Krusta draudzes garīgā vadītāja vietnieks. Minētā draudze pievienojās biedrībai "Bētele".⁵³⁴

1939. gada 3. decembrī Liepājā, piedaloties 35 cilvēkiem, A.Kūmiņa vadībā beidzot tika dibināta Vasarsvētku ticīgo apvienība.⁵³⁵ Jaundibinātās apvienības darbības rajons saskaņā ar statūtiem bija Liepāja, bet 1940. gada 7. jūlijā apvienības pilnsapulce nolēma mainīt statūtus, lai varētu dibināt nodaļas visā Latvijas teritorijā. Tas bija vēl viens mēģinājums izveidot struktūru, kura aptvertu visu Latviju.⁵³⁶ Krasās politiskās pārmaiņas valstī šiem centieniem pārvilka svītru.

Dažos gadījumos pentakostu grupām izdevās nodrošināt sev lielāko konfesiju draudžu atbalstu. Šajā darbā jau iepriekš tuvāk aprakstīti baptistu un pentakostu tuvināšanās mēģinājumi. Vēstures avoti liecina arī par līdzīgu praksi luteriskajā Misiones draudzē. Mācītāja Arnolda Vilciņa (1885-1946) vadītā Misiones draudze dibināta 1921.gadā, kad A.Vilciņš kopā ar citiem bēgļiem atgriezās no Omskas. Ar bīskapa Kārļa Irbes atbalstu viņš nodibināja jaunu draudzi, kura orientējās uz bēgļu garīgo aprūpi, radot garīgu mājvietu tiem, kuri neiekļāvās jau eksistējošās luterāņu

⁵²⁷ LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 2554.l. - 169.lp.

⁵²⁸ Runa ir par J.Dreimani.

⁵²⁹ LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 2570.l. - 4.lp.

⁵³⁰ Turpat. - 34.lp.

⁵³¹ Bērnu patversmes darbā palīdzēja arī ASV Dieva asambleju misionāri. No 1931.-1934. gadam tur darbojās Kūlija Henrija (Culia Henry), kura no 1924.-1927. gadam bija studējusi Springfildas Bībeles institūtā (Henrī K. Aizbraucot no Latvijas // Jaunais Misionārs. 1934. - Nr. 4. - 61.-62.lpp.).

⁵³² LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 2603.l. - 19.lp.

⁵³³ Turpat. - 45.lp.

⁵³⁴ LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 2654.l. - 170.lp.

⁵³⁵ LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 2605.l. - 62.lp.

⁵³⁶ Turpat. - 30.lp.

draudzēs.⁵³⁷ Jaunā draudze līdz 1935. gadam pastāvēja kā brīvbaznīca ārpus evaņģēliski luteriskās baznīcas virsvaldes jurisdikcijas.⁵³⁸ Kā liecina raksti draudzes periodiskajā izdevumā "Misiones Vēstnesis", draudze bija atvērta dažādiem garīgiem strāvojumiem. Žurnāls, piemēram, vēstī par tikšanos ar Baltās brālības pārstāvi Latvijā A.Veislandi.⁵³⁹ Dažos rakstos jaušams Imanuēla Svēdenborga mācības iespaids. Savukārt nezināms autors (norādīti tikai iniciāļi T.B.) rakstā "Vasaras svētku brīnuma spēks" sludina Gara izliešanas laiku beigās kā atbildi uz kristiešu remdenību.⁵⁴⁰ Nav nejaušība, ka tieši šādā draudzē mājvietu atrada pentakostu grupa — Ģetzemanes pulciņš. No "Misiones Vēstneša" uzzinām ko tuvāk par šī ar luteriskās baznīcas arhibīskapa Teodora Grīnberga atļauju nodibinātā pulciņa aktivitātēm. Šī grupa oficiāli uzsāka darbību 1939. gada 2. Vasarsvētkos (29. maijā). Pie tās piederēja baptisti, pentakosti un citu konfesiju ticīgie, kuri svētdienas rītos un pēcpusdienās, kā arī trešdienu vakaros noturēja lūgšanu sapulces Misiones draudzes nama telpās Čiekurkalnā. Grupas vadībā bija Bergmanis, Ulands, Tšaupals, Stūrnieks, Gūtmanis, Švāne (vārdi vai iniciāļi vēstures avotā nav minēti).⁵⁴¹

Kas attiecas uz apakšnodalās sākumā izvirzīto mērķi aplūkot iespējamo ārzemju pentakostu tiešo saistību ar vasarsvētku draudzēm Latvijā, tad jāsecina, ka apskatāmajā laika posmā Latvijā viesojušies ārzemju pentakosti nodarbojās ar koordināciju un izglītības darbu. 1930. gadā J.Bormaņa mājās no Dancigas atbraukušā Gustava Šmita vadībā, piedaloties Jānim Rozenbergam, Jurim Dreimanim, Austrumeiropas misijas pārstāvim Kindermanam un citiem, notika sanāksme, kurā tika runāts par vienota Latvijas pentakostu organizatoriskā centra veidošanu, kā arī dogmatisku jautājumu precizēšanu, jo Grēviņš, pēc J.Bormaņa vārdiem, "dažas atziņas bija mācījis nepareizi." Pozitīvu rezultātu gan šai sanāksmei nebija.⁵⁴² Austrumeiropas misijas izdotajā žurnālā "Примиритель", kurā ir informācija par misijas darbinieku ceļojumiem pa Austrumeiropu, vairākas reizes minēts arī Latvijas vārds. Piemēram, I.Svensons, rakstot par braucienu pa Austrumeiropu kopā ar G.Šmitu, piemin, ka Latvijas apciemojuma laikā apmeklējis Dž.Grēviņu Jelgavā, J.Bormaņa vadīto draudzi Rīgā un virkni nelielu draudžu.⁵⁴³ Dancigas Bībeles kursu viespaspniedzējs D.Dži, kura raksti regulāri tika publicēti "Примиритель", ne tikai strādāja ar studentiem, bet arī apmeklēja misijas laukus. 1933. gadā viņš viesojās Latvijā — "Примиритель" publicēta ziņa, ka viņš kopā G.Šmitu kalpojās Liepājas draudzē.⁵⁴⁴ Šie fakti ļauj secināt, ka Latvijas

⁵³⁷ Misiones Vēstnesis. - 1940. - Nr. 6. - 94.-95.lpp.

⁵³⁸ Ķiploks E. Dzimtenes draudzes un baznīcas. - ASV: LELBA Apgāds, 1987. - 55.lpp.

⁵³⁹ Misiones Vēstnesis. - 1937. - Nr. 12. - 189.-190.lpp.

⁵⁴⁰ Misiones Vēstnesis. - 1937. - Nr. 4. - 67.-69.lpp.

⁵⁴¹ Misiones Vēstnesis. - 1939. - Nr. 7. - 110.-111.lpp.

⁵⁴² LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-9234-1.l. - 55.lp.

⁵⁴³ Свансон И.В. Благовестъ Евангелия в странах Восточной Европы // Примиритель. - 1930. - Nr. 7. - с.53.

⁵⁴⁴ Из путешествий по ниве Божьей брата редактора "Примирителя" Г. Шмидта // Примиритель. - 1934. - Nr.1-2. - с.11.

pentakostu darbība norisinājusies ASV Dieva asambleju dibinātās Austrumeiropas misijas idejiskā un organizatoriskā aizbildniecībā — promocijas darbā iepriekš rakstītais liecina par ārzemju finansiālu atbalstu, ko saņēma Latvijas pentakosti, ārvalstu pasniedzēju līdzdalību Bībeles kursos, ārvalstu autoru tulkojumu publikācijām vietējā periodikā. Ārvalstu misiju ietekme tomēr nav bijusi tik cieša, lai varētu īstenoties mērķis par vienota Latvijas vasarsvētku draudžu administratīvā centra izveidi. Šī mērķa īstenošanu traucēja Latvijas pentakostisma fragmentārais raksturs un neieinteresētība struktūrās.

4.5. Valsts varas un vasarsvētku draudžu attiecības (1927-1944)

Vispirms īsi jāaplūko valsts un baznīcas attiecību politika, jo citādi nav iespējams saprast, kāpēc vasarsvētku draudžu attiecības ar valsts varu veidojās tieši tā un ne citādi. Jaunizveidotajā Latvijas republikā netika pieņemti likumi par baznīcu kopumā. To vietā funkcionēja noteikumi par atsevišķām konfesijām. Tādi tika pieņemti attiecībā uz lielajām konfesijām, bet ne skaitliski nelieliem novirzieniem kā pentakostisms. Uz pēdējo attiecās likumi par biedrībām un apvienībām. Pateicoties demokrātiskai likumdošanai, Latvijā netraucēti attīstījās nevalstiskās organizācijas — 1928. gadā valstī bija 2905 kultūras, 342 sporta, 590 palīdzības, 106 reliģiskas biedrības.⁵⁴⁵ Biedrību reģistrācijas kārtība saskaņā ar 1923. gada Likumu par biedrībām, savienībām un politiskām apvienībām bija vienkārša: priekšnoteikums bija ne mazāk kā pieci dibinātāji, pieteikums jāiesniedz apgabaltiesā (6.pants).⁵⁴⁶ Pentakostu dibināto biedrību un apvienību darbību regulēja statūti, kuri bija līdzīgi un ar vispārīgu un formālu raksturu. No statūtiem var spriest par misionārisma prioritāti pentakostu darbībā. Piemēram, Kristīgo krusta draudzes statūtos teikts: "Draudzes locekļu pienākums vest nopietnu kristīgu svētīšanās dzīvi; izpildīt evaņģēlija prasības un draudzes noteikumus; nopietni strādāt pie grēcinieku glābšanas .. ņemt sirsniņu dalību, pēc spējām, draudzes materiālajās vajadzībās un misionārie darbā."⁵⁴⁷ Kā nosacījumus piederībai pie draudzes Dundagas vasarsvētku draudzes 1932. gadā pieņemtie statūti izvirzīja: (1) garīgas jaunpiedzimšanas piedzīvojumu; (2) ticīgo kristību; (3) Vecajā un Jaunajā derībā atrodamo Bībeles pamatmācību pildīšanu.⁵⁴⁸

Situācija mainījās pēc 1934. gada 15. maija apvērsuma, kad sākās strikta valsts varas kontrole pār sabiedrisko dzīvi. Jau pirmajā dienā pēc apvērsuma aizliedza ap 20 laikrakstu. Periodiskie izdevumi atradās Sabiedrisko lietu ministrijas uzraudzībā. 1938. gada 11. februārī

⁵⁴⁵ Šilde Ā. Latvijas Vēsture. 1914-1940. - Stokholma: Daugava, 1976. - 544.lpp.

⁵⁴⁶ Likums par biedrībām, savienībām un politiskām organizācijām // Likumu un ministru kabineta noteikumu krājums. 12. burtnīca. - 1923. - 196.-198.lpp.

⁵⁴⁷ LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 1695.l. - 2.lp.

⁵⁴⁸ LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 1833.l. - 4.lp.

valdība gan pieņēma jauno preses likumu, taču prasīja 15. maija ideju izplatīšanu un ievēda dažādus aizliegumus.⁵⁴⁹ Pārmaiņas skāra arī reliģisko dzīvi, īpaši negatīvi ietekmējot reliģisko minoritāšu (arī pentakostu) legālo statusu. 1934. gada 13. decembrī pieņemtais Likums par reliģiskām apvienībām un to savienībām noteica, ka apvienības var dibināt ne mazāk kā 50 personas (6.pants).⁵⁵⁰ Līdz ar to tika atcelta tā 1923. gada Likuma par biedrībām, savienībām un politiskajām organizācijām daļa, kas attiecas uz reliģiskajām apvienībām. Apvienību pārreģistrācija tika uzticēta Garīgo lietu pārvaldei (22. pants). 1936. gadā tika ieviesti tālāki ierobežojumi reliģiskām apvienībām — Garīgo lietu pārvalde noteica, ka kolektes atļauts vākt reizi mēnesī noteiktam mērķim un vienīgi lūgšanu telpās.⁵⁵¹

Daļa pentakostu neregistrēja savas ticīgo kopas un darbojās nelegāli. Šāda grupa bija Viesītē, kur dievkalpojumus vadīja Roberts Pilāts. 1939. gadā vietējais policijas kārtībnieks pierakstīja šīs grupas dalībnieka K.Čeģera liecību, saskaņā ar kuru R.Pilāts dievkalpojumus notur apmēram septiņus, astoņus gadus, tātad, no 1931./32. gada.⁵⁵² Neregistrēta vasarsvētku draudze darbojās Madonā, kur uz dievkalpojumiem Annas Cīrules dzīvoklī regulāri sapulcējās 5-10 cilvēku. Dievkalpojumus vadīja Jānis Lāčkāja.⁵⁵³ Savukārt reģistrētie pentakosti bieži sadūrās ar varas iestāžu formāli radītiem šķēršļiem — piemēram, Abrenes pagasta priekšnieks J.Kalve un darbvedis V.Ratnieks 1940. gada 24. janvāra vēstulē Iekšlietu ministrijas Baznīcu un konfesiju neiesaka izsniegt atļauju dievkalpojumu noturēšanai Kočerovas ciemā dzīvojošā Aleksandra Sockova mājās, jo "telpas dievkalpojumu noturēšanai ir ar vienām durvīm, kas publiskām sanāksmēm nav piemērotas un bez tam vēl atrodas 15 km attālumā no kārtībnieka dzīves vietas, kas nav savienojams ar varbūtējo drošības kontroli."⁵⁵⁴ Tas bija absurdi, jo dievkalpojumi šajās telpās bez oficiāliem šķēršļiem notika daudzus gadus. Ar grūtībām uzsākt legālu darbību ilgstoši sadūrās vasarsvētku draudze Liepājā. A.Kūmiņš par to, ka viņa lūgums reģistrēt vasarsvētku draudzi atstāts bez ievērības, 1931. gadā sūdzējās iekšlietu ministram. Uz viņa vēstules uzrakstīta lakoniska rezolūcija: "Iekšlietu ministrija atrod par nevajadzīgu sniegt Jums kādus tuvākus paskaidrojumus."⁵⁵⁵ Arī pēc tam, kad 1939. gadā Liepājā tika izveidota Vasarsvētku ticīgo apvienība, tai tika radīti šķēršļi — kā liecina Baznīcu un konfesiju departamenta konfesiju nodaļas 1940. gada 6. marta vēstule, apvienības lūgums atļaut izdot laikrakstu "Kristus Māceklis" tika

⁵⁴⁹ Šilde Ā. Latvijas Vēsture. 1914-1940. - 648.lpp.

⁵⁵⁰ Likums par reliģiskām apvienībām un to savienībām // Valdības Vēstnesis. - 1934. - Nr. 290. - 1.lpp.

⁵⁵¹ LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 2553.l. - 86.lp.

⁵⁵² LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 2554.l. - 61.lp.; 1938. gadā rakstītā vēstulē Viesītes pilsētas vecākais policijas kārtībnieks N.Krastiņš par nelegālās draudzes vadītāju un sludinātāju nosauca Oficiju Pilāti. (LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 2555.l. - 70.lp.)

⁵⁵³ LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 2554.l. - 8.-12.lp.

⁵⁵⁴ LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 2565.l. - 318.lp.

⁵⁵⁵ LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 1665.l. - 30.lp.

noraidīts.⁵⁵⁶ Šādi ierobežojumi mazināja centralizācijas procesa uzsākšanos Latvijas pentakostismā un apgrūtināja jaunu ideju ienākšanu no ārvalstīm, jo ideju cirkulācija ar iespīestā vārda palīdzību bija limitēta.

Cēloņi saspīlējumam valsts varas un pentakostu starpā ir sekojoši:

(a) agrīno pentakostu ekstrēmisms;

Pentakostu sapulcēs valdošais emocionālisms daudzos vērotājos uzsauca nepatiku un bažas par apmeklētāju psihisko veselību. Piemēram, 1930. gadā Liepājas-Aizputes apriņķa priekšnieks rakstīja Garīgo lietu pārvaldei ziņojumu par sapulcēm V.Strazdiņam piederošajās "Zāģeru" mājās:

"Sapulču beigās neticīgie tiek uzaicināti atstāt telpas, bet paliek tikai ticīgie, kuru ir ap 50. Šie tad nu visi pilnā balsī katrs atsevišķi sāk lūgt Dievu. Daži no viņiem runā gluži nesaprotamus vārdus, sizdami galvu pret grīdu. Troksnis tad ir nepanesams. Sapulcēs ņem dalību tumšākā un neapzinīgākā iedzīvotāju daļa."⁵⁵⁷

1936. gada 22. oktobra ziņojumā Garīgo lietu pārvaldei Iekšlietu ministrijas ierēdņi sakarā ar Annas Strazdiņas rakstīto vēstuli Valsts prezidentam, kurā lūgts atļaut noturēt dievkalpojumus Kazdangas pagasta "Zāģeros", raksta: "Anna Strazdiņa pieder pie t.s. Evaņģēlija ticīgo apvienības jeb vasaras svētku draudzes. Šis reliģiskais virziens bija pārāk tālu nogājis reliģiskā fanātismā un savās sanāsmēs piekopus t.s. "runāšanu svešās mēlēs" un ar pārāk skaļu dievkalpošanu novedis klātesošos stiprā nervu saspīlējumā."⁵⁵⁸

Masu informācijas līdzekļi izplatīja līdzīgas ziņas par vasarsvētku draudžu darbību. Piemēram, laikraksts "Jaunākās Ziņas" 1932. gadā rakstīja sekojošo par vēroto pentakostu sapulcēs:

"'Brāļi" un "māsas" gaudošā balsī stāsta par savu atgriešanos no grēkiem un nedabīgi smejas. Iznāk kaut kas līdzīgs kaukšanai. Pēc tam seko raudāšana, šņukstēšana, krampjaina raustīšanās. Cits ieķeras ar rokām matos, cits pats sevi tur aiz deguna un vēl ciet aizklāj acis rokām. Tas turpinās neilgu laiku brīdi. Tad atkal neparastie kaucošie smieklī un gari stieptas nopūtas, kas nozīmējot, ka pār "dievlūdžējiem" nācis apskaidrojums. Tas turpinās līdz vēlai tumsai."⁵⁵⁹

Rīgas policija saņēma iedzīvotāju sūdzības par nakts miera traucēšanu, kuru izraisīja J.Bormaņa vadītās draudzes "Vasarsvētku Blāzma" sapulces.⁵⁶⁰ Izsauktais policijas kārtībnieks konstatējis, ka divi sapulču dalībnieki atrodas bez samaņas, tāpēc nācies izsaukt slimnīcas dežūrārstu.⁵⁶¹ Ventspils apriņķa priekšnieks 1935. gadā raksta par pentakostu sludinātāju Skujevski,

⁵⁵⁶ LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 2605.l. - 19.lp.

⁵⁵⁷ LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 680.l. - 28.lp.

⁵⁵⁸ LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 2569.l. - 2.lp.

⁵⁵⁹ "Kaucēju sekte" Latvijā // Jaunākās Ziņas. 1932. - Nr. 12. - 11.lp.

⁵⁶⁰ Sektantu biedrība "Vasarsvētku Blāzma" nodota prokuratūrai // Jaunākās Ziņas. - 1932. - Nr. 90. - 7.lpp.

⁵⁶¹ LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 1830.l. - 8.lp.

kurš 1935. gada Lieldienās sapulcē Pitraga ciema Lauļu mājās aicinājis klātesošos iznīcināt visas grāmatas, izņemot Bībeli. Pēc viņa aicinājuma sanestas un sadedzinātas grāmatas, galvenokārt beletristika.⁵⁶² Par sludinātāju Strazdiņu ienāca ziņas, ka viņš ieradies Aizputes nespējnieku patversmē un pēc emocionālas uzrunas mēģinājis dziedināt vienu no slimniekiem, sakot "Kristus vārdā celies un staigā."⁵⁶³ Savukārt "Jaunākās Ziņas" par vācu sludinātāja E.Meijera vizīti Liepājā rakstīja:

"Nevien pilsētā, bet arī plašā apkaimē starp vientiesīgiem ļaudīm izplatījušās baumas, ka viņš spēj "glābt" katru slimību un dziedināt arī kropļus. pēc dievkalpojumiem, parasti ap p. 11 naktī, Meijers aicinājis slimniekus atsevišķā telpā. Ārstēšana sākusies ar to, ka pacientiem lieta svētīta eļļa uz galvas. Kropļiem atņemti kruķi un pavēlēts staigāt, ko tie arī klupdami, krizdami mēģinājuši darīt."⁵⁶⁴

(b) citu konfesiju ietekme uz lēmumu pieņemšanu valsts iestādēs.

Mācītājs J.Bormanis problēmas ar vasarsvētku draudžu reģistrāciju Latvijā komentēja sekojoši: "Tā kā pentakostiem un baptistiem bija domstarpības, bet valdībā virkni amatu ieņēma baptisti, tad Iekšlietu ministrija negribēja tās reģistrēt un tās reģistrējās apgabala tiesā, kā misionāru biedrības, jo tiesām bija tiesības veikt šādu reģistrāciju."⁵⁶⁵ Viņš arī atzina, ka viņa vadīto Rīgas draudzi slēdza vairākas reizes un tai nācās atkal reģistrēties pēc jauniem noteikumiem.⁵⁶⁶ Varas iestādes vasarsvētku draudžu mainīgajā juridiskajā statusā vainoja pašus pentakostus, norādot, ka draudzes vadījuši cilvēki, kuriem trūkst pamatizglītības un kuri pašiem nav skaidrībā par vasarsvētku kustības doktrīnām.⁵⁶⁷ Spilgts piemērs citu konfesiju ietekmei ir Iekšlietu ministrijas Garīgo lietu pārvaldes ierosinātais tiesas process pret vasarsvētku draudžu sludinātāju M.Šmitu par neatļautas svētdarbības izdarīšanu, tas ir, svētā vakarēdiena izdalīšanu. Tiesas sēdē kā eksperts piedalījās Garīgo lietu pārvaldes priekšnieks F.Mīlenbahs. Tiesas procesā tika aizskārti ar maizes un vīna iesvēti saistītie dogmatiskie jautājumi un žurnāla "Vasarsvētku Blāzma" korespondents pamatoti rakstīja, ka "Mīlenbahs kā luterāņu mācītājs nevar būt eksperts brīvo draudžu lietās, kuru atzīšana nekad nav saskanējusi ar luterāņu atzīšanu."⁵⁶⁸ Konkrētajā gadījumā tiesa M.Šmitu attaisnoja. Līdzīgas problēmas skārušas reliģisko entuziastu kustības visos vēstures periodos. Kā pētījumā, kurā ar feminisma metodoloģiju analizēts montānisms, raksta Eleina Hūbere (Elaine

⁵⁶² LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 2552.l. - 51.lp.

⁵⁶³ Turpat. - 183.lp.

⁵⁶⁴ Vācijas brīnumārsta nakts seansi "Saucēja balss" filiālē Liepājā // Jaunākās Ziņas. - 1931. - Nr. 26. - 5.lpp.

⁵⁶⁵ LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-9234-1.l. - 25.lp.

⁵⁶⁶ Turpat. - 26.lp.

⁵⁶⁷ Skat. Baznīcu un konfesiju departamenta direktora E.Dimiņa ziņojumu iekšlietu ministram V.Gulbim 30.11.37.:

LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 2554.l. - 111.-112.lp.

⁵⁶⁸ Vasarsvētku Blāzma // 1933. - Nr. 8. - 137.lpp.

Huber), "tā kā ir neiespējami iegrozīt Garu vai noteikt kas būs tā saņēmēji, harismātiskās kustības vienmēr rada potenciālus draudus oficiālajām eklesiskajām struktūrām."⁵⁶⁹

Svarīgi ir analizēt ne tikai valsts varas attieksmi pret pentakostiem, bet arī vasarsvētku draudžu attieksmi pret valsti, jo šīs attiecības ir abpusējs process. Pentakosti, līdzīgi ticības līdzgaitniekiem citās pasaules zemēs, savas darbības sākumos sabiedriski - politiskajā dzīvē neiesaistījās un nemēģināja izkarot sev lielākas tiesības ar politisko spēku palīdzību. Vienā no latviešu pentakostu publikācijām šī attieksme formulēta sekojoši:

"Kristus nav nācis dibināt politiskas, saimnieciskas un kulturālas savienības. Kristus valsts nav no šīs pasaules un Viņa kalpi par to nekaujas. tie arī nedrīkst atrasties tādās savienībās, jo viņu vienīgā savienība ir Dieva draudze."⁵⁷⁰

Šis viedoklis saistīts gan ar negatīvo attieksmi pret "pasaulīgo", gan arī apokaliptiskajām drīza pasaules gala gaidām, kas caurstrāvoja pentakostu sludināšanu.

1940. gadā līdz ar Latvijas iekļaušanu PSRS reliģisko organizāciju darbība tika pakļauta stingrai kontrolei. Padomju vara aizliedza daudzus preses izdevumus, arī reliģisko presi. Piekļūšana "kaitīgai" informācijai tika ierobežota ne tikai izņemot no apgrozības esošos izdevumus, bet atbrīvojoties arī no agrāk izdotiem iespieddarbiem. 1940. gadā iznāca "Aizliegtu grāmatu un brošūru saraksta" pirmais sējums, kam 1941. gadā sekoja vēl divi sējumi. Aizliegtie darbi tika izņemti no bibliotēkām un iznīcināti. Teoloģijas fakultāte tika slēgta un daudzi mācītāji represēti. Lielās tirāžās tika izdota ateistiskā literatūra — sērijā "Antireliģiskā bibliotēka" 15 000 eksemplāru lielā metienā tika izdota arī brošūra "Sektantisms un tā reakcionārā loma."⁵⁷¹

Daļa pentakostu cerēja, ka jaunā vara pret viņiem kā apspiestu minoritāti izturēsies iecietīgi. Lūgumā iekšlietu ministram atļaut noturēt dievkalpojumus K.Ulmaņa valdības slēgtajai Evaņģēlija ticīgo apvienībai "Elim" J.Dreimanis deklarēja, ka "ar vecās varas krišanu ir aususi brīvība visiem pilsoņiem Latvijā" un rakstīja par "mums draudzīgās sarkanarmijas kareivjiem."⁵⁷² Cerības uz iecietību nepiepildījās, jo padomju varas ideoloģija bija naidīga jebkurai reliģijas formai. 1941. gadā Igaunijas teritorijā tika arestēts un kā "sociāli bīstams elements" notiesāts uz 5 gadiem izsūtījuma pentakostu ceļojošais sludinātājs Ādolfs Ginters.⁵⁷³ Tādu pašu sodu saņēma mācītājs Jānis Bormanis.⁵⁷⁴ Dievkalpojumi gan vairumā gadījumu varēja notikt — V.Šneiders, pēc kara jautāts par vasarsvētku draudžu darbību 1940. gadā un vācu okupācijas laikā, teica, ka minētajā

⁵⁶⁹ Huber E. *Women and the Authority of Inspiration*. - Lanham: University Press of America, 1985. - p.7-8.

⁵⁷⁰ Vai mācītāji drīkst nodarboties ar politiku? // *Blāzma*. - 1932. - Nr. 4. - 64.lpp.

⁵⁷¹ *Sektantisms un tā reakcionārā loma*. - Rīga: Sabiedrisko, politisko un ekonomisko rakstu apgādniecība, 1941.

⁵⁷² LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 2554.l. - 166.lp.

⁵⁷³ LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-9234-2.l. - 204.lp.

⁵⁷⁴ Turpat. - 207.lp.

laika posmā pentakosti pulcējušies legāli.⁵⁷⁵ Vietām saglabājās spriedze attiecībā ar baptistiem, kas saistīta ar dažu baptistu konvertēšanos pentakostismā. Piemēram, Jēkabpils baptistu draudzes locekļu gada sapulcē 1941. gada janvārī konstatēts, ka aizvadītajā atskaites periodā pie pentakostiem aizgājuši 5 draudzes locekļi.⁵⁷⁶

Vasarsvētku draudzes vārds pavīd PSRS Augstākās padomes vēlēšanu (1941. gada 12. janvārī) sakarā. Tās bija pirmās PSRS AP vēlēšanas Latvijā pēc Baltijas valstu aneksijas. No pārskatiem par vēlēšanu gaitu var spriest par vēlētāju aktivitāti un tās atkarību no reliģisko organizāciju iespaida. Piemēram, Nīcas pagasta 3. vēlēšanu iecirknī uz vēlēšanām ieradās mazāk kā 50 % balsotāju.⁵⁷⁷ Šis zemaais rādītājs tika skaidrots ar brīvbaiznīcu četru lūgšanu namu (Nīcā darbojās baptisti un Kurzemes brāļu draudze) esamību iecirkņa teritorijā. Savukārt vēlēšanu apgabala sekretārs Sudmalis kā negatīvu faktoru piemin, ka Ziemupes pagastā bijusi "kriedzēju sekta" (acīmredzot pentakosti).⁵⁷⁸

1941. gada jūnijā padomju okupācijas varas vietā nāca nacistiskās Vācijas režīms, kuram okupēto zemju tautu kultūras un reliģiskās dzīves uzplaukums nebūt nebija prioritāte. Vācu nacistu politika bija vērsta uz vietējo tautu nacionālās identitātes graušanu. Jau 1941. gada 2. aprīļa memorandā, tātad vēl pirms iebrukuma Baltijā, A.Rozenbergs paredzēja, ka Igaunijai, Latvijai un Lietuvai jāklūst par vāciešu noņemšanas apgabalu, asimilējot "rasistiski noderīgos iedzīvotājus."⁵⁷⁹ Vietējo iedzīvotāju sagatavošanai šim liktenim nacisti izvērtā vācu - latviešu kultūras kopības propagandu. Reliģiskā dzīve bija pakļauta ierobežojumiem, jo nacistu baznīcpolitikas Baltijā īstenošanu sākumā noteica reiha drošības dienesta (SD) priekšnieka Heidriha 1941. gada 16. augusta pavēle "Baznīcas jautājuma risinājums ieņemtajos Padomju savienības apgabalos", saskaņā ar kuru bija plānots panākt visu konfesiju sadrumstalošanu sīkās grupās.⁵⁸⁰ Militārās neveiksmes nacistus spieda šo politiku mainīt un 1942. gadā okupēto Austrumu apgabalu ministrs A.Rozenbergs izdeva "Rīkojumu par reliģijas brīvību ieņemtajos Austrumu apgabalos", ar kuru tika pasludināta reliģijas brīvība un tiesības apvienoties reliģiskajās organizācijās.⁵⁸¹ Kas attiecas uz vasarsvētku draudžu stāvokli vācu okupācijas laikā, tad no pentakostu pēckara liecībām var spriest, ka varas iestāžu attieksme no vietas vietā bijusi atšķirīga, dažkārt pentakosti saskārušies ar ierobežojumiem. J.Kadēģis atceras, ka Dundagā vasarsvētku draudzes dievkalpojumi notikuši

⁵⁷⁵ LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-9234-1.l. - 344.lp.

⁵⁷⁶ LBDS VA. - Dok. Nr. 27-871. - Kārļa Lācekļa garīgā darba atzīmes (dienasgrāmata). - 48.lpp.

⁵⁷⁷ LVA. - 121.f. - 1.a. - 33.l. - 191.lp.

⁵⁷⁸ LVA. - 101.f. - 2.a. - 81.l. - 58.lp.

⁵⁷⁹ Strods H.. Zem melnbrūnā zobena. Vācijas politika Latvijā 1939.-1945. - Rīga: Zvaigzne, 1994. - 38.lpp.

⁵⁸⁰ Strods H. Latvijas katoļu baznīcas vēsture 1075.-1995. - Rīga: 1996. - 279.lpp.

⁵⁸¹ Turpat. - 281.lpp.

nelegāli.⁵⁸² A.Kūmiņš stāsta, ka viņa vadītajai 50 cilvēku lielajai Liepājas draudzei vācieši atļāvuši sapulcēties, vienīgi pusgadu pirms kapitulācijas tās darbība aizliegta.⁵⁸³

4.6. Mācība par Svētā Gara kristību latviešu baptistu un vasarsvētku draudzēs

20. gs. divdesmitajos un trīsdesmitajos gados.

Šajā apakšnodalā apkopotā informācija palīdzēs saprast, vai mācībā par Svētā Gara kristību tās Latvijā dzīvojošie proponenti ienesuši citur pasaulē nesastopamas idejas jeb notikusi sekošana vispārējām tendencēm.

Pēc 1. Pasaules kara debates par pneumatoloģiju baptistu aprindās kļuva asākas un redzams, ka OBDS draudžu locekļu pneumatoloģiskie uzskati atšķīrās no LBDS sludinātajām doktrinārajām normām. LBDS piederošās Rīgas Semināra draudzes mācītājs R.Ekšteins sludināja, ka

"Svētā Gara kristība ir vienreizējs notikums jeb piedzīvojums. Tas notika toreiz, kad mēs no sirds atgriezāmies un pieņēmām Jēzu par savu Pestītāju .. Ir viena kristība Svētajā Garā, bet ir vairāki (daudzi) papildījumi ar Svēto Garu."⁵⁸⁴

K.Sātiks rakstīja līdzīgi: "Maldīgs ir uzskats: gaidīt un lūgt, lai Svētais Gars nāktu. Kad tad Viņš ir aizgājis projām no pasaules un kad Viņš pārtraucis savu uzdevumu pildīt Kristus draudzē? Svētie Raksti to nerāda. Viņš ir pie mums!"⁵⁸⁵ Viņš arī kritizēja pārmērīgu emocionālismu un glosolālības akcentēšanu. Savstarpējā polemikā aktīvi iesaistījās P.Lauberts, kura uztverē mūsdienu glosolālījai ir nevis teocentrisks, bet antropentrisks raksturs —

"mūsdienu valodas nav ne Dieva teikšana, nedz Dieva lūgšana. Viņām vispār nav ar Dievu nekādas darīšanas. Viņām darīšanas tikai ar cilvēku. Mūsdienu valodas ir sprediķis, jo tāds viņu raksturs, un pa lielākai daļai tās pilnas draudu un nepieklājību."⁵⁸⁶

Interesanti, ka arī Jaunajā derībā pieminēto glosolālīju P.Lauberts skaidroja kā cilvēcīgu fenomenu — "Korintas valodnieki, it kā arī Pāvils, valodo paši savā vārdā un caur valodām runā uz Dievu un nevis cilvēkiem - tas ir, caur valodām Dievu lūdz .. Ja Svētais Gars runātu caur valodām, tad Pāvils ne rindiņu nerakstītu par valodām, kādām tām jābūt, jo tad jau Pāvils sāktu mācīt Dievu."⁵⁸⁷ P.Lauberts kritizēja "spēka" uztveršanu kā brīnumlīdzekli pret jebkura kristīgās dzīves problēmu un brīnumainas Dieva iejaukšanās gaidas, kuras pavada šāda "spēka" meklējumus. Ar brīnumu meklējumiem cilvēks dažbrīd attaisnot slinkumu un uzņēmības trūkumu — "Dievs dara savu darbu tad, kad mēs esam savu darījuši. Kad mēs savu esam darījuši, tad Dievs netieši, mums

⁵⁸² LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-9234-1.1 - 135.lp.

⁵⁸³ Turpat. - 186.lp.

⁵⁸⁴ Ekšteins R. Svētais Gars. - Rīga: Amnis, 1997. - 33.lpp.

⁵⁸⁵ Sātiks K. Kad saņem Svēto Garu? // Kristīgā Balss. - Nr. 11. - 1933. - 167.lpp.

⁵⁸⁶ Lauberts P. Mūsdienu "valodas" un mūsdienu "spēks". - Jelgava: P.Lauberta apgāds, 1921. - 5.-6.lpp.

pat nezinot, svētī mūsu soļus, "uztaisa namu", "saviem mīļiem dod miegā", "pašķir mūsu roku darbu"..⁵⁸⁸ K.Ozoliņš rakstā "Vasarsvētku notikums", kas vairākos turpinājumos tika publicēts žurnālā "Kristīgā Balss", tieši nesniedz atbildi uz jautājumu par Jaunajā derībā aprakstītās glosolālījas iespējamību mūsdienās, bet vērsas pret pārliecīgu tās akcentēšanu, saskatot glosolālījas meklētājos nepareizu motivāciju — "tie meklē šo dāvanu ne lai ar to kalpotu tuvākam, bet lai būtu pierādījums, ka ir saņēmuši Svēto Garu"⁵⁸⁹.

Daudzu OBDS piederošo draudžu locekļu pozīcija līdzinājās iepriekš aplūkotajai 19.gs. Amerikas svētošanas kustības mācībai par Dieva Gara saņemšanu kā spēku tālākai kalpošanai. V.Fetlers 1931. gada jūnijā Rīgas Āgenskalna baznīcā sanākušajā OBDS kongresā nolasītā referātā "Par Svētā Gara kristību" teica, ka šis piedzīvojums īpaši vajadzīgs draudžu aktīvistiem. Saņemto garīgo spēku nelietojot vai ar to lietoties, to var zaudēt.⁵⁹⁰ J.Bormanis publikācijās izteica savu pārliecību, ka indivīds var būt pārliecināts, ka pār viņu ir nācis Svētais Gars, tāpat kā viņš var zināt, ka ir viņa grēki ir piedoti un ka viņš ir Dieva bērns.⁵⁹¹ Atšķirīgs bija H.Redīna vērtējums par intensīva reliģiskā entuziasma periodā sniegtajiem Svētā Gara kristības skaidrojumiem:

"Jauni brāļi to nostādīja par vienīgo līdzekli mūsu izglābšanai no mūžīgās pazušanas (Kristus asiņu un ticības vietā). Citi viņai pierakstīja spēku cīņai pret grēku; citi atkal domāja, ka tā dota jūsmošanai, kurā drīkst ietilpt arī miesīga nodarbošanās, kā lēkšana, roku kustības, kliegšana u.t.t. Tikai retais saprata, ka Svētā Gara kristība ir dota visu īstu dievbērnu apvienošanai (1.Kor. 12:13) un liecības nolikšanai par Jēzu (Apd. 1:8)."⁵⁹²

H.Redīna izpratnē Svētā Gara kristība ir "kā ķīla turpmākām Svētā Gara piepildīšanām kuras nepieciešamas Dieva valsts darbā."⁵⁹³ H.Redīns atzīst "valodās runāšanas" iespējamību, taču noraida ideju, ka tā būtu jāiegūst katram ticīgajam. Viņš arī interpretē valodās runāšanu nevis kā glosolālīju (tai pēc H.Redīna domām jābeidzas pēc apustuļu laikiem⁵⁹⁴), bet gan kā runāšanu "visiem klātesošiem saprotamās vecās jau sen esošās valodās" (atsauce uz Apd. 2).⁵⁹⁵ Viņš kritizē pentakostisko mācību par glosolālīju kā sākotnējo Svētā Gara kristības pierādījumu — "mācība, ka vismaz pie Svētā Gara saņemšanas, kaut arī vienreiz dzīvē, būtu jāizrunā dažas nesaprotamas skaņas, nedibinās uz Svētajiem Rakstiem."⁵⁹⁶

⁵⁸⁷ Turpat. - 5.lpp.

⁵⁸⁸ Turpat. - 12.lpp.

⁵⁸⁹ Ozoliņš K. Vasaras svētku notikums // Kristīgā Balss. - 1931. - Nr. 8. - 163.lpp.

⁵⁹⁰ Redins H. Otrās baptistu draudžu savienības kongress // Atmoda. - 1931. - Nr. 7. - 128.lpp.

⁵⁹¹ Bormanis J. Svētais Gars cilvēka sirdī // Atmoda. - 1928. - Nr. 2. - 21.lpp.

⁵⁹² Redins H. Kāds vārds par Svētā Gara kristību. - 59.lpp.

⁵⁹³ Redins H. Lielie jautājumi ticīgo ļaužu dzīvē. - Rīga: Derīgu Rakstu apgāde, 1938. - 137.lpp.

⁵⁹⁴ Turpat. - 140.lpp.

⁵⁹⁵ Turpat. - 140.lpp.

⁵⁹⁶ Redins H. Lielie jautājumi // Atmoda. - 1929. - Nr. 8. - 127.lpp.

Latviešu vasarsvētku draudžu locekļu uzskati sakrita ar ārvalstu pentakostu vairākuma atzīto viedokli par glosolāliju kā obligātu Gara kristības pierādījumu. Anonīms autors (spriežot pēc iniciāļiem, P.Jefimovs), "Jaunajā Misionārā" apgalvoja — "Svētā Gara kristību var redzēt un dzirdēt".⁵⁹⁷ Par to nav jābrīnās, ja ņem vērā, ka ievērojams šī uzskata proponents D.Dži mācīja latviešu pentakostu apmeklētajos Dancigas Bībelesursos un viesojās Latvijā. Latviešu pentakosti un viņiem tuvu stāvoša baptistu daļa publicēja viņa un citu ārvalstu autoru izteikumus, lai pamatotu savus uzskatus. Piemēram, "Misionārā" ievietots norvēģu pentakostu celmlauža T.Barata raksta tulkojums, kurā proponēta tēze par glosolāliju kā ārēji jūtamam Svētā Gara klātnības zīmi.⁵⁹⁸ OBDS žurnāls "Atmoda" publicējis D.Dži rakstu "Svētā Gara kristība", kurā Gara kristība raksturots kā piedzīvojums, "kas padara par augšāmceltā Kristus patiesiem lieciniekiem; kristība, kas pārpludina dabīgo ar Dievu un pazemo cilvēku galīgi pīšļos; kristība, kas līdz sev nes uguni."⁵⁹⁹ D.Dži uzskata, ka šo stāvokli var pazaudēt, to var arī sajaukt ar līdzīgu emocionālu pārdzīvojumu, kas radies, piemēram, klausoties celsmīgu sludinātāju. Tā pēc D.Dži uzskatiem vēl nav Svētā Gara kristība. Viņš arī brīdina no pārmērīgas zīmju uzsvēršanas un sevis novešanas afekta stāvoklī —

"Dieva Gara ārējās parādības, jeb līdzējošās zīmes, kā valodām runāšanu, pravietošanu, straumes, dziedāšanu, parādīšanas u.t.t. nedrīkst pārāk uzsvērt. Censties paša sevi pacelt kaut kādā garīga uzbudinājuma pakāpē, meklēt uztvert apkārtesošo entuziasma atmosfēru, pūlēties un cīnīties pēc tā, kam vajadzētu būt tik pat dabīgam, kā bērnam pļāpāšana un putnam dziedāšana, ir nepareizi un tas nes tukšuma zīmogu uz sejas."⁶⁰⁰

No pentakostu periodikā ievietotiem rakstiem var spriest, ka šo D.Dži brīdinājumu daudzi ticīgie neņēma vērā. Gara kristības saņemšanas process pirmskara vasarsvētku draudžu locekļiem un daļai latviešu baptistu saistījās ar pieaugošu psiholoģisku spriedzi, kuru kustības adepti dēvēja par garīgu cīņu. Tās ietekme jaušama vēl astoņdesmito gadu beigās — uz tās ārējo izpausmi — "svēto noskumšanu" norāda amerikāņu misionārs Stīvs Bradkovičs, sakot:

"divdesmitajos gados pentakostu kustībā bija stingra kustība svētošanas un grēku nožēlas virzienā. Ar laiku tā pārvērtās legālismā .. Ieejot jebkurā pentakostu draudzē, jūs varat vērot, ka pēc vārdiem "lūgšim Dievu" cilvēki pēkšņi sāk raudāt. Kāpēc? Tā viņi ir mācīti Dievu lūgt."⁶⁰¹

⁵⁹⁷ Vasarsvētki // Jaunais Misionārs. - 1935. - Nr. 6. - 83.lpp.

⁵⁹⁸ Barratt T. Svētā Gara kristība un uguns. // 1930. - Nr. 9. - 121.-123.lpp.

⁵⁹⁹ Dži D. Svētā Gara kristība // Atmoda. - Nr. 10. - 1927. - 119.lpp.

⁶⁰⁰ Turpat. - 120.lpp.

⁶⁰¹ V.Tēraudkalna intervija ar Stīvu Bradkoviču — Rīgā, 1998. gada 21. augustā.

Šai mācībai ir saikne ar svētošanas kustības sludināto "dievišķo noskumšanu" — "grēciniekam vajaga sajūst savā sirdī, ka ir grēkojis un Dievu apbēdinājis..."⁶⁰² Līdzīga sakāpināta grēcīguma izraisīta baiļu izjūta novērota Latvijas brāļu draudzēs — prūšu izcelsmes misionārs M. Bukālis, kas darbojās 19. gs. Kurzemē, esot kādā sapulcē skubinājis ļaudis steigties atgriezties no grēkiem, jo divi no klausītājiem, nesagaidījuši nākošo svētdienu, miršot. Rezultātā visus pārņēmušas bailes par saviem grēkiem. Ikdienā ļaudis runājuši tikai par garīgiem pārdzīvojumiem.⁶⁰³ Asarainība izpaudās brāļu draudžu dziesminieku sacerētajos tekstos:

Raudi nu, tu, spoža saulīt,

Peldi asarās, tu, zvaigznīt,

Raudi, atspīdums no debess!⁶⁰⁴

1925. gadā "Atmodas" lasītāja no Aizputes rakstīja žurnālam par savām garīgām cīņām. Redakcija, netieši mudinot lasītāju uz vēl lielāku pašanalīzi, atbildēja: "Ja sirdsapziņu apgrūtina vēl kādi neizlīdzināti un nepiedoti grēki, tad velti lūgt pēc Svētā Gara kristības."⁶⁰⁵ Šie motīvi bieži savijās ar apokaliptisku gaidu caurstrāvotu noskaņojumu —

Šis brīdi vairs nav tālu! Vēl kādas minūtes jeb sekundes un atskanēs pēdējais pulksteņa sitiens ... Pasteidzies, mans brāli un māsa! Satver vēl Viņa žēlastību! Šādā stāvoklī tu nedrīksti palikt! Tev jāsvētojas un jāšķīstas, lai tu būtu kristāltīrs un šķīsts Kristus loceklis."⁶⁰⁶

Kā norādīts 1. nodaļā, apokaliptisms bija raksturīga agrīno pentakostu iezīme arī citur pasaulē.

Kāpinātās vainas apziņas dēļ daudzi latviešu pentakosti pēc Svētā Gara kristības saņemšanas ļoti asi izjuta savas nepilnības. Sludinātāji šīs noskaņas skaidroja kā Dieva sūtītas — "kaut gan šie lielie dvēseles pārdzīvojumi un bēdas nereti rada šaubas un ved tuvu izmisumam, tomēr tie nāk no Dieva un ir ar Dieva ziņu."⁶⁰⁷ Savukārt par Gara kristību dēvētais krīzes piedzīvojums nesa lielu pārliecības spēku par notikušā patiesumu. Kā savā garīgajā autobiogrāfijā raksta Jānis Ērglis, "šis piedzīvojums bija tik pārliecinošs un nepašaubāms, ka neviens, kas tic dzīvajam Dievam, nevar pretī runāt šai Dieva dāvanai."⁶⁰⁸

Analizējot pirmskara latviešu pentakostu teoloģiskos uzskatus, jāpiekrīt pareizticīgo teologam A. Volkeram (A. Walker), kas pentakostismu raksturo kā neieinteresētu trinitārā teoloģijā (lai arī formāli atzīstot trīsvienību). Līdz ar to Dieva Gara radošā loma radīšanā un inkarnācijā

⁶⁰² Ebels V. Atgriešanās // Evaņģēlijuma Bazūne. - 1910. - Nr. 4. - 1.lpp.

⁶⁰³ Krūmiņa S. Brāļu draudzes Latvijā: reliģiskās pieredzes īpatnības. - 101.lpp.

⁶⁰⁴ Apinis A. Brāļu draudzes un latviešu rakstniecība // Kultūras Fonda Avīze. - 1989. - novembris. - 15.lpp.

⁶⁰⁵ Atmoda. - 1925. - Nr. 3. - 22.lpp.

⁶⁰⁶ Vilks A. Svētīšanās sapulces "Āriņos" // Jaunais Misionārs. - 1934. - Nr. 4. - 58.lpp.

⁶⁰⁷ Bormanis J. Bēdu ceplī // Draugs. - 1920. - Nr. 5. - 1.lpp.

⁶⁰⁸ Ērglis J. Mana liecība // Misionārs. - 1930. - Nr. 9. - 131.lpp.

paliek neatklāta.⁶⁰⁹ Latviešu vasarsvētku draudzēs dominēja "jēzuloģija" ar tai raksturīgo Jēzus asiņu kultu. Tipisks tā piemērs ir sekojošas rindas no pirmajā latviešu vasarsvētku draudžu dziesmu krājumā "Šibolets"⁶¹⁰ ievietotas dziesmas "Pārspējam caur asinīm":

Pārspējam caur asinīm tumšas stundas gan;

Pārspējam caur asinīm sātan' spēku gan.

Pārspējam, pārspējam, pārspējam Jēzus asinīs vien.⁶¹¹

Vasarsvētku draudzēs koptajam Jēzus asiņu kultam ir līdzība ar Jēzus kā upura kultu brāļu draudzē. Tā ir paralēle, kas liek domāt par paliekošo hernhūtisma iespaidu uz latviešu reliģisko dzīvi. Brāļu draudžu reliģiskajā praksē Jēzus ciešanu un vāšu kults, kā to rāda "Orta grāmatiņā" atrodamas ap 1742. gadu datētas dziesmas rindas, ieguva juteklisku, pat erotisku raksturu:

Jēzu, tavas vātiņas

ir manas aliņas

iekš kā es bēdzu

un saldā mierā sēžu.⁶¹²

Līdzīga intimitāte caurstrāvo ar latviešu pentakostu dzejnieka Miķeļa Strazdiņa (1908-1958) vārdu parakstīto dziesmu "Mans draugs ir Jēzus" —

Dzīvē, kad tumšs, viss drūms un baigs,

Redzams vēl mīlā Drauga vaigs,

Skatiens uz Viņu drosmi dod,

Dvēsele gaismu rod.⁶¹³

Pneumatoloģijai veltīto dziesmu skaits "Šiboleta" pirmajā daļā nav liels — no 63 dziesmām (62 numurētas un viena grāmatas priekšējā vāka iekšpusē) tikai četras dziesmas ("Svētīt grib Kungs Jēzus", "Svētais Gars, ak nāci Tu", "Sūti spēku", "Seno laiku spēks") tieši veltītas Svētā Gara tematikai. Ļoti maz ir dziesmu ar trinitāra rakstura tekstiem. Viens no izņēmumiem ir "Svēts, svēts, svēts", kuras centrā ir slavinājums tam, kas ir "visspēcīgs un žēlīgs — Trīsvienīgs Dievs: Tēvs, Dēls un Svētais Gars."⁶¹⁴ 1930. gadā iznākušajā "Šiboleta" otrajā daļā no 34 dziesmām⁶¹⁵ pneumatoloģiskas ir trīs dziesmas — "Svēto Garu ielaidi" (Nr. 10), "Agrais un vēlāis lietus" (Nr. 11) un "Sūti mums uguni" (Nr. 29). Šie fakti apstiprina jau agrāk konstatēto vispārējo agrīnā pentakostisma tendenci līdzīgi evaņģelikāļiem akcentēt Jēzu kā personisku Pestītāju un Garu kā

⁶⁰⁹ Walker A. The Orthodox Church and the Charismatic Movement // Strange Gifts? A Guide to Charismatic Renewal (Martin D., Mullen P., ed.). - Oxford: Blackwell, 1984. - p.170.

⁶¹⁰ Nosaukums pārņemts no Bībeles (Soģu 12:6).

⁶¹¹ Schibolet I. Dobele: Dz.Grēviņš un biedri. - 1927. - 47.-48.lpp.

⁶¹² Krūmiņa S. Brāļu draudzes Latvijā: reliģiskās pieredzes īpatnības. - 103.lpp.

⁶¹³ Schibolet (I, II un III krājums). - 30.lpp. (izdošanas gads nav minēts); Apvienotajā krājumā ir 163 dziesmas.

⁶¹⁴ Schibolet I. - 6.lpp.

indivīdu transformējošu spēku.⁶¹⁶ Ticīgos vadīja pārliecība, ka Vasarsvētku piedzīvojums pārveidos viņu personības tādā mērā, ka viņi ar panākumiem evaņģelizēs apkārtējā sabiedrībā:

Debesu uguns, nāc, mani piepildi!

Lai mana dvēse var svinēt Vasarsvētkus,

Lai Tavā spēkā varu iziet

Un Jēzu liecināt vārdiem, darbiem.⁶¹⁷

Visas šīs tendences novērotas arī citur pasaulē un neliek domāt par atšķirīgas Latvijas vasarsvētku draudžu tradīcijas veidošanos.

4.7. Konvencionalizācijas procesa atspoguļošanās baptistu liturģiskajā praksē. Pentakostu liturģiskās tradīcijas kā reakcija pret konvencionalizāciju.

Izvirzītās tēzes par pentakostisma veidošanās saistību ar bapstisma konvencionalizāciju pamatošanai nevar paiet garām arī liturģijai, jo konvencionalizācijas procesā notiekošās izmaiņas ārēji bija pamanāmas liturģijā — baptistu dievkalpojumi, īpaši lielajās pilsētu draudzēs, kļuva svētsvinīgāki un aizvien vairāk sekoja noteiktai formai. Tas nenotika bez debatēm un kritikas pat par sīkiem jaunievedumiem, piemēram, atteikšanos no ziedojuma trauka novietošanas pie dievnama izejas un ziedojumu vākšanu dievkalpojuma laikā.⁶¹⁸ Citi iebilda pret ērģeļu ("ar mašīnu Dievu lūgt") un vijoles ("velna instruments, kas kalpo izpriecām") lietošanu baznīcā, tomēr tas neapsturēja mūzikas instrumentu ieviešanu, lai arī ērģeles varēja atļauties tikai bagātākās pilsētu draudzes.⁶¹⁹ Daļā baptistu draudžu liturģiskās novitātes dievkalpojumus padarīja līdzīgākus luterāņu dievkalpojumiem. Pirmās republikas laikā LBDS izdotā brošūrā "Baptistu garīdznieka amata izpildīšanas kārtība" norādīts: "Mūsu dievkalpojumos būtu jāvairās no visa, kas nevēlams un paši dievkalpojumi jāveido uztaisoši un svinīgi."⁶²⁰ Šai pamācībai sekojošajā liturģijas paraugā nav vietas spontānām draudzes locekļu uzrunām vai lūgšanām. Trīs paredzētās lūgšanas ir tematiski strukturētas, dievkalpojums noslēdzas ar svētības vārdiem vai tēvreizi.⁶²¹ Baptistiem tradicionālā vietējo draudžu brīvība liturģiskās prakses jautājumos gan nodrošināja dievkalpojumu stilu daudzveidības iespējamību vienas draudžu savienības ietvaros, kas savukārt daļēji bija draudžu locekļu sociālās neviendabības nosacīta. Brīvās dievkalpojuma formas, kas dāvāja iespēju sevis

⁶¹⁵ Šibolet II. - Jelgava: Misionārs, 1930.

⁶¹⁶ Uz faktu, ka pentakostu tradīcija Dieva Garu uztver funkcionāli, metodistu un neopentakostu dziesmu tekstu analīzei veltītā rakstā norāda anglikāņu priesteris Dž. Stīvens: Steven J. Charismatic Hymnody in the Light of Early Methodist Hymnody // Studia Liturgica. - 1997. - Vol. 27, No. 2. - p.234.

⁶¹⁷ Atmodas dziesmas. - Rīga: Atmoda, 1939 (ceturtais izdevums). - 245.lpp.

⁶¹⁸ Par kristīgājo svētkiem // Evaņģēlists. - 1907. - Nr.11. - 2.lpp.

⁶¹⁹ Čukurs F., Ekšteins R., Mēters A., red. Dzīvības ceļš. - 134.lpp.

⁶²⁰ Baptistu garīdznieka amata izpildīšanas kārtība. - Rīga: LBDS. - 1.lpp. (izdošanas gads nav norādīts)

⁶²¹ Turpat. - 2.-3.lpp.

apliecināšanai un savu problēmu izklāstījumam, sociālu zemāko slāņu pārstāvjiem ļāva kaut uz brīdi būt tiem, kas viņi vēlējas būt ikdienā — ievērotiem un respektētiem. Šīs ilgas uzskatāmi atklāj reliģiskajās sapulcēs dziedāto dziesmu teksti, piemēram, —

Un vājie, trūcīgie,
Kas tādu spēku iemanto,
Top Kristus varenie.⁶²²

Liturģijas saistība ar sociāli - ekonomiskās apspiestības un atbrīvošanās dialektiku parādās arī citos kultūrkontekstos, piemēram, afroamerikāņu kultūrā.⁶²³ Socioloģe Šerila Taunsenda (Cheryl Townsend) uzskata, ka afroamerikāņu draudzes funkcionē kā psihiatriskās slimnīcas, jo sapulču apmeklētājiem ir iespēja izkliegt savas samilzušās problēmas.⁶²⁴ Nātans Džerards (Nathan Gerrard), kas pētījis svētošanas kustību ASV, norāda, ka, emocionālajās sapulcēs piedzīvojot, ka viņi ir Dieva un savu līdzgaitnieku akceptēti, nabadzīgie guva spēku izturēt ikdienas grūtības, kuras saistītas ar atrašanos sabiedrības sociāli - ekonomiskās piramīdas apakšā.⁶²⁵

LBDS sašķeloties, notika draudžu sagrupēšanās, kuras rezultātā ticīgie, kuri deva priekšroku liturģijai ar lielāku laju iesaisti, pievienojās OBDS draudzēm, kuras parasti sekoja anglosakšu evaņģelikāļu praksei — dievkalpojumi bija sapulces ar iepriekš neprognozējamu ilgumu un saturu. Dievkalpojumiem dažkārt sekoja tā sauktās cīņas stundas, kuru apmeklētāji tika motivēti uz grēksūdzi.⁶²⁶ Par dievkalpojumu V.Fetlera vadītajā Pestīšanas Tempļī Rīgā saglabājies sekojošs apraksts:

"Svētdienas dievkalpojumi, kuros es piedalījos gandrīz gadu kā evaņģēlists, parasti sākās trijos pēcpusdienā un turpinājās līdz astoņiem vai deviņiem vakarā saskaņā ar Gara darbību. Neviens nezināja, cik ilgi ilgs dievkalpojums, jo mēs vienmēr paklausījām Gara balsij. Neviens neskatījās pulkstenī. Neviens nevēlējās aiziet. Neviens nenāca uz dievkalpojumu Kunga dienas pēcpusdienā tikai uz vienu stundu."⁶²⁷

Arī Pestīšanas tempļa arhitektoniskā dominante — tornis, kura augšējā stāvā atradās telpa regulārām lūgšanām, atgādināja par ārēju līdzību ar vasarsvētku draudzi. Lūgšanu torņu ierīkošana gan ir pazīstama arī agrākos gadsimtos, taču 20.g. tā plaši izplatījās vasarsvētku draudzēs un saistīta izpratni par lūgšanu kā garīgas cīņas veidu. "Dictionary of Pentecostal and Charismatic

⁶²² Atmodas dziesmas. - 182.lpp.

⁶²³ Cone J. Black Worship // The Study of Spirituality (Jones C., Wainwright G., Yarnold E., ed.). - London: SPCK, 1994. - p.482.

⁶²⁴ Townsend C. The Black Church as a Therapeutic Community // Border Regions of Faith (Aman K., ed.). - Maryknoll: Orbis Books, 1987. - p.197-207.

⁶²⁵ Gerrard N.L. The Holiness Movement in Southern Appalachia. // Speaking in Tongues: A Guide to Research on Glossolalia. (Mills W., ed.) - Grand Rapids: W.B.Eerdmans Publishing Company, 1986.- p.215-217.

⁶²⁶ Atmoda. - 1925. - Nr. 7. - 53.lpp.

⁶²⁷ Stewart J.A. A Man in a Hurry. - Asheville: The Russian Bible Society, 1968. - p.105-106.

Movements" ir ziņas, ka Čarlzs Parhams, iekārtojot Bībeles skolu "Stone's Folly" — lielā nepabeigtā savrupmājā Topekā Kanzasas štatā, izveidoja lūgšanu torni. Savā Eņģeļu templī līdzīgu "augšistabu" izveidoja Eimija Makpērsone (Aimee McPherson). Vispazīstamākais pēc Otrā pasaules kara uzceltais lūgšanu tornis ir ultramoderna 200 pēdas augsta būve Orala Roberta universitātes teritorijā (ASV).⁶²⁸

OBDS draudzēs izveidojās lūgšanu pulciņi, kas apvienoja atmodas kustības visvairāk pārņemtos draudžu locekļus. Šo lūgšanu grupu sanāksmēs bieži bija vērojami pentakostismam raksturīgi fenomeni — glosolālīja, "pravietojumi" u.c. Baptistu mācītājs Vilis Dzelmiņis savās atmiņās par lūgšanām Užavas draudzes telpās raksta: "Mēs, kādi piecpadsmit, palikām vēl mazajā istabā uz lūgšanām. Māsa valodniece⁶²⁹, vispirms svešajā valodā un tad latviski uz ikviena lūgšanu atbildēja, un šīs atbildes bija katram individuāli piemērotas un pamācošas."⁶³⁰ Līdzīgu lūgšanu stundu prakse ir aprakstīta arī ārvalstu literatūrā. Piemēram, anglikāņu mācītājs Džons Ganstouns (John Gunstone) uzskaita pentakostiska rakstura lūgšanu stundu iezīmes: to neformālo raksturu; kopīgas lūgšanas, uz kurām sapulces vadītājs aicina klātesošos un kuras bieži pavada glosolālīja; sludināšanu vai pārrunas par Bībeles tekstu, kurā piedalās ne tikai sapulces vadītājs; laiku Dieva slavēšanai; īpašas aizlūgšanas (arī eksorcisma akti).⁶³¹

Radikālākā OBDS draudžu locekļu daļa divdesmitajos un trīsdesmitajos gados pievienojās vasarsvētku draudzēm, kuru dievkalpojumi bija vēl emocionālāki. Šo sapulču apraksti atrodami 4.5. apakšnodaļā. Spriežot pēc kristīgajā periodikā atrodamās informācijas un vērotāju aprakstiem, agrīno latviešu pentakostu sapulces atbilda teologa D.Sermonda minētām pentakostu liturģijas vispārējām iezīmēm (tās gan nav specifiski pentakostiskas un ir sastopamas arī citu tradīciju liturģijās):⁶³²

1. Mutvārdu tradīcijas prioritāte — baznīcēni neizmanto rakstītu dievkalpojuma kārtības tekstu;
2. Naratīvā teoloģija — dievkalpojumā noteicošais ir nevis dogmu atspoguļojums, bet stingra pārlicība par Dieva klātbūtni, kuru ilustrē atsevišķu indivīdu vēstījumi par personisko reliģisko pieredzi — liecības;
3. Draudzes locekļu maksimāla līdzdalība, kura teoloģiski tiek pamatota ar Gara dāvanu klātesamību katra kristieša dzīvē. Dievkalpojuma dinamiskais raksturs atstāj telpu tā dalībnieku atbildes reakcijai uz notiekošo — izsaucieniem, smiekliem, ķermeņa kustībām;

⁶²⁸ Warner E.E. Prayer Towers // Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements. - p.721.

⁶²⁹ Tā V.Dzelmiņis apzīmē kādu glosolālīju praktizējošu sievieti.

⁶³⁰ Dzelmiņis V. Dzīvā ūdens lāses. - ASV: Amerikas Latviešu Baptistu Apvienība, 1986. - 249.lpp.

⁶³¹ Stevenson K., ed. Liturgy Reshaped. - London: SPCK, 1982. - p.6-10.

⁶³² Surmond J. Word & Spirit at Play: Towards Charismatic Theology. - p.22-25.

4. Komunikācija intuitīvajā līmenī — piemēram, sapņi un vīzijas. Šīm parādībām ir ikoniska funkcija. Līdzīgi kā svētbildēs, sapņu un vīziju redzētājiem atklājas Bībeles personāži un eņģeļi.

5. Cilvēks dievkalpojumā sevi izjūt kā veselumu — cilvēks domā ne tikai par savām garīgajām, bet arī fiziskajām vajadzībām. Tas izpaužas aizlūgšanās par slimajiem.

Atsevišķi vasarsvētku draudžu un tām tuvu stāvošu OBDS baptistu draudžu dievkalpojumu elementi, kuri bija daļēji vai pilnīgi izzuduši vairāk konvencionalizējušās baptistu draudzēs, ir sekojoši:

(a) Liecināšana;

R.Stārks un V.Beinbridžs liecību definē kā procesu, kurā

"cilvēks stāsta dramatiskus stāstus, lai saņemtu auditorijas uzmanību un atzinību. Par kvēlu stāstījumu, kurā atspoguļota sākotnējais izmisums, dievišķi iedvesmots meklējumu laiks un prieka pilna atgriešanās, neofīts parasti saņem atzinību tāpēc, ka šāds stāsts ir kā atalgojums grupai kopumā, jo palielina tās kompensatoru tirgus vērtību."⁶³³

Tāpēc stāstījumos minētie fakti bieži ir pārspīlēti un vairumā gadījumu ir ar laimīgām beigām, kas vērotājam liek vaicāt, vai liecībās nebūtu jāierāda vieta arī traģiskajam un sāpīgajam.⁶³⁴ Liecībām ir liela ietekme, jo stāsts uzrunā dziļāk kā abstraktu teoloģisku konceptu virkne. Publisku kristīgo liecību izcelsme meklējama 17.gs. puritāņu praksē no draudzes locekļu kandidātiem prasīt garīgās autobiogrāfijas izklāstu.⁶³⁵ Latvijā garīgās autobiogrāfijas (rokrakstu formā) kļuva populāras līdz ar brāļu draudžu veidošanos 18.gs. Hernhūtiešu saiešanu apmeklētāji tika iztaujāti par viņu personisko garīgo dzīvi. Sapulcēs bija atvēlēta vieta brīvām runām par Bībeles tekstiem.⁶³⁶ Tādējādi ticīgie iemācījās formulēt vārdos savus pārdzīvojumus un kopīgās sarunās guva savstarpēju iedrošinājumu.

Par liecību būtisko lomu OBDS un vasarsvētku draudzēs liecina šo grupu periodiskajos izdevumos regulāri publicētie pašmāju kristiešu liecību pieraksti⁶³⁷ un ievērojamu atmodas sludinātāju garīgās autobiogrāfijas.⁶³⁸

(b) Iniciācijas riti;

Latviešu pentakosti un OBDS draudzes praktizēja pieaugušo kristību, pagremdējot kristāmo zem ūdens. Šis rīts ne reti notika atklātās ūdens krātuvēs un arī ziemas laikā.⁶³⁹ Latvijā tas nebija nekas

⁶³³ Stark R. & Bainbridge W.S. A Theory of Religion. - p. 225.

⁶³⁴ Pluss J.D. Therapeutic and Prophetic Narratives in Worship. Frankfurt: Peter Lang, 1988. - p.186-187.

⁶³⁵ Lang B. Sacred Games: A History of Christian Worship. - New Haven, London: Yale University Press, 1997. - p.46.

⁶³⁶ Ķiploks E., sast. Prof. Dr. L.Adamovičs. Raksti par Latvijas baznīcas vēsturi. - ASV: LELBA, 1978. - 81.lpp.

⁶³⁷ Skat, piemēram: Ērglis J. Mana liecība // Misionārs. - 1930. - Nr. 9. - 130.-131.lpp.

⁶³⁸ 1931., 1932. un 1933. gadā "Kristīgs Vēstnesis" vairākos turpinājumos publicēja mācītāja R.Tarzieras tulkoto Č.Finneja autobiogrāfiju.

⁶³⁹ Blāzma. - 1931. - Nr. 5. - 86.lpp.

jauns, jo latviešu baptisti šai praksei sekojuši kopš saviem sākumiem 19.gs.⁶⁴⁰ Atšķirības bieži bija kontekstā, kurā kristība tika izpildīta — pentakostiem un OBDS draudžu locekļiem raksturīgos sērijveida dievkalpojumos, kuri notika vairākas dienas un kurus sauca par svētīšanās sapulcēm.⁶⁴¹ Pentakosti šīs sanāksmes mēdza rīkot lauku mājās⁶⁴² un to laikā notika arī kristības un svētais vakarēdiens.⁶⁴³ Šādas masu sapulces kopumā uzskatāmas ne tik daudz par līdzekli jaunu locekļu piesaistīšanai kādai kustībai, bet par pašu kustību konsolidējošu spēku.⁶⁴⁴ Sagatavošanās posmu kristībām bieži ievadīja no ārzemju atmodas kustībām patapināts rīts, kas Latvijā pazīstams jau pirms 1.Pasaules kara un saistīts ar V.Fetlera ieviestajām evaņģelizācijas metodēm, kuras, kā norādīts 3.3. apakšnodaļā, izraisīja strīdus baptistu draudzēs. Viens no jaunievedumiem bija iznākšana priekšā grēksūdzes lūgšanai (vai rokas pacelšana) pēc dievkalpojuma vadītāja aicinājuma "atgriezies" un "nodot savu dzīvi Jēzum". Šī rīta izcelsme saistāma ar evaņģēlista Č.Finneja darbību 19.gs. — nepiekrītot reformātu tradicionālistiem, viņš tā laika Ameriku caurstrāvojošās vispārējā optimisma gaisotnes ietekmē uzskatīja, ka ticība ietver sevī personisku, racionālu izšķiršanos. Sludinātājam jāpārlicina klausītājs, ka viņš spēj mainīt savu dzīvi.⁶⁴⁵ Tas, kas šādās sanāksmēs tiek saukts par atgriešanos, funkcionāli līdzinās pirmajai komūnijai vai konfirmācijai, kā to praktizē citas konfesijas.⁶⁴⁶ Latviešu baptistu aprindās diskusijas par šīm metodēm turpinājās arī pēc 1. Pasaules kara — vairāk konvencionalizējušos baptistu draudžu locekļi iebilda pret šādiem paņēmieniem. LBDS 1928. gada kongresā Aizputes draudzes sludinātājs Augusts Daknis, piemēram, ieteica nepievērst pārāk lielu nozīmi roku celšanai dievkalpojumā kā atbildei uz aicinājumu nodoties Dievam. Viņa pieredze rādot, ka pēc kādas dievkalpojumu sērijas, kurā daudzi baznīcēni dedzīgi pacēla rokas, izsakot vēlmi nodoties Dievam, tikai viens no roku cēlājiem tika nokristīts.⁶⁴⁷ Mācītājs A.Egle (1903-1993) mazliet ironiski par šādiem dievkalpojumiem rakstīja: "Rīkojam sapulces, plašas, ar vairāk darbiniekiem, un kad siltums ir radies un dvēseles iekustinātas, taisam pēkšņus uzbrukumus. Ātrāk sajūsminātie cilvēki "padodas.""⁶⁴⁸

⁶⁴⁰ Pirmās zināmās baptistu kristības Latvijas teritorijā notika 1861. gada 22. septembrī Užavas upē, kad A.Gertners naktī kristīja 72 cilvēkus (Čukurs F., Ekšteins R., Mēters A., red. Dzīvības ceļš. - 27.lpp.).

⁶⁴¹ "Kristīgs Vēstnesis", piemēram, apraksta par svētošanās sapulču nedēļu sauktu dievkalpojumu sēriju, kuru 1935. gadā Rīgas Pestīšanas templī vadīja V.Fetlers: Pilnīga atdošanās Dievam jeb 100 % priekš Kristus // Kristīgs Vēstnesis. - 1935. - Nr. 2. - 26.-28; 39.-40.lpp.

⁶⁴² Pilsētās pentakostu īrētās telpas bija par šaurām plašākām sanāksmēm. Viens no "Blāzmas" korespondentiem, piemēram, sūdzējās, ka Rīgā šī iemesla dēļ jau gandrīz gadu nav varējušas notikt svētīšanās sapulces (Blāzma. - 1932. - Nr. 1. - 130.lpp.).

⁶⁴³ Rudens svētīšanās sapulces Lielplatonē // Jaunais Misionārs. - 1933. - Nr. 12. - 182.-183.lpp.; Blāzma. - 1932. - Nr. 3. - 57.lpp.

⁶⁴⁴ Gerlach L., Line V. People, Power, Change: Movements of Social Transformation. - p.95.

⁶⁴⁵ Lang B. Sacred Games: A History of Christian Worship. - p.176.

⁶⁴⁶ Bruce S. Pray TV: Teleevangelism in America. - London & New York: Routledge, 1990. - p.117.

⁶⁴⁷ Latvijas Baptistu Draudžu Savienības 1928. gada kongresa protokoli. - Rīga: LBDS apgāds, 1928. - 16.lpp.

⁶⁴⁸ Egle P. Domas par mūsu draudžu pieaugumu. // Kristīgā Balss. - 1934. - Nr. 17. - 280.lpp.

(c) Īpašs mūzikas stils.

OBDS un vasarsvētku draudzēs bija populārs V.Fetlera sastādītais krājums "Atmodas dziesmas", kas līdz 1939. gadam piedzīvoja četrus izdevumus (ceturtajā izdevumā bija 701 dziesma). Nav brīnums, ka "Atmodas dziesmas" kļuva populāras vasarsvētku draudzēs — priekšvārdā V.Fetlers galveno vietu ierāda pārdomām par garīgo atjaunotni un saukļiem pa vasarsvētku spēku. Kā norāda sastādītājs, krājumā galvenokārt apvienoti nevis tradicionālie korāļi, bet dziesmas, "kuras dzimušas lielajās ārzemju garīgās atmodas kustībās".⁶⁴⁹ Dziesmu melodijas salīdzinājumā ar vāciskajiem luterāņu korāļiem ir straujākas. Latvieši ar tām bija pazīstami jau agrāk, lietojot "Cerības Ausekli", kas bija pielikums baptistu dziesmu krājumam "Mūsu dziesmu grāmata".⁶⁵⁰ Daudzas no "Cerības Ausekļa" 184 dziesmām ir anglosakšu izcelsmes. Kā raksta baptistu komponists V.Baštiks, tas bija tā saucamo evaņģelizācijas dziesmu (*Gospel Hymn*, angļu val.) pirmais ceļš pie baptistu draudzēm.⁶⁵¹ Dzīvespriecīgās melodijas palīdzēja cilvēkiem aizmirst ikdienas grūtības, sniedza garīgas piepildītības sajūtu, stimulēja afekta stāvokļu sasniegšanu.⁶⁵²

No iepriekš aprakstītā redzams kā baprisma konvencionalizācija izpaudās liturģiskajā praksē. Draudzēm diferencējoties, daļa ticīgo, īpaši sociāli maznodrošinātie, meklēja iespējas savu garīgo dzīvi paust formās, kuras emocionāli palīdzētu pārvarēt sociālo un līdz ar to psiholoģisko apspiestību. Pentakostu liturģiskās tradīcijas veidojās uz brāļu draudzes liturģiskās prakses fona.

4.8. Latviešu baptistu emigrantu konvencionalizācijas process un ar to saistītā latviešu pentakostu grupu veidošanās ASV

Šī promocijas darba pamatmērķis nav aplūkot latviešu emigrantu reliģisko dzīvi, tomēr autors ir uzskatījis par vēlamu paraudzīties, kā ievadā izvirzītā tēze par pentakostisma izcelsmes saistību ar baprisma konvencionalizācijas procesu darbojas starp ārpus Latvijas dzīvojošajiem latviešiem — ASV un Brazīlijā.

Pirmie latviešu baptistu dievkalpojumi ASV notika 1890. gadā, kad Filadelfijā uz dievkalpojumiem sāka pulcēties neliela ticīgo grupa.⁶⁵³ Pamazām latviešu baptistu draudzes izveidojās vairākās ASV pilsētās. Amerikas latviešu baptistus neizbēgami iespaidoja amerikāņu baprisma liberalizācijas tendences, kuras sīkāk aprakstītas 1.6. apakšnodaļā. Tas spilgti parādās mācītāja Pētera Bušmaņa (1883-1970) darbībā. P.Bušmanis pirms izceļošanas uz Ameriku no 1905.

⁶⁴⁹ Atmodas dziesmas. - 5.lpp.

⁶⁵⁰ "Mūsu dziesmu grāmata" pirmo reizi tika izdota 1909. gadā, un tajā iekļautas 834 dziesmas.

⁶⁵¹ Čukurs F., Ekšteins R., Mēters A., red. Dzīvības ceļš. - 132.lpp.

⁶⁵² Autors seko latviešu filozofa P.Dāles definējumam, ar afektiem saprotot ļoti spilgtus, spēcīgus, ātri pārejošus jūtu uzliesmojumus (Dāle P. Par reliģisko jūtu irradācijas (izstarojuma) parādībām. // Reliģiski-filosofiski raksti. - 1930. - Nr. 3. - 188.lpp.).

⁶⁵³ Rīss J. Latviešu baptistu draudžu izcelšanās un viņu tālākā attīstība. - 267.lpp.

līdz 1907. gadam pildīja garīdznieka pienākumus Liepājas Ciānas baptistu draudzē.⁶⁵⁴ 1907. gadā viņš izceļoja, lai studētu teoloģiju Ročestrā. Viņš papildināja zināšanas arī Hārvarda un Tempļa universitātēs, mācoties katrā no tām vienu gadu. Pēc tam viņš darbojās kā mācītājs Filadelfijas un Bukskauntijas latviešu draudzēs (līdz 1928.g.)⁶⁵⁵ un iesaistījās Amerikas latviešu baptistu literārajā biedrībā. Amerikas latviešu baptistu izdevumos "Jaunā Tēvija" (1913-1917, red. A.Fūrmanis, K.Nātre) un "Drauga Balss" (1918-1920, redaktors, atskaitot pārtraukumu 1919.g., bija P.Bušmanis) un "Ausma" (1941-1944, redaktors J.Daugmanis) publicētie raksti liecina par P.Bušmaņa un viņa domubiedru brīvdomību. Viņu centienus labi atklāj "Drauga Balsī" publicēta anonīma dzejoļa "Vakardienas" atslēga" vārdi:

Velti vaimanāt, lūgties un brēkt,

Ar "vakardienas" atslēgu

Var tikai "rītdienas" vārtus slēgt.⁶⁵⁶

"Drauga Balss" deklarēja, ka tās mērķis ir lasītājus iepazīstināt ar inteligentiem uzskatiem par kristietības pamatmācībām.⁶⁵⁷ Ticība cilvēces progresam un reliģiskā liberālisma vērtībām izskan publicista K.Freidenfelda rakstītajā — "šo laikmetu nevedīs ne politiskais šovinisms, ne reliģiskais fanātisms. Te izglītībai jāiet palīgā politikai un reliģijai liberālai universālai..."⁶⁵⁸ Atbalsis par "Drauga Balss" kreiso politisko orientāciju sasniedza arī Latviju⁶⁵⁹, un Priekulē notikušā Latvijas baptistu draudžu konference 1920. gadā pat pieņēma rezolūciju pret "Drauga Balss" iesaistīšanos politikā, aicinot Amerikas latviešu draudzes iespaidot šī izdevuma darbību.⁶⁶⁰ "Drauga balss" izpelnījās labēji nacionālā laikraksta "Amerikas Vēstnesis" kritiku, kas skāra arī Bostonas Latviešu tautisko sabiedrību, kurai tika pārņemta pārāk cieša saistība ar baptismu.⁶⁶¹ 2. Pasaules kara gados "Drauga balsij" līdzīgu ievirzi ieturēja žurnāls "Ausma", pasludinot par savu uzdevumu "sludināt aizmirsto Kristus prieka vēsts daļu, proti, žēlsirdīgā samārieša paraugu, kas ir tikpat nepieciešams sabiedriskajā dzīvē, kā pazudušā dēla tips..."⁶⁶² Latviešu baptistu sabiedriskā darbinieka Anša Egles rakstā "Kristus pie apaļā galda" rodams aicinājums uz visaptverošu dialogu:

⁶⁵⁴ Tervits J. Latvijas Baptistu Draudžu Savienības draudzes pašreiz. - 54.lpp.

⁶⁵⁵ Mēters A. Mācītājs Pēteris Bušmanis // Kristīgā Balss. - 1970. - Nr. 8. - 104.lpp.

⁶⁵⁶ Drauga Balss. - 1919. - Nr. 6. - 91.lpp.

⁶⁵⁷ Bušmanis P. // Editorials // Drauga Balss. - 1919. - Nr. 1. - 3.lpp.

⁶⁵⁸ Freidenfelds K. Spēks, kas ir iekš mums // Drauga Balss. - 1919. - Nr. 1. - 6.lpp.

⁶⁵⁹ "Latvijas Sargs" dēvēja "Drauga Balsi" par izdevumu, kas atrodas komunistu iespaidā, kā pierādījumu minot tajā pārpublicēto vēstuli no ASV latviešu komunistu laikraksta "Rīts" (Amerikas latviešu baptisti un komunisti // Latvijas Sargs. - 1920. - Nr. 104. - 2.lpp.); Par P.Bušmaņa politiskajiem uzskatiem, kurus varētu raksturot kā nekristisku PSRS ieviestā sociālisma modeļa pieņemšanu, liecina fakts, ka 1940. gadā mācītājam A.Eglītim (Daugavpilī) adresētā vēstulē viņš cildinājis PSRS un Staļinu saucis par kristīgo brāli (Daugmanis J. Latviešu bēgļa vēstule // Drauga Vēsts. - 1945. - Nr. 39. - 12.-13.lpp.).

⁶⁶⁰ Freijs A. Latvijas Baptistu draudžu konference // Drauga Balss. - 1920. - Nr. 17. - 261.-262.lpp.

⁶⁶¹ Progress un reakcija // Amerikas Vēstnesis. - 1919. - Nr. 5. - 3.lpp.

⁶⁶² Mūrnieks V. Sargs, cik tālu vēl nakts? // Ausma. - 1941. - Nr. 3. - 6.lpp.

"kristīgo pienākums ir **visus**⁶⁶³ ļaudis aicināt pie apaļā galda, neskatoties kādi ieskati tiem arī nebūtu par garīgām lietām jeb valsts saimnieciskām iekārtām, jo tur ir mūsu izdevība pārrunāt par dzīves problēmām un attiecībām cilvēkam pret cilvēku, tautai pret tautu un t.t. līdzdalīt Kristus mācības principus."⁶⁶⁴

Minēto Amerikas žurnālu idejiskais virziens atspoguļoja uz sociālu aktīvismu vērsto ASV latviešu baptistu draudžu dzīvi, par kuru liecina arī debates vienā no Filadelfijas draudzes jauniešu vakariem ar nosaukumu "Vai cilvēce paliek labāka vai ļaunāka?" Pretstatā pesimistiski apokaliptiskām noskaņām vakara gaitā sniegtā atbilde uz izvirzīto jautājumu bijusi: "Skatoties uz vēsturi un Bībeles gaišo uzvaras skatienu nākotnē, cilvēce ir palikusi un paliek labāka."⁶⁶⁵ Daļa emigrējušo latviešu baptistu asi nostājās pret atmodas kustību sludinātājiem: "Amerikas Vēstnesī" atrodami publicista un dzejnieka Friča Freidenfelda⁶⁶⁶ polemiski raksti, kurā amerikāņu evaņģēlists Bills Sankejs dēvēts par reliģiozu klaunu un liekuli, kā arī viņam pārņemta pārliecīga sludināšana par elli.⁶⁶⁷ Konvencionalizācijas process neapmierināja daļu ticīgo, kuri pulcējās uz pentakostiska rakstura sanāksmēm, kuras gan nebija populāras latviešu emigrantu sabiedrībā. Kā liecina anonīma Latvijā iznākošā "Drauga" lasītāja vēstule, vietējie latvieši "lūkojas nelabvēlīgi uz šo kustību un apslāpē Svētā Gara darbību, mācot no kanceles visādas blakus lietas, tik ne Kristus nākšanu pirms miera valsts un arī neko par Svēto Garu."⁶⁶⁸ Publicētā vēstule ļauj spriest ne tikai par pentakostisma skarto latviešu dogmatiskajām prioritātēm (eshatoloģiju), bet arī par vietējās latviešu draudzēs dominējošo optimistisko "sociālo evaņģēliju", pret kuru tradicionāli vērsās svētošanas kustība un tās garabērns — vasarsvētku draudze.

Vēstures avotos ir ziņas par trijām latviešu vasarsvētku draudzēm ASV — Bukskauntijā, Ņujorkā un Filadelfijā. Bukskauntijas draudzē dievkalpojumi notika gan latviešu gan angļu valodās.⁶⁶⁹ Tajā pārgāja daļa vietējās latviešu baptistu draudzes locekļu. Pentakostisma idejas viņiem atnestas no Latvijas un Brazīlijas.⁶⁷⁰ Vilberta Krasnā darbā par latviešu kopienām ārpus Latvijas ievietota ziņa, ka ap 1928. gadu Ņujorkā nodibinājās latviešu pentakostu pulciņš, kuram pievienojās arī daļa baptistu. Tie sev par sludinātāju no Brazīlijas Vārpas kolonijas ataicināja Pēteri Fokrotu (1891-1986), vēlāk nodibinot Ņujorkas Ciānas baptistu draudzi, kas pievienojās vienai no

⁶⁶³ Raksta autora izcēlums.

⁶⁶⁴ Egle A. Kristus pie apaļā galda // Ausma. - 1944, oktobris. - 10.lpp.

⁶⁶⁵ Egle A. No Filadelfijas. // Drauga Balss. - 1920. - Nr. 4. - 59.lpp.

⁶⁶⁶ F.Freidenfelds dzimis 1886.g. Talsu apkārtņē. Viņa vecāki baptisma pārgāja pusmūžā. F.Freidenfelds izceļoja uz ASV 1904.g. Pirmie dzejoļi publicēti "Avotā" 1908.g. (tuvākas ziņas skat. Ausma. - 1944.- marts. - 11.lpp.)

⁶⁶⁷ Freidenfelds F. Bills Sandejs pret mieru un priekš kara // Amerikas Vēstnesis. - 1917. - Nr. 3. - 3.-4.lpp.; Bills Sandejs un viņa evaņģēlijs // Amerikas Vēstnesis. - 1917. - Nr. 10. - 1.-4.lpp.

⁶⁶⁸ Draugs. - 1920. - Nr. 1. - 7.lpp.

⁶⁶⁹ No Bukskauntijas latviešu pentekostu draudzes // Jaunais Misionārs. - 1934. - Nr. 2. - 29.lpp.

⁶⁷⁰ Kļaupiks A. Četri mēneši ceļojumā // Kristīgā Balss. - 1932. - Nr. 22. - 336.lpp.

Amerikas pentakostu apvienībām.⁶⁷¹ P.Fokrots pirms izceļošanas uz Brazīliju darbojās kā LBDS evaņģēlists, bet 1922. gadā viņš veselības dēļ atteicās no amata.⁶⁷² P.Fokrots nesarāva saites ar latviešu baptistu kopību arī vēlāk — 1951. gadā viņš viesojās Brazīlijas latviešu draudzēs.⁶⁷³ Spriežot no "Kristīgajā Draugā" publicētas P.Fokrota svētrunas⁶⁷⁴, viņš savos uzskatos nebija ekstrēms un Svētā Gara saņemšanu uzskatīja nevis par pilnību, bet par sākumpunktu. Svētā Gara saņemšana viņa izpratnē gan bija nākamā pakāpe pēc grēku nožēlas, kas nenāk automātiski, bet atkarīga no cilvēka izvēles. Viņaprāt Svētā Gara nākšana noslēdz procesu, kuru sauc par "piedzimšanu no augšienes."⁶⁷⁵ Spriežot pēc atmiņām, Brazīlijā pavadītajā dzīves posmā P.Fokrots bija pazīstams kā pravietis — tā bija prakse, no kuras Brazīlijas latvieši vēlāk norobežojās. V.Ābers atceras: "Bija tāds māc. Fokrots, kurš redzēja parādīšanas un mācīja praviešu garā. Šie pravietojumi un viņa mācības tika pierakstītas un numurētas. Bieži cilvēki atsaucās ne uz Bībeli, bet gan uz "praviešu mācības" Nr.1,2,3.." ⁶⁷⁶ P.Fokrotu savā rakstā baptistu jaunatnes žurnālā "Rīta Stari" piemin O.Baštika, kura trīsdesmito gadu beigās viesojās Ņujorkas Ciānas draudzē. Tajā laikā P.Fokrots, pārcietis autokatastrofu, bija pārcēlies uz Bukskauntiju un draudzei nebija sava mācītāja. Kā vietējie draudzes darbinieki pieminēts R.Blumbergs un Podnieki.⁶⁷⁷ ASV Dieva asambleju arhīvā ir saglabājusies P.Fokrota garīdznieka lieta, no kuras var spriest, ka 1935. gadā pēc Dieva asambleju Ģenerālpadome apmierināja viņa lūgumu atzīt baptistu draudzē izdarīto ordināciju.⁶⁷⁸

Latviešu pentakostu dievkalpojumi kādu laiku tikuši noturēti arī Filadelfijā.⁶⁷⁹ Turienes latvietis J.Sproude 1921. gadā sajūsmināts raksta par pentakostu sludinātājas E.Makpēsones dievkalpojumiem un piemin, ka katru svētdienas rītu vietējās latviešu baptistu draudzes lūgšanu namā atsevišķus dievkalpojumus notur "meklētāju" pulciņš.⁶⁸⁰ 1922. gadā J.Sproude "Kristīgajā Balsī" sīkāk apraksta pentakostiski orientētās latviešu grupas sapulču grafiku: trešdienās — lūgšana pēc Svētā Gara izliešanās, piektdienās — liecības un lūgšanas, svētdienās — sludināšana, liecības, lūgšanas. Grupai izveidojusies sadarbība ar latviešu ticīgajiem Bukskauntijā, kur līdzīgas lūgšanas stundas notiek sestdienas vakaros.⁶⁸¹ Filadelfijas latviešu pentakostu grupa vēlāk izvēlējās

⁶⁷¹ Krasnais V. - Latviešu kolonijas. Latvju Nacionālās Jaunatnes Savienība, 1938. - 450.lpp.

⁶⁷² Freijvalds K. Sabiedrības Padomes darbība // Kristīgā Balss. - 1922. - Nr. 13. - 318.lpp.

⁶⁷³ Vanags K. Sludinātāja P.Vokrota viesošanās Brazīlijā // Kristīgs Draugs. - 1951. - Nr. 5. - 16. - 17.lpp.; P.Fokrota uzvārds dažādos rakstu avotos rakstīts atšķirīgi. Šajā darbā esmu sekojis J.Tervita lietotajai rakstībai — skat. Tervits J. Latvijas Baptistu Draudžu Savienības draudzes pašreiz. - 170.lpp.

⁶⁷⁴ Vokrots P. Viņam līdzīgi // Kristīgs Draugs. - 1932. - Nr. 7. - 105.-109.lpp.

⁶⁷⁵ Turpat. - 106.lpp.

⁶⁷⁶ Brūvers A. Baptistu draudžu izcelšanās Latvijā. - 182.lpp.

⁶⁷⁷ Baštika O. Skats dažos dievnamos // Rīta Stari. - 1939. - Nr. 7. - 165.lpp.

⁶⁷⁸ Assemblies of God Archives. - The Flower Pentecostal Heritage Center. - The ministerial file of Peter Vokrot (No. 2392).

⁶⁷⁹ Šis fakts minēts, piemēram, rakstā "Svētais Gars arī pie tautiešiem Amerikā" (Blāzma. - 1930. - Nr. 9. - 135.lpp.)

⁶⁸⁰ Sproude J. No Filadelfijas // Kristīgs Draugs. - 1921. - Nr. 2. - 58. - 62.lpp.

⁶⁸¹ Sproude J. No Filadelfijas // Kristīgā Balss. - 1922. - Nr. 2. - 44.-45.lpp.

nosaukumu "Filadelfijas Pirmā latviešu vasarsvētku draudze" un spriežot pēc P.Fokrota rakstītā tās mācītājs bija V.Džonsons.⁶⁸²

Apkopjot iepriekšminētos faktus, jāsecina, ka konvencionalizācijas process Amerikas latviešu baptistu draudzēs bija straujāks kā Latvijā, jo to ietekmēja amerikāņu baptisma liberalizācijas tendences. Rezultātā, līdzīgi kā dzimtenē, neapmierinātā latviešu baptistu daļa pieslējās pentakostismam.

4.9. Latviešu iecelotāju uzskatu transformācijas process Brazīlijā

Brazīlijas baptistu nebija skāris teoloģiskais liberālisms, tāpēc turienes latviešu reliģiskā dzīve veidojās savādāk. Sākotnēji iecelotāji norobežojās no vietējo brazīliešu sabiedrības (to veicināja portugāļu valodas nezināšana) un pirms Pirmā pasaules kara iecelojušajiem latviešu baptistiem, kurus uzskatīja par formālistiem un garīgi aizmigušiem ļaudīm.⁶⁸³ Šī pārlicība jūtama, piemēram, Brazīlijas latvieša A.Kaktiņa 1925. gadā rakstīja vēstulē izdevumam "Atmoda": "Te lžuijā nav daudz atmodas ļaužu un, kā jau visur, tā arī te, tam (atmodai)⁶⁸⁴ tiek daudz pretī runāts."⁶⁸⁵

Tomēr iecelotāju apokaliptiskais noskaņojums, saskaroties ar ikdienas grūtībām, pamazām noplaka. Daļa vīlušos iebraucēju gribēja doties atpakaļ, bet tas nebija iespējams, jo, pēc Rīgas Mateja draudzes mācītāja Jāņa Kurcīša rīcībā nonākušās informācijas, iecelotāju algas Brazīlijā bijušas tik mazas, ka būtu jāstrādā vairāki gadi, lai nopelnītu ceļanaudu. Dažiem iecelotājiem pirms iekāpšanas kuģī uz Brazīliju vajadzēja parakstīt solījumu strādāt plantācijās vismaz vienu gadu.⁶⁸⁶ Starp Latvijā palikušajiem izplatījās runas, ka arī J.Īņķis gribot braukt atpakaļ.⁶⁸⁷ Draudžu darbinieku izteikumos gan vēl pavīd pentakostiskas idejas: Sertona misijas skolas⁶⁸⁸ atklāšanā 1935. gada 17. februārī Vārpas latviešu kolonijas sludinātājs Kārlis Krauls, sveikdams jaundibinātā misionāru apmācības centra darbiniekus un audzēkņus, vēlēja tiem palikt "veselīgā" mācībā, kurā runātājs ietvēra arī "Svētā Gara kristību ar līdzejošām zīmēm".⁶⁸⁹ Tomēr kopumā trīsdesmitajos gados Brazīlijas latviešu baptistu mācītāju izteikumos jaušams kritiskāks vērtējums par tā saukto

⁶⁸² The ministerial file of Peter Vokrot.

⁶⁸³ Brūvers A. Latvieši palmu zemē. - 26.lpp.

⁶⁸⁴ Autora iespraudums.

⁶⁸⁵ Atmoda. - 1925. - Nr. 10. - 79.lpp.

⁶⁸⁶ Kurcītis J. Krāpšana uz Brazīliju // Kristīgs Vēstnesis. - 1926. - Nr. 10. - 157.lpp.

⁶⁸⁷ Kristīgs Vēstnesis. - 1927. - Nr. 1. - 19.lpp.

⁶⁸⁸ Latviešu iecelotāju izvērstajam misijas darbam starp slāvu emigrantiem un vietējiem brazīliešiem bija vajadzīgi kvalificēti darbinieki, tāpēc tika ieviesta misijas skola. Tās pirmais vadītājs bija K.Grigorovičs, pasniedzēji — A.Eihmanis, A.Garancs. Pirmie 17 skolas audzēkņi, kuri sāka mācības 1935. gada 17. februārī, nāca no 9 tautībām. 1940. gadā misijas skola kļuva par Dienvidbrazīlijas semināra neklātienes nodaļu ar piecgadīgu apmācību kursu. (Sertona misionēskolas atvēršanas svētki // Kristīgs Draugs. - 1935. - Nr. 3. - 47.lpp.; Lepste J. BLBA 50. kongress // Kristīgs Draugs. - 1999. - Nr. 1. - 17.lpp.)

⁶⁸⁹ Sertona misionēskolas atvēršanas svētki // Kristīgs Draugs. - 1935. - Nr. 3. - 47.lpp.

"atmodu". K.Grigorovičs, 1935. gadā sakarā ar Latvijas baptisma 75 gadu jubileju lasītā referātā "Latviešu baptisti pēdējos 25 gados" atzina, ka "atmodas dažs punkts bija palicis bez pienācīga saskaņojuma ar Rakstiem".⁶⁹⁰ Referents to skaidroja ar faktu, ka "ne mazums radās tādu atmodas piekritēju, kuru sirdīs nebija nekādas dziļākas slāpes."⁶⁹¹ Latviešu emigranti centās rakstos un runās rast pamatojumu izceļošanas kustībai, vairs tieši neminot vīzijas⁶⁹², bet gan, skaidrojot, ka "mēs esam vāji ļaudis; varbūt Eiropas bēdas un grūtības mēs nebūtu spējuši panest nedz fiziski nedz garīgi. Dievs mūs izveda no tām."⁶⁹³ Vienā no "Kristīgā Drauga" ievadrakstiem, kuru, iespējams, sarakstījis redaktors Jānis Inķis, norādot uz jauno posmu izceļotāju dzīvē un darbībā, teikts: "Atmodas ļaudīm jūsmošanas laiki ir pāri. Veltīgas pūles tiem, kas reizi tos pārdzīvojuši, mēģināt viņus kaut kā vēl atsaukt atpakaļ un jūsmot kā sākumā."⁶⁹⁴ Citā ievadrakstā (to sacerējis J.Inķis, jo, atskatoties uz notikumiem ap 1885. gadu, autors piemin savu tēvu kā baptistu savienības priekšnieku⁶⁹⁵) atzīts, ka izceļošana bija ļoti sāpīgs fakts, vēl nesadzijusi rēta:

"mūsu mīļie dzimtenē mūs apraudāja kā postam un bojā iešanai padotus nelaimīgus cilvēkus. Un arī mums pašiem jāsaka: tikai pateicoties Dieva it sevišķai, varētu sacīt, ārkārtīgai žēlastībai mēs dzīvojam."⁶⁹⁶

Jūtams, ka J.Inķis mīkstinājis savus ekstrēmos uzskatus un viņa publikācijās atrodama kritiska vasarsvētku kustības analīze. Īpaši zīmīgs šajā ziņā ir raksts "Saņemt Svēto Garu pēc Apd.d. 2,4"⁶⁹⁷, kurā autors kritizēja pentakostu mācību par glosolāliju kā obligātu zīmi Svētā Gara saņemšanai. Viņš, interpretējot Apustuļu darbu 2. nodaļu un vērsties pret ekstātisku pārdzīvojumu kultivēšanu vasarsvētku draudžu dievkalpojumos, skaidroja, ka "Kristus draudzes sākumā Svētā Gara saņēmēji nav paši no savas puses sevišķi pēc tā izstiepušies nedz ar īpašām lūgšanām pēc tā uzplijušies."⁶⁹⁸ Raksta autors pārmet pentakostiem pārāk egocentrisku, no kopības atrautu pneumatoloģiju, kura šķeļ draudzes, jo ticīgais "nesajūtas kristīts kopīgi ar citiem par vienu miesu, bet apzinās kā kāds īpatnis, kā kāds sevišķu uzdevumu ierēdnis debesu valstībā."⁶⁹⁹ J.Inķis,

⁶⁹⁰ Jubilejas svētki Vārpā // Kristīgs Draugs. - 1935. - Nr. 7. - 108.lpp.

⁶⁹¹ Turpat. - 108.lpp.

⁶⁹² Mītu par Dieva uzticēto īpašo sūtību izceļotājiem turpināja uzturēt vecākās paaudzes emigranti. Vēl 1977. gadā mācītājs R.Andermanis Sanpaulo draudzei sūtītā sveicienā uzbūra rožainu ainu: "Mums kā ticīgajiem, kas labprātīgi un ticībā cēlāmies no savas dzimtenes un devāmies uz jauko Brazīliju, priekšā gāja Dieva apsoliņums un tas Kungs lika plūst bagātām svētībām." (Māc. Rūdolfa Andermaņa sveiciens // Kristīgs Draugs. - 1978. - Nr. 1. - 16.-17.lpp.)

⁶⁹³ Vārpas pionieru svētki // Kristīgs Draugs. - 1951. - Nr. 6. - 20.lpp.

⁶⁹⁴ Izturēt, pastāvēt, neslīdēt atkal! // Kristīgs Draugs. - 1934. - Nr. 9. - 157.lpp.

⁶⁹⁵ Jēkabs Inķis laikā no 1884. - 1886. gadam bija Kurzemes un Vidzemes Baptistu Sabiedrības priekšnieks. (Tervits J. Latvijas Baptistu Draudžu Savienības draudzes pašreiz. - Rīga: LBDS, 1995. - 151.lpp.)

⁶⁹⁶ Jubilejas zvani skan.. // Kristīgs Draugs. - 1935. - Nr. 5. - 64.lpp.

⁶⁹⁷ Inķis J. Saņemt Svēto Garu pēc Apd.d. 2,4 // Kristīgs Draugs. - 1933. - Nr. 7. - 97.-103.lpp.; Nr. 8. - 113.-120.lpp.

⁶⁹⁸ Inķis J. Saņemt Svēto Garu pēc Apd.d. 2,4 // Kristīgs Draugs. - 1933. - Nr. 7. - 99.lpp.

⁶⁹⁹ Turpat. - 102.lpp.

nenoliedzot vasarsvētku kustību kopumā, norādīja uz savu uzskatu transformācijas iemesliem, kā arī uz tālāko izceļotāju uzdevumu —

"tīri neizprotamā kārtā mūsu Gara dāvanu tīklos ir savilcies tik daudz iepuvušo zivtiņu, ka tagad zvejniekiem nopietni vien jāstājas pie pamatīgas šķirošanas .. Mūsu atzīšanai par Svētā Gara lietām ir jāiet caur ugunīm."⁷⁰⁰

J. Inķa raksti radīja plašu rezonansi un arī pārmetumus, daļai viņa līdzgaitnieku uzskatot viņu par atkritēju. Šo idejisko sadursmju motivēts J. Inķis 1933. gadā publicēja vēl vienu rakstu par pneumatoloģiju.⁷⁰¹ Tajā izskan aicinājums ar tādu pašu drosmi, kā divdesmitajos gados "atmodnieki" apšaubīja dažus baptistu principus, nebaidīties paškritiski izvērtēt savas pozīcijas. J. Inķis vērsās pret nosaukuma "vasarsvētku draudze" lietošanu kādas denominācijas vai lokālās draudzes apzīmēšanai. Balstoties divdesmito gadu pieredzē viņš raksta:

"Mēs Latvijā šādu nosaukumu tūliņ ieraudzījām kā šīs atmodas līdzšinējiem piedzīvojumiem nepiemērotu un to noteikti no sevis noraidījām, palikdami pie mūsu līdzšinējā un ļoti pieņemīgā "baptistu" nosaukuma. Mums nenāca prātā uz Svētā Gara rēķina izsaukt jaunu ticības šķiru."⁷⁰²

J. Inķa stāvoklis bija smags, jo viņam nācās piedzīvot kritiku gan no mājās palicējiem, gan no līdzbraucējiem. Vēlākos dzīves gados viņš piedzīvoja, ka emigrantu jaunā paaudze nebija apmierināta ar dzīvi kolonijās un pārcēlās uz pilsētām, nesekojoš savai vecāku idejām. Kā Brazīlijas latviešu dzīvei veltītā grāmatā, pats būdams viens no iecelotājiem, raksta profesors Arnolds Brūvers, J. Inķis "sāka zaudēt līdzsvaru un kļuva viegli aizskarams. Tagad viņš sāka uzskatīt ar aizdomību un neuzticību ne tikai tos, kas viņam nepiekrita un atstāja viņa koloniju, bet arī tos, kas nekad nebija bijuši tajā un kuri nebija viņa ideju apstrīdētāji. Viņš sāka atrauties no līdzcilvēkiem un noslēgties sevī."⁷⁰³ J. Inķis, atzīdamas kļūdas, izvairījās sniegt izvērstāku vēsturisku izvērtējumu emigrācijas kustībai. Vilis Lustiņš, kas bija iecerējis sarakstīt latviešu kolonijas "Vārpa" vēsturi, 1956. gadā saņēma no J. Inķa ieteikumu pievērst uzmanību labākām lietām kā vēsture. J. Inķis rakstīja: "Es esmu lielākais grēcinieks un vismazākais svētais atmodā. Atmodas vēsture? Es baidos izraisīt satraukumu vai pat izvirzīt šo tēmu. Es baidos, ka čūska, kura paslēpusies guļ, tas ir, neatzīti un nepiedoti grēki, var iedzelt."⁷⁰⁴

Brazīlijas latvieši vairs negaidīja, ka drīzā pasaules gala priekšvakarā viņu kolonijas pārvērtīsies utopiskā valstībā, kura izpelnīsies citu apbrīnu. Latviešu izceļotāji saprata, ka viņu

⁷⁰⁰ Inķis J. Saņemt Svēto Garu pēc Apd.d. 2,4 // Kristīgs Draugs. - 1933. - Nr. 8. - 120.lpp.

⁷⁰¹ Inķis J. Lūgt pēc Svētā Gara // Kristīgs Draugs. - 1933. - Nr. 12. - 178.-184.lpp.

⁷⁰² Turpat. - 182.lpp.

⁷⁰³ Brūvers A. Latvieši palmu zemē. - 38.lpp.

uzdevums ir misijas darbs. Pie tam, viņi arī apzinājās, ka nevarēs jaunizveidotās draudzes paturēt sava kopdarba ietvaros. Kā rakstīja A.Eihmanis, "jo ātrāk iedzimto draudzi var nostādīt pastāvīgu, jo drošāka ir viņas dzīvības un attīstības spēja .. Mūsu misioneres darbam, tas ir, galvenā kārtā jaunu locekļu audzināšanai, ir jāatrodas ārpus mūsu draudžu organizācijas."⁷⁰⁵ Pamazām latvieši iesakņojās vietējā kultūrvidē un daudzi no viņiem deva un turpina dot lielu ieguldījumu Brazīlijas sabiedriskajā dzīvē. Kas attiecas uz reliģiskajām tradīcijām, tad puritāniskais askētisms mazinājās. 1942. gadā žurnālā "Ausma" lasāms San Paulo latviešu baptistu draudzes saimnieciskā vadītāja Žaņa Sproģa teiktais žurnāla korespondentam J.Āboliņam, ka draudzes vadība neizvirza noteikumus attiecībā uz teātra, kino, koncertu un sekulāru pasākumu apmeklēšanu, atstājot izvēli draudzes locekļu ziņā.⁷⁰⁶

Par spīti ģeogrāfiskajai atšķirtībai no Latvijas, Brazīlijas latvieši nepalika vienaldzīgi pret teoloģiskajām debatēm un strāvojumiem dzimtenē. Atbildot uz pārpublicējumu žurnālā "Jaunais Misionārs" no vācu pentakostu izdevuma "Mehr Licht", anonīms autors vairākos "Kristīgā Drauga" numuros ievietoja pretraktu. Tajā kritiski analizēti ar pentakostisma izcelsmi saistītie no

tikumi Vācijā. Ieliekot minēto informāciju Latvijas kontekstā, autors atzīst, ka Latvijā ziņas par pentakostisma uzplaukumu Amerikā, Anglijā, Zviedrijā un Vācijā sākumā uzņemtas ar entuziasmu un cerību, ka jaunā kustība tuvinās kristīgās konfesijas, bet

"par noskumšanu drīz vien izrādījās, ka apsveiktā vispasaules ticīgo atmoda savā vairumā jau steigtin pasteigusies norobežoties un kļūt par atsevišķu ticības šķiru un turklāt vēl īpatnēji šausirdīgu šķiru, ka dīvainā kārtā dod vaļu visam, kas kaut kāda gara vārdā notiek pašu vidū, bet apstrīd Svētā Gara saņemšanu visiem, kas pa viņu veidam nav runājuši valodām."⁷⁰⁷

Autors gan piebilst, ka viņaprāt atmodas kustība pie tā nav vainīga un tā ir Dieva dāvana. Pats atbildot uz raksta nosākumā uzstādīto jautājumu "Kas noslāpē garīgu atmodu?", autors min tādas faktorus

kā "nebrālīga nošķiršanās no visiem pārējiem Kristus mācekļiem, vienpusīga izstiepšanās pēc redzamajām dāvanām un spēkiem, nepieklājīgi pārspīlējumi dāvanu un spēku izbīdīšanā un tik ļoti vajadzīgās garu pārbaudīšanas galīgs trūkums".⁷⁰⁸

Apkopojot iepriekš sacīto, jāsecina, ka baptisma konvencionalizācija Brazīlijā noritēja daudz lēnāk un nesaistījās ar teoloģisku liberālismu, jo atšķirībā no Amerikas tai nebija labvēlīgo

⁷⁰⁴ Citēts no: Bruvers O. The Revival in Latvia During the 1920s and Subsequent Baptist Immigration to Brazil. - p.179.

⁷⁰⁵ Eihmanis A. Latviešu baptistu emigrantu nākotne Brazīlijā // Kristīgs Draugs. - 1935. - Nr. 9. - 134.lpp.

⁷⁰⁶ Ausma. - 1942. - janvāris. - 23.-24.lpp.

⁷⁰⁷ Kas noslāpē garīgu atmodu? // Kristīgs Draugs. - 1934. - Nr. 8. - 143.lpp.

⁷⁰⁸ Kas noslāpē garīgu atmodu? // Kristīgs Draugs. - 1934. - Nr. 9. - 163.lpp.

ārējo faktoru, tāpēc baptistu draudžu fragmentācija nenotika. Vietējās kultūrvides ietekmē neapšaubām notika ar asimilāciju saistītas pārmaiņas, kuras latviešu jauno paaudzi pamazām attālināja ne tikai no latviešu reliģiskās, bet arī sabiedriskās dzīves.

4.10. Konvencionalizācijas process un sievietes loma Latvijas baptistu un vasarsvētku draudzēs

Radikālās kristīgās grupas sieviešu iesaistei draudžu darbā ir daudz atvērtākas kā senākas, jau institucionalizējušās draudzes. Sievietes loma vasarsvētku draudzēs par spīti pentakostu teoloģiskajam konservatīvismam nav maza, jo tajās visaktīvāk iesaistās tieši sievietes: svētošanas kustības mācītāja L.Ferova (L.Farrow) bija pirmā, kura iepazīstināja V.Sīmuru ar glosolālijas praksi, viņa vadītās Losandželosas Azusas ielas draudzes aktīvistu pamatgrupā galvenokārt bija afroamerikāņu sievietes⁷⁰⁹; 1924. gadā dibinātās Amerikas svētās Sinaja kalna draudzes (*The Mount Sinai Holy Church of America*, angļu val.) dibinātāja ir bīskape Ida Robinsone (Ida Robinson)⁷¹⁰. Dažos gadījumos sievietes kā pravietes statuss nodrošināja viņām agrīnajās vasarsvētku draudzēs augstu stāvokli pat tad, kad viņu dzīve neatbilda pentakostismā pieņemtajiem morālajiem standartiem: Starptautiskās četrstūrainā evaņģēlija draudzes (*The International Church of the Foursquare Gospel*, angļu val.)⁷¹¹ dibinātāja Eimija Makpērsone (Aimee McPherson) šķīrās no sava vīra, kas neatbalstīja viņas misijas darbību, un 1931. gadā apprecējās vēl vienu reizi.⁷¹²

Sākotnēji sievietēm bija nozīmīga loma bapisma izplatīšanā Latvijā: 20.gs. sākumā Emīlija Kancberga-Andermane ceļoja pa Latviju kā evaņģēliste,⁷¹³ bapisma atziņu pirmā paudēja Vidzemē bija K.Dinberga, Daugavpilī pirmā, kas pievienojās baptistiem, bija J.Zvēra.⁷¹⁴ Ar laiku sievietes darbība draudzē aizvien vairāk tika virzīta prom no tiešas sludināšanas vai administratīviem pienākumiem, tomēr vēl trīsdesmito gadu beigās Saldū draudzi vadīja sieviete — Anita Kopštāle-Matisone.⁷¹⁵ 1929. gadā notika pirmais LBDS Māsu apvienības kongress, kas pieņēma māsu pulciņu noteikumus. Tajos galvenais akcents ir uz žēlsirdības darbu, rokdarbu stundām, izglītojošiem pasākumiem sievietēm.⁷¹⁶ Pentakostisma kritiķiem sievietes nozīmīgā loma vasarsvētku kustībā kalpoja kā pierādījums šīs kustības maldīgumam. Latviešu baptistu semināra izdoto traktātu sērijā ir

⁷⁰⁹ Sanders C. History of Women in the Pentecostal Movement // Cyberjournal for Pentecostal-Charismatic Research. - 1997. - No.2. - p.2.

⁷¹⁰ Sanders C. Saints in Exile: the Holiness-Pentecostal Experience in African American Religion and Culture. - p.33.

⁷¹¹ Šī pentakostisma novirziena nosaukuma izcelsme saistīta ar Ecēhiēla vīzijā (Ec.1:1-28) minētajām četrām pārdabiskām būtnēm, kuras E.Mekpērsones interpretācijā simbolizē pilno evaņģēliju.

⁷¹² Gritsch E. Born Againism, Perspectives on a Movement. - Philadelphia: Fortress Press, 1982. - p.76-77.

⁷¹³ Kronlins J. Gaišā ceļā. - 184.lpp.

⁷¹⁴ Tervits J. Latvijas baptistu vēsture. - 467.lpp.

⁷¹⁵ Čukurs F., Ekšteins R., Mēters A., red. Dzīvības ceļš. - 184.lpp.

⁷¹⁶ Linde E. Manas atmiņas par māsu darbu. // Kristīgā Balss. - 1970. - Nr. 10. - 128.-129.lpp.

arī Ņujorkas Pirmās baptistu draudzes mācītāja J.Haldemaņa raksta "Svētā Gara kristība un runāšana valodām" tulkojums. Raksta autors saka:

"Viens no neapstrīdamiem pierādījumiem, ka šī kustība nav no Svētā Gara, ir tas, ka darbīgākie runātāji, rakstītāji un strādnieki šai kustībā ir sievietes. Sievietes notura publiskās sapulces, padarīdamas sevi par mācīšanas un mācības vidus punktu, uzdodamās, ka tām ir dziedināšanas spējas un pavadītas no vīriešu pulkiem, jā, pat sludinātājiem, nožēlojami meklējot to noslēpumu, caur kuru tie arī varētu darīt tos pašus darbus un iemantot tos pašus ļaužu pulkus."⁷¹⁷

J.Haldemanis saskata sava argumenta spēku faktā, ka arī septītās dienas adventisma, teozofijas, kristīgās zinātnes un citu jaunu reliģisku virzienu dibinātājas ir bijušas sievietes. Autora izpratnē neko nemaina fakts, ka garīgo amatu uzņēmušās arī izglītotas un apdāvinātas sievietes, jo tās "atrodas zem svētu rakstu aizlieguma un parāda vai nu savu nezināšanu par to, vai pilnīgu šī dievīgā aizlieguma, zīmējoties uz sievietēm, pārkāpšanu un tādēļ pierādās kā dumpiniece pret Dieva vārdu."⁷¹⁸ Šos vārdus traktāta autors attiecina uz sludinātāju E.Makpēroni.

OBDS un, vēl lielākā mērā vasarsvētku draudzēs, sievietēm (parasti tās nāca no sociāli zemākajiem slāņiem) bija lielākas iespējas izvirzīties atbildīgos amatos nekā luterāņu sievietēm.⁷¹⁹ "Kristīgais Vēstnesis", piemēram, vēsta par sieviešu svētkiem Atmodas namā 1925. gadā, kuros ar runām un muzikāliem priekšnesumiem piedalījušās vienīgi ticīgas sievietes un šo svētku vadītāja bijusi sieviete.⁷²⁰ Vēl būdams OBDS, J.Bormanis uzsāka dievkalpojumus Aucē, kur vietējā darbiniece bija L.Junkarene.⁷²¹ Viņa 1929. gadā apmeklēja OBDS Bībeles kursus, kas sagatavoja draudžu darbiniekus darbam Latgalē.⁷²² Minētos kursus apmeklēja arī Lūcija Siliņa (1890-1973), kura trīsdesmitajos gados darbojās Latgalē (no 1945.-1959. gadam viņa bija Bricu draudzes sludinātāja).⁷²³

Kas attiecas uz pentakostiem, tad žurnāla "Misionārs" 1931. gadā publicētajā informācijā par Latvijas-Amerikas Misiones biedrības sapulču vietām un to vadītājiem atrodami divu sieviešu vārdi — A.Putnaērgle Tukumā un A.Gruntmāne Purmsātē.⁷²⁴ Vēlāk A.Putnaērgle minēta kā vietējā darbiniece Rojā, kā arī parādās informācija par darbinieci Valdemārpilī — B.Stankevicu.⁷²⁵

⁷¹⁷ Haldemanis J.M. Svētā Gara kristība un runāšana valodām. - Semināra traktāts Nr. 5. - 18.lpp.

⁷¹⁸ Turpat. - 22.lpp.

⁷¹⁹ Kas attiecas uz luterismu, tad trīsdesmitajos gados pat teoloģisku izglīto to sieviešu darbības lauks aprobežojās ar skolu un pulci altāra telpā, no kuras dažkārt tās varēja sludināt (Ķiploks E. Latviešu teoloģes. // Ej un saki! (Bērziņš I., red.) - Ogre: Ogres evaņģēliski luteriskā draudze, 1995. - 12.-13.lpp.).

⁷²⁰ Atmodas nama misione // Kristīgs Vēstnesis. - 1925. - Nr. 2. - 38.lpp.

⁷²¹ Blāzma. - 1930. - Nr. 2. - 24.lpp.

⁷²² Tervits J. Latvijas baptistu vēsture. - 267.lpp.

⁷²³ Turpat. - 315.lpp.

⁷²⁴ Misionārs. - 1931. - Nr. 6/7. - 104.lpp.

⁷²⁵ nabovics R. No Talsiem un apkārtnes // Jaunais Misionārs. - 1932. - Nr. 8. - 118.lpp.

A.Putnaērgle pēc pašas stāstījuma pentakostismam pievērsusies pēc slimības septiņpadsmit gadu vecumā, kad piekritusi uzaicinājumam apmeklēt sapulces Aucē un tur piedzīvojusi dziedināšanu.⁷²⁶ Vēlāk viņa braukusi kā sludinātāja uz Lietuvu.⁷²⁷ Tajā laikā tur jau eksistēja vasarsvētku draudzes (Piemēram, ir ziņas par draudzi Biržos, kurā 1933.g. bijuši apmēram 120 draudzes locekļi.⁷²⁸)

Latvijas-Amerikas Misiones biedrības protokoli vēsta, ka kopsapulce 1930. gadā par žurnāla "Misionārs" redaktori aizbraukušā Dž.Grēviņa vietā ievēlējusi Alvīni Pētersoni.⁷²⁹ Kā biedrības Dobeles nodaļas garīgā kopēja, nodaļas biedru 1928. gadā ievēlēta, darbojusies Anna Strautniece.⁷³⁰ Kazdangas pagastā darbojās Anna Strazdiņa, kura aktīvi iestājās par reliģisko brīvību attiecībā uz pentakostiem. Arhīvā saglabājusies viņas 1936. gadā rakstītā vēstule Valsts prezidentam sakarā ar atļaujas nesaņemšanu dievkalpojumu noturēšanai Kazdangas pagasta Zāģeros".⁷³¹ Latvijas-Amerikas Misiones biedrības Kazdangas nodaļas protokolos kā diakones - slimnieku kopējas (tādus pašus amatus sievietes pildījušas arī citās biedrības nodaļās) minētas divas sievietes — Ieva Strazdiņa un Līze Dreimane.⁷³² Madlienas apkārtnē darbojušās M.Kumerdanka un E.Ozoliņa,⁷³³ Viesītē pirmās pentakostu sapulces organizēja O.Gābere,⁷³⁴ kā apkārtceļojoša evaņģēliste un žurnāla "Blāzma" izplatītāja darbojusies Z.Sisene, kura ne tikai individuāli sarunājusies ar cilvēkiem, bet arī vadījusi sapulces.⁷³⁵ 1932. gadā rakstītajā Ventpils Betānijas baptistu draudzes lūgumā varas iestādēm oficiāli pārdēvēt draudzi par Betānijas vasarsvētku draudzi kā draudzes sludinātāja minēta Marija Vizulis, kura pirms tam bijusi slēgtās "Vasarsvētku Blāzmas" Ventpils nodaļas sekretāre.⁷³⁶ Viņa gan pēc īsa brīža pāriet Otrajā baptistu draudžu savienībā.⁷³⁷ J.Tervits savā vēstures grāmatā viņu piemin kā vienu no četrām zināmajām latviešu baptistu sievietēm sludinātājām.⁷³⁸ M.Vizule kā sludinātāja darbojusies Jūrmalciema draudzē.⁷³⁹

Pentakostu preses izdevumos lasāmas dažu draudžu vadoņu izteiktās bažas par lielo sieviešu lomu. Šajā ziņā interesants ir ar iniciāļiem P.J. (iespējams, P.Jefimovs) parakstīts raksts "Jaunajā Misionārā", kurā aizstāvēta tradicionālā patriarhālā koncepcija un atzīts — "ļoti bēdīgi, ka draudzē,

⁷²⁶ Misionārs. - 1929. - Nr. 3. - 45.lpp.

⁷²⁷ Piedzīvojumi Dieva darbā // Jaunais Misionārs. - 1932. - Nr. 3. - 45.-46.lpp.

⁷²⁸ No Lietuvas // Jaunais Misionārs. - 1933. - Nr. 3. - 47.lpp.

⁷²⁹ LVVA. - 2263.f. - 1.a. - 2.l. - 3.lp.

⁷³⁰ LVVA. - 2263.f. - 1.a. - 6.l. - 3.lp.

⁷³¹ LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 2569.l. - 6.lp.

⁷³² LVVA. - 2263.f. - 1.a. - 8.l. - 1.lp.

⁷³³ Blāzma. - 1932. - Nr. 4. - 78.-79.lpp.

⁷³⁴ Blāzma. - 1932. - Nr. 4. - 79.lpp.

⁷³⁵ Blāzma. - 1932. - Nr. 3. - 59.lpp.

⁷³⁶ Pirms pārcelšanās uz Ventpili (1931.g.) viņa darbojusies Madlienā (Blāzma. - 1931. - Nr. 6. - 111.lpp.). Ir ziņas par vēl vienu Betānijas draudzes darbinieci — T.Aundriņu (Blāzma. - 1930. - Nr. 7-8. - 119.lpp.).

⁷³⁷ LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 1827.l. - 8.-9.; 12. lp.

⁷³⁸ Tervits J. Latvijas baptistu vēsture. - 468.lpp.

⁷³⁹ Tervits J. Latvijas Baptistu Draudžu Savienības draudzes pašreiz. - 49.lpp.

kurā ir brāji, valda māsas."⁷⁴⁰ Taču arī šajā rakstā atzīta sievietes kā pravietes loma, kas praksē nozīmēja svarīgu vietu draudzes dzīvē —

"Neprecētas var būt palīgi brājiem, kalpot kā pravietes, arī ar savu mantu, bet valdīt nevar. Precētas ir savas ģimenes un bērnu audzinātājas un vīra palīgi visā viņa darbā ar paklausību. Atraitnes jāizvēl vecas, kuras savu cerību liek uz Dievu un kalpo Viņam naktīm un dienām, bet jaunās, kas to nevar, lai iet pie vīra un valda savu namu."⁷⁴¹

Secinājumi: Vasarsvētku draudžu veidošanos pirmās Latvijas republikas laikā veicināja sociāli-ekonomiski faktori — Pirmā pasaules kara postošās sekas un karam sekojošā ekonomiskā krīze. Šis laiks hronoloģiski sakrita ar ārzemju pentakostu (galvenokārt ASV Dieva asambleju) un viņu ietekmē esošo latviešu emigrantu aktivitātēm Latvijā, kuras sekmēja pirmo pentakostu eklesisko struktūru izveidi Latvijā. Latvijas pentakostu darbība norisinājusies ASV Dieva asambleju dibinātās Austrumeiropas misijas idejiskā un organizatoriskā aizbildniecībā — promocijas darbā iepriekš rakstītais liecina par ārzemju finansiālu atbalstu, ko saņēma Latvijas pentakosti, ārvalstu pasniedzēju līdzdalību Bībeles kursos, ārvalstu autoru tulkojumu publikācijām vietējā periodikā. Ārvalstu misiju ietekme tomēr nav bijusi tik cieša, lai varētu īstenoties mērķis par vienota Latvijas vasarsvētku draudžu administratīvā centra izveidi. Šī mērķa īstenošanu traucēja Latvijas pentakostisma fragmentārais raksturs un neieinteresētība struktūrās.

Svētošanas un atmodas kustību iespaids divdesmito gadu Latvijas baptisma radīja labvēlīgu fonu misionāru darbībai. Šajā laikā iezīmējās baptisma konvencionalizācija, kas daļu LBDS locekļu virzīja alternatīvos strāvojumos (OBDS un vasarsvētku draudzes). Tā izskaidrojams fakts, ka lielākā daļa Latvijas pentakostu vadītāju sākotnēji bijuši baptisti. Valsts un vasarsvētku draudžu attiecības Latvijā raksturojamas kā spriedzes pilnas, kas saistīts ar agrīno pentakostu radikālismu un lielāko konfesiju pretdarbību. Latvijas vasarsvētku draudžu darbībā neparādās tendences, kuras nebūtu saskatāmas citur pasaulē.

Amerikas latviešu baptistu draudzēs, kur baptismu daudz lielākā mērā skāra liberalizācija, konvencionalizācijas process notika daudz straujāk. Tā rezultātā daļa latviešu baptistu meklēja garīgo aprūpi vasarsvētku draudzēs.

⁷⁴⁰ Dievs - Kristus - vīrs - sieva // Jaunais Misionārs. - 1935. - Nr. 8. - 119.lpp.

⁷⁴¹ Turpat. - 117. lpp.

5. NODAĻA

Vasarsvētku draudzes Latvijā padomju totalitārā režīma apstākļos: izdzīvošanas paradigma (1944-1990)

Viens no izvirzītajiem promocijas darba uzdevumiem ir valsts varas un vasarsvētku draudžu attiecību analīze, tāpēc autors vēlas aplūkot padomju varas un pentakostu attiecību dinamiku, apkopojot faktu materiālu divās apakšnodaļās — vienā (5.1.) akcentēta PSRS Ministru padomes pakļautībā esošo struktūru (Reliģijas lietu padome) un vietējās izpildvaras loma, bet otrā (5.2.) — PSRS lietotās propagandas metodes.

Otrais pasaules karš Eiropā. iezīmēja nozīmīgu un reizē traģisku sociālpolitisku lūzumu. Karam beidzoties, uz garīgi un fiziski sagrautās Eiropas drupām dzima jaunās Eiropas ideja, kuras iemiesošanos apgrūtināja Eiropas sašķeltība divās pretnostatītās politiskās sistēmās un Eiropas tautu etnosociālo pretrīnību uzturētais centrālās spēks. Latvijai pēckara periods izvērtās īpaši traģisks, jo pārciestā kara seku negatīvo iespaidu pastiprināja padomju varas represijas, kuras īpaši asi izpaudās 1949. gada 25. martā, kad no Latvijas varmācīgi izveda 13 504 ģimenes ar 42 322 cilvēkiem.⁷⁴² Citos apstākļos krasais sociālpolitiskais pārrāvums būtu stimulējis reliģiskās dzīves uzplaukumu, bet padomju varas noliedzošā attieksme pret reliģiskajām organizācijām, kura tuvāk tiks aprakstīta nākamajās nodaļās, to apturēja.

5.1. Vasarsvētku draudžu un valsts varas attiecības PSRS

Jebkuras atsevišķas reliģiskās grupas funkcionēšana PSRS aplūkojama kontekstā ar valdošās varas attieksmi pret reliģiskajām organizācijām kopumā. Šī attieksme savukārt bija pakārtota valdošajai ideoloģijai, kas reliģijā saskatīja idejisku pretinieci, kuras ietekmi jācenšas vājināt, tāpēc propagandas nolūkos deklarētā apziņas brīvība bija formāla.

Padomju varas un pentakostisma sadurei ir svarīga loma vasarsvētku kustības vēsturiskajā attīstībā, jo aplūkojamā reģionā pentakostisms idejiski un organizatoriski nostabilizējās tieši PSRS pastāvēšanas laikā. Kā raksta angļu pētnieks Maikls Bordo (Michael Bourdeaux), pentakosti

"ir "padomju" denominācija, lai arī viņi paši ar šausmām novērstos no šāda apzīmējuma. Viņu sākums cariskajā Krievijā gadsimta sākumā bija necils, taču tieši padomju perioda smagajos apstākļos viņi pielāgojās tā, lai spētu skaitliski pieaugt. Viņu izcelsmi nekādā ziņā nevar, lietojot padomju frāzi, uzskatīt par "pagātnes palieku". Tas, ka viņu raksturīgās

⁷⁴² Strods H. Latvijas cilvēku izvedēji 1949. gada 25. martā // Latvijas Vēsture. - 1999. - Nr.1. - 68.lpp.

iezīmes ir veidojušās kā reakcija pret apkārtējo sabiedrību, bieži ieņemot sabiedrību noliedzību nostāju, jāatzīst par objektīvu faktu."⁷⁴³

Kopumā PSRS darbojošos reliģisko grupu attieksmes maiņu attiecībā ar valsti nosacīti var iedalīt sekojošos posmos: (1) sākotnēja opozīcija padomju varai; (2) neitralitātes ievērošana, izvairoties no politiskām aktivitātēm un apliecinot lojalitāti; (3) padomju varas *de jure* atzīšana un tās politikas atbalstīšana.⁷⁴⁴ Protams, ne visas grupas iekļaujas šajā vispārinātajā shēmā, jo vasarsvētku draudžu vairākums, piemēram, konsekventi atteicās no padomju varas atbalstīšanas.

PSRS pastāvēšanas laikā starp ticīgajiem cirkulēja mīts par to, ka Ļeņins un viņa tuvākie līdzgaitnieki bijuši labvēlīgi protestantiem, tātad arī pentakostiem, un tāpēc ar katru politisko "atkusni" (īsu relatīvas liberalizācijas periodu) pieauga cerība, ka līdz ar atgriešanos pie sākotnējiem komunisma ideāliem padomju politika attiecībā pret baznīcu mainīsies. Mīta izcelsme saistīta ar to, ka agrīnie boļševiki uzskatīja radikālās reformācijas novirzienus par savu ideju priekštečiem un simpatizēja viņu nostājai par valsts un baznīcas funkciju striktu šķiršanu, kā arī saskatīja Krievijas impērijas valsts un valdošās baznīcas (pareizticības) vajātajos protestantos un no pareizticības atdalījušos grupējumos partnerus cīņā pret carismu. Tāpēc tika īstenota uz šo mērķa auditoriju vērsta propagandas kampaņa. Otrās Krievijas Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas kongress 1903. gadā pieņēma rezolūciju, kurā sektantisms nosaukts par demokrātisku kustību, kura vērsta pret pastāvošo iekārtu un partijas biedri aicināti iesaistīt sektantus sociāldemokrātu rindās.⁷⁴⁵ Īpaši aktīvs darbā ar sektantiem bija Ļeņina līdzstrādnieks Viktors Bončs-Brujevičs, kas izdeva viņiem adresētu ikmēneša žurnālu "Рассвет" (tā deviņi numuri iznāca 1904. gadā). Līdz 1929. gadam, kad ar likumu tika ieviesti dažādi baznīcas dzīves ierobežojumi, attieksme pret tā saucamajiem sektantiem bija iecietīgāka kā pret pareizticīgajiem. Jau minētais V. Bončs-Brujevičs 1932. gadā rakstītā vēstulē attieksmes maiņu centās skaidrot ar izmaiņām politiskajā situācijā un, sekojot Staļina represīvā režīma lozungiem, dēvēja baptistus, adventistus un menonītus par "starptautiskā kapitālisma un buržuāziski - fašistisko valdību tiešiem aģentiem."⁷⁴⁶

Kā starpnieces valsts un baznīcas attiecībās funkcionēja PSRS Ministru padomes pakļautībā esošas struktūras — Krievu pareizticīgās baznīcas lietu padome (no 1943. g.) un Reliģijas kultu lietu padome (no 1944. g.), kuras 1965. gadā apvienoja Reliģijas lietu padomē (RLP). RLP kompetencē bija arī vasarsvētku draudžu darbības kontrole. Minēto struktūru atbildīgie pārstāvji — pilnvarotie darbojās visās PSRS savienotajās republikās, apgabalos un novados. Attiecīgās padomes tika

⁷⁴³ Bourdeaux M. Gorbachev, Glasnotj and the Gospel. - London: Hodder & Stoughton, 1990. - p. 129.

⁷⁴⁴ Hayward M., Fletcher W., ed. Religion and the Soviet State: A Dilemma of Power. - London: Paul Mall Press, 1969. - p. 84.

⁷⁴⁵ Смирнов Н.А., отв. ред. Бонч-Бруевич В.Д. Избранные сочинения. - т.1. - Москва: Издательство Академии наук СССР, 1959. - с. 21.

izveidotas pēc tam, kad kara apstākļos Staļins un viņa tuvākie līdzstrādnieki nolēma normalizēt valsts un baznīcas attiecības. Uz sarunu Kremli ar PSRS augstākajiem vadītājiem tika uzaicināti pareizticīgās baznīcas metropolīti Sergijs, Aleksijs un Nikolajs, un sarunas gaitā viņiem tika apsolīts, ka valsts neliks šķēršļus jaunu dievnamu atvēršanai. Līdz 1944. gada oktobrim patiešām tika atvērtas vairāk kā 200 baznīcas, 1944. gadā Ečmiadzinā sāka darboties Armēnijas baznīcas garīgā akadēmija, teoloģiskās mācību iestādes atvēra arī citas konfesijas. 1943. -1944. gadā garīgās pārvaldes izveidoja musulmaņi.⁷⁴⁷

Reliģijas kultu lietu padomes (RKLP) galvenie uzdevumi bija:

- (1) padomju valdības un komunistiskās partijas politikas īstenošana reliģijas sfērā, reliģisko organizāciju kontrole;
- (2) saiknes uzturēšana starp valdību un reliģisko organizāciju centriem, padomju augstāko varas iestāžu pilnīga informēšana par reliģisko organizāciju darbību;
- (3) PSRS reliģisko organizāciju iesaistīšana cīņā par mieru, aizrobežu pretpadomju propagandas atspēkošana, kultu lietu likumdošanas un reliģiju lietu stāvokļa PSRS skaidrošana.⁷⁴⁸

Zemākos pārvaldes līmeņos reliģisko dzīvi kontrolēja vietējās valsts pārvaldes institūcijas — Darbaļaužu deputātu padomes un to Izpildu komitejas. Tām bija uzticēti šādi pienākumi un tiesības:

- (1) sekot, lai valsts orgāni, amatpersonas, pilsoņi, reliģiskās apvienības un kulta kalpotāji izpildītu likumus un valdības lēmumus reliģisko kultu jomā, kā arī veikt pasākumus, lai likvidētu likumpārkāpumus šajā jomā;
- (2) jāinformē augstākstāvošās iestādes un RKLP par reliģisko apvienību un kulta kalpotāju darbību, par likumdošanas pārkāpumiem un realizējamiem pasākumiem šo pārkāpumu novēršanai;
- (3) jāīsteno lūgšanu namu, reliģisko organizāciju un ticīgo grupu, kulta kalpotāju uzskaiti;
- (4) jāslēdz īres līgumi ar reliģiskajām apvienībām par lūgšanu namu, kulta ēku un īpašumu lietošanu;
- (5) jāsniedz slēdzieni augstākstāvošām iestādēm un RKLP par sūdzībām un lietām, kas saistītas ar reliģiskajiem kultiem.⁷⁴⁹

Četrdesmito gadu beigās valsts atkal sāka īstenot stingrāku un agresīvāku politiku pret reliģiskajām organizācijām, kura turpinājās arī pēc Staļina nāves 1953. gadā. Skaitliski nelielās konfesijas spieda pievienoties lielākajām, jo tādējādi valsts iestādēm bija vieglāk kontrolēt to darbību. RKLP pilnvarotais Latvijas PSR J.Restbergs pēckara gadus Latvijā dēvē par "visādu mazo sektu

⁷⁴⁶ Турпат. - 378.lpp.

⁷⁴⁷ Одинцов М.И. Путь длиною в семь десятилетий// На пути к свободе совести. (сост. и ред. Фурман Д.Е. и о. Марк) - Москва: Прогресс, 1989, с. 57-61.

⁷⁴⁸ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 265.l. - 18.-19.lp.

⁷⁴⁹ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 265.l. - 19.-20.lp.

likvidācijas laiku".⁷⁵⁰ Konfesiju apvienošanas procesā gadījās pat tādi kuriozi, kā RKLP pilnvarotā Latvijas PSR V.Šeškēna ideja (tā gan netika īstenota) par hermētisku brāļu draudžu pievienošanu tik atšķirīgai konfesijai kā pareizticīgo baznīca (acīmredzot balstoties uz vēsturisko precedentu par hermētisku pāriešanu pareizticībā 19.gs.).⁷⁵¹ Mazo konfesiju liktenis skāra arī pentakostus, kuri, kā parādīts 5.3. apakšnodaļā, bija spiesti pievienoties baptistiem.

Reliģisko apvienību skaits PSRS pakāpeniski samazinājās — ja 1958. gadā bija 18 563 reliģiskās apvienības, tad 1961. gadā — 16 050.⁷⁵² Baznīcas apkarošana tika pielietoti jebkuri līdzekļi. Piemēram, 1949. gada 14. augustā, lai novērstu svētceļotāju sabraukšanu uz katoļu baznīcas svētkiem Aglonā, tika plānots visā Latgalē sarīkot masu sapulces par starptautisko politisko situāciju un rīkot tautas namos pašdarbības pulciņu uzstāšanos, kā arī aizliegt kolhoziem izsniegt zirgus un automašīnas braucieniem uz Aglonu.⁷⁵³ Valstij bija izdevīgi veicināt neprofesionālu un autoritāti zaudējušu draudžu darbinieku palikšanu amatā. RKLP pilnvarotais Latvijas PSR P.Liepa 1962. gadā, atbildot uz Siguldas rajona TDP Izpildu komitejas vēstulē sniegto ziņu par Inčukalna baptistu draudzes priekšnieka J. Neikena amorālo dzīvesveidu, rakstīja: "Neikena izslēgšana no draudzes izpildorgāna sastāva uzskatāma par nelietderīgu, jo ar savu uzvedību viņš vājina draudzi un dezorganizē tās darbību."⁷⁵⁴ Vietējo varas iestāžu pārāk centīgā administrēšana gan brīžiem pieņēma tādus apmērus, ka valsts vadība bija spiesta atzīt un kritizēt pārmērības. 1954. gadā PSKP CK plēnums pieņēma lēmumu "Par kļūdām zinātniski ateistiskās propagandas darbā iedzīvotāju vidū",⁷⁵⁵ kurā atzīts, ka propagandisti pieļāvuši rupjas kļūdas un bez pamata aizskāruši ticīgos, kā arī notikusi iejaukšanās reliģisko apvienību darbā.

Kad 1958. gadā par valdības vadītāju kļuva N. Hruščovs, ticīgo vajāšanas pastiprinājās. 1960. gadā PSRS Ministru padomes Krievu pareizticīgās baznīcas lietu padomes priekšsēdētājs A. Saharovs sanāksmē Maskavā teica:

"Apziņas brīvības nodrošināšanai visas valsts atzītās reliģijas ir vienlīdzīgas un katrs pilsonis var piederēt pie jebkuras reliģijas un izpildīt tās rituālus, ja vien (to mēs nerakstījām nekad agrāk) tas ne tikai nepārkāpj sociālistisko tiesisko kārtību, bet arī neaizvaino ateistu jūtas (zvanu dunoņa, procesijas, rituāli mājās, sprediķi u.c.)."⁷⁵⁶

A. Saharovs iebilda pret sanāksmē izskanējušo ieteikumu katram garīdzniekam ļaut apkalpot tikai vienu draudzi, sakot, ka "labāk lai ir vājas draudzes, kuras apkalpo reti atbraucošs garīdznieks, nekā

⁷⁵⁰ LVA. - 101.f. - 12.a. - 73.l. - 28.lp.

⁷⁵¹ Bergmanis A. Brāļu draudzes Latvijā pēc II pasaules kara. // MLB Ziņotājs. - marts, 1996. - 2.lpp.

⁷⁵² Одинцов М.И. Путь длиною в семь десятилетий // На пути к свободе совести. - с.63-64.

⁷⁵³ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 1.l. - 45.-46.lp.

⁷⁵⁴ LVA. - 1419.f. - 2.a. - 12.l. - 212.lp.

⁷⁵⁵ Par kļūdām zinātniski ateistiskās propagandas darbā iedzīvotāju vidū // Cīņa. - 1954. - Nr. 268. - 2.lpp.

⁷⁵⁶ LVA. - 101.f. - 23.a. - 138.l. - 61.lp.

stipras draudzes ar savu kultu kalpotāju."⁷⁵⁷ 1960. gadā RKLP priekšsēdētājs A.Puzins nolasīja referātu "Par pasākumiem garīdzniecības izdarīto likumdošanas par kultiem pārkāpumu likvidācijā", kurā teikts, ka garīdzniecības darbības vieta ir tikai un vienīgi baznīca. Aizliegts organizēt mākslinieciskās pašdarbības pulciņus, jauniešu un bērnu sanāksmes, ekskursijas, diskusiju un atpūtas vakarus. Referents norādīja, ka draudžu aktīvisti bieži lieto dažādus jaunatnes apmācības veidus, tāpēc RKLP īpaši jā rūpējas, lai jaunatne tiktu norobežota no reliģiskās audzināšanas.⁷⁵⁸ 1960. gadā kriminālkodekss tika papildināts ar 142. pantu, kas paredzēja līdz trīs gadus ilgu ieslodzījumu par reliģisko kultu likumdošanas pārkāpšanu (1962. gadā tika iekļauts 227. pants, kas paredzēja līdz pieciem gadiem ieslodzījuma par citu personu mudināšanu pārkāpt šo likumdošanu).⁷⁵⁹ Saskaņā ar PSRS valdības 1961. gada 16. marta lēmumu "Par kontroles pastiprināšanu likumdošanas izpildē kulta jautājumos" rajonu Darbaļaužu deputātu padomju Izpildu komitejām tika izsūtīta direktīva veikt draudžu īpašuma uzskaiti un vienlaikus ievākt ziņas par reģistrēto un neregistrēto grupu darbību. Šī darba veikšanai tika ieteikts veikt pārrunas ar iedzīvotājiem.⁷⁶⁰ 1961.gadā RKLP pieņēma instrukciju, saskaņā ar kuru nepieļāva "tādu reliģisko biedrību un ticīgo grupu reģistrāciju, kuru mācībai ir pretvalstiska un kropļojoša mācība un raksturs."⁷⁶¹ To skaitā bija ierindoti arī pentakosti. Pret viņiem tika uzsākta ateistiskās propagandas kampaņa, izdodot atbilstoša satura brošūras un grāmatas, kā arī producējot šai tematikai veltītas filmas.

Septiņdesmitajos un astoņdesmitajos gados represiju atslābuma apstākļos vasarsvētku draudzes atkal varēja darboties legālos apstākļos — 1968. gadā RLP atļāva sākt lojālāko vasarsvētku draudžu autonomu reģistrāciju — tas ir, katras draudzes atsevišķu reģistrāciju ārpus jebkādas reliģiskas savienības. Lai saņemtu reģistrācijas atļauju draudzei vajadzēja iesniegt statūtus, kuros formulēta attieksme pret padomju varu un tās izdotajiem likumiem par reliģiskajiem kultiem. Līdz 1988.g. autonomi tika reģistrētas 200 draudzes.⁷⁶² Starp pirmajām reģistrētajām vasarsvētku draudzēm bija draudzes Odesā, Karagandā, Harkovā un Rīgā.⁷⁶³ Tomēr relatīvā brīvība bija virspusēja — vasarsvētku draudžu locekļi vēl aizvien tika ierindoti starp idejiskajiem ienaidniekiem, kuru apkarošanai jāveltī vislielākā uzmanība. Reģionālās varas iestādes bieži lika šķēršļus. Uz to netieši norāda oficiāli veiktās socioloģiskās aptaujas — no 279 aptaujātajiem 40% atbildēja "mūs negrib reģistrēt", 41% — "mūs neapmierina reģistrācijas noteikumi". Padomju

⁷⁵⁷ Turpat. - 62.lp.

⁷⁵⁸ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 265.l. - 37.-39.lp.

⁷⁵⁹ Sawatsky W. Soviet Evangelicals Since World War II. Kitchener: Herald Press, 1981. - p.136.

⁷⁶⁰ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 260.l. - 102.-103.lp.

⁷⁶¹ Ефимов И. Современное Харизматическое движение сектатства. - с.264.

⁷⁶² Turpat. - 268.lpp.

⁷⁶³ Pentecostals Register Churches in USSR. - Life of Faith. - 1974. - 10 August. - p.4.

pētnieki gan šādus rezultātus skaidroja kā "evaņģēliskās ticības kristiešu draudžu ekstrēmistiski noskaņotā aktīva falsificējošo ideoloģisko ietekmi."⁷⁶⁴ Pentakostiem pārmeta pilsoņu pienākumu nepildīšanu un padomju likumu pārkāpšanu: izvairīšanos no dienesta armijā, sabiedriskās kārtības traucēšanu (religisku pasākumu noturēšanu sabiedriskās vietās), veselībai bīstamu ritu praktizēšanu (glosolālīja), nepilngadīgo reliģisko audzināšanu (svētdienas skolas, bērnu nometnes), nelegālas literatūras izplatīšanu, centienus emigrēt. Kā viens no galvenajiem pentakostisma "grēkiem" tika nosauks darbs ar jaunatni. Lūk, izvilkums no šim periodam tipiska raksta "Rīgas Balss":

"Cīņa ar reliģiskā sektantisma ideoloģiju un tās galējām parādībām ir viens no svarīgākajiem idejiskās audzināšanas darba uzdevumiem. Sektanti pastiprināti propagandē savu ideoloģiju, izmanto visas iespējas, lai nokļūtu ģimenē, ietekmētu bērnu audzināšanu reliģiskā garā. Lai pievilinātu jaunatni, sektu vadītāji organizē dažādus "jauniešu sarīkojumus", kopē mākslinieciskās pašdarbības populārās formas, piepildot tās ar garīgu saturu .. Sevišķi aktīvas ir baptistu, menonītu, piecdesmitnieku kopienas, kuras zem ārēji cildena aizsega organizē korus, jauniešu instrumentālos ansambļus, uzskatot tos par drošu līdzekli jauniešu ievilināšanai savas ietekmes sfērā."⁷⁶⁵

Valsts un baznīcas attiecības vairs nebija tik saspringtas un represijas mazinājās, tomēr padomju iestādes līdz pat PSRS sabrukumam centās analizēt un kontrolēt reliģisko organizāciju darbību, īpašu vērību pievēršot par sektantiem dēvētajām grupām, arī pentakostiem. Piemēram, 1975. gada 31. decembrī Ventspils rajona Darbaļaužu deputātu padomes Izpildu komitejas priekšsēdētāja vietnieks A.Čepānis parakstījis pilnvarotajam P.Liepam adresētu vēstuli ar tam laika tipisku formulējumu — "komunisti, ciemu padomju darbinieki un citi padomju aktīvistu regulāri apseko ticīgo ģimenes, veic izskaidrošanas darbu un analizē kulta kalpotāju sprediķus."⁷⁶⁶ Latvijas PSR Valsts drošības komitejas (VDK) priekšsēdētāja 1981. gada 12. augusta vēstule Kompartijas sekretāram I.Andersonam veltīta sektantu, t.i., pentakostu, baptistu - šķeltnieku, Krišnas apziņas kustības, adventistu - reformistu, darbībai. Vēstulē norādīts, ka VDK plāno:

- pētīt notiekošo un savlaicīgi saņemt informāciju;
- kompromitēt nelegālos formējumus, izmantojot masu informācijas līdzekļus;
- kopā ar citām iestādēm veikt profilaktisku un audzinošu darbu ar sektu vadītājiem un ierindas locekļiem.⁷⁶⁷

Ar reliģisko organizāciju darbību saistītos jautājumos specializējās VDK piektās daļas (daļa cīņai ar ideoloģisko diversiju) 4. nodaļa. Piektā daļa tika izveidota 1967. gadā, kad ideoloģiskā

⁷⁶⁴ Мельник В. Эволюция современного пятидесятничества. - с.104.

⁷⁶⁵ Fiļimonovs E. Sektanti – kas viņi ir // Rīgas Balss. - 1980. - Nr. 11. - 5.lpp.

⁷⁶⁶ Ventspils Zonālais valsts arhīvs (turpmāk tekstā VZVA). - 299.f. - 1.a. - 1337.l. - 34.lp.

⁷⁶⁷ LVA. - 101.f. - 47.apr. - 139.l. - 76.lp.

pretizlūkošana bija kļuvusi par vienu no VDK prioritātēm. Par sektām dēvēto reliģisko grupu kontrole nebija viegls uzdevums, jo grupu locekļi veidoja ļoti noslēgtu kopību.⁷⁶⁸

Astoņdesmito gadu beigās valsts iestāžu attieksme kļuva daudz atvērtāka, par ko liecina izmaiņas RLP pilnvarotā direktīvu stilā un viņa darbiniekus interesējošo jautājumu lokā. 1989. gada 23. novembrī A.Kublinskis sūtīja cirkulāru vēstuli Tautas deputātu padomēm Latvijā, lūdzot atbildēt uz sekojošiem jautājumiem: (1) cik kulta ēkas atdotas atpakaļ reliģiskajām organizācijām? (2) cik ir izveidotas svētdienas skolas? (3) cik ir bijuši kulta celtnu apzagšanas gadījumi?⁷⁶⁹ Reliģisko organizāciju pārstāvjus iesaistīja likumdošanas izstrādē — ar Latvijas PSR Augstākās padomes lēmumu 1989. gada augustā tika izveidota komisija likuma projekta par apziņas brīvību izstrādāšanai, kurā ietilpa arī Jelgavas vasarsvētku draudzes mācītājs J.Ozoliņkevičs.⁷⁷⁰ Jaunā politika baznīcas un valsts attiecībās, protams, sadūrās ar partijas funkcionāru un valsts ierēdņu — stingrās līnijas piekritēju pretestību. To 1989. gadā atklāti atzina tad jau bijušais RLP priekšsēdētājs K.Harčevs, sakot, ka Maskavā joprojām valda konservatīvi darbinieki, kuri baznīcā saredz vienīgi naidīgu ideoloģiju.⁷⁷¹

5.2. Padomju propagandistu metodes cīņā pret pentakostismu

Padomju propagandistu darbības intensitāti un virzienus noteica izmaiņām pakļautā augstāko varas virsotņu politika, tāpēc nav jābrīnās, ka antireliģiskā propaganda piedzīvoja dažādas transformācijas. Visā PSRS pastāvēšanas laikā padomju ideologiem nācās meklēt izskaidrojumus reliģijas eksistencei sociālisma apstākļos:

1. Visatpalikušākās sabiedrības daļas neizglītotība vai bijušo kulaku un viņu radnieku pretpadomju noskaņojums.
2. Ārzemju radiopropagandas un kontrabandas ceļā ievestās literatūras ietekme.
3. Cilvēku neapmierinātība ar ikdienas dzīvi un tās grūtībām, sekularizētās padomju ģimenes vērtību sabrukums.
4. Daļā sabiedrības izplatīts uzskats par baznīcu kā morāles avotu un uzturētāju.
5. Kvalitatīvi, uz jauniešu auditoriju vērsti sprediķi.⁷⁷²

Ateisma aģitatori Latvijā teorētiskā sagatavotībā un praktiskajā darbībā bija atkarīgi no Maskavas direktīvām, tāpēc viņu aktivitātes nevar aplūkot šķirti no varas virsotņu darbības

⁷⁶⁸ Zālīte I. LPSR VDK uzbūve un galvenie darba virzieni (1980.-1991. g.) // Latvijas Vēsture. - 1999. - Nr. 1. - 115.-116.lpp.

⁷⁶⁹ VZVA. - 369.f. - 7.a. - 997.l. - 1.lp.

⁷⁷⁰ LVA. - 1419.f. - 3.a. - 268.l. - 32.lp.

⁷⁷¹ Bībele paliks kopā ar mani // Svētdienas Rīts. - 1989. - Nr. 17. - 3.lpp.

⁷⁷² Pospelovsky D.V. Soviet Studies on the Church and the Believer's Response to Atheism. - Vol.3. - Houndmills & London: MacMillan Press, 1988. - p.179-183.

līkločiem. Pastiprinātu uzmanību pentakostiem ateisma propagandisti sāka pievērst piecdesmito gadu beigās un sešdesmito gadu sākumā, jo, pastiprinoties represijām pret reliģisko apvienību locekļiem, pentakosti bija nokļuvuši īpaši kaitīgo sektu sarakstā. Kā ateistiskā darba trūkums tika atzīts fakts, ka mazskaitlīgo denomināciju pētniecībai PSRS veltīta maza uzmanība, vairāk pētot pareizticību, katolicismu un baptismu.⁷⁷³ Par galvenajiem jautājumiem, kuriem attiecībā uz pentakostismu pievērsa uzmanību ateisma aģitatori, var spriest no vasarsvētku draudžu kritikai veltītu lekciju cikla plāna, kuru sastādījusi V.Meļņika⁷⁷⁴:

- pentakostisma vēsture;
- PSRS Rietumu apgabalos sastopamo vasarsvētku draudžu darbības un ideoloģijas kritika;
- pentakostisma piemērošanās: modernisms vai tradicionālisms?;
- ārzemju pentakostu centru klerikāli ideoloģiskā ekspansija;
- pentakostisma ekstrēmā spārna antisabiedriskā darbība;
- ateistiskā darba ar pentakostiem īpatnības.

Īpašu uzmanību tika ieteikts pievērst vasarsvētku kustības piekritējiem, kuru reliģiskā dzīve bija kļuvusi nomināla —

"pentakostu organizācijās ir satopami arī tādi ticīgo slāņi, kuri sociālistiskās īstenības un zinātnes sasniegumu iespaidā pārdzīvo svārstības savos reliģiskajos uzskatos. Šīs grupas pārstāvju vidū reliģiskās jūtas saglabājas tikai tāpēc, ka noteikta zināšanu kopuma trūkuma dēļ viņi pastāvīgi nespēj orientēties cilvēku sabiedrības dzīves likumsakarībās un saprast tās vai citas dabas norises."⁷⁷⁵

Par pretsabiedrisku tika pasludināts hīlīasms,⁷⁷⁶ jo šī pentakostu sludinātā doktrīna bija pretrunā komunistu lozungam par ideālas sabiedrības celšanu pašu spēkiem. Marksismā saskatāmas transformētas kristīgās eshatoloģijas iezīmes — proletariāta atbrīvošanās cīņa tēlota kā labā pēdējā cīņa ar ļauno, vēstures antagonismu izzušana atkārtoto mītu par zelta laikmetu (kristietības pentakostiskajā interpretācijā — tūkstošgadu miera valstību un tai sekojošās vēstures beigas).⁷⁷⁷ Sociālisma sekularizētā eshatoloģija, kas solīja indivīda atbrīvošanu nākotnē, funkcionēja kā kvazireliģija. Tāpēc nav brīnums, ka marksisti - ļeņinisti uzskatīja, ka

"PSRS apstākļos šāda "mācība" (t.i. hīlīasms)⁷⁷⁸ jo sevišķi kaitīga. Par ļoti smagu grēku pentakostu baznīcas locekļu darbībā tiek pasludināta piedalīšanās sabiedrisko organizāciju darbā, darbošanās tautas labā, komunisma celtniecībā. Šo noteikumu neievērošanu

⁷⁷³ Граждан В. Вероучение и мораль пятидесятников. - Москва: Знание, 1989. - с.57.

⁷⁷⁴ Мельник В. Эволюция современного пятидесятничества. - Львов: Вища Школа, 1985. - с.124.

⁷⁷⁵ Москаленко А. Пятидесятники. - Москва: 1966. - с.186.

⁷⁷⁶ Hīlīasms — mācība par tūkstošgadus ilgu labklājību un mieru nesošu Kristus valdīšanu virs zemes pastarā laikā.

⁷⁷⁷ Eliade M. Sakrālais un profānais. - Rīga: Minerva, 1996. - 176.-177.lpp.

pentakostu barveži vērtē kā sevišķi smagu pārkāpumu. Augstajiem un cēlajiem komunisma ideāliem viņi cenšas pretim nostādīt reliģiozi - utopiskas, nereālas tūkstošgadu valsts ideālus.⁷⁷⁹

Mācība par redzamu tūkstošgadu miera valstību, kura pastarā laikā atklāsies visai pasaulei, atrodama ticības apliecībā, kura cirkulēja starp PSRS pentakostiem.⁷⁸⁰ Vajāšanu un ierobežojumu apstākļos pārliecība par nākotnē paredzamo zelta laikmetu pentakostiem kalpoja kā iedrošinājums un cerība.

Padomju pētnieki, piemēram, V.Graždans,⁷⁸¹ iedalīja vasarsvētku draudžu locekļus mērenajos un galējos pentakostos. Pēdējos raksturoja kā reliģiskus ekstrēmistus, kuri noved sevi līdz ekstāzei, praktizējot nervu sistēmu graužošas lūgšanas un ilgus gavēņus. Pret mērenajiem attiecās iecietīgāk, jo viņi formāli ievērojot padomju likumdošanu un reliģiskajā dzīvē iebilstot pret pārliecīgu emocionalitāti dievkalpojumos. Reliģisko ekstrēmismu padomju perioda pētnieki skaidroja ar "sīkburžuāziskās apziņas krīzi, tās reakciju uz individuālistisko pasaules skatījumu un privātpašniecisko attieksmi pret to."⁷⁸² Vienlaikus oficiālajā literatūrā tika ignorēts fakts, ka ekstrēmismu veicināja vajāšanas un piespiedu izolētība. Padomju perioda ateistiskajā literatūrā neslēpti tika apcerēti veidi, kādos "pasargāt" pentakostu bērnus no reliģiskās audzināšanas, tādējādi netieši atzīstot faktu, ka padomju vara cīņā pret reliģijas ietekmi izmantoja jebkuru līdzekli.

A.Moskaļenko raksta:

".. Padomju cilvēki un sabiedriskās organizācijas dažkārt vērsas tautas tiesās ar lūgumu atņemt dažiem sektantiem vecāku tiesības un viņu bērnu nodošanu bērnu namos .. Tomēr, kā rāda pieredze, ne vienmēr ir prātīgi un mērķtiecīgi sektantiem atņemt vecāku tiesības. Tas ir galējs līdzeklis. Šādus bērnus, cik iespējams, vajag ievietot internātskolās vai vismaz pagarinātās dienas grupās, uzturot viņus par valsts līdzekļiem. Šo skolu priekšrocība ir tā, ka atšķirībā no parastajām skolām bērnu apmācība un audzināšana atradīsies uzticamās rokās un tiks ierobežota negatīvā vecāku sektantu ietekme."⁷⁸³

Ateistiski orientētie padomju pētnieki prognozēja modernisma ietekmes palielināšanos pentakostu aprindās, atzīstot gan, ka šis process ir lēns — "evanģēliskās ticības kristiešu apziņā pagaidām vēl valda tradicionālie priekšstati, kas saistīti ar centieniem saglabāt "skaidru ticību", sekot ortodoksiem reliģiskiem principiem un stereotipiem. Vairums evanģēliskās ticības kristiešu cenšas tos saistīt ar sociālo īstenību, bet reālās vērtības — ar reliģiskajiem ideāliem, jaunas

⁷⁷⁸ Autora iespraudums.

⁷⁷⁹ Garkavenko F. Pentakostu ticības mācības īpatnības. -Rīga: Zinību biedrība, 1968. - 19.lpp.

⁷⁸⁰ Statement of Faith. - Keston Archive. - SU/Pen 15/1 S. - No. 3238. (received in 1980, undated) - p.50-51.

⁷⁸¹ Граждан В. Вероучение и мораль пятидесятников. - с.24-27.

⁷⁸² Мельник В. Эволюция современного пятидесятничества. - с.103.

zināšanas, zinātnes un kultūras sasniegumi tiek atzīti vienīgi tad, ja tos var pielāgot "kalpošanai Kristum".⁷⁸⁴ Pentakostu sociālais pesimisms tika saistīts ar eshatoloģiskajām prepozīcijām — pasaules gala neizbēgamību bīblisko pravietojumu piepildīšanās rezultātā. Masu informācijas līdzekļos vasarsvētku draudžu locekļus tēloja kā tumsosņus, kuri nelasa nedz laikrakstus, nedz grāmatas. Raksturīgs piemērs ir presē atspoguļotā tiesas izbraukuma sēde Viesītē 1964. gadā, kurā tiesāja vietējos pentakostus Otīliju un Robertu Pilātus un Vilni Osmu. Tiesas sēdē starp Jāņa Osmas 23 gadu veco meitu Lidiju un tiesātājiem noritēja sekojošs dialogs:

- vai klausāties kādreiz radio, lasāt laikrakstus, grāmatas?
- Nē, neklausos. A kāpēc man tas jādara?
- Vai ir jums kāda draudzene arī no neticīgiem jauniešiem?
- Nav, un arī negribu ar citām draudzēties. Kam man viņas?⁷⁸⁵

Kādā citā avīzrakstā viennozīmīgi pateikts: "Vasarsvētku sektas locekļiem aizliegts lasīt grāmatas, laikrakstus un žurnālus, klausīties radio, skatīties televīziju, apmeklēt kino, teātrus un koncertus. Viņiem jālasa bībele un pentakostu izdotie raksti."⁷⁸⁶ Līdzīgam scenārijam seko raksts pret pentakostiski orientēto baptistu mācītāju Pēteri Krievu laikrakstā "Cīņa". Tajā kāda Gulbenes rajona kolhozniece savu agrāko aizraušanos ar reliģiju saista ar dzīves grūtībām pirmskara Latvijā. Drūmās pagātnes ainas kontrastē ar optimistisko tagadnes tēlojumu: "pārliecinājusies par sludinātāju liekulību un mantrasību — viņu darbības īsto mērķi, — es turp vairs kājas nesperu. Tagad es strādāju kolhozā. Brīvajā laikā lasu grāmatas, laikrakstus un žurnālus."⁷⁸⁷

Iemīļots ateistiskās propagandas paņēmieni bija bijušo garīdznieku atteikšanās rakstu publicēšana. No amata atteicās, piemēram, ar vasarsvētku kustību saistītais baptistu mācītājs Oskars Puķītis. Par savu pievēršanos pentakostismam viņš raksta: "Dažos mēnešos tapu galējs fanātiķis, stundas sešas līdz astoņas dienā nepārtraukti tupēju uz ceļiem, līdz pamira locekļi, un lūdzu dievu, dienām neēdu, pat nedzēru."⁷⁸⁸ Izbijušie mācītāji tika izmantoti kā lektori ateistiskās propagandas pasākumos. Šādu lomu pildīja gan bijušais katoļu priesteris B.Zvejsalnieks, gan agrākais septītās dienas adventistu sludinātājs J.Birziņš, gan pentakostu sludinātājs F.Bonado. Propagandistiskie feļetoni bieži bija klaji primitīvi un atgādināja tirgus tenkas. Piemēram laikraksta "Zemgales Komunisti" regulārajā rubrikā "Stūrītis ticīgajiem un neticīgajiem" ievietotā publikācijā apgalvots:

⁷⁸³ Москаленко А. Пятидесятники. - с.190.

⁷⁸⁴ Мельник В. Эволюция современного пятидесятничества. - с.97.

⁷⁸⁵ Kārklīņa A. Sakropļotās dzīves // Cīņa. - 1964. - 4. marts. - 4.lpp.

⁷⁸⁶ Ceplis A. Skolā, kolektīvā - lūk, kur jābūt Brigītai // Darba Uzvara. - 1963. - Nr. 102. - 4.lpp.

⁷⁸⁷ Lāčkāja I. Tā Kunga vārdā // Cīņa. - 1961. - 30.jūnijs. - 2.lpp.

⁷⁸⁸ Puķītis O. Es atsakos.. // Cīņa. - 1960. - 5. marts. - 3.lpp.; Vēlāk O.Puķītis atteicās no šajā rakstā teiktā, 1985. gada 27. maijā rakstot "Cīņai": "Nevēlos, ka mani attiecīgas valsts iestādes uzskata par ateistu. Nekādā zinātniskā vai ateistiskā biedrībā nesastāvu jau 12 gadus. Esmu pārtraucis lasīt antireliģiskas lekcijas no 1972. gada." (LBDS VA-04. -

"Ļaudis stāsta, ka pat savu nosaukumu "vasarsvētku draudze" pentakostu sektanti dabūjuši tāpēc, ka ap šo "svētku" laiku beidzoties kāpostu stādīšana un pāri sektantiem it kā nolaižoties svētais gars.."789 Iemīļots propagandistu paņēmiens, kas saglabājās līdz pat padomju varas norietam, bija mantkārības un iedzīvošanās kāres pārmešana pentakostu vadoņiem. Feļetonā vasarsvētku draudzes locekļiem B.Oļeņikam un K.Zvirzgdīnam pārmešta spekulēšana ar kāpostiem — "Kārlim Zvirzgdīnam bez vieglā auto ir pat savs personīgs traktors, ar ko apstrādāt prāvus kāpostu laukus, kas pārsniedz noteikumus paredzētās platības."790 Savukārt N.Ševčukam pārmeta iedzīvošanos no ārzemju palīdzības sūtījumiem.791

N.Hruščova varas laikā lielu vērību sāka pievērst akadēmiskai reliģiju pētniecībai, arī socioloģisku aptauju veikšanai. Tās turpinājās arī pēc N.Hruščova nomaiņas — socioloģiskus pētījumus 23. partijas kongresā 1966. gadā ieteica A.Kosigins.792 Pētījumu gaitā tika noskaidrota iedzīvotāju reliģiozitātes pakāpe un tās saglabāšanās cēloņi. Padomu autors Georgijs Filists, piemēram, balstoties uz šādiem datiem, secināja, ka galvenie draudžu pieauguma avoti ir reliģioza ģimene un lauku apvidos dzīvojošo ticīgo migrācija uz pilsētām.793

Jāņem vērā, ka socioloģiskie dati tika vākti diviem nesavienojamiem mērķiem — (1) lai pierādītu baznīcas vitalitāti un tādējādi nodrošinātu līdzekļus ateisma propagandistiem; (2) lai ar statistikas datiem, kuri rāda ticīgo skaita mazināšanos, pierādītu ateisma propagandistu panākumus.794 Interesants ir rietumvalstu pētnieku pamanītais fakts, ka padomju autoru atsaucēs figurēja vietējās varas iestādes, bet netika minēta RLP.795 Tas saistīts ar to, ka RLP centās palikt ēnā, jo formāli savu politiku realizēja ar vietējo pašvaldību starpniecību.

Septiņdesmitajos un astoņdesmitajos gados, mazinoties represijām pret baznīcu, mainījās arī "zinātniskā" ateisma metodes. Astoņdesmito gadu beigās vadošie ateisti runā par "godīgu garīgo ideālu un vērtību pretstatījumu", izvairoties no pretenzijām uz patiesības monopolu.796 Padomju propagandistiem nācās atzīt, ka pretēji drīzās sociālistiskās nākotnes tēlojumiem reliģija nebūt neatmirst, bet tās atsevišķas formas turpina eksistēt un pat skaitliski augt —

Pašreizējo pensionēto garīdznieku kadru dokumenti. Pašreiz no darba izstājušos kadru dokumenti. - O.Puķīša vēstules noraksts.)

⁷⁸⁹ Kazis B., Petrovs V. Kāpostu sektes darbonis // Zemgales Komunisti. - 1961. - Nr. 76. - 4.lpp.

⁷⁹⁰ Turpat.

⁷⁹¹ Явсон Я. Искушение лукавым // Советская Молодежь. - 1987. Но. 51. - с.3.

⁷⁹² Fletcher W.C. Soviet Believers: The Religious Sector of the Population. - Lawrence: The Regents Press of Kansas, 1981. - p.19.

⁷⁹³ Филист Г. Урбанизация и сектанство. - Минск: Беларусь, 1986.

⁷⁹⁴ Pospelovsky D.V. Soviet Studies on the Church and the Believer's Response to Atheism. - p.184.

⁷⁹⁵ Fletcher W.C. Soviet Believers: The Religious Sector of the Population. - p.23.

⁷⁹⁶ Гараджа В.И. Переосмысление // На пути к свободе совести. - с.28.

"pentakostu organizācijas PSRS ne tikai vēl aizvien notur savās rindās salīdzinoši lielu ticīgo skaitu, bet dažkārt papildina savas draudzes ar jauniešiem. Ticīgo skaita ziņā pentakosti PSRS ieņem otro vietu starp kristīgajām sektām."⁷⁹⁷

Daudzkārt izmantotā tēze, ka urbanizācija un ar to saistītā izglītības līmeņa celšanās, mazinās reliģiozitāti un tuvinās cilvēkus komunisma ideāliem, izgāzās. Georgijs Filists sektantisma problemātikai veltītā grāmatā atzīst: "Ne kvalifikācija, ne labklājība, pat ne izglītības līmenis neatstāj tiešu un izšķirošu iespaidu uz personības pasaules uzskatu. Galvenais draudžu pieauguma avots bija un ir reliģioza ģimene."⁷⁹⁸ Ateisma literatūrā parādās atziņš, ka aģitatori bieži sekojuši stereotipiem — "ne reti pentakosti tika saukti par kropļotājiem un viņu darbība tika vērtēta kā pretlikumīga, neņemot vērā, ka sektā ir dažādi novirzieni."⁷⁹⁹

5.3. Vasarsvētku draudžu stāvoklis PSRS pēc 2. Pasaules kara

Pirms pievēršanās vasarsvētku draudžu likteņgaitām padomju varas gados Latvijā jāaplūko, kādām metamorfozēm pentakosti bija pakļauti visā PSRS, jo notikumi Latvijā risinājās tiešā kopsakarībā ar notiekošo citās padomju republikās. Tas vēl jo vairāk ir būtiski tādēļ, ka padomju laikā noritēja atšķirīgu pentakostisma tradīciju mijiedarbība, jo daudzi slāvu izcelsmes pentakosti ieceļoja Latvijā no citām PSRS republikām (Krievijas, Baltkrievijas un Ukrainas), nesot sev līdzīgu agrākajās mītnes zemēs koptās reliģiskās tradīcijas.

1944. gadā baptisti un evaņģēliskie kristieši izveidoja vienu savienību – Vissavienības evaņģēlisko kristiešu - baptistu savienību (VEKBS), kuras darbu vadīja šīs savienības padome (VEKBSP). Apvienošanās sekmēja gan padomju varas spiediens, gan baptistu un evaņģēlisko kristiešu pakāpeniskā tuvināšanās iepriekšējos gados (jau agrāk bija notikuši abu radniecīgo protestantu virzienu apvienošanās mēģinājumi). RKLP, atsakot atsevišķu reģistrāciju, spieda arī pentakostus iestāties jaunajā savienībā, kas nozīmēja kompromisus abām pusēm. 1945. gada 19.-29. augustā Maskavā notika vienības jautājumiem veltīta sanāksme. Tās darbā piedalījās 27 atbildīgi draudžu darbinieki. Rezultātā tika izstrādāta un pieņemta "Vienošanās par evaņģēliskās ticības kristiešu apvienošanās ar evaņģēliskajiem kristiešiem un baptistiem vienā savienībā." Šis dokuments pazīstams ar nosaukumu "Augusta vienošanās". Tajā ietverti sekojoši punkti⁸⁰⁰:

1. Evaņģēliskās ticības kristiešu draudzes apvienojas ar evaņģēlisko kristiešu un baptistu draudzēm vienā savienībā.
2. Apvienotajai savienībai ir viens kopīgs vadības centrs Maskavā un viena kase.

⁷⁹⁷ Москаленко А. Идеология и деятельность христианских сект. - Новосибирск: Наука, 1978. - с.354.

⁷⁹⁸ Филист Г. Урбанизация и сектантство. - Минск: Беларусь, 1986. - с.39.

⁷⁹⁹ Эволюция христианского сектантства. - Вопросы научного атеизма. - Вип. 24. - Москва: 1979, Мисль. - с.212.

⁸⁰⁰ История евангельских христиан-баптистов. М: ВСЕХБ, 1989. - с.404-405.

3. Vadības centra sastāvā ietilpst arī evaņģēliskās ticības kristiešu pārstāvji.
 4. Evaņģēliskās ticības kristiešu garīgie darbinieki saglabā garīgos amatus, kuri viņiem bija pirms apvienošanās ar evaņģēliskajiem kristiešiem un baptistiem, tas ir, vecāko presbiteru, presbiteru un diakonu amatus.
 5. Abas puses atzīst, ka piepildījums ar spēku no augšienes, par ko runāts Apd.1:8 var notikt gan ar runāšanu "valodās" gan bez tās – Apd.2:4; 8:17,39; 10:46; 19:6.
 6. Abas puses atzīst, ka pamatojoties uz Svētajiem Rakstiem dažādas valodas ir viena no Svētā Gara dāvanām, kuras dotas ne visiem – 1.Kor.12:4-11. Tas apstiprināts arī ar tās pašas nodaļas 30.pantu: "Vai visiem ir dāvanas dziedināt? Vai visi runā mēlēs? Vai visi var tās tulkot?"
 7. Abas puses atzīst, ka nepazīstama valoda bez tulkojuma ir neauglīga, par ko ļoti skaidri runā apustulis Pāvils 1.Kor.14:6-9,28: "Ja nav izskaidrotāja, tad lai tie cieš klusu draudzē." Abas puses uzskata, ka šo noteikumu ar apustuļa Pāvila starpniecību ir devis tas Kungs.
 8. Ņemot vērā augstāk minētos apustuļa Pāvila vārdus par nezināmas valodas neauglīgumu bez tulkojuma, abas puses ir vienojušās atturēties no nezināmo valodu lietošanas atklātās sapulcēs.
 9. Atzīstot, ka blakus Svētā Gara darbībai sapulcēs var parādīties arī dievkalpojuma skaidrību un svētšvinīgumu traucējoši apstākļi (1.Kor.14:40), abas puses piekritušas veikt audzinošu darbu pret šādām parādībām, jo "Dievs nav nekārtības, bet miera Dievs." (1.Kor.14:33)
 10. Tā kā evaņģēliskie kristieši un baptisti nepraktizē kāju mazgāšanas ritu, vienības un vienotas dievkalpojuma kārtības dēļ ar šo līgumu evaņģēliskās ticības kristiešiem tiek rekomendēts veikt audzinošu darbu, lai sasniegtu ar baptistiem un evaņģēliskajiem kristiešiem vienotu izpratni šajā jautājumā.
 11. Abas puses dara visu iespējamo, lai starp evaņģēliskajiem kristiešiem un baptistiem no vienas puses un evaņģēliskās ticības kristiešiem no otras puses nodibinātos patiesi brālīgas attiecības kopīgā svētīga darba priekā.
 12. Abas puses pēc šīs vienošanās parakstīšanas informē savas draudzes par notikušo apvienošanu un aicina visus ticībā radniecīgos mūsu valsts kristiešus uz pateicības lūgšanu par lielo un nozīmīgo vienības lietu.
- 1947.g. apvienotajai savienībai pievienojās daļa apustuļu gara kristiešu, ar kuriem tika noslēgta vienošanās, saskaņā ar kuru puses atzīst abas kristību formulas – trinitāro un kristību Jēzus vārdā un tiek noteikts, ka kristībā turpmāk tiks lietota trinitārā formula.⁸⁰¹ Kopā VEKBS pievienojās apmēram 900 pentakostu - unitāriešu — divas draudzes Krievijā un Baltkrievijā, viena — Ukrainā.⁸⁰²

⁸⁰¹ Turpat. - 406.lpp.

⁸⁰² Ефимов И. Современное Харизматическое движение сектатства. - с.262.

Augusta vienošanos tēlaini var dēvēt par piespiedu laulību, kura daļēji tika noslēgta aiz izdevīguma (iespēja legāli darboties). Diemžēl, to nesaprata daudzi Rietumu demokrātijas apstākļos dzīvojošie kristieši. Piemēram, S.Boļšakovs, par VEKBS raksta:

"Jaunā padome, atšķirībā no tās nedzimušās 1921. gada priekšgājējas nevēlas nekādā veidā izdarīt spiedienu uz tai piederīgo locekļu apziņas brīvību. Faktiski, tā ir līdzīga Britu Baznīcu padomei un Amerikas Federālajai Kristus baznīcu padomei."⁸⁰³

Amerikāņu vasarsvētku draudžu mācītājs Džeims Tinnijs (James Tinney) rakstīja:

"Lielākā daļa pentakostu Padomu Savienībā netiek vajāti. Viņu vairākums nevēlas atstāt savu valsti, lai dotos uz ASV vai citu zemi. Lielākā daļa no viņiem pieder pie VEKBS un ir apmierināti ar iespēju pielūgt Dievu ekumeniskā baznīcā. Pentakosti, kuri tiek vajāti, ir šķeltnieki, kas atsakās pakļaut savu personisko stilu draudzes gribai."⁸⁰⁴

Šī attieksme saistīta ar garīdzniecības daļas (īpaši afroamerikāņu) promarksistisko noskaņojumu un ar to saistīto nepatiku pret amerikāņu politiku impērisko domāšanu Pentakostu teologs D.Dži par Augusta vienošanos raksta:

"Vienīgais ierobežojums, kuru uzlika viņu ticības līdzgaitnieki (domāti evaņģēliskie kristieši - baptisti), bija, ka Gara dāvanu praktizēšanai jāaskan ar 1. vēstules korintiešiem 14.nodaļā ietvertajiem likumiem. Tā kā tā ir visu veselīgi domājošu pentakostu pieņemta attieksme, tad šis nosacījums neradīja nekādus ierobežojumus."⁸⁰⁵

Ne tik optimistisks bija Orala Roberta universitātes profesors Stīvs Durasovs: "Dieva-cilvēka attiecībās vienmēr jābūt brīvībai. Svētais Gars sniedz savas dāvanas pēc sava nodoma, taču cilvēkam vienmēr jābūt iespējai atbildēt. Tā ir šī jautājuma būtība. Ja 7. artikuls (Augusta vienošanās) ir saprātīgs, tad 8. artikuls reizi par visām reizēm ir aizvēris durvis Svētā Gara suverēnajai darbībai."⁸⁰⁶ Praksē vienošanās sagādāja sarežģījumus abām parakstītājpusēm. Pat gadījumos, kad visi kādas VEKBS sastāvā esošās draudzes locekļi bija pentakosti, uzraksts pie lūgšanu nama durvīm vēstīja, ka tā ir baptistu draudze. Valsts iestādēm pentakosti neeksistēja un tos neregistrēja.

Daļa VEKBS pievienojušos pentakostu atkal izstājās no savienības. S.Durasovs norāda uz faktu, ka divi no četriem vienošanās parakstītājiem no pentakostu puses drīz atkal atstāja VEKBS. VEKBS aktīvu darbību turpināja Dmitrijs Ponomarčuks (1892-1968), kurš savā laikā darbojies kopā ar pentakostisma celmlauzi I.Voronajevu. Taču D.Ponomarčuks pirms kļūšanas par pentakostu "agrāk darbojās baptistu, tad evaņģēlisko kristiešu draudzēs. Vai viņš bija cilvēks ar pārliecību vai

⁸⁰³ Bolshakoff S. Russian Nonconformity. - Philadelphia: The Westminster Press, 1949. - p.122.

⁸⁰⁴ Tinney J. Pentecostals in the Soviet Union // Spirit: A Journal of Issues Incident to Black Pentecostalism. - 1979. - Vol. 3, No. 2. - p.4.

⁸⁰⁵ Gee D. The Pentecostal Movement. - p. 226-227.

oportūnists, kurš pieslēgās grupai, kura attiecīgā brīdī bija izdevīgākās pozīcijās? Mēs tikai droši zinām, ka D.Ponomarčukam bija liela loma, iesaistot pentakostus stiprā starpkonfesionālā sadraudzībā. Viņu ievēlēja par Padomes locekli un nozīmēja par Ukrainas vecākā presbitera palīgu. Ukraina bija Padomju Savienības baptistu un vasarsvētku draudžu cietoksnis."⁸⁰⁷ A.Bidaša vadītā grupa, kura parakstīja Augusta vienošanos, 1947.g. aktīvi aģitēja savus ticības līdzgaitniekus izstāties no VEKBS. Rezultātā Dņepropetrovščinā no VEKBS izstājās 38% 1945.g. tajā iestājušos pentakostu. Daudzos gadījumos pentakosti pārkāpa Augusta vienošanos un dievkalpojumos praktizēja glosolāliju. 1946.g. aprīlī VEKBSP vadītāji vērsās pie visiem vecākajiem presbiteriem ar vēstuli, kurā sacīts:

"Mums ir ziņas par to, ka evaņģēliskās ticības kristieši nepārprotami pārkāpj Augusta vienošanos, runājot nezināmās valodās un pastiprinot kāju mazgāšanas rita propagandu .. Mēs ne tāpēc atvērām mūsu brāļiem un māsām evaņģēliskās ticības kristiešiem mūsu nama viesmīlīgās durvis, lai viņi, atnākot pie mums, sāktu ieviest savu kārtību un sašķelt mūsu vienoto saimi."⁸⁰⁸

1948.g. oktobrī notika VEKBSP paplašināta sēde, kurā konstatēts, ka pilnīga pentakostu apvienošanās ar baptistiem - evaņģēliskiem kristiešiem notikusi Baltkrievijā. Ukrainā apvienošanās ir daļēja. Baltkrievijas vecākais presbiteris V.Čečņevs atzina, ka daudzi pentakosti arī pēc apvienošanās turpina savu dievkalpojumu praksi. I.Paņko teica, ka viņu "uzskatos nekas nav mainījies."⁸⁰⁹ 1948. gadā Dņeprodzeržinskā notika neregistrēto vasarsvētku draudžu kongress.

Savstarpēju naidīgumu pentakostu un evaņģēlisko kristiešu - baptistu starpā sekmēja arī padomju totalitārās ideoloģijas ietekme uz cilvēku, arī kristiešu, apziņu. Uzskatu atšķirību radītās problēmas bieži tika risinātas ar autoritārām metodēm, pretēji baptisma demokrātiskajām tradīcijām draudžu vadītāji vietām rīkojās kā vietvalži. Ticīgos tieši vai netieši iespaidoja totalitārisma ideoloģija, kurai bija sveši tolerances un demokrātijas principi. Totalitārisma, atšķirībā no demokrātijas, kurā pluralitāte ir dabiska un derīga parādība un indivīdam nav jābūt pilnīgā harmonijā ar sabiedrību, raksturīga cenšanās iznīcināt jebkuru pluralitāti un izvairīties no dialoga, kas satur antagonismus.⁸¹⁰

Daudzi no jauniešiem draudžu locekļiem palika neiepazīnušies ar baptistu demokrātijas principiem, un iespējas viņus apmācīt bija ļoti ierobežotas. Žurnāls "Братский Вестник" iznāca niecīgā tirāžā un bija pakļauts stingrai cenzūrai. Legālu veidu, kā izplatīt iespiestu tekstu, praktiski

⁸⁰⁶ Durasoff S. Bright Wind of the Spirit: Pentecostalism Today. - Englewood Cliffs, Prentice-Hall Inc., 1972. - p.227.

⁸⁰⁷ Turpat. - p.228.

⁸⁰⁸ Citēts pēc: Ефимов И. Современное Харизматическое движение сектатства. - с.260.

⁸⁰⁹ История евангельских христиан-баптистов. - с .237.

⁸¹⁰ Морēns E. Domājot par Eiropu. - Rīga: Omnia mea, 1990. - 160.lpp.

nebija un maz bija arī to, kuri varēja veikt katehizāciju ar runātā vārda starpniecību, jo vairums agrāko draudžu darbinieku no izsūtīto nometnēm neatgriezās. Rezultātā paaudžu saikne bija galēji novājināta. Kā raksta krievu baptists A.Rudenko,

"sāka veidoties padomju tipa baptisms ar oficiālu hierarhiju un tai raksturīgo noslēgtību ... Vissavienības Padome savas funkcijas īstenoja ar vēlāk par vecākajiem presbiteriem pārdēvēto apgabalu un reģionu pilnvaroto starpniecību. Viens no svarīgiem viņu pienākumiem bija, strādājot saziņā ar Reliģijas lietu padomes pilnvarotajiem, sekot, lai draudzes precīzi ievērotu likumdošanu par kultiem un instrukcijas. Daudzi no viņiem, pateicoties administrēšanas metodēm, tautā tika saukti par "briesmīgajiem presbiteriem" (krievu val. vārdu spēle страшный -старший)"⁸¹¹

Latviešu baptistu mācītājs Jānis Tervits VEKBS darbinieku kopto baptsisma paveidu sauc par "padomju baptsimu."⁸¹² Dziļāks dialogs VEKBS formāli apvienoto protestantu brīvbaznīcu grupu starpā nebija iespējams, jo par kādu gan dialogu var runāt, ja sarunās iesaistītās puses dzīvoja bailēs no represijām un tāpēc kultivēja "dubultu dzīvi" — viena lieta bija oficiālās sarunas baznīcas un padomju varas hierarhijas gaitēnos, cita — personiskā dievbijība, kuru daļēji varēja atklāt domubiedru lokā.

Pēc Staļina nāves pentakosti centās savu darbību legalizēt, cerot, ka izdosies panākt draudžu reģistrāciju ārpus VEKBS. 1956.g. Pjatjihatkās (Dņepropetrovskas apgabals) notikušā sanāksmē neregistrēto pentakostu koordinējošais centrs akceptēja vasarsvētku draudžu dogmatisko pamatziņu sakopojumu, kuru jau četrdesmitajos gados bija sastādījis bīskaps A.Bidašs.⁸¹³ A.Bidašs 1956.g. Harkovā sasauca konferenci, kurā aicināja vasarsvētku draudzes atdalīties no savienības ar baptistiem, izveidojot neatkarīgu savienību. Pentakostu pārstāvji vērsās pie padomju valdības ar lūgumu atļaut šādas savienības izveidi. A.Bidašs kopā ar vairākiem citiem pentakostu vadītājiem 1957.g. janvārī devās uz Maskavu, lai iesniegtu petīciju. Tās teksts caur Poliju sasniedza arī Rietumus. Tajā norādīts, ka citām konfesijām atšķirībā no vasarsvētku draudzēm ir iespēja baudīt kaut ierobežotu ticības brīvību, bet pentakosti praktiski eksistē ārpus likuma. Dokumenta sastādītāji arī raksta, ka pentakosti atšķiras no baptistiem un tāpēc nevar veidot apvienotas draudzes. Pentakostu priekšstāvji argumentēja, ka pentakostisma legalizēšana stiprinātu "pareizas mācības" nostiprināšanu, tādējādi novēršot "nedabīgo uzvedību", kuru viņiem pārmet varas iestādes. Padomju varas atbilde bija vismaz viena dokumenta parakstītāja arests. VEKBS uz pentakostu centieniem reaģēja, mēģinot no jauna nostiprināt abu pušu attiecības. 1959.g. augustā

⁸¹¹ Руденко А.А. Евангельские христиане-баптисты и перестройка в СССР // На пути к свободе совести. - с.350.

⁸¹² Tervits J. Latvijas baptistu vēsture. - 525.lpp.

⁸¹³ Ефимов И. Современное Харизматическое движение сектатства. - с.261.

VEKBSP sasauca konferenci, kurā piedalījās vadoši VEKBS sastāvā esošo vasarsvētku draudžu darbinieki. Sanāksmē tika pārrunāti veidi, kā piesaistīt neregistrētos pentakostus. Turpmāk šādas sanāksmes sasauca regulāri. Mazinājās pentakostu diskriminācija VEKBS — viņu garīdzniekus sāka izvirzīt vadošos amatos.⁸¹⁴

1975.g. VEKBSP plēnumā tika izdarīti secinājumi par baptistu un pentakostu sadarbību un pausts oficiālais viedoklis, ka apvienojušos starpā izveidojušās draudzīgas attiecības. Tas tika pamatots ar to, ka daži pentakostu vadītāji ieņem svarīgus amatus VEKBSP — D.Vozņuks un B.Bilass bija VEKBSP Prezidija locekļi. VEKBS ietilpa aptuveni 33 000 evaņģēliskās ticības kristiešu, tās sastāvā bija vairāk kā 230 draudzes, kuras sastāvēja tikai no evaņģēliskās ticības kristiešiem, un vairāk kā 320 jauktu draudžu. Vairāk kā 500 draudzes un grupas, pie kurām kopā piederēja vairāk kā 20 000 cilvēku, palika ārpus VEKBS. Galvenokārt tie bija tie, kuri nepieņēma "Augusta vienošanos". 1975. gadā bija arī vairāk kā 25 autonomi reģistrētās evaņģēliskās ticības kristiešu draudzes (tolaik jau bija sākusies pentakostu draudžu reģistrācija ārpus VEKBSP). 1985. gada beigās evaņģēliskās ticības kristiešus varēja iedalīt sekojošās grupās:

- 1) VEKBS ietilpstošie (45 000 cilvēki);
- 2) autonomi reģistrētie (1986.g. 20 000 cilvēki);
- 3) neregistrētie (daži desmiti tūkstoši ticīgo bīskapu V.Beliha, I.Fedorova u.c. vadībā).⁸¹⁵

1976. gadā VEKBSP oficiāls "Братский Вестник" publicēja pentakostiskai tradīcijai piederošā VEKBP locekļa P.Šatrova referātu "Par vienību ar evaņģēliskās ticības kristiešiem"⁸¹⁶, kurā analizēti gan vienojošie faktori, gan pastāvošās problēmas. Referāta autors uzskaitījis sekojošas visām VEKBS apvienotajām grupām kopīgās teoloģiskās atziņas:

- ticība trinitārajam Dievam;
- ticība Bībelei;
- ticība Jēzus Kristus nestajam grēku izpirkšanas upurim;
- eklesioloģiskie principi – "draudzi veido caur Jēzu Kristu atpestīti ticīgie";
- "jaunpiedzimšana kā jaunas garīgās dabas, jaunas garīgās sirds saņemšana";
- izpratne attiecībā uz garīgo amatu, attieksmi pret valsts varu, laulību, eshatoloģiju.

Minētā referāta autors arī norādīja uz problēmām:

⁸¹⁴ Ziņas par pentakostu stāvokli PSRS pēc Staļina nāves atrodamas radisotācijas "Brīvība" pētījumā: The Pentecostalist Movement // Radio Liberty Research. - 1975. - January 31. - p.1-10.

⁸¹⁵ История евангельских христиан-баптистов. - с.406-407.

⁸¹⁶ Шатров П.К. О единстве с христианами веры евангельской // Братский Вестник. - 1976/1. - с.64-70.; 1966. gadā VEKBP sastāvu palielināja līdz 25 locekļiem un līdz ar to pentakostiem šajā institūcijā bija divi pārstāvji. P.Šatrovs no 1974. gada ieņēma arī VEKBP prezidija locekļa amatu, tādējādi nodrošinot pēc D.Ponomarčuka saslimšanas (1961.g.) iztrūkstāšo pentakostu klātbūtni prezidijā (Sawatsky W. Soviet Evangelicals Since World War II. - p.287).

- netiek ievēroti apvienošanās principi — viena puse "dāvanas vērtē augstāk par dāvanu devēju un uzskata, ka ja kāds nerunā "mēlēs", tas nav glābts", otra puse apgalvo, ka glosolālīja nav no Dieva;
- vērojama savstarpēja neiecietība;
- daudz kas atkarīgs no vietējo draudžu vadības.

VEKBS vadības centieni panākt tuvināšanos ar ārpus VEKBS stāvošajām vasarsvētku draudzēm sadūrās ne tikai ar pentakostu, bet arī zemāka līmeņa baptistu draudžu vadītāju neieinteresētību. Ilustrāciju spriegumam, kāds pastāvēja šajā jautājumā, sniedz VEKBS priekšsēdētāja Andreja Kļimenko runa VEKBS paplašinātajā plēnumā — "Autonomā reģistrācija mums paver jaunas iespējas sekmēt brālīgas attiecības un kontaktus ar šīm draudzēm. Diemžēl, daži vecākie presbiteri to ir sapratuši savādāk un ir pārtraukuši vienības sekmēšanas darbu. Tāpēc aizgājušajā gadā apvienošanās centieni ir mazinājušies. Par to runā skaitļi. Ja 1975. gadā pievienojās 2372 evaņģēliskās ticības kristieši, tad 1976. gadā — tikai 915 cilvēki".⁸¹⁷ A.Kļimenko atzina, ka vietām vasarsvētku draudžu darbinieki atstādināti no amata pretēji Augusta līgumam. Autonomo draudžu pārstāvji tika aicināti uz sanāksmēm — 1985. gadā Maskavā notikušajā 43. Vissavienības ev. kristiešu - baptistu kongresā piedalījās evaņģēliskās ticības kristiešu autonomi reģistrēto draudžu pārstāvis A.Lukaševs.⁸¹⁸ Aiz pušu sarunām, ārēji sludinātās vienības un aicinājumiem "visu tālāko darbu pie Dieva bērnu vienotības sasniegšanas veidot tā, lai mūsu brālība no organizatoriskas vienības ietu uz iekšēju vienību"⁸¹⁹ slēpās nesamierināmas pretrunas. Arī padomju pētnieki atzina apvienošanās virspusējo raksturu —

"dzīve rāda, ka vienas savienības ietvaros katra no pusēm cenšas īstenot savus mērķus. Daži pentakosti uzskata un pastāv uz to, ka 1945.–1947.g. vienošanās dod viņiem tiesības praktizēt "kristību ar Svēto Garu ar līdzejošām zīmēm" un "pravietojumus". Nesakot to atklāti, viņi cenšas pārvērst evaņģēlisko kristiešu - baptistu draudzes konfesionālā federācijā, kuras ietvaros pentakostu draudzes un, iespējams, veselas denominācijas — baznīcas, funkcionēs patstāvīgi. Audzināšanas darbu viņuprāt jāveic ar evaņģēliskajiem kristiešiem un baptistiem, lai tie neapspiestu "mazākos brāļus" — pentakostus. Evaņģēlisko kristiešu - baptistu savienībā šobrīd ir diezgan daudzas draudzes, kuras pilnībā vai vairākumā sastāv no šādas orientācijas pentakostiem."⁸²⁰

Daļa pentakostu centās panākt izmaiņas Augusta nolīguma tekstā. VEKBS vadība izveidoja darba grupu ar piesardzīgu nosaukumu "Augusta vienošanās skaidrojumu izstrādes komisija". Par šīs komisijas darba rezultātiem tika publicēta īsa informācija: "Komisija nāca pie slēdziena, ka

⁸¹⁷ Расширенный пленум ВСЕХБ // Братский Вестник. - 1977/2. - с. 62.

⁸¹⁸ История евангельских христиан-баптистов. - с.254.

⁸¹⁹ Обращение к пресвитерам и членам церкви ЕХБ // Братский Вестник.- 1972/2. - с.65.

Augusta nolīgumam par evaņģēliskās ticības kristiešu apvienošanu ar evaņģēliskajiem kristiešiem - baptistiem vienā savienībā (1945.g.) arī turpmāk jāpaliek bez izmaiņām kā dokumentam, kurš sekmē tālāku vienībā neesošo evaņģēliskās ticības kristiešu grupu apvienošanu."⁸²¹

Astoņdesmitajos gados daudzi pentakosti centās izceļot no PSRS. To, iespējams, veicināja samērā sekmīgā PSRS ebreju izceļošana. Emigrantu skaits ievērojami pieauga, sākoties M.Gorbačova vadītajam "pārbūves" procesam. P.Kuzmičs (P.Kuzmich) raksta, ka 1988. gadā PSRS atstāja 3500 pentakosti.⁸²² Bijušais padomju žurnālists un kompartijas biedrs Arkādijs Poliščuks, kurš vēl dzīvodams PSRS vāca informāciju par vajātajiem baptistiem un pentakostiem, izveda uz Rietumiem sarakstu ar 10 000 emigrētgrībētāju vārdiem. 12. Pasaules pentakostu konferencei (Vankuverā, 1979.g. 2.-7. oktobrī) adresētā vēstulē viņš raksta, ka 30 000 evaņģēliski ticīgo ir informējuši padomju valdību par vēlmi emigrēt. A.Poliščuks aicināja Rietumu pentakostus atbalstīt viņu izceļošanu.⁸²³ M.Bordo raksta, ka emigrēt vēlas apmēram 10% padomju pentakostu.⁸²⁴ Emigrācijas cēloņus vasarsvētku draudžu locekļi saistīja ar reliģiskās dzīves ierobežojumiem. Ne visi evaņģēliskās ticības kristiešu vadītāji atbalstīja emigrāciju. Piemēram, I.Fedotovs pēc brauciena uz ASV 1991.g. apgalvoja, ka daudzi izceļojušie pentakosti nav apmierināti ar turienes garīgo dzīvi.

PSRS norieta laikā pentakosti sāka plānot vienotas savienības izveidi. Priekšdarbi Romana Bilasa vadībā aizsākās jau 1988.g., kad izveidoja ticības komiteju, kuru vēlāk pārveidoja par evaņģēliskās ticības kristiešu draudžu koordinācijas padomi. Mērķis bija apvienot galvenos pentakostu novirzienus. I.Jefimovs piemin faktu, ka visgrūtāk bijis panākt vienošanos ar tiem, kuri nebija vispār reģistrējušies vai to izdarījuši nesen, to vidū arī ar draudzēm Latvijā.⁸²⁵

1991. gada 12.-16. martā Maskavā notika pirmais Vissavienības pentakostu kongress, kurā piedalījās 488 delegāti no apmēram 1000 draudzēm ar 100 000 draudzes locekļiem, kā arī 300 viesi no 8 republikām.⁸²⁶ Tajā nodibināja Apvienoto evaņģēliskās ticības kristiešu - pentakostu savienību (AETKPS), kura apvienoja apmēram pusi visu PSRS pentakostu. Par tās priekšsēdētāju ievēlēja R.Bilasu. Lielākā daļa neregistrēto pentakostu jaunizveidotajai savienībai nepievienojās.

Statistika rāda, ka šajā laikā Baltijas un NVS valstīs pentakostu skaits auga. Ja 1989. gada sākumā Ukrainā bija 155 reģistrētas vasarsvētku draudzes, tad 1990.gadā to skaits sasniedza 367. 1989.g. 1.janvārī Ukrainā bija 188 neregistrētas pentakostu draudzes, bet 1990.g. — 231 draudze.

⁸²⁰ Граждан В. Вероучение и мораль пятидесятников. - с.22-23.

⁸²¹ Сообщение Президиума ВСЕХБ // Братский Вестник. - 1973/2. - с.78.

⁸²² Kuzmich P. The Communist Impact on the Church in Eastern Europe // Evangelical Review of Theology. - Vol. 20, No. 1. - 1996. - p.66.

⁸²³ Polishchuk A. Letter to the 12th World Pentecostal Conference. - Keston Archive, SU/Pen 11/8. - p.1.

⁸²⁴ Bourdeaux M. Gorbachev, Glasnostj and the Gospel. - London: Hodder & Stoughton, 1990. - p.130.

⁸²⁵ Ефимов И. Современное Харизматическое движение сектатства. - с.274.

⁸²⁶ Turpat. - 274.lpp.

1991.g. janvārī neregistrēto draudžu skaits saruka par 19.⁸²⁷ Daļa pentakostu neregistrējās, reliģisko brīvību uzskatot par īslaicīgu parādību. Šo pentakostu aprindās bija nostiprinājusies pārlicība par drīzajām pastarā laika ticīgo vajāšanām un reģistrācija tika uzskatīta par ko līdzīgu "Antikrista zīmogam". Lai tomēr saņemtu juridiskas personas statusu, citi meklēja kompromisus un reģistrēja savu draudžu ietvaros darbojošās struktūras kā misijas. 1994.g. Maskavā notika otrais AETKPS kongress, kurā tika ziņots, ka kongresa sanāksšanas laikā savienība apvieno 1700 draudzes ar 160 000 locekļiem. Draudzēs kopumā ir 4000 svētdienas skolas. Draudžu darbinieku teoloģisko izglītību nodrošina Maskavas teoloģijas institūts (150 studenti), kā arī institūti Irkutskā un Kijevā, Bībeles skola Rostovā. 2.kongress izmainīja vadības struktūru — turpmāk kongresu starplaikos kopdarbu vadīs bīskapu padome, kuras priekšgalā ir vecākais bīskaps (kongress šajā amatā ievēlēja R.Bilasu). Kongress arī mainīja savienības nosaukumu — Apvienotā Eirāzijas evaņģēliskās ticības kristiešu savienība.⁸²⁸ Vienlaikus pastiprinājās slāvu vasarsvētku draudžu sadarbība — 1996. gada jūlijā Kijevā uz pirmo vispasaules slāvu pentakostu konferenci pulcējās vairāk kā 700 delegāti no Ukrainas, Krievijas, Baltkrievijas, Moldāvijas, Vidusāzijas, Aizkaukāza, Polijas, Vācijas, ASV, Austrālijas, Kanādas, Igaunijas, Latvijas, Čehijas.⁸²⁹

5.4. Latvijas baptisma konvencionalizācija pēckara sociāli - politiskajos apstākļos (1944-1990)

Lai saprastu Latvijas vasarsvētku draudžu stāvokli pirmajos pēckara gados, jāizvērtē situācija, kādā pēc kara beigām nonāca Latvijas baptisti, jo Latvijas pentakosti, tāpat kā viņu ticības līdzgaitnieki citur PSRS, bija spiesti pievienoties baptistiem. Baptistu draudžu darbības izvērtēšana ir saistīta arī ar promocijas darbā izvirzīto tēzi par vasarsvētku draudžu izveidošanos kā baptisma konvencionalizācijas rezultātu. Jautājums par baptisma konvencionalizāciju padomju varas apstākļos ir neviennozīmīgs. No vienas puses, padomju varas diskriminējošā attieksme pret reliģiskajām organizācijām un to locekļiem neveicināja ticīgo integrāciju sabiedrībā. Minimālās teoloģiskās izglītības iespējas izslēdza citu, pirms kara novēroto konvencionalizācijas faktoru — ar izglītības līmeņa celšanos saistīto garīdzniecības teoloģisko uzskatu liberalizāciju. Sociālā diferenciācija arī vairs nekalpoja kā konvencionalizāciju stimulējošs faktors, jo praktizējošiem ticīgajiem bija slēgts ceļš uz piederību pie padomju elites, kuru veidoja nomenklatūras darbinieki. Viņi, būdami ierēdniecības augstākais slānis, kas it ka sabiedrības vārdā pildīja pārvaldes funkcijas

⁸²⁷ Турпат. - 276.lpp.

⁸²⁸ Второй Съезд Объединенного союза христиан веры евангельской- пятидесятников // Примиритель. - 1994/3. - с.2-3.

⁸²⁹ Мурза В.М. Первая всемирная конференция пятидесятнических церквей // Примиритель. - 1996/3. - с.1-2.

visās ražošanas un sabiedriskās dzīves sfērās, padomju valstī ieņēma valdošās šķiras vietu.⁸³⁰ Atbildīgo amatu pildītāju atlasē tika ņemti vērā ideoloģiski kritēriji. Ļeņins rakstīja, ka viens no kritērijiem ir amata kandidāta politiskā pozīcija. Staļina laikā šim kritērijam bija izšķiroša loma, kas saglabājās arī pēc Staļina nāves (1953.g.).⁸³¹

Tomēr vērā ņemami citi konvencionalizāciju daļēji veicinoši vai vismaz uzturoši faktori:

- baptistu draudžu piespiedu institucionalizācija;

Beidzoties karam, baptistu draudzes Latvijā bija palikušas bez augstākās vadības, un mācītājs Kārlis Lāceklis (1904-1970) 1944. gada 12. novembrī sasauca padomju armijas kontrolētajā zonā dzīvojošo baptistu garīdznieku sanāksmi, kurā tika ievēlēta pagaidu padome (priekšsēdētājs — K.Lāceklis, vietnieks — Roberts Bāce, Jānis Vandelnis — sekretārs, Jānis Buivids — kasieris).⁸³² Taču latviešu baptistu neatkarīga konstituēšanās tika pārtraukta pēc dažiem mēnešiem — 1945. gada aprīlī Rīgā ieradās VEKBS emisāri Aleksandrs Karevs (1894-1971) un Nikolajs Ļevindanto (1896-1966), kuru uzdevums bija kārtot jautājumus, kas saistīti ar LBDS likvidāciju un tās sastāvā esošo draudžu pievienošanu VEKBS. 1945. gada 11. aprīlī Vislatvijas baptistu savienības padomes sēdē tika pieņemta pievienošanās rezolūcija, kuru pēc tam apstiprināja draudžu konferencē 21. aprīlī. Tajā gan noteikts, ka Latvijas bīskapam un viņa palīgam jābūt latviešiem.⁸³³ Rezolūcijā bija paredzēts arī atjaunot Garīgā semināra darbību — tas bija nodoms, kas padomju varas apstākļos tā arī neīstenojās. LBDS beidza pastāvēt un demokrātisko pārvaldes formu vietā sāka darboties jauna, centralizēta struktūra — Evaņģēliski kristīgo-baptistu draudžu pārvalde Latvijas PSR (baptistu draudžu savienības vārds gan vēl kādu laiku bija aprītē un figurē daļā tā laika dokumentu) ar bīskapu K.Lācekli priekšgalā. N.Ļevindanto tika nozīmēts par VEKBP pilnvaroto pārraugu (pēc VEKBP ģenerālsekretāra A.Kareva priekšlikuma saukts par vecāko presbiteru) pār baptistiem Baltijā.⁸³⁴ Šajā amatā viņš bija līdz savai nāvei 1966. gadā un, kā bija spiests atzīt Reliģisko kultu lietu padomes pilnvarotais J.Restbergs, latviešu baptisti uzskatīja viņu par Maskavas ielikteni.⁸³⁵ Vēl 1959. gadā viņš nebija iemācījies latviešu valodu.⁸³⁶ J.Tervits, rakstot par N.Ļevindanto darbības laiku, norāda uz nepārtrauktu konfrontāciju, kas risinājās starp baptistu garīdznieku vairākumu un N.Ļevindanto.⁸³⁷ Daži no baptistu garīdzniekiem izrādīja pretestību jaunajai kārtībai — bīskaps K.Lāceklis centās rīkoties neatkarīgi un, kā pilnvarotajam V.Šeskenam sūdzējās N.Ļevindanto, neinformēja VEKBP emisāru par notiekošo un griezās varas iestādēs bez

⁸³⁰ Восленский М. Номенклатура. - Москва: МП Октябрь, 1991. - с.110-111.

⁸³¹ Turpat. - 125.lpp.

⁸³² LVA. - 1448.f. - 1.a. - 230.l. - 2.lp.

⁸³³ Turpat. - 18.lp.

⁸³⁴ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 239.l. - 10.lp.

⁸³⁵ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 99.l. - 63.lp.

⁸³⁶ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 27.l. - 88.lp.

N.Ļevindanto starpniecības.⁸³⁸ K.Lāceklis 1946. gada martā tika apcietināts un izsūtīts.⁸³⁹ 1949. gada Ziemassvētkos mācītāji J.Rīss, E.Strēlis, V.Molčanovs, J.Purens, K.Ermanis draudzei nenolasīja no Maskavas atsūtīto VEKBP vadības apkārtrakstu, par ko N.Ļevindanto publiski viņus nosodīja.⁸⁴⁰ Šādi atsevišķi pretošanās mēģinājumi tomēr neapturēja notikumu gaitu — baptistu draudzēs tika izveidota piramidāla struktūra, kuras priekšgalā Baltijā atradās vecākais presbiteris. Bīskapi praktiski kļuva par nevis no sava reģiona draudzēm, bet no VEKBS atkarīgiem ierēdņiem — saskaņā ar VEKBS 1948. gada nolikumu bīskapus ieceļ un atceļ **tikai** (autora izcēlums) VEKBS.⁸⁴¹

- laju līdzdalības iegrožošana dievkalpojumos;

Kā parādīts promocijas darba 4.7. apakšnodalā, pirms kara daudzu latviešu baptistu draudžu liturģija kļuva svētsvinīgāka un pamazām izzuda spontanitātes un emocionalitātes izpausmes. Tas bija dabīgs, ar konvencionalizāciju saistīts process. Pēc kara tas tika veicināts piespiedu kārtā ar valsts varas direktīvām (kā starpnieci izmantojot VEKBS vadību). Formāli saskaņā ar VEKBS nolikumu sprediķot bija ļauts abu dzimumu personām, "kam uz to dāvana un kas var lietderīgi kalpot draudzei."⁸⁴² Praksē sludinātāju skaits tika pēc iespējas ierobežots. Saskaņā ar VEKBS 1950. gada vēstuli nebija atļauts pat publiski lasīt dzejoļus un izpildīt atsevišķus priekšnesumus (solo un dueta dziedājumus), neskaitot kora un draudzes dziedāšanu.⁸⁴³

- ekumeniska kristiešu tuvināšanās;

Padomju okupācijas perioda grūtības tuvināja kristīgo konfesiju darbiniekus, un tādējādi mazinājās norobežošanās un konfesionālā pārakuma apziņas radītā spriedze. Pēckara gados citu konfesiju vadītājus uz pārrunām aicināja baptistu bīskaps K.Lāceklis. Kopīgās sanāksmēs piedalījās luteriskās baznīcas arhibīskapa vietas izpildītājs K.Irbe, metodistu mācītājs E.Kaimiņš un citi.⁸⁴⁴ Zināmu iespaidu atstāju arī tas, ka VEKBS bija starpkonfesionāls veidojums. Īpatna loma bija padomju varas inspirētajai un uzturētajai miera kustībai, kuras darbā piedalījās reliģisko organizāciju, arī baptistu draudžu, vadītāji. Lai arī 1950. gadā dibinātās PSRS Miera aizstāvēšanas komitejas darbs noritēja oficiālās ideoloģijas ēnā, miera aizstāvēšanas konferences un citi pasākumi deva iespēju satikties dažādu konfesiju vadītājiem. Maskavā lielas pretkara tematikai veltītas konferences rīkoja Krievijas pareizticīgā baznīca, un tajās 1952. gadā piedalījās arī N.Ļevindanto, 1969. gadā — J.Čekalovs un P.Egle. Vēlākā periodā (septiņdesmitajos un astoņdesmitajos gados) Rīgā regulāri

⁸³⁷ Tervits J. Latvijas baptistu vēsture. - 161.lpp.

⁸³⁸ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 27.l. - 22.lp.

⁸³⁹ LVA. - 1419.f. - 2.a. - 12.l. - 141.lp.

⁸⁴⁰ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 47.l. - 55.-57.lp.

⁸⁴¹ Nolikums par evaņģēlija kristīgo baptistu savienību. - 1949. - 7.lpp. (izdošanas vieta nav norādīta)

⁸⁴² Turpat. - 9.lpp.

⁸⁴³ Tervits J. Latvijas baptistu vēsture. - 147.lpp.

notika luteriskās baznīcas rīkotie ekumeniskie miera dievkalpojumi, kuros Latvijas baptistus pārstāvēja J.Čekalovs, P.G.Doriņš, P.Egle, E.Godiņš, A.Pētersons, J.Tervits, A.Vasks.⁸⁴⁵

- sekularizācijas ietekme uz strikto ētiskā kodeksa normu ievērošanu.

Attiecībā uz ētiskā kodeksa normām baptistu aprindās bija vērojamas divas pretējas tendences — no vienas puses daļa ticīgo vēl vairāk noslēdzās savas subkultūras robežās, kā daļu no savas identitātes apzinoties atturēšanos no kultūras un izklaidējošu pasākumu apmeklēšanas, pilnīgu atturību no alkohola un smēķēšanas u.c. Starp tiem baptistu draudžu darbiniekiem, kuri pēckara gados no jauna iekvēlināja svētošanas kustības ideālus, īpaši izceļams mācītājs Vladimirs Molčanovs (1890-1968), kas no 1909.-1950. gadam bija darbojies Rīgas Zilā krusta organizācijā, vēlāk pievienojoties baptistiem. Viņš sludināšanā un personiskās sarunās akcentēja pārliecību, ka ticības dzīve ir garīgas cīņas ceļš.⁸⁴⁶ Dažu baptistu ētiskais rigorisms izpaudās galējībās: sešdesmitajos gados Rīgā, Liepājā un citur izplatījās no Zviedrijas caur Igauniju atnākusi valterovcu kustība, kuras piekritēji akcentēja grēku nožēlu, laulību bez dzimumattiecībām. Grupējuma locekļi savas mācības pretiniekus uzskatīja par ļauno garu apsēstiem.⁸⁴⁷ No sešdesmitajiem gadiem "pilnības mācība" atrada dzirdīgas ausis tieši Rīgas Āgenskalna draudzē, kuru ilgus gadus (1950-1968) bija vadījis V.Molčanovs.⁸⁴⁸

Citi baptisti pamazām atkāpās no striktajām ētiskā kodeksa normām. Aizputes baptistu draudzes locekļu kopsapulce 1961.gadā konstatēja, ka draudzes locekļi svētdienās atļaujoties darīt nepiedienīgas lietas — apmeklēt sarīkojumus un sacīkstes, makšķerēt un medīt.⁸⁴⁹ Sekularizācija kļuva par vienu no apspriežamiem jautājumiem Latvijas baptistu draudžu 1966. gada kongresā. Tajā, piemēram, tika pieņemts lēmums par laulāto darbību draudzē — neatkarīgi no tā, kura laulātā vainas dēļ šķiršanās notikusi, ģimenei, kurā viens no laulātajiem šķīries un precējies toreiz, vajadzētu atturēties no draudzes amatu pildīšanas.⁸⁵⁰ Kā liecina draudžu darbinieku grupas iesniegums Bīskapa padomei 1975. gada 11. oktobrī (parakstījuši G.Baumanis, V.Obersts, H.Kalns, O.Ginters, J.Pallo, J.Šmits, J.Eisāns u.c.), daļa ticīgo ar bažām uzņēma situāciju, kad mazinājās tiekšanās pēc ideāliem, kuri viņu skatījumā bija kā standarts svētdzīvei.⁸⁵¹

⁸⁴⁴ Turpat. - 511.lpp.

⁸⁴⁵ Turpat. - 497.lpp.

⁸⁴⁶ Turpat. - 314.lpp.

⁸⁴⁷ Turpat. - 163.lpp.

⁸⁴⁸ Tervits J. Latvijas Baptistu Draudžu Savienības draudzes pašreiz. - 80.lpp.

⁸⁴⁹ Tervits J. Aizputes baptistu draudze. Hronika 1869.-1999. - Aizpute: autora izdevums, 1999. - 19.lpp.

⁸⁵⁰ Tervits J. Latvijas baptistu vēsture. - 162.lpp.

⁸⁵¹ Iesniegumam pievienots dokuments, kurā līdžās apņēmībai cīnīties pret modernisma ienākšanu draudzēs izskan vēršanās pret tiem, kas "pakļaujas bezdievju priekšrakstiem un ieteikumiem." (LBDS VA. - Bīskapa pārvalde. Sanāksmes, Kongresi. - Latvijas baptistu draudžu iekšējās atjaunošanas kustības programma)

5.5. Vasarsvētku draudžu autonomija VEKBS evaņģēliski kristīgo - baptistu draudžu pārvaldes Latvijas PSR pakļautībā (1944-1949)

Pēc kara beigām latviešu pentakosti centās turpināt savu draudžu darbību. Vasarsvētku draudzi Rīgā mēģināja atjaunot Arvīds Kūmiņš, taču viņš drīz pārcēlās uz savu pirmskara darbības vietu — Liepāju, kur vairākas reizes neveiksmīgi mēģināja reģistrēt draudzi.⁸⁵² Pāvils Jefimovs turpināja noturēt dievkalpojumus Jelgavā, uz kuriem pēc to apmeklētāja Ilariona Puškareva⁸⁵³ stāstītā sanākuši 8-12 cilvēki.⁸⁵⁴ P. Jefimova sekotājiem bija iespāids arī citās Latvijas vietās — kā atceras baptistu mācītājs Porfirijs Šeršņovs, kurš no 1944. līdz 1949. gadam bija sludinātāja palīgs Subates draudzē, 1946. gadā uz Subati sāka braukt Dagdas jefimovieši, kuru uz pravietojumiem un parādībām balstītajai mācībai radās piekritēji arī Subates draudzē, kura jau tā bija pentakostiski virzīta. P. Jefimova mācības piekritēji pulcējās atsevišķi pa mājām.⁸⁵⁵

Vienīgais legāli iespējamais veids, kādā pentakostiem izdevās reģistrēties, bija pievienošanās baptistiem. Saprotot situāciju, LBDS pagaidu padome ar izpratni piegāja vasarsvētku draudžu formālai reģistrācijai kā baptistu draudzēm (līdzīgi reģistrēja Rīgas evaņģēlisko kristiešu draudzi un Rīgas Zilā krusta organizāciju).⁸⁵⁶ Daži no vasarsvētku draudžu darbiniekiem, kuri šajā laikā pievienojās baptistu draudžu kopdarbam, palika baptistu draudzēs līdz mūža beigām. Starp tiem minams Miķelis Strazdiņš, kas pirms kara bija pazīstams kā pentakostu dzejnieks, diriģents (viņš vadīja Kazdangas vasarsvētku draudzes kori) un komponists. Pēc kara M. Strazdiņš apmetās uz dzīvi Aizputē un aktīvi iesaistījās vietējās baptistu draudzes dzīvē kā diakons, kasieris, palīgs sludinātājs, kora aktīvists.⁸⁵⁷

Latvijas baptistiem tiekot iekļautiem VEKBS, pentakostu apvienošanās ar baptistiem notika pēc jau agrāk citās padomju republikās īstenota scenārija — 1945. gada 24. oktobrī Latviju kopā ar N. Ļevindanto apmeklēja VEKBP priekšsēdētāja vietnieks M. Orlovs un ģenerālsēkretārs A. Karevs, kuri piedalījās konferencē, kurā pentakostu pārstāvji M. Šmits, F. Grietēns, J. Dreimanis, J. Kadeģis, A. Kūmiņš, O. Puķītis un citi parakstīja apvienošanās protokolu. Konferencē piedalījās 42 delegāti no 50 baptistu, 5 vasarsvētku un 1 evaņģēlisko kristiešu draudze.⁸⁵⁸ Apvienošanās bija formāla, jo pentakosti vēlējās, lai viņu draudzes saglabātu pilnīgu iekšējo pastāvību. Kā teica J. Dreimanis,

⁸⁵² LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-9234-1.l. - 160.-163.lp.

⁸⁵³ I. Puškarevs pirms kara bija dzīvojis Krievijā un 1937. gadā notiesāts par nelegālu sektantisku darbību. Pēc ierašanās Latvijā viņš nodibināja sakarus ar P. Jefimovu un J. Dreimani (LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-9234-1.l. - 331.-332.lp.).

⁸⁵⁴ LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-9234-1.l. - 341.lp.

⁸⁵⁵ Porfirija Šeršņova vēstule V. Tēraudkalnam. - 1990. gada 11. janvārī.

⁸⁵⁶ Tervits J. Latvijas baptistu vēsture. - 143.lpp.

⁸⁵⁷ Turpat. - 363.lpp.

⁸⁵⁸ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 99.l. - 49.lp.

"katru pentakostu grupu vajadzētu reģistrēt kā draudzi, ja vien tā ir eksistējusi vēl tad, kad nebija brīvība, tas ir, Ulmaņa laikos. Šie ļaudis cīnījās un izturēja aiz slēgtām durvīm un nekad nebūs kādas citas draudzes locekļi."⁸⁵⁹

J.Dreimanis pratināšanā vēlāk atzīst: "Pentakostu draudze, kuru es patreiz vadu (pulcējās "Arājos", Ozolnieku pag.) formāli pēc nosaukuma eksistē kā baptistu draudze. Šis nosaukums nedod iespējas nodarboties pentakostiskām aktivitātēm. 1948. g. vienā no sanāksmēm es paziņoju saviem draudzes locekļiem, ka dodu viņiem iespēju brīvi izvēlēties savu ceļu pie baptistiem vai pentakostiem."⁸⁶⁰ Pentakostu - baptistu attiecībās bija jūtama spriedze, kura saglabājusies vēl no pirmskara laikiem, kad baptisti pentakostus uzskatīja par fanātiķiem, bet vasarsvētku draudžu locekļu izpratnē baptisti bija garīgi "remdeni". Piemēram, 1946. gada 11.-12. septembrī notikušā draudžu pārstāvju sanāksmē pentakostu garīdznieks F.Grietēns teica: "Baptisti nezina pentakostu psiholoģiju. Pentakosti dzīvo garā, bet baptisti — prātā."⁸⁶¹ Šajā sanāksmē tiek pieņemts būtisks organizatorisks lēmums — N.Ļevindanto paziņoja, ka nolemts vienu no pentakostiem piesaistīt vadībai, lai varētu koordinēt vasarsvētku draudžu lietas un klātesošie apstiprināja šajā amatā Dundagā notikušajā pentakostu draudžu darbinieku konferencē izvirzīto J.Dreimani.⁸⁶²

Pirmajos pēckara gados evaņģēliski kristīgo - baptistu draudžu pārvalde dokumentos atsevišķi uzrādīja vasarsvētku draudzes un to locekļu skaitu. 1945. gada 16. augustā Latvijas baptistu vadītāji rakstīja VEKBP, ka no citām konfesijām baptistu savienībai pievienojušās sekojošas vasarsvētku draudzes (to garīdznieki, pieskaņojoties slāvu baptistu lietotajiem garīgo amatu nosaukumiem, saukti par presbiteriem): Rīgas Ciānas draudze, Liepājas draudze, Viesītes draudze.⁸⁶³ Par šajā laika periodā esošo pentakostu skaitu ir atšķirīgas ziņas, jo, kā atzina N.Ļevindanto, 1944. un 1945. gadā draudžu statistika netika sastādīta.⁸⁶⁴ 1947. gadā N.Ļevindanto rakstīja, ka Latvijā ir 546 pentakosti⁸⁶⁵, 1949. gadā baptistu mācītāju sanāksmē viņš teica, ka pirms apvienošanās ar baptistiem Latvijā bijuši apmēram 300 pentakosti.⁸⁶⁶ 1946. gadā sastādītā atskaitē par baptistu savienību minētas tai piederošas 10 vasarsvētku draudzes ar kopējo locekļu skaitu 686 (salīdzinoši kopā pie savienības piederēja 130 draudzes ar 12 860 locekļiem).⁸⁶⁷ No draudžu kopējā saraksta iespējams gūt pamatinformāciju par 10 vasarsvētku draudzēm, kura apkopota 1.tabulā.⁸⁶⁸

⁸⁵⁹ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 230.l. - 137.lp.

⁸⁶⁰ LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-9234-1.l. - 256.lp.

⁸⁶¹ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 230.l. - 49.lp.

⁸⁶² Turpat. - 49.-50.lp.

⁸⁶³ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 230.l. - 42.lp.

⁸⁶⁴ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 27.l. - 50.lp.

⁸⁶⁵ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 230.l. - 146.lp.

⁸⁶⁶ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 246.l. - 11.lp.

⁸⁶⁷ Turpat. - 15.lp.

⁸⁶⁸ Turpat. - 71.-19.lp.

Evanģēlisko kristīgo - baptistu draudžu pārvaldes pakļautībā esošās vasarsvētku draudzes

1946. gadā

Draudzes nosaukums	Adrese	Locekļu skaits	Garīdznieka vārds, uzvārds
Rīgas Ciānas draudze	Vīlandes iela 9	57	Fricis Grietēns
Viesītes draudze	Robežu iela 5	107	Jānis Galviņš
Jelgavas draudze	Ozolnieku pag., "Ēķi"	124	Juris Dreimanis
Kazdangas draudze	Kazdangas pag., "Zāģeri"	37	Vilis Strazdiņš
Kuldīgas draudze	Piltenes iela 15	33	Brahmanis (vārds nav minēts)
Ventspils draudze	Tārgales iela 28-6	102	Jānis Rozenbergs
Dzirtnieku draudze	Užavas pag., "Mazķēži"	47	Krists Daidiņš
Saunaga draudze	Dundagas pag., Saunaga ciems	27	Aleksandrs Indriksons
Dundagas draudze	Dundagas pag.	124	Jānis Kadeģis
Talsu draudze	Pastendes pag., "Andari"	28	Pēteris Mezīts

N.Ļevindanto 1947. gada ziņojumā par vasarsvētku draudzēm, kuras pievienojušās VEKBP, ir informācija par 13 pentakostu draudzēm — nav minēta Viesītes draudze, bet bez iepriekš minētajām nosauktas Līgatnes (26 loc.), Rubas (22 loc.), Pāvilstas (35 loc.) un Liepājas draudzes (70 loc.). Līgatnes draudze uzskatot sevi par Atmodas baptistu draudzes filiāli un nevēloties reģistrēties kā atsevišķa vienība. N.Ļevindanto izsaka pieņēmumu, ka šī draudze vispār ir pret reģistrāciju valsts iestādēs.⁸⁶⁹

Regulārus pentakostu dievkalpojumus Rīgā atjaunoja un vadīja mācītājs Fricis Grietēns (1886-1964), kurš agrāk bija darbojies baptistu draudzēs — kristīts 1935. gadā Rīgas Atmodas

⁸⁶⁹ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 230.l. - 143.lp.

draudzē, no 1938.-1939. gadam darbojies kā sludinātājs Auces baptistu draudzē.⁸⁷⁰ Rīgas Pirmās vasarsvētku draudzes loceklis Mārtiņš Deģis par F.Grietēna darbošanos pēckara periodā stāsta:

"Rīgā pēc kara bija tāds sludinātājs Grietēns, kas noturēja dievkalpojumus Vīlandes ielas baptistu baznīcā. Uz baptistu mācītāju sanāksmēm tika aicināts arī Grietēns, bet tur radās nesaskaņas, jo viņš mīlēja uzstāties ar mēģinājumiem pierādīt no Dieva vārda savas mācības pareizību. Cik es atceros, viņam to draudzi slēdza un viņš noturēja dievkalpojumus citur. Braucot atpakaļ no dievkalpojuma viņš ceļā arī aizgāja mūžībā. Viņam kā palīgs bija tāds sludinātājs Freidenfelds. Kad draudzi Vīlandes ielā slēdza, viņš pārcēlās uz Dobeli."⁸⁷¹

F.Grietēna vadītās Ciānas draudzes vārds minēts 1945. gada 14. augustā rakstītā baptistu vadības lūgumā Latvijas PSR TKP priekšsēdētājam V.Lācim sakarā ar Semināra baznīcas (vienlaicīgi ēka kalpoja kā baptistu draudžu administratīvais centrs) likteni. Lai paturētu Semināra baznīcu, baptistu draudžu vadība bija gatava atteikties no Vīlandes ielas dievnama, kuru tajā laikā izmantoja Ciānas vasarsvētku un Betlēmes luterāņu draudzes.⁸⁷² Tomēr iznāca otrādi — Semināra draudzei nācās pārcelties uz Ciānas baznīcu, kā rezultātā pēc vienošanās ar luteriskās baznīcas arhibīskapa vietas izpildītāju Kārli Irbi Betlēmes evaņģēliski luteriskajai draudzei nācās atstāt līdzšinējās telpas.⁸⁷³ Rīgas Ciānas draudzes algotie darbinieki (trīs cilvēki — mācītājs, diakons un apkopēja) minēti štatu sarakstā, kuru 1946. gada 28. oktobrī sastādījusi evaņģēliski - kristīgo baptistu pārvalde.⁸⁷⁴ 1947. gadā N.Ļevindanto rakstīja, ka Ciānas draudzei reģistrācija atteikta, jo tā varot apvienoties ar tajā pašā baznīcā esošo baptistu Semināra draudzi, kurā ir 160 locekļi. Kā piemēru draudzīgai baptistu-pentakostu sadzīvošanai vienas draudzes ietvaros viņš minēja Atmodas draudzi.⁸⁷⁵ Arhīvā ir saglabājusies Liepājas evaņģēliski kristīgās vasarsvētku draudzes "Elim" (adrese: Palmu iela 3) lieta, no kurā esošajiem dokumentiem var spriest par šīs draudzes īso mūžu. Draudzes dibināšanas protokols (dibināšanā piedalījās 28 draudzes locekļi) un draudzes padomes locekļu saraksts datēti ar 1946. gada 11. augustu. Draudzes garīdznieks un draudzes padomes priekšsēdētājs bijis Kuldīgā dzīvojošais Žanis Stūrītis (1908-1972). No astoņiem padomes un revīzijas komisijas locekļiem Liepājā dzīvoja četri.⁸⁷⁶ Ž.Stūrītis iepriekš darbojies Kazdangas (1933-1936), Kuldīgas (1936-1940), Kuldīgas, Liepājas un Pāvilostas vasarsvētku draudzēs (1940-1946).⁸⁷⁷ Draudzes reģistrācijas

⁸⁷⁰ LBDS VA - VA-04 - Mirušo garīdznieku kadru dokumenti. - F.Grietēna garīdznieka anketa.

⁸⁷¹ V.Tēraudkalna intervija ar Mārtiņu Deģi. - Rīgā, 1998. gada 4. augustā.

⁸⁷² LVA. - 1448.f. - 1.a. - 98.l. - 37.lp.; Betlēmes draudze Ciānas baznīcu izmantoja no 1936. gada. (LVA. - 1448.f. - 2.a. - 15.l. - 1.lp.). Pats dievnams celts 1887. gadā vācu Ciānas baptistu draudzes vajadzībām. (Tervits J. Latvijas baptistu draudžu savienības draudzes pašreiz. - 137.lpp.)

⁸⁷³ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 98.l. - 89.lp.; Betlēmes draudze 1949.gada decembrī tika apvienota ar evaņģēliski-luterisko Reformātu-Brāļu draudzi. (LVA. - 1448.f. - 2.a. - 15.l. - 23.lp.)

⁸⁷⁴ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 99.l. - 72.lp.

⁸⁷⁵ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 230.l. - 138.lp.

⁸⁷⁶ LVA. - 1448.f. - 2.a. - 6.l. - 2., 4.lp.

⁸⁷⁷ Turpat. - 3.lp.

apliecība izdota 1947. gada 15. martā un to parakstījis pilnvarotais V.Šeškens.⁸⁷⁸ Kā liecina arhīva dokumenti, "Elim" draudzi skāra draudžu apvienošanas kampaņa, kuru inspirēja valsts iestādes, bet praktiski nācās īstenot baptistu draudžu vadībai, par kuru ticīgo vidū izplatījās priekšstats, ka tā pārāk cītīgi veic šo uzdevumu. 1949. gadā pilnvarotais rakstīja, ka apvienošanās pasākumi esot notikuši nesāpīgi, jo N.Ļevindanto un A.Rēdlihs (1894-1969) mācējuši draudzēm pierādīt apvienošanās lietderīgumu.⁸⁷⁹ Bīskaps A.Rēdlihs, kurš jau tā nebija populārs ticīgo vidū savas uzvedības dēļ,⁸⁸⁰ šī nepateicīgā uzdevuma pildīšanas dēļ bija guvis iesauku "likvidators".⁸⁸¹ Saglabājies "Elim" draudzes 1949. gada 24. jūnija pilnsapulces protokols, pēc kura var spriest, ka bīskaps Andrejs Rēdlihs kā pamatojumu apvienošanās nepieciešamībai minējis faktu, ka Liepājā ir 5 baptistu draudzes, kuru dievnami pilnībā netiek izmantoti. Draudzei "Elim" tāpēc jāapvienojas ar Pāvila draudzi.⁸⁸² Līdzīgi uzruna teikta Liepājas 2. baptistu draudzē, kurai "lūgšanu namu telpu racionālākai izmantošanai" tika ieteikts apvienoties ar Ciānas baptistu draudzi.⁸⁸³

Valsts attieksme pret pentakostiem kļuva aizvien neiecietīgāka un ierobežotās autonomijas laiks beidzās par spīti pentakostu cerībām uz valsts iestāžu izpratni. 1946. gada 19. novembrī pilnvarotais V.Šeškens ziņojumā vadībai Maskavā rakstīja: "Grietēna paziņojums, ka es esmu solījis pentakostiem atsevišķu reģistrāciju, neatbilst patiesībai, jo es ar Grietēnu vispār ne reizi neesmu runājis."⁸⁸⁴ Tajā pašā laikā pilnvarotais apzinājās, ka pentakostu vairākums nevēlas apvienoties ar baptistiem un par katru cenu centīsies turpināt savu darbību. V.Šeškens 1947. gada 28. oktobrī rakstītā ziņojumā PSRS MP RKLP konstatēts, ka

"visas vasarsvētku draudzes prasa, lai tās reģistrētu kā pastāvīgas, no baptistiem neatkarīgas draudzes. Dažas draudzes gatavas reģistrēties kā evaņģēliski kristīgo baptistu draudzes tikai formas pēc, lai būtībā viss paliktu pa vecam. Tā kā līdz šim ne viena draudze pilnībā nav pieņēmusi noteikumus par evaņģēliskās ticības kristiešu apvienošanu ar evaņģēliski kristīgiem baptistiem, pilnvarotais pagaidām atturas no viņu reģistrācijas."⁸⁸⁵

1947. gada 26. jūnijā J.Dreimanis rakstīja baptistu mācītājiem J.Rīsam un N.Ļevindanto vēstuli, kurā izteica izbrīnu par to, ka aizmuguriski bīskaps A.Korps atstādinājis viņu no palīga pentakostu lietās amata.⁸⁸⁶ N.Ļevindanto 1947. gada ziņojumā par pentakostu un baptistu apvienošanu argumentēts, ka nav racionāli reģistrēt atsevišķi nelielās, paralēli baptistu draudzēm darbojošās

⁸⁷⁸ Turpat. - 5.lp.

⁸⁷⁹ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 246.l. - 85.,86.lp.

⁸⁸⁰ Izplatījās runas par A.Rēdliha amorālo dzīves veidu un pēc tam, kad 1952. gadā mācītāju komisija bija izmeklējusi apsūdzības pret viņu, bīskaps tika atcelts no amata. (LVA. - 1448.f. - 1.a. - 247.l. - 26., 40.-46.lp.)

⁸⁸¹ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 246.l. - 85.lp.

⁸⁸² LVA. - 1448.f. - 1.a. - 102.l. - 66.lp.

⁸⁸³ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 102.l. - 64.lp.

⁸⁸⁴ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 241.l. - 26.lp.

⁸⁸⁵ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 242.l. - 14.lp.

vasarsvētku draudzes, kurām rīcībā neesot tehniskiem un sanitāri - higiēniskiem normatīviem atbilstošas dievkalpojumu telpas (pentakosti galvenokārt pulcējās privātās mājās un dzīvokļos).⁸⁸⁷ Vienlaikus viņš atzina, ka tikai nedaudzi pentakosti labprātīgi piekritīs apvienoties vienā draudzē ar baptistiem, jo uzskata tos par garīgi mirušiem un nevar piekrist baptistu dievkalpojumu praksei, pēc kuras lūgšanas un sprediķi parasti saka mācītājs.⁸⁸⁸ Atsevišķu vasarsvētku draudžu pastāvēšanas nepieciešamību aizstāvēja arī baptistu mācītāji.⁸⁸⁹

Ierobežojumi tikai pastiprināja piespiedu kopībā ar baptistiem esošajos pentakostos opozicionāru noskaņojumu un jau no sākuma pagrīdē aizgājušiem viņu ticības līdzgaitniekiem kalpoja kā papildpierādījums pilnīgas attiecību pārtraukšanas nepieciešamībai ar baptistiem. Baptisma konvencionalizācijas process, par kura turpinājumu padomju periodā rakstīts iepriekšējā apakšnodalā, neapmierināja vairumu pentakostu, kuri uzspiestos pārkārtojumus izjuta kā draudu savai identitātei. Mācītāju sanāksmē Rīgā 1948. gada 8.-9. martā J.Dreimanis teica, ka sākumā Pāvilstā pentakosti varējuši noturēt atsevišķi nedēļā divus dievkalpojumus, bet tad tas noliegts un šobrīd "pentakosti apgalvo, ka zaudējuši spēku, kā Simsons pie Delīlas Bībelē."⁸⁹⁰ Spriedzes mazināšanai mācītājs Pēteris Egle aicināja noturēt pentakostiem atsevišķus dievkalpojumus. To atbalstīja arī citi sanāksmes dalībnieki.⁸⁹¹ Tomēr padomju represīvās politikas dēļ tas nevarēja notikt, un pēc 1949. gada vasarsvētku draudzes kā juridiski reģistrētas struktūras vairs nepastāvēja.

5.6. Pentakostu stāvoklis pagrīdē un baptistu draudzēs no 1949. -1973. gadam

Turpmākajā posmā (līdz pat 1973. gadam) pentakostiem bija tikai divas iespējas — vai nu pievienoties baptistiem, zaudējot savu nosaukumu un iespēju atklāti kopt savas tradīcijas, vai noiet pagrīdē. Daļa vasarsvētku draudžu locekļu izvēlējās vajāšanu pilno pagrīdes ceļu un nepievienojās baptistu draudzēm. Piemēram, baptistu bīskaps A.Rēdlihs, N.Ļevindanto un citi nesekmīgi mēģināja pierunāt pievienoties Jāni Rozenbergu. Viņš turpināja Ventspilī pulcināt uz dievkalpojumiem apmēram 20 personas.⁸⁹² Kad vasarsvētku draudžu mācītājam Jānim Bormanim pratināšanā lika nosaukt pentakostu grupas Latvijā, kuras nav pievienojušās baptistiem, J.Bormanis nosauca grupas Talsos, Rīgā un Ventspilī.⁸⁹³ Mācītāja Eduarda Strēļa⁸⁹⁴ vadībā pēc

⁸⁸⁶ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 230.l. - 93.lp.

⁸⁸⁷ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 230.l. - 136.lp.

⁸⁸⁸ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 230.l. - 145.lp.

⁸⁸⁹ Turpat. - 146.lp.

⁸⁹⁰ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 230.l. - 115.lp.

⁸⁹¹ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 230.l. - 115.-116.lp.

⁸⁹² LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-9234-2.l. - 66.-67.lp.

⁸⁹³ LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-9234-1.l. - 28.lp.

⁸⁹⁴ E.Strēlis uzskatos bija pentakostiem tuvu stāvošs. Viņš uzskatīja, ka "Svētā Gara kristība ir atsevišķs Dieva piedzīvojums pēc atgriešanās un jaunpiedzimšanas" (LBDS VA. - Latvijas baptistu draudžu Bīskapa padomes sēžu protokolu grāmata (27.10.1977.-08.08.1980. - 41.lpp.).

dievkalpojumiem Rīgas Golgātas baptistu draudzē notika pentakostiska rakstura lūgšanu stundas. J.Restbergs 1951. gadā raksta, ka tajās piedalās 10-15 cilvēki un tiek praktizēta glosolālīja. Turpat arī tiek piebilsts, ka N.Ļevindanto uzdots "noskaidrot un likvidēt šīs parādības"⁸⁹⁵ 1949. gadā padomju varas iestādes arestēja un 1950. gadā izsūtīja draudžu darbiniekus Jāni Bormani, Jāni Rozenbergu, Jāni Kadeģi, Arvīdu Kūmiņu, Pāvelu Jefimovu, Juri Dreimani, Ādolfu Ginteru, Ilarionu Puškarevu, Voldemāru Šneideru un Mariju Grēviņu. Traģiska likteņa ironija bija, ka daži no padomju varas represētajiem pentakostiem, piemēram, A.Kūmiņš, bija sodīti arī Pirmās republikas laikā. Saskaņā ar policijas 1940. gada marta ziņojumu A.Kūmiņš par "vasarsvētku sektes dievvārdu sapulču" rīkošanu sodīts sešas reizes.⁸⁹⁶ J.Rozenbergu, J.Kadeģi, P.Jefimovu un A.Kūmiņu padomju vara apsūdzēja nelegālu pentakostu grupu vadīšanā, bet J.Dreimaņa un J.Bormaņa "noziegums" bija tas, ka, formāli pievienojoties baptistiem, viņi turpināja nelegālas pentakostiskas aktivitātes.⁸⁹⁷ Pratināšanās Ā.Ginters noliedza, ka būtu bijis pentakosts, taču atzina, ka mācību laikā Anglijā noturējis dievkalpojumus "Elim" draudzē⁸⁹⁸, kas pēc Ā.Gintera vārdiem reliģisko uzskatu ziņā ir līdzīga baptistiem.⁸⁹⁹ Tomēr no citu apcietināto stāstītā bija skaidrs, ka viņš piedalījās pentakostu grupu organizēšanā. J.Dreimanis, piemēram, stāstīja, ka Ā.Ginters 1948. gada decembrī pēc J.Bormaņa norādījuma viesojās Subatē, kur centās radīt pentakostu grupu.⁹⁰⁰

Pratināšanas protokolos jūtams, ka izmeklētāji apsūdzēto liecības pieskaņojuši savai frazeoloģijai. Piemēram, majors Lariščevs jautā Jānim Apinim par pentakostisma darbības mērķiem un saņem no pratinātā, vismaz saskaņā ar pierakstīto, sekojošu pentakostisma mērķu uzskaitījumu: (1) ticīgo audzināšana virzībā uz izvairīšanos no sociāli-politiskās dzīves un dienesta armijā; (2) citu cilvēku piesaistīšana, lai palielinātu ticīgo skaitu; (3) ienākumu desmitās daļas atdošana sludinātāju un trūkcūcietēju vajadzībām.⁹⁰¹ Tipiska, pentakostiem neraksturīga padomju frazeoloģija, parādās majoram Kičiginam pratinot A.Likemecu, kura savu darbību raksturo sekojoši: "es noturēju nelegālas lūgšanu sapulces (oriģināltekstā krievu val. *сборища*), kurās centos baptistus pievērst pentakostismam. Veiktā darba rezultātā man izdevās pievērst pentakostismam vienīgi Jekaterīnu Segibkinu."⁹⁰² Tikpat tradicionālas ir arī arestēto "atzīšanās", veids, kādā viņi raksturo savas darbības, kuras padomju vara klasificēja kā pretvalstiskas. Konstancija Latkovska 1952. gadā atzīst, ka nav iestājusies kolhozā, bet nodarbojusies ar māsasaimniecību, kā arī piemin vēl vienu "pārkāpumu" —

⁸⁹⁵ LVA. - 101.f. - 14.a. - 73.l. - 111.lp.

⁸⁹⁶ LVVA. - 1370.f. - 1.a. - 2605.l. - 7.lp.

⁸⁹⁷ LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-9234-2.l. - 109.lp.

⁸⁹⁸ "Elim" draudzes ir viens no Liebritānijas vasarsvētku draudžu paveidiem.

⁸⁹⁹ LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-9234-1.l. - 311.lp.

⁹⁰⁰ Turpat. - 287.lp.

⁹⁰¹ LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-9234-2.l. - 13.lp.

"atzīstu sevi par vainīgu tajā, ka esmu bijusi nelegālas sektantu - pentakostu Rīgas grupas locekle, kuras dalībnieki piekopa pretpadomju aktivitātes — iesaistīja sektā jauniešus, atraujot tos no padomju īstenības."⁹⁰³

Pratinātāji bieži vien bija neizglītoti reliģijas jautājumos. Piemēram, viens no viņiem pratināšanā jautā vasarsvētku draudzes loceklim: "Vai jūsu sekta atzīst Jēzu Kristu?"⁹⁰⁴

Pentakostu aresti paplašināja plaisu pentakostu un reģistrēto baptistu starpā, jo pēdējie tika uzlūkoti kā kolaboracionisti. Jelgavas baptistu mācītājs A.Krauze mācītāju sanāksmē 1951. gadā teica, ka "pentakosti lielāku sarūgtinājumu tur uz baptistiem. Nevienu no pentakostiem mūsu dievkalpojumos mēs neredzam. Dzirdam, ka viņi dibina vai gatavojas dibināt savu draudzi."⁹⁰⁵

Pēc Staļina nāves pentakostu skaits pieauga. Pētnieks Viljams Flečers šo faktu skaidro sekojoši: (1) juku laiks padomju varas struktūrās, kas saistīts ar savstarpējo cīņu par varu. Rezultātā zemākā ranga ierēdņi nesaņēma konkrētus norādījumus attiecībā uz reliģiskajām organizācijām; (2) Hruščova destalinizācijas kampaņa; (3) repatriēto personu atbrīvošana — daudzi pentakosti varēja atgriezties dzimtajās vietās.⁹⁰⁶ Tas bija īss jaunu cerību laiks, kuru iezīmēja latviešu kultūras atdzimšana un nacionālkomunistiskās reformas — sevi pieteica jauna radošās inteligences paaudze, 1958. gadā vietējiem komunistiem izdevās nokļūt Latvijas PSR varas struktūru virsotnē (Edvards Berklavs tika iecelts par Ministru Padomes priekšsēdētāja vietnieku).⁹⁰⁷ Tas gan neturpinājās ilgi, jo jau 1959. - 1961. gadā notika valsts un komunistiskās partijas aparāta "tīrīšana", kas skāra apmēram 2000 latviešu komunistu. E.Berklavu izsūtīja trimdā uz Krieviju un atļāva atgriezties Latvijā tikai 1967. gadā.⁹⁰⁸

Daudzi sagaidīja no Hruščova "atkušņa" lielāku atvērtību reliģiskās brīvības lietās. Arī daļa latviešu pentakostu, atgriezušies no izsūtījuma, mēģināja atjaunot draudzes. 1955. gada novembrī Latvijā atgriezās J.Bormanis, kurš, kā RLP pilnvarotajam ziņoja baptistu bīskaps F.Hūns, organizēja dievkalpojumus dzīvokļos. Ticīgo sanāksmes notikušas, piemēram, Jūrmalā, Bulduros pie deviņdesmitgadīgās Mūrnieces (rakstu avotā vārds nav minēts). Tur katru otro svētdienu sapulcējās apmēram 20 pentakosti, baptistu diakona Vēvera ((rakstu avotā vārds nav minēts) vadībā tika izdalīts arī svētais vakarēdiens. Pēc pilnvarotā pierakstītajiem J.Bormaņa vārdiem Daugavpilī uz nelegālajām sanāksmēm pulcējās kopumā apmēram 100 cilvēki (salīdzinoši reģistrētajā baptistu

⁹⁰² LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-5221-1.l. - 39-40.lp.

⁹⁰³ LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-5221-2.l. - 3.lp.

⁹⁰⁴ LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-5221-1.l. - 289.lp.

⁹⁰⁵ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 249.l. - 36.lp.

⁹⁰⁶ Fletcher W.C. American Influence on Russian Religion: The Case of Pentecostals // Journal of Church and State. - Vol. 20. - 1978. - p.224-225.

⁹⁰⁷ Bormanis U., Kaņepe V., red. Latvijas valsts atjaunošana 1986-1993. - Rīga: Latvijas Universitātes žurnāla "Latvijas Vēsture" fonds, Latvijas Zinātņu akadēmijas Baltijas stratēģisko pētījumu centrs, 1998. - 53.-54.lpp.

⁹⁰⁸ Turpat. - 55.lpp.

draudzē - tikai 20 cilvēki). Pats J.Bormanis pauda viedokli, ka baptistu draudžu vadība tā vietā, lai piesaistītu pentakostus, realizē nepareizu atstumšanas politiku. J.Bormanis vēlējās sludināt Rīgas Mateja baznīcā, taču nesaņēma atļauju. Pats J.Bormanis to skaidroja ar to, ka gan N.Ļevindanto gan F.Hūns, apzinoties viņa popularitāti Mateja draudzes locekļu aprindās saskatīja viņā sāncensi un tāpēc nevēlējās atļaut viņam sludināt galvaspilsētā. J.Bormanis ar bīskapa atļauju sprediķoja Inčukalna baptistu baznīcā. Mācītāju Paulu Pelčeru, kurš vadīja dievkalpojumus draudzes krievu grupai (apmēram 12 cilvēki) J.Bormanis savā laikā bija kristījis un viņš simpatizēja J.Bormaņa uzskatiem. J.Bormanis bija kristījis arī vietējo draudzes sludinātāju J.Neikenu, kurš sākotnēji bijis pentakosts, bet pie baptistiem pārgāja 1935. gadā. J.Bormanis uzsāka sludināt arī Siguldas baptistu draudzē.⁹⁰⁹

No Reliģijas lietu pilnvarotā J.Restberga rakstītā zināms, ka agrākās Rīgas Cīānas vasarsvētku draudzes mācītājs F.Grietēns kļuva par mācītāju Daugmales baptistu draudzē (tagad draudzes telpas atrodas Ogrē, un draudze pārdēvēta par Ogres Trīsvienības baptistu draudzi).⁹¹⁰ J.Restbergs uzskata, ka F.Grietēns ir iespaidojams, jo baidās zaudēt reģistrācijas dokumentus. Vienlaikus pilnvarotais uzskaita viņam zināmās pentakostu grupas Jelgavā, Daugavpilī un Viesītē. Jelgavā grupa pentakostu, kuri sākumā bija pievienojušies baptistu draudzei, aizgāja pagrīdē cerībā, ka varēs izveidot neatkarīgu draudzi, taču, saņēmuši ziņas par pentakostu vadītāja A.Bidaša arestu, atkal sāka apmeklēt baptistu dievkalpojumus. Vietējam mācītājam Haraldam Kalnam tika doti norādījumi censties pentakostus pēc iespējas piesaistīt draudzei, lai tie atkal neaizietu pagrīdē.⁹¹¹ Interesants ir pilnvarotā ziņojumā par 1953. gada otro kvartālu pieminētais fakts, ka pentakostiski orientētos Rīgas Mateja draudzes locekļus uz lūgšanām savā dzīvoklī pulcinājis atstādinātais bīskaps A.Rēdlihs. Lūgšanu laikā praktizēta glosolālīja.⁹¹² Arhīvā saglabājies anonīms 1957.gadā sastādīts dokuments "Pentakostu darbība Latvijas PSR", kurā kā aktīvākās norādītas pentakostu grupas Daugavpilī un Jelgavā. Ar gandarījumu secināts, ka kopumā vasarsvētku draudžu aktivitāte ir neliela — J.Rozenbergs ir miris, J.Dreimanis slimo, A.Kūmiņš un P.Jefimovs stādā laicīgu darbu, F.Grietēns reģistrēts kā baptistu garīdznieks un tāpēc kontrolējams. Par J.Kadeģi teikts, ka viņš "vēl šur tur klīst apkārt. Bet viņš ir samērā mazs gariņš."⁹¹³ Pilnvarotā 1958. gada ziņojumā situācija raksturota sekojoši:

"Pastāvīgu, organizatoriski izveidojušos pentakostu grupu ar savu vadību republikas teritorijā nav. Ir atsevišķas pentakostu grupas, kuras savā laikā pievienojās evaņģēliskajiem

⁹⁰⁹ LVA. - 101.f. - 19.a. - 74.l. - 128.-131.lp.

⁹¹⁰ F.Grietēns bija mācītājs arī Aucē (1961-1964). Skat.: Tervits J. Latvijas baptistu draudžu savienības draudzes pašreiz. - 30.lpp.

⁹¹¹ LVA. - 101.f. - 20.a. - 75.l. - 160.-162.lp.

⁹¹² LVA. - 1448.f. - 1.a. - 252.l. - 66.lp.

⁹¹³ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 108.l. - 9.lp.

kristiešiem - baptistiem. Tajās valda nestabilitāte — vienu brīdi tās ir pie evaņģēliskajiem kristiešiem - baptistiem, citu — mēģina iegūt neatkarību. Nesaņēmuši iespēju noformēties pastāvīgi viņi samierinās un lūdz Dievu kopā ar evaņģēliskajiem kristiešiem - baptistiem."⁹¹⁴

Pilnvarotā dokumentos ir pieminētas pentakostu grupas Jelgavā un Blintenē (Talsu rajonā), kā arī uzskaitītas baptistu draudzes, kurās ir pentakostiskas orientācijas locekļi: Kazdanga, Dundaga, Auce. Pentakostu skaits šajās draudzēs vidēji tiek lēsts ne vairāk kā 20-30 cilvēki. Nelegālā Jelgavas grupa periodiski rīko sapulces lauku mājās ārpus pilsētas.⁹¹⁵ Baptistu bīskaps F.Hūns piemin vēl divas Jelgavas pentakostu grupas — jefimovieši (P.Jefimova un Bosa [rakstu avotā vārds nav minēts] vadīta grupa, kas kategoriski iebilst pret sadarbību ar baptistiem)⁹¹⁶ un muhovieši (atsakās vest jebkādas sarunas). Jelgavas vasarsvētku draudze turpināja meklēt iespējas legālai darbībai — pilnvarotā 1958. gada dokumentos ir saglabājies draudzes divdesmitnieka saraksts Tajā pazīstami vasarsvētku draudžu darbinieku uzvārdi — Jānis Kadeģis, Imants, Kārlis un Rūdolfs Zvirgzdiņi) un draudzes statūti.⁹¹⁷ Šie plāni atdūrās pret valsts iestāžu nevēlēšanos ko mainīt, iesniegtās dokumentu parakstītāju adreses tikai atvieglāja ierēdņu darbu, novērojot pentakostus. Sarunās ar baptistiem vasarsvētku draudze kā apvienošanās nosacījumu izvirzīja prasību, ka vienu svētdienu mēnesī un vienu vakaru nedēļā pentakosti varētu noturēt savus dievkalpojumus.⁹¹⁸

Vietējās varas iestādes uztrauca uz pastāvīgu dzīves vietu vai laiku iebraukušo krievvalodīgo ticīgo garīgās aktivitātes. 1954. gada 22 martā pilnvarotais J.Restbergs sūtīja slepenu ziņojumu valsts un partijas vadībai par dažu ticīgo grupu aktivizēšanos. Tajā pieminēta no Ukrainas ieceļojušu pentakostu grupa 6 cilvēku sastāvā, kura esot mēģinājusi nodibināt sakarus ar pentakostiski orientētiem baptistiem. Grupa viesojusies Gostiņu draudzē. Pilnvarotais norādījis bīskapam F.Hūnam, ka nepazīstamu cilvēku līdzdalība dievkalpojumā nav pieļaujama.⁹¹⁹ Ieceļotāji tika vainoti reliģiska ekstrēmisma uzkurināšanā. J.Restbergs ziņojumā par 1955. gada pirmo pusi raksta: "Vairumā draudžu lūgšanu sapulces notiek normāli, taču to nevar teikt par tām draudzēm, kurās ir no vecākajām Savienības republikām iebraukuši locekļi. Šīs personas ienes vai cenšas ienest pacēlumu lūgšanu sapulču laikā, pārmetot vietējiem baptistiem Dievam netīkamu kalpošanu."⁹²⁰

⁹¹⁴ LVA. - 101.f. - 21.a. - 79.l. - 114.-115.lp.

⁹¹⁵ Turpat. - 132.lp.; LVA. - 101.f. - 22.a. - 86.l. - 24.lp.

⁹¹⁶ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 110.l. - 23.lp.

⁹¹⁷ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 109.l. - 13.,16.-18.lp.

⁹¹⁸ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 110.l. - 22.lp.

⁹¹⁹ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 253.l. - 1.-3.lp.

⁹²⁰ LVA. - 101.f. - 18.a. - 87.l. - 101.lp.

Baptistu bīskapa sekretārs Josifs Čekalovs pēc Subates draudzes apmeklējuma 1958. gada maijā rakstīja par 10-12 cilvēku lielu pentakostu grupu, kura Subatē dzīvojošā Rudzīša vadībā pulcējas Baltmuižā, 10 km no Subates.⁹²¹ Bīskapa F.Hūna vērtējumā pentakostiska bijusi arī Gostiņu draudze (35 loc.).⁹²² Pēc Kuldīgas baptistu mācītāja K.Lācekļa 1958. gadā sniegtajām ziņām Kuldīgā bija apmēram 20 pentakosti, kuri laiku pa laikam apmeklēja baptistu dievkalpojumus. Tie pulcējās uz saviem dievkalpojumiem Jāņa Apiņa un Fridriha Gūtmaņa dzīvokļos.⁹²³ Baptistu draudžu vadībai daudz laika nācās pavadīt bezcerīgās diskusijās ar neregistrēto vasarsvētku draudžu pārstāvjiem par pievienošanos baptistiem, kā arī apmeklējot baptistu draudzes ar lielu pentakostu īpatsvaru. Par pentakostu "jautājuma" risināšanu viņiem bija jāraksta sīkas atskaites pilnvarotajam un laiku pa laikam nācās publicēt uzsaukumus, kuros cildināta baptistu - pentakostu vienība un izteikts aicinājums ārpus VEKBS esošiem pentakostiem apvienoties. 1961. gada februārī rakstīto aicinājumu parakstījuši arī bijušie pentakosti J.Bormanis un F.Grietēns.⁹²⁴ Bijušie pentakostu sludinātāji tika izmantoti sarunu vešanai ar neregistrētajām grupām — 1961. gada maijā N.Ļevindanto lika F.Grietēnam tikties ar Daugavpils pentakostiem.⁹²⁵

Pentakostu draudžu darbs neapstājās arī vajāšanu laikos. Kārlis Zvirgzdiņš (1912-1990) par saviem līdzekļiem organizēja nelegālu Bībeļu iespiešanu krievu valodā un viņa mājās Jelgavā atradās grāmatu noliktava.⁹²⁶ Vasarsvētku draudžu mācītājs Vincents Tautvaitis atceras, ka viņa mājās Jelgavā regulāri notika pentakostu sapulces. Īpaši labi tās tika apmeklētas katra mēneša pirmajā svētdienā, kad tika svinēts svētais vakarēdiens. Kristības organizēja naktīs Lielupē. Ticīgie izmantoja dzimšanas un vārda dienu svinības, kāzas un bēres kā ieganstu maskētai dievkalpojumu noturēšanai. Bet arī tad bija gadījumi, kad varas iestāžu pārstāvji pārbaudīja dokumentus, lai pārliecinātos, ka kāzas nav izdomātas.⁹²⁷ Par aktīvo novērošanas darbu liecina 1968. gada dokuments ar nosaukumu "Galveno nelegālās piecdesmitnieku reliģiskās sektas dalībnieku saraksts". Tajā iekļautas 75 personas un to adreses. Viņu vidū Imants Zvirgzdiņš, Mirdza Zvirgzdiņa, Arnis Zvirgzdiņš, Zigrīda Jekociņa, Jānis Jekociņš, Anna Līkuma, Bronislava Pilāte, Vincents Tautvaitis u.c. pentakostu aktīvistu.⁹²⁸

⁹²¹ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 109.l. - 39.lp.

⁹²² Turpat. - 67.lp.

⁹²³ Turpat. - 8.-9.lp.

⁹²⁴ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 165.l. - 12.-13.lp.

⁹²⁵ Turpat. - 35.lp.

⁹²⁶ Svētdienas Rīts. - 1990. - Nr. 22. - 7.lpp.; Vasarsvētku draudžu darbinieks, vēlākais Jelgavas draudzes padomes priekšsēdētājs, K.Zvirgzdiņš bija pentakosts apmēram no 1931. gada. Sākumā viņš bijis Aizputes vasarsvētku draudzes loceklis, bet no 1938. gada pievienojies J.Dreimaņa vadītajai Jelgavas draudzei. (LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-5221-2.l. - 92.lp.)

⁹²⁷ Tautvaitis V. Manas dzīves stāsts. - Ogre: Viņa Vārds Manī, 1997. - 110.-111.lpp.

⁹²⁸ Jelgavas Zonālais valsts arhīvs (turpmāk tekstā JZVA). - 116.f. - 7. a. - 369.l. - 1.-8.lp.

Gadījumos, kad vietējās varas iestādes atklāja nelegālu reliģisku grupu darbību, tās griezās pēc skaidrojuma pie pilnvarotā, lai būtu pamatojums tiesvedības uzsākšanai. Tā 1962. gadā Jelgavas starprajonu prokurors Peļeckis raksta pilnvarotajam P.Liepam par to, ka Jelgavā atklāta pentakostu darbība un lūdz ziņot vai viņu darbība ir aizliegta.⁹²⁹ P.Liepa īsā izziņā atbild, ka pentakostus neregistrē, jo to darbībai ir pretvalstisks raksturs un to mācība ir kaitīga.⁹³⁰ "Eksperta" slēdziens bija viens no dokumentiem, kuru prokuratūra izmantoja uz apsūdzēto sola nonākušo pentakostu apsūdzēšanai. 1962. gada 16.-28. oktobrī, piemēram, notika Daugavpils tautas tiesas sēde, kurā tiesāja pentakostus N.Girucki, A.Anaško, M.Afanasjevu, V.Koroļovu. Pēc tiesas spriedumā⁹³¹ rakstītā spriežot N.Giruckis un A.Anaško 1959. gadā bija nodibinājuši Daugavpils pilsētā aktīvu pentakostu grupu. Viņi vairākkārt tika brīdināti par nelegālo darbību, taču tomēr bija turpinājuši pulcēties, atsakoties no iespējas pievienoties vietējai baptistu draudzei. Padomju vara veikli izmantoja seno "skaldi un valdi" principu, aicinot tiesā kā liecinieku baptistu P.Pinku, kurš apgalvoja, ka pentakostus tiesājot nevis par viņu uzskatiem, bet par kroplīgajiem rituāliem. N.Giruckim un A.Anaško piesprieda 5 gadus brīvības atņemšanas, V.Koroļovai — 3 gadus, M.Afanasjevam — 2 gadus. Par spīti grūtajiem apstākļiem daļa pentakostu neatmeta cerību reģistrēties un iesniedza atbilstošus lūgumus valsts iestādēm. 1967. gadā kolektīvi parakstītu lūgumu atļaut noturēt dievkalpojumus kādas citas konfesijas dievnāmā Augstākās padomes prezidija priekšsēdētājam J.Kalnberziņam iesniedza neregistrētā Rīgas krievu evaņģēliskās ticības kristiešu draudze.⁹³² Lūgums palika bez ievērības, ja neskaita to, ka tas tika pārsūtīts pilnvarotajam un deva iemeslu tālākām vajāšanām.

5.7. Jaunu vasarsvētku draudžu virzienu veidošanās Latvijā padomju varas gados

Par spīti vajāšanām Latvijas teritorijā četrdesmitajos un piecdesmitajos gados veidojās jaunas vasarsvētku draudzes un pat jauni virzieni. To veidošanās un faktori, kas to veicināja šim promocijas darbam īpaši būtiski, jo kārtējo reizi pierāda, ka Latvijas pentakostismā nav sastopamas citviet nesastopamas iezīmes, jo tas ir veidojies no ārpus Latvijas nākušo impulsu ietekmē. Tālākās rindkopas apstiprina pēdējo minēto tēzi, parādot, ka impulsi nākuši ne tikai no Rietumiem, bet arī no Austrumiem.

Kā Latvijā jaunienākuši minami sekojoši pentakostu virzieni:

■ Austrumu pentakosti;

⁹²⁹ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 166.l. - 40.lp.

⁹³⁰ Turpat. - 41.lp.

⁹³¹ Turpat. - 43.-50.lp.

⁹³² LVA. - 1419.f. - 3.a. - 92.l. - 6.-7.lp.

Šim pentakostu virzienam piederošā draudze "Atklāsme" (Rīgā) par savas darbības sākuma gadu uzskata 1949. gadu. Draudzes dibinātāju vidū bija Marija Nadežnikova (vēlākais uzvārds — Židkova), Anna Likemeca, Fedora Masobojeva. Marija bija vienīgā ticīgā ģimenē, bet pēc viņas nāves draudzei pievienojās arī vairāki viņas radi.⁹³³ Grupas vadītājas galvenokārt bija sievietes, sanāksmes Rīgā kādu laiku vadīja Marija Židkova, kura, spriežot pēc Valsts drošības ministrijas datiem, vadošu lomu grupā ieņēma no 1951. gada, bet 1952. gadā tika arestēta un izsūtīta.⁹³⁴ Viņa kopā ar A.Likemecu un K.Lastovsku apmeklēja ticīgos arī Daugavpilī, Subatē, Indrā u.c.⁹³⁵ Cita sieviete — Fedora Maslobojeva darbojās kā sakarniece attiecībās ar ticīgajiem citās PSRS daļās.⁹³⁶ Šai pentakostu grupai pārmeta izvairīšanos no dienesta armijā. Tās pacifistiskā nostāja izrietēja no burtiskas baušļa "tev nebūs nokaut" izpratnes.⁹³⁷ Grupas dievkalpojumi notika "Franču" mājās Olainē un Rīgā, Jāņa Asara ielā.⁹³⁸ Tās locekļiem nebija tieša saistība ar pirmskara latviešu vasarsvētku kustību vai atmodas kustības iespaidā esošiem baptistiem. Draudzes "Atklāsme" loceklis Sergejs Nadežnikovs atceras, ka sākumā jauno draudzi apmeklējuši arī daži latviešu pentakosti (A.Lāčkāja, M.Krustiņa), bet tuvākas attiecības nav izveidojušās.⁹³⁹ Viens no grupas locekļiem — Konstancijs Brics gan Latvijas neatkarības laikā, dzīvodams un strādādams Rīgā, kur piederējis pie baptistu draudzes, bijis pazīstams ar V.Fetleru. Kad K.Brics pārcēlies uz Dagdu, viņš saņēmis no V.Fetlera naudas līdzekļus garīgajam darbam.⁹⁴⁰ Viņš no kontaktiem ar latviešu vasarsvētku kustības piekritējiem bija pārmantojis ziņas par Dž.Grēviņu kā pirmo cilvēku, kas Latvijā esot saņēmis Svēto Garu un kā kristieti, kam bijusi dziedināšanas dāvana.⁹⁴¹ Izsūtījumā grupas locekļi iepazinās ar Austrumu pentakostiem un pēc atgriešanās Latvijā piecdesmito gadu beigās turpināja virzīt draudzi šīs tradīcijas gultnē.⁹⁴² Šis fakts sakrīt ar daudzus gadus padomju sistēmu pētījušā žurnālista Valtera Kolarza (W.Kolarz) vērojumu, ka ukraiņu un baltkrievu pentakosti, kuri bija īpaši aktīvi misionāri, ieslodzījuma vietās piesaistīja sev daudzus sekotājus.⁹⁴³

■ pentakosti - unitārieši

1948. gada janvāra otrajā pusē Rīgu apmeklēja krievu pentakostu - unitāriešu celmlauzis Nikolajs Šmorodins, kurš sastapās ar J.Bormanu un sludināja pentakostu dievkalpojumā. 1948. gada augustā Ventspilī nopratinātais Konstantīns Isanovs izmeklētājiem stāstīja, ka pazīst N.Smorodinu jau no

⁹³³ V.Tēraudkalna intervija ar Vjačeslavu Altuhovu. - Rīgā, 1998. gada 30. decembrī.

⁹³⁴ LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-5221-3.l. - 278.lp.; 374.-376.lp.

⁹³⁵ LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-5221-1.l. - 221.lp.

⁹³⁶ LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-5221-2.l. - 253.lp.

⁹³⁷ LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-5221-1.l. - 156.lp.

⁹³⁸ LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-5221-2.l. - 13.-14.lp.

⁹³⁹ V.Tēraudkalna intervija ar Sergeju Nadežnikovu. - Rīgā, 1999. gada 31. martā.

⁹⁴⁰ LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-5221-1.l. - 183-184.lp.

⁹⁴¹ Turpat. - 200.lp.

⁹⁴² V.Tēraudkalna intervija ar S.Nadežnikovu.

⁹⁴³ Kolarz W. Religion in the Soviet Union. - London: Macmillan & Co Ltd, 1961. - p.333.

1917. gada, kad abi Pēterburgā piederējuši pie vienas vasarsvētku draudzes. Pēc viņa vārdiem N.Smorodins 1947./48. gadā noturējis dievkalpojumus Ventspils Tabora baznīcā, kā arī personīgi ticis ar vietējiem pentakostiem.⁹⁴⁴ N.Ļevindanto ziņojumā par draudžu apmeklējumiem 1948. gadā teikts, ka Ventspils Tabora draudzes krievu grupas locekļu daļa ir smorodinieši, kuru darbība aktivizējusies pēc N.Smorodina ierašanās, radot nesaskaņas.⁹⁴⁵ J.Restberga 1957. gada ziņojumā lasāms, ka Ventspilī eksistē apmēram divdesmit cilvēku grupa (krievu val., *именники*), kuru vada Timofejs Semenovs. Šī grupa kristījot nevis trīsvienīgā Dieva vārdā, bet Jēzus vārdā un Vakarēdienā lietojot neraudzētu maizi. Lai šos cilvēkus paturētu baptistu draudžu lokā, bīskaps Fricis Hūns (1884-1971) ieteicis vietējam mācītājam Ž.Ludvikam lietot Vakarēdienā mājās gatavotu maizi un atzīt unitāriešu kristības. J.Restbergs raksta, ka līdzīgas grupas reģistrētās baptistu draudzēs pastāv arī Ļeņingradā, Mostā (Baltkrievijā), Veļikije Luki un Karagandā, kur draudzē ar apmēram 3000 locekļiem ir 300 'именники', kuri pulcējas uz atsevišķām lūgšanu stundām.⁹⁴⁶ Citā ar 1957. gadu datētā J.Restberga parakstītā atsevišķā ziņojumā par pentakostiem - unitāriešiem sīkāk stāstīts, ka tie ir daļa no Ventspils baptistu draudzes krievu grupas, kura savukārt eksistē kopš 1950. gada un kuru vada diakons Grigorijs Jāņuks. Pie pentakostu - unitāriešu vietējā vadītāja T.Semenova kristīties braukuši pat no citām padomju republikām. Pēc tam, kad T.Semenovs pārkristījis vienu baptisti (M.Solovjovu), viņš no Ventspils draudzes izslēgts un viņa piekritēji pulcējušies dzīvokļos. 1957. gada 6. decembrī notikusi vietējā baptistu mācītāja Žaņa Ludvika un pentakostu - unitāriešu tikšanās, kuras rezultātā viņi atkal pievienojušies baptistu draudzei ar norunu, ka sludinās nevis T.Semenovs, bet mērenākais Vasiļjevs.⁹⁴⁷ Bīskaps F.Hūns ziņojumā par 1957. gadu par Ventspils "smorodiniešiem" raksta, ka viņi atkal pievienojušies baptistiem, apliecinot, ka neizplatīs savus uzskatus un ievēros 1947. gada līgumu (VEKBS līgums ar pentakostiem - unitāriešiem).⁹⁴⁸ 1960.gadā Valsts drošības komitejas pilnvarotais Ventspilī Nikašins ziņoja, ka Ventspils baptistu draudzes krievu grupā (40 loc.) ir 'именники', kuru vecākais ir T.Semenovs.⁹⁴⁹ Vēlāk pentakostiem - unitāriešiem atļāva izmantot Staldzenes baptistu dievnamu, kas bija izdevīgi arī baptistiem, jo vietējā draudze bija praktiski likvidējusies. Kā 1965. gada 10. martā raksta N.Ļevindanto, Ventspils pilsētas vadība vairākkārtīgi ierosinājusi draudzi slēgt.⁹⁵⁰ 1966. gada 21. decembrī bīskaps P.Egle vēstulē Staldzenes baptistu draudzes mācītājam

⁹⁴⁴ LVA. - 1986.f. - 2.a. - P-9234-2.l. - 3.-6.lp.

⁹⁴⁵ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 230.l. - 188.lp.

⁹⁴⁶ LVA. - 101.f. - 20.a. - 75.l. - 196.-197.lp.

⁹⁴⁷ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 256.l. - 165.-167.lpp.

⁹⁴⁸ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 109.l. - 26.lp.

⁹⁴⁹ VZVA. - 369.f. - 1.a. - 892.l. - 5.lp.

⁹⁵⁰ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 207.l. - 9.lp.

Aleksandram Antmanim rakstīja, ka viņam bijusi saruna ar RLP pilnvaroto un tam nav bijuši iebildumi pret krievu ticīgo pāriešanu no Ventspils uz Staldzenes draudzi.⁹⁵¹

No iepriekšminētā redzam, ka Austrumu pentakostu un pentakostu - unitāriešu veidošanās Latvijas teritorijā saistīta ar slāvu ieceļotāju apmešanos uz dzīvi Latvijā. Viņi šeit sastapa jau izveidojušos pentakostu kopienu, bet valodas un citas barjeras atturēja tos no integrācijas esošajās draudzēs. Šis ir vēl viens piemērs, kā Latvija piesaka sevi kā Rietumu un Austrumu tikšanās un šķiršanās vieta. Protams, pentakosti - unitārieši un Austrumu pentakosti nav Austrumos dzimušas denominācijas, tomēr Latvijā tās nonāca saaugušas ar slāvu kultūru un ar tai raksturīgajām binārajām kultūras struktūrām, kurām reliģiskajā dzīvē raksturīga lielāka dualitātes (pasaulīgais/garīgais, dievišķais/velnišķais u.c.) apzināšanās.⁹⁵² Austrumu iespaids jaušams ne tikai pentakostismā — pārtrūkstot gandrīz visiem teoloģiskajiem kontaktiem ar Rietumiem, pēckara gados luteriskās baznīcas praksē ievijās pareizticīgās teoloģijas elementi.⁹⁵³

5.8. Vasarsvētku draudžu autonomais statuss (1973-1989)

1973. gadā Rīgas pentakosti saņēma atļauju uzsākt dievkalpojumus luterāņu Pāvila baznīcā. Iemesls liberālākai valsts politikai attiecībā pret pentakostiem spriežot pēc Pilnvarotā biroja darbinieka J.Kokina rakstītā 1974. gadā, bija izteikti pragmatisks — iespēja kontrolēt pentakostu dievkalpojumus notiekošo un uzzināt ko vairāk par viņu sludinātājiem.⁹⁵⁴ Rīgas draudze par mācītāju ievēlēja Antonu Lāčkāju (1907-1992)⁹⁵⁵ un viņš šo amatu pildīja līdz 1988. gadam. Viņa brāļameita M.Veinberga uzskata, ka viņa ievēlēšanas iemesli bijuši sekojoši:

- A.Lāčkājs labi pārzināja vasarsvētku kustību no tiem laikiem, kad viņa tuvinieki dzīvoja Līvānos;
- A.Lāčkājs bija strādājis kā skolotājs un pat vairākus gadus kā skolas direktors Rīgā. Pēc aiziešanas pensijā viņam nebija jāuztraucas par draudiem profesionālai karjerai;⁹⁵⁶

A.Lāčkājs uzskatāms par celmlauzi, jo Rīgā dzīvojošie latviešu pentakosti tajā laikā neeksistēja kā grupa, bet brauca uz dievkalpojumiem uz Jelgavu.⁹⁵⁷ Draudzei lielu palīdzību sniedza Somijas

⁹⁵¹ LBDS VA-03. - Staldzenes un Subates draudzes. - P.Egles 1966. gada 21. janvāra vēstules noraksts.

⁹⁵² Par slāvu kultūras bināro raksturu raksta filozofs I.Šuvajevs. Skat. Šuvajevs I. Prelūdijas. - Rīga: Inteleks, 1998. - 23.-24.lpp.

⁹⁵³ Rubenis J. Luterisms pēckomunistiskajā sabiedrībā: "kristiešu politika" vai "kristīgā politika" // Ceļš. - 1994. - Nr. 1(45). - 103.lpp.

⁹⁵⁴ LVA. - 1419.f. - 3.a. - 10.l. - 119.lp.

⁹⁵⁵ Dažos avotos viņa uzvārds rakstīts kā Lāčkāja. Autors pieturējies pie Rīgas pilsētas dzimtsarakstu nodaļas arhīva izziņā lietotās rakstības — Lāčkājs.

⁹⁵⁶ V.Tēraudkalna intervija ar Mirjamu Veinbergu. - Jelgavā, 1997. gada 24. septembrī.

⁹⁵⁷ Turpat.

kristieši, ar kuriem izveidojās sakari, pateicoties mācītāja dzīvesbiedres Helgas Lāčkājas svešvalodu prasmei.⁹⁵⁸

1975. gadā atļauju uzsākt dievkalpojumus saņēma Jelgavas pentakosti. Kā atceras toreizējais draudzes padomes sekretārs V. Tautvaitis, draudze telpu meklējumos vispirms griezās Annas luterāņu draudzē, kur saņēma atteikumu. Visbeidzot vasarsvētku draudze saņēma atļauju izmantot Jelgavas Jāņa baznīcu.⁹⁵⁹ 1975. gada 26. maijā tika noslēgta vienošanās starp Jelgavas vasarsvētku draudzi un Vienības evaņģēliski luterisko draudzi, ar kuru pentakostu puse apņēmas savos dievkalpojumos neaizskart luterāņu mācību, tradīcijas un garīdzniecību.⁹⁶⁰ Draudzes dibinātāju (likumā noteiktajam "divdesmitniekam") iesniegumā Jelgavas pilsētas Izpildu komitejai (1975. gada martā) iekļauts sekojošs teksts: "Dievkalpojumu laikā nepieļausim draudzes locekļu izdarības, kuras būtu vērstas pret klātesošo veselību vai garīgo līdzsvaru, kā arī kultivēt atklātas sarunas eņģeļu mēlēs."⁹⁶¹ 1979. gadā pirmo reizi tika reģistrētas divas vasarsvētku draudzes — Rīgā un Jelgavā. Lēmums tika pieņemts augstākos valsts vadības līmeņos, par ko liecina lakonisks izraksts no Reliģijas lietu padomes 1979. gada 26. jūlija sēdes protokola — "pieņemts Latvijas PSR Ministru padomes ieteikums reģistrēt evaņģēliskās ticības kristiešu draudzi Jelgavā."⁹⁶² Tajā laikā divvalodīgajā (latviešu un krievu) Rīgas draudzē bija 100-110 locekļi, 1983. gadā Jelgavas draudzē bija 150-160 locekļi.⁹⁶³

Vēlāk krievu grupas abās draudzēs atdalījās un izveidoja patstāvīgas draudzes. Šis process noritēja sāpīgi, ar abpusējiem pārmētiem, konfliktā iesaucoties arī Jelgavas Tautas deputātu padomei. 1978. gada 22. februārī Jelgavas draudzes padome nolēma neatbalstīt atsevišķas krievu draudzes dibināšanu, "jo šāda rīcība ir pret Dieva vārdu un Dieva garu, kā arī šāda rīcība veicinātu nacionālismu, neuzticību un naidu mūsu internacionālajā draudzē."⁹⁶⁴ Draudzes vadība savu viedokli pamatoja ar to, ka arī pēc sašķelšanās reģistrētā draudze joprojām sastāv no vairāku tautību cilvēkiem. Par krievu grupas motīviem liecina šīs grupas aktīvistu I. Saļvas, E. Prokopenko, P. Seļuzicka un A. Pļeščenska saruna Jelgavas pilsētas Izpildu komitejā pie priekšsēdētāja vietnieka Elmāra Saknes, kurā 30 krievu pentakostu vārdā runājošie grupas pārstāvji izteica divus iemeslus: (1) esošā draudze pārstāv pentakostu Rietumu novirzienu; (2) draudzes vadība iecietīgi izturas pret jauniešiem ar nepietiekoši īsiem matiem un sievietēm, kuras nenēsā lakatiņus.⁹⁶⁵ Šeit parādās pentakostu fragmentācijas procesa pazīmes un jau agrāk pieminētās Austrumu - Rietumu

⁹⁵⁸ Veinbergs G., Veinberga M. Rīgas Vasarsvētku draudze. - teksts saņemts 1997. gada 27. novembrī.

⁹⁵⁹ Tautvaitis V. Manas dzīves stāsts. - 121.lpp.

⁹⁶⁰ JZVA. - 116.f. - 7.a. - 369.l. - 10.lp.

⁹⁶¹ Turpat. - 21.lp.

⁹⁶² JZVA. - 2-24.l. - 9.lp.

⁹⁶³ LVA. - 1419.f. - 3.a. - 202.l. - 49.-50.lp.

⁹⁶⁴ JZVA. - 116.f. - 7.a. - 369.l. - 36.lp.

pentakostu nesaskaņas. Slāvu pentakosti un baptisti, tāpat kā pareizticīgie, lielu vērtību pievērš formai — lakatiņu lietošana dievkalpojumu laikā, kā norādījis britu sociālantropologs Deivids Luiss (David Lewis) viņiem kļuvusi par simbolu, kas funkcionē kā demarkācijas līnija, kas savējos nodala no svešajiem.⁹⁶⁶

1988. gada janvārī Jelgavas TDP Izpildkomitejas priekšsēdētāja vietnieks A.Buņķis nosūtīja vasarsvētku draudzes padomes (padomju lietvedībā dēvēta par draudzes izpildorgānu) priekšniekam K.Zvirgzdiņam vēstuli, kurā likts draudzei dot iespēju "apmierināt savas reliģiskās jūtas visiem draudzes locekļiem", kā arī atcelts draudzes padomes lēmums par atsevišķu draudzes locekļu izslēgšanu.⁹⁶⁷ Konflikts tomēr neatrisinājās un krievu draudze meklēja iespējas noturēt dievkalpojumus atsevišķi, saduroties ar grūtībām dievkalpojumu telpu atrašanā. V.Tautvaitis krievu draudzes vārdā griezās pie Latvijas evaņģēliski luteriskās baznīcas arhibīskapa Ē.Mestera ar lūgumu atļaut izmantot Jelgavas Annas baznīcu, bet saņēma noraidījumu.⁹⁶⁸ Juridiski draudze tika reģistrēta (sākotnēji uz vienu gadu) 1988. gadā. Dievkalpojumi tajā laikā tika noturēti Emburgas ielā 1a un Viskaļu ielā 35. Kā draudzes presbiters (dokumentos lietots šis amata nosaukums) darbojās Emanuels Prokopenko.⁹⁶⁹

1979. gadā no Rīgas draudzes atdalījās krievu grupa. No 1980. gada tās vadītājs bija Nikolajs Ševčuks, kurš pie Rīgas vasarsvētku draudzes bija piederējis jau agrāk, bet uzskatu nesakritības dēļ aizgājis vēl pirms šķelšanās.⁹⁷⁰ Līdz 1981. gadam krievu ticīgie pulcējās pa mājām, bet tad sāka noturēt dievkalpojumus Rīgas Betānijas baptistu draudzes telpās Golgātas baznīcas mazajā zālē Hospitāļu ielā 32. Pentakosti šīs telpas izmantoja līdz 1985. gada vasarai. Tās bija par mazu augošajai draudzei — cilvēki stāvēja ārā pie logiem un durvīm. Kad Betānijas draudze aizliedza pentakostiem izmantot mazo zāli, viņi pulcējās baznīcas sētā. Lai izbeigtu brīvdabas dievkalpojumus, valsts iestādes bija ieinteresētas atrast krievu pentakostiem dievkalpojumu telpas. Nikolajs Gribs, kas tajā laikā bija draudzes padomes priekšsēdētājs, atceras, ka varas iestāžu izdarītā spiediena rezultātā latviešu vasarsvētku draudze un luterāņu Pāvila draudze piekāpās un krievu vasarsvētku draudzei atļāva izmantot Pāvila baznīcas pagrabu, kurā draudze pulcējās līdz 1988. gadam, kad, nomainoties luterāņu draudzes mācītājam (V.Ozoliņa vietā nāca A.Bergmanis),

⁹⁶⁵ JZVA. - 116.f. - 7.a. - 630.l. - 11.lp.

⁹⁶⁶ Lewis D. *After Atheism*. - Richmond: Curzon Press, 2000. - p.134.

⁹⁶⁷ JZVA. - 2-24.l. - 3.lp.

⁹⁶⁸ Turpat. - 38.lp.

⁹⁶⁹ Turpat. - 19.lp.

⁹⁷⁰ V.Tēraudkalna intervija ar Nikolaju Gribu. - Rīgā, 1997. gada 15. jūlijā.

draudze atkal palika uz ielas un dievkalpojumi notika pie baznīcas ieejas. 1989. gadā draudze sāka izmantot pie Sporta manēžas uzstādīto Oslo Filadelfijas draudzes dāvāto telti.⁹⁷¹

Jaundibinātās vasarsvētku draudzes tika cītīgi novērotas — Rīgas draudzi apmeklēja ne tikai pilnvarotā biroja darbinieki, bet arī Rīgas Medicīnas institūta pasniedzēji un studenti, bet draudzi Jelgavā — Jelgavas Lauksaimniecības akadēmijas pasniedzēji un studenti.⁹⁷² Informācija bija detalizēta — Jelgavas pilsētas Ateistu padomes priekšsēdētāja Z.Siliņa ziņojumam par vasarsvētku draudzes dievkalpojuma apmeklējumu pievienojusi pat pie baznīcas stāvošo automašīnu un motociklu numuru sarakstu.⁹⁷³ Jelgavas draudze bija skaitliski visaugošākā — Latvijas Komunistiskās partijas Propagandas un aģitācijas nodaļai sniegtā informācijā par 1976. gadu minēts, ka reģistrēto pentakostu skaits šajā pilsētā ir 100-150 cilvēki. 20% no vasarsvētku draudzes dievlūdzējiem ir jauni cilvēki vecumā līdz 30 gadiem, kas ir augstāks rādītājs kā Jelgavas baptistiem (10%) vai septītās dienas adventistiem (6%).⁹⁷⁴ A.Lāčkāja vadītā Rīgas draudze bija mazāk aktīva. Kā 1983. gadā rakstīja pilnvarotā vietnieks N.Kokorēvičs, "A.Lāčkājs necenšas aktivizēt draudzes darbību un piesaistīt jaunus sekotājus."⁹⁷⁵ Draudze piedzīvoja uzplaukumu, kad 1988. gadā par mācītāju kļuva Viesturs Lācis, kurš gan pēc pusotra gada darbības no Latvijas izceļoja.⁹⁷⁶ Oficiālās, RLP pilnvarotā rīcībā esošās statistikas dati par Rīgas un Jelgavas vasarsvētku draudzēm⁹⁷⁷ apkopoti 2. tabulā.

2. tabula

Informācija par Rīgas un Jelgavas vasarsvētku draudzēm (1979-1982)

Gadi	Draudzes loc. skaits		Iknedēļas dievk. apmeklētāju sk.		Apmeklētāju sk. Baznīcas svētkos		Kristīto skaits	
	Rīga	Jelgava	Rīga	Jelgava	Rīga	Jelgava	Rīga	Jelgava
1979	43	110	50	100	70	200	—	17
1980	34	150	30	150-200	50	200-250	4	15
1981	28	150	30	150-200	30	150-200	1	26
1982	29	155	25	150-200	50	200	—	7

⁹⁷¹ Veinbergs G., Veinberga M. Rīgas Vasarsvētku draudze; V.Tēraudkalna intervija ar Nikolaju Gribu; Draudzes nosaukums šobrīd ir "Patiesības Vārds" un no 1992. gada 1. septembra tā pulcējas bijušā kinoteātra "Etna" telpās.

⁹⁷² LVA. - 1419.f. - 3.a. - 202.l. - 83.; 85.lp.

⁹⁷³ JZVA. - 116.f. - 7.a. - 369.l. - 43.- 45.lp.

⁹⁷⁴ LVA. - 101.f. - 41.a. - 105.l. - 95.lp.

⁹⁷⁵ LVA. - 1419.f. - 3.a. - 202.l. - 49.lp.

⁹⁷⁶ Veinbergs G., Veinberga M. Rīgas Vasarsvētku draudze.

⁹⁷⁷ LVA. - 1419.f. - 3.a. - 243.l. - 7,9,11,13.lp.; Turpat. - 244.l. - 7.lp.; Turpat. - 245.l. - 3,6.lp.

1980. gadā Jelgavas draudze lūdza atļauju dziesmu grāmatas izdošanai 1500 eksemplāru tirāžā. 1981. gadā tai atļāva izdot šādu izdevumu 800 eksemplāru tirāžā. Pilnvarotā vietnieks A.Saharovs augstākstāvošajām instancēm Maskavā pamatoja lēmumu ar to, ka līdz šim pentakosti ir lietojuši pirms kara izdotas dziesmu grāmatas, kuru teksti nav mūsdienām atbilstoši.⁹⁷⁸ Dziesmu grāmatas izdošanā lieli nopelni K.Zvirgdiņam.

Daļa pentakostu arī pēc iespējas reģistrēties autonomi atteicās iziet no pagrīdes. Kā viens no neregistrēto pentakostu vadoņiem minams Imants Zvirgzdiņš, kurš aktīvi braukāja pa dažādām Latvijas vietām sludinot. Šī pentakostu daļa bija pakļauta varas iestāžu spaidiem un pastiprinātai novērošanai. Piemēram, 1975. gada novembrī un decembrī Jelgavas Izpildkomitejas administratīvo sodu uzlikšanas komisija piesprieda naudas sodu Ilgai Klāžei, Ainai Osmai, Elgai Stūrītei un Imantam Zvirgzdiņam.⁹⁷⁹ 1976. gada 4. aprīlī Grobiņas ciema "Ērkaušos" tika sastādīts akts par neatļauta dievkalpojuma noturēšanu, kurā piedalījās 57 cilvēki.⁹⁸⁰

Emigrācijas vilnis, kas PSRS uzbangoja astoņdesmitajos gados, skāra arī Latvijas pentakostus. Varas iestādes bremsēja centienus atstāt PSRS ar formālu šķēršļu palīdzību, sakot, piemēram, ka izbrauktgribētājiem nav oficiāla ielūguma, uz kura pamata viņi varētu saņemt uzturēšanās atļauju citā valstī. Kestona institūta arhīvā ir PSRS Augstākās padomes priekšsēdētājam adresētas vēstules kopija, kuru parakstījuši 35 Latvijas baptisti un pentakosti. Viņu vidū Vincents Tautvaitis, Regīna Berlinska, Boriss Oļeiņiks un citi. Vēstules autori sūdzas, ka sešus mēnešus pēc iesnieguma iesniegšanas viņi nav saņēmuši atbildi.⁹⁸¹ 1977. gadā iesniegumus emigrācijai iesniedz 178 personas, kuras varas iestādes raksturoja kā pret vasarsvētku draudžu juridisku reģistrāciju noskaņotus cilvēkus.⁹⁸²

Izmaiņas valsts un baznīcas attiecībās astoņdesmito gadu beigās pavēra jaunas iespējas arī vasarsvētku draudzēm. Viena no tām bija jaunu dievnamu celtniecība. 1989. gada 8. septembrī Jelgavas Izpildkomiteja pieņēma lēmumu izdalīt Jelgavas krievu vasarsvētku draudzei "Pestīšana" zemes gabalu Pilsoņu ielā 11 lūgšanu nama celtniecībai.⁹⁸³ Ceļš līdz šīs atļaujas saņemšanai nebija viegls. Vēl tā paša gada 2. februāra vēstulē Izpildkomiteja atbildēja, ka lūgšanu nama celtniecība nav iespējama, jo trūkst celtniecības materiālu.⁹⁸⁴ Uz kādu laiku celtniecības darbi pat tika apturēti, taču 1991. gada maijā nomainījās pašvaldības vadība un darbus varēja turpināt līdz 1992. gadā

⁹⁷⁸ LVA. - 1419.f. - 3.a. 199.l. - 88.lp.

⁹⁷⁹ JZVA. - 116.f. - 7.a. - 414.l. - 22.lp.

⁹⁸⁰ JZVA. - 116.f. - 7.a. - 421.l. - 15.-18.lp.

⁹⁸¹ Keston Archive. SU/Pen 11/8. - undated, received at 18.04.78.

⁹⁸² LVA. - 1419.f. - 3.a. - 265.l. - 85.-86.lp.

⁹⁸³ JZVA. - 2-24.l. - 47.lp.

⁹⁸⁴ Turpat. - 45.lp.

lūgšanu nams tika pabeigts.⁹⁸⁵ Īsa informācija par šo arhitekta U.Seržāna projektēto jaunbūvi ievietota krājumā "Jelgavas baznīcas".⁹⁸⁶

5.9. Pentakostisku ideju izplatība Latvijas baptistu draudzēs septiņdesmitajos un astoņdesmitajos gados. Svētošanas kustības ietekme.

1966. gada 10. janvārī mira vecākais presbiteris Baltijas republikās N.Ļevindanto. Neilgi pirms nāves viņš tika atklāti kritizēts par autoritāro vadības stilu — 1965. gadā draudžu darbinieku sanāksmei tika iesniegts 70 Liepājas Pāvila, Liepājas Ciānas, Aizputes, Rucavas, Skatres, Nīcas-Otaņķu draudžu locekļu parakstīts iesniegums, kurā izteikta neapmierinātība ar kārtību, ka pirms mācītāja vēlēšanas draudzei bija jāsaņem N.Ļevindanto un pilnvarotā piekrišana. Iesniegumā bija izteiktas arī prasības, kuras pārsniedza N.Ļevindanto iespējas (piemēram, laikraksta izdošana).⁹⁸⁷ 1966. gadā notika Latvijas baptistu draudžu kongress, kurā pirmo reizi tika ievēlēta Bīskapa padome desmit cilvēku sastāvā, tādējādi daļēji atjaunojot baptistiem tradicionālo kolektīvās vadības principu.⁹⁸⁸ Jaunā kārtība pavēra ceļu agrāk represētu strāvojumu, arī pentakostisma, uzplaukšanai daļā baptistu draudžu.

Septiņdesmitajos gados pentakostiskās idejas baptistu draudzēs izplatījās gan ar ticīgo vidē cirkulējošām, ar rakstāmmašīnu pārrakstītām ārzemju latviešu vēstulēm, gan ar no Igaunijas, Somijas un Austrālijas iebraukušu pentakostiski orientētu viessludinātāju starpniecību. Piemēram, tika izplatīta no Kanādas nākusi vēstule par pentakostu evaņģēlistes — "dziedinātājas" K.Kūlmanes darbību.⁹⁸⁹ Ticīgos Latvijā sasniedza ziņas par starpkonfesionālām emigrācijā dzīvojošo latviešu tautības vasarsvētku kustības piekritēju aktivitātēm. Amerikas latviešu baptistu žurnāls "Kristīgā Balss" 1979.gadā publicēja informāciju par katoļu īpašumā notikušo latviešu harismātisko konferenci, kuru vadīja Teodors Kriņģelis no Ilinoisas štata, bet galvenais runātājs bija no Latvijas izceļojušais baptistu mācītājs Jānis Šmits.⁹⁹⁰

Par svētceļojumu vietu kļuva Oleva baznīca Tallinā (sena zviedru luterāņu baznīca, kuru varas iestādes bija pēc kara nodevušas baptistiem), uz kuru brauca ticīgie no visas PSRS, arī no Latvijas. Pēc dievkalpojumiem notika aizlūgšanas par slimajiem, kuru laikā daži ticīgie gāzās atmuguriski (tāpēc šis strāvojums ieguva "krišanas" vai "atpakaļgāzēju"⁹⁹¹ kustības nosaukumu). Šo parādību paši ticīgie skaidroja kā Svētā Gara īpašu aizskārienu. Igaunijas baptisti izveidoja īpašu

⁹⁸⁵ Прокопенко Э. История Елгавской церкви ХВЕ "Спасение". - 1988. (неопубликованный материал)

⁹⁸⁶ Jelgavas baznīcas. - Rīga, Izglītība, 1992. - 14.lpp.

⁹⁸⁷ LVA. - 1448.f. - 1.a. - 207.l. - 43.-45.lp.

⁹⁸⁸ LBDS VA. - Draudžu kongresa protokols Nr. 1, 1996. - 34.lpp.

⁹⁸⁹ Ž.Ziemeļa vēstule. - 1974. gada 25. augustā. (mašīnrakstā)

⁹⁹⁰ Lamberts A. Latviešu harismātiskā konference // Kristīgā Balss. 1979. - Nr. 10. - 165.lpp.

komisiju Oleva baznīcā notiekošā izvērtēšanai. Šīs komisijas 1978. gada 3. jūlija sēdē piedalījās arī pārstāvji no Latvijas — A.Šķuburs un E.Strēlis, kuri pēc atbraukšanas atpakaļ informēja Bīskapa padomi. No sniegtā ziņojuma var spriest, ka Igaunijā šīs kustības aizsācējs bijis Teodors Tīrs, kurš viesojies arī Jaunjelgavā. Mācītājs Alfrēds Pētersons sēdē pieminēja, ka ir gadījumi, kad it kā dziedinātajiem pēc dažām dienām paliek vēl sliktāk.⁹⁹² 1978. gada 11. augusta sēdē pozitīvi par Oleva baznīcā redzēto Bīskapa padomes izteicās mācītājs A.Sīlis — "sludināšana pārliecinoša, liecības brīvas, ietekmīgas."⁹⁹³ Bīskapa padomes vairākuma atzinums formulēts 1978. gada 10. novembra sēdē — "kristietim svarīgi un saistoši nav Apustuļu darbu grāmatā aprakstītie gadījumi par Svētā Gara izpausmi, bet gan apustuļu pasniegtā mācība."⁹⁹⁴ Par "krišanas" kustību diskusijas notika arī lokālā līmenī. Piemēram, piedaloties bīskapam J.Tervitam, jautājums tika apspriests Jelgavas baptistu draudzes padomes sēdē, kurā no 14 padomes locekļiem pret minēto kustību pozitīvi bijuši noskaņoti 3 cilvēki.⁹⁹⁵ Igaunijas baptistu vadība bija noskaņota par katru cenu novērst šķelšanos un tāpēc tās publicētajā apkārtrakstā "krišanas" kustība vērtēta ar pozitīvu neitralitāti.⁹⁹⁶ Vasarsvētku kustība PSRS nebija vienprātīga attieksmē pret notikumiem Igaunijā. Austrumu pentakosti, kā atceras bīskaps V.Belihs, uz kādu laiku pat sadalījās divās, trijās savienībās.

Vairākas reizes Latviju apmeklēja Laimonis Tiļuks no Austrālijas, kurš mācīja dziedināšanu ticībā un doktrīnu par Svētā Gara kristību. Par viņa iespaidu Latvijā 1977. gada jūnija Bīskapa padomes sēdē bīskaps P.Egle teica, ka "vairums ticīgo ir atturīgi un piesardzīgi, bet ir arī sajūsmināti piekritēji un viņa izdarību atbalstītāji."⁹⁹⁷ Tajā pašā sēdē mācītājs A.Šķuburs sniedza plašu informāciju par L.Tiļuka darbības metodēm 16. jūnija dievkalpojumā Rīgas Golgātas baznīcā.⁹⁹⁸ Bīskapa padomes ieteikums bija izturēties piesardzīgi pret iebraukušo evaņģēlistu. Ar L.Tiļuku viesnīcā "Rīga" sastapās mācītājs A.Pētersons, kas Bīskapa padomes 1978. gada 7. jūlija sēdē dalījās kontrastējošos iespaidos: "Ārēji simpātisks, neizrādīja aizvainojumu, bet viņa māsa puda atklātu sarūgtinājumu par brālības vadības atsaucības trūkumu. Laimoņa Tiļuka izteicienos un manierē jaušama gan pazemība, gan augstprātība, gan uzspēlēts svētums."⁹⁹⁹ A.Šķuburs, kurš bija tajā laikā mācītājs Jelgavas baptistu draudzē, atceras, ka bijusī draudzes locekle Emīlija

⁹⁹¹ Jēdzienu savā baptistu vēstures grāmatā lietojis J.Tervits. Viņš arī pieminējis kustības radītās nesaskaņas dažās Latvijas baptistu draudzēs. (Tervits J. Latvijas baptistu vēsture. - 163.lpp.)

⁹⁹² LBDS VA. - Latvijas baptistu draudžu Bīskapa padomes sēžu protokolu grāmata (27.10.77. - 08.08.80.). - 54.-55.lp.

⁹⁹³ Turpat. - 62.lpp.

⁹⁹⁴ Turpat. - 79.-80.lpp.

⁹⁹⁵ Turpat. - 83.lpp.

⁹⁹⁶ Turpat. - 66.lpp.

⁹⁹⁷ LBDS VA. - Latvijas baptistu draudžu Bīskapa padomes sēžu protokolu grāmata (27.01.76. - 06.09.77.). - 147.lpp.

⁹⁹⁸ Turpat. - 148.lpp.

⁹⁹⁹ LBDS VA. - Latvijas baptistu draudžu Bīskapa padomes sēžu protokolu grāmata (27.10.77. - 08.08.80.). - 53.lpp.

Sietniece, kura tajā laikā dzīvoja Austrālijā, sūtīja vēstules, informējot par L.Tiļuka darbību.¹⁰⁰⁰ No vēstulēm var spriest, kā mainījās viņas un apkārtējo cilvēku attieksme pret L.Tiļuku. Sākumā E.Sietniece raksta: "Pie mums Sidnejā noticis brīnums - viens Dieva kalps no Kanādas iebrucis Austrālijā. Viņš sludina Dieva vārdu un arī miesīgi slimus dziedina, arī pats viņš dziedināts .. Viņš bija mūsu Bībeles stundā un, kas vēlējās, tiem uzlika rokas uz slimo galvu un lūdza "Kungs, dziedini" .. Es arī gāju un teicu, ka man reibst galva un švaka sirds. Tas bija 19. martā mūsu Bībeles pulciņā. Man tagad sirds viegla un galva ir labāka, es vairs neņemu sirds un galvas tabletes."¹⁰⁰¹ Vēlāk, iepazīstot sludinātāju tuvāk, sajūsma noplaka, E.Sietniece raksta citā noskaņā:

"Laimons mūs visus māca mēlēs runāt un kas mēlēs nerunāšot, tie debesīs nenākšot. Viņa draudzē jādodot desmitā tiesa un viņam nauda nāk kā pa reni .. Ar to dziedināšanu arī nez kā neiet — uz divām nedēļām notur un pēc tam sāp kā sāpējis."¹⁰⁰²

Austrālijas latviešu luterāņu mācītājs Kolvins Makfersons (Colvin MacPherson) raksta, ka L.Tiļuks sākumā bija saistīts ar Pilnā evaņģēlija biznesmeņu sadraudzību, taču no tās izslēgts par ekstrēmām uzskatiem. Viens no viņa sekotājiem nomira, jo, atsakoties no medicīniskās palīdzības, neveiksmīgi mēģināja L.Tiļuka ieteiktās metodes. Rezultātā L.Tiļuka vadītās lūgšanu grupas darbība apsīka.¹⁰⁰³

Tā kā VEKBP uzturēja sakarus arī ar ārvalstu vasarsvētku draudžu apvienībām¹⁰⁰⁴, oficiālo, Latviju apmeklējošo delegāciju sastāvā dažkārt bija arī pentakosti. 1987. gadā Rīgu apmeklēja Orala Roberta universitātes (ASV) profesors Dr. Hovards Ervins ar dzīvesbiedri. H.Ervins ir amerikāņu baptistu teologs, kas aktīvi līdzdarbojas vasarsvētku kustībā. Savas vizītes laikā viņš sludināja Rīgas baptistu draudzēs un tikās ar baptistu garīdzniekiem.¹⁰⁰⁵

Liela vērtību baptistu identitātes stiprināšanai piešķīra bīskaps Jānis Tervits (atradās šajā amatā no 1977. - 1990. gadam). Vēl pirms stāšanās amatā, būdams Bīskapa padomes loceklis, viņš attiecībā uz prasībām garīgo amatu kandidātiem kritiski izteicās, ka draudžu darbā tiek iesaistīti cilvēki ar vājām zināšanām vai neskaidru dogmatisko nostāju. Īpaši uzsvērts, ka "mēs nedrīkstam

¹⁰⁰⁰ Šķuburs A. Nekonfesionālās harismātiskās kustības - kristīgās draudzes svētība vai posts? // Baptistu Vēstnesis. - 1998. - Nr. 9. - 589.-590.lpp.

¹⁰⁰¹ Emīlijas Sietnieces vēstule Krišam Lagzdiņam. - 1975. gada 28. martā.

¹⁰⁰² Emīlijas Sietnieces vēstule Krišam Lagzdiņam. - 1976. gada 2. septembrī.

¹⁰⁰³ Colvin MacPherson. Vēstule V.Tēraudkalnam. - 1997. gada 16. oktobrī.

¹⁰⁰⁴ Tuvākas attiecības VEKBP izveidojās ar ASV Dieva asamblejām un šīs denominācijas ģenerālsuperintendentu Tomasu Zimermanu. PSRS (arī Latviju) vairākkārt apmeklēja asambleju pārstāvis Austrumeiropā Roberts Mekišs. (Skat.: История евангельских христиан-баптистов. - с.407.) R.Mekišs šo amatu ieņēma no 1967.g., pirms tam būdams mācītājs Kanzasas štatā. Radušos kontaktu rezultātā VEKBP sastāvā esošie pentakosti 1970. g. pirmo reizi apmeklēja Pasaules pentakostu konferenci Dalasā (ASV). (Sawatsky W. Soviet Evangelicals Since World War II. - p.382.). 1976.g. Londonā notikušajā 11. Pasaules pentakostu konferencē, kurā piedalījās arī VEKBP delegācija, T.Zimmermans teica, ka viesojoties PSRS redzējis pārpildītas baznīcas un varējis pilnīgi brīvi sludināt. (Шатров П.К., Жидков М.Я. и др. Поездка делегации ВСЕХБ на 11-ю Всемирную Конференцию Пятидесятников // Братский Вестник. - 1977/1. - с.19.)

¹⁰⁰⁵ 1988. gada kalendārs Latvijas baptistu draudzēm. - Rīga: Latvijas baptistu draudžu brālība, 1987. - 87.lpp.

pielaist, ka sludina pentakostismu. Tādi lai iet pie viņiem."¹⁰⁰⁶ Bīskapa padomes locekļiem 1980. gadā bija pārrunas ar Aivaru Rudzīti — Rīgas Mateja draudzes diakonu, kas bija kandidāts mācītāja darbam Limbažu draudzē. Pret viņu bija iebildumi, jo, kā teica Mateja draudzes mācītājs Arvīds Vasks, A.Rudzītis "turas pie uzskata, ka nepieciešama Svētā Gara dāvana - valodām runāšana."¹⁰⁰⁷ 1977. gadā uz Bīskapa padomes sēdi tika izsaukts A.Rudzīša brālis Laimonis Rudzītis (sludinātājs Kandavas draudzē), par kuru bija ienākušas ziņas, ka viņš sadarbojas ar kādu par pravieti uzdevušos sievieti.¹⁰⁰⁸ Uz jautājumu par Svētā Gara kristības saistību ar glosolāliju L.Rudzītis atbildēja izvairīgi, sakot "tā es saprotu, kā rakstīts, bet es nevienam neuzspiežu. Galvenais jau ir nākt pie Kristus."¹⁰⁰⁹ L.Rudzīša ordinācija mācītāja amatā tika atlikta uz nenoteiktu laiku.

Ar pentakostiem sadarbojās baptistu mācītājs Gunārs Lagzdīņš (1928-1995), kura paša teoloģiskie uzskati palika svētošanas kustības tradīcijas ietvaros. Viņa dzīve un darbība kārtējo reizi norāda uz svētošanas un vasarsvētku kustību piekritēju idejisko tuvību un mijiedarbību. RLP pilnvarotā lietās ir saglabājusies sūdzība par G.Lagzdīņa viesošanos Viļņā 1973. gadā, kur viņš esot praktizējis dziedināšanu ticībā.¹⁰¹⁰ G.Lagzdīņš savā draudzē Jaunjelgavā bija izvērtis aktīvu darbību, par ko pilnvarotajam sūdzējās Jaunjelgavas Izpildu komiteja. Kā 1973. gada 10. maija Bīskapa padomes sēdē minēja bīskaps P.Egle, apsūdzībā tika izteikti vairāki pārmetumi: dievkalpojuma laikā bērni esot nolauzuši kapsētā krustus, mācītājs spekulējot ar miltiem, bērni tiekot iesaistīti kulta kalpošanā, sprediķiem esot pretvalstisks raksturs.¹⁰¹¹ Varas iestādes izmantoja savu mērķu īstenošanai draudzes krievu grupā izveidojušos pret G.Lagzdīņu noskaņoto opozīciju.¹⁰¹² Rezultātā G.Lagzdīņam, kurš tajā laikā bija mācītājs Jaunjelgavas baptistu draudzē, RLP pilnvarotais atņēma reģistrācijas dokumentus.¹⁰¹³ Bīskaps P.Egle, respektējot G.Lagzdīņa popularitāti, bija iecietīgs pret viņu, vienlaikus atzīstot viedokļu nesakritību — "mūsu metodes atšķiras. Lagzdīņš pazīstams visā Krievijā — cilvēki atgriežas, top kristīti. Man viņa dēļ ir grūtības. Bet es atļauju dažādību."¹⁰¹⁴

G.Lagzdīņš bieži sadarbojās ar kādu citu pentakostiem tuvu stāvošu mācītāju — Eduardu Buholcu (1900-1984). Bīskapa padomes sēžu protokolu grāmatā saglabāties 1968.gadā izdarīts ieraksts par to, ka E.Buholcs un G.Lagzdīņš, piedaloties arī Haraldam Anzenavam, noturot

¹⁰⁰⁶ LBDS VA. - Latvijas PSR ev.kristīgo baptistu draudžu Bīskapa padomes protokolu grāmata (1973.12.01 - 10.11.75.). - 71.lp.

¹⁰⁰⁷ LBDS VA. - Latvijas baptistu draudžu Bīskapa padomes sēžu protokolu grāmata (12.09.80. - 1982.08.10.). - 41.lpp.

¹⁰⁰⁸ LBDS VA. - Latvijas baptistu draudžu Bīskapa padomes sēžu protokolu grāmata (27.01.76. - 06.09.77.). - 153.lpp.

¹⁰⁰⁹ Turpat. - 154.lpp.

¹⁰¹⁰ LVA. - 1419.f. - 3. a. - 9.l. - 34.-35.lp.

¹⁰¹¹ LBDS VA. - Latvijas PSR ev.kristīgo baptistu draudžu Bīskapa padomes protokolu grāmata (12.01.73. - 10.11.75.). - 40.-41.lpp.

¹⁰¹² Turpat. - 50.-51.lp.

¹⁰¹³ Turpat. - 68.lp.

¹⁰¹⁴ LBDS VA. - Bīskapa padomes protokolu grāmata (27.06.66. - 09.11.72.). - 94.lpp.

dievkalpojums, uz kuriem braucot arī no citām republikām un šajos dievkalpojumos tiekot īpaši aizlūgts par slimajiem.¹⁰¹⁵ E.Buholcs bija leģendāra personība, kura dzīvi apņēm nostāsti, kuros īstenība savijusies ar iztēli. E.Buholcam savos memuāros atsevišķu nodaļu veltījis baptistu mācītājs Pēteris Krievs.¹⁰¹⁶ Viņa atmiņām ir hagiogrāfisks raksturs — E.Buholcs tēlots kā slimo dziedinātājs un eksorcists, pieminēti tādi brīnumaini notikumi kā E.Buholca izglābšanās no nāves soda izpildes. Tādā pašā stilā rakstīta arī E.Buholca publicētā autobiogrāfija, kurā savukārt pieminēts G.Lagzdiņš (tekstā saukts par brāli Gunāru).¹⁰¹⁷

Septiņdesmitajos un astoņdesmitajos gados saistībā ar vasarsvētku kustību baptistu vadības rakstītos dokumentos pavīd Zigurda Augstkalna vārds. Z.Augstkalns no 1957. gada bija Liepājas baptistu Pāvila draudzes loceklis, no 1969. līdz 1976. gadam mācījies luteriskās baznīcas Teoloģiskajosursos, paralēli kalpojot kā evaņģēlists Liepājas rajona luterāņu draudzēs.¹⁰¹⁸ No 1976. - 1981. gadam Z.Augstkalns darbojās kā baptistu garīdznieks (Rucavas un Jūrmalciema draudzēs). 1981. gadā viņš paziņoja par aiziešanu atpakaļ pie luterāņiem.¹⁰¹⁹ Viņš bija saistīts ar vasarsvētku draudžu grupām — 1985. gada februārī A.Šķuburs, informējot Bīskapa padomi par pentakosta I.Zvirgzdiņa darbību Liepājas apkārtnē, piebilst, ka tā guvusi Z.Augstkalna atbalstu.¹⁰²⁰

Par svētošanas kustības ietekmi uz Latvijas baptistu liecina nelegāli izplatīto grāmatu autoru teoloģiskā ievirze. Kā rāda LBDS 1996. gadā rīkotās izstādes "Vai ir vērts..." izstādes materiāli (apmēram 3000 eksponāti, galvenokārt ar rakstāmmašīnu pavairotā reliģiskā literatūra), lielākā interese ticīgajiem bijusi par pneumatoloģiju, garīgo atmodu, svētdzīvi.¹⁰²¹ Šīs kategorijas tulkoto un pārrakstīto darbu izvēle liecina par sarežģīto svētošanas un vasarsvētku kustību attiecību dinamiku, kas jau agrāk vēsturē dažādos reģionos izteikusies ne tikai sadarbībā, bet arī savstarpējā noliegumā.¹⁰²² Raksturīgs piemērs ir 20. gs. sākumā Lielbritānijā pazīstamās autores Pen-Levisas grāmatas "Svēto cīņa" tulkojums.¹⁰²³ Autore vērsas pret atmodas kustību pārmērībām un pentakostisko Gara kristības interpretāciju, saistot to ar maldu garu darbību.

Pēc mācītāja un vēsturnieka A.Baštika savāktajiem datiem piektais visvairāk tulkotais un pārrakstītais autors bija Vočmans Nī (sešas grāmatas).¹⁰²⁴ Ķīniešu mācītājs V.Nī (W.Nee, 1903-1972), kas bija ietekmējies no svētošanas kustības sludinātāju A.Mureja (A.Murrey) un F.Meijera

¹⁰¹⁵ Turpat. - 51.lpp.

¹⁰¹⁶ Krievs P. Kāp kalnā. Viesīte: Viesītes baptistu draudze, 1998, 102.-104.lpp.

¹⁰¹⁷ Buholcs E. Mana dzīve un darbība. - Ogres: Viņa Vārds manī, 1998. - 46.-47.lpp.

¹⁰¹⁸ LBDS VA-04. - Pašreizējo pensionēto garīdznieku kadru dokumenti. Pašreiz no darba izstājušos kadru dokumenti. - Z.Augstkalna autobiogrāfija.

¹⁰¹⁹ Turpat. - Garīgā darbinieka Z.Augstkalna uzskaites lapa.

¹⁰²⁰ LBDS VA. - Bīskapa padomes sēžu protokolu grāmata (09.08.85. - 06.10.89.) - 18.lpp.

¹⁰²¹ Tervits J. Latvijas baptistu vēsture. - 464.lpp.

¹⁰²² Par to tuvāk skat. Wacker G.A. Travail of a Broken Family: Radical Evangelical Responses to the Emergence of Pentecostalism in America, 1906-16 // Pentecostal Currents in American Protestantism. - p.23-49.

¹⁰²³ Levis P. Svēto cīņa. (latviešu tulkojuma izd. gads nav norādīts, mašīnraksta izd.)

(F.Meyer) uzskatiem par svētdzīvi un sākumā sadarbojās ar Plimutas brāļu draudzēm,¹⁰²⁵ no kurām bija pārņēmis uzskatu par svēto vakarēdienu kā centrālo svētdienas pēcpusdienas dievkalpojuma daļu,¹⁰²⁶ bija pazīstams ar kraso laicīgā - garīgā pretnostatījumu — viņš, piemēram, uzskatīja, ka mūzikas instrumentu izcelsme esot saistīta ar grēkā kritušo Bībeles personāžu Kainu.¹⁰²⁷

Astoņdesmitajos gados vasarsvētku kustības iespaids īpaši skāra Rīgas Golgātas draudzi. Tas bija laikā (1984-1990), kad šajā draudzē mācītāja amatu pildīja Arnis Sīlis. Pirms viņa šīs draudzes mācītājs ilgu laiku (1946-1983) bija Eduards Strēlis, kas bija ieinteresēts svētošanas kustībā¹⁰²⁸ un idejiski tuvs pentakostiem.¹⁰²⁹ Sākotnēji A.Sīlis tika uzskatīts par perspektīvu, baptistu tradīcijai lojālu garīdznieku, kuram plānoja izkārtot iespēju mācīties Hamburgas baptistu seminārā.¹⁰³⁰ Viņa uzskatu pakāpeniska transformācija (īpaši astoņdesmito gadu beigās) notika, nākot kontaktā ar vasarsvētku draudzēm Somijā, Zviedrijā u.c. A.Sīlis bija Bīskapa padomes locekļa kandidāts, bet 1982. gadā no šī amata atteicās, tuvākus paskaidrojumus nesniedzot.¹⁰³¹ Bīskapa padomei bija iebildumi pret Rīgas Golgātas baptistu draudzes vēlmi viņu aicināt par draudzes mācītāju.¹⁰³² Tomēr demokrātiskā draudžu pārvaldes sistēma, kas paredzēja lielu vietējo draudžu autonomiju, nedeva iespēju apturēt draudzes lēmumu ar administratīviem paņēmieniem. A.Sīlis saistībā ar Bībeļu izplati pieminēts amerikāņu autora Kenta Hila (Kent Hill) grāmatā, kurā viņš dēvēts par "mācītāju harismātiskā baptistu draudzē Rīgā".¹⁰³³ Draudzē izveidojās konflikts, jo daļa draudzes locekļu negribēja pieņemt ieviesto pentakostu liturģiju un A.Sīļa sludināto mācību. Šīs draudzes locekļu daļas iesniegumā Bīskapa padomei viņam tika pārmesta atkāpšanās no baptistu principiem, kā pierādījumu minot sekojošas A.Sīļa atziņas:

- visas slimības ir no sātana;
- "runāšana mēlēs" ir obligāta;
- lūgt Garā var tikai piekoptot glosolāliju;
- eksorcisma aktu iedarbīgums ir atkarīgs no lūgšanu skaļuma.

¹⁰²⁴ Baštiks A. Latvijas baptistu baznīcas darbība no 1944. līdz 1990. gadam. - 86.lpp.

¹⁰²⁵ Tuvāk par Plimutas brāļu draudzēm skat. 63.lpp.

¹⁰²⁶ Kinnear A. Against the Tide. - Eastbourne: Victory Press, 1973. - p.81, 100.

¹⁰²⁷ Nee W. Love Not the World. - Eastbourne: Victory Press, 1970. - p.46.

¹⁰²⁸ Viņu starp tiem baptistu mācītājiem, kuri padomju gados akcentējuši svētīšanās dzīvi, piemin J.Tervits. (Tervits J. Latvijas baptistu vēsture. - 58.lpp.)

¹⁰²⁹ Skat. 894. zemsvītras piezīmi.

¹⁰³⁰ LBDS VA. - Bīskapa padomes sēžu protokolu grāmata (12.09.80. - 08.10.82.). - 33.lpp.

¹⁰³¹ LBDS VA-04. - Pašreizējo draudzēs vadībā esošo garīdznieku kadru dokumenti. - A.Sīļa iesniegums.

¹⁰³² LBDS VA. - Bīskapa padomes sēžu protokolu grāmata (11.02.83. - 07.12.84.). - 31.-32.lpp.

¹⁰³³ Hill K. Turbulent Times For the Soviet Church. - Portland: Multnomah Press, 1991. - p.110.

Pēc iepazīšanās ar šo dokumentu Bīskapa padome 1990. gada 6. aprīļa sēdē vienbalsīgi pieņēma lēmumu, ka A.Sīļa mācība neatbilst baptistu principiem.¹⁰³⁴ Viņam nācās draudzi atstāt, un līdz ar viņu aizgāja 150 draudzes locekļi, izveidojot neatkarīgu neopentakostisku draudzi "Prieka vēsts".¹⁰³⁵

Secinājumi: Atšķirībā no iepriekš aplūkotajiem vēstures periodiem Otrajam pasaules karam sekojošie krasie sociālpolitiskie pārkārtojumi neveicināja reliģiozitātes uzplaukumu, jo padomju vara maksimāli ierobežoja reliģisko organizāciju darbību. Vasarsvētku draudzes bija grūtas izvēles priekšā — pievienoties baptistiem vai iet pagrīdē. Izdarītās atšķirīgās izvēles veicināja pentakostu grupu fragmentācijas procesu, kuru vēl pastiprināja kopā ar citiem krievvalodīgajiem ieceļotajiem iebraukušie pentakosti. Tā Latvijā parādījās pentakostu - unitāriešu un Austrumu pentakostu grupas. Padomju represiju apstākļos baptisma konvencionalizācijas process noritēja atšķirīgā veidā kā līdz šim. No vienas puses, padomju varas diskriminējošā attieksme pret reliģiskajām organizācijām un to locekļiem neveicināja ticīgo integrāciju sabiedrībā. Minimālās teoloģiskās izglītības iespējas izslēdza ar izglītības līmeņa celšanos saistīto garīdzniecības liberalizāciju. Sociālā diferenciacija arī vairs nekalpoja kā konvencionalizāciju stimulējošs faktors, jo praktizējošiem ticīgajiem bija slēgts ceļš uz piederību pie padomju elites. Vienlaikus tādi faktori kā baptistu draudžu piespiedu institucionalizācija, laju līdzdalības iegrozošana dievkalpojumos, ekumeniska kristiešu tuvināšanās un sekularizācijas ietekme uz strikto ētiskā kodeksa normu ievērošanu nodrošināja konvencionalizācijas procesa palēninātu turpinājumu. Savu ietekmi nezaudēja svētošanas kustība — šī tradīcija tika popularizēta ar tai uzticīgu baptistu draudžu darbinieku, pagrīdē izdotas literatūras un nelielu lūgšanu pulciņu starpniecību. Pentakostisma iespaids visvairāk bija jaušams tajās draudzēs, kurās bija svētošanas kustības ietekme.

Septiņdesmitajos gados, sākoties autonomai vasarsvētku draudžu reģistrācijai, pentakostu darbība aktivizējās, vienlaikus piedzīvojot citus izaicinājumus: emigrācijas kustību, nesaskaņas starp krievvalodīgajiem un latviešiem. Baptismā šajā periodā pentakostisma iespaids bija vairāk jaušams, un to veicināja pieaugošie sakari ar ārvalstīm, no kurām iebrauca arī pentakostiskas orientācijas kristieši. Jāņem arī vērā, ka līdzīgi kā pirms Otrā pasaules kara, starp Latvijas baptistiem bija dzīva reliģiskas atmodas ideja, kura tos vienoja ar pentakostiem.

¹⁰³⁴ LBDS VA. - Bīskapa padomes sēžu protokolu grāmata (15.12.89. - 07.12.90.). - 24.lpp.

¹⁰³⁵ Tervits J. Latvijas Baptistu draudžu savienības draudzes pašreiz. - 84.lp.

6. NODAĻA

Vasarsvētku kustība Latvijā: institucionalizācija un fragmentācija (1989 - 2000)

Astoņdesmito gadu beigās Latvijā, tāpat kā abās pārējās Baltijas valstīs, sevi pieteica nacionāli demokrātiskā kustība, kas 1988.-1990. gadā iedvesmoja un īstenoja "dziedošo revolūciju", kurā, atšķirībā no pagātnes revolūcijām, noteicošā loma bija sabiedrības locekļu uzskatu un rīcības maiņai.¹⁰³⁶ Tajā būtiskākais dzenulis bija nevis dzīves materiālo apstākļu maiņa, bet tieksme pēc sabiedrības kolektīvās brīvības (līdz ar to arī indivīda brīvības). Šī tieksme vispirms izteicās totalitārās valsts iekārtas neatļautās vai pusatļautās kontrkultūrās, kas eksistēja mākslā, literatūrā u.t.t. Centieni pēc zaudētā valstiskuma atjaunošanas vainagojās ar 1990. gada 4. maijā pieņemto Latvijas PSR Augstākās padomes deklarāciju par neatkarības atjaunošanu.

"Dziedošajai revolūcijai" sekojošajos gados nacionālās neatkarības ideja, kura bija kalpojusi par sabiedrību konsolidējošu spēku, vairs nebija prioritāra un atkāpās ar jaunās valsts celšanu saistīto ikdienas rūpju priekšā. Nacionālās pašapziņas pacēluma laikam bija raksturīga parādība, kuru filozofs Eliass Kaneti dēvē par masu izlādēšanos — stāvoklis, kad visi masai piederošie zaudē atšķirības un jūtas vienlīdzīgi.¹⁰³⁷ Tas radīja milzīgu atvieglājuma sajūtu, kuru pārtrauca neizbēgamā saskaršanās ar sociālo realitāti: krasās pārmaiņas sociāli politiskajā realitātē veicināja vērtību krīzi, pat "vērtību vakuumu", kas savukārt radīja sociālpsiholoģisko pamatu distances palielināšanai starp jauno politisko eliti un pārējo sabiedrību.¹⁰³⁸ Zemais dzīves līmenis pastiprināja iedzīvotāju nedrošības un mazvērtības sajūtu. Daudzi cilvēki nespēja pierast pie straujajām izmaiņām, kuras tuvināja (un turpina tuvināt) Latviju citur pasaulē vērojamām tendencēm — globalizācijai (pasaules valstu, sabiedrību un indivīdu savstarpējai atkarībai) un brāzmainībai (notikumu norises pieaugošam ātrumam un notikumu dalībnieku pieaugošam skaitam). Kā raksta filozofs Vilhelms Šmits,

"pēc mūra krišanas starp rietumiem un austrumiem ir jūtams izteikts telpas un laika kultūras pretstats, tie atrodas tik tālu viens no otra, ka jārunā par kultūras plaisu starp tiem .. Patlaban tās (t.i., Austrumu sabiedrības)¹⁰³⁹ pārņem šausmīgas bailes pazaudēt sevi laikā, kas laužas iekšā."¹⁰⁴⁰

¹⁰³⁶ Bormanis U., Kaņepe V., red. Latvijas valsts atjaunošana 1986-1993. - 212.lpp.

¹⁰³⁷ Kaneti E. Masa un vara. - Rīga: Jumava, 1999. - 11.lpp.

¹⁰³⁸ Laķis P. Vara un sabiedrība. - Rīga: Zvaigzne, 1997. - 135.lpp.

¹⁰³⁹ Autora iespraudums.

¹⁰⁴⁰ Šmits V. Dzīves māksla — izaicinājums tagadnei. - Aizkraukle: Krauklītis, 1996. - 96.lpp.

Apstākļos, kad sabiedrība asi izjūt vajadzību pēc kopīgām vērtībām un kad tās saliedētība vājināta, aug reliģijas loma. Mūsdienu plurālistiskajā sabiedrībā, kāda pamazām veidojas arī Latvijā, līdztekus lielajām un senajām baznīcām reliģisko piedāvājumu tirgū sevi piesaka jaunas draudzes un kustības. To veidošanās cēloņi aplūkojami kopsakarībā ar jaunas reliģiozitātes¹⁰⁴¹ veidošanos pasaulē 20.gs. otrajā pusē. Tā parādās arī tā saucamajās "vecajās" baznīcās. Šai reliģiozitātei raksturīga pārdzīvojuma nozīmes akcentēšana (terapeitiskās kultūras dominances rezultāts) un virzība prom no Rietumos tradicionālām sabiedrībā atzītām reliģijas formām. Cilvēki ir vīlušies līdz šim valdošajās reliģiskajās tradīcijās (vai, kā Latvijas gadījumā, padomju varas apstākļos dzīvodami, nekad tās nav nopietni iepazīnuši) un idejā par sekulārās sabiedrības nerimstošo progresu. Tas virza viņus pie trešās iespējas¹⁰⁴² — jaunās reliģiozitātes, kas izpaužas jaunos kristietības novirzienos un kustībās, kurās saplūduši dažādu Rietumos līdz šim netradicionālu reliģiju elementi. 20. gs. beigās pasaulē aug reliģiskās kustības, kurās valda karnevālisms (paralēles ar nīčeānisko Dionīsija principu — dzīves prieka apliecinājumu) un pagātnes tradīciju pārrāvums.¹⁰⁴³ Cilvēks taujā nevis pēc racionāla diskursa, kas vislabāk varētu skaidrot pasauli, bet meklē reliģijas virzienu, kas sniegtu lielāku kopības apziņu un noturīgāku un intensīvāku emocionālu pārdzīvojumu. Mūsdienu kultūrā sevi piesaka citāda un marginālais — tieši tas vērojams pentakostismā, kas kā sākotnēji nomadiska un par vietējai kultūrvidei svešu uzskatīta kustība pamazām lauž sev ceļu plašākā sabiedrībā.¹⁰⁴⁴

6.1. Valsts un baznīcas attiecību maiņas ietekme uz pentakostismu.

1989. gada aprīlī tika publiski paziņots, ka PSRS RLP ir anulējusi slepeno 1961. gada instrukciju, saskaņā ar kuru vasarsvētku draudzes tika iekļautas to reliģisko grupu sarakstā, kuras nekādā gadījumā nav reģistrējamas. Tajā pašā gadā vasarsvētku draudzes, kuras vēl bija VEKBS sastāvā, nolēma atdalīties un izveidot savu savienību. No baptistiem atdalījās apmēram 250 draudzes ar 42 000 locekļiem.¹⁰⁴⁵ Latvijas Baptistu draudžu savienībā, kura tika atjaunota 1990.

¹⁰⁴¹ Tuvāk par jaunās reliģiozitātes fenomenu skat. Mayer J.F. The Emergence of a New Religiosity in the Western World // New Religious Movements and the Churches (Brockway A.R., Rajashekar J.P., ed.). - Geneva: WCC Publications, 1986. - p.60-67.

¹⁰⁴² Par pentakotisma piedāvāto pārdzīvojumā balstīto reliģiozitāti kā trešo iespēju tiem, kuri vīlušies sekulārisma (vienlaikus kristīgajā liberālismā) un dogmatiskā un institucionalizētā baznīcā, raksta teologs H.Kokss: Cox H. Fire From Heaven. - p.104-106.

¹⁰⁴³ Uz spontanitātes, fragmentācijas, ironijas un spēles dominanti kā mūsdienu kultūras iezīmi norāda pētnieks Džeims Bekfords (James Beckford). Skat. Beckford J. Religion, Modernity and Post-Modernity // Religion : Contemporary Issues (Wilson B., ed.). - London: Bellew, 1992. - p.19.

¹⁰⁴⁴ Par pentakostismu šajā kontekstā skat. Martin B. From Pre- to Postmodernity in Latin America: the Case of Pentecostalism. // Religion, Modernity and Postmodernity (Heelas P., ed.). - Oxford: Blackwell Publishers, 1998. - p.102-146.

¹⁰⁴⁵ Soviet Pentecostals Hold First Official Conference For Over Sixty Years // Keston News Service. - 1990. - 31 May. - No. 351. - p. 8.

gadā, Latvijas baptistiem atdaloties no VEKBS, šādas šķelšanās nenotika, jo vasarsvētku draudzes jau agrāk darbojās kā praktiski neatkarīgas vienības un savukārt pentakostiskas orientācijas baptistu draudzes izšķīrās palikt LBDS sastāvā.

Jaunā politiskā situācija pavēra ceļu ārzemju misionāru darbībai Latvijā. Ārvalstu vasarsvētku draudžu misijas, uzstājoties ar saukli "mēs nepārstāvam nevienu konfesiju, mēs esam vienkārši kristieši", bieži prezentēja sevi kā starpkonfesionālas organizācijas, patiesībā pārstāvot kādu konkrētu pentakostisma novirzienu. Šeit atklājas vēl viens vasarsvētku kustības paradokss — no vienas puses, tā ir vēlme pārvarēt un transcendentēt konfesionālismu. Tā bija raksturīga jau agrīnajam pentakostismam, kas sludināja, ka "piederība pie vasarsvētku kustības nav pierība pie kādas sekas, denominācijas vai pat vietējās vasarsvētku draudzes. Patiesa pierība pie šīs kustības ir papildījums ar Svēto Garu kā sākumā un palikšana tā pilnumā."¹⁰⁴⁶ Vienlaikus, pentakostismam institucionalizējoties un iekļaujoties konservatīvo protestantu organizācijās, ticības apliecības kļuva par reliģiskās dzīves daļu. ASV bāzēta Mācītāju Bībeles apmācības centra (tā neklāties apmācību kursu ar ārzemju misionāru starpniecību piedāvā arī Latvijā) rokasgrāmatas sākumā kā mērķis tiek izvirzīta "transdenominacionāla Bībeles pamatapmācība".¹⁰⁴⁷ Bukleta beigās ir ievietota detalizēta ticības apliecība un kritēriji audzēkņu uzņemšanai — "gadījumos, kad konstatētas uzskatu atšķirības, studentu var uzņemt ar noteikumu, ka viņš apsolās nemācīt, neveicināt vai neīstenot atšķirības doktrīnā un praksē, kamēr viņš ir aktīvs students."¹⁰⁴⁸

Apvienības "Dzīvības Avots" dibinātāji sākumā sastapās ar valdības ierēdņu pretestību — kā Kristus baznīcas draudzes bija jau reģistrētas grupas Jelgavā (latviešu un krievu) un Dobelē, taču draudžu organizatoriskā centra reģistrācijas process ieilga. Kā liecina Reliģijas lietu departamenta vadītāja vietnieka J.Timpas 1991. gada 20. aprīļa vēstule, reģistrācija tika atteikta, jo (1) apvienības statūtos nav norādīta pamatmācība; (2) pentakostiem jau ir divas apvienības; (3) apvienības veidotāji ASV pilsoņi S.Bradkovičs un Dž.Broderiks paši neatzīst pierību pie pentakostiem. Situāciju glāba sakari, kuri S.Bradkovičam bija izveidojušies, mācot angļu valodu Jelgavas biznesmeņiem un valsts ierēdņiem. Reģistrācijas procesā daudz palīdzēja vietējās Jelgavas avīzes redaktors Igors Movels, kurš aktīvi darbojās politikā un kuram, spriežot pēc S.Bradkoviča sacītā, bijusi nepatika pret Reliģijas lietu departamenta direktoru A.Kublinski. 1991.

¹⁰⁴⁶ Gee D. The Pentecostal Movement. - p.231.

¹⁰⁴⁷ Mock D.J. Bible Training Centre For Pastors. - USA, 1996. - p. 7.; Minēto materiālu Latvijā 1998. gadā izplatīja ASV četrstūrainā evaņģēlija draudžu misionāri Džons un Kristija Jangi (Nikolaja Griba vēstule draudžu darbiniekiem. 1998. gada 29. oktobrī.)

¹⁰⁴⁸ Turpat. - 116.lpp.

gada maijā centrs tomēr tika reģistrēts (prezidents — S.Braskovičs, izpilddirektore — N.Krieviņa).¹⁰⁴⁹

Sabiedrības daļas pretdarbību izraisīja neopentakostu draudžu agresīvais misionārisms. Viena no pretdarbības formām ir pret draudzes "Jaunā paaudze" pasākumiem rīkoti piketi. 1998. gadā piketu pie Sporta manēžas draudzes dievkalpojumu laikā rīkoja sabiedriskā organizācija "Latvijas jaunatnes klubs", aicinot cilvēkus vērsties pret jauno reliģisko kustību darbību Latvijā.¹⁰⁵⁰ Draudzei "Jaunā paaudze" pārmet arī bērnu piesaistīšanu — 1998. gadā Siguldas kriminālpolicijā saņemts iesniegums no kādas 11 gadus vecas meitenes mātes. Meitene, par spīti mātes aizliegumiem, turpinājusi apmeklēt draudzes "Jaunā paaudze" dievkalpojumus. Šajā lietā iesaistītā draudzes locekle Valentīna Brubuļa par to, ka draudējusi meitenei "atkāpšanās" gadījumā ar Dieva sodu, brīdināta par iespējamo administratīvo atbildību.¹⁰⁵¹ Tieslietu ministrijas Sabiedrisko un reliģisko lietu departaments 1998. gadā izsūtīja 155 vēstules jaunajām reliģiskajām draudzēm, lūdzot informēt par nepilngadīgo iesaisti un vecāku piekrišanu iesaistes gadījumā. Neilgi pirms tam Jūrmalas bāriņtiesa izskatīja lietu, kurā tēvs atšķirībā no mātes nevēlējās bērnu iesaistīšanos draudzē, tāpēc bāriņtiesa nolēma aizliegt bērna iesaistīšanos tajā.¹⁰⁵² Tas nebūt nenozīmē, ka vienmēr saņemtas tikai sūdzības — Ogres rajona Lēdmanē kāda draudzē "Jaunā Paaudze" iesaistījies ģimene pieņēma audzināšanā divus nepilngadīgus bērnus no Rīgas 1. Internātskolas bērnu nama. Pagasttiesas pārstāvji konstatēja, ka bērni dzīvo labos apstākļos un to sekmes skolā ir uzlabojušās.¹⁰⁵³

Vēsture atkārtojas — cīņai pret reliģiskajām minoritātēm savu ietekmi valsts iestādēs izmanto lielāko konfesiju garīdzniecība. Piemēram, Kokneses pagasta padome pēc tam, kad tā 1998. gadā atļāva Aizkraukles evaņģēliskās ticības kristiešu draudzei "Jaunā paaudze" pagasta teritorijā rīkot sanāksmes, saņēma vietējās luterāņu draudzes mācītāja Valda Baltruca pārmetumu un lūgumu atcelt šo lēmumu.¹⁰⁵⁴ Lielus pārmetumus izraisījuši jauno draudžu sludinātāju sprediķos un publikācijās izskanējušie uzbrukumi lielajām baznīcām. Piemēram, Ludzā 1994. gadā izraisījās konflikts starp draudzi "Jaunā Paaudze" un vietējiem katoļiem, kuri parakstīja sūdzību par zaimojošu attieksmi pret katoļticību (publiski apsmiets Dievmātes attēls).¹⁰⁵⁵ Autora skatījumā ir

¹⁰⁴⁹ V.Tēraudkalna intervija ar Stīvu Braskoviču.; Tieslietu ministrijas Sabiedrisko un reliģisko lietu departamenta reģistra lieta "Kristīgo draudžu centrs "Dzīvības Avots".

¹⁰⁵⁰ Piekūns A. Jaunieši piketēs pret sektām // Rīgas Balss. - 1998. - Nr. 229. - 7.lpp.

¹⁰⁵¹ Skagale G. Sekta vervē vienpadsmitgadīgu meiteni // Neatkarīgā Rīta Avīze. - 1998. - Nr. 215. - 1.lpp.

¹⁰⁵² Bluķe D. Lai nepilngadīgie neiesaistītos sektās // Neatkarīgā Rīta Avīze. - 1998. - Nr. 239. - 8.lpp.

¹⁰⁵³ Skagale G. No sektantu uzmācības cieš bērni // Neatkarīgā Rīta Avīze. - 1998. - Nr. 220. - 1.lpp.

¹⁰⁵⁴ Kokneses pagasta padomes priekšsēdētāja V.Cīruļa vēstule // Tieslietu ministrijas Sabiedrisko un reliģisko lietu departamenta reģistra lieta "Par nepilngadīgo iesaistīšanu reliģiskās sektās".

¹⁰⁵⁵ Lipša I. Uzbāzīgu sektu skaits aug, bet sektantus valsts vēl lāgā nevalda // Tev (Neatkarīgās Rīta Avīzes pielikums). - 1994. - Nr.24. - A10.

nepareizi vainot antikatalismā tikai vasarsvētku draudzes, jo asi antikataliski izteikumi parādās arī par tradicionālām dēvēto baznīcu izdotajā literatūrā.¹⁰⁵⁶

Dialogs starp senajām un jaunajām reliģiskajām grupām šobrīd vēl ir praktiski neiespējams. Piemēram, 1998. gadā uz laikraksta "Jaunā Avīze" rīkoto apaļo galdu — tikšanos ar tradicionālo un netradicionālo reliģiju¹⁰⁵⁷ pārstāvjiem aicinātie tradicionālo baznīcu (luterāņu, baptistu, Romas katoļu) vadītāji atteicās ierasties.¹⁰⁵⁸ Jāapzinās, ka postsociālistiskā sabiedrībā, kura tik ilgi dzīvojusi totalitārisma ēnā, ceļš uz toleranci ir garš un līkumains. Kā teicis rakstnieks Umberto Eko,

"Iecietību audzina pamazām, tāpat kā audzina kontrolēt personiskās izpausmes .. Iecietība prasa nepārtrauktu arī pieauguša cilvēka audzināšanu: mūsu ikdienas dzīvē katrs nepārtraukti ir apdraudēts no atšķirības šoka."¹⁰⁵⁹

Sabiedrības daļas negatīvā attieksme pret vasarsvētku draudzēm un citām reliģiskajām minoritātēm ir ne tikai Latvijā, bet arī citur Austrumeiropā vērojama parādība, kura saistīta nevien ar reliģisko minoritāšu agresīvo misionārismu, bet arī ar sabiedrībā jūtamo kraso dualitātes (savējie - svešie) apziņu, kas daļēji skaidrojama kā reakcija pret rietumnieciskošanu. Starptautiskā jauno reliģiju pētniecības centra direktors Masimo Introvini (Massimo Introvigne) par to raksta sekojoši:

"Reliģiskā ziņā tā ir reakcija pret visu svešo un atgriešanās pie tā, kas reprezentē nacionālo — pagānisms, tradicionālā ortodoksija .. Tā ir nacionāli domājošo reakcija pret vesternizāciju."¹⁰⁶⁰

Diskusija par Latvijā tradicionālām un netradicionālām reliģijām (pentakosti tiek iekļauti šajā kategorijā) aplūkojama kontekstā ar debatēm par nacionālo identitāti. Jautājums ir par to, vai iespējams runāt par etnisko identitāti kā lielumu, kas var pretendēt uz vienreizību un nemainību jeb (un tam pievienojas arī promocijas darba autors) latviešu (tāpat kā jebkurai citai) identitātei nav kodola, bet ir pazīmes, kas mainās atkarībā no dzīves stila.¹⁰⁶¹ Mūsdienu globalizētajā pasaulē, kurā liela daļa valstu kļūst par multikulturālām valstīm, notiek intensīva kultūru pārklāšanās, cilvēki vairāk laika veltī internacionalizātiem medijiem — internetam, video, televīzijai. Reliģijas, kuras

¹⁰⁵⁶ Luterisma mantojuma fonda izdotajā teologa Dž Millera grāmatas tulkojumā atrodams šāds teksts: "ikviens pāvests ir antikristīga kulta galva, oficiāli un pastāvīgi nolādēt mācību par attaisnošanu ticībā." (Millers Dž. Kristīgā dogmatika. - Rīga: Luterisma mantojuma fonds, Svētdienas Rīts, 1999. - 602.lpp.)

¹⁰⁵⁷ Tradicionāla reliģija ir neskaidrs jēdziens (galvenokārt ar to tiek apzīmētas reliģiskās grupas, kuras integrējušās vietējā kultūrvidē), kuru bija plānot iekļaut reliģisko organizāciju darbību regulējošā likumā, bet Saeima 1998. gada februāra debatēs tomēr noraidīja šo priekšlikumu. (Barkāns E. Grozījumi likumā *Par reliģiskām organizācijām* // Svētdienas Rīts. - 1998. - Nr. 5. - 2.lpp.)

¹⁰⁵⁸ Čirkše E. Reliģisko kustību divmonologs // Jaunā Avīze. - 1998. - Nr.61. - 5.lpp.

¹⁰⁵⁹ Eko U. Neiecietības definīcijas // Literatūra, Māksla. Mēs. 1998. - 21.-27. maijs. - 23.lpp.

¹⁰⁶⁰ Reliģijas brīvība un morālā panika // Latvijas Luterānis. - 1999. - Nr.5. - 9.lpp.

¹⁰⁶¹ Tuvāk par šo pozīciju skat. Ķīlis R. Scenārijs latviešu identitātes iztrūkumam // Karogs. - 2000. - Nr. 2. - 202.-207.lpp.

līdz šim uzskatītas par dominējošām un saaugušām ar vietējo kultūrvidi, savu nozīmi zaudē. Kā raksta B.Vilsons,

"dažās Eiropas valstīs reliģiskajām institūcijām, kuras reiz lepojās ar to, ka tika uzskatītas par baznīcām, sekularizācijas rezultātā nācās rēķināties ar nonākšanu sektas statusā — tas ir, kļūšanu par relatīvi nelielām, heterodoksām grupām, kuras tic un praktizē lietas, kuras ir svešas vairākumam."¹⁰⁶²

Laiks rādīs, kādā mērā un veidā šis secinājums piepildīsies Latvijā.

6.2. Latvijā eksistējošie vasarsvētku draudžu novirzieni. Institucionalizācijas process vasarsvētku draudzēs.

Latvijas teritorijā darbojušās pentakostu un neopentakostu (citās konfesijās palikuši pentakostiskas orientācijas ticīgie un neatkarīgas pentakostu draudzes) grupas var iedalīt sekojoši:

(1) Klasiskie pentakosti;

Šajā pētījumā par klasiskajiem pentakostiem tiek uzskatīti tie latviešu un krievvalodīgo pentakostu grupu locekļi, kuru draudzes uzskatāmas par pirmskara pentakostisma tradīcijas pārmantotājām un turpinātājām un kuras ir uzsākušas integrāciju Rietumu vasarsvētku draudžu asociācijās: Latvijas Vasarsvētku draudžu apvienība, kura ir iekļāvusies Starptautiskajā Dieva Draudzē, Latvijas Vasarsvētku draudžu centrs, Evaņģēliskās ticības draudžu centrs "Dzīvības Avots". Jāņem vērā, ka formālā piederība pie kādas no nosauktajām apvienībām var nesakrist ar konkrētas draudzes ievirzi. Piemēram, amerikāņu mācītāja Rika Rennera vadītā Latvijas Vasarsvētku draudžu centram piederošā draudze "Labā vēsts" (Rīgā)¹⁰⁶³ vairāk līdzinās neatkarīgajām pentakostu draudzēm.

Kā tad notika ārzemju sadarbības partneru izvēle? Lēmumi netika pieņemti, balstoties teoloģijā, — ja tas būtu pretēji, tad maz ticams, ka latviešu pentakosti būtu pievienojušies Starptautiskajai Dieva Draudzei, kuras doktrīna (methodismā sakņots garīgās dzīves iedalījums trijos posmos, kurus savstarpēji nošķir atbilstoši "krīzes piedzīvojumi") un prakse (kāju mazgāšanas rīts) atšķiras no latviešu vasarsvētku draudžu tradīcijas. Izvēle bija pragmatiska — tā balstījās izveidojušos kontaktos un atsevišķu pentakostu grupu savstarpējo attiecību politikā. Latviešu pentakostu mācītājs Agris Ozoliņkevičs savas Apvienības lēmumu komentē sekojoši: "Izvēle bija apstākļu iespaidota — kad vieni izvēlējās, otriem šī izvēle jau samazinājās. Bija jāpieņem politisks lēmums, Dieva draudzei, vismaz tiem cilvēkiem, kuri šeit viesojās, attieksme bija vairāk kā partneriem darbā. Man tēvs piedalījās vairākās konferencēs kopīgi ar viņiem un viņam simpatizēja

¹⁰⁶² Wilson B. The Social Dimensions of Sectarianism: Sects and New Religious Movements in Contemporary Society. - Oxford: Clarendon Press, 1990. - p.252-253.

vadītāju attieksme pret dievkalpojumu."¹⁰⁶⁴ Apvienība "Dzīvības Avots" tika izveidota, lai atvieglotu un koordinētu misionāru darbību. Jāņem vērā arī, ka misionāru darbības rezultātā piesaistītie jaunie kristieši ne labprāt iekļāvās eksistējošās vasarsvētku draudzēs, kurās valdīja strikts ģērbšanās kods un no Rietumu misionāru prakses atšķirīgas liturģiskās tradīcijas. Stīvs Bradkovičs par to stāsta:

"Kad es ierados Rīgā, visi man apkārt runāja tikai krieviski un nevis latviski, un tā es iemācījos krievu valodu. Es sāku evaņģelizācijas darbu, bet tad es sapratu, ka bieži šiem cilvēkiem nav draudzes, kur iet. Es vēlējos dibināt draudzes visā PSRS, bet lai legāli to izdarītu, mums vajadzēja reģistrēties zem kādas eksistējošas denominācijas vai veidot jaunu denomināciju .. Mums tajā laikā bija reģistrētas draudzes, un toreizējais likums noteica, ka, ja ir trīs draudzes, ir iespējams dibināt draudžu centru. Vienīgais iemesls, kāpēc mēs gribējām veidot šādu centru, bija tādēļ, ka mēs juridiski citādi nevarējām citās pilsētās dibināt draudzes."¹⁰⁶⁵

Vairums klasisko pentakostu vēl aizvien dzīvo sāpīgās pagātnes iespaidā — vajāšanas ir atstājušas iespaidu uz cilvēku dzīves uztveri un kādreiz no pilnasinīgas sabiedrības dzīves izolētie tagad paši izslēdz sevi no sabiedriskās dzīves. Vasarsvētku draudžu mācītāji reti tiek aicināti uz ekumeniskiem pasākumiem un tādējādi tiek vēl vairāk marginalizēti. Kā izņēmumi minama Vasarsvētku draudžu apvienības bīskapa J.Ozoliņkeviča līdzdarbošanās Latvijas Bībeles biedrības valdē un šīs pašas apvienības piedalīšanās kopīgi ar luterāņiem un baptistiem evaņģelizācijas un izglītības nedēļā "Cerība 99".

Latvijas Vasarsvētku draudžu apvienība juridiski tika reģistrēta 1990. gadā saskaņā ar Latvijas vasarsvētku draudžu 1990. gada septembrī notikušā kongresa lēmumu.¹⁰⁶⁶ Apvienības administratīvās struktūras nav labi attīstītas — vēl 1999. gadā tai nebija sava biroja un biroja darbinieku. Apvienības žurnāls "Dzīvības Avots" iznāk neregulāri — 1997. un 1998. gadā iznāca trīs numuri. 1998. gada beigās apvienībā bija 14 draudzes ar apmēram 985 locekļiem. Latviešu pentakosti bijušajā PSRS izceļas ar to, ka vienā no latviešu draudzēm kādu laiku darbojās sieviete mācītāja — Gunta Matjuhova, kuru šajā amatā ievēlēja 1994. gadā. Viņas garīgais amats iezīmē ģimenes tradīcijas turpināšanos — viņas vecāsmātes māsa Anna Līkums bija neoficiāla sludinātāja

¹⁰⁶³ Draudze pievērta plašākas sabiedrības un žurnālistu uzmanību ar funkcionālā, ASV populārā stilā celto dievnamu, kura lielajā zālē ir 2200 sēdvietas. Draudzes mācītājs R.Renērs Latvijā ieradās 1991. gadā. (Skagale G. Dievnams kā lauksaimniecības ēka // Neatkarīgā Rīta Avīze. - 1998. - Nr. 243. - 4.lpp.)

¹⁰⁶⁴ V.Tēraudkalna intervija ar Agri Ozoliņkeviču. - Jelgavā, 1998. gada 27. jūlijā.

¹⁰⁶⁵ V.Tēraudkalna intervija ar Stīvu Bradkoviču.

¹⁰⁶⁶ Tieslietu ministrijas Sabiedrisko un reliģisko lietu departamenta reģistra lieta "Starptautiskās Dieva Draudzes Latvijas Vasarsvētku draudžu apvienība."

Aucē. G.Matjuhova savu ievēlēšanu daļēji skaidro ar piemērotu vīriešu dzimuma kandidātu trūkumu.¹⁰⁶⁷

Latvijas Vasarsvētku draudžu centrs galvenokārt apvieno krieviski runājošos pentakostus. Tas dibināts 1989. gadā, bet oficiāli reģistrēts — 1990. gadā. 1991. gadā centrs apvienoja 6 sešas draudzes — latviešu un krievu draudzes Rīgā, Jelgavas draudzi "Pestīšana", Bauskas, Valkas un Kaibalas (Lielvārdes) draudzes. Saskaņā ar 1996. gada statūtiem Centrs ir Eiropas Vasarsvētku sadraudzības organizācijas loceklis.¹⁰⁶⁸ Krievu pentakosti ir bijuši daudz aktīvāki par latviešu pentakostiem starptautiskajās attiecībās. Interesanti, ka Latvijas vasarsvētku draudzēm veltītā rakstā žurnālā "World Pentecost" bīskaps Emanuēls Prokopenko sniedz statistiku (1997. gadā apvienībā bija 17 draudzes ar 2500 locekļiem) vienīgi par paša vadīto apvienību.¹⁰⁶⁹ 1994. gadā krievu pentakosti nodibināja divgadīgu Bībeles koledžu, kura atrodas Ozolniekos (Jelgavas raj.). Tās mācību programma ir tipiska šāda tipa Bībeles skolām — studentiem netiek piedāvāti kursi filozofijā vai citās humanitārās disciplīnās. Kursi pasaules reliģijās un socioloģijā ir kā izvēles priekšmeti.¹⁰⁷⁰ 1997/98 mācību gadā koledžā bija 33 studenti — 18 krievi un 15 latvieši. No tiem 20 bija sievietes, kas ir ievērojams skaitlis, ņemot vērā, ka vairums Latvijas pentakostu turas pie patriarhāliem uzskatiem attiecībā uz sievietes vietu ģimenē un baznīcā.¹⁰⁷¹ Tradicionāli Latvijas krievu pentakosti uztur sakarus ar ticības līdzgaitniekiem slāvu valstīs, kur izvērsis misionārismu. Piemēram, Rīgas draudze "Patiesības Vārds" ar misijas "Effata" starpniecību ir izvērtusi aktīvu darbību Volovskas apgabalā. Uz turieni draudze 1992. gadā nosūtīja 14 personas. Misijas darba rezultātā Volovskas rajonā izveidotas 18 draudzes un divas Bībeles skolas.¹⁰⁷²

1991. gada maijā tika reģistrēts kristīgo draudžu centrs "Dzīvības Avots" (prezidents — S.Bradkovičs, izpilddirektore — N.Krieviņa). 1996. gadā tas apvienoja 7 draudzes (Jelgavas draudze "Kristus mācekļi", Jelgavas draudze "Žēlastība", Iecavas "Dzīvības Straume", Kalnciema "Dzīvība Kristū", Jūrmalas "Dzīvais Vārds", Kroņauces "Kristus gaisma", Dobeles Kristus draudze), 1998. gadā pēc centra vadības datiem tas apvienoja 5 krievu un 4 latviešu draudzes, kā arī vēl divas latviešu draudzes atradās reģistrēšanas stadijā.¹⁰⁷³

¹⁰⁶⁷ V.Tēraudkalna intervija ar Guntu Matjuhovu. - Jelgavā, 1997. gada 24. septembrī.

¹⁰⁶⁸ Tieslietu ministrijas Sabiedrisko un reliģisko lietu departamenta reģistra lieta "Vasarsvētku draudžu Latvijas centrs"

¹⁰⁶⁹ Prokopenko E. Latvia // World Pentecost. - 1997. - No. 53. - p. 19-20.

¹⁰⁷⁰ Latvijas Bībeles koledža. - npublicēts materiāls, saņemts 1998. gadā.

¹⁰⁷¹ Dorlons S. Latvijas Bībeles koledža — vasarsvētku skola ikvienam kristietim // Dzīvības Avots - 1998. - Nr. 3. - 24.lpp.

¹⁰⁷² V.Tēraudkalna intervija ar Nikolaju Gribu.

¹⁰⁷³ V.Tēraudkalna intervija ar Stīvu Bradkoviču; Tieslietu ministrijas Sabiedrisko un reliģisko lietu departamenta reģistra lieta "Kristīgo draudžu centrs "Dzīvības Avots".

1. (2) Apustuliskā draudze;

1988. gada oktobrī apustuliskās draudzes mācītāji E.Viljams (E.H.Williams) un Kens Rīss (Ken Rees) apmeklēja Maskavu, Kijevu un Ļeņingradu. Tas pēc PSRS sabrukuma bija aizsākums tiešiem apustuliskās draudzes kontaktiem ar šo ģeogrāfisko reģionu. 1989. gadā abi minētie mācītāji apmeklēja Latviju un sastapa bijušo baptistu mācītāju Arni Sīli un viņa dzīvesbiedri Rutu Sīli, kuri 1990. gadā bija viesojušies apustuliskās draudzes konvencijā. Citā viesošanās reizē Latvijā Kens Rīss sastapa misionārus Džeriju un Vanesu Broderiku (J., V.Broderick), kuri pulcināja ap sevi nelielu ticīgo grupu Ogrē. Šī grupa izšķīrās par pievienošanos apustuliskajai draudzei. Vēlāk tika izveidotas draudzes Platonē un Liepājā.¹⁰⁷⁴ Apustuliskā draudze savas saknes Latvijā saista ar V.Fetlera darbību — V.Fetlers 1935. gadā kopā ar vienu no apustuliskās draudzes dibinātājiem D.Viljamsu (D.P.Williams) atklāja apustuliskās draudzes Bībeles skolas pamatakmeni Velsā. D.Viljams ir sludinājis V.Fetlera draudzē Rīgā.¹⁰⁷⁵ Tāpat kā citās valstīs, Latvijas apustuliskās draudzēs valda strikti hierarhiska kārtība. Saskaņā ar statūtiem denominācijas vadība Lielbritānijā ieceļ mācītāju un citus draudzes vadītājus. Draudzes locekļu sapulci vada un sasauc mācītājs. Viņš arī atbild par jaunu draudzes locekļu uzņemšanu.¹⁰⁷⁶

(3) Austrumu pentakosti;

Šis vasarsvētku draudzes novirziens Latvijā ienāca no Krievijas un tā sākumi meklējami 20.gs. divdesmitajos gados, kad I.Voronajevs misionēja Krievijā un Ukrainā. Austrumu pentakosti Vakarēdienā lieto neraudzētu maizi un tā laikā praktizē kāju mazgāšanas ritu, nedod zvērestu un ir pacifisti. Viņiem raksturīgas strikti regulētas uzvedības un gērbšanās stila normas. Draudzē laulā vienīgi draudzes locekļus. Draudzes "Atklāsme" statūtos (4.7.) teikts, ka "ticīgajiem vīriešiem un sievietēm un viņu bērniem jānēsā apģērbs, kas atbilst viņu dzimumam, vecumam un nodarbošanās veidam."¹⁰⁷⁷ Austrumu pentakosti ir atturīgi pret Rietumu ietekmi. 1998. gada beigās Austrumu pentakosti Latvijā bija 15 draudzes ar 700 - 800 locekļiem, no kurām reģistrēta bija tikai viena — draudze "Atklāsme" Rīgā, par kuras dibināšanas gadu uzskata 1949. gadu. Draudzēs galvenokārt apvienojušies krieviski runājošie, vienīgi Valmieras draudzē vairums ir latvieši. Rīgas draudze

¹⁰⁷⁴ Rees K. Why Latvia // Vision (special issue). - 1997. - p. 6-7.

¹⁰⁷⁵ Apustuļu draudzes īsa vēsture // Tieslietu ministrijas Sabiedrisko un reliģisko lietu departamenta reģistra lieta "Platonē kristiešu centrs"; Worsfold J.E. The Origins of the Apostolic Church in Great Britain. - Thorndon: Julian Literature Trust, 1991. - p. 206.

¹⁰⁷⁶ Reliģiskās organizācijas "Platonē kristiešu centrs" darbības statūti // Tieslietu ministrijas Sabiedrisko un reliģisko lietu departamenta reģistra lieta "Platonē kristiešu centrs".

¹⁰⁷⁷ "Vasarsvētku draudzes "Atklāsme" statūti // Tieslietu ministrijas Sabiedrisko un reliģisko lietu departamenta reģistra lieta "Vasarsvētku draudze "Atklāsme".

pieņēma lēmumu par reģistrācijas dokumentu iesniegšanu 1992. gada 12. decembra kopsapulcē, Tieslietu ministrija draudzi reģistrēja 1993. gadā.¹⁰⁷⁸

(4) Neatkarīgās neopentakostu draudzes;

Lielākās no klasisko pentakostu apvienībām neatkarīgās neopentakostu grupas ir draudze "Prieka Vēsts", kura dievkalpojumus notur latviešu valodā un galvenokārt krievvalodīgos apvienojošā draudze "Jaunā paaudze", kura savās rindās apvieno apmēram 4000 cilvēkus. Draudzes dibinātājs Aleksejs Ļedjajevs sākumā piederēja pie Rīgas krievu vasarsvētku draudzes, uz kuru viņš pārgāja no N.Stepanova vadītās Rīgas Betānijas baptistu draudzes. Pentakosti viņu ordinēja diakona amatā, bet drīz draudzē izveidojās konflikts, jo A.Ļedjajevs centās ieviest jauninājumus — liturģiskas dejas un ļoti emocionālu dievkalpojuma vadīšanas stilu.¹⁰⁷⁹ 1989. gada 21. jūlijā organizācija *Resurrection Churches and Ministries* (ASV) izsniedza viņam ordinācijas sertifikātu.¹⁰⁸⁰ A.Ļedjajevs izveidoja neatkarīgu draudzi, kuras pirmais dievkalpojums notika 1989. gada 11. novembrī Rīgā, kultūras namā "Dzintarpils". Jau no sākuma draudze izvērsa aktīvu misionārismu, kuram impulsu deva evaņģēlista Boba Vainera "praviotojums", ka "Jaunā paaudze" kļūs par garīgu māti tūkstošiem draudžu un ka pateicoties tās darbībai tiks izglābts miljons grēcinieku.¹⁰⁸¹ 1991. gada jūlijā draudze tika reģistrēta. Tās dievkalpojumos (bieži tie tiek rīkoti Rīgas Sporta manēžā) vērojamās pārmērīga emocionālisma izpausmes funkcionē līdzīgi analogiem sekulārās masu sanāksmēs:

"Spontāns, iepriekš neparedzēts masas kliegziens ir nekļūdīgs, tā iedarbība ir milzīga. Tas var paust jebkāda veida afektus; turklāt svarīgāki dažkārt ir nevis paši afekti, bet gan to spēks, daudzveidība un seku neprognozējamība. Tieši tie masai sniedz dvēselisko telpu."¹⁰⁸²

"Jaunā paaudze" neaprobežojās ar darbību tikai Rīgā, bet izsūtīja misionārus arī uz citām Latvijas apdzīvotajām vietām. Misionārdarbības rezultātā 1992. gada beigās tika nodibinātas vairākas "satelītdraudzes": 1992. gada septembrī reģistrēja draudzi Brocēnos, oktobrī — draudzes Aizkrauklē un Jēkabpilī, novembrī — Valmierā, Jelgavā, Madonā u.c.¹⁰⁸³ Vietām draudzes veidojās, organizatoriski noformējoties jau eksistējošām neformāla rakstura grupām, kuru locekļi līdz šim savā apkārtnē nebija atraduši draudzi, kurai vēlētos pievienoties. Tā izveidojās draudze "Dzīvības

¹⁰⁷⁸ V. Tēraudkalna intervija ar Vjačeslavu Altuhovu. - Rīgā, 1998. gada 30. decembrī; Tieslietu ministrijas Sabiedrisko un reliģisko lietu departamenta reģistra lieta "Vasarsvētku draudze "Atklāsme".

¹⁰⁷⁹ V. Tēraudkalna intervija ar Nikolaju Gribu.

¹⁰⁸⁰ Ordinācijas sertifikāta kopija. - promocijas darba autora īpašums.

¹⁰⁸¹ Iljinas Marinas intervija ar draudzes "Jaunā paaudze" administratoru V. Stecenko un draudzes mācītāja dzīvesbiedri Oļgu Ļedjajevu. - 1998. gada decembrī.

¹⁰⁸² Kaneti E. Masa un vara. - 28.lpp.

¹⁰⁸³ Par draudžu "Jauna Paaudze" darbību Latvijā // Tieslietu ministrijas Sabiedrisko un reliģisko lietu departamenta reģistra lieta "Rīgas "Jaunā Paaudze".

Vārds" Kuldīgā, kuras kodols bija V.Zīverta ģimene, kura ap 1986. gadu mājās uzsāka kopīgas lūgšanas. Tālākais pašu grupas dalībnieku skatījumā noritēja likumsakarīgi:

"Brīnumainā veidā mūs uzmeklēja cilvēki, kuri arī bija iepazinusi Dievu, kurš reāli atbild uz lūgšanām un spēj palīdzēt jebkurā dzīves sfērā .. Dzīvoklī kļuva par šauru, sākām jau regulāri sapulcēties turpat netālu Pelču pilī. Šajā laika periodā bija brīnišķīga iepazīšanās ar draudzēm "Jaunā Paaudze" un "Prieka Vēsts", ar māsām Kristū no tālās Amerikas, vēlāk ar kristiešiem no Zviedrijas, Dānijas un tepat no dažādām Latvijas pilsētām."¹⁰⁸⁴

1995. gada janvārī Kuldīgas draudze nopirka savu namu, tās locekļiem ziedojot gan sertifikātus, gan personīgos uzkrājumus.

Draudze "Prieka Vēsts" reģistrēta 1991. gada 12. februārī. Tā laika dokumentos kā draudzes priekšnieks minēts Arnis Sīlis, bet 1991. gada 4. augusta pilnsapulces protokolā kā priekšnieks jau minēts pašreizējais draudzes vadītājs Vilnis Gleške.¹⁰⁸⁵ "Prieka Vēsts" piedāvā interesentiem iespēju iesaistīties dažādās atbalsta grupās. Piemēram, draudzei ir mājas grupu ("šūniņu") tīkls, slavēšanas grupa, svētdienas skola bērniem, jauno kristiešu skola, Bībeles skola, biznesmeņu atbalsta grupa, izdevniecības darba grupa, pretabortu grupa, pretalkohola grupa, deju grupa, evaņģelizācijas grupa, veco un slimo ļaužu aprūpes grupa u.c.¹⁰⁸⁶ 1995. gadā draudze izveidoja pamatskolu, kura saņēmusi Izglītības un zinātnes ministrijas licenci. Tās materiālo bāzi veido ziedojumi un skolas naudas iemaksas.¹⁰⁸⁷

Neliela draudžu saime izveidojusies ap mācītāju Jāni Savicki, no kura vadītās evaņģelizācijas grupas Tukumā 1990. gadā izveidojās draudze "Dzīvības Vārds". Pēc tam, kad Saldus ezerā tika nokristīti ap 20 cilvēki, 1991. gada vasarā darbību uzsāka draudze Saldū.¹⁰⁸⁸ J.Savicka vadītās draudzes ir saistītas ar Toronto Lidostas vīnadārza draudzi.¹⁰⁸⁹ No minētās Toronto draudzes pārņemtā "svēto smieklu" (kolektīvas ekstāzes forma) prakse ir piemērs tam, ka pēc vairākiem gadsimtiem smieklī atkal ir ienākuši Rietumu kristietībā. Tas saistīts ar mūsdienu kultūrai raksturīgo pastiprināto tiecību uz spontanitāti un jutekliskumu.¹⁰⁹⁰

Vasarsvētku kustības aprindās ir pazīstamas J.Savicka vadīto draudžu rīkotās konferences, kurās piedalās dažādu konfesiju kristieši. Mācītāja Normunda Ozoliņa darbības laikā Saldus

¹⁰⁸⁴ Draudze "Dzīvības Vārds" Kuldīgā // Prieka Vēsts. - 1995. - Nr. 3. - 8.lpp.

¹⁰⁸⁵ Tieslietu ministrijas Sabiedrisko un reliģisko lietu departamenta reģistra lieta "Kristiešu draudze "Prieka Vēsts".

¹⁰⁸⁶ Skat. sadaļu "kalpošana draudzē": Prieka Vēsts. - 1995. - Nr. 4. - 8.-17.lpp.

¹⁰⁸⁷ Brusbārde M. Skola iziet akreditāciju // Prieka Vēsts.- 1996. gada 28. aprīlis. - 7.lpp.

¹⁰⁸⁸ Draudzei seši gadi //Vēstnesis. - 1996. - Nr. 3. - 1.lpp.

¹⁰⁸⁹ Toroto lidostas Vīnadārza draudze ir kļuvusi par vasarsvētku kustības piekritēju svētceļojumu vietu, un tās dievkalpojumos novērotie fenomeni ("svētie smieklī", dievlūdžēju gāšanās zemē aizlūgšanu laikā, dzīvnieku skaņu izdvešana u.t.t.) guvuši kopnosaukumu "Toronto svētība". Šie fenomeni draudzē regulāri novēroti no 1994. gada janvāra, kad tur sludināja amerikāņu mācītājs Rendijs Klarks (Randy Clark). (Beverley J.A. Holy Laughter & The Toronto Blessing. - Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1995. - p.14.)

M.Lutera luterāņu draudzē J.Savicka vadīto draudžu saimei izveidojās cieša sadraudzība ar daļu luterāņu.

Pentakostisks raksturs ir mesiānisko jūdu sinagogai Rīgā, kura 1998. gada beigās apvienoja apmēram 30 cilvēkus. Šīs kopienas izveidē liela loma ir amerikāņu misionārei Airisai Lefkovej-Salmiņai (Iris Lefkoff-Salmins), kura vecvecāki ir no Rīgas. Viņa astoņdesmitajos gados ceļoja pa PSRS, izplatot Jaunās derības ebreju valodā un traktātus. Rīgā viņa iepazinās ar draudzes "Prieka vēsts" lūgšanu grupu, kura katru nedēļu pulcējās uz aizlūgumiem par jūdu nāciju. Šī grupa izrādīja lielu interesi par mesiānisko jūdu kustību. 1996. gada janvārī privātā dzīvoklī tika dibināta mesiānisko jūdu sinagoga (nosaukums, ar kuru mesiāniskie jūdi apzīmē savu draudzi). 1997. gadā Rīgā notika mesiānisko jūdu rīkots jūdu mūzikas un deju festivāls, kas izraisīja niknu ortodokso jūdaistu virsrabīna Natana Barkāna pretreakciju. Rabīns uzskatīja, ka mesiāniskie jūdi atrauj ebreju jaunatni no tās vēsturiskajām saknēm — jūdaisma.¹⁰⁹¹

(5) Neregistrētie pentakostu novirzieni.

Daļa pentakostu arī pēc Latvijas neatkarības atgūšanas nevēlējās legalizēt savu darbību. Šie ticīgie veido nelielas grupas, kuras pulcējās privātās telpās un izvairās gan no reģistrācijas gan pievienošanās eksistējošām pentakostu apvienībām. Piemēram, šādu nelielu grupu vada Imants Zvirgzdiņš, kurš atteicās pievienoties Jelgavas vasarsvētku draudzei vēl padomju laikā. Viņa vadītās grupas locekļi izvairās no kontaktiem pat ar citu vasarsvētku draudžu locekļiem, kuri nav viņu uzskatu atbalstītāji. Grupa nodarbojusies arī izdevniecības aktivitātēm — 1994. gadā vienā izdevumā atkārtoti tika izdotas pirmskara dziesmu grāmatas "Šibolets" (visi trīs krājumi), "Jaunie zavīri", "Savīri" (pirmā un otrā daļa).¹⁰⁹² Līdzīga grupa, kuru vadīja I.Zvirgzdiņa brālis Rūdolfs Zvirgzdiņš, beidza eksistēt, jo tās locekļi izmira un lielās nošķirtības dēļ nenotika jaunu locekļu pievienošanās.¹⁰⁹³

Rīgā un Garkalnē Jāņa Beinerta vadībā darbojas neregistrēta draudze, kura sauc sevi par Dzīvā Dieva draudzi. Šīs draudzes darbība kļuva plašāk zināma pēc tam, kad Jauno reliģisko kustību pētniecības padomē tika iesniegts Juzefas Dinsbergas lūgums sniegt atzinumu sakarā ar viņas vīra slimību (depresiju un insultu), par kuru izteikts pieņēmums, ka tā radusies viņas vīram darbojoties dzīvā Dieva draudzē. Draudzes vadība prasa sīkas atskaites par draudzes locekļu dzīvi un draudzes vadītāja uzlikto pienākumu izpildi. Draudzē praktizēta pārmērīga "lūgšanu disciplīna"

¹⁰⁹⁰ Tuvāk par smiekliem 20. gs. kristietībā skat. Gilhus I. Laughing Gods, Weeping Virgins. - London, New York: Routledge, 1997. - p.109-121.

¹⁰⁹¹ Ebrejam viena ticība //Latvijas Luterānis. - 1997. - 15. augusts. - 2.lpp.

¹⁰⁹² Šibolets. Jaunie zavīri. Savīri (I). Savīri (II). - Jelgava: Neatkarīgā vasarsvētku draudze, 1994.

¹⁰⁹³ V.Tēraudkalna intervija ar Guntu Matjuhovu. - Jelgavā, 1997. gada 24. septembrī.

(no J.Dinsbergas vīra prasīts, lai viņš apmēram trīs stundas dienā uz ceļiem ar asarām lūgtu Dievu).¹⁰⁹⁴

Ventspils apkārtnē turpina darboties pentakosti - unitārieši. Latvijā sastopami arī Viljama Branhama (William Branham, 1909-1965)¹⁰⁹⁵ sekotāji, kuri pievērsušies šī amerikāņu mācītāja mācībai pēc iepazīšanās ar viņa sprediķu un sarakstīto grāmatu tulkojumiem krievu valodā, kuri tapuši misionāra Ēvalds Franka darbības rezultātā. Ē.Franks vada Krēfeldā (Vācijā) atrodošos starptautisku misijas centru, kas sevi reklamē kā starpkonfesionaļu misijas aģentūru. Šis 1960. gadā dibinātais centrs izdod V.Branhama darbus vācu, angļu un slāvu tautu valodās.¹⁰⁹⁶

6.3. Baptisma konvencionalizācijas procesa turpinājums. Vasarsvētku kustība LBDS ietvaros.

Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas baptisms turpina skaitliski augt un nostiprināties: 1985. gadā LBDS bija 60 draudzes ar 4852 locekļiem, bet 1998. gadā LBDS sastāvā bija 76 draudzes ar 6180 locekļiem.¹⁰⁹⁷ Baptisti, līdzās jūdaistiem, Romas katoļiem, luterāņiem, pareizticīgajiem un vecticībniekiem, sabiedrībā un masu informācijas līdzekļos tiek dēvēti par tradicionālu reliģiju. Saskaņā ar spēkā esošo likumdošanu (Reliģisko organizāciju likums, 6.3.) baptisti ir starp reliģiskajām grupām, kuru ticības mācību var mācīt valsts skolās.¹⁰⁹⁸ Baptisti un luterāņi šim mērķim ir izstrādājuši kopīgu mācību programmu. 1998. gadā baptisti, tāpat kā citas lielās konfesijas, parakstīja ar valsti līgumu par kapelāna dienestu. Baptisti ir viena no astoņām reliģiskajām grupām, kuru garīdzniekiem ir juridiskas tiesības laulāt.¹⁰⁹⁹ Baptisti ir viena no sešām reliģiskajām grupām, kuru vadītājus vai pārstāvjus Tieslietu ministrija ir aicinājusi piedalīties Reliģijas lietu konsultatīvajā padomē, kuras kompetencē ir izteikt viedokli valsts institūcijām par reliģisko organizāciju darbību valstī un attiecīgo likumdošanu saistītos jautājumos, izteikt priekšlikumus valsts institūcijām sabiedrības audzināšanai morāli ētisko vērtību atjaunošanā, kā arī veicināt un pilnveidot valsts un reliģisko organizāciju sadarbību.¹¹⁰⁰ Sabiedrībā un valsts institūcijās

¹⁰⁹⁴ Taivāns L. Eksperta atzinums // Jauno reliģisko kustību pētniecības padomes protokoli. - 07.22.98. - Tieslietu ministrijas Sabiedrisko un reliģisko lietu departamenta lietu reģistrs.

¹⁰⁹⁵ V.Branhams noliedza trinitāro kristību formulu un mācīja, ka aiz konfesionalisma maskējas Atklāsmes grāmatā minētais apokaliptiskais zvērs. Viņš bija pārliecināts, ka visas denominācijas pievienosies Pasaules baznīcu padomei, kuru kontrolēs Romas katoļu baznīca. (Wilson D.J. Branham, William Marrion // Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements. - p.95-96.)

¹⁰⁹⁶ Frank E. It is written. - Krefeld: author's publication, 1987. - p.23.

¹⁰⁹⁷ Draudzes Latvijā // Kristīgs Draugs. - 1998. - Nr.1. - 12.lpp.

¹⁰⁹⁸ Reliģisko organizāciju likums // Latvijas Republikas teritorijā spēkā esošie normatīvie dokumenti, saistīti ar reliģisko organizāciju darbību. (Balodis R., sast.) - Rīga: Rīgas Grebenščikova vecticībnieku draudze, 1998. - 12.lpp.

¹⁰⁹⁹ Par grozījumiem un papildinājumiem Latvijas republikas 1937. gada civillikuma ģimenes tiesību daļā // Latvijas Republikas teritorijā spēkā esošie normatīvie dokumenti, saistīti ar reliģisko organizāciju darbību. - 29.lpp.

¹¹⁰⁰ Balodis R. Reliģiskā organizācija Latvijas valstī: tiesības, priekšrocības un pienākumi // Svētdienas Rīts. - 1998. - Nr 6. - 11.lpp.

gūtā atzinība veicina baptisma konvencionalizācijas procesu. Vienlaikus augošās atšķirības starp LBDS draudzēm pastiprina spriedzi to starpā. Protams, tradicionālisma un novatorisma dialektika vienmēr ir kompleksa, jo jaunajiem radikāļiem tradīcija bieži ir sinonīms garīgam "tuksnesim", bet konservatīvajiem spēkiem draudzēs jebkura pārmaiņa līdzinās herēzei. Baptistu draudžu vadība šajā situācijā cenšas darboties kā identitātes sargātāja — LBDS bīskaps Andrejs Šterns runā LBDS 1998. gada kongresā, norādot uz dažu garīdznieku centieniem pārņemt citu denomināciju liturģisko praksi un teoloģiskos uzskatus, aicināja uz Latvijā vēsturiski izveidojušos baptistu principu ievērošanu.¹¹⁰¹

Ir saprotama katras reliģiskas grupas vēlme saglabāt kontinuitāti ar pagātņi — vēl jo vairāk tāpēc, ka beidzot Latvijā ir atkal radusies iespēja apzināt pagājušo. Aizvien lielākam skaitam baptistu gūstot teoloģisko izglītību, baptistu intelektuālā pašnoteiksme sasniegusi pakāpi, kad latviešu baptistu teoloģiskā doma spēj sevi pieteikt akadēmiska diskursa formā. Tomēr, kā uzskata promocijas darba autors, tradīcija ir gan pēctecība, gan mainība. Nav iespējams apstādināt laika pulksteni un sākt skaitīt atpakaļgaitā. Identitāte nav noslēgta telpa vai nemainīgs lielums. Kā saka sociologs Tālis Tisenkopfs, "nekas tajā nav nepieciešams, tikai iespējams, un identitātē virknē vienu iespējamību pēc otras."¹¹⁰²

Baptistu garīdzniecības attieksmes pret vasarsvētku kustību analīzei, promocijas darba autors 1998. gadā veica aptauju, izsūtot LBDS garīdznieku sarakstā esošajām personām aptaujas anketas (paraugu skat. pielikumā). Aizpildītas anketas atsūtīja tikai 18 cilvēki (no 67 garīdznieku sarakstā ielāutām personām),¹¹⁰³ kas liecina par no padomju laikiem saglabājušos neuzticību anketēšanai. 72 % respondentu noliedza, ka viņu vadītajās draudzēs ir vasarsvētku kustībai piederoši cilvēki. Lūgti izteikt attieksmi pret pentakostiskas orientācijas draudžu veidošanos LBDS ietvaros, 44 % respondentu izteicās negatīvi. Fakti, ka daudzi vasarsvētku draudžu locekļi ir bijušie baptisti, 50 % respondentu skaidroja ar nepilnībām draudžu locekļu izglītošanas darbā.

Latvijas baptismā, īpaši draudzēs, kuras līdz šim bija uzskatāmas par svētošanas kustības tradīcijai piederīgām (piemēram, Ogres draudzē), vērojama vasarsvētku kustības ietekmes palielināšanās. Tas daļēji izskaidrojams ar to, ka, izklaides industrijai orientējoties uz kustību un ritmu, vasarsvētku kustības centieni kristīgo vēsti pasniegt modernā ietērpā daudziem baptistu draudžu locekļiem šķiet kā vilinoša iespēja iekļauties mūsdienu kultūrā, vienlaikus saglabājot lojalitāti konservatīvā protestantisma pamatprincipiem. Vēl viens iemels svētošanas kustībai piederīgo baptistu draudžu atvērtībai pentakostismam slēpjas faktā, ka abu kustību izcelsme saistīta ar apokaliptiskām vīzijām. Abas kustības modernismā saskata draudus vērtību sistēmas

¹¹⁰¹ Lauva A. LBDS 1998. gada kongress // Kristīgā Balss. – 1998. – Nr.5. – 60.lpp.

¹¹⁰² Tisenkopfs T. Latviskā identitāte gadsimta izskaņā. Es, citi, mēs // Sestdiena. - 1999. - 27. novembris. - 10.lpp.

pastāvēšanai sabiedrībā.¹¹⁰⁴ Eshatoloģiskais mīts palīdz vieglāk rast kopīgo starp tiem, kuru pārliecībā dominē orientācija uz triumfālu nākotni.

No baptistu draudzēm izteikti neopentakostiskas ir Rīgas Augšāmcelšanās draudze un Smiltenes draudze. Smiltenes draudze atrodas restauracionisma un "ganīšanas" kustības (*shepherding movement*, angļu val.)¹¹⁰⁵ ideju ietekmē. Tās sludinātājs Roberts Šulcs sauc sevi par prezidējošo vecaju. Viņa draudzes darbībā iezīmējas krass kristīgās tradīcijas pārrāvums, kas izpaužas, piemēram, Ziemsvētku nesvinēšanā. Līdzīgas tendences bija vērojamas Lielbritānijā astoņdesmitajos gados, kad Bugsbrokas baptistu draudze (*Bugsbrooke Baptist Chapel*, angļu val.) lēnām pārtapa radikālā harismātiskā kopienā. No 1987. gada tā eksistē ārpus britu baptistu savienības un nes Jēzus armijas nosaukumu. Kopiena nesvin Ziemsvētkus, jo tās locekļi ir pārliecināti, ka "blakus Jaunās derības izvairīgajai nostājai pret īpašām svinamām dienām un mēnešiem tā saucamie kristīgie svētki šķiet pilni liekulības."¹¹⁰⁶ Jēzus armijas negatīvisms veidojās kā reakcija pret mietpilsonisko sekularizēto kristīgo svētku gaisotni.

Smiltenes draudzes un citu līdzīgu draudžu prakse liek domāt par varas attiecībām vasarsvētku kustībā — no vienas puses, *harismas* demokratizēšana — katrs var būt rīks Svētā Gara rokās un katram ir iespēja saņemt Gara dāvanu, no otras — kustības locekļi viegli nonāk tās vadoņu ietekmē, jo tie pretendē uz īpašu Dieva sūtību.

Rīgas Augšāmcelšanās draudze sākotnēji pulcējās baptistu atgūtajā Pestīšanas templī. Tā telpās draudzi (sākumā ar nosaukumu — Rīgas Pestīšanas Tempļa draudze) 1992. gadā organizēja svētošanas kustības tradīcijā stāvošais mācītājs Gunārs Lagzdiņš.¹¹⁰⁷ Pēc viņa nāves (1995.g.) draudze jaunievēlētā mācītāja Arņa Mūrnieka vadībā aizvien vairāk iekļāvās vasarsvētku kustībā. Doktrināro atšķirību dēļ mācītājs J.Tervits draudzes atrašanos LBDS dēvē par problemātisku.¹¹⁰⁸ Deviņdesmito gadu beigās Augšāmcelšanās draudze piedzīvoja krīzi — dievkalpojumi notika neregulāri un nebija vairs pastāvīgu telpu draudzes aktivitātēm.¹¹⁰⁹ Pestīšanas templī kā Rīgas Misionē draudze (mācītājs Jānis Šmits) turpina pulcēties tā draudzes daļa, kura nav vēlējusies

¹¹⁰³ LBDS garīdznieki // Latvijas baptistu draudžu gadagrāmata 1998. gadam. - Rīga: LBDS, 1997. - 104.-109.lpp.

¹¹⁰⁴ Līdzīgus secinājumus par ASV Dienvīdu baptistu un vasarsvētku kustības mijiedarbību izsaka pētniece Helēna Tērnere (Helen Turner). Skat. Turner H. Pentecostal Currents in the SBC: Divine Intervention, Prophetic Preachers, and Charismatic Worship. - p.210.

¹¹⁰⁵ Nošķirumu "ganīšanas" kustība" (saukta arī mācekļības kustību) attiecina uz novirzienu, kas veidojās vasarsvētku kustībā sešdesmito gadu sākumā ASV (galvenie ideologi – Bobs Mamfords, Čarlzs Simpsons, Dereks Prinss, Džons Pūls u.c.) un kuram raksturīga mācība par indivīda garīgās izaugsmes ciešu saistību ar paklausību garīgajam skolotājam [O'Malley J.S. Discipleship Movement // Evangelical Dictionary of the Theology (Elwell W.A., ed.). - Grand Rapids: Baker Book House, 1984. - p.319-320.).

¹¹⁰⁶ Cooper S., Farrant M. Fire in Our Heart: The Story of Jesus Fellowship. - p.91.

¹¹⁰⁷ Tervits J. Latvijas Baptistu draudžu savienības draudzes pašreiz. – 89.lpp.

¹¹⁰⁸ Tervits J. Latvijas baptistu vēsture. – 195.lpp.

¹¹⁰⁹ LBDS bīskapa A.Šterna pārskats LBDS 1999. gada kongresam 1999. gada 12. un 13. martā. – LBDS kongresa izdales materiāls. – 1999. - 3.lpp.

iekļauties vasarsvētku kustībā. "Latvijas baptistu draudžu gadagrāmata 2000. gadam" draudžu sarakstā vairs minēts tikai Augšāmcelšanās draudzes nosaukums un tās mācītāja vārds un uzvārds, bet, atšķirībā no citām draudzēm, nav sniegtas ziņas par dievkalpojumu norises vietu un laikiem.¹¹¹⁰

LBDS demokrātiskā struktūra nodrošina eksistences telpu dažādiem strāvojumiem Latvijas baptismā. Tomēr LBDS Padome ir izteikusi savu neapmierinātību ar neopentakostisma uzplaukumu un 1998. gada septembrī pieņēma teoloģisku dokumentu ar nosaukumu "Deklarācija attiecībā uz "labklājības teoloģiju" jeb "ticības vārda" kustību",¹¹¹¹ kuras teksts tika publicēts ne tikai baptistu, bet arī luterāņu presē. Šī dokumenta autori nosauc vadošos starptautiski pazīstamos labklājības teoloģijas sludinātājus — H.Frīmanu (H.Freeman), K.Heiginu (K.Hagin), K. un G.Koplendus (K. & G.Copeland), D.Jongi-Čo (D.Yongi-Cho), Dž.Savelu (J.Savelle), F.Praisu (F.Price), B.Tiltonu (B.Tilton) u.c. Dokumentā minēti arī daži šīs mācības sludinātāji Latvijā — A.Ļedjajevs, R.Renners, V.Gleške. Dokumenta autori ir bijuši uzmanīgi, lai savā kritikā nekļūtu pārmērīgi polemiski —

"mēs nevēršamies pret brāļiem un māsām Kristū, kas seko šādai mācībai, un nenoliedzam viņu personisko piedzīvojumu autentiskumu, un neapšaubām viņu labos centienus. Mēs tomēr apliecinām, ka šie maldīgie uzskati ir bīstami un nepamatotām cerībām nepiepildoties, var cilvēku attālināt no ticības un ievest depresijā."¹¹¹²

Dažu baptistu mācītāju pret vasarsvētku kustību vērstie argumenti ir ieturēti gadsimta sākuma Berlīnes deklarācijas (1909.g.) polemiskajā tonī. Tā vērtējams uzsaukums LBDS garīdzniekiem, kuru 1997. gadā sastādīja Liepājas krievu baptistu draudzes "Evaņģēlija balss" mācītājs Alberts Sisenis. Tajā izmantota tā pati retorika, kuru bieži lieto pentakosti — savu pretinieku demonizācija. Vēstījumā attiecībā uz draudzi "Jaunā paaudze" un tās mācītāju A.Ļedjajevu tiek lietotas tādas frāzes, kā "dēmonisma mācība", "tumsonības gars", "ačģārnības vārdos un darbos". A.Sisenis savukārt uzskaita uzskatus, kuri viņaprāt ir evaņģēlija pamatpatiesības. Starp tām ierindota arī dispensionālistu mācība par to, ka pirms Kristus otrās atnākšanas "būs ticīgo paņemšana, lai tos pasargātu no lielām bēdām pasaulē".¹¹¹³ Krievu baptistu subkultūrā pārliecība, ka patiesi ticīgie tiks aizrauti no pasaules pirms pastarā laika kataklizmu sākuma, izplatīta ar tādu amerikāņu fundamentālistu sacerējumu palīdzību, kā Bībele ar S.Skoufilda komentāriem (*Scofield Reference Bible*). Pārliecība par neizbēgamo un drīzo pasaules galu, kuru

¹¹¹⁰ Latvijas baptistu draudzes // Latvijas baptistu draudžu gadagrāmata 2000. gadam. - Rīga: LBDS, 1999. - 109.lpp.

¹¹¹¹ Par šo virzienu tuvāk skat. 6.4. apakšnodalā.

¹¹¹² LBDS padomes Deklarācija attiecībā uz "Labklājības teoloģiju" jeb "Ticības Vārda" kustību // Svētdienas Rīts. - 1998. - Nr. 20. - 4.lpp.

¹¹¹³ LBDS Garīdznieku brālības kolēģijai un visiem garīdznieku konferences sanāksmes dalībniekiem. - 11.01.97. (nepublicēts dokuments)

ievadīs baznīcas un visas sabiedrības pagrimums, uztur augstu spriedzes līmeni attiecībā pret ārpus draudzes stāvošajiem.

Vasarsvētku kustība ienākusi arī citos kristietības novirzienos Latvijā:

- Romas katoļu baznīcā;

Romas katoļu atvērtība vasarsvētku kustībai starptautiskā mērogā bija jūtama jau pēc 2. Vatikāna koncila. Latvijā viena no pirmajām rakstiskajām liecībām par to ir 1989. gadā laikrakstā "Svētdienas Rīts" publicēta intervija ar ekumeniskas grupas locekli (1996. gadā ordinēts par katoļu priesteri) Zbigņevu Stankeviču, kurā iekļauts stāstījums par harismātisko atjaunotni Polijā.¹¹¹⁴ Mūsdienās aktīvu darbību Rīgā izvērtusi grupa "Effata". Tai ir saites ar atjaunotnes grupām Polijā, Francijā u.c. 1997. gadā Latvijā bija četras harismātiskas katoļu grupas. Daudzi to locekļi ir pabijuši līdzīgās kopienās Francijā.¹¹¹⁵ Vasarsvētku kustība ir ienākusi katoļu draudzēs ar mūzikas starpniecību — katoļu dziesmu grāmatās ir atrodamas arī atjaunotnes grupās populāras dziesmas. Vasarsvētku kustībai simpatizējoši raksti ir publicēti laikrakstā "Grēcinieku Piestātne".

- evaņģēliski luteriskajā baznīcā.

1993. gadā Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultātē bakalaura darbu par vasarsvētku kustību sekmīgi aizstāvēja Normunds Ozoliņš (ordinēts par luterāņu mācītāju 1991. gadā), kas kļuva par aktīvu neopentakostisma ideju izplatītāju. No ASV uz Latviju pārcēlās vasarsvētku kustībā iekļāvies latviešu luterāņu mācītājs Mārtiņš Irbe, kurš jau agrāk bija Latvijā pazīstams ar pentakostiska rakstura konferencēm, kuras viņš rīkoja Jūrmalā: 1993. gadā M.Irbe, toreiz vēl būdams Losandželosas latviešu luterāņu draudzes mācītājs, kopā ar mācītāju Paulu Andersonu organizēja pirmo šādu konferenci viesnīcā "Lielupe". Tās programmā bija lekcijas, diskusijas, lūgšanas, un to apmeklēja 81 draudzes darbinieks. Konferences darbā piedalījās arī arhibīskaps Jānis Vanags. 1994. gada augustā Ķemeru notika otrā konference. Tai sekoja citas. Kā lektori piedalījušies Fils Lucio (Phil Luttio), Roberts Burmeisters (Robert Burmeister), Teodors Jangkancs (Theodore Jungkuntz) un citi.¹¹¹⁶

1994. gada februārī N.Ozoliņš iesniedza luteriskās baznīcas arhibīskapam J.Vanagam un Konsistorijai harismātiskās draudzes dibināšanas koncepciju. Kā vienu no draudzes dibināšanas iemesliem N.Ozoliņš min sekojošo:

"Es un citi luterāņi esam piedalījušies dažādās atjaunotnes konferencēs un evaņģelizācijas kampaņās, kurās esam ieguvuši kādus garīgus pentakostālus pārdzīvojumus. Šajā gadījumā šie harismātiskie luterāņi savā baznīcā ir atstāti bez tālākas vadības un ir "kārdināti" to

¹¹¹⁴ Harismātiskā atjaunošanās // Svētdienas Rīts. - 1989. - Nr. 12. - 3.lpp.

¹¹¹⁵ V.Tēraudkalna intervija ar Normundu Puci. - Rīgā, 1997. gada 13. decembrī.

¹¹¹⁶ Mārtiņa Irbes vēstule V.Tēraudkalnam. - 1999. gada 21. septembrī.

atstāt, pievienojoties kādai no esošām nekofesionālām harismātiskām draudzēm. LELB zaudē it sevišķi gados jaunos draudzes locekļus, kurus piesaista nekofesionālo harismātisko draudžu modernais un dinamiskais kalpošanas veids. Luterāņu draudzēs dažreiz rodas paaudžu konflikti, kur vairāk gados vecie draudžu locekļi uzskata par nevēlamu moderno mūziku, brīvu uzvedību sprediķa laikā, personisku aizlūgšanu un garīgo dāvanu praksi."¹¹¹⁷

Draudze bija iecerēta kā teoloģijas pamatnostādņēs tradicionāla luterāņu draudze, kura atšķirtos ar liturģisko praksi — laikā iepriekš nelimitētiem aizlūgumiem ar roku uzlikšanu un dziedājumiem, ar kuriem dažreiz var aizstāt dievgalda liturģiju. Draudzes dzīve neaprobežotos tikai ar svētdienas dievkalpojumiem, jo tā kalpotu kā centrs kontaktiem ar luterāņu harismātiskās atjaunotnes grupām pasaulē. Vasarsvētku kustības ienākšana Latvijas luterismā izraisīja asu konservatīvā spārna reakciju. Rīgas Biķeru un Lūkas draudžu mācītājs Aleksandrs Bite izplatīja dokumentu, kurā īpaši izteiktas bažas par mācītāja Jāņa Bitāna vadīto Saldus svētā. Gregora kristīgās kalpošanas skolu, jo tās audzēkņi atgriezoties draudzēs kā dedzīgi pentakostisma misionāri.¹¹¹⁸ A.Bite, atbilstoši protestantiskās ortodoksijas atziņām, izsaka bažas, ka harismātisko dāvanu pārlicīga akcentēšana pārnesīs sludināšanas centru no Vārdā un sakramentos nākošā Kristus uz sektantisku jūsmību. Līdzīgi A.Bite ir vērsies pret luteriskās baznīcas iesaistīšanos kopā ar baptistiem un pentakostiem projektā "Cerība 99".¹¹¹⁹ Iecere par atsevišķas pentakostiskas ievirzes luterāņu draudzes dibināšanu pagaidām palikusi nerealizēta, un tās iniciators N.Ozoliņš no Latvijas evaņģēliski luteriskās baznīcas izstājies (no mācītāju saraksta svītrots ar 2000. gada 11. janvāri).¹¹²⁰ Arhibīskaps J.Vanags 1999. gadā konstatēja, ka vasarsvētku kustības idejai seko 5-6 Latvijas luterāņu mācītāji.¹¹²¹

Pentakostiski orientētie latviešu luterāņi, tāpat kā viņu ticības līdzgaitnieki citur pasaulē, cenšas izvairīties no kofesionālā pentakostisma vienpusībām. Akcents tiek likts ne tik daudz atsevišķiem piedzīvojumiem, kā uz garīgās dzīves kontinuitāti. Kā raksta mācītājs Jānis Bitāns, Vasarsvētki ir "Viņa ikdienas iemājošanas un mūsu atsaucības summa."¹¹²²

Atšķirībā no baptistiem katoļu un luterāņu baznīcās vasarsvētku kustības eksistence daudz lielākā mērā atkarīga no hierarhijas labvēlības. Baptisma demokrātiskās struktūras dēļ vasarsvētku kustība ir varējusi sevi pieteikt daudz brīvākā un atklātākā veidā.

¹¹¹⁷ Ozoliņš N. Latvijas Evaņģēliski Luteriskās Baznīcas Harizmātiskās draudzes dibināšanas koncepcija. - Saņemts Konsistorijā 1999. gada 12. februārī. - 1.lpp.

¹¹¹⁸ Npublicēts raksts, kuru autors saņēmis no A.Bites 1999. gada 6. maijā.

¹¹¹⁹ Bite A. Atklātā vēstule // Svētdienas Rīts. - 1999. - Nr. 30. - 6.lpp.

¹¹²⁰ Svētdienas Rīts. - 2000. - Nr.3. - 2.lpp.

¹¹²¹ LELBA IX Sinode // LELBA Ziņas. - 1999. - Nr. 36. - 7.lpp.

¹¹²² Bitāns J. Vasarsvētki // Svētdienas Rīts. - 1999. - Nr. 19. - 1.lpp.

6.4. Labklājības teoloģija — ilustrācija ārzemju "teoloģiskās folkloras" ietekmei uz Latvijas vasarsvētku kustību.

Straujais pārmaiņu laiks daļā Latvijas sabiedrības ir pastiprinājis cerības uz ātras peļņas gūšanu. Tas vērojams nevien uzņēmējdarbībā, bet arī reliģijas jomā, kur vērojami mēģinājumi "noķert" veiksmi ar tādu reliģisku virzienu, palīdzību, kā ticības vārda kustība un ar to saistītā labklājības teoloģija.¹¹²³ Šis virziens pauž ideju, ka kristiešiem ir nodrošināta laba veselība un iztika, jo Kristus esot izcīnījis šīs tiesības visiem, un ticīgajiem vienkārši tās jālieto. Ja lūdzējs nesaņem prasīto, tad kaut kas neesot kārtībā ar viņa ticību.

Labklājības teoloģija ir mūsdienu fundamentālisma paveids — paradoksālā veidā burtiska, nevēsturiska Bībeles tekstu uztvere tajā savietojas ar maksimālu pielāgošanos mūsdienu dzīves stilam. Tam raksturīgais popkultūras un "augstās" kultūras mistrojums, daudzu pārmantoto vērtību noliegšana, reliģiskā ietērpā ielikta orientācija uz juteklību un panākumiem. Labklājības teoloģijai, lai arī to atzīstošās draudzes citos jautājumos iekļaujas kristiešu vairuma atzīto doktrīnu rāmjos, ir līdzība ar jauno reliģisko kustību ideoloģiju. Kā raksta sociologs S.Hants,

"viens no pamatpiedāvājumiem, ar ko jaunās reliģijas pievelk savus piekritējus, ir panākumu apsolījums, solot atbrīvot cilvēkā it kā apslēptos garīgos spēkus, kuri var tikt pielietoti, lai sasniegtu maksimālu cilvēcisko iespēju potenciālu šajā pasaulē."¹¹²⁴

Lai saprastu labklājības teoloģiju, nepieciešama ekskurss šī virziena dzimtenes Amerikas vēsturē: izceļotāji, kuri reliģisku motīvu dēļ 17.gs. no Eiropas pārcēlās uz Ameriku, jauno mītnes zemi iztēlojās kā Dieva apsoltu zemi, kuras iemītnieki sagaida ne tikai iespēja brīvi praktizēt savu reliģiju, bet arī materiāla labklājība. Pilsoņu karam (1861-1865) sekojošais straujais ekonomiskais uzplaukums šo uzskatu nostiprināja, pie tam reliģiskie saukļi saplūda ar politiskām ambīcijām. Kolorado gubernators V.Gilpins 1846. gadā ziņojumā ASV senātam raksta: "Amerikāņu sūtība ir pakļaut kontinentu. Apvienot pasauli vienā sociālā ģimenē. Tas ir dievišķs uzdevums! Nemirstīga misija!"¹¹²⁵ Amerikāņu miljonārs A.Kārnegī, pats būdams pārliecināts ateists, sarakstīja grāmatu "Pārticības evaņģēlijs" kurā sociāldarvinisma garā centās pamatot savus lielos līdzekļu uzkrājumus. Baptistu mācītājs R.Konvels slavenajā svētrunā "Akris ar dimantiem", kuru viņš, apceļodams visu Ameriku, sludināja apmēram 6000 reizes, sacīja: "Es jums saku — jums jātop bagātiem, tas ir jūsu

¹¹²³ Nošķirums "labklājības teoloģija" lietots, lai apzīmētu mācību, kura veidojusies 19. gs., bet nošķirums "ticības vārda kustība" — pēc Otrā pasaules kara uzplaukušas labklājības teoloģijas principus pielietojošas kustības apzīmēšanai.

¹¹²⁴ Hunt S., Hamilton M., Walker T., ed. Charismatic Christianity: Sociological Perspectives. - Houndsmills: Macmillan Press, 1997. - p.91.

¹¹²⁵ Brouwer S., Gilford P., Rose S. Exporting The American Gospel: Global Christian Fundamentalism. - New York & London: Routledge, 1996. - p.15.

pienākums."¹¹²⁶ R.Konvels gan neteica, ka nauda ir pašmērķis, taču viņš arī nesimpatizēja nabadzīgajiem.

Labklājības teoloģijai ir līdzība ar amerikāņu sludinātāja Eseka Kenjona (Essek Kenyon, 1876-1948) mācību. E.Kenjons, lai arī pazīstams vasarsvētku kustības aprindās, pats nekad nav bijis pentakosts, jo noraidīja pentakostu doktrīnu par Svētā Gara kristību. Viņš līdz dzīves beigām vadīja neatkarīgu radiomisiju Sietlā.¹¹²⁷ Viņš krasi nošķīra garīgo realitāti no materiālās. Viņaprāt, tā kā garīgā īstenība ietekmē materiālo pasauli, cilvēka prāts ar pozitīvu domāšanu var panākt bagātību un veselību. Šo duālismu papildināja tēze, ka garīgās īstenības pieņemšana nozīmē noliegt redzamo tad, kad abas puses atrodas pretrunās. Piemēram, cilvēkam jātic dziedināšanai par spīti acimredzamajiem slimības simptomiem.

Pēc Otrā pasaules kara Amerikā uzplauka ticības vārda kustība, kuras viens no pazīstamākajiem proponentiem ir Kenets Heigins¹¹²⁸. Šī kustība nepalika tikai Amerikas robežās — 1983. gadā Ulfs Ekmans Upsalā dibināja draudzi "Dzīvības Vārds", kura ir izvērtusi plašu misijas darbu bijušajās PSRS republikās. Ticības vārda kustības ideoloģija (to pašu var teikt par pentakostismu kopumā) ir konstruēta tāda diskursa formā, kas viegli pārvar nacionālo kultūru robežas, tā veido subkultūru, kura balstīta principos, kurus kustības piekritēji uzskata par universāli pielietojamiem.¹¹²⁹ Līdz ar to "Dzīvības Vārda" draudze būtībā neatšķiras no pazīstamākajām ticības vārda kustības ideju propagandētājām Latvijā — draudzēm "Jaunā Paaudze" un "Prieka vēsts". Protams, pateicoties kustības ārzemju sludinātāju darbu tulkojumiem latviešu valodā, tās iespaids sniedzas arī ārpus minēto draudžu loka. Latviešu vasarsvētku draudžu izdotajā žurnālā "Dzīvības Avots" publicētā rakstā atrodamas šādas rindas:

"Tu strādā vislabākajā firmā — "Debesu Valstība". Tas ir visplaukstošākais uzņēmums pasaulē. Šī uzņēmuma galva ir vislabākais Menedžeris. Šīs firmas resursi ir neizsmejami .. Evaņģēlijs patiesi ir īsts brīnumlīdzeklis visās dzīves situācijās .. Tas ir līdzeklis pret nāvi, nabadzību, slimībām."¹¹³⁰

Vienkāršotajos skaidrojumos ticība kļūst par formulu, kuru, pareizi pielietojot, varot sasniegt pirmšķirīgus rezultātus —

¹¹²⁶ Turpat. - 22.lpp.

¹¹²⁷ Hummel C.E. Fire in the Fireplace: Charismatic Renewal in the Nineties. - Downers Grove: InterVarsity Press, 1993. - p.223.

¹¹²⁸ Tuvāk par K.Heiginu skat. 21.lpp.

¹¹²⁹ Coleman S. Charismatic Christianity and the Dilemmas of Globalization // Religion. - 1998. - Vol.28, No.1. - p.246.

¹¹³⁰ Alksnis A. Vislabākais bizness // Dzīvības Avots. - 1997. - Nr. 1. - 13.lpp.

"Ja tu paklausīsi Dievam, Viņš piespiedīs visu pasauli ēst tavu kukurūzu un mīlēt tavu kečupu. Visa pasaule tīrīs zobus ar tavu zobu pastu un mazgājoties izmantos tavas ziepes, lietos tavu kosmētiku, valkās tavu apģērbu un brauks tevis ražotās automašīnās."¹¹³¹

Promocijas darba autora skatījumā Kristus patiesā cilvēcība ir zīme, ka laiks un telpa, arī to piepildošās materiālās vērtības, ir Dieva svētotas. Tomēr tas neattaisno krišanu otrā galējībā, kurā redzamais un taustāmais kļūst par mērauklu visam.

Autora skatījumā pozitīvi vērtējama ticības vārda kustības piekritēju vēršanās pret dievbijības identificēšanu ar pašsausīšanos un svētulīgas grūtsirdības izrādīšanu. Baznīcēniem, īpaši tiem, kuri mokās ar mazvērtības apziņu, ir būtiski dzirdēt ne tikai vēsti par to, kas viņi nav, bet arī par to, kas viņi ir un var tapt. Tomēr nav pieņemama mākslīgas pacilātības kultivēšana, kura vērojama neatkarīgo vasarsvētku draudžu dievkalpojumos —

"kad jūs atnāciet uz dievnamu, atstājiet savu slikto noskaņojumu ārpusē, atstājiet apmākušos sejas izteiksmi mājās. Sarunāsim — tiklīdz mēs pārkāpjam šī nama sliekšni, mēs sākam smaidīt."¹¹³²

A.Ļedjajeva vadītā draudze, kurā dzirdēts šis izteikums, ir saistīta ar zviedru draudzi "Dzīvības Vārds", kurā novērotas līdzīgas tendences — zviedru žurnāliste S.Alemanē ar mērķi izpētīt draudzes darbību iestājās tās Bībeles skolā un pēc tam savus vērojumus publicēja presē. Viņa raksta, ka Bībeles skolas audzēkņiem tiek mācīts, ka

"depresijas, nogurums un šaubas nāk no velna un, ka tā ir viņu atbildība nelaist dēmonus sev klāt. Daudziem cilvēkiem tas kļūst par nemitīgu karu pret savām izjūtām. Audzēkņiem nav atļauts apšaubīt mācību, jo skolotāju teiktais nākot tieši no Dieva. Nodarbībās bieži tiek pieminēti gadījumi, kad tos, kuri kritizē draudzi vai to atstāj, piemeklē nelaimes — pēkšņa slimība, negadījumi vai nāve."¹¹³³

Lai arī "labklājības evaņģēlijs" ir izplatīts vasarsvētku kustības aprindās Latvijā un citur pasaulē, tajā nevar vainot pentakostismu kopumā. Pret labklājības teoloģiju ir vērsušies tādi ievērojami vasarsvētku kustības teologi, kā G.Fī, Č.Farē, V.Martins. 1980. gadā ASV Dieva asambleju vadība pieņēma labklājības teoloģiju kritizējošu dokumentu, kurā norādīts, ka šī mācība veicina materiāli pārtikušajiem tīkamu elitārismu, kura doktrinārajās shēmās neiederas postā dzīvojoši trešās pasaules zemju bēgļi, politisko diktatūru apspiestie un ticības mocekļi.¹¹³⁴ Labklājības teoloģijas un ar to cieši saistītās ticības vārda kustības popularitāti pentakostismā veicina vasarsvētku kustībā valdošā orientācija uz pārdabiskā klātbūtni ikdienā. Tā ir augsne tam,

¹¹³¹ Ледев А. ВЪЖИТЬ, чтобы жить. - Рига: Vārds + Skaņa, 1996. - с.54.

¹¹³² Мāс. А.Ļеджajева изтеикums, citēts no "Jaunās Paaudzes" konferences (1.-6.07.97., Rīgā) videoieraksta.

¹¹³³ Expressen. - 5 November. - 1991. - p.9-11 (citēts no angļu tulkojuma).

ka normālu notikumu gaitu — ārsta apmeklējumus, dzīves samezglājumu risināšanu ar analītiska prāta palīdzību ticīgie sāk uztvert kā "miesīgu" risinājumu meklēšanu, kā vājas ticības izpausmi.

Secinājumi: "Dziedošajai revolūcijai" sekojošajos gados valstiskās neatkarības ideja, kura bija kalpojusi par sabiedrību konsolidējošu spēku, Latvijā vairs nebija prioritāra un atkāpās ar jaunās valsts celšanu saistīto ikdienas rūpju priekšā. Krasās pārmaiņas sociāli politiskajā realitātē veicināja vērtību krīzi, pat "vērtību vakuumu". Ar to saistīto nedrošības sajūtu pastiprināja zemois iedzīvotāju dzīves līmenis un fakts, ka daudzi nespēja pierast pie straujajām izmaiņām, kuras ierāva Latviju sociāli ekonomiskos procesos, kurus vislabāk raksturo globalizācijas un brāzmainības jēdzieni. Sociāli politiskā lūzuma laiks Latvijā hronoloģiski sakrita ar tā saucamās jaunās reliģiozitātes veidošanos pasaulē. Tai raksturīga piedzīvojuma nozīmes akcentēšana un virzība prom no Rietumos tradicionālām konvencionālās reliģijas formām. Pentakostisms ar tam raksturīgo spontanitāti un kāpinātu emociju lomu līdz ar to atbilda daudzu cilvēku emocionālajām vajadzībām. Viņi, vīlušies līdz šim valdošajās reliģiskajās tradīcijās (vai, padomju varas apstākļos dzīvodami, nekad tās nopietni neiepazīnuši) un idejā par sekulārās sabiedrības nerimstošo progresu, izvēlējās trešo iespēju — jauno reliģiozitāti.

Mūsdienās Latvijas baptisma konvencionalizācijas process norit straujāk, un viens no to veicinošiem faktoriem ir baptistu pieaugošā līdzdalība plašākas sabiedrības dzīvē. Augošās atšķirības starp LBDS draudzēm pastiprina spriedzi to starpā, tomēr, pateicoties LBDS demokrātiskai struktūrai un tās vadības pūlēm par katru cenu saglabāt vienību, nav notikušas nopietnas šķelšanās. Pentakostisma iespaids īpaši aug tajās baptistu draudzēs, kuras līdz šim bija uzskatāmas par svētošanas kustības tradīcijai piederīgām (piemēram, Ogres draudzē). Tas daļēji izskaidrojams ar to, ka vasarsvētku kustības centieni kristīgo vēsti pasniegt mūsdienīgā ietērpā daudziem baptistu draudžu locekļiem šķiet kā vilinoša iespēja iekļauties mūsdienu kultūrā, vienlaikus saglabājot lojalitāti konservatīvā protestantisma pamatprincipiem.

Vasarsvētku draudzēs jūtams pastiprināts ārzemju misiju kultivēto ideju iespaids. Viens piemērs tam ir labklājības teoloģija, kura Latvijā izplatās ar iespīestā vārda, pašmāju un ārzemju sludinātāju, kristīgo radoraidījumu un citu kanālu starpniecību. Labklājības teoloģijas izplatība un nostiprināšanās Latvijā ir vēl viens norāde uz to, ka vasarsvētku kustība Latvijā nav attīstījusi idejas vai prakses, kuras to nošķirtu no vasarsvētku kustības citur pasaulē, bet ir pārņēmusi ārzemju pentakostismā populāras idejas.

Kas attiecas uz valsts institūciju un pentakostu attiecībām, tad, par spīti pastāvošiem juridiskiem ierobežojumiem reliģiskām minoritātēm, jāatzīst, ka pirmo reizi savas pastāvēšanas

¹¹³⁴ Šī dokumenta teksts atrodams *Internetā*: <http://www.ag.org/info/position/34-4183.txt> . - 10.05.99.

vēsturē vasarsvētku draudzes var tik brīvi legāli darboties. Vienlaikus gan ir jūtams lielo konfesiju spiediens uz valsts institūcijām šo brīvību ierobežot. Daļa sabiedrības ir negatīvi noskaņota pret vasarsvētku draudzēm un citām reliģiskajām minoritātēm, kas saistīta ne vien ar pretreakciju pret reliģisko minoritāšu agresīvo misionārismu, bet arī ar sabiedrībā jūtamo kraso dualitātes (savējie-svešie) apziņu.

NOBEIGUMS

Promocijas darba gaitā ir sakopoti un analizēti fakti, no kuriem var izdarīt sekojošus ap darba sākumā izvirzītajām tēzēm sagrupējamus secinājumus:

1. Pentakostisms ir svētošanas kustības attīstības Latvijā konsekvence.

20.gs. sākumā Latvijā veidojās svētošanas kustības un pentakostisma adeptu grupas. Baptisma atvērtību svētošanas kustībai veicināja tajā dominējošā individualizētā, sociālpolitiskos pārveidojumos neieinteresētā dievbijība, svētošanas kustības strikto morālo principu radniecība tā laika baptistu lielajam uzsvaram uz draudzes disciplīnu un mācību par draudzes atšķirtību no "pasaules", pēc pirmajām entuziasma pilnajām dekādēm 20.gs. sākumā Latvijas baptisma vērojamais atslābums, kura apstākļos svētošanas kustība un tās doktrīna par Gara spēka saņemšanu likās kā ceļš uz jaunu vitalitāti. Pēc Pirmā pasaules kara svētošanas kustība turpināja dominēt daļā baptistu draudžu, īpaši OBDS draudzēs. Mācītāja V.Fetlera dzīve un darbība ir viens no piemēriem, kā mijiedarbojās un pārklājās svētošanas kustības un vasarsvētku kustības idejas un prakse.

Pēc Otrā pasaules kara svētošanas kustība turpināja ieņemt būtisku vietu Latvijas baptisma. Tā tika popularizēta ar tai uzticīgu draudžu darbinieku, pagrīdē izdotas literatūras un nelielu lūgšanu pulciņu starpniecību. Pentakostisma iespaids visvairāk bija jaušams draudzēs, kurās darbojās šādi pulciņi vai draudzes vadība atradās kustības ietekmē. Jāņem arī vērā, ka, līdzīgi kā pirms Otrā pasaules kara, starp Latvijas baptistiem bija dzīva reliģiskas atmodas ideja, kura daļu baptistu vienoja ar pentakostiem un tuvināja svētošanas kustības ideāliem.

Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas vērojama svētošanas kustības ietekmē esošu draudžu un vai to daļu transformēšanās pentakostismā. Tas daļēji izskaidrojams ar to, ka vasarsvētku kustības centieni kristīgo vēsti pasniegt modernā ietērpā daudziem baptistu draudžu locekļiem šķiet kā vilinoša iespēja iekļauties mūsdienu kultūrā, vienlaikus saglabājot lojalitāti konservatīvā protestantisma pamatprincipiem. To nespēj svētošanas kustība, kura (vismaz Latvijā) izturas ar aizdomīgumu pret jaunā ienākšanu baznīcā.

2. Pentakostisms ir Latvijas baptisma konvencionalizācijas gaitā radušās iekšējās spriedzes rezultāts.

Latvijas baptisma konvencionalizācijas process kļuva manāmāks pēc Pirmā pasaules kara, kad pieauga garīdzniecības teoloģiskās izglītības līmenis, institucionalizācija, tiecība uz formālāku liturģisko stilu un sociālā diferenciacija, kas savukārt veicināja spriedzes mazināšanos starp baptistiem un sabiedrības vairākumu. Rezultātā perifērijā tika atbīdīti ticīgie, kas vēlējās saglabāt divdesmito gadu entuziasma līmeni. Tieši šī grupa bija potenciāli vislabvēlīgākā pentakostismam.

Otrajam pasaules karam sekojošos padomju varas gados baptisma konvencionalizācijas process noritēja atšķirīgā veidā kā līdz tam. No vienas puses, padomju varas diskriminējošā attieksme pret reliģiskajām organizācijām un to locekļiem neveicināja ticīgo integrāciju sabiedrībā. Minimālās teoloģiskās izglītības iespējas izslēdza ar izglītības līmeņa celšanos saistīto garīdzniecības liberalizāciju. Sociālā diferenciacija arī vairs nekalpoja kā konvencionalizāciju stimulējošs faktors, jo praktizējošiem ticīgajiem bija slēgts ceļš uz piederību pie padomju elites. Vienlaikus tādi faktori kā baptistu draudžu piespiedu institucionalizācija, laju līdzdalības iegrožošana dievkalpojumos, ekumeniska kristiešu tuvināšanās un sekularizācijas ietekme uz strikto ētiskā kodeksa normu ievērošanu nodrošināja konvencionalizācijas procesa palēninātu turpinājumu.

Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas baptisma konvencionalizācijas process norit straujāk, un viens no to veicinošiem faktoriem ir baptistu pieaugošā līdzdalība sabiedrības dzīvē. Augošās atšķirības starp LBDS draudzēm pastiprina spriedzi to starpā, tomēr, pateicoties LBDS demokrātiskai struktūrai un tās vadības pūlēm par katru cenu saglabāt vienību, nav notikušas nopietnas šķelšanās.

3. Pentakostisma rašanās cēloņi meklējami Latvijas sabiedrībā notikušos sociālpolitiskos lūzumos.

Pentakostisms 20. gs. sākumā veidojās kā protests pret modernās industrializētās sabiedrības nesto atsvešinātību un nestabilitāti, ko visasāk izjuta urbanizācijas procesa skartie latviešu zemnieki. Citādā ienākšana reliģiskajā dzīvē uzskatāma par Latvijas lielpilsētu (īpaši Rīgas) multikulturālās dažādības likumsakarību. Hronoloģiski šis periods sakrīt ar 1905. gada revolūcijas nesto politisko pārmaiņu laiku, kas pavēra brīvāku ceļu reliģiskam plurālismam.

Pirmais pasaules karš un tā postošās sekas, kā arī karam sekojošā ekonomiskā krīze, iezīmēja vēl vienu sociāli - politisku lūzumu, kas kalpoja kā reliģisku entuziastu (tātad arī pentakostu) grupu uzplaukumu stimulējošs faktors. Latvijā divdesmitajos gados darbību izvērša ārzemju pentakosti (galvenokārt ASV Dieva asambleju misionāri) un viņu ietekmē esošie latviešu emigranti, veicinot pentakostu eklesisko struktūru izveidi.

Trešais promocijas darbā iezīmētais sociāli - politiskais lūzums ir Latvijas iekļaušana PSRS. Atšķirībā no iepriekš aplūkotajiem lūzuma periodiem Otrajam pasaules karam sekojošie krasie sociālpolitiskie pārkārtojumi neveicināja reliģiozitātes uzplaukumu, jo padomju vara maksimāli ierobežoja reliģisko organizāciju darbību. Represijas veicināja izolētu un vienlaikus pašizolējošos pentakostu subkultūru veidošanos. Vasarsvētku draudzes bija grūtas izvēles priekšā — pievienoties baptistiem vai iet pagrīdē. Izdarītās atšķirīgās izvēles veicināja pentakostu grupu fragmentācijas procesu, kuru vēl pastiprināja kopā ar citiem krievvalodīgajiem ieceļotājiem iebrāukušie pentakosti. Tā Latvijā parādījās pentakostu - unitāriešu un Austrumu pentakostu grupas.

Pirmie gadi pēc Latvijas neatkarības atgūšanas, sabrūkot PSRS, bija satricinājumu laiks — krasās pārmaiņas sociāli politiskajā realitātē veicināja vērtību krīzi, pat "vērtību vakuumu". Ar to saistīto nedrošības sajūtu pastiprināja zemais iedzīvotāju dzīves līmenis un fakts, ka daudzi nespēja pierast pie straujajām izmaiņām, kas ierāva Latviju sociāli ekonomiskos procesos, kurus vislabāk raksturo globalizācijas un brāzmainības jēdzieni. Šis sociāli politiskā lūzuma laiks Latvijā hronoloģiski sakrīta ar jaunas reliģiozitātes veidošanos pasaulē. Tai raksturīga piedzīvojuma nozīmes akcentēšana un virzība prom no Rietumos tradicionālām konvencionālās reliģijas formām. Pentakostisms ar tam raksturīgo spontanitāti un kāpinātu emociju lomu līdz ar to atbilda daudzu cilvēku garīgiem meklējumiem.

Valsts un vasarsvētku draudžu attiecības Latvijā visā 20. gs. garumā raksturojamas kā spriedzes pilnas, kas saistīts ar dažādos posmos pieaugošo vai mazinošo valsts varas spiedienu, pentakostu radikālismu un lielāko konfesiju pretdarbību. Pentakostisma vēsture ir daļa no plašāka problēmu loka, kas saistīts ar Latvijas sabiedrībā asi jūtamo dualitātes (savējie - svešie) apziņu. Atliek tikai cerēt, ka, veidojoties atvērtai sabiedrībai, šī apziņa mazināsies un veidosies telpa dialogam.

BIBLIOGRĀFIJA

Grāmatas

- Ādamovičs L. Vidzemes baznīca un latviešu zemnieks. 1710-1740. - ASV: Sējējs, 1963.
- Aizsilnieks A. Latvijas saimniecības vēsture 1914-1945. - Stokholma: Daugava, 1968.
- Aman K., ed. Border Regions of Faith. - Maryknoll: Orbis Books, 1987.
- Anderson R.M. Vision of the Disinherited: the Making of American Pentecostalism. - Peabody: Hendrickson Publishers, 1992.
- Andersons E. Latvijas vēsture 1914-1920. - Stokholma: Daugava, 1967.
- Apinis K. Latvijas pilsētu vēsture. - Rīga: A.Gulbis, 1931.
- Arnots Dž. Tēva svētība. - Ogre: Viņa Vārds Manī, 1998.
- Atmodas dziesmas. - Rīga: Atmoda, 1939 (ceturtais izdevums).
- Baifie-Achampong K. Commanding Power in Offensive Warfare. Accra: Christ Evangelical & Healing Crusade, 1996.
- Balodis R., sast. Latvijas Republikas teritorijā spēkā esošie normatīvie dokumenti, saistīti ar reliģisko organizāciju darbību. – Rīga: Rīgas Grebenščikova vecticībnieku draudze, 1998.
- Baptistu garīdznieka amata izpildīšanas kārtība. Rīga: LBDS. (izdošanas gads nav norādīts)
- Barr J. Fundamentalism. - London: SCM, 1995.
- Beckmann D. Eden Revival: Spiritual Churches in Ghana. - St.Louis: Concordia Publishing House, 1975.
- Berkhof L. The History of Christian Doctrines. - Grand Rapids: Baker Book House, 1995.
- Bērziņš I., red. Ej un saki! - Ogre: Ogres evaņģēliski luteriskā draudze, 1995.
- Beverley J.A. Holy Laughter & The Toronto Blessing. - Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1995.
- Blumhofer E., Spittler R., Wacker G., ed. Pentecostal Currents in American Protestantism. – Chicago: University of Illinois Press, 1999.
- Boff L. Church: Charism and Power. - London: SCM Press, 1985.
- Bolshakoff S. Russian Nonconformity. - Philadelphia: The Westminster Press, 1949.
- Bonke R. Evaņģelizācija ar uguni. Frankfurte: CFAN, 1997.

- Bormanis U., Kaņepe V., red. Latvijas valsts atjaunošana 1986-1993. - Rīga: Latvijas Universitātes žurnāla "Latvijas Vēsture" fonds, Latvijas Zinātņu akadēmijas Baltijas stratēģisko pētījumu centrs, 1998.
- Bourdeaux M. Gorbachev, Glasnostj and the Gospel. - London: Hodder & Stoughton, 1990.
- Briggs Ch. Learning How to Ask: A Sociological Appraisal of the Role of the Interview in Social Science Research. - Cambridge: Cambridge University Press, 1994.
- Brockway A.R., Rajashekar J.P., ed. New Religious Movements and the Churches - Geneva: WCC Publications, 1986.
- Brouwer S., Gifford P., Rose S. Exporting the American Gospel. - New York, London: Routledge, 1996.
- Brouwer S., Gilford P., Rose S. Exporting The American Gospel: Global Christian Fundamentalism. - New York & London: Routledge, 1996.
- Bruce S. Pray TV: Teleevangelism in America. - London & New York: Routledge, 1990.
- Bruce S. Religion in the Modern World. - Oxford, New York: Oxford University Press, 1996.
- Brūvers A. Baptistu draudžu izcelšanās Latvijā. - Minstere: autora izdevums, 1986.
- Brūvers A. Latvieši palmu zemē. - Riodežaneiro: autora izdevums, 1970.
- Buholcs E. Mana dzīve un darbība. - Ogre: Viņa Vārds manī, 1998.
- Burgess S.M., McGee G.B, ed. Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements. Grand Rapids: Zondervan Publishing House. - 1988.
- Capps H. Walter. Religious Studies: The Making of a Discipline. - Minneapolis: Fortress Press, 1995.
- Ceplītis L., Miķelsons A., Porīte T., Raģe S. Latviešu valodas pareizrakstības un pareizizrunas vārdnīca. - Rīga: Avots, 1995.
- Charismatic Community Renewal in the Catholic Church in the Federal Republic of Germany: A Theological Guide. - Karlsruhe: ICCRO. (izdošanas gads nav norādīts)
- Christenson L. - The Charismatic Renewal Among Lutherans. - Minneapolis: Lutheran Charismatic Renewal Services, 1976.
- Cielēns F. Laikmetu maiņā. 1. Grāmata. - Rīga: Memento, 1997.
- Cooper S., Farrant M. Fire in Our Heart: The Story of Jesus Fellowship. - Eastbourne: Kingsway Publications. - 1991.
- Cox H. Fire from Heaven. - London: Casell, 1996.

Cross F.L., Livingstone E.A. ed. The Oxford Dictionary of the Christian Church. - Oxford: Oxford University Press. - 1993.

Crossman R., ed. The God That Failed. - New York: Harper, 1950.

Černajs A. Latvijas Pareizticīgā Baznīca Latvijā. London: Community of St.John. - 1996.

Čo P.J. Ceturtā dimensija. - Ogre: Viņa Vārds manī, 1998.

Čukurs F., Ekšteins R., Mēters A., red. Dzīvības ceļš. - ASV: Amerikas latviešu baptistu apvienība, 1960.

Danto Arthur C. Analytical Philosophy of History. - Cambridge: Cambridge University Press, 1968.

Davis R. Locusts and Wild Honey. - Geneva: WCC, 1978.

Dayton D.W. Theological Roots of Pentecostalism. - Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1987.

Dialogues with the Evangelical Free Church of Finland and the Finnish Pentecostal Movement. Helsinki: Church Council for Foreign Affairs, 1990.

Dolan J.P. Catholic Revivalism: The American Experience, 1830-1900. - Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1978.

Drīzulis A., atb. red. Rīga sociālisma laikmetā. 1917-1975. - Rīga: Zinātne, 1980.

Durasoff S. Bright Wind of the Spirit: Pentecostalism Today. - Englewood Cliffs, Prentice-Hall Inc., 1972.

Dzelmītis V. Dzīvā ūdens lāses. - ASV: Amerikas Latviešu Baptistu Apvienība, 1986.

Eglītis A., sast. Otrās baptistu savienības rokasgrāmata 1929./1930. kongresa gadam. - Rīga: OBDS apgāds, 1929.

Ekšteins R. Svētais Gars. - Rīga: Amnis, 1997.

Eliade M. Sakrālais un profānais. - Rīga: Minerva, 1996.

Eliade M.,ed. The Encyclopedia of Religion. - New York: Macmillan Publishing House. - 1975.

Ellingsen M. The Evangelical Movement: Growth, Impact, Controversy, Dialog. - Minneapolis: Augsburg Publishing House, 1988.

Elwell W.A., ed. Evangelical Dictionary of the Theology. - Grand Rapids: Baker Book House, 1984.

Ēms G. Vidzemes superintendenta ziņojumi par mūsu draudžu dzīvi 1902. gadā. - Tērbata: 1903.

Fetler W. How I Discovered Modernism Among American Baptists and Why I Founded the Russian Missionary Society. - Chicago: The Russian Missionary Society, 1924.

Fetlers V. Svētā Gara pazīšanas zīmes un Vasarsvētku uzsaukums latviešu kristīgajiem. - Jelgava: Derīgu Rakstu apgādniecība. - 1912.

Fetlers V. V.Fetlera apoloģija. - Jelgava: Derīgu Rakstu apgādniecība, 1912.

Finke R., Stark R. The Churching of America, 1776-1990. - New Brunswick: Rutgers University Press, 1997.

Finnejs Č. Lekcijas par kristīgo atmodu. Ogre: Viņa Vārds Manī, 1997.

Fletcher W.C. Soviet Believers: The Religious Sector of the Population. - Lawrence: The Regents Press of Kansas, 1981.

Frank E. It is written. - Krefeld: author's publication, 1987.

Garkavenko F. Pentakostu ticības mācības īpatnības. - Rīga: Zinību biedrība, 1968.

Gee D. The Pentecostal Movement. - London: Elim Publishing Company, 1949.

Gentz W.H., ed. The Dictionary of Bible and Religion. - Nashville: Abingdon Press. - 1986.

Gerlach L., Line V. People, Power, Change: Movements of Social Transformation. Indianapolis & New York: The Bobbs-Merill Company, 1970.

Gilhus I. Laughing Gods, Weeping Virgins. - London, New York: Routledge, 1997.

Gīrcs K. Kultūru interpretācija. - Rīga: AGB, 1998.

Godības ceļš. - Rīga: Amnis, 1999.

Godin A. The Psychological Dynamics of Religious Experience. - Birmingham: Religious Education Press, 1985.

Gritsch E. Born Againism, Perspectives on a Movement. - Philadelphia: Fortress Press, 1982.

Grosa S., sast. Jūgendstils: laiks un telpa. - Rīga: Jumava, 1999.

Hademanis J.M. Svētā Gara kristība un runāšana valodām. - Semināra traktāts Nr. 5.

Hamilton A., Visser P., ed. From Martyr to Muppy. - Amsterdam: Amsterdam University Press, 1994.

Hammond P.E., ed. The Sacred in a Secular Age. - Berkeley: University of California Press, 1985.

Harper M. The True Light: An Evangelical's Journey to Orthodoxy. - London: Hodder & Stoughton, 1997.

Harrell D.E. All Things are Possible. The Healing and Charismatic Revivals in Modern America. - Bloomington: Indiana University Press, 1975.

- Hayward M., Fletcher W., ed. Religion and the Soviet State: A Dilemma of Power. - London: Paul Mall Press, 1969.
- Heelas P., ed. Religion, Modernity and Postmodernity. - Oxford: Blackwell Publishers, 1998.
- Heier E. Religious Schism in the Russian Aristocracy 1860-1900. Radstockism and Pashkovism. - Hague: Martinus Nijhoff, 1970.
- Hill K. Turbulent Times For the Soviet Church. - Portland: Multnomah Press, 1991.
- Hollenweger W.J. Pentecostalism: Origins and Developments Worldwide. - Peabody: Hendrikson Publishers. - 1997.
- Hollenweger W.J. The Pentecostals. - Minneapolis: Augsburg Publishing House, 1972.
- Hood R. Handbook of Religious Experience.- Birmingham: Religious Education Press, 1995.
- Huber E. Women and the Authority of Inspiration. - Lanham: University Press of America, 1985.
- Hummel C. Fire in the Fireplace: Charismatic Renewal in the Nineties. - Downers Grove: InterVarsity Press, 1993.
- Hunt S., Hamilton M., Walker T., ed. Charismatic Christianity: Sociological Perspectives. - Houndsmills: Macmillan Press, 1997.
- Hunter C., Hunter F. How to Heal the Sick. - Kingswood: Hunter Books, 1981.
- Ideju vārdnīca. - Rīga: Zvaigzne, 1999.
- Invuds Č. Svētā Gara piepildīšana. - Rīga: Derīgu rakstu apgādniecība, 1913.
- Jelgavas baznīcas. - Rīga, Izglītība, 1992.
- Johansons A. Latvijas kultūras vēsture 1710-1800. - Stokholma: Daugava, 1975.
- Jones C., Wainwright G., Yarnold E., ed. The Study of Spirituality. - London: SPCK, 1994.
- Jongeneel J., ed. Experiences of the Spirit. - Frankfurt am Main: Peter Lang, 1991.
- Kaneti E. Masa un vara. - Rīga: Jumava, 1999.
- Kinnear A. Against the Tide. - Eastbourne: Victory Press, 1973.
- Klibanov A.I. History of Religious Sectarianism in Russia, 1860s-1917. - Oxford & New York: Pergamon Press, 1982.
- Knox R. A. Enthusiasm. A Chapter in the History of Religion. - OUP, 1950.
- Kolarz W. Religion in the Soviet Union. - London: Macmillan & Co Ltd, 1961.

Korps A., E.Lejasmeijers E., red. Rīgas Āgenskalna baptistu draudzes 50 gadi. Rīga: Āgenskalna draudze, 1934.

Korsch B. Religion in the Soviet Union: A Bibliography 1980-1989. - New York & London: Garland Publishing, Inc., 1992.

Krasnais Vilberts. Latviešu kolonijas. - Latvju Nacionālās Jaunatnes Savienība, 1938.

Krastiņš J. Rīga. 1860-1917. - Rīga: Zinātne, 1978.

Krievs P. Kāp kalnā. - Viesīte: Viesītes baptistu draudze, 1998.

Kronlīns J. Gaišā ceļā. - ASV: ALBA, 1964.

Kronlīns J., sast. Latvijas Baptistu Draudžu savienības un ārzemju latviešu baptistu draudžu 1925. gada pārskats. - Rīga: LBDS apgāds, 1926.

Kronlīns J., sast. Latvijas Baptistu Draudžu savienības un ārzemju latviešu baptistu draudžu 1927. gada pārskats. - Rīga: LBDS apgāds, 1927.

Kronlīns J., sast. Uz augšu! - Rīga: Latvijas Baptistu draudžu savienības apgāds, 1935.

Kuper A., Kuper J., ed. The Social Science Encyclopedia, 2nd ed. - London, New York: Routledge, 1996.

Kurzeme, Vidzeme, Latgale. Reģions un identitāte vēsturē. - Rīga: N.I.M.S., 1999.

Kūle M., atb. red. Filozofija un teoloģija. - Rīga: Filozofijas un socioloģijas institūts, 1991.

Ķīlis R., sast. Atmiņas un vēsture. - Rīga: N.I.M.S., 1998.

Ķiploks E. Dzimtenes draudzes un baznīcas. - ASV: LELBA Apgāds, 1987.

Ķiploks E., sast. Prof. Dr. L.Adamovičs. Raksti par Latvijas baznīcas vēsturi. - ASV: LELBA, 1978.

Laķis P. Vara un sabiedrība. - Rīga: Zvaigzne, 1997.

Land S. Pentecostal Spirituality: A Passion for the Kingdom. - Sheffield: Sheffield Academic Press, 1994.

Lang B. Sacred Games: A History of Christian Worship. - New Haven, London: Yale University Press, 1997.

Latvijas Baptistu Draudžu Savienības 1928. gada kongresa protokoli. - Rīga: LBDS apgāds, 1928.

Lauberts P. Dieva roka manā dzīvē. - Liepāja: P.Lauberta apgāds, 1928.

Lauberts P. Mūsdienu "valodas" un mūsdienu "spēks". - Jelgava: P.Lauberta apgāds, 1921.

Laudams J., Kurcītis J., Fetlers V., Bormanis J. Paskaidrojumi baptistu draudžu locekļiem Savienības padomes sūdzības lietā. - Rīga: Derīgu rakstu apgāds, 1926.

LBDS 1927. gada kongresa protokoli. - Rīga: LBDS apgādniecība, 1927.

Leith J. ed. Creeds of the Churches: a Reader in Christian Doctrine from the Bible to the Present. - Louisville: John Knox Press, 1982.

Lewis D. After Atheism. - Richmond: Curzon Press, 2000.

Likumu un ministru kabineta noteikumu krājums. 12. burtnīca. - 1923.

Maldonis V. Evaņģēliskā dogmatika. - Rīga: Klints, 1996.

Martin D. Tongues of Fire: The Explosion of Protestantism in Latin America. - Oxford: Blackwell, 1993.

Martin D., Mullen P., ed. Strange Gifts? A Guide to Charismatic Renewal. - Oxford: Blackwell, 1984.

Marty M., Appleby S., ed. The Fundamentalism Project. - Chicago: The University of Chicago Press, 1995.

McCaig A. Wonders of Grace in Russia. - Riga: The Revival Press, 1926.

McClendon J. Biography as Theology. - Philadelphia: Trinity Press International, 1990.

McDonnell K., Montague G. Christian Initiation and Baptism in the Holy Spirit: Evidence from the First Eight Centuries. - Collegeville: The Liturgical Press, 1994.

Menzies W.W. Anointed to Serve: The Story of the Assemblies of God. - Springfield: Gospel Publishing House. - 1971.

Middlemiss D. Interpreting Charismatic Experience. - London: SCM Press, 1996.

Millers Dž. Kristīgā dogmatika. - Rīga: Luterisma mantojuma fonds, Svētdienas Rīts, 1999.

Mills W., ed. Speaking in Tongues: A Guide to Research on Glossolalia. - Grand Rapids: W.B.Eerdmans Publishing Company, 1986.

Mock D.J. Bible Training Centre For Pastors. - USA, 1996.

Moltmann J. The Spirit of Life: A Universal Affirmation. - Minneapolis: Fortress Press, 1992.

Morēns E. Domājot par Eiropu. - Rīga: Omnia mea, 1990.

Murray I.H. Jonathan Edwards: a New Biography. - Edinburgh: The Banner of Truth Trust, 1992.

Nee W. Love Not the World. - Eastourne: Victory, 1970.

New Life in Jesus.- Flame Leaflet Series. - No. 3. Nether Heyford: Jesus Fellowship Church, 1997.

- Nichol J.T. Pentecostalism. - New York: Harper & Row Publishers, 1966.
- Niebuhr R. The Social Sources of Denominationalism. - New York: Henry Holt and Company, 1929.
- Nolikums par evaņģēlija kristīgo baptistu savienību. - 1949. (izdošanas vieta nav norādīta)
- Pawson D. Jesus Baptises in One Holy Spirit. - London, Sydney, Auckland: Hodder & Stoughton, 1997.
- Pendletons J. Rokas grāmatiņa draudzes locekļiem. - Rīga: J.A.Freijs un biedri, 1910.
- Pinnock C.H. Flame of Love: A Theology of the Holy Spirit. - Downers Grove: InterVarsity Press, 1996.
- Pluss J.D. Therapeutic and Prophetic Narratives in Worship. Frankfurt: Peter Lang, 1988.
- Poloma M. The Assemblies of God at the Crossroads. - Knoxville: The University of Tennessee Press, 1989.
- Pospelovsky D.V. Soviet Studies on the Church and the Believer's Response to Atheism. - Houndmills & London: MacMillan Press, 1988.
- Redins H. Lieli jautājumi ticīgo ļaužu dzīvē. - Rīga: Derīgu Rakstu apgāde, 1938.
- Rīss J. Latviešu baptistu draudžu izcelšanās un viņu tālākā attīstība. - Rīga: Latviešu baptistu draudžu apgāds, 1913.
- Ryle J.C. Aspects of Holiness. - London: Grace Publications Trust, 1999.
- Sabrickis B. Svētā Gara dāvanu saņemšana. – Ogre: Viņa Vārds manī, 1999.
- Sanders C.J. Saints in Exile: the Holiness-Pentecostal Experience in African American Religion and Culture. - Oxford & New York: Oxford University Press, 1996.
- Sawatsky W. Soviet Evangelicals Since World War II. - Kitchener: Herald Press, 1981.
- Schibolet I. - Dobeles: Dž.Grēviņš un biedri. - 1927.
- Schmidt R. Exploring Religion. - Belmont: Wadsworth, Inc., 1980.
- Sektantisms un tā reakcionārā loma. - Rīga: Sabiedrisko, politisko un ekonomisko rakstu apgādniecība, 1941.
- Sellers I. Our Heritage: The Baptists of Yorkshire, Lancashire and Cheshire, 1647-1987. - Leeds: The Yorkshire Baptist Association, The Lancashire and Cheshire Baptist Association, 1987.
- Singer C.W. From Childhood to Old Age: Stories Old and New. - Los Angeles: The International Refugee Mission, 1986.

- Skubiņš A. Pārņemot stafeti. - Rīga: Prieka Vēsts, 2000.
- Skultans V. The Testimony of Lives: Narrative and Memory in post-Soviet Latvia. - London, New York: Routledge, 1998.
- Smith D.L. A Handbook of Contemporary Theology. - Wheaton: BridgePoint, 1992.
- Smith J. The Quest for Holiness and Unity. - Anderson: Warner Press, 1980.
- Stark R. & Bainbridge W.S. A Theory of Religion. - New Brunswick: Rutgers University Press, 1996.
- Stark R., Bainbridge W. The Future of Religion. - Berkeley: University of California Press, 1985.
- Stevenson K., ed. Liturgy Reshaped. - London: SPCK, 1982.
- Stewart J.A. A Man in a Hurry. - Asheville: The Russian Bible Society, 1968.
- Strods H. Latvijas katoļu baznīcas vēsture 1075.-1995. - Rīga, 1996.
- Strods H. Zem melnbrūnā zobena. Vācijas politika Latvijā 1939.-1945. - Rīga: Zvaigzne, 1994.
- Suurmond J. Word and Spirit at Play: Towards Charismatic Theology. - Grand Rapids: W.B.Eerdmans Publishing Company, 1995.
- Symeon The New Theologian. The Practical and Theological Chapters and the Three Theological Discourses. Cistercian Studies Series. - No. 41. - Kalamazoo: Cistercian Publications, 1982.
- Šibolet II. - Jelgava: Misionārs, 1930.
- Šibolets. Jaunie zavīri. Savīri (I). Savīri (II). - Jelgava: Neatkarīgā vasarsvētku draudze, 1994.
- Šilde Ā. Latvijas Vēsture. 1914-1940. - Stokholma: Daugava, 1976.
- Šuvajevs I. Prelūdijas. - Rīga: Intelekts, 1998.
- Švābe A. Latvijas vēsture 1860-1914. Stokholma: Daugava, 1958.
- Tagadnes izaicinājums. - Rīga: Intelekts, 1996.
- Tauriņš G. Vēstures filozofija. - Rīga: autora izdevums, 1997.
- Tautvaitis V. Manas dzīves stāsts. - Ogre: Viņa Vārds Manī, 1997.
- Tervits J. Latvijas baptistu vēsture. - Rīga: LBDS, 1999.
- Tervits J. Aizputes baptistu draudze. Hronika 1869.-1999. - Aizpute: autora izdevums, 1999.
- Tervits J. Latvijas Baptistu draudžu savienības draudzes pašreiz. - Rīga: LBDS, 1995.
- Tervits J., sast. Darbīgs mūžs. - Rīga: 1986. (mašīnraksta izdevums)

- Tillich P. *Systematic Theology*. - Chicago: University of Chicago Press, 1963.
- Torbet R. *A History of the Baptists*. - Philadelphia: The Judson Press, 1950.
- Tugwell S. *Did You Receive the Spirit?* - London: Darton, Longman & Todd, 1979.
- Villafane E. *The Liberating Spirit*. - Grand Rapids: Eerdmans Publishing Company, 1993.
- Wagner P. *Spiritual Power and Church Growth*. - London, Sydney, Auckland, Toronto: Hodder and Stoughton, 1986.
- Wardin A.W. *Evangelical Sectarianism in the Russian Empire and the USSR: A Bibliographic Guide*. - London: The Scarecrow Press, 1995.
- Wentz R. *Religion in the New World: the Shaping of Religious Traditions in the United States*. - Minneapolis: Fortress Press, 1990.
- Willems E. *Followers of the New Faith*. - Vanderbilt University Press, 1967.
- Williams C. *John Wesley's Theology Today*. - Nashville: Abingdon Press. (izdošanas gads nav norādīts)
- Wilson B. *Religion in Secular Society*. - Harmondsworth: Penguin Books, 1966.
- Wilson B., ed. *Patterns of Sectarianism*. - London: Heinemann, 1967.
- Wilson B. *The Social Dimensions of Sectarianism: Sects and New Religious Movements in Contemporary Society*. - Oxford: Clarendon Press, 1990.
- Wilson B., ed. *Religion : Contemporary Issues*. - London: Bellew, 1992.
- Wilson B. *Religious Experience: A Sociological Perspective*. - Oxford: Religious Experience Research Centre, 1996.
- Wimber J. *Power Evangelism: Signs and Wonders Today*. - London, Sydney, Auckland, Toronto: Hodder and Stoughton, 1990.
- Worsfold J.E. *The Origins of the Apostolic Church in Great Britain*. - Thorndon: Julian Literature Trust, 1991.
- Zencuch S. *The Ethnic Orthodox Congregation and the Parish Council*. - Minneapolis: Light and Life Publishing, 1996.
- Восленский М. *Номенклатура*. - Москва: МП Октябрь, 1991.
- Граждан В. *Вероучение и мораль пятидесятников*. - Москва: Знание, 1989.
- Граждан В. *Кто такие пятидесятники*. - Алма-Ата: Изд. Казахстан, 1965.
- Ефимов И. *Современное Харизматическое движение сектатства*. - Москва: 1995.

- История евангельских христиан-баптистов. - Москва: ВСЕХБ, 1989.
- Кандинский В. О духовном в искусстве. - Москва: Архимед. - 1992.
- Клибанов А.И. История религиозного сектантства в России. - М., 1965.
- Кон И.С., ред. Философия и методология истории. - Москва: Прогресс, 1977.
- Лесли Р. Сюрреализм: Мечта о революции. - Москва: Белфаксиздатгрупп. - 1997.
- Ледяев А. Выжить, чтобы жить. - Рига: Vārds + Skaņa, 1996.
- Мельник В. Эволюция современного пятидесятничества. - Львов: Вища Школа, 1985.
- Москаленко А. Идеология и деятельность христианских сект. - Новосибирск: Наука, 1978.
- Москаленко А. Пятидесятники. - Москва: 1966. (второе изд. - 1973)
- Смирнов Н.А., отв. ред. Бонч-Бруевич В.Д. Избранные сочинения. - Москва: Издательство Академии наук СССР, 1959.
- Улонска Р. Духовные дары в учении и практике. Нидда: AVC. (izdošanas gads nav norādīts)
- Филист Г. Урбанизация и сектантство. - Минск: Беларусь, 1986.
- Фромм Э. Бегство от свободы. - Москва: Прогресс, 1995.
- Фромм Э. Забытый язык. - Ангарск: Формат, 1994.
- Фурман Д.Е., о. Марк (Смирнов), сост. На пути к свободе совести. Москва: Прогресс, 1989.
- Эволюция христианского сектантства. - Вопросы научного атеизма // Вип. 24. - Москва: 1979, Мисль.

Raksti akadēmiskos žurnālos

- Albrecht D. Pentecostal Spirituality: Ecumenical Potential and Challenge. // Cyberjournal for Pentecostal-Charismatic Research. - 1997. - No.2. - <http://www.fullnet.net/np/archives/cyberj/albrecht.html>
- Bart J. The Fundamentalist Understanding of Scripture // Concilium. - 1980. - 138 (8). - p.70-74.
- Clark M. Initial Evidence: A Southern African Perspective // Asian Journal of Pentecostal Studies. - 1998. - Vol. 1, No. 2. - p.203-217.
- Coleman S. Charismatic Christianity and the Dilemmas of Globalization // Religion. - 1998. - Vol.28, No.1. - p.245-256.

Dāle P. Par reliģisko jūtu irradācijas (izstarojuma) parādībām // Reliģiski-filosofiski raksti. - 1930. - Nr. 3. - 188.-192.lpp.

Fletcher W.C. American Influence on Russian Religion: The Case of Pentecostals // Journal of Church and State. - Vol. 20, No. 2. - 1978. - p.215-232.

Gerlach L., Hine V. Five Factors Crucial to the Growth and Spread of a Modern Religious Movement // - Journal for the Scientific Study of Religion. - 1968. - Vol. 7, No. 1. - p.23-40.

Hollenweger W. From Azusa Street to Toronto Phenomenon: Historical Roots of Pentecostalism // Concilium. - 3/1996. - p.3-14.

Hunter H. Aspects of Initial-Evidence Dogma: a European-American Holiness Pentecostal Perspective // Asian Journal of Pentecostal Studies. - 1998. - Vol. 1, No. 2. - p.185-202.

Konkordijas formula. // Mantojums. - 1999. - Nr. 1. - 75.-157.lpp.

Krūmiņa S. Brāļu draudzes Latvijā: reliģiskās pieredzes īpatnības // Ceļš. - 1995. - Nr. 1 (46). - 97.-109.lpp.

Kuzmich P. The Communist Impact on the Church in Eastern Europe // Evangelical Review of Theology. - Vol. 20, No. 1. - 1996. - p.61-76.

McDonnell K. - The Experience of the Holy Spirit in the Catholic Charismatic Renewal // Concilium. - 128, 8/1979. - p.95-102.

Menzies G. Tongues as "The Initial Physical Sign" of Spirit Baptism in the Thought of D.W.Kerr // Pneuma: The Journal of the Society for Pentecostal Studies. - 1998. - Vol. 20, No. 2. - p.175-189.

Menzies R. Evidential Tongues: An Essay on Theological Method. // Asian Journal of Pentecostal Studies. - 1998. - Vol. 1, No. 2. - p.111-123.

Moore L. The Spiritual: Soul of Black Religion // American Quarterly. 1971. - Vol. XXIII, No. 5. - p.658.- 676.

Pakuls V.O. Melhiors Hofmanis Livonijas reformācijā: sektu veidošanās // Ceļš. 1996. - Nr. 48. - 24.-48.lpp.

Pluss J.D. Initial Evidence or Evident Initials? A European Point of View on a Pentecostal Perspective // Asian Journal of Pentecostal Studies. - 1999. - Vol. 2, No. 2. - p.213-222.

Poloma M.M., Pendleton B.F. Religious Experiences, Evangelism and Institutional Growth within the Assemblies of God // Journal for the Scientific Study of Religion. - 1989. - Vol.28, No. 4. - p.415-431.

Rubenis J. Luterisms pēckomunistiskajā sabiedrībā: "kristiešu politika" vai "kristīgā politika" // Ceļš. - 1994. - Nr. 1(45). - 102.-108.lpp.

Sanders C. History of Women in the Pentecostal Movement // Cyberjournal for Pentecostal-Charismatic Research. - 1997. - No.2. - <http://www.fullnet.net/np/archives/cyberj/sanders.html>

Stark R., Bainbridge W.S. Of Churches, Sects, and Cults // Journal for the Scientific Study of Religion. - 1979. - Vol. 18. - p.117-131.

Steven J. Charismatic Hymnody in the Light of Early Methodist Hymnody // Studia Liturgica. - 1997. - Vol. 27, No. 2. - p.217-234.

Strods H. Latvijas cilvēku izvedēji 1949. gada 25. martā // Latvijas Vēsture. - 1999. - Nr.1. - 68.-73.lpp.

Turner M. Restorationist Churches in the United Kingdom // Vox Evangelica. - 1989. - Vol. XIX. - p.83-108.

Wessels R. The Spirit Baptism, Nineteenth Century Roots // Pneuma: The Journal of the Society for Pentecostal Studies. - 1992. Vol. 14, No. 2. - p.127-157.

Zālīte I. LPSR VDK uzbūve un galvenie darba virzieni (1980.-1991. g.) // Latvijas Vēsture. - 1999. - Nr. 1. - 111.-119.lpp.

LR Tieslietu ministrijas Sabiedrisko un reliģisko lietu departamenta lietas

Reģistra lieta "Platonas kristiešu centrs"

Reģistra lieta "Par nepilngadīgo iesaistīšanu reliģiskās sektās"

Reģistra lieta "Rīgas "Jaunā Paaudze"

Reģistra lieta "Platonas kristiešu centrs"

Jauno reliģisko kustību pētniecības padomes protokoli

Reģistra lieta "Starptautiskās Dieva Draudzes Latvijas Vasarsvētku draudžu apvienība"

Reģistra lieta "Vasarsvētku draudžu Latvijas centrs"

Reģistra lieta "Kristiešu draudze "Prieka Vēsts"

Reģistra lieta "Rīgas Jaunā Paaudze"

Reģistra lieta "Kristīgo draudžu centrs "Dzīvības Avots"

Reģistra lieta "Vasarsvētku draudze "Atklāsme"

Raksti periodikā

Aliances avīze // Draugs. - 1911. - 12. oktobris.

Alksnis A. Vislabākais bizness // Dzīvības Avots. - 1997. - Nr. 1.

Amerikāņu Bībeles baptistu sabiedrība un ziemeļu baptistu kongress // Kristīgs Vēstnesis. - 1924. - Nr. 12.

Amerikas latviešu baptisti un komunisti. // Latvijas Sargs. - 1920. - Nr. 104.

Andermanis K. Atbalsis no Brazīlijas // Draugs. - 1909. - Nr. 14.

- Andermanis K. Man vaigs ies tev līdz // Draugs. - 1913. - Nr. 26.
- Andermanis K. Par Vasaras Svētku kustību // Draugs. - 1913. - Nr. 27.
- Andermanis K. Vienīgi Jēzus // Draugs. - 1911. - Nr. 11.
- Apīnis A. Brāļu draudzes un latviešu rakstniecība // Kultūras Fonda Avīze. – 1989. – novembris.
- Asmens P. Ekskursijā pie Latvijas menonītiem // Kristīgs Vēstnesis. - 1932. - Nr. 12.
- Atmoda – 1925. - Nr. 2, Nr. 3, Nr. 7, Nr. 10. , 1927. - Nr. 3. , 1931.- Nr. 4.
- Atmodas nama misione // Kristīgs Vēstnesis. - 1925. - Nr. 2.
- Ausma. - 1942. - janvāris, 1944.- marts.
- Avots. - 1906. - Nr. 6.
- Balodis R. Reliģiskā organizācija Latvijas valstī: tiesības, priekšrocības un pienākumi // Svētdienas Rīts. - 1998. - Nr.6.
- Banjans Dž. Piligrima ceļojums // Latvijas evaņģēliski luteriskās baznīcas gadagrāmata 1998. gadam. - Rīga: Svētdienas Rīts, 1997.
- Barkāns E. Grozījumi likumā *Par reliģiskām organizācijām* // Svētdienas Rīts. - 1998. - Nr. 5.
- Barratt T. Svētā Gara kristība un uguns // 1930. - Nr. 9 .
- Baštika O. Skats dažos dievnamos // Rīta Stari. - 1939. - Nr. 7.
- Berger P. Protestantism and the Quest for Certainty // The Christian Century. - 1998. - Vol. 115, No. 23.
- Bergmanis A. Brāļu draudzes Latvijā pēc II pasaules kara. // MLB Ziņotājs. - marts, 1996.
- Bībele paliks kopā ar mani // Svētdienas Rīts. - 1989. - Nr. 17.
- Bills Sandejs un viņa evaņģēlijs // Amerikas Vēstnesis. - 1917. - Nr. 10.
- Bitāns J. Vasarsvētki // Svētdienas Rīts. - 1999. - Nr. 19.
- Bīte A. Atklātā vēstule // Svētdienas Rīts. 1999. - Nr. 30.
- Blāzma. - 1930. - Nr. 1., Nr. 2, Nr.7-8., 1931. - Nr. 5, Nr. 6., 1932. - Nr. 1., Nr. 3, Nr. 4.
- Bluķe D. Lai nepilngadīgie neiesaistītos sektās // Neatkarīgā Rīta Avīze. - 1998. - Nr. 239.
- Bormanis J. Bēdu ceplī // Draugs. - 1920. - Nr. 5.
- Bormanis J. Jānis Taulers // Kristīgs Vēstnesis. 1923. - Nr. 1.

- Bormanis J. Svētais Gars cilvēka sirdī // *Atmoda*. - Nr. 2. - 1928.
- Brusbārde M. Skola iziet akreditāciju // *Prieka Vēsts*. - 1996. gada 28. aprīlis.
- Bušmanis P. // *Editorials*. // *Drauga Balss*. - 1919. - Nr. 1.
- Ceplis A. Skolā, kolektīvā - lūk, kur jābūt Brigitai // *Darba Uzvara*. - 1963. - Nr. 102.
- Ceruks A. Stāsts par Kristīgo Draugu. // 1978. - Nr.6/7.
- Cilnis J. Brāļu draudze Kurzemē // Latvijas ev. lut. baznīcas gada grāmata un kalendārs 1991. gadam. - *Kanāda: Latvijas ev. lut. baznīcas virsvalde*, 1990.
- Cīņa starp Bībeles ticīgajiem un modernistiem Amerikā // *Kristīgs Vēstnesis*. - 1925. - Nr. 12.
- Čirkše E. Reliģisko kustību divmonologs // *Jaunā Avīze*. - 1998. - Nr.61.
- Čukurs F. Dr. J.A.Freijs kā kristīga personība // *Rīta Stari*. - 1937. - Nr. 9.
- Dadzītis E. V.Fetlera kristīgi-evaņģēliski-dramatiskie sarīkojumi // *Evaņģēlists*. - 1912. - Nr. 5.
- Daugmanis J. Latviešu bēgļa vēstule. // *Drauga Vēsts*. - 1945. - Nr. 39.
- Dieva draudze — dievišķs kārtojums // *Evaņģēlijuma Bazūne*. - 1914.
- Dievs - Kristus - vīrs - sieva // *Jaunais Misionārs*. - 1935. - Nr. 8.
- Dorlons S. Latvijas Bībeles koledža — vasarsvētku skola ikvienam kristietim // *Dzīvības Avots* - 1998. - Nr. 3.
- Dr. R.A.Torreja vēstule rīdziniekiem // *Avots*. - 1908. - Nr. 17.
- Draudze "Dzīvības Vārds" Kuldīgā // *Prieka Vēsts*. - 1995. - Nr. 3.
- Draudzei seši gadi // *Vēstnesis*. - 1996. - Nr. 3.
- Draudžu dzīves hronika // 1988. gada kalendārs Latvijas baptistu draudzēm. - Rīga: LBDS, 1987.
- Drauga Balss*. - 1919. - Nr. 6.
- Draugs*. - 1907. - Nr. 5, Nr. 6, Nr. 7, Nr. 8., 1920. - Nr. 1.
- Dubelzars J. Svētā Gara kristība // *Jaunības Vēstnesis*. - 1921. - Nr. 13.
- Dži D. Svētā Gara kristība // *Atmoda*. - 1927. - Nr. 10.
- Dži D. Mācība smelta iz Montānista kļūdām // *Misionārs*. - 1929. - Nr. 1.
- Ebelis V. Jautājieni un atbilde // *Evaņģēlijuma Bazūne*. - 1912. - Nr. 12.

Ebels V. Atgriešanās // Evaņģēlijuma Bazūne. - 1910. - Nr. 4.

Ebrejam viena ticība //Latvijas Luterānis. - 1997. - 15. augusts.

Egle A. Kristus pie apaļā galda. // Ausma. - 1944. - oktobris.

Egle A. No Filadelfijas // Drauga Balss. - 1920. - Nr. 4.

Egle P. Domas par mūsu draudžu pieaugumu // Kristīgā Balss. - 1934. - Nr. 17.

Eihmanis A. Latviešu baptistu emigrantu nākotne Brazīlijā // Kristīgs Draugs. - 1935. - Nr. 9.

Ej uz Latviju // Misionārs. - 1930. - Nr. 1.

Eko U. Neiecietības definīcijas // Literatūra, Māksla. Mēs. 1998. - 21.-27. maijs.

Ekšteins R. Kesvikas konference // Kristīgā Balss. - 1935. - Nr.17.

Ērglis J. Mana liecība // Misionārs. - 1930. - Nr. 9.

Evaņģēlijuma Bazūne. - 1914. - Nr. 2.

Expressen. - 1991. - 5 November.

Fetlers V. Kesvick // Avots. - 1906. - Nr. 31.

Fetlers V. Kristīgās draudzes pamošanās // Avots. - 1907. - Nr. 8.

Fetlers V. Svētā Gara kristība // Draugs. - 1907. - Nr. 7.

Fiļimonovs E. Sektanti – kas viņi ir // Rīgas Balss. - 1980. - Nr. 11.

Freidenfelds F. Bills Sandejs pret mieru un priekš kara // Amerikas Vēstnesis. - 1917. - Nr. 3.

Freidenfelds K. Kāds vārds par reliģiskajām kustībām // Avots. - 1913. - Nr. 33.

Freidenfelds K. Spēks, kas ir iekš mums // Drauga Balss. - 1919. - Nr. 1..

Freijs A. Latvijas Baptistu draudžu konference // Drauga Balss. - 1920. - Nr. 17.

Freijs J.A. II Eiropas baptistu kongress // Avots. - 1913. - Nr. 40.

Freijvalds K. Sabiedrības Padomes darbība // Kristīgā Balss. - 1922. - Nr. 13. - 318.lpp.

Garā staigāšana // Draugs. - 1920. - Nr. 4.

Garīga atmoda // Draugs - 1920. - Nr. 1, Nr. 5.

Grady J.L. Denomination Blends Charismatic Spirituality With High Church Style // Charisma. - September, 1996.

Grevin J. From Circus Bandsman to Pentecostal Missionary // The Pentecostal Evangel.- 1931. - January 10.

Grēviņa. Kā tas Kungs mūs vadīja uz Latviju // Misionārs. - 1928.

Grikmans K. Dr. Čarlzs Invuds // Kristīgs Vēsnesis. - 1928. - Nr. 12.

Harismātiskā atjaunošanās // Svētdienas Rīts. - 1989. - Nr. 12.

Henrī K. Aizbraucot no Latvijas // Jaunais Misionārs. 1934. - Nr. 4.

Iņķis J. Emmas Lustes piemiņai // Kristīgs Draugs. - 1952. - Nr. 6., Nr. 7.

Iņķis J. Garīgā atmoda Latvijas baptistu draudzēs // Draugs. - 1920. - Nr. 3, Nr. 4.

Iņķis J. Kārļa Andermaņa izstiepšanās priekš "Vasarsvētku kustības" // Avots. - 1913. - Nr. 43.

Iņķis J. Lūgt pēc Svētā Gara // Kristīgs Draugs. - 1933. - Nr. 12.

Iņķis J. Saņemt Svēto Garu pēc Ap. d. 2,4 // Kristīgs Draugs. - 1933. - Nr. 7., Nr. 8.

Izceļošana uz Brazīliju // Kristīgā Balss. - 1922. - Nr. 6.

Izturēt, pastāvēt, neslīdēt atkal! // Kristīgs Draugs. - 1934. - Nr. 9.

Jaunais Misionārs. - 1931. - Nr. 2, 1934. - Nr. 5.

Jubilejas svētki Vārpā // Kristīgs Draugs. - 1935. - Nr. 7.

Jubilejas zvani skan.. // Kristīgs Draugs. - 1935. - Nr. 5.

Kaimiņš E. Ko sludina "Zilais Krusts"? // Jaunība. 1908. - Nr. 9.

Kanzasā no mācību programmām svītro darvinismu // Diena. - 1999. - Nr. 189.

Kargels I. Gara auglis // Kristīgā Balss. - 1922. - Nr. 2.

Kargels I. Kādas attiecības tev, kā Jēzus māceklim ir pret Svēto Garu? // Jaunais Rīts. - 1917. - Nr. 30, Nr. 32., 1918. - Nr. 1, Nr. 2, Nr. 3.

Kargels I. Svētā Gara pilnums. // Draugs. - 1906. - Nr. 7.

Kārklīņa A. Sakropļotās dzīves // Cīņa. - 1964. - 4. marts.

Kas noslāpē garīgu atmodu? // Kristīgs Draugs. - 1934. - Nr. 8, Nr. 9.

Kazis B., Petrovs V. Kāpostu sektes darbonis // Zemgales Komunisti. - 1961. - Nr. 76.

"Kaucēju sekte" Latvijā // Jaunākās Ziņas. 1932. - Nr. 12.

- Kinseids Dž., Smita P. Ko nozīmē būt luterānim // Mantojums. - 1994. - Nr. 12.
- Klaupiks A. Četri mēneši ceļojumā // Kristīgā Balss. - 1932. - Nr. 22.
- Klekere I. "Svētceļnieka taka" Latvijā // Latvijas Luterānis. - 1999. - Nr. 15.
- Krauze A. Maldu mācības mūsu dienās // Atmoda. - 1929. - Nr. 9.
- Krauze A. Valodu un tulkošanas dāvanu saturs un mērķis // Atmoda. - 1929. - Nr. 3.
- Kredaravičiute K. Mana liecība // Jaunais Misionārs. - 1932. - Nr. 5.
- Krekers J. Sastapšanās ar to Kungu ugunī // Draugs. - 1907. - Nr. 9.
- Kristīgs Aizstāvis. - 1927. - Nr. 1. - 8.lpp.
- Kristīgs Draugs. - 1997. - Nr. 1.
- Kristīgs Vēstnesis. - 1924.- Nr. 17/18, 1927. - Nr. 1.
- Kronlīns J. Baptistu kustības sākums Latvijā // Kristīgā Balss. - 1978. - Nr. 10.
- Kronlīns J. Kristīgās Balss 50 darba gadi // Kristīgā Balss. - 1979. - Nr. 1.
- Kronlīns J. Mūsu pilsoniskais pienākums // Kristīgā Balss. 1922. - Nr. 23.
- Kurcīts J. Krāpšana uz Brazīliju // Kristīgs Vēstnesis. - 1926. - Nr. 10.
- Kurcīts J. Uz jauno gadu // Jaunais Rīts. - 1918. - Nr. 2.
- Ķīlis R. Scenārijs latviešu identitātes iztrūkumam // Karogs. - 2000. - Nr. 2.
- Lāčkāja I. Tā Kunga vārdā // Cīņa. - 1961. - 30. jūnijs.
- Lamberts A. Latviešu harismātiskā konference // Kristīgā Balss. 1979. - Nr. 10.
- Latviešu Tautas partijas rezolūcijas baznīcas jautājumā // Latviešu Avīžu Baznīcas un Skolas pielikums. 1908. - Nr. 12.
- Latvijas baptistu draudzes // Latvijas baptistu draudžu gadagrāmata 2000. gadam. - Rīga: LBDS, 1999.
- Launizs P. No Rīgas Mateus draudzes // Draugs. - 1907. - Nr. 18.
- Lauva A. LBDS 1998. gada kongress // Kristīgā Balss. - 1998.
- LBDS garīdznieki // Latvijas baptistu draudžu gadagrāmata 1998. gadam. - Rīga: LBDS, 1997.
- LBDS padomes Deklarācija attiecībā uz "Labklājības teoloģiju" jeb "Ticības Vārda" kustību // Svētdienas Rīts. - 1998. - Nr. 20.

LELBA IX Sinode // LELBA Ziņas. - 1999. - Nr. 36.

Lepste J. BLBA 50. kongress // Kristīgs Draugs. - 1999. - Nr. 1.

Lieli jautājumi // Atmoda. - 1929. - Nr. 8.

Liepiņš A. Atskats uz Rīgas Golgātas draudzes darbību // Kristīgs Vēstnesis. - 1924. - Nr. 16.

Liepiņš A. Garīgais darbs Latvijā // Jaunības Vēstnesis. 1921. - Nr. 10.

Likums par reliģiskām apvienībām un to savienībām // Valdības Vēstnesis. - 1934. - Nr. 290.

Linde E. Manas atmiņas par māsu darbu. // Kristīgā Balss. - 1970. - Nr. 10.

Linde E. Piecdesmit gadi Kristus ceļā // Kristīgs Draugs. - 1951. - Nr. 7.

Lipša I. Uzbāzīgu sektu skaits aug, bet sektantus valsts vēl lāgā nevalda // Tev (*Neatkarīgās Rīta Avīzes* pielikums). - 1994. - Nr.24.

Māc. Rūdolfa Andermaņa sveiciens // Kristīgs Draugs. - 1978. - Nr. 1.

Mērkaķu prāva Rīgā // Jaunāko Ziņu pielikums. - Nr. 169. - 1925. - 3. augusts.

Mēters A. Mācītājs Pēteris Bušmanis // Kristīgā Balss. - 1970. - Nr. 8.

Meters A. Vasarsvētku kustība Pēterburgā // Avots. - 1914. - Nr.9.

Miezis J. Atpakaļ pie Bībeles // Kristīgs Vēstnesis. - 1925. - Nr. 4.

Miezis J. Kāds vārds par lielām pamodināšanām Ziemeļamerikā // Avots. - 1907. - Nr. 19.

Misionārs. - 1929. - Nr. 3, 1931. - Nr. 6/7.

Misiones Vēstnesis. - 1937. - Nr. 4, Nr. 12, 1939. - Nr. 7, 1940. - Nr. 6.

Mūrnieks V. No Ventspils // Draugs. - 1906. - Nr. 14.

Mūrnieks V. Sargs, cik tālu vēl nakts? // Ausma. - 1941. - Nr. 3.

News from Miss Patrick // Confidence. - 5:1. - 1912. - January.

No Bukskauntijas latviešu pentekostu draudzes // Jaunais Misionārs. - 1934. - Nr. 2.

No Lietuvas // Jaunais Misionārs. - 1933. - Nr. 3.

No Pēterburgas. Svētki "Evaņģēlijuma namā" // Avots. - 1914. - Nr. 17.

Otrās baptistu draudžu savienības kongress // Atmoda. - 1929. - Nr. 7.

Otrās baptistu draudžu savienības kongress // Atmoda. - 1929. - Nr. 8.

Ozoliņš K. Vasaras svētku notikums // Kristīgā Balss. - 1931. - Nr. 8.

Ozols R. No Ventpils // Avots. - 1907. - Nr. 13.

Palieciēt Manā mīlestībā // Atmoda. - 1930. - Nr. 10.

Par kļūdām zinātniski ateistiskās propogandas darbā iedzīvotāju vidū // Cīņa. - 1954. - Nr. 268.

Par kristīgajiem svētkiem // Evanģēlists. - 1907. - Nr.11.

Pastor's Niblock's Journey in Russia and Germany // Confidence. - 3:2. - February, 1910.

Pentecostal European Fellowship // World Pentecost. - 1997. - No. 53.

Pentecostals Register Churches in USSR. - Life of Faith. - 1974. - 10 August.

Pestīšanas tempļa misione // Kristīgs Vēstnesis. - 1933. - Nr. 9.

Piedzīvojumi Dieva darbā // Jaunais Misionārs. - 1932. - Nr. 3.

Piekūns A. Jaunieši piketēs pret sektām // Rīgas Balss. - 1998. - Nr. 229.

Pilnīga atdošanās Dievam jeb 100 % priekš Kristus. // Kristīgs Vēstnesis. - 1935. - Nr. 2.

Praviešu mācības vārdi, saņemti Vidzemes misionē saeimā Rīgā, 25. jūnijā 1920.g. // Draugs. 1920. - Nr 9.

Prieka Vēsts. - 1995. - Nr. 4.

Progress un reakcija. // Amerikas Vēstnesis. - 1919. - Nr. 5.

Prokopenko E. Latvia // World Pentecost. - 1997. - No. 53.

Puķītis O. Es atsakos.. // Cīņa. - 1960. - 5. marts.

Redins H. Kāds vārds par Svētā Gara kristību // Atmoda. - 1932. - Nr. 4.

Redins H. Lieli jautājumi // Atmoda. - 1929. - Nr. 8.

Redins H. Otrās baptistu draudžu savienības kongress // Atmoda. - 1931. -Nr. 7.

Redins H. Par garīgas atmodas kustību // Jaunības Vēstnesis. - 1921. - Nr. 16.

Rees K. Why Latvia // Vision (special issue). - 1997.

Reliģijas brīvība un morālā panika // Latvijas Luterānis. – 1999. – Nr.5.

Richter H. Paklausība un dziedināšana // Miera Vēsts. - 1926. - Nr. 11.

Rimbenieks E. Valters Raušenbušs // Kristīgā Balss. - 1932. - Nr. 22.

- Rionovas kolonija Brazīlijā // Avots - 1910. - Nr. 13.
- Rīss J. J. Inča domas izceļošanas jautājumā // Kristīgā Balss. - 1922. - Nr. 18.
- Rīss J. Pieminami brīži 75 gadu pagātnē // Kristīgā Balss. - 1935. - Nr. 11.
- Rudens svētīšanās sapulces Lielplatonē // Jaunais Misionārs. - 1933. - Nr. 12.
- Russia. Letter from Miss Patrick // Confidence. - 7:2. - December 1914.
- Russia: Miss E. Patrick's Visit to the Baltic Provinces // Confidence. - 2:12. - December 1909.
- Ruševics K. Svētīgs laiks Liepājā // Avots. - 1906. - Nr. 8.
- Sātiks K. Kad saņem Svēto Garu? // Kristīgā Balss. - Nr. 11. - 1933.
- Sektantu biedrība "Vasarsvētku Blāzma" nodota prokuratūrai // Jaunākās Ziņas. - 1932. - Nr. 90.
- Sertona misiona skolas atvēršanas svētki // Kristīgs Draugs. - 1935. - Nr. 3.
- Sheppard Gerald. Word and Spirit: Spirit in the Pentecostal Tradition // Agora. - 1978. - Vol. 1, No. 4.
- Skagale G. No sektantu uzmācības cieš bērni // Neatkarīgā Rīta Avīze. - 1998. - Nr. 220.
- Skagale G. Sekta vervē vienpadsmitgadīgu meiteni // Neatkarīgā Rīta Avīze. - 1998. - Nr. 215.
- Skagale G. Dievnams kā lauksaimniecības ēka // Neatkarīgā Rīta Avīze. - 1998. - Nr. 243.
- Soviet Pentecostals Hold First Official Conference For Over Sixty Years // Keston News Service. - 1990. - 31 May. - No. 351.
- Spricenieks K. Garīga atmoda Novgorodas guberņā // Jaunības Vēstnesis. - 1921. - Nr. 9.
- Spricenieks K. Svētā Gara darbs mūsu vidū // Jaunības Vēstnesis. - 1921. - Nr. 14.
- Sproude J. No Filadelfijas // Kristīgā Balss. - 1922. - Nr. 2.
- Sproude J. No Filadelfijas // Kristīgs Draugs. - 1921. - Nr. 2.
- Statistikas ziņas par Krievijas latviešu baptistu draudzēm // Jaunības Vēstnesis. 1922. - Nr. 24.
- Straube G. Vidzemes diasporas sociālās aktivitātes // Kultūras Fonda Avīze. - 1989. - novembris.
- Svētais Gars arī pie tautiešiem Amerikā // Blāzma. - 1930. - Nr. 9.
- Svētdienas Rīts. - 1990. - Nr. 22, 2000. - Nr. 3.
- Šķuburs A. Nekonfesionālās harismātiskās kustības - kristīgās draudzes svētība vai posts? // Baptistu Vēstnesis. - 1998. - Nr. 9.

- Šmits. M. Kāpēc gribu kopā strādāt ar Otro savienību // *Atmoda*. - 1929. - Nr. 4.
- Šmits.M. Mana īsā dzīves biogrāfija // *Kristīgs Vēstnesis*. 1938. - Nr. 10.
- Šnabovics R. No Talsiem un apkārtnes // *Jaunais Misionārs*. - 1932. - Nr. 8.
- Talmage T. Vai evolūcija ir dievliedzība? // *Kristīgs Vēstnesis*. - 1925. - Nr. 1.
- Tarziers R. Garīgā atmoda Liepājā // *Kristīgs Vēstnesis*. - 1933. - Nr.4-5.
- Terstegens G. Kā izturēties pret ārkārtējām gara dāvanām // *Miera Vēsts*. 1926. - Nr. 10, Nr. 11.
- Tervits J. Draudžu darbs pirms 125, 100, 75, 50 un 25 gadiem // *Latvijas baptistu draudžu kalendārs 1993. gadam*. Rīga: LBDS, 1992.
- Tervits J. Vēstures notikumu nemainīgā sasaite // *Latvijas baptistu draudžu kalendārs 1997. gadam*. Rīga: LBDS, 1996.
- The Church Question // *Apostolic Faith*. - 1.5. - 1907.
- Thigpen P. Ancient Altars, Pentecostal Fire // *Ministries Today*. – 1992. - November/December.
- Tinney J. Pentecostals in the Soviet Union // *Spirit: A Journal of Issues Incident to Black Pentecostalism*. - 1979. - Vol. 3, No. 2.
- Tisenkopfs T. Latviskā identitāte gadsimta izskaņā. Es, citi, mēs // *Sestdiena*. - 1999. - 27. novembris.
- Torrejs R. Vasarsvētku dāvana // *Avots*. - 1909. - Nr. 20.
- Vācijas brīnumārsta nakts seansi "Saucēja balss" filiālē Liepājā // *Jaunākās Ziņas*. - 1931. - Nr. 26.
- Vai krāpšana? // *Laiks*. - 1988. - Nr. 68.
- Vai mācītāji drīkst nodarboties ar politiku? // *Blāzma*. - 1932. - Nr. 4.
- Vanags K. Sludinātāja P.Vokrota viesošanās Brazīlijā // *Kristīgs Draugs*. - 1951. - Nr. 5.
- Vārpas pionieru svētki // *Kristīgs Draugs*. - 1951. - Nr. 6.
- Vasarsvētki // *Jaunais Misionārs*. - 1935. - Nr. 6.
- Vasarsvētku Blāzma // 1933. - Nr. 8.
- Vidzemes rajona draudžu saeima // *Saucēja Balss*. 1920. - Nr. 5.
- Vīksna Ā. Metodistu baznīca // *Latvijas apvienotās metodistu baznīcas kalendārs 1996. gadam*. Latvijas apvienotā metodistu baznīca, 1995.
- Vilks A. Svētīšanās sapulces "Āriņos" // *Jaunais Misionārs*. - 1934. - Nr. 4.

Vokrots P. Viņam līdzīgi // Kristīgs Draugs. - 1932. - Nr. 7.

Zībergs K. No Rionovas, Brazīlijā // Avots. - 1910. - Nr. 35, Nr. 36.

Второй Съезд Объединенного союза христиан веры евангельской- пятидесятников // Примиритель. - 1994/3.

Из путешествий по ниве Божьей брата редактора "Примирителя" Г. Шмидта // Примиритель. - 1934. - Nr.1-2.

Карев А.В. Двадцатипятилетие объединения христиан веры евангельской с союзом ев.христиан- баптистов. // Братский Вестник. - 1970/5.

Каргель И.В. Беседы о Духе Светом // Братский Вестник - 1945/2.

Мурза В.М. Первая всемирная конференция пятидесятнических церквей // Примиритель. - 1996/3.

Обращение к пресвитерам и членам церкви ЕХБ // Братский Вестник.- 1972/2.

Сообщение Президиума ВСЕХБ // Братский Вестник. - 1973/2.

Расширенный пленум ВСЕХБ // Братский Вестник. - 1977/2.

Свансон И.В. Благовесть Евангелия в странах Восточной Европы // Примиритель. - 1930. - Nr. 7.

Шатров П.К. О единстве с христианами веры евангельской // Братский Вестник. - 1976/1.

Шатров П.К., Жидков М.Я. и др. Поездка делегации ВСЕХБ на 11-ю Всемирную Конференцию Пятидесятников // Братский Вестник. - 1977/1.

Янсон Я. Испытание лукавым // Советская Молодеж. - 1987. - Nr. 51.

Autora personīgā korespondence

Augusta Šverna vēstule V.Tēraudkalnam. - 1998. gada 3. maijā.

Colvin MacPherson vēstule V.Tēraudkalnam. - 1997. gada 16. oktobrī.

Glena Gora vēstule V.Tēraudkalnam. - 1999. gada 11. novembrī .

Jāņa Lepstes vēstule V.Tēraudkalnam. - 1999. gada 29. novembrī.

Mārtiņa Irbes vēstule V.Tēraudkalnam. - 1999. gada 21. septembrī.

Porfirija Šeršņova vēstule V.Tēraudkalnam. - 1990. gada 11. janvārī.

Intervijas

- V.Tēraudkalna intervija ar Mārtiņu Deģi. - Rīgā, 1998. gada 4. augustā.
- V.Tēraudkalna intervija ar Agri Ozoliņkeviču. - Jelgavā, 1998. gada 27. jūlijā.
- V.Tēraudkalna intervija ar Guntu Matjuhovu. - Jelgavā, 1997. gada 24. septembrī.
- V.Tēraudkalna intervija ar Mirjamu Veinbergu. - Jelgavā, 1997. gada 24. septembrī.
- V.Tēraudkalna intervija ar Nikolaju Gribu. - Rīgā, 1997. gada 15. jūlijā.
- V.Tēraudkalna intervija ar Normundu Puci. - Rīgā, 1997. gada 13. decembrī.
- V.Tēraudkalna intervija ar Sergeju Nadežņikovu. - Rīgā, 1999. gada 31. martā.
- V.Tēraudkalna intervija ar Stīvu Bradkoviču - Rīgā, 1998. gada 21. augustā.
- V.Tēraudkalna intervija ar Vjačeslavu Altuhovu. - Rīgā, 1998. gada 30. decembrī.
- V.Tēraudkalna intervija ar Emanuēlu Prokopenko. – Ozolniekos, 1998. gada 1. aprīlī
- V.Tēraudkalna intervija ar Imantu Konuti. – Rīgā, 1997. gada 27. augustā.

Autora personiskajā arhīvā esoši nepublicēti dokumenti

- A.Bites nepublicēts raksts, kuru autors saņēmis 1999. gada 6. maijā.
- A.Ļedjajeva ordinācijas sertifikāta kopija.
- Emīlijas Sietnieces vēstules Krišam Lagzdiņam. - 1975. gada 28. martā, 1976. gada 2. septembrī.
- Iļinas Marinas intervija ar draudzes "Jaunā paaudze" administratoru V.Stecenko un draudzes mācītāja dzīvesbiedri Olgu Ļedjajevu. - 1998. gada decembrī.
- Latvijas Bībeles koledža. - nepublicēts materiāls, saņemts 1998. gadā.
- LBDS bīskapa A.Šterna pārskats LBDS 1999. gada kongresam 1999. gada 12. un 13. martā. – LBDS kongresa izdales materiāls. – 1999.
- LBDS Garīdznieku brālības kolēģijai un visiem garīdznieku konferences sanāksmes dalībniekiem. - 11.01.97.
- Ozoliņš N. Latvijas Evaņģēliski Luteriskās Baznīcas Harizmātiskās draudzes dibināšanas koncepcija. - Saņemts Konsistorijā 1999. gada 12. februārī.
- Veinbergs G., Veinberga M. Rīgas Vasarsvētku draudze. - teksts saņemts 1997. gada 27. novembrī.
- Ž.Ziemeļa vēstule. - 1974. gada 25. augustā.
- Прокопенко Э. История Елгавской церкви ХВЕ "Спасение". - 1988.

Videoieraksti

- "Jaunās Paaudzes" konferences (1.-6.07.97., Rīgā) videoieraksts

Interneta materiāli

(atskaitot Internetā ievietotos akadēmiskos žurnālus)

<http://www.ag.org/info/position/34-4183.txt>

<http://www.epbc.edu/rholm/>

http://www.iccec.org/Transfer/tcec_estonia.htm

www.ag.org/info/position/34-4185.htm

<http://wesley.nnc.edu/theojrnl/23-13/TXT>

Disertācijas

Baštiks A. Latvijas baptistu baznīcas darbība no 1944. līdz 1990. gadam. Rīga: Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultāte, 1999.

Bruvers O. The Revival in Latvia During the 1920s and Subsequent Baptist Immigration to Brazil. - Pasadena: Fuller Theological seminary, 1991.

Konferenču materiāli

Bundy D. Visions of Sanctification: Themes of Orthodoxy in the Methodist, Holiness and Pentecostal Traditions. A paper presented in the international conference Prague '97. - 1997.

Hollenweger W. Plea for a Theologically Responsible Syncretism. - A paper presented in the international conference Prague '97. - 1997.

Tervits J. Baptisti valsts, pašvaldības un sabiedriskās institūcijās. Izdales materiāls LBDS kongresa "Baptisti un sabiedrība" (12.03.99.) laikā.

Arhīvu materiāli

Latvijas Valsts Vēstures arhīvs (LVVA)

1370.fonds: "Iekšlietu ministrijas Baznīcu un konfesiju departaments"

1. apraksts.

Lietu numuri – 94, 464, 680, 751, 1665, 1695, 1782, 1827, 1830, 1833, 1834, 1882, 2552, 2553, 2554, 2555, 2565, 2569, 2570, 2603, 2605, 2654.

1919. fonds: "Evanģēliski ticīgo apvienība "Tabors"

1. apraksts.

Lietu numuri – 1.

2263. fonds: "Latvijas -Amerikas Misiones biedrība"

1. apraksts.

Lietu numuri – 2, 3, 6, 8.

4651. fonds: "Misiņas biedrība "Vasarsvētku Blāzma""

1. apraksts.

Lietu numuri – 2.

Latvijas Valsts arhīvs (LVA)

101. fonds: "Latvijas Komunistiskās partijas Centrālā komiteja"

2. apraksts

Lietu numuri – 81

12. apraksts

Lietu numuri – 73

14. apraksts

Lietu numuri – 73

18. apraksts

Lietu numuri – 87

19. apraksts

Lietu numuri – 74

20. apraksts

Lietu numuri – 75

21. apraksts

Lietu numuri – 79

22. apraksts

Lietu numuri – 86

23. apraksts

Lietu numuri – 138

41. apraksts

Lietu numuri – 105

47. apraksts

Lietu numuri – 139

121. fonds: "LK(b)P Liepājas apriņķa komiteja"

1. apraksts

Lietu numuri – 33

1419. fonds: "PSRS MP Reliģijas lietu padomes pilnvarotais Latvijas PSR"

2. apraksts

Lietu numuri - 12.

3. apraksts

Lietu numuri – 9, 10, 92, 199, 202, 243, 244, 245, 265, 268.

1448. fonds: "PSRS MP Reliģijas kultu lietu padomes pilnvarotais Latvijas PSR pie Latvijas PSR Ministru padomes"

1. apraksts

Lietu numuri - 1, 6, 15, 27, 47, 98, 99, 101, 102, 108, 109, 110, 165, 166, 207, 230, 239, 241, 242, 246, 247, 249, 252, 253, 256, 260, 265.

1986. fonds: "Latvijas PSR Valsts drošības komitejas par sevišķi bīstamiem pretvalstiskiem noziegumiem apsūdzēto personu krimināllietas"

2. apraksts

Lietas - P-5221.-1, P-5221-2, P-5221-3, P-9234-1, P-9234-2.

Jelgavas Zonālais valsts arhīvs (JZVA)

116. fonds "Jelgavas pilsētas Tautas deputātu padomes Izpildu komiteja":

7. apraksts

Lietu numuri - 369, 414, 421, 630

Jelgavas Domes rīcībā esošie JZVA dokumenti:

2-24. lieta.

Ventspils Zonālais valsts arhīvs (VZVA)

299. fonds "Ventspils rajona Tautas deputātu padomes Izpildu komiteja":

1. apraksts

Lietu numuri – 1337.

369.fonds "Ventspils pilsētas Tautas deputātu padomes Izpildu komiteja":

1.apraksts

Lietu numuri - 892.

7.apraksts

Lietu numuri – 997.

LBDS Vēstures arhīvs (LBDS VA)

Bīskapa padomes protokolu grāmata (27.06.66. - 09.11.72.).

Latvijas PSR ev. kristīgo baptistu draudžu Bīskapa padomes protokolu grāmata (12.01.73. - 10.11.75.).

Latvijas baptistu draudžu Bīskapa padomes sēžu protokolu grāmata (27.01.76. - 06.09.77.).
Latvijas baptistu draudžu Bīskapa padomes sēžu protokolu grāmata (27.10.77. - 08.08.80.).
Latvijas baptistu draudžu Bīskapa padomes sēžu protokolu grāmata (12.09.80. - 08.10.82.).
Bīskapa padomes sēžu protokolu grāmata (11.02.83. - 07.12.84.).
Bīskapa padomes sēžu protokolu grāmata (09.08.85. - 06.10.89.).
Bīskapa padomes sēžu protokolu grāmata (15.12.89. - 07.12.90.).
Bīskapa pārvalde. Sanāksmes, Kongresi.
Dok. Nr. 27-871. - Kārļa Lācekļa garīgā darba atzīmes (dienasgrāmata).
Draudžu kongresa protokols Nr. 1, - 1996.
VA-03. - Staldzenes un Subates draudzes.
VA-04 - Mirušo garīdznieku kadru dokumenti.
VA-04. - Pašreizējo draudzēs vadībā esošo garīdznieku kadru dokumenti.
VA-04. - Pašreizējo pensionēto garīdznieku kadru dokumenti. Pašreiz no darba izstājušos kadru dokumenti.

Dieva asambleju arhīvi (ASV)

The Foreign Missions Department. - James Grevinsh Application for Appointment as Missionary.

The Flower Pentecostal Heritage Center:

- The ministerial file of Peter Vokrot (No. 2392);
- General Secretary's Letters to Rev. T.R.Brubaker (November 7, 1947) and J.Grevin (November 17, 1947).

Kestona institūta arhīvs (Lielbritānija)

SU/Pen 15/1 S - Theology-Philosophy-Ethics-Morality. Samizdat.

SU/Pen 11/8 - Emigration on religious grounds.

PIELIKUMS

Draudzes "Atklāsme" locekļa Sergeja Nadežnikova stāstījums

Rīgā, 1999. gada 31. martā

Mēs dzīvojām Olaines ciemata padomes teritorijā pie Baložu stacijas. Pie mums izmitināja vēl vienu cilvēku ar ģimeni, viņš pildīja stacijas dežuranta pienākumus. Viņa sieva ar manu māti bieži runāja par Dievu. Mana māte pati bija vecticībniece. Reiz sarunā viņai izteica piedāvājumu apmeklēt evaņģēlisko kristiešu sapulci. Ja atmiņa nevil, atbrauca Klimentijs Brics no Dagdas un Konstancija Lastovska. Tajā laikā pie mums mājās bija arī mana māsa Marija Židkova, kura toreiz bija apmēram 22 gadi. Nez kādēļ tieši viņa pirmā pieņēma Evaņģēlija vēsti. Viņa aizbrauca kristīties uz toreizējo Dagdas rajonu. Drīz viņai sekoja arī mana māte. Mūs sāka apmeklēt brāļi no Rīgas — atceros Lāčkāju, šķiet viņa vārds bija Antons. Bieži nāca arī māsa Marta Krustiņa. Viņi visi runāja krieviski. Tomēr tālākas attiecības neizveidojās. Rezultātā sapulču vadības centrā nokļuva mana māsa un arī Lastovska. Sākuma posmā bija arī daudz kā negatīva un lieka. Vai tīk vai nē, bet to no dzīves neizsvītrosi. Mūs apmeklēja arī Anna Likemecs. Viņas dzīves veids bija nesaprotams — pēc izglītības viņa bija pedagoģe, taču viņa nestrādāja, bet braukāja apkārt — apmeklēja Rīgu, Indru, Krāslavu, arī Dagdu, jo viņa oficiāli dzīvoja pie Briča. Viņa arī braukāja uz Smoļenskas apgabalu. Izveidojās neliela grupa, kurai pievienojās gan jaunatgrieztie, gan ticīgie, kuri bija apmeklējuši citas baznīcas. Dažreiz pie mums iebrauca brāļi, bet uz vietas tādu nebija. Bija tāds Nikolajs Kiseļovs, kas atgriezās, bet vēlāk par viņu runāja, ka viņš vai nu ir VDK savervēts vai jau no sākuma iesūtīts kā spiegs. Taču arī viņu vēlāk notiesāja uz 25 gadiem. Ja nemaldos, 1952. gadā Smoļenskā arestēja Annu Likemecu. Tā kā viņa bija no Latvijas, tad viņu nosūtīja uz Rīgu un šeit sākās izmeklēšana. Konstanciju arestēja mūsu mājas. Tajā laikā mēs bijām viesos pie kristiešu ģimenes Glūdas stacijā. Pie mums mājās bija apmeties jauns cilvēks no kristīgas ģimenes — Bonado, kas, būdams ar lielāku kristīgo pieredzi, grupā bija kā brālis. Arī viņu arestēja. Mēs atbraucām no Glūdas un mans tēvs devās uz staciju, lai dotos uz Rīgu. Tas pēkšņi pie mums ieradās VDK un uzrādīja kratīšanas orderi, kā arī prasīja par tēvu. Viņam aizbrauca pakal uz staciju. Kratīšanā atņēma literatūru — Bībeles un dziesmu grāmatu. Šķiet pavisam piecus priekšmetus — tika sastādīts arī protokols, kuru mēs ilgi glabājām, bet tad tas arī tika iznīcināts. Mēs necerējām, ka šī sistēma var sabrukt un kādu vēl interesēs šāds dokuments. Padomju laikā tas būtu tikai vēl viens kompromitējošs papīrs. Bonado atbrīvoja un par viņu baumoja, ka viņš apcietinājumā izplāpājies. Vēlāk viņš nodzērās. Bet tas jau bija stipri vēlāk. Aresta laikā viņš esot piekauts un gulējis slimnīcā. Beigās viņu izlaida un vairs neaiztīka. Kopskaitā arestēja piecus cilvēkus — Annu Likemecu, Konstanciju Lastovsku, Kiseļovu, manu māsu un Maslobojevu. Aresti gan ar to nebeidzās —

apcietināja Bricu, Konstancijas māsu Amāliju u.c., pavisam kopā ieskaitot jau agrāk arestētos, apcietināja 14 cilvēkus. Mana liecība spēlēja nozīmīgu lomu. Var teikt, tas bija naivums, bet pēc tam, kad es 1950. gadā pabeidzu piekto klasi, mani pierunāja vairs skolā neiet. Tas bija padomju laiks, tā kā sacēlās troksnis — par mani bija raksts "Sovetskaja Latvija". Izmeklēšanā ar mani rupji neapgājās — varbūt tāpēc, ka man vēl nebija 16 gadi. Galvenokārt viņi centās man pierādīt, ka es kļūdos, jo nav nekāda Dieva. 1955. gadā es aizgāju dienēt armijā. 1956. gadā sāka atgriezties atpakaļ izsūtītie. Aresti bija savā ziņā nākuši par svētību — izsūtījuma laikā ticīgajiem izveidojās kontakti ar citiem ticīgajiem, kuri bija nobriedušāki mācībā un pieredzē. Brāļi sāka mūs aktīvāk apmeklēt. Jā, jā, saka, ka arī izsūtīto prombūtnes laikā sapulces turpināja notikt. Tiesa, tās vairs nenotika, kā agrāk, pie mums mājās. Mēs sākām apmeklēt Dobeli — tur bija tāds brālis Saulītis. Iespējams, mūs novēroja VDK, tomēr neviens mūs netraucēja. Tā kā nebija brāļu, tad sapulcēs dominēja māšas. Pat mūsdienās ir šādas ticīgo grupas — piemēram, Aknīstē. Grupas sastāvs mainījās kādam aizbraucot un citam atbraucot, tomēr kopumā tā turpināja pastāvēt. Pēc 1956. gada kad atgriezās ieslodzītie, tā nostabilizējās. Mūs apmeklēja brāļi no Tallinas, vēlāk arī no Ukrainas. Piecdesmito gadu beigās mēs pieslējāmies Austrumu pentakostiem — šī saikne izveidojās savstarpēji kontaktējot izsūtītajiem. Sešdesmitajos gados šeit apmetās Timotejs Ļebedjevs no Smoļenskas apgabala — viņš bija pirmais ordinētais diakons. Brāļu kļuva vairāk — jaunatbraukušie iekļāvās jau eksistējošā grupā, kura šogad atzīmē piecdesmit gadu jubileju. Es pats no sešdesmito gadu beigām ilgu laiku neapmeklēju sapulces. 1989. gadā nomira mana māsa un bērēs es atkal satikos ar vecajiem draugiem. Tā es atkal sāku nākt uz sapulcēm.

Intervija ar Stīvu Bradkoviču

Rīgā, 1998. gada 21. augustā

Lūdzu, pastāsti par savas darbības Latvijā aizsākumiem!

Es ticu, ka mana ierašanās 1990. gadā, vēl pastāvot Padomju Savienībai, bija sekošana Dieva aicinājumam dibināt draudzes. Kad es ieradās Rīgā, visi man apkārt runāja tikai krieviski un nevis latviski, un tā es iemācījos krievu valodu. Es sāku evaņģelizācijas darbu, bet tad es sapratu, ka bieži šiem cilvēkiem nav draudzes, kur iet. Es vēlējos dibināt draudzes visā PSRS, bet, lai to darītu legālā ceļā, vajadzēja reģistrēties zem kādas eksistējošas denominācijas vai veidot jaunu denomināciju. Vispirms es sastapos ar visiem pentakostu bīskapiem, es viņus personīgi pazīstu ļoti labi, un izstāstīju kādas es saredzu atšķirības starp pentakostiem un harismātiem. Katra draudzei ir savas tradīcijas un jo vairāk draudze institucionalizējas, jo vēsāka tā kļūst. Piemēram, 18. gs. metodistu baznīca Amerikā bija līdzīga liesmojošam ugunskuram — tai bija draudzes visās vietās un stipri sludinātāji. Mūsdienās viņi sludina "sociālo evaņģēliju", cilvēku gudrību, filozofiju un nevis Dieva vārdu. Viņi palīdz nabadzīgajiem, taču viņi vairs neaicina cilvēkus pie Kristus. Manā skatījumā pentakostu kustība ir jāuzlūko līdzīgi citām kustībām. Skatoties vēsturē, ik pēc gandrīz desmit vai divdesmit gadiem Dievs nes jaunu akcentu skatījumā uz Rakstiem. Atklāsme ir progresējoša.

Divdesmitajos gados pentakostismā bija stingra kustība svētošanās un grēku nožēlas virzienā. Ar laiku tā pārvērtās legālismā. Piemēram, kad es strādāju Centrālamerikā, es ievēroju, ka pentakostu draudzēs būt kristietim nozīmēja nelietot alkoholu un nesmēķēt. Es to varu saprast, bet bija arī vēl citi aizliegumi — sievietēm bija jāvalkā garus matus, viņas nedrīkstēja tos nogriezt, un viņām nebija ļauts valkāt auskarus un lietot kosmētiku. Vīrieši, par spīti 40 grādu temperatūrai un svīšanai, valkāja biezus uzvalkus un kaklasaites. Viņi nedrīkstēja spēlēt futbolu. Vasarsvētku kustībai sākot zaudēt dedzību, ieviesās aizvien vairāk aizliegumu. Ieejot jebkurā pentakostu draudzē, jūs varat vērot, ka pēc vārdiem "lūgsim Dievu" cilvēki pēkšņi sāk raudāt. Kāpēc? Tā viņi ir mācīti Dievu lūgt. Divdesmitajos gados bija liela grēku nožēlas kustība, patiesa Gara darbība, taču ar laiku tā pārvērtās reliģijas formā. Mūsu draudzē sāka nākt viena sieviete. Viņa apmeklēja arī mājas grupu. Tā gadījās, ka arī es to apmeklēju, un es biju liecinieks tam, kā viņa sāka raudāt pēc aicinājuma lūgt Dievu. Tas bija nevis tādēļ, ka Gars būtu viņu aizskāris, bet gan tādēļ, ka viņa tā bija mācīta. Tā bija viena no pirmajām lietām, pret kurām es nostājos, jo Dievs saka ka mūsos mājā prieks nevis, kā es to saucu, svētais bēdīgums. Legālisms pentakostu draudzēs ir kļuvis tik strikts, ka tas ir par šķērslī cilvēku nākšanai baznīcā. Viņi paši sevi ir padarījuši par savas svētuma izpratnes gūstekņiem un policistiem. Liela daļa pentakostu draudžu nodarbojas ar citu cilvēku

garīgu sišanu. Tās dara to svētdienu pēc svētdienas. Parasti mēs nepieņemam cilvēkus no citām draudzēm, jo tie iespaido ar savu izpratni citus. Šeit es saredzu atšķirību starp pentakostiem un harismātiem. Rietumos mēs par harismātisko kustību gandrīz vairs nerunājam, jo tā bija nozīmīga kustība sešdesmitajos un septiņdesmitajos gados. Pēc tam nāca daudzas citas kustības: Vārda kustība, kas saistās ar Ulfu Ekmanu un Kenetu Heiginu. Akcents tiek likts uz Vārdu. Tā izbeidzās sešus, septiņus gadus atpakaļ. Kad es tajā laikā atbraucu uz Ameriku, vēroju, ka puse no Vārda draudzēm tika slēgtas. Dievs akcentēja ko citu. Es ticu, ka šobrīd tiek akcentētas divas lietas: Dieva godināšana un pravietiskā kustība.

Kad es pirmo reizi ierados šeit, es sadarbojos ar pentakostu draudzi. Es reiz sludināju svētrunu pentakostu draudzē un runāju par Svēto Garu. Man sludinot, puse cilvēku piecēlās un aizgāja. Es nodomāju — tas gan ir neparasti. Pēc sapulces mans dārgais draugs Jānis Ozoliņkevičs apmēram divdesmit minūtes runāja ar mani, sakot, kā gan es esmu iedrošinājies teikt, kā Svētais Gars darbojas. Es sapratu, ka es nezinot esmu pārkāpis gandrīz katru viņu tradīciju. Es arī sapratu, ka viņi tādā mērā ir pieraduši lietas darīt noteiktā veidā, ka neļausies pārmaiņām.

Kad es 1990. gadā Latvijā uzsāku savu darbību, vēl eksistēja Augstākā padome, pastāvēja Reliģijas lietu departaments, kurā darbojas partijas darbinieki, kuru nebija kristieši un kuru galvenais mērķis bija reliģiju izstumt ārpus Padomju Savienības. Mums tajā laikā jau bija reģistrētas draudzes, un toreizējais likums noteica, ka, ja ir trīs draudzes, ir iespējams dibināt draudžu centru. Vienīgais iemesls, kāpēc mēs gribējām veidot šādu centru, bija tādēļ, ka mēs juridiski savādāk nevarējām citās pilsētās dibināt draudzes. Reliģijas lietu departaments noraidīja mūsu lūgumu, par spīti tam, ka likums atļāva mums dibināt centru. Situāciju glāba viens cilvēks. Šeit jāpaskaidro, ka tā kā mans bakalaura grāds bija Bībeles zinībās, bet maģistra grāds — lingvistikā, es mācīju angļu valodu valsts ierēdņiem un biznesmeņiem Jelgavā. Viens no audzēkņiem bija deputāts Igors Mobels, kas bija arī avīzes redaktors. Viņš bija nikns uz Kublinski, viņi ienīda viens otru jau sen. Viņš sacīja Kublinskim: "Ja tu neregistrēsi šo draudžu centru, es panākšu, ka Reliģiju lietu departamentu slēdz." Rezultātā mēs varējām dibināt centru un ar šo legālo segumu mēs varējām nodibināt 200-300 draudzes visā PSRS. Šobrīd Latvijā mums ir deviņas draudzes un mēneša laikā būs vienpadsmit. Mēs veidojam draudzes visā Latvijā. Piemēram, šobrīd mēs veidojam draudzi pilsētā, kurā ir tikai viena baptistu draudze ar aptuveni 20 locekļiem un neliela luterāņu draudze, bet pilsētā ir 4000 iedzīvotāju.

Vai jūsu centrā ir tikai krievu draudzes?

Mums ir 5 krievu draudzes, 4 latviešu draudzes (Jelgava, Dobeles, Kroņauce, Iecava) un mēs veidojam vēl divas jaunas latviešu draudzes. Tas nav viegli, jo jāreķinās ar divām atšķirīgām

kultūrām un divām valodām. Pie tam, krievi nerunā latviski, tāpēc mācītāju sanāksmes norit krieviski. Bet mūsu lielās konferences notiek latviski ar simultāntulkpojumu uz austiņām krieviski.

Kā zināms, Latvijas baptisti un arī daudzi pentakosti nosoda labklājības teoloģiju. Kāda ir Tava attieksme pret to?

Es ticu, ka bez naudas mēs nekad neaizsniegsim pasauli ar Kristus vēsti. Es zinu vienu — kad cilvēki nāk pie Kristus, Dievs sāk viņus svētīt. Labklājība manā izpratnē nenozīmē, ka tev noteikti Dievs sarūpēs mersedesu, bet gan ka tev būs pietiekoši, lai apmierinātu pamatvajadzības un lai palīdzētu citiem. Tā manā skatījumā ir labklājība. Problēma ir, ka Amerikā mācība par labklājību kļuva ekstrēma — es lūgšu Dievu un viņš man dos vairāk naudas. Dievs tā nerīkojas — Dievs mūs svētī, lai mēs svētītu citus. Es uzskatu, ka baznīcai ir jāuzrunā biznesmeņi, jo Dievs lieto cilvēkus Evaņģēlija izplatīšanai. Es ticu, ka biznesmeņiem ir liela nozīme — viņi iespaido daudzus cilvēkus, kuri strādā zem viņiem. Draudzēs līdzekļi galvenokārt nāk no nelielas cilvēku grupas. Ja mēs uzņemamies nabadzības solījumu, mēs izdarām sava veida pašnāvību. Draudzei ir vajadzīgas finanses. Es esmu runājis ar daudziem luterāņu mācītājiem un viņiem ir grūtības šajā jomā. Es ticu, ka Bībeles mācība par desmito tiesu ir ļoti svarīga. Es redzu kā tas darbojas manā draudzē — cilvēki nāk pie Kristus, pārstāj dzert un viņu ģimene top dziedināta, Dievs dod labāku darbu, viņi var iegādāties jaunu automašīnu, visa viņu dzīve mainās. Ja tu to sauc par labklājību, tad es esmu par to. Es esmu pret "dod man, dod man" attieksmi. Es esmu pārliecināts, ka mums ir jābūt devējiem.

Kāds ir tavš viedoklis par to, vai mēlēs runāšana ir vienīgais pierādījums Svētā Gara kristībai?

Agrīnajā pentakostismā bija lielas diskusijas, vai runāšana mēlēs ir vienīgais pierādījums Svētā Gara kristības saņemšanai. Es neticu, ka runāšana mēlēs ir vienīgais pierādījums un es izskaidrošu, kā es to saskatu Bībelē. Es ticu, ka ir kristība vai piepildījums ar Svēto Garu, kas nāk pār ticīgo un dod spēku dzīvot kristīgu dzīvi. Kad es uzlieku rokas cilvēkiem, par kuriem es lūdzu, es jūtu siltumu. Lūdzot par Svētā Gara saņemšanu, es faktiski jūtu, kā Gars no manis nāk viņos. Es zinu, ka viņos iemājo Svētais Gars, bet pēc manas pieredzes, šis piepildījums nav ilgstošs, jo neatkarīgi no tā, cik ilgi tu lūdz, tava miesa, dzīvojot šajā pasaulē, atkal atgādina par sevi. Es uzskatu, ka runāšana mēlēs ir būtiska tāpēc, ka, Bībeles vārdiem runājot, lūdzot mēlēs lūdz gars. Mēs varam to saukt arī par garīgo vingrinājumu. Kad tu lasi Bībeli, lai arī tā skar tavu sirdi, tu nodarbini savu prātu. Mēs ļoti maz nodarbinām garu. Kad es biju baptists, es varēju lūgt kādu stundu un tad man bija darāmas citas lietas, bet es to pārdzīvoju, jo vēl bija tik daudz lietu, par ko man gribējās lūgt. Kad es saņēmu Svētā Gara kristību un sāku lūgt mēlēs, es konstatēju, ka jo vairāk es runāju mēlēs,

jo vairāk es sevi garīgi piepildu. Vēstulē Efeziešiem ir teikts "topiet piepildīti ar Garu" — grieķu valodā ir lietota gramatiska forma, kas norāda uz turpinošos darbību. Praksē ir tā, ka ja tev tiek uzliktas rokas un par tevi tiek lūgts Dievs un tu nerunā valodās, tad šis piepildījums dažu dienu laikā tevi atstāj. Lai paliktu piepildījuma stāvoklī, tev jālūdz mēlēs. Bet arī ja tu runā mēlēs, ir svarīgi, lai tu šajā stāvoklī paliktu. Problēma ar mums, kristiešiem, ir tā, ka mēs vēlamies darīt kaut ko tā, lai tas paliktu uz visiem laikiem. Pie viena, esmu arī vērojis, ka klasiskajiem pentakostiem runāšana mēlēs bieži saistīta ar emocionāla pacēluma brīžiem, daudzas no šīm draudzēm vienkārši laisa troksni nevis runā valodās. Manā skatījumā mēlēs jārunā tad, kad mēs esam depresijā, jo tieši tad mums vajadzīgs piepildījums.

Intervija ar krievu vasarsvētku draudžu bīskapu Emanuēlu Prokopenko

1998. gada 1. aprīlī, Ozolniekos

Vai lielākā daļa krievu pentakostu ir ieceļojuši Latvijā pēc Otrā pasaules kara vai arī jau pirms kara Latvijā ir bijuši krievu pentakosti ?

Es nevaru precīzi uz šo jautājumu atbildēt. Es uz Latviju atbraucu 1973. gadā un tāpēc varu runāt tikai par šo periodu. Pirms tam es gan esmu viesojies Latvijā un, cik man zināms, pentakosti agrāk sapulcējās nelielās grupās personīgās mājās un dzīvokļos. Rīgā bija nelielas māju grupas, kurās pulcējās līdz 20-30 cilvēki. Dažkārt notika kopīgas sapulces, kurās sapulcējās 50-70 cilvēki. Es, šķiet, 1962. gadā viesojos šādā mājas sapulcē Bauskas rajonā, braucu arī uz Kandavu, kur arī bija neliela ticīgo grupa. Kad 1973. gadā es pārcēlos uz Latviju, pirmo reizi Latvijā tika reģistrēta vasarsvētku draudze — tā izmantoja telpas Avotu ielā, Pāvila baznīcā. Tajā draudzē es biju loceklis un sludinātājs. 1975. gadā es no Rīgas pārcēlos dzīvot uz Jelgavu. Tajā laikā Jelgavā bija neliela latviešu ticīgo grupa un tur dzīvoja arī daži krievu ticīgie, kuri brauca uz Rīgu uz dievkalpojumiem. Latvieši, apmēram 10-15 cilvēki, pulcējās privātmājā un man vienam sludinātājs Jānis Ozoliņkevičs vai viņa sieva tulkoja uz krievu valodu. 1975. gadā oficiāli Latvijā reģistrēja otru vasarsvētku draudzi — tā bija latviešu draudze. Tajā iestājos arī es un pamazām tās ietvaros izveidojās krievu grupa. 1988. gadā krievu grupa oficiāli tika reģistrēta. Sākoties pārbūves procesam iestājās lielāka brīvība un asāk tika izvirzīts nacionālais jautājums. Telpas luterāņu baznīcā irēja gan latviešu gan krievu pentakosti, un, tā kā mums kļuva par šauru, mēs bijām spiesti pāriet uz privātmāju. Mēs lūdzām atļauju celt Jelgavā lūgšanu namu. Sāpumā mums atteica, bet tad atļāva celtniecību noformēt kā individuālo būvniecību. Mēs atklāti teicām, ka vēlamies celt lūgšanu namu. Mēs sākām celtniecības darbus 1988. gadā. 1989. gadā mums aizliedza celtniecību — toreizējais izpildkomitejas vadītājs teica, ka viņš nekad neatļaus krieviem būvēt lūgšanu namu. Mēs gavējām un lūdzām Dievu, un Dievs darīja savu darbu. Mēs brīdinājām amatpersonu, ka Dievs pats iejauksies un tās vietā nāks cits cilvēks. Dievs caur atklāsmēm Svētajā Garā mums sacīja, ka mēs uzcelsim dievnamu un tas piepildīsies ar ļaudīm. Es pateicu to arī izpildkomitejas priekšsēdētājam — viņš ļoti sadusmojās uz mums, bet nepagāja ne mēnesis un Kalves kungs tika atbrīvots no darba. Par Jelgavas mēru kļuva Valdemanis, kurš atļāva celtniecību, un 1990. gadā mēs turpinājām celtniecību. 1992. gadā mēs to pabeidzām un patiešām līdz pat šodienai nams pildās ar krievvalodīgajiem. To apmeklē arī krieviski runājoši latvieši un lietuvieši.

Kādi notikumi tajā laikā norisinājās Latvijas krievu pentakostu aprindās?

Pamazām sāka dibināties krievu draudzes, un visā PSRS kļuva aktuāls jautājums par pentakostu savienības izveidi. Jau 1987. gadā mums bija tikšanās ar dažu draudžu pārstāvjiem par šādas savienības izveidi. 1988. gadā notika liela latviešu un krievu pentakostu tikšanās, kurā tika izvirzīts jautājums par Latvijas pentakostu savienības izveidi. Tā kā nacionālais jautājums bija saasināts, mēs nepanācām vienotību un tad pirmo reizi 1989. gada novembrī sapulcējās četru draudžu pārstāvji un mēs nolēmām izveidot krievu vasarsvētku draudžu apvienību. 1989. gada 4. novembrī oficiāli tika reģistrēts Latvijas evaņģēliskās ticības kristiešu - pentakostu centrs. No tā brīža sākās darbs pie jaunu draudžu veidošanas — tika atvērtas draudzes Jelgavas, Dobeles, Rīgas, Bauskas, Daugavpils un citos rajonos. Patreiz mūsu centrā ir 17 draudzes ar kopējo locekļu skaitu — apmēram 2000. Draudzes auga, taču mums trūka mācītāju — pamatā draudzes veidoja jaunatgrieztie vai vecākās paaudzes cilvēki, kuri bija darbojušies pagrīdē un nespēja vadīt draudzes jaunajos apstākļos. 1989. gadā, izveidojoties draudžu centram, es tiku ievēlēts par vadītāju un kadru sagatavošanas jautājums lielā mērā bija jārisina man. 1994. gadā mēs pirmo reizi atvērām divgadīgu Bībeles skolu, kuras pasniedzēji galvenokārt bija no ASV, jo mūsu ļaudis bija bez teoloģiskās izglītības. Pasniedzējus sūtīja Dieva asambleja un tie bija cilvēki ar zinātniskajiem grādiem teoloģijā. Lai arī es esmu ticīgs no bērnības un esmu darbojies gan starp baptistiem gan pentakostiem, man nebija garīgās izglītības, jo pentakosti PSRS tika uzskatīti par nelegālu sektu. Galvenokārt biju izglītojies pašmācības ceļā, un sākoties brīvības laikiem, apmeklēju dažādus kursus, seminārus un konferences. Man bija liela vēlme mācīties un mācīt. Sākot pasniegt koledžā, es redzēju, ka man pašam jāpapildina zināšanas, tāpēc es iestājos Kijevas Bībeles institūtā. Patreiz man vēl jāaizstāv teoloģijas bakalaura diplomdarbs. Vēl šādā vecumā nākas mācīties... Jau ceturto gadu pasniedzu koledžā un darba ir ļoti daudz.

Patreiz mēs Latvijā plānojam izveidot "bāzes" draudzes — mēs esam sadalījuši visu Latviju septiņos reģionos un, balstoties uz "bāzes" draudzēm mēs virzīsimies uz apkārtējām pilsētām un veidosim jaunas draudzes. Centrālās "bāzes" draudzes ir Rīgā, Jelgavā, Ventspilī, Liepājā, Daugavpilī, Rēzeknē un Balvos. Mūsu centrs veica statistiku par evaņģēliskajām draudzēm Latvijā, kura atklāja bēdīgus faktus — tikai 1% no visiem Latvijas iedzīvotājiem ir evaņģēliski ticīgie, skaitliskā izteiksmē — 25 000 latviešu un krievvalodīgo evaņģēlisko kristiešu. Daudzos rajonos vispār nav nevienas evaņģēliskās draudzes — ļoti slikta situācija Balvos, Alūksnē, Preiļos un citos rajonos. Mēs vēlamies darboties šajā virzienā. Liepāja ir liela pilsēta, taču tajā ir tikai dažas draudzes. Daugavpils ir otra lielākā Latvijas pilsēta un mēs vēlamies tur veidot lielu centru, lai Dieva Vārds varētu izplatīties. Masu evaņģelizācijai nav vairs tādu panākumu kā agrāk, tāpēc mēs lielu uzmanību pievēršam personīgai evaņģelizācijai. Lielu vērību pievēršam izglītībai — studenti,

kuri jūt aicinājumu būt par skolotājiem, pēc divgadīgo apmācību beigšanas var turpināt izglītību Maskavas vai Kijevas teoloģijas institūtos, daži — Vācijā, Amerikā. Šogad sūtīsim vienu studentu uz Indiju. Ar laiku varbūt mums būs ne tikai bakalauri un maģistri, bet arī teoloģijas doktori. Kas attiecas uz tiem, kuriem neizjūt šādu aicinājumu, mēs uzskatām, ka mācītājam ir pietiekoši ar divu gadu izglītību.

Esmu runājis arī ar citiem pentakostiem un sapratis, ka, Jelgavā, veidojoties krievu draudzei, iezīmējās teoloģiskas atšķirības starp latviešu un krievu pentakostiem. Bijušajā PSRS bija vairāki pentakostu virzieni. Droši vien tā tas bija arī Latvijā?!

PSRS bija četri galvenie pentakostu novirzieni: voronajeveši, kuru aizsākums ir Odesā un kuri ārēji atšķīrās no pārējiem ar kāju mazgāšanu, šmitieši, kuri bija progresīvāki un saglabāja veselīgāku pentakostu mācību un pie kuriem arī es sevi pieskaitu, VEKBP sastāvā esošie pentakosti un neregistrētie pentakosti, kuri sevi dēvēja par "klasiskajiem". Mūsu savienībā ir apvienoti visi virzieni. Jāņem vērā, ka formāli balstoties uz 1945.g. augusta vienošanos, daudzi pentakosti tika piespiesti pievienoties baptistiem. Es, dzīvodams Baltkrievijā, pats biju loceklis šādā jauktā draudzē. Atmosfēra bija spriedzīga, jo bija jūtamas atšķirības. Kad 1988.gadā sākās lielāka brīvība, apmēram 50 000 pentakostu atstāja VEKBP. Mūsu centrs arī šobrīd ietilpst apvienotajā savienībā, es esmu šīs savienības prezidijā. Savienība ietilpst Eiropas vasarsvētku draudžu savienībā — esmu šīs savienības komitejas loceklis.

Jums ir ciešas saites ar Amerikas Dieva asambleju!?

Mēs neesam Dieva asambleja, mēs vienkārši sadarbojamies.

Latviešu draudzes saistīja sevi ar citu pentakostu denomināciju. Vai tas nenorāda uz atšķirībām jūsu starpā?

Jā, latviešu draudzes pievienojās starptautiskajai Dieva draudzei. Mans personīgais viedoklis ir, ka tas saistījās ar izdevīgumu. Es neuzskatu, ka ir kādas teoloģiskas atšķirības mūsu starpā, ir vienīgi atšķirības formā — mēs nākam no tradicionālām draudzēm Krievijā un Baltkrievijā, kur sievietes dievkalpojumos lieto galvassegas, ir draudzes, kuru locekļi nevalkā kaklasaites un laulības gredzenu. Arī es kādreiz uzskatīju, ka gredzenu nevar valkāt, bet tagad tā vairs nedomāju. Latvieši ir tuvāki Rietumiem un tas parādās arī ārējās formās.

Vai uz atšķirībām nenorāda fakts, ka Jelgavas latviešu vasarsvētku draudzē mācītāja ir sieviete?

Mums nav sievietes mācītājas. Taču es nedomāju, ka latviešiem ir atšķirīga mācība attiecībā uz sievietēm mācītājām, jo tā ir arī viņu problēma — draudzē šī iemesla dēļ notika šķelšanās. Mēs neuzskatām, ka sievietei jāklusē. Ja tas būtu tā, mūsu koledžā nemācītos sievietes. Arī latviešu sieviete — mācītāja ir beigusi mūsu koledžu. Šobrīd puse no studentiem koledžā ir sievietes.

Vai jūsu savienībā ir arī latviešu draudzes?

Pagaidām mums ir viena latviešu draudze. Dažas no draudzēm, kuras bija mūsu savienībā, pārgāja latviešu apvienībā.

Kāda ir jūsu attieksme pret "Jauno paaudzi" un citām jaunajām harismātiskajām draudzēm?

Uzmanīga, ļoti uzmanīga. Taču tajā pašā laikā mēs pamazām attālināmies no tradīcijām, kuras nav pamatotas Bībelē. Sakari ar Rietumiem, īpaši ar Dieva asambleju, atstāj savas pēdas. No "Jaunās paaudzes" mūs šķir ne vienkārši atšķirības ārējā formā, bet doktrināri uzskati. Būtiskākās atšķirības skar jautājumus par svētdzīvi un pestīšanu. Daudzi savu vēlmi būt pestītiem jau uzskata par patiesu ticību. Mums jātiecas pēc svētuma arī no savas puses. Mīlestība ir auglis un tas ir jābriedina. Manuprāt "Jaunajā paaudzē" svētdzīves jautājumiem tur pietiek virspusēji.

Ja neskaita Jelgavu, vai jums ir arī citas draudzes, kurām ir savi dievnami?

Vairāk savu dievnamu mums nav, tikai īrētas telpas. Runa patreiz iet par Rīgas dievnama ēkas izpirkšanu. Šobrīd sarunas tiek risinātas par dievnama celtniecību Bauskā, jo esošās telpas draudzi neapmierina.

Krievu pentakostu mācītāja Nikolaja Griba stāstījums

Rīgā, 1997.gada 15. jūlijā

Rīgas latviešu - krievu vasarsvētku draudze izveidojās 1973.gadā. 1974.gada 8.martā notika svinīgs draudzes atklāšanas dievkalpojums, kurā dziedāja koris no Baranovičiem. Bija daudzi citi viesi no Baltkrievijas un Ukrainas. Kā draudzes mācītājs valsts priekšā skaitījās A.Lāčkājs. Atbildīgie draudzes darbinieki krievu grupā — Dmitrijs Černogorovs, Viktors Kostans u.c.

Ar luterāņu mācītāju Viktoru Ozoliņu, kura vadītās draudzes telpās (Pāvila baznīcā) pulcējās vasarsvētku draudze, es vienmēr atradu kopīgu valodu. Manā izpratnē viņš ir viens no viscienījamākajiem luterāņu mācītājiem. Viņam nebija īpaša antagonisma pret pentakostiem. Viņš teica: "Jums ir daudz kā tāda, kā mums nav — lielāka garīga dzīvība un spēks." Daudzi viņa draudzes locekļi gāja uz mūsu dievkalpojumiem. Daži kļuva par vasarsvētku draudzes locekļiem. Atsevišķi luterāņu draudzes locekļi bija naidīgi pret mums, taču tie bija cilvēki, kurus īpaši necienīja arī pašu luterāņu aprindās.

Līdz 1979. gadam pastāvēja apvienota vasarsvētku draudze, bet 1979. gadā krievu grupa aizgāja, jo vairāk aizstāvēja svētdzīves principus. Līdz 1981.gadam tās locekļi pulcējās pa mājām. Sākot ar 1980. gadu krievu draudzes vadītājs bija Nikolajs Ševčuks. Viņš pie draudzes bija piederējis jau agrāk, taču savu uzskatu dēļ viņš bija aizgājis no draudzes vēl pirms tā sašķēlās. Ne visi aizgāja līdz krievu grupai, kura atdalījās no latviešu grupas. Daži palika A.Lāčkāja vadītajā draudzē, citi pārgāja uz Atmosdas baptistu draudzi Slokas ielā, vēl citi — uz J.Bondarenko vadīto krievu draudzi. Apvienotā krievu vasarsvētku draudze pulcējās tagad jau mirušās Annas Černogorovas mājās Kārsavas ielā 18, kur pentakosti pulcējās vēl gadus 15-20 pirms draudzes oficiālas reģistrācijas. Černogorovi bija iebraukuši no Orlas (Krievijā).

1981.gadā Rīgas Betānijas baptistu draudzes mācītājs N.Stepanovs krievu draudzi uzaicināja uz savas draudzes telpām Hospitāļu 32. Tur mazajā zālē draudze pulcējās līdz 1985.gada vasarai. Mazajā zālē pulcējās pat līdz 300 cilvēkiem. Daudzi stāvēja ārā pie sētas logiem. Daudz bija sezonas strādnieku no Baltkrievijas un Ukrainas. Precīzas draudzes locekļu uzskaites tajā laikā nebija. Tad N.Stepanovs aizliedza draudzei izmantot mazo zāli, jo lūgšanas notiekot pārāk skaļi. Viņam arī bija iebildumi pret N.Sevčuku. N.Stepanovs nomainīja visas atslēgas un kādu svētdienu draudze vairs nevarēja tikt iekšā līdz šim izmantotajās telpās. Taču arī pēc aizlieguma mēs turpinājām pulcēties turpat sētā. Sekoja izsaukumi uz VDK — kāpēc mēs pārkāpjot likumu par reliģiskajiem kultiem? Esot saņemtas sūdzības no apkārtējo māju iedzīvotājiem. VDK bija ieinteresēta mūs izvietot kādās telpās. Kāpēc gan mēs nevarot iet tur, kur esam bijuši agrāk? Es,

toreiz būdams draudzes padomes priekšsēdētājs, devos pie A.Lāčkāja un luterāņu draudzes mācītāja un priekšnieka, lai meklētu iespējas izmantot Pāvila baznīcu. Likās, ka luterāņu draudzes priekšniekam bija īpaši negatīva nostāja. Tomēr VDK un Pilnvarotais izdarīja spiedienu uz Lāčkāju un luterāņu vadību. Tad beidzot kādā sarunā viņi teica: "Nekādu problēmu!" Mēs noslēdzām līgumu, saskaņā ar kuru krievu draudze maksā 1/3 daļu no visiem ar ēkas uzturēšanu saistītajiem izdevumiem, arī remontiem. 1985. gadā mēs sākām izmantot šīs telpas. Pilnībā tika atrestaurēts pagrabs, nomainīta apkures sistēma un sakopta apkārtējā teritorija. Tā mēs tur pulcējamies trīs gadus.

No 1988. gada 15.jūnija mums nācās telpas atstāt. Mēnesi iepriekš mēs saņēmām oficiālu brīdinājumu. Tajā laikā luterāņiem bija nomainījies mācītājs — V.Bergmanis. Atkal, līdzīgi kā Betānijas draudzes telpās, tika nomainītas visas atslēgas un draudze palika uz ielas. Nupat kā bija pabeigti restaurācijas darbi, pilnībā par krievu draudzes līdzekļiem atremontēts pagrabs — ne Lāčkāja draudze ne luterāņi tur neielika nekādus līdzekļus. Draudze nekur netaisījās iet un precīzi gadu pulcējās ārpusē pie baznīcas. Svētdienās dievkalpojumi notika pie lielajām ieejas durvīm, darbdienās — pie sānu ieejas. Valdība tam vairs nepievērsa tik lielu vērību, tā arī nevarēja ietekmēt tādā mērā luterāņu vadību, jo bija jau sācies "perestroikas" laiks. Tad Oslo Filadelfijas draudze uzdāvināja telti ar 1000 vietām. To uzstādīja 1989. gada 15.jūnijā pie Sporta manēžas. Tur mēs pulcējamies trīs gadus — līdz 1992. gadam. Dievkalpojumi tur notika gan ziemā gan vasarā. Vienu ziemu gan tika īrēta Sporta manēža, vienu brīdi — arī Civilās aviācijas institūta zāle Lomonosova ielā. No 1992. gada 1.septembra draudze pulcējās kinoteātrī "Etna" (pirms tam — "21.jūlijs"). Cilvēki aizvien mazāk gāja uz filmām un kinoteātri slēdza. Kādu brīdi vēl pastāvēja videonoma, bet tad arī to likvidēja. Vienīgā telpu izmantotāja palika draudze. Mājai uzradās īpašniece, kura to privatizēja. No viņas draudze šobrīd telpas īrē, cerot tās pilnīgi nopirkt. Draudzes nosaukums patreiz ir "Patiesības vārds" un tajā ir aptuveni 700 locekļu.

No draudzes atdalījušās vēl citas grupas, piemēram, vēlākā draudze "Jaunā paaudze". 1987. gadā Ševčuks aizbrauca uz Zviedriju. Tajā laikā draudzes dievkalpojumus bija sācis apmeklēt Stepanova draudzes loceklis A.Ļedjajevs. Viņš pārgāja uz mūsu draudzi un viņu ievēda diakona amatā. 1989. gada beigās viņš no draudzes aizgāja, jo bija uzsācis radikālu līniju. N.Gribs bija pret pārāk emocionālo kalpošanu un pret dejām. Amerikāņi viņu ordinēja bez draudzes piekrišanas. Tāpēc bīskapi no Ukrainas un Baltkrievijas, kuru vidū bija V.Boječko no Ļvovas, kas bija ordinējis Ļedjajevu diakona amatā, kā arī ordinējis par mācītāju Ševčuku, viņu atcēla no amata.

Šobrīd draudze "Patiesības vārds" ir izvērsusi aktīvu misijas darbību arī ārpus Latvijas, kuru koordinē misija "Effata". 1992. gada beigās uz Volovskas apgabalu tika nosūtīti 14 cilvēki. Tagad tur ir izveidotas 18 draudzes un divas Bībeles skolas. Draudze "Patiesības vārds" pieder pie krievu

vasarsvētku draudžu apvienības, kuras bīskaps ir Prokopenko un pie kuras pieder 15 draudzes. Ozolniekos darbojas Bībeles skola ar divgadīgu mācību programmu, kura veidota ar Dieva asamblejas palīdzību, kura arī dod akreditāciju. Šī draudžu apvienība uzskatāma par Rietumu tipa pentakostu savienību, jo atšķirībā no "austrumniekiem" nepiekopj kāju mazgāšanas ritu.

Sarunās ar mani daži vasarsvētku draudžu locekļi ir pauduši diezgan pesimistiskas domas, sakot, ka tradicionālajās vasarsvētku draudzēs salīdzinot ar jaunajām, daudz dinamiskākajām harismātiskajām draudzēm valda krīze. Kādu tu redzi Vasarsvētku draudžu apvienības draudžu nākotni?

Es nevaru apgalvot, bet man liekas, ka Apvienības draudzēs ir daudz lielāka sakārtotība un vienība mācības jautājumos. Es domāju, ka nākotne ir tieši mācības attīstībā Latvijā. Es gribu redzēt apmācītus mācītājus, es nesaku "es vēlos", es gribu redzēt mācītājus, kuri saprot un zina mācību. Bībelē ne pa velti Svētais Gars ir salīdzināts ar uguni. Ir divas iespējas ar uguni — tu vari degt un sadegt vai degt un nesadegt. Tas kas rada atšķirību manos uzskatos ar tiem, kuri apietas ar šo uguni nepareizi, nemākulīgi un ievaino sevi un apkārtējos un rada daudzas nepareizības, ir cilvēku nezināšana — viņiem nav teoloģiska pamata. Ir jābūt teoloģiskam pamatam, ir jābūt mācībai, ne par velti Dieva vārds ir mums dots. Es domāju, ka vasarsvētku draudzēm ir jāsauglabā mācība, ir daudzas lietas, kuras ir jāizvērtē, izsverot uz ko mēs liekam uzsvaru un uz ko ne. Es tādu redzu nākotni. Es domāju, ka nekādā ziņā nevajag ierobežot un pārvērst visas draudzes vienādas stila ziņā. Man ne tik daudz uztrauc dievkalpojuma kārtība, kā pareiza, veselīga mācība.

Latviešu vasarsvētku draudzes ir pievienojušās Starptautiskajai Dieva draudzei un daļa krievu draudžu savukārt ir pievienojušās Dieva draudžu asamblejai. Vai reāli tu saskati atšķirības starp abām denominācijām?

Pirmā būtiskā atšķirība ir tā, ka Dieva asambleja ir kongregacionāla, Dieva draudze ir centralizēta — štata bīskapam ir tiesības iecelt mācītāju. Augstākais varas orgāns ir asambleja, tomēr vadībai ir uzlikta liela atbildība. Attiecībā uz mācību Dieva draudze praktizēt kāju mazgāšanu, Dieva asambleja to burtiski neatzīst. Atšķirības ir arī jautājumā par svēttapšanu — ne viena ne otra puse nenoliedz svētdzīves nepieciešamību, bet teoloģiskais izskaidrojums šim procesam ir dažāds.

Tu pieminēji kāju mazgāšanu. Bet latviešu draudzes taču to nepraktizē!?

Jā, mūsu sadarbības līgumā ir ietverts punkts, ka sakarā ar to, ka vēsturiski Latvijas vasarsvētku draudzēs šī mācība nav tikusi praktizēta, Latvijas vasarsvētku draudzes pašas brīvi lemj par savu nostāju šajā punktā un Starptautiskā Dieva draudze apņemas šo mācību necensties ieviest. Vismaz šobrīd mēs arī netaisāmies to ieviest.

Kāpēc izvēle krita uz pievienošanas Dieva draudzei?

Izvēle bija apstākļu iespaidota — kad vieni izvēlējās, otriem šī izvēle jau samazinājās. Bija jāpieņem politisks lēmums. Dieva draudzei, vismaz tiem cilvēkiem, kuri šeit viesojās, attieksme bija vairāk kā partneriem darbā. Mans tēvs piedalījās vairākās konferencēs kopīgi ar viņiem un viņam simpatizēja vadītāju attieksme pret dievkalpojumu. Nu kaut vai tāds piemērs — ja ir uzaicināts evaņģēlists uz konferenci, viņš nenāk tikai tad, kad viņam ir jāsludina, bet viņš ir katrā dievkalpojumā. Vienā otrā citā draudzē evaņģēlists atnāk tad, kad viņam ir jāsludina un citās reizēs te viņš ir, te nav. Šādas nianses beigās nosvēra mūsu izvēli pa labu Dieva draudzei. Viens no iemesliem, kāpēc mēs slēdzām sadarbības līgumu, bija arī finansiālais atbalsts. Mums likās, ka tā ir pareiza izvēle tajā laikā. Sarunas pirms līguma noslēgšanas kādus trīs gadus tika vestas gan ar asambleju, gan ar Dieva draudzi. Arī šobrīd mums ir lieliskas attiecības ar asamblejas draudzēm.

Runājot par dievkalpojumu, vasarsvētku draudzēm pārmet amerikānisku, latviešu kultūrai svešu stilu. Kā tu to vērtē?

Es labprāt vienu daļu no latviešu kultūras izravētu. Un zini, kuru daļu? Kad latvietis stāv dievkalpojumā un viņam ir vajadzība, un es saku, dari man to zināmu, kaut paskaties man acīs un es lūgšu ar tevi kopīgi Dievu. Atrodi tik daudz latviskās nekaunības! Kad es pēc tam pieeju pie viņa un saku, man šķita, tev bija vajadzība, viņš atzīst: jā bija, bet man bija neērti to atzīt. Tā ir tā latviskās kultūras daļa, kuru gribu izravēt. Es esmu pilnīgi pret amerikanizēšanos, pret formas pārņemšanu, nepārņemot saturu, bet man liekas, ka brīvāka dievkalpojuma kārtība palīdz cilvēkiem atraisīties. Man tik daudz neinteresē, vai tas notiek skaļi vai klusi, bet svarīga ir pārlicība — kaut kas notiek.

Jelgavas draudzē ir unikāla situācija — mācītāja - sieviete. Vai tāda prakse ir arī citās Dieva draudzēs?

Dieva draudzē no paša sākuma sieviete ir bijusi evaņģēliste, bet līdz pat šodienai Dieva draudze sievietes neordinē. Sieviete var tikt licenzēta — licenzēta persona patiesībā dara visu, ko ordinēti mācītāji, bet tikai nevar tikt ievēlēta vadošos amatos. Patreiz par to norit diskusija. Amerikā, starp citu, ordinē, pēc tam, kad cilvēks ir bijis kalpošanā astoņus gadus. Latvijā tā nav un mums ir brīvība šajā jautājumā, mēs paši varam sastādīt ordinācijas noteikumus. Es arī nedomāju, ka astoņi gadi ir obligāti nepieciešams periods, mācītāji krīt arī pēc astoņu gadu perioda.

Vai tu saredzi izmaiņas Svētā Gara kristības traktējumā Latvijas vasarsvētku draudzēs?

Amerikā, piemēram, formulējums attiecībā uz "runāšanu mēlēs" šobrīd ir šāds: nevis pirmā redzamā, bet pirmā fiziskā izpausme, kas man liekās pilnvērtīgāks izskaidrojums nekā vienkārši pateikt — tā ir zīme. Tā patiešām ir fiziskā zīme, jo viņu var dzirdēt. Tā tiek uzskatīta par norādi, ka notiek kas cits — iekšējs. Kā es parasti saku, mēs visi gaidām svilpi tējkannai, bet ne jau svilpe uzvāra ūdeni. Tajā pašā laikā, ja nebūtu svilpe, mēs sēdētu un nesaprastu, vai ūdens ir uzvārējies vai nē. Līdz šim vēl vismaz Dieva draudzē un arī Dieva asamblejā tiek saglabāts uzskats, ka "valodas" ir pirmā fiziskā zīme. Es nezinu, vai es pats šobrīd esmu gatavs pieņemt apgalvojumu "jā, es saņēmu Svētā Gara kristību divus gadus atpakaļ, bet "valodās" sāku runāt tikai šodien", un man neliekas, ka vasarsvētku draudzēs šobrīd ir kāds mācītājs, kurš būtu gatavs to pieņemt, ja es tā sāktu mācīt.

Dieva draudzi uzskata kā vēsturiski saistītu ar svētošanas kustību, kurai līdzī nāk atturēšanās no alkohola lietošanas, dejošanas un citām sadzīvīskām lietām. Vai Latvijā šī prakse nemainās?

Latvijas vasarsvētku draudzēs vienmēr ir bijis kāds rūcējs, kurš ir teicis: "Ak, kā tas tur ģērbjas". Nav noslēpums, ka līdz brīvības laikam bija diezgan strikti — sievietes nelietoja kosmētiku. Nevienu no draudzes par kosmētikas lietošanu ārā nemeta, bet tādu sieviešu bija maz. Mans personīgais uzskats ir, ka Bībelē nevar atrast striktus norādījumus, kā jāģērbjas, taču man liekas, ka Jaunā Derība tomēr runā par to, ka kristietim ir jāpiedomā pie tā, kā viņš ģērbjas un ko viņš taisās dievkalpojumā darīt. Ja jauna kundze nāk uz dievkalpojumu un viņas galvenā doma ir kā nodemonstrēt savas garās kājas, tad kaut kas nav ar viņu kārtībā. Bet tajā pašā laikā ir neveselīgi, ja mācītājs svētdienā skraida sievietei ar metra mēru gar kājām. Man liekas, tas ir bīstams darbs, un mana sieva droši vien paliktu dusmīga. Es uzskatu, ka draudzes šķiež laiku, pārgērbdamas cilvēkus. Ja cilvēks veido normālas attiecības ar Dievu, Dieva Gars runās uz viņu un veido viņu. Es negribu, lai draudzēs sāktos drēbju kari. Es gribētu mācīt cilvēkus, lai viņu soģis ir sirdsapziņa un lai viņi veido normālas attiecības ar Dievu.

Alkohola lietošanu es noliedzu un mans arguments ir, ka tā ir saistība. Tas nav noslēpums, es kādreiz dzēru un priekš manis alkohola lietošana būtu rotaļāšanās ar man doto brīvību. Man liekas, Jaunajā Derībā nav teikts — nemaz nelietojiet vīnu, bet gan teikts, lai mēs nekļūstam par dzērājiem. Tas ir mans personiskais uzskats, tā nav mācība Dieva draudzē nedz Latvijā nedz citur pasaulē, bet es netaisos to stāstīt draudzē, jo es negribu, lai mana brīvība kādam kļūtu par krišanu. Dieva draudzēs mācītāji pirms ordinācijas paraksta solījumu, ka nelietos ne alkoholu ne cigaretes. Nekas tur nav sacīts par dejošanu. Dievs nekad nav nosaucis pašu dejošanu par grēku, bet jautājums ir, kāpēc viņš dejo. Man nav iebildumu, ja kāds cilvēks dievkalpojumu laikā sāktu dejojot no sajūsmas, par to, ko Dievs darījis viņa dzīvē.

Esmu dzirdējis par ieceri veidot latviešu vasarsvētku draudžu teoloģisko semināru. Lūdzu, pastāsti par to tuvāk!

Šeit mēs esam ietiekušies sapņu jomā. Loģiski izvērtējot situāciju, reāli manas dzīves laikā to nav iespējams realizēt. Tajā pašā laikā es savā sirdī saprotu: tie nav mani sapņi. Tas mani atbrīvo. Ja tie ir Dieva plāni un sapņi, kuros Viņš man ir devis iespēju piedalīties, tad es varu piedalīties un vērot, ko Dievs darīs. Es tālā nākotnē gribētu redzēt kristīgu universitāti, kur līdzās teoloģijai varētu apgūt humanitārās zinātnes — valodas, pedagoģiju. Sākums būs Bībeles skola. Šinī ziemā un nākamajā vasarā man ir nopietni jāstrādā, lai sastādītu mācību programmu diviem, vēlāk — trijiem gadiem. Pašā sākumā būs viengadīga mācību programma. Šobrīd teoloģiskas skolas ir atvērtas Maskavā un Bulgārijā. Par Austrumeiropu atbildīgā Dītera Knospes plāni ir mūs visus vairāk saistīt kopā. Norit sarunas par to, ka es varētu braukt uz Maskavu pasniegt apmaiņas kārtībā.

Akadēmiskumu pavada brīvdomība. Vai tā ar laiku neradīs problēmas tev un citiem?

Ir jālūdz Dievs, lai redzētu, kad ir tas brīdis, kad jāsaka 'stop' un kad ir jāsaka "Dievs, es to nododu Tavās rokās." Dievs ar jebkuru brīvdomātāju prot tikt galā labāk nekā es. Tajā pašā laikā es gribu saprast, vai es kļūdos, vai viņš kļūdās, jeb varbūt mēs abi kļūdāmies. Parastā pozīcija ir, ka citi uzskati apdraud manus uzskatus un es esmu nobijies no tā un tāpēc nostājos noraidošā pozā.

Intervija ar Jelgavas vasarsvētku draudzes mācītāju Guntu Matjuhovu

Jelgavā, 1997.gada 24. septembrī

Jūsu gadījums ir unikāls Austrumeiropā, jo nezinu par kādu citu šī reģiona zemi, kurā vasarsvētku draudze ir ordinējusi sievieti? Kā tas bija iespējams Latvijā?

Kalpošanā esmu no 1989/90.gada, kad krievu draudze atdalījās no latviešu draudzes. Man nācās palīdzēt, toreiz vēl kā neoficiālai palīgmācītājai, mūsu bīskapam vadīt dievkalpojumus un sludināt. 1994.g. mani ievēlēja par oficiālu mācītāju. Nevienam neradās nekādi iebildumi. Dieva draudzē, kurai pievienojās mūsu Vasarsvētku draudžu apvienība, ir trīspakāpju draudzes garīgie amati, un augstākajā pakāpē sievietes nekalpo. Mums Latvijā ir tikai divas pakāpes neordinēti un ordinēti mācītāji. Kad mēs pievienojāmies starptautiskajai Dieva draudzei, tā akceptēja visu bīskapa iesniegto mācītāju sarakstu, izsniedzot apliecības. Mūsu superintendents ir bijis šeit un sacījis, ka viņam nav šaubu, ka man jāturpina kalpošana.

Man bija labvēlīgs pagātnes fons — mana iesaistīšanās kalpošanā bija dabīgs process, jo mans tēvs līdz pat nāvei bija draudzes vecais Jelgavas draudzē. Es esmu vadījusi jaunatnes darbu, kā arī bijusi draudzes padomē. Manas vecmamma māsa Anna Līkums bija neoficiāla sludinātāja Aucē. Viņa pārgāja pie pentakostiem no luterāņiem pēc tam, kad bija saņēmusi dziedināšanu. Viņa bija jauna sieviete, taču tik slima, ka vairs nejaudāja uzcelties. Māsa aizveda viņu uz sapulci Auces tirgus laukumā, kurā sludināja Grēviņš. Viņš bija izsludinājis, ka šajā sapulcē notiks aizlūgumi par slimo dziedināšanu. Grēviņš pats runāja, kā arī izklaidēja cilvēkus ar mūziku, jo bija kādreiz spēlējis cirkus orķestrī.

Nedomāju, ka sievietei jāraujas pēc šīs kalpošanas, tam jānotiek dabīgi. Man ir ko darīt arī bez garīgā darba — esmu precējusies un man ir 3 bērni, suns, kaķis, māja. Bet, kas gan kalpos draudzē? Jāņem vērā, ka pēdējo desmit gadu laikā Latvijas Vasarsvētku draudzēs vairs nav vecās paaudzes kalpotāji - vīrieši. Draudzēs vispār jūtams vīriešu deficīts. Un, galu galā, jāsaka kā R.Bonke: "Nav svarīgi kas izmet glābšanas riņķi — vīrietis vai sieviete. "

Kā ar teoloģisko izglītību Latvijas vasarsvētku draudzēs?

Šobrīd ārzemēs mācās divi mūsu jaunie cilvēki: Agris Ozoliņkevics mācās Amerikā — viņš jau agrāk ir beidzis semināru Maskavā un Ērika Karro mācās Vācijā. Viņa ir beigusi Lauksaimniecības akadēmiju. Viņa atgriezās amerikāņu kristīgo biznesmeņu — baptistu vizītes laikā Lauksaimniecības akadēmijas zālē. Kā viņa saka, viņa vienkārši atnāca paskatīties uz dzīvu amerikāni, jo tajā laikā tas vēl bija notikums. Pēc tam viņa sāka meklēt draudzi un tā nonāca pie mums.

Esmu dzirdējis par Imanta Zvirgzdiņa vadīto neregistrēto grupu. Vai tā vēl pulcējas?

Imants ir ļoti daudz darījis vasarsvētku kustības labā. Viņa mājās "Lediņos" pirmajās mēneša svētdienās, kad bija svētais vakarēdiens, sabrauca pentakosti no visas Latvijas. Īpaši dievkalpojumi visu dienu notika valsts svētku laikā. Viņš bija dedzīgs, muzikāls cilvēks. Tajā laikā gan dievkalpojumos vairāk bija kopdziedāšana, dažreiz kāds duets. Viņš bija arī spējīgs sludinātājs — bija cilvēki, kuri ieradušies apvaicājās, vai Imants sludinās un ja izrādījās, ka viņš bija izbraucis, tad apgriezās un devās prom. Parādoties iespējai iznākt atklātībā Imanta grupa to sauca par sātana viltību un teica, ka tad, kad pentakosti iznāks no pagrīdes, viņus arestēs. Imants arī zināja par ierobežojumiem un uzraudzību baptistu draudžu darbā un tāpēc bija ļoti piesardzīgs. Arī šobrīd viņa grupa darbojas atdalīti un ir naidīga pret visiem, kuri darbojas atklāti. Viņi ir tik ilgi darbojušies norobežoti no visiem, ka ir kļuvuši stipri īpatnēji. Grupa turas uz dabīga pieauguma rēķina. Viņa brāļa Rūdolfā Zvirgzdiņa grupa, kura arī darbojas atdalīti, beidza eksistēt, jo tās locekļi izmira.

Kā ar ekumenisko sadarbību Jelgavā?

Diemžēl nav mums nekādas sadarbības. Ja mums nebūtu kopīgas telpas ar luterāņiem, mums nekādu kontaktu nebūtu. Dzīve ir mūs savedusi kopā. Attiecībā uz baptistiem, viņi mums ir vajadzīgi vairāk kā mēs viņiem, jo tā kā mums nav sava kristību "kapa", ziemā mēs izmantojam viņu kristību baseinu.

Kādas Jūsaprāt ir atšķirības starp jaunajām harismātiskajām draudzēm un klasiskajām vasarsvētku draudzēm?

Pamatmācības par Svētā Gara kristību mums sakrīt. Atšķirības ir uzskatos par Gara dāvanu izpausmi — mūsaprāt Gara dāvanas ir domātas nevis ārišķībai, bet kalpošanai Dievam. Tās ir dāvātas, lai būtu spēks dzīvot reālu ikdienas dzīvi. Mums ir nepieņemamas tādas izpausmes, kā "Gara smieklī", "Gara rūkšana". Dievs vien zina, vai tas kādreiz patiešām var notikt, bet Bībelē par to neko nelasām. Kad nav klāt neticīgo, arī mēs lūdzam Dievu "mēlēs" — lūgšanu vakaros, bet ne svētdienas dievkalpojumos.

Vai jūs piekrītat tam, ka tradicionālajās vasarsvētku draudzēs Latvijā šobrīd ir krīze?

Personīgi manā draudzē mēs nenodarbojamies ar evaņģelizāciju, jo vispirms jāatrisina problēmas savā vidū. Ja draudzē nav garīgas dzīvības, tad lielāka vai mazāka sakaltušu kaulu kaudze neko nedos. Daļa mūsu draudzes locekļu ir brīdināti, ka tiks izslēgti, jo nav jēga, ja draudzes locekļi guļ mājās un nenāk uz dievkalpojumiem. Absolūti nepieciešamas Dieva spēka izpausmes ir ārējās zīmes un svētdzīve. Ārējam obligāti jāatklājas — ja jaunu garu saistītie netop atbrīvoti, Dievs tajā draudzē nedarbojas. Daudzām draudzēm patiesībā nav izdevīgi, ka šādi cilvēki nāk pie viņiem, jo tās nespēj palīdzēt.

Pastāstiet par Jūsu draudzes dievkalpojumiem!

Dievkalpojumu ilgums ir divas līdz divarpus stundas. Tā nu iznāk, ka cilvēki mīl parunāt un parādīt sevi, tāpēc svētdienas dievkalpojumos neļaujam runāt katram kas grib, bet pirms tam ir jāpiesakās. Ir cilvēki, kurus es pazīstu un kuriem uzticos — tiem došu vārdu bez īpašas pieteikšanās. Pēc lūgšanām un liecībām runā mācītājs.

Kāds ir draudzes locekļu sastāvs?

Apmēram 30 % draudzes locekļu ir jaunāki par 30 gadiem, tātad apmēram 40 cilvēki no 110 draudzes locekļiem. Draudzes pieaugumu veido cilvēki, kuri nāk no neticīgas vides. Daļa gan bijuši kādās draudzēs, piemēram, luterāņu, bet, kā paši vēlāk liecinājuši, nav bijuši ticīgi. Uz draudzi bieži nāk bēdu sagrauzti cilvēki.

Kāda ir Jūsu attieksme pret "pasauli"?

Jēzus sēdēja pie grēcinieku galda ne, lai justos omulīgi, bet lai šie cilvēki nāktu pie Dieva. Mēs attiecībā uz teātra un kino apmeklēšanu neuzspiežam kādu viedokli, jo no pasaules nākušiem cilvēkiem uz reizi ir grūti atteikties no tā visa. Taču uzskatu, ka šīs lietas nav savienojamas ar kristietību. Laika gaitā cilvēki, kļūstot garīgi pieaugušāki, maina arī gērbšanās stilu.

Vai Jūs saskatiet kādas atšķirības starp Rietumu un Austrumu vasarsvētku draudzēm?

Rietumu draudzēs vairāk ir mācītāju kalpošana dievkalpojumā, pie mums — brāļu kalpošana. Latviešiem tas gan mazāk izteikti, jo mums ir maz sludinātāju — mēs neesam nākuši no lielām ģimenēm, kā no Krievijas iebraukušie ticīgie. Beļģijā vasarsvētku ticīgie lieto vīnu pusdienās, pie mums par alkohola lietošanu slēdz ārā no draudzes.

Kā ar sieviešu kalpošanu draudzē? Jelgavā taču ir sievietes - mācītāja!

Kristū nav nedz jūda, nedz pagāna, nedz vīrieša nedz sievietes. Tomēr priekšroka dodama brāļiem. Kamēr Jelgavā nav neviena brāļa, kas uzņemtos kalpošanu, Gunta var to darīt.

Intervija ar draudzes "Atklāsme" locekli Vjačeslavu Altuhovu

Rīgā, 1998. gada 30. decembrī

Kāds īsumā ir draudzes "Atklāsme" noietais ceļš?

Draudze "Atklāsme" izveidojās 1949. gadā. Es nezinu, kas tajā laikā sludināja, bet neilgi pirms draudzes izveidošanas notika neliela atmoda — sludināšanas rezultātā pie Kristus nāca Latgales vecticībnieki. Šo cilvēku vidū bija Marija Nadežnikova (toreiz — Židkova), Anna Likemeca, Fedora Maslobojeva. Interesanti, ka Marija bija vienīgā ticīgā ģimenē, bet pēc viņas nāves pie viņas kapavietas atgriezās viņas brālis ar sievu, meitiņa, vēlāk — svainis.

Jau tūlīt pēc draudzes izveidošanas vismaz 4 cilvēki nonāca cietumā. Kad vēlāk vecmāmiņa Faņa stāstīja ar ieslodzījuma noņemti, mums pašiem gribējās tur nokļūt. Viņa ar smaidu un dziesmām esot darījusi noņemtnes darbus. Viņa nodzīvoja 88 gadus un vēl līdz pēdējam brauca uz mežu kopā ar bērniem. Reti iznāk sastapt cilvēkus, kuri saglabā līdz pat nāvei tādu gaišumu. Vajāšanu dēļ ticīgie tajā laikā sapulcējās mežā un dzīvokļos. Viens no pirmajiem sludinātājiem bija lietuvietis tēvocis Jaša, kurš kalpoja piecdesmito gadu beigās. Pēc tam bija citi, starp viņiem vācietis Ēvalds Bethers, kurš tagad dzīvo Vācijā, Forcāimā. Tas bija Rīgā. Šobrīd ārpus Rīgas eksistē grupas Valmierā, Liepājā, Jēkabpilī, Valkā, Daugavpilī un citur — kopā kādas 15 draudzes ar 700-800 locekļiem. Vairums šo cilvēku ir krievi, lai gan Valmierā, piemēram, vairākumā ir latvieši. Atšķirības no pārējām vasarsvētku draudzēm — kāju mazgāšana Vakarēdiena laikā, attieksme pret militāro dienestu (zvēresta nodošana), Vakarēdienā lieto neraudzētu maizi. Reģistrēta šobrīd ir draudze "Atklāsme", neformāli eksistē draudžu savienība. Mums nav tiešu saišu ar Rietumu draudžu apvienībām, kā tas ir, piemēram, Ozoliņkeviča vadītajām draudzēm.

Vasarsvētku kustība ir saistīta ar robežsituācijām, kad cilvēks pārkāpj ierastās dzīves robežas un ietiecās garīgā sfērā. Ir acīmredzami, ka eksistējot labiem garīgās augļiem sātans vienmēr centīsies tos imitēt. Līdzās atmodai vienmēr pastāvēja maldi. Tā piemēram, kā raksta Belihs, emigrācijas kustība balstījās visādos pravietojumos.

Kas tavuprāt ir lielākie kārdinājumi, pret kuriem vasarsvētku kustībai jācīnās savās rindās?

Pentakosti bieži ir grēkojuši ar to, ka atklādami kādā jautājumā patiesību, viņi iedomājās, ka ir satvēruši visu patiesību. Mums pazemībā jāatzīst, ka mūsu atziņa ir nepilnīga. Ja tev ir taisnība, pierādi to darbos. Parādi, ka tava dzīve ir izmainījusies, ka tavā dzīvē ir augļi.

Saruna ar Rīgas Pirmās vasarsvētku draudzes locekli Mārtiņu Daģi

Rīgā, 1998. gada 4. augustā

Vai pirms oficiāli reģistrētas vasarsvētku draudzes dievkalpojumu aizsākšanās Rīgas Pāvila baznīcā Rīgā bija kādas pentakostu grupas, kuras pulcējās kopā?

Rīgā pēc kara bija tāds sludinātājs Grietēns, kas noturēja dievkalpojumus Vīlandes ielas baptistu baznīcā. Uz baptistu mācītāju sanāksmēm tika aicināts arī Grietēns, bet tur radās nesaskaņas, jo viņš mīlēja uzstāties ar mēģinājumiem pierādīt no Dieva vārda savas mācības pareizību. Cik es atceros, viņam to draudzi slēdza un viņš noturēja dievkalpojumus citur. Braucot no dievkalpojuma viņš ceļā arī aizgāja mūžībā. Viņam kā palīgs bija tāds sludinātājs Frēidenfelds. Kad draudzi Vīlandes ielā slēdza, viņš pārcēlās uz Dobeli. Arī viņš jau ir mūžībā.

Vai tu jau no paša sākuma piederēji pie vasarsvētku draudzes jeb pārgāji tajā no baptistiem?

Pirms kara es biju lietuviešu vasarsvētku draudzē Biržos. Pēc kara es nekur nesastāvēju, darbojos Golgātas baptistu draudzē kā kora dziedātājs. Piedalījos arī apvienotajā baptistu draudžu vīru korī. Uz vasarsvētku draudzi mani uzaicināja par draudzes priekšnieku tad, kad nodalījās latviešu un krievu plūsmas.

Vai mācītāja Lāčkāja laikā Rīgas vasarsvētku draudzē "runāšanu valodās" uzskatīja par obligātu zīmi jeb nē?

Bija tas pats uzskats, kas citās draudzēs. Ja mēs skatāmies pēc Dieva vārda, piemēram, Mk. 16:15, tur skaidri iet runa par "runāšanu valodās". Arī apustulis Pāvils 1. vēstulē Korintiešiem 12. un 14. nodaļā skaidri par to izsakās.

Vai tu atceries oficiāli reģistrētās draudzes pirmsākumus?

Pirmais dievkalpojums kopā ar krieviem notika Pāvila baznīcā 1973.gada 1.jūnijā. To vadīja Lāčkāja. Antons un Alberts Lāčkājas bija no pašiem sākumiem. Kā sludinātājs bija arī tāds Viktors Kostans, kas bija sešus gadus arī draudzes priekšnieks.

Kāpēc draudzes latviešu un krievu plūsmas sadalījās?

Viens iemesls bija atšķirīgās valodas. Otrs iemesls bija tīri privāts un tas saistījās ar Viktoru Kostanu — viņa vedeklas brālis Jānis iedeva dzīvokli Kostana znotam un znots it kā nepareizi

noformēja dokumentus. Garīgā ziņā nebija atšķirības, tagad tikai parādās atšķirības — krievu draudze ir skaļāka.

Vai Rīgas draudzē nebija jūtams varasiestāžu spiediens un novērošana?

Nē, sevišķa spiediena nebija, tāpēc ka Albertam kā kara invalīdam un Antonam kā skolotājam vairāk uzticējās. Antons, pildot Reliģijas lietu pilnvarotā norādījumus, jaunākus par sešpadsmit gadiem nekristīja. Pilnvarotais no savas puses nekādas pretenzijas necēla.

Kā luterāņu draudze izturējās pret vasarsvētku draudzi?

Ozoliņš ļoti labi sadarbojās. Grūtības parādījās ar krieviem — viņiem sabrauca viesi no Krievijas un palika baznīcā pa nakti un gulēja altārtelpā. To pamanīja mācītājs un ar to arī bija cauri. Mums kā latviešu draudzei iedeva telpas Jaunās Ģertrūdes baznīcas augšējā zālē, taču tur bijām tikai dažus mēnešus, jo viņiem pašiem to zāli vajadzēja. Tad mūs pārcēla uz Pāvila draudzes mācītājmājas zāli. Toreiz vadību no Antona pārņēma Lācis un viņam kā palīgs nāca Jānis Tautvaitis. Viņi iesāka skaļi. es jau viņus brīdināju, teikdams: Šeit, dzīvoklī, jums vajadzētu tā drusku piebremzēt." Lācis piekrita, tomēr vēlāk skaļums turpinājās. Tad vienreiz izsauca Valdi Dārznieku, kas bija nācis manā vietā par draudzes priekšnieku, un pateica, vai nevarētu tā klusāk. Viņi tam nepiekrita, un tad dievkalpojumus pārcēla uz baznīcas pagrabu. Taču arī tur, tas jau bija luterāņu mācītāja Bergmaņa laikā, viņiem aizliedza noturēt dievkalpojumus. Man bija pazīstama ērgelniece un cik es sapratu no viņas, galvenais iemesls bija Tautvaiža ļoti skaļā balss, kas bija dzirdama augšā, altārtelpā.

Vai tie cilvēki, kuri jūsu draudzē šobrīd nāk, agrāk ir gājuši citās draudzēs jeb tie ir cilvēki no malas?

No malas. Arī pašreizējais sludinātājs saka, lai iet kādā draudzē katrs grib, ka tik pie Dieva turas.

Romas katoļu kopienas “Effata” bijušā vadītāja Normunda Puča stāstījums

Rīgā, 1997. gada 13. decembrī

Mūsu kopiena izveidojās pirms četriem gadiem. Tā nebija pirmā šāda grupa Latvijas katoļu baznīcā, jo viena tāda jau eksistēja Gunāra no Jēkaba baznīcas vadībā. Biju audzis tradicionālā katoļu ģimenē. Man likās nepietiekoši, ka apmeklējam dievkalpojumus it kā katrs par sevi un draudzi neizjūtam kā kopību, kurā cilvēki viens otru pazīst un ir gatavi vajadzības gadījumā palīdzēt. Jutu, ka manā garīgā dzīvē kaut kā pietrūkst, un tā sākās mani garīgie meklējumi — impulsus deva kontakti ar baptistu draugiem. Apciemāju, piemēram, mācītāju Pēteri Krievu, kas ir vairāk orientēts uz vasarsvētku kustību. Vēlāk uzzināju, ka arī katoļu aprindās ir izveidojusies garīgās atjaunotnes grupa — tie bija evaņģelizācijas kursi pie Garīgā semināra. Tos gan baznīcas vadība aizliedza. Vēlāk es pabiju evaņģelizācijas skolā Polijā, kas bija garīgs apvērsums manā dzīvē. Pēc tam arī vēl citi no mūsu grupas ir bijuši šajā skolā. Šobrīd Latvijā ir jau četras harismātiskas grupas. Daudzi ir pabijuši harismātiskajās kopienās Francijā un ir saņēmuši kristību Svētajā Garā. Mūsu grupa nav harismātiska tādā izpratnē, ka mūsu vidū redzamā veidā atklātos kādas brīnumu dāvanas. Tas brīdis vēl nav pienācis. Mēs vairāk funkcionējam kā kopība, jo tieši šis moments visvairāk baznīcā trūkst. Patreiz esmu atsacījies no vadītāja pienākumiem, jo pārāk daudz sagūla uz viena cilvēka pleciem, un esmu pārliecināts, ka vispirms jāsaved kārtībā sava dzīve. Grupu vada trīs cilvēki, ieskaitot priesteri Zbigņevu. Viņš ar savu diplomāta dāvanu ir veiksmīgi palīdzējis pārvarēt tās situācijas, kad likās, ka mūsu darbība tūlīt tiks pārtraukta. Pamatarguments sarunās ar baznīcas vadību vienmēr ir bijis fakts, ka mēs nenorobežojamies no draudzes, bet mūsu lūgšanas notiek pēc mises. Šī gada vasarā evaņģelizācijas skola pēc Polijā praktizētās programmas notika rekolekciju namā Jūrmalā. Šobrīd izjūtam piemērotu telpu trūkumu, jo esošās telpas Katehētikas institūtā nav pašā Rīgas centrā.

Intervija ar mācītāja A.Lāčkāja brāļameitu Mirjamu Veinbergu

Rīgā, 1997. gada 24. septembrī

Kādēļ Rīgas vasarsvētku draudze par mācītāju izvēlējās tieši Antonu Lāčkāju?

Viņš bija tam vispiemērotākā kandidatūra, jo labi pazina vasarsvētku kustību no tiem laikiem, kad viņa tuvinieki (četri brāļi un viena māsa) dzīvoja Līvānos. Otrs iemesls bija tas, ka viņš bija strādājis kā skolotājs un vairākus gadus pat kā skolas direktors Rīgā. Pēc aiziešanas pensijā viņam nebija saistību, kas viņa darbību draudzē apdraudētu. Viņš tiešām uzskatāms par vienu no celmlaužiem, jo vajadzēja sākt visu no nulles — Rīgā, cik zināms, pirms Pāvila baznīcas perioda latviešu pentakosti nepulcējās, bet brauca uz Jelgavu pie Tautvaiša vai Zvirgzdiņa.

No personīgiem vērojumiem atceros, ka Rīgas draudze A.Lāčkāja laikā atšķīrās no Jelgavas draudzes publisku emociju izpausmju ziņā. Kāpēc tā?

Rīgas draudzi vairāk uzmanīja un tāpēc Gara darbības izpausmes tajā tika stingri ierobežotas.

Pastāstiet, lūdzu, par iemesliem, kāpēc A.Lāčkāja vietā ievēlēja citu mācītāju — Viesturu Lāci!

Antons jau bija kļuvis pārāk vecs un vienreiz pat dievkalpojuma laikā aiz mācītāja galda aizmiga. Viņam zuda atmiņa. Draudze saprata, ka vajadzīgs cits mācītājs. Viņš pats uzskatīja, ka vēl ir pietiekoši stiprs. Aiziešana nebija viegla — var jau būt, ka tika pateikts arī kāds asāks vārds. Līdz ar jauno mācītāju sāka nākt daudzi jauni cilvēki.

Jūsu draudzes kādreizējais mācītājs Jānis Tautvaitis šobrīd darbojas latviešu draudzē Ozolniekos, kura pieder pie krievu draudžu apvienības. Kādas tad ir atšķirības starp latviešu un krievu vasarsvētku draudzēm?

Ir atšķirīgas mentalitātes, bet arī tas, ka krievu ticīgie, kuri atbraukuši uz Latviju vajāšanu rezultātā, ir ticībā dziļāki. Daudzi no viņiem audzināti ticībā no bērnības. Ar latviešiem tas tā nav.

LBDS garīdznieku aptaujas anketa

Ar šīs anketas starpniecību iegūtā informācija tiks izmantota Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultātes ietvaros veiktam doktora disertācijas darbam. Atbildot uz anketas jautājumiem, apvelciet aplīti Jūsu viedoklim atbilstošās atbildes numuram. Ja Jūs neapmierina neviena no dotajām atbildēm, tad tukšajā vietā aiz atbilžu variantiem ierakstiet savu. Anketa ir anonīma, tās dati tiks izmantoti vienīgi apkopotā veidā. Ar harismātismu šeit tiek apzīmēta kustība, kas akcentē un atklāti praktizē pārdabiskas Gara dāvanas.

Aizpildīto anketu, lūdzu, nododiet man personīgi vai atstājiet LBDS kancelejā, Bauskas draudzes ailītē. Jau iepriekš pateicos par Jūsu atsaucību! Jūsu līdzdalība palīdzētu labāk saprast harismātiskās kustības iespaidu!

V. Tēraudkalns

I Vai pie Jūsu draudzes pieder cilvēki, kurus varētu uzskatīt par harismātiem?

- 1 Jā
- 2 Nē
- 3 Nezinu

II Vai pilsētā/ciematā, kurā atrodas Jūsu draudze, pastāv vasarsvētku vai cita harismātiska draudze?

- 1 Jā
- 2 Nē
- 3 Nezinu
- 4 Pastāv šādas draudzes šūniņa
- 5 Tāda šobrīd veidojas

III Vai Jūs piekristu ekumeniskai sadarbībai (evanģelizācijā, sociālā darbā utt.) ar kādu apkārtnes harismātisku draudzi, ja tā nāktu pie Jums ar šādu priekšlikumu?

- 1 Jā
- 2 Tas atkarīgs no sadarbības pakāpes un veida
- 3 Sadarbotos ar Vasarsvētku draudzi, bet ne ar kādu no jaunajām harismātiskajām draudzēm
- 4 Nē
- 5 Nezinu

IV Kāda būtu Jūsu attieksme, ja Jūsu draudzē veidotos harismātiskas orientācijas draudzes locekļu grupa, kura vēlētos atsevišķi pulcēties uz saviem pasākumiem?

- 1 Neiebilstu, jo tādējādi šie cilvēki paliktu draudzē
- 2 Ieteiktu viņiem pievienoties harismātiskai draudzei
- 3 Noraidoša
- 4 Nezinu

V Kāda ir Jūsu attieksme pret harismātisku draudžu veidošanos LBDS ietvaros?

- 1 Pozitīva, jo tās nes garīgu atmodu
- 2 Piesardzīga, jo tās sev līdz nes pārspilējumus un svešas mācības
- 3 Pamatā negatīva, taču uzskatu, ka baptistu demokrātiskās tradīcijas pieļauj arī šādu draudžu eksistenci kopdarbā
- 4 Noraidoša — uzskatu, ka šādām draudzēm nav vietas LBDS
- 5 Man nav konkrēta viedokļa

VI Kāda būtu Jūsu attieksme pret harismātiskajām draudzēm raksturīgo slavas un pielūgsmes dziesmu kopdziedāšanu svētdienas galvenajā dievkalpojumā Jūsu draudzē?

- 1 Piekrietoša
- 2 Atbalstoša, taču uzskatu, ka dziesmas izpildāmas bez papilddefektiem (plaukšķināšana, roku pacelšana, ritmiskas kustības, izsaučieni)

- 3 Piekritu šādai kopdziedāšanai un neiebilstu arī pret papilddefektiem, ja vien tie nav pārspīlēti un slavas un pielūgsmes daļa dievkalpojumā nenomāc pārējās daļas
- 4 Principā neesmu pret, taču uzskatu, ka šādiem dziedājumiem ir vieta nevis svētdienas galvenajā dievkalpojumā, bet citos draudzes pasākumos
- 5 Nepiekrītu, jo uzskatu, ka šī mūzika nav kultūrvidei un tradicionālajam baptistu dievkalpojuma stilam atbilstoša

VII Vai Jums personīgi ir bijis harismātisks piedzīvojums (piem., runāšana "mēlēs")?

- 1 Jā
- 2 Nē
- 3 Neesmu pārliecināts

VIII Ko Jūs sacītu harismātam, kurš kā pamatojumu savai praksei citētu Mk.16: 17-18 ("Bet šīs zīmes ies ticīgiem līdz..")?

- 1 No šī teksta vēl neizriet, ka visiem ticīgajiem jābūt šīm zīmēm
- 2 Šīs zīmes ir izbeigušās līdz ar apustuļu darbības laika beigām
- 3 Minētais teksts ir apšaubāms, jo nav atrodams vairākos ievērojamos JD manuskriptos
- 4 Piekristu viņa viedoklim
- 5 Man nav konkrēta viedokļa

IX Kā Jūs skaidrotu harismātiem raksturīgo "mēlēs" runāšanas fenomenu?

- 1 Runāšana eksistējošā svešvalodā
- 2 Runāšana Svētā Gara inspirētā valodā, kurai nav analoģu pasaulē
- 3 Ekstāzes izpausme, kura atrodama arī citās reliģijās un kura ir psiholoģiska rakstura parādība
- 4 Man nav konkrēta viedokļa

X Kā izskaidrot to, ka daudzi Latvijas neatkarīgo harismātisko draudžu locekļi nāk tieši no baptistu vidus?

- 1 Nepilnības sistemātiskā konfesionālā draudžu locekļu izglītošanas darbā
- 2 Baptistu praktizētās demokrātijas konsekvence — draudzēs vienmēr ir bijuši un būs "labējie" un "kreisie"
- 3 Sekas tam, ka pirmskara gados baptisti strikti nenorobežojās no pentakostisma un atmodas kustību negatīvajām iezīmēm
- 4 Baptistu deģsme un ieinteresētība Bībelē virza tos tālākos un dziļākos meklējumos
- 5 Baptisti kļuvuši formālāki
- 6 Neesmu par to domājis